

DEBRECENI REFORMÁTUS HITTUDOMÁNYI EGYETEM

A missziói elmélettől a gyakorlatig

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom missziológiai elemzése
és magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálata

Hittudományi doktori értekezés a missziológia tárgykörében

Készítette: **Steiner József**

Témavezető: Dr. Gonda László egyetemi docens

Debrecen, 2018

Tartalomjegyzék

Előszó	7
Bevezetés	9
A disszertáció metodológiája	10
Bibliai alapvetés	11
Vizsgálatunk tárgya, a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom bemutatása	11
Missziológiai analízis	12
Rendszeres teológiai vizsgálat	12
A gyakorlati alkalmazás tapasztalatainak áttekintése	13
A végső következtetések és ajánlások	14
1. A misszió bibliai alapvetése	15
1.1. Ószövetségi előzmények	16
1.1.1. Az Izrael népéhez tartozó pogányok a Bibliában	17
1.1.1.1. Az Izrael gyülekezetéhez tartozó pogányok kategóriái	17
1.1.1.2. A prozelitizmus nyomai az Ószövetségben	22
1.1.1.3. A prozelitizmus nyomai az Újszövetségben	24
1.1.2. A zsidó nép küldetésének teológiai alapjai és az ebből fakadó hitterjesztő törekvésének gyakorlata	26
1.1.2.1. Isten és a népek	26
1.1.2.2. Isten terve és célja a zsidóság küldetésére	27
1.1.2.3. A zsidóság hitterjesztő törekvésének gyakorlata az ószövetségi és az intertestamentális korban	28
1.1.2.5. A zsidóság hitterjesztő törekvésének gyakorlata az újszövetségi korban	30
1.1.3. A misszió ó- és újszövetségi előzményeinek összegzése	32
1.2. A pogánymisszió kezdete a hellenista zsidó-keresztyének szétszórásával	33
1.2.1. Pünkösöd	33
1.2.2. Üldöztetés és szétszórás	34
1.2.3. A diakónusok: hellenista zsidó-keresztyének	36
1.2.4. István vértanúsága	37
1.2.5. Fülöp szolgálata	40
1.2.6. Saul megtérése és damaszkuszi szolgálata	43
1.3. Az antiókhiai gyülekezet mint a tudatos pogánymisszió bölcsője	45
1.4. Exkurzus a diaszpórában élő zsidóságról, Pál apostol pogányok felé irányuló szolgálatáról és az emiatt bekövetkező üldöztetéséről	46
1.4.1. A diaszpórában élő zsidóság	47
1.4.2. Pál apostol mint a pogányok apostola	50
1.4.3. A diaszpórai zsidóság és Pál apostol üldözése	51
1.5. A tudatos pogánymisszió jogosultságának indoklása az evangéliumokban	53
1.5.1. Jézus Krisztus missziójának témái	54
1.5.1.1. Az „Aki engem küldött” témája Jézus Krisztus szolgálatában	54
1.5.1.2. Az „azért jöttem” témája Jézus Krisztus szolgálatában	55
1.5.1.3. Az „azért küldettem” témája Jézus Krisztus szolgálatában	56
1.5.1.4. A „jöjjön el a Te országod” témája Jézus Krisztus szolgálatában	57
1.4.2. A tizenkettő szolgálata a keresztre feszítés előtt	58
1.5.3. A tizenkettő szolgálata a keresztre feszítés után	59
1.6. A Máté evangéliumában leírt missziói parancs mint a tudatos pogánymissziós felfogás csúcsa	60
1.6.1. A Mt 28,18-20 exegetikai vizsgálata	60
1.6.1.1. A textus előzményei	61
1.6.1.2. Kulcsfontosságú kifejezések a Mt 28,18-20-ban	62
1.6.1.3. A missziói parancs kulcskifejezése az egész evangéliumra nézve	70
1.6.1.4. A kapcsolódó igeszakaszok áttekintése	71
1.6.1.5. A missziói parancs exegézisének összefoglalása	74

1.6.2. A missziói parancs hatása Máté evangéliumára	74
1.6.2.1. Máté evangéliumának hallgatósága	75
1.6.2.2. A népek felé való nyitás Máté evangéliumában	75
1.6.2.3. Máté evangéliumának olvasata a missziói parancs felől nézve	76
1.6.3. Biblika teológiai áttekintés a missziói parancs értelmezésének szempontjából	78
1.6.3.2. Az ószövetségi előzmények áttekintése	78
1.6.3.3. Az ösgyülekezet felfogása a népek felé nyitásról	80
1.6.3.4. Pál apostol missziója a népek felé	81
1.6.3.5. A pizídiiai Antiókhiaiban beállt fordulat	81
1.6.3.6. A jeruzsálemi gyűlés jelentősége a pogánymisszióra nézve	82
1.6.3.7. A missziói parancs biblika teológiai összefüggéseinek összegzése	84
1.6.4. A Máté evangéliumában leírt missziói parancs vizsgálatának összefoglalása	85
1.7. A bibliai alapvetés összegzése	87
2. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom általános ismertetése	91
2.1. Rick Warren, a Saddleback Community Church és a céltudatos koncepció	91
2.2. A Céltudatos Mozgalom missziói stratégiája	97
2.3. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom Magyarországon	98
2.4. A Céltudatos gyülekezet című könyv ismertetése	99
2.4.1. A könyv általános ismertetése	99
2.4.2. A könyv fejezeteinek részletes ismertetése	101
2.4.2.1. Előszó helyett: „Lelki hullámlovaglás”	101
2.4.2.2. Első rész: „Látni az összképet”	102
2.4.2.3. Második rész: „Hogyan váljunk céltudatos gyülekezetté?”	104
2.4.2.4. Harmadik rész: „Hogyan érjük el a lakosságot?”	114
2.4.2.5. Negyedik rész: „Hozzuk be a tömeget!”	118
2.4.2.6. Ötödik rész: „A gyülekezet építése”	125
3. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom missziói tervének vizsgálata	135
3.1. A PEACE Terv általános ismertetése	135
3.1.1. A PEACE Terv célja	135
3.1.2. A PEACE terv öt eleme	137
3.1.2.1. Gyülekezetek alapítása	137
3.1.2.2. Vezetőképzés	138
3.1.2.3. A szegények segítése	139
3.1.2.4. A betegekről való gondoskodás	141
3.1.2.5. A következő generáció oktatása	142
3.1.3. A PEACE Terv globális jellege	142
3.1.4. A PEACE Terv értékrendje	144
3.1.5. A „gyülekezettől gyülekezethez” stratégia	145
3.1.5.1. A helyi gyülekezetek fontossága és egymással való kapcsolata	145
3.1.5.2. A stratégia felekezet-közötti volta	146
3.1.6. A PEACE Terv megvalósításának kontextusai	147
3.2. A PEACE Terv missziológiai elemzése	149
3.2.1. A PEACE Terv kapcsolata a missziói parancssal	149
3.2.2. A „gyülekezettől gyülekezethez” stratégia vizsgálata a Bosch-féle kortárs missziológiai paradigma alapján	151
3.2.3. A PEACE Terv öt elemének vizsgálata a Bosch-féle kortárs missziológiai paradigma alapján	153
3.2.3.1. Megbékélést hirdető gyülekezetek alapítása	153
3.2.3.2. Vezetőképzés	155
3.2.3.3. A szegények segítése	156
3.2.3.4. A betegekről való gondoskodás	157
3.2.3.5. A következő generáció oktatása	160

3.2.4. A PEACE terv megvalósítási kontextusainak vizsgálata a Bosch-féle kortárs missziológiai paradigma alapján	161
3.2.4.1. A gyülekezet kontextusa a PEACE Tervben	161
3.2.4.2. A csoportok kontextusa a PEACE Tervben	163
3.2.4.3. A munkahely kontextusa a PEACE Tervben	163
3.3. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom missziói terve vizsgálatának összegzése	167
4. A mozgalom rendszeres teológiai vizsgálata a református és baptista rendszeres teológia alapján	169
4.1. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom vizsgálata a magyar református és baptista krisztológia fényében	170
4.1.1. Krisztus mint a Közbenjáró és a Kiengesztelő	171
4.1.1.1. Krisztus mint a Közbenjáró a Heidelbergi Kátéban	171
4.1.1.2. Krisztus mint a Kiengesztelő a magyar református dogmatikákban	171
4.1.1.3. Krisztus mint a Közbenjáró és a Kiengesztelő a Baptista Hitvallásban	174
4.1.1.4. Krisztus mint a Közbenjáró és a Kiengesztelő a magyarországi baptista dogmatikákban	176
4.1.1.5. Krisztus mint Közbenjáró és Kiengesztelő a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom tanításában	177
4.1.2. Krisztus lényének összetettsége	179
4.1.2.1. Krisztus örökkévaló Isten-volta	179
4.1.2.2. Krisztus lényének egybeszerkesztettsége	188
4.1.3. Exkurzus Berkhof krisztológiájának vonatkozó pontjairól	194
4.1.3.1. Krisztus egyszemélyűsége	195
4.1.3.2. A kiengesztelés oka és szükségessége	196
4.1.3.3. A kiengesztelés célja	197
4.1.3.4. Krisztus közbenjárói szolgálata	198
4.1.4. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a magyar református és baptista krisztológia fényében történő vizsgálatának összefoglalása	199
4.2. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom ekkleziológia vizsgálata	201
4.2.1. Az igaz egyház ismertetőjegyeiről vallott felfogás	201
4.2.1.1. Az igaz egyház ismertetőjegyei a református dogmatikában	202
4.2.1.2. Az igaz egyház ismertetőjegyei a baptista dogmatikában	204
4.2.1.3. Az igaz egyházzól alkotott kép a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban	206
4.2.2. Az tiszta evangélium hirdetése	207
4.2.2.1. Az tiszta evangélium hirdetésének református megközelítése	207
4.2.2.2. Az tiszta evangélium hirdetésének baptista megközelítése	208
4.2.2.3. A tiszta evangélium hirdetése a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban	210
4.2.3. A keresztség	215
4.2.3.1. A keresztség református értelmezése	215
4.2.3.2. A keresztség baptista értelmezése	218
4.2.3.3. A keresztség a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban	220
4.2.4. Az úrvacsora	224
4.2.4.1. Az úrvacsora református értelmezése	224
4.2.4.2. Az úrvacsora baptista értelmezése	225
4.2.4.3. Az úrvacsora a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban	227
4.2.5. Az egyházfegyelem	230
4.2.5.1. Az egyházfegyelem református értelmezése	230
4.2.5.2. Az egyházfegyelem baptista értelmezése	232
4.2.5.3. A gyülekezethez tartozás fogalma és az egyházfegyelem a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban	234
4.2.6. A lelki ajándékok használata	238
4.2.6.1. A lelki ajándékok református megközelítése	239
4.2.6.2. A lelki ajándékok baptista megközelítése	241

4.2.6.3. A lelki ajándékok a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban	243
4.2.7. A Céltudatos Gyülekezet egyházzól alkotott képe és gyakorlata kortárs ekkleziológiai kérdések fényében	245
4.2.7.1. Az egyház a társadalmi átalakulás idejében	245
4.2.7.2. A közép-kelet-európai és az amerikai társadalmi közeg eltérései	248
4.2.7.3. Hit egyház nélkül	250
4.2.7.4. A tagság részvétele a szolgálatban a lelki ajándékok alapján	253
4.2.7.5. Mi tekinthető egyháznak?	254
4.2.7.6. Az egyház helye	257
4.2.7.7. Az egyház formája	259
4.2.7.8. Mi az egyház dolga a világban?	260
4.2.7.9. Az egyház létezésének szükségessége	261
4.2.8. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom ekkleziológia vizsgálatának összegzése	262
4.3. A rendszeres teológiai vizsgálat összefoglalása	263
5. Kutatás a modell magyarországi alkalmazhatóságával kapcsolatban	265
5.1. A kutatás menete: cél, módszerek és eszközök	265
5.1.1. A kutatás célja	265
5.1.2. A kutatás módszere	265
5.1.3. Vizsgálandó kérdések	266
5.1.3.1. Vizsgálandó kérdések a lelkipásztorok számára	266
5.1.3.2. Vizsgálandó kérdések a gyülekezeti tagok számára	267
5.1.4. A kutatás eszközei	267
5.1.4.1. Kérdőívek a lelkipásztorok részére	267
5.1.4.2. Kérdőívek a gyülekezeti tagok részére	268
5.2. A kutatás eredménye	272
5.2.1. A lelkipásztorok tapasztalatainak vizsgálata	272
5.2.2. A gyülekezeti tagok tapasztalatainak vizsgálata	287
5.3. A kutatási eredmények összegzése	293
Összegzés és következtetés	297
Az értekezés munkamódszerének összefoglalása	297
Az értekezés eredményeinek összefoglalása és következtetés	300
<i>A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a misszió bibliai alapvetésének fényében</i>	<i>300</i>
<i>A PEACE Terv Bosch missziológiai modellje fényében</i>	<i>304</i>
<i>A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a rendszeres teológiai vizsgálat fényében</i>	<i>305</i>
A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a kortárs ekkleziológiai kérdések fényében	309
<i>A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a gyakorlati kutatás fényében</i>	<i>310</i>
<i>Hogyan viszonyuljanak gyülekezeteink Céltudatos Gyülekezet Mozgalomhoz?</i>	<i>311</i>
<i>Záró ajánlások a céltudatos gyülekezet koncepciót alkalmazók számára</i>	<i>315</i>
Zárszó	317
Ábrák jegyzéke	319
1. A Céltudatos Gyülekezet gyülekezetépítési modelljének koncentrikus körei	319
2. A Céltudatos Gyülekezet képzési folyamata („a növekedés folyamata”)	321
3. A Céltudatos Mozgalom PEACE Tervének „gyülekezettől-gyülekezetig” stratégiája	323
Mellékletek	325
1. Kérdőív lelkipásztorok/gyülekezet vezetők számára	325
2. Kérdőív gyülekezeti tagok számára	327
Summary	329
A summary of the dissertation’s work method	329
The summary of the thesis results and conclusions	332
Bibliográfia	337

Előszó

Isten kegyelmének tudatos elfogadása után hamar nyilvánvaló lett számomra, hogy küldetést kaptam - minden keresztyén testvéremmel együtt - a Mindenhatótól. Megértettem, hogy szükségem van arra, hogy küldetésemet az egész Ekléziába illeszkedve, Isten átfogó tervét figyelembe véve, az Ő útmutatása alapján végezzem.

Ezért hagytam hátra mérnöki életpályámat, és ültem vissza az iskolapadba teológiát tanulni a Baptista Teológiai Akadémián, majd mesterszakra a TCM Nemzetközi Teológiai Intézetben, Ausztriában. Amikor az utóbbiban felkértek a magyarországi munka vezetésére, és arra, hogy tanítsak - leginkább missziológiai kapcsolódású tantárgyakat - akkor azt kellett meglátnom, hogy nagyon távol állt ismeretem szintje a kívánttól. Ezért jelentkeztem a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Doktori Iskolájába, hogy alaposabb felkészültséggel taníthassak, vezethessem munkatársaimat és pásztorolhassam gyülekezetem tagjait.

1997-ben, az Egyesült Államokban megkezdett szolgálataim során találkoztam Rick Warren lekipásztor *céltudatos* megközelítésével. Egy több ezer fős angol nyelvű gyülekezetben voltam beosztott lelkész. Gyülekezetünk nagyon komoly lelki, strukturális és számbeli megerősödésen ment át a Warren lelkészképzései során tanultak által. Hazatérésem után is szép gyümölcsöket láthattam immár ismereteim, tapasztalataim magyarországi alkalmazás során. Ugyanakkor arra is hamar rájöttem, hogy szükséges kulturális és teológiai vizsgálatnak alávetni ezt a gyülekezetépítési modellt. Ez a személyes alapja a témaválasztásomnak.

Hálás vagyok azért, hogy debreceni lekipásztori szolgálati éveim alatt a DRHE falai között tanulhattam a Doktori Iskola keretében. Elképedtem tanárain ismereteinek mélységén, és örömmel tapasztaltam, hogy engem, a baptista lelkészt milyen szeretetteljesen fogadtak az iskola vezetői, tanárai és doktorandusz-társaim. Megtisztelő volt ez - és az mindmáig. Különösen is Dr. Gonda László témavezetőmért vagyok hálás, aki kollégaként kezelt mindenben, bár magam csak törpe mivoltomat láttam meg az ő, mindenféle hivalkodástól mentes ismeretátadása során. Nagyszerű élmény volt egy félévet a DRHE nappali tagozaton tanuló diákjaival egy padban tölteni református ekkleziasztikai ismeretek elsajátításával.

Kutatásaim nagy részét a Chicago melletti Wheaton Collegeban folytattam a témában, ahol több hónapot töltöttem egy ösztöndíj keretében. Emellett a TCM Nemzetközi Teológiai Intézet PhD Kutatóközpontja szolgált a disszertációkészítés helyszínéül. Hálás vagyok Dr. Tony Twistnek, a TCM Intézet elnökének azért, hogy amikor a missziológia oktatását és a magyar tagozat vezetését rám bízta, biztatott is a doktori tanulmányok megkezdésére, és abban mindvégig támogatott.

Hálás köszönetem fő- és mellékszaki tanárainnak, különösen is Dr. Gonda Lászlónak (missziológia), Dr. Kókai Nagy Viktornak (Újszövetség), Dr. Kovács

Ábrahámnak (rendszeres teológia) a lelkiismeretes és alapos tudásról tanúskodó motiválásomért és tanácsolásomért.

Köszönöm feleségemnek, Csillának, és gyermekeimnek, Ráhelnek és Dávidnak a támogatásukat. Az ő szeretetük és türelmük nélkül nem ment volna. Hálás vagyok nem régen az Úrhoz költözött apósomnak, aki a Budakalászi Református Egyházközség vezető presbitere és gondnokaként sok mindent megértetett velem szeretett és tisztelt református testvéreim hitével és szolgálatával kapcsolatban. Hálás vagyok édesapámért, és nem régen szintén a mennyei honba hazaköltözött édesanyámért, akik életük közepe táján jutottak hitre és kapcsolódtak be Isten népe életébe. Őértük, és a hozzájuk hasonlóakért érdemes egészséges gyülekezeteket építeni!

Köszönöm továbbá a Baptista Egyházban és a Szeretetszolgálatban vezetőimnek és munkatársaimnak, gyülekezeti tagjaimnak és barátaimnak, hogy támogattak abban, hogy időt és energiát fordíthassak erre az időigényes munkára. Molnár László és Szenczy Anna értékes segítséget nyújtott számomra a dolgozat elkészítése során.

Hiszem, hogy tanulmányaim által magam is Istennek tetszőbben tölthetem be küldetésemet, és hogy sokaknak segíthetek ugyanebben.

Ha így lesz, akkor ezért is Soli Deo Gloria - egyedül Istené legyen a dicsőség!

Bevezetés

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a Rick Warren (1954-) lelkipásztor által alapított és vezetett Saddleback Valley Community Church-ből indult el. Az 1980-ban elindult gyülekezet nem csak a rendkívüli számbeli gyarapodásával, hanem a gyülekezetépítés egyedi módjával is sok felekezet, lelkipásztor és helyi gyülekezet látóterébe került. Egyesek mintaként veszik és másolják; mások, mélyebbre hatolva olyan alapelveket keresnek, amelyek kulturális transzformáció után alkalmazhatóak a legkülönbözőbb helyzetekben; megint mások határozottan elzárkóznak tőle.

Warren, aki a Déli Baptista Szövetség lelkipásztora, nem áll meg a helyi gyülekezet, és immáron tucatnyi, környékbeli leánygyülekezte vezetésénél, hanem mára világszerte indítja el az úgynevezett „céltudatos gyülekezet lelkészi képzéseit”. Hazánkban is jelentőssé vált mind a képzés, mind maga a felfogás a megjelent könyvek, a *Céltudatos élet*¹ és a *Céltudatos gyülekezet*² miatt, és sok más országhoz hasonlóan nálunk is egyre inkább felekezetek között átívelő mozgalommá válik.

Mint minden újszerű megközelítés, Warren tanítása is sokak figyelmét vonta magára. A mozgalom jelentős tényezővé válása idejében egymás után születtek a könyvek annak támogatói és ellenzői tollából. Ilyen például Hutchings írása, *A Céltudatos Gyülekezet sötét oldala*³, vagy Warren Smith könyvei, mint például a *Céltudatosan megtévesztve*⁴. Ezek azonban mind a széles tömegeknek íródtak, és nem szakembereknek, lelkészeknek, missziói vezetőknek és teológiai képzettséggel rendelkezőknek⁵. Még szűkebb a választék az európai kultúrталajon való vizsgáladást tekintve. Magyar nyelven pedig egyetlen olyan művet sem találtunk, amely akadémiai igényességgel végezne kutatást a témában, és segítségére lehetne a hazánkban szolgáló lelkipásztoroknak és a gyülekezetépítésben dolgozó vagy azt tanító szakembereknek. Ilyen értelemben mindenképpen hiánypótlónak számít a jelen dolgozat, amely készítése során azon igyekeztünk, hogy a missziói elmélettől valóban eljuthassunk a gyakorlatig. Ennek érdekében épül fel dolgozatunk úgy, hogy elméleti alapvetés és analízis után gyakorlati felmérésben keresi a választ arra, hogy a Warren-féle missziói modell alkalmazható-e Magyarországon, és ha igen, akkor milyen módon.

Jelen értekezés struktúrája másrészt a téma minimális feldolgozottságából adódik. Szükségesnek látjuk⁶ annak bemutatását, hogy hogyan gondolkozunk a

¹ WARREN, Rick, *Céltudatos Élet*, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány (KIA), Budapest, 2005

² WARREN, Rick, *Céltudatos Gyülekezet*, Új Remény Alapítvány, Debrecen, 2006

³ HUTCHINGS, Noah, *The Dark Side of the Purpose Driven Church*, Defender Publishing, Crane, MO, USA, bővített kiadás 2011. június. A könyv címe saját fordítás.

⁴ SMITH, Warren, *Deceived on Purpose - The New Age implications of the Purpose-Driven Church*, Mountain Stream Press, Magalia, CA, USA, 2004. A könyv címe saját fordítás.

⁵ Az említett művek alaposságát, analitikus-voltát, tudományos igényességét, illetve ezek hiányát tekintve.

⁶ A disszertáció szövegében a magyar tudományos közlésekben megszokott többes számú megfogalmazást használunk.

keresztyén egyház küldetéséről, és hogy ez milyen bibliai alapokon nyugszik. Az ószövetségi és újszövetségi missziológiai alapvetés után a mozgalom missziói stratégiáját vesszük górcső alá, majd református és baptista ekkleziológiai tételek mérlegére tesszük a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom egyháztanát, és Jézus Krisztus személyére vonatkozó felfogását. Az elméleti vizsgálódáshoz egy primer gyakorlati kutatás is tartozik, amely során a Warren mozgalma alapelveit alkalmazó református és baptista gyülekezetekben vizsgáljuk azok hatását a gyülekezeti életre.

A disszertáció metodológiája

Az imént elmondottakkal indokoljuk dolgozatunk metodológiáját. Amikor a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom vizsgálata mellett döntöttünk, akkor fontos célként lebegett az is a szemünk előtt, hogy ne egy öncélú elemzést készítsünk. Mit is értünk ez alatt? A világ minden országában, így hazánkban is számos lelki vezető és gyülekezeti lelkipásztor keres megoldást arra a problémára, amit most röviden csak így jellemezünk: a társadalomban zajló szekularizációs folyamat következtében bekövetkezett egyházi térvesztés⁷. Mindazok, akik hisznek az egyházban, szeretnék szolgálatukat úgy végezni, hogy tevékenységüknek valós hatása legyen. Küldetésük betöltése során szeretnék sok gyümölcsöt teremni. Véleményünk szerint ehhez az szükséges, hogy erős és jól működő gyülekezetek legyenek a misszió alanyai. Az ebbéli igyekezetükben sokan válogatás nélkül nyúlnak olyan missziói és gyülekezetépítési modellek után, amelyek az adott esetben nem állnak meg a bibliai alapokon, egyházi hitvallásuk igazságain, vagy éppen olyannyira kultúra-idegenek az adott területen, hogy nem, vagy csak sok problémát okozva alkalmazhatóak.

Célunk éppen ezért egy olyan vizsgálat lefolytatása volt, amely a kaliforniai lelkész által megalkotott modellt komplex módon elemzi, és így eszközt ad mindazok kezébe, akik a kortárs környezetben szeretnék gyülekezetüket gyümölcsstermő küldetésbetöltésre elvezetni. Ezen célunk meghatározza disszertációnk módszertanát. Munkánk során így először elvégezzük a misszió bibliai alapvetését; majd ismertetjük a céltudatos koncepciót általánosságban és az alapját képező műre részletesen is kitérve; ezután Warren missziói tervét analizáljuk. Ezután következik az amerikai lelkész gyülekezeti modelljének részletes, rendszeres teológiai vizsgálata. Elvégzünk egy gyakorlati kutatást négy gyülekezet tapasztalatait megszondázva. Végül összegezzük elemzésünk részterületeit, és levonjuk a következtetést, azzal kapcsolatban, hogy alkalmazható-e a céltudatos modell Magyarországon, a református és a baptista gyülekezetek körében.

⁷ Részletesen lásd a 4.2.7.1. pont alatt.

Bibliai alapvetés

Vizsgálatunkat egy alapos bibliai alapvetéssel kezdjük. Hitünk szerint minden teológiai értekezés végső alapja csakis Isten kijelentése lehet, amit az Ó- és Újszövetségi Szentírás, a Biblia tartalmaz. Éppen ezért akkor, amikor egy mai, gyülekezetépítési módot vizsgálunk meg, a Szentíráshoz fordulunk. Az első fejezetben emiatt végezzük el nagy részletességgel a misszió bibliai alapvetését. Ennek során ószövetségi előzményekkel kezdünk, áttekintve az Izraelhez tartozó pogányok kategóriáit, és a zsidó nép küldetésének alapjait, amelyek Isten kijelentéseiből adódnak. Felvázoljuk, hogy milyen motivációból és hogyan igyekezett a zsidó nép hitének bemutatásában, annak terjesztésében a pogányok felé az ószövetségi időkben, majd az intertestamentális időkben, végül az újszövetségi korban. Kitérünk arra, hogy ebben milyen szerepe volt a Septuagintának. Ezután a hellenista zsidó-keresztények szerepét vizsgáljuk meg a pogánymisszió elindulásával kapcsolatban, kiemelve a pünkösdi Szentlélek-esemény, az üldöztetés és szétszórás szerepét, a diakónusok megválasztásának eseményét, István vértanúságát, Fülöp szolgálatát és Saul megtérését és Damaszkuszban történő szolgálatba állását. Megnézzük, hogy miért tekinthetünk az antiókhiai gyülekezetre úgy, mint a tudatos pogánymisszió bölcsőjére. Betekintést adunk arról, hogy a diaszpórában élő zsidóság és Pál apostol szolgálatát hogyan formálta az ősgyülekezet küldetés betöltésének karakterét. Mindezen előzmények után tudjuk feltenni jelen hittudományi értekezés egyik fontos kérdéssorát: hol találjuk a pogánymisszió jogosultságának indoklását a Bibliában? Van feladatunk abban, hogy a nem hívők felé terjesszük hitünket? Mit írnak erről az evangéliumok? Milyen alapod ad Jézus Krisztus, majd a tizenkettő szolgálatát a pogánymisszió számára? Vizsgálódásunk szerint a Máté evangéliumában leírt missziói parancs jelenti a csúcspontot a Szentírásban a misszió - különösen is a pogánymisszió témájában. Ennek szövegét ezért alapos exegetikai vizsgálatnak vetjük alá, és a teljes evangéliumra, illetve az ősgyülekezet kibontakozó pogánymissziójára gyakorolt hatását - biblikai teológiai kitekintés után - összegezzük, kapcsolódást keresve a céltudatos koncepcióval.

Az ebben a fejezetben leírtakat, mint a misszió bibliai alapjait tekintjük. Egyrészt ez a fejezet jelzi hitvallási és tudományos megközelítésünket, a misszióról alkotott teológiánkat. Másrészt az itt leírt felismerésekhez tudunk visszanyúlni témánk missziológiai vizsgálatánál. Különösen is arra fog irányulni a figyelmünk, hogy a Szentírásban leírt céloknak és módoknak megfelel-e a Warren által vezetett mozgalom nem hívő emberek felé irányuló missziója.

Vizsgálatunk tárgya, a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom bemutatása

A második fejezetben a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom általános bemutatása következik. Ennek során kitérünk annak amerikai elindulására, majd áttekintjük mára

globálissá vált hatását. Különösen is arra fókuszálunk, hogy hazánkban milyen módon jelent meg Warren tanítása könyvek, munkafüzetek, igehirdetések és lelkészképzések által.

Ebben a fejezetben ismertetjük a Warren alapművének számító, a Céltudatos Gyülekezet című könyvének tartalmát, a kötet öt részének és húsz fejezetének részletes taglalásával. Ez utóbbi nagyon lényeges, mert a későbbi fejezetekben - ahol a vizsgálatot a különböző területeken elvégezzük - az itt leírtakra tudunk hivatkozni. Warren, a küldetés betöltésének módjáról, a gyülekezet építéséről és a kapcsolódó témákról tett kijelentéseit tudjuk mérlegre tenni, így ezek részletekbe menő ismertetése szükséges. Módszerünkül itt azt választjuk, hogy a könyv minden egyes fejezetét részletesen ismertetjük, az ott olvasható listákat (amelyből számos található a műben, szinte minden fejezetben) az összes elemével együtt közöljük, és röviden összefoglaljuk, hogy mit jelentenek e listák elemei Warren számára.

Missziológiai analízis

A harmadik fejezet szorosan kapcsolódik az előzőhöz. Ebben ugyanis Warren és mozgalma misszió tervét írjuk le, majd elemezzük ki. Mivel ezen értekezés egyik legszűkebb célja az, hogy a Céltudatos Gyülekezet tanítását és gyakorlatát missziológiai vizsgálat alá vesse, így ezen kérdés önálló fejezetet kapott. Az úgynevezett PEACE Terv bemutatása után következik a részletes missziológiai elemzés. A vizsgálatot pontról pontra végezzük, a PEACE Terv elemei által meghatározott sorrendben.

A missziológiai vizsgálat elvégzéséhez szükségünk volt egy olyan modellre, vagy paradigmára, amely az analízis alapját képezheti. Azt a módszert választottuk, hogy a Bosch által képviselt kortárs missziológiai paradigma alapján végezzük el ezt az elemzést. Ennek oka, hogy vélekedésünk szerint az egy olyan paradigma, amely mind a Magyarországi Református Egyházban, mind a Magyarországi Baptista Egyházban széles körben elfogadott, az európai lelkiség talaján hiteles, teológiai intézményeinkben tanított, lekipásztoraink által ismert és széles körben bevett.

Rendszeres teológiai vizsgálat

A negyedik fejezetet a mozgalom rendszeres teológiai vizsgálatának szenteljük. Disszertációnk során egy gyülekezetépítési stratégiát (és abból fakadó gyakorlatot) vizsgálunk, így nem nélkülözhető az ekkleziológiai analízis. Számunkra ez nyilvánvaló, hiszen nézetünk szerint az egyháztan elválaszthatatlan Isten népe küldetésbetöltésétől. Ugyanakkor az egyháztan a dogmatikai hatalmas terjedelmű és jelentőségű területe. Arra nem volt lehetőségünk ezen dolgozat keretei között, hogy minden területet

érintően, kimerítően foglalkozunk vele. Emiatt azt a módszert választottuk, hogy az igaz egyház ismertetőjegyeiről vallott felfogás által elemezzük ki Warren tanítását. Ezt az is alátámasztja, hogy a leggyakrabban felmerülő kérdés Warren gyülekezetépítési koncepciójával kapcsolatban: hiteles gyülekezeti modellt ad-e élénk; biblikus egyházképet fest-e le számunkra? Ezért vizsgáljuk meg mind a református, mind a baptista hitvallások alapján a tiszta evangélium hirdetése, a keresztség, az úrvacsora, az egyházfegyelem és a lelki ajándékok használatának kérdését.

A rendszeres teológia nagy témakörei közül nem hagyhattuk ki a krisztológiai kutatást sem. Az Amerikai Egyesült Államokból induló lelkeségi mozgalmak megvizsgálásánál ez mindig kritikus fontosságú terület, ugyanúgy, mint a felekezetek között munkálkodó, ökumenikus nyitottságú programok esetében. Mit hirdet a céltudatos program Jézus Krisztusról mint Közbenjáróról és mint Kiengesztelőről? Hogyan mutatja be az Ő lényének összetettségét? Ezekben a kérdésekben is a református és a baptista hitvallások szolgálnak vizsgálati alapul.

Ebben a fejezetben a munkamódszerünk a következő: az ekkleziológia és a krisztológia vonatkozó pontjait egyenként felkutatjuk a református és a baptista hitvallásokból és teológiai művekből. A kérdések részletes feltérképezése után lefektetjük a megtalált, vonatkozó tételeket; majd kikutatjuk, hogy Warren alaplívában, egyéb helyen olvasható tanításaiban találunk-e ezekkel kapcsolatos kijelentéseket. Amennyiben igen, akkor azok ütköznek-e az említettekkel vagy sem. A fejezet összefoglalásában összegezzük az eredményeket annak tekintetében, hogy alkalmazhatónak találjuk-e a céltudatos modellt hazánkban - a református és a baptista dogmatika vizsgált kérdéseinek fényében.

A gyakorlati alkalmazás tapasztalatainak áttekintése

Az ötödik fejezetben már kimondottan a gyakorlati alkalmazást helyezzük a homloktérbe, és egy önálló, primer kutatás keretében vizsgáljuk a magyarországi alkalmazhatóság kérdését. Vizsgálatunk ez esetben nem egy reprezentatív kutatás. Inkább szondázás, amely során olyan gyülekezetek szolgálatába tekinthetünk bele, ahol a vezetőség felvállalta a Warren-féle modell szerint való gyülekezetépítést.

Ezen vizsgálat során két református és két baptista gyülekezetben kutatva arról kérdezzük meg a lelkészeket és a gyülekezeti tagokat, hogy mit tapasztaltak a céltudatos program bevezetése során. A vizsgálódás terepéül a Magyarországi Református Egyház és Magyarországi Baptista Egyházat választjuk, több ok miatt is. Az egyik, hogy a dolgozat szerzőjének szolgálata a Magyarországi Baptista Egyházban történik, ugyanakkor sok, személyes és szakmai szállal kötődik a Magyarországi Református Egyházhoz. A másik ok az, hogy a Céltudatos Gyülekezet alapelveit szélesebb körben ezen két egyház gyülekezetei kezdték alkalmazni. Ezért történik a kérdőíves felmérés

ezen két egyház gyülekezeteiben. A kutatásban részt vevő gyülekezetek lelkészei és tagjai számára kérdőíveket készítünk, és azt eljuttatjuk hozzájuk elektronikus és nyomtatott formában. Az általuk kitöltött és számunkra postai úton elküldött kérdőíveket azután kiértékeljük, osztályozzuk, és az eredményeket összegezzük.

A végső következtetések és ajánlások

Dolgozatunk végén, annak eredményeként a bibliai alapvetés, a missziológiai, rendszeres teológiai analízis és a gyakorlati kutatás eredményeit összegezve feltesszük a kérdést, hogy alkalmazható-e Warren, „Céltudatos Gyülekezet” nevet viselő gyülekezetépítési koncepciója hazánkban, a Magyarországi Református Egyház és a Magyarországi Baptista Egyház gyülekezeteiben? Mit várhatunk tőle gyülekezetépítő szolgálatunk során? Érdemes-e alkalmaznunk? Szükségünk van-e rá, és ha igen, akkor milyen területen? Milyen kockázatokkal kell számolnunk a program gyakorlati bevezetése során? Hogyan kerülhetőek ki azok a lehetséges veszélyek, amelyeket kutatásunk során feltárunk? Mit tegyen a mai Magyarországon szolgáló lelkész, missziómunkás, teológiai tanár és egyházvezető, ha Rick Warren nevét, vagy a Céltudatos Gyülekezet koncepcióját hallja, vagy annak megjelenését látja környezetében?

Itt már nem ismételjük meg a különböző területeken végzett vizsgálatunk minden részletét. Az egyes fejezetek végén találjuk az adott, disszertációnk szempontjából részterületnek minősülő kérdésekre vonatkozó vizsgálat eredményeit. Így a missziológiai elemzés eredménye a harmadik fejezet végén olvasható, a rendszeres teológiai a negyedik fejezet végén, a gyakorlati kutatásé pedig az ötödik fejezetet zárja. Disszertációnk végén már csak az eredmények összesítése után levont végső következtetések és az ezekből fakadó ajánlások találhatók. Ezek alapján fogalmazzuk meg a doktori értekezésünk téziseit is.

Célunk az, hogy dolgozatunk hiánypótló segítségként szolgáljon egyházi vezetők és gyülekezeti szolgálattevők számára. Ebből adódik az imént leírt metodológiánk, és az, hogy értekezésünk végén, az elméleti és gyakorlati kutatásunk összegzése által ajánlásokat és óvatosságra intő tételket fogalmazzunk meg.

1. A misszió bibliai alapvetése

Értekezésünkben jelentős teret szentelünk a misszió bibliai alapvetésének. Ezt két dologgal szeretnénk indokolni. Az első, hogy felfogásunk szerint mindent Isten kijelentett Szavát, a Szentírás mérlegén kell megvizsgálni. Gyülekezetépítési modellek jönnek és mennek, kegyességi irányzatok ébrednek és hunynak ki, de Isten Szava örök, és változatlan. A másik ok az, hogy Warren maga is arra hivatkozik, hogy alapművét, a Céltudatos Gyülekezet című könyvet a misszió, Bibliában megtalálható mintái alapján írta meg. Sok gyülekezet megfigyelése mellett, sőt azok felett áll ennek fontossága számára: „a legtöbb időt azonban az Újszövetség mellett töltöttem el. Átolvastam újra meg újra, gyülekezetnövekedési szempontból vizsgáltam, és alapelvek, minták, módszerek után kutattam. Az Újszövetség a legnagyobb gyülekezetnövekedésről szóló könyv, amelyet valaha írtak”⁸. Emiatt láttuk elengedhetetlenül fontosnak magunk is, hogy részletesen leírjuk azt, amit egy átfogó kutatás során találtunk a Szentírásban a misszióval, különösen is a tudatos, nem hívők felé irányuló misszióval kapcsolatban találtunk.

A Szentírás, mint kánon, az Ószövetség első lapjaitól kedve következetesen ragaszkodik ahhoz, hogy a teljes föld Istené. Ő teremtett mindent, Ő hozta létre a népeket. Az 5Móz 10,14-ben általános megfogalmazásban hangzik az erről szóló kijelentés: „íme, az Úr, a te Istened az ég és az egeknek egei, a föld és minden, ami rajta van.” Az Újszövetség is megfogalmazza ezt, kiemelve az ember és a népek fontosságát ebben: „az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette, hogy lakjon az egész föld színén, meghatározta elrendelt idejüket és lakóhelyük határait” (ApCsel 17,26). Istené minden ember, és a Szentírásban azt a szövevényes történetet olvassuk, hogy Ő hogyan szereti vissza magához az embert.

Ezek a gondolatok elvezetnek bennünket oda, hogy megértsük: amikor mai missziói modelleket vizsgálunk, akkor ezt nem tehetjük úgy, mintha egy előzmények nélküli űrben mozognánk. Amikor a helyi gyülekezet misszióját kutatjuk, akkor emlékeznünk kell arra, hogy ugyan a küldetéssel ellátott egyház születése a Szentlélek pünkösdi kiáradásakor történt újszövetségi értelemben, de még az sem előzmények nélkül történt. Heidelbergi Káté nagyon pontosan mutat erre rá: „...Isten Fia a világ kezdetétől a világ végezetéig az egész emberi nemzetségből Szentlelke és igéje által az igaz hitben megegyező, örök életre kiválasztott gyülekezetet gyűjt magának, ezt oltalmazza és megtartja...”⁹

⁸ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 21.

⁹ A HEILDELBERGI KÁTÉ, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2015, 54. kérdés

Ennek, a „gyülekezet egybegyűjtési” folyamatnak vagyunk a részei, Isten kezében eszközei akkor, amikor a magunk küldetését felvállaljuk egyházi közösségeinkben.

1.1. Ószövetségi előzmények

A misszió tehát mindenestül Isten ügye, *Missio Dei*,¹⁰ amelyben bennünket, embereket használ. Isten eszköze ebben ma a kis lélekszámú falusi, és a nagyvárosi magyar református és baptista gyülekezet sokasága, Rick Warren kaliforniai „megagyülekezete”. Ugyanennek, az egész világtörténelmet átfogó *Missio Dei*-nek a részei voltak a reformáció idején szolgáló hitelődeink, az első századokban kezdetleges struktúrában működő ógyházi gyülekezetek, az újszövetségi ősgyülekezet, de még a zsidó nép is, az ószövetségi időszakot beleértve.

Amikor a misszió ószövetségi előzményeiről beszélünk, akkor fontos definiálnunk azt, hogy mit végzett Isten a kiválasztottságot hordozó zsidó nép által. Az alábbiakban, az ószövetségi előzményeket kimondottan az újszövetségben a pogányok felé irányuló misszió szempontjából tárgyaljuk. A folytonosság kedvéért ebben a fejezetben térünk ki a zsidóság *újszövetségi időkben* történő hitterjesztő törekvéseire is.

Zsidóság és misszió? Nem gyakran szerepel e két szó egymás mellett. Ha mégis, akkor éppen a keresztyén egyházak, missziói szervezetek tevékenységét jelzi, ahol a zsidók nem az alanyok, hanem a tárgyak: a keresztyén hittérítés egyik speciális célcsoportját alkotják.¹¹

A keresztes hadjáratok zászlai alatt küldetésbe indulók Jézus Krisztus neve és a kereszt szimbóluma alatt végezték küldetésüket Izrael gyermekei között, sok kegyetlenséget is elkövetve. Ezek kitörölhetetlen, elfelejthetetlen emlékeket okoztak. A holokauszt - Isten nevében elkövetett - borzalmai is ezt erősítették tovább. Ma a messiáshívők, és a zsidó-misszióra elhívott keresztyének ugyanezen szimbólumok alatt¹² folytatják a zsidók keresztyén hitre térítését. Mindezen okok miatt taszítja a zsidókat e kifejezés: misszió.

Mindezek mellett azt találjuk, hogy mind az ószövetségi időkben, mind az Újszövetség korában voltak olyanok, akik nem-zsidóként születve vonzódást éreztek a zsidó nép hitéhez, az Örökkévaló imáadására. Sőt, a zsidók maguk is aktívan kezdték egy-egy időszakban bemutatni annak lehetőségét, hogy hogyan lehet az ő hitközösségükhöz közel kerülni, csatlakozni. Ezen munkálkodásuk ugyanakkor nem

¹⁰ Latin teológiai szakkifejezés. Jelentése: „Isten missziója”. Az 1952-es Willingen-i Missziói Világkonferencián került be a köztudatba.

¹¹ Megjegyzendő, hogy ennek legitimitása a holokauszt után sok egyházban vitatottá vált. Ennek tárgyalása nem tartozik jelen értekezés keretei közé, így nem tudunk vele részletesen foglalkozni.

¹² Az utóbbi időkben a zsidó-misszióval foglalkozó keresztyén szervezetek éppen ezért igyekeznek elkerülni a keresztet, mint jelképet, és használják egyre gyakrabban a zsidósághoz közel álló, és terhelt történelmi örökségtől mentes jelképeket, mint pl. a menóra vagy a fügefafa szimbóluma.

volt erőszakos, talán még erőteljesnek sem mondható térítés, hanem a vonzó életstíluson, a merőben különböző hiten (monoteizmus), és az észszerűségre alapuló érvelésen alapult. Ez alól kivétel volt a Makkabeusok korában az edomiták erőszakos zsidó-hitbe hajtása. Átfogóan azonban az mondható el, hogy a zsidó ember nem misszionált, nem lépett fel hittérítőként, de a hite, élete és felfogása által megérintett pogány számára szívesen lehetőséget adott a közeledésre, és - megfelelően erős elkötelezettség esetén - a csatlakozásra.

1.1.1. Az Izrael népéhez tartozó pogányok a Bibliában

A hívő zsidók mindig is tudatában voltak annak, hogy nem csak ők Istenéi, hanem az egész világ. Elképzelésük szerint azonban másképpen realizálódik az Örökkévaló uralma és törvényeinek előírása a zsidó népre és a gójokra (nem-zsidókra) nézve. Azaz nagyon fontos tényként lebeg minden időben szemük előtt saját kiválasztottságuk, és az a tény, hogy minden más nép és nemzet egy másik kategóriát képez Isten előtt. A Tórát olvasó zsidóság ugyanakkor azzal is szembesül, hogy saját kiválasztottságuk egyben küldetés is: a népek felé való megbízatással bír. Ezért bár nem tartják feladatuknak a népeknek a zsidóság hitére való áttérítését, de azt igen, hogy Istent bemutassák a pogányoknak, mint az egyedüli és mindenek felett uralkodó Urat, és hogy az Ő rendeléseit megismertessék a világ nemzeteivel. Az ezzel kapcsolatos, a Bibliában előforduló kijelentésekkel később részletesebben foglalkozunk.¹³

1.1.1.1. Az Izrael gyülekezetéhez tartozó pogányok kategóriái

Izrael népe fizikai közelségében mindig éltek más nemzetekhez tartozók. Az ószövetségi kor kezdetétől egészen a fogságba-vitelig ez az idegen népek zsidók mellett való letelepedését, létezését jelentette, a fogság idejében és utána pedig maga Izrael került ki saját környezetéből, és jutott más népek fizikai közelségébe. A diaszpórai lét egyik legfontosabb jellemzője éppen ez lett: a zsidó nép kisebb lélekszámú egységei egy nagyobb, idegen nemzet testében.

Ebben, a zsidók és nem-zsidók közelkerülésének tényében nem csak a történelmi folyamatokat, hanem Isten akaratát is felismerhetjük, hiszen Ő adta a kiválasztott nép számára azt a szerepet, hogy „papok királyságaként” (2Móz 19,4-6) megmutassák az ő Istenük uralmát a földön. Ehhez Izraelnek a pogányok közelébe kellett kerülnie.

A zsidók és a pogányok fizikai közelsége magában rejtett konfliktusokat is, de vonzódást is. Izrael újra és újra kísértésbe esett arra nézve, hogy beemelje saját istentiszteleti gyakorlatába a környező népek bálványáldozati szertatásait vagy annak egyes részeit. Emellett azonban bekövetkezett Isten szándékolt célja is sokak életében: hite, és ebből fakadó életgyakorlata által Izrael az ő hitéhez közel vonzotta a

¹³ Lásd az 1.2.2. pont alatt.

pogányokat. Voltak, akik a lehető legteljesebb mértékben való „zsidóvá válást” választották, mások addig jutottak, hogy politeizmusukat felcserélték a zsidók Istene felé irányuló monoteizmusra, de nem vetették magukat alá az ezt kifejező szertartásoknak (prozelita-keresztység, körülmetélés, áldozatbemutató, stb.). Ezek között a kategóriák között tisztán felismerhető különbségek vannak.

Az idegenek

A „veled lakó idegen”¹⁴ illetve a „köztetek lakó idegen” fogalma már a Tórában jelen van. A jövevény „olyan személy, aki saját közösségéből - családjából, népéből - kiszakadva huzamosan tartózkodik egy másik közösség területén...”¹⁵ Jövevény tehát az volt Izrael népének szemében, aki az ő földjükön megtelepedni szándékozott, tehát idegen volt, de közel került Izraelhez, így változott a státusza „veled lakó idegen”-re, „köztetek lakó idegen”-re. Nagyon pozitív üzenet olvasható velük kapcsolatban: „Ha jövevény tartózkodik nálatok az országban, ne legyetek hozzá kegyetlenek!” (3Móz 19,33). E védést, óvást kifejező rendelkezések mellett azt is megláthatjuk a mózesi törvényekben, hogy szabályok is vonatkoznak rájuk: “Ezért mondtam Izrael fiainak: Senki se egyék vért közületek; a köztetek lakó idegen se egyék vért.” (3Móz 17,12), “Hét napon át ne lehessen kovászt találni a házatokban; ki kell irtani Izrael közösségéből mindenkit, akár jövevény, akár az ország szülötte, aki kovászosat eszik.” (2Móz 12,19). A szombat megtartására is kötelezettek voltak: „Emlékezzél meg a nyugalom napjáról, és szenteld meg azt! Hat napon át dolgozz, és végezd mindenféle munkádat! De a hetedik nap a te Istenednek, az Úrnak nyugalomnapja. Semmiféle munkát ne végezz azon, se te, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálód, se állatod, se a kapuidon belül tartózkodó jövevény.” (2Móz 20,8-10).

Nem minden korszakban viselkedett Izrael ilyen baráti módon az jövevényekkel. A fogság előtt működő prófétáknál annak is megtaláljuk a nyomait, hogy az idegeneket szigorúan elzárták a kultuszi helyektől és a szent rítusuktól: „Ezt mondta az én Uram, az Úr: Az idegenek, az Izrael fiai között élő körülmetéletlen szívű és testű idegenek, nem mehetnek be szent helyemre.” (Ezék 44,9), “Szégyenkeztünk, mert gyalázkodást kellett hallanunk, arcunkat szégyenpír borította, mert idegenek törtek az Úr házána a szentélyére.” (Jer 51,51). Sőt, Jóel 4,17 arról szól, hogy Isten áldása lesz az idegenektől való megszabadítás: „Akkor megtudjátok majd, hogy én, az Úr, vagyok Istenetek, aki szent hegyemen, a Sionon lakom. Szent lesz Jeruzsálem, nem hatolnak be oda többé idegenek.”

¹⁴ Az Ószövetségi Szentírás héber szövegében: גֵר (gér).

¹⁵ KERESZTYÉN BIBLIAI LEXIKON, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 1993, 776.

A fogságot közvetlenül követő korban a tisztátalanságot jelentette a pogány származás, az „idegenség”. A vegyes házasságok tiltásával próbálta Izrael távol tartani magától az idegenek tekintett személyt.¹⁶

Előfordul azonban olyan szentírási igeszakasz is, amikor Izrael népének segítőként tűnik fel az idegen. Ilyen például az Ézs 60,10: „Idegenek építik várfalaidat, és királyaik szolgálatodra állnak. Bár haragomban megvertelek, de most kegyelmesen irgalmazok neked.”. Ézsaiás próféciáiban az idegenek akár részt is vesznek a zsidó istentiszteleten, sőt áldoznak, és az Örökkévaló áldását kapják: „Az idegeneket, akik csatlakoznak az Úrhoz, és őt szolgálják, akik szeretik az Úr nevét, és az ő szolgálói lesznek, mindazokat, akik vigyáznak, hogy meg ne sértsék a szombatot, és ragaszkodnak szövetségemhez, elviszem szent hegyemre, és örömet szerzek nekik abban a házban, ahol hozzám imádkoznak. Égőáldozataik és véresáldozataik kedvesek lesznek oltáromon. Mert az én házam neve imádság háza lesz minden nép számára.” (Ézs 56,6-7). Ézs 19,19kk-ben pedig még azt is olvashatjuk, hogy Isten ad nekik „vezetőt, aki megmenti őket”, és a pogány népek a szabadítás során Isten népévé válnak. Ezek a szentírási szakaszok jól mutatják be Izrael pogányoktól való idegenkedése és az Istentől való küldetése közötti feszültséget.

Összegezve elmondhatjuk, hogy egyrészt gyűjtőfogalomként működik a zsidók szóhasználatában az „idegenek” kifejezés, és jelöl mindenkit, aki a „gérek”¹⁷ közül való. Másrészt kifejezi azt is, hogy valaki meg akar-e állni ennél a státusznál Izraellel kapcsolatban, vagy többre törekszik. Aki „idegen” akar maradni, az idegen is marad a zsidók számára. Az ilyen személy veszélyt és tisztátalanságot jelent a hívő zsidó felé. Aki azonban közelebb jön, az jövevényé lesz, aki pedig még ennél is messzebbre menve szeretne betérni Izrael hitközösségébe, az fogadni való idegen, aki akár zsidóvá is válhat.

A Nóé-fiak

A vezető zsidó elképzelés a nem-zsidó nemzetek tagjaira nézve az, hogy Isten velük a nóéi szövetséget tartja érvényesnek¹⁸. 1Móz 9,1-17-ben olvassuk Isten Noéval kötött szövetségének részletes leírását. Az özönvíz után ebben a szövetségben az Úr a világ, ettől az időponttól való létezésének szabályait is közli, mint a szövetség elemeit. Isten fenntartja a világ létét az ember érdekében, nem okoz többé vízözönt; legitimizálja a húsevést, az állatokat az ember kezébe adja táplálékul (a vér fogyasztásának tilalmával); ugyanakkor kiemeli, hogy ember embert nem ölhet, mert az az Isten képmása (5-6.v.).

Bár nem tartozik szorosan ezen írás keretei közé, érdemes megemlíteni, hogy a rabbinikus szövegekben is ennek a szövetségnek értelmében jelennek meg az

¹⁶ Lásd bővebben az 1.1.1.2.2. pont alatt.

¹⁷ Lásd a 1.1.1.2.1. pont alatt.

¹⁸ DONIN, Chajim HaLevy rabbi: Zsidónak lenni, Göncöl Kiadó, Budapest, 2003., 89. o.

úgynevezett Nőé-fiak. A Tószefta¹⁹ szolgál az első egzakt leírással arról, hogy a rabbik mit követeltek meg azoktól a pogányoktól, akik nem akartak áttérni, hanem pogányok kívántak maradni, de mégis erényesen szerettek volna élni²⁰. Ezen leírások hamar általánosan elfogadottakká váltak és „a Nőé-fiak törvényei” néven lettek ismertek. Tulajdonképpen azon erkölcsi alapelvek minimumát fogalmazzák meg, amelyek alapján bármely nemzet, nép tagja megállhat Isten előtt.

Nincsen konszenzus a tudósok között abban, hogy ez a kategória és a rájuk vonatkozó elvárások csak a Kr.u. 3. században indultak²¹, vagy már sokkal korábban is léteztek²². Az ebbe a kategóriába eső, zsidó-szimpatizáns pogányokra vonatkozó előírások azonban teljesen bizonyosnak látszanak.

A Nőé-fiak törvényei:

1. Ne ölj!
2. Ne legyél bálványimádó!
3. Ne gyalázd Isten nevét!
4. Ne legyél vérfertőző és házasságtörő!
5. Ne lopj és ne rabolj!
6. Ne fogyassz vért (és fúlva holt állatot)!²³

A zsidók tehát a betérni nem kívánó pogányokra is érvényesnek tekintették ezeket, az úgynevezett „Nőé-fiak törvényeit”. Ugyanakkor ezeket minden áttérő számára is kötelezővé tették²⁴, bár minden bizonnyal ez csak a belépő szint volt, ennél erősebb elköteleződés esetén sokkal több elvárás is vonatkozott az egyénre. Lényeges, hogy a Nőé-fiak törvényeit betartó pogányok a zsidókkal együtt részesülnek majd a túlvilági életben.²⁵

Az istenfélők

A foboumenoi²⁶ (görögül φοβούμενος τὸν θεὸν) személyek, vagy az úgynevezett „fél-prozeliták”²⁷ azok az emberek voltak, akik megismerték Izrael Istenét, tisztelték Őt, de nem vetették magukat alá a prozelitákra kötelező vallási szertartásoknak, a prozelitakeresztségnek, körülmetélkedésnek és az áldozatbemutatásnak. Amíg a prozelitáknak be

¹⁹ Tószefta: judaista zsidó szóbeli törvény, a Misna kiegészítése.

²⁰ Tosefta, Avodah Zarah 8 (9):4 in: GOODMAN, Martin, Judaism in the Roman World, Brill Publisher, Leiden - Boston, 2007., 30.o.

²¹ A Tószefta keletkezése időpontja környékén.

²² GOODMAN, Martin, Judaism in the Roman World, Brill Publisher, Leiden - Boston, 2007., 31.o.

²³ Hanspeter Obrist: Zsidó misszió – Ellentmondás? c. cikke, <http://www.amzi.org>

²⁴ A „misszionáló” zsidó irányzatok ma is ezeket a törvények követelik meg a betérőktől. Pl. Menachem Mendel Schneerson, az úgynevezett „Lubavicsi rabbi” és utódai.

²⁵ SZÉCSI, József, Prozeliták, Veritas et Vita - A Baptista Teológiai Akadémia Szakfolyóirata 2011/1, Budapest, 13.

²⁶ Α θεοφοβεις melléknévből, ami azt jelenti: istenfélő.

²⁷ SANTALA, Risto, Pál apostol – Saul rabbi - Az ember és a tanító a zsidó források fényében, Bridge Mission Society, Budapest, 2002

kellett tartaniuk a teljes Tórát, addig az istenfélőknek csak annyiban kellett a Tóra törvényeinek engedelmeskedni, hogy ne kerüljenek a bálványozás bűnébe és minden dolgukban etikusan járjanak el.²⁸ Ezen személyek nem is a zsidó temetőbe temetkeztek, hanem a pogányok közé. A hellénista zsidóság diaszpórai közösségeiben jelentős számban voltak, főleg Szíria és Cilícia városaiban²⁹. Josephus Flavius³⁰ valószínűleg óróluk ír, mint olyan pogányokról, akiket a zsidók „egy bizonyos módon a közösségük részévé tettek” a szíriai Antiókhiaiban³¹.

A prozeliták

A prozelita kifejezés a görög προσέλευσις (megközelítés, odamenetel) szóból származik, és különösen is a fogság utáni zsidóság tevékenységéből adódó áttérőket, a pogányok közül a zsidó hitre váltó pogányokat jelöli.

A prozelita kifejezést csak azokra alkalmazták, akik, az eddig tárgyalt kategóriába tartozóktól eltérően, a zsidó hitre való áttérésüket nyilvánosan elpecsételték, bizonyították úgynevezett prozelita keresztséggel, áldozatbemutatással és körülmetélkedéssel. Ők azok, akik a lehető legkomolyabban gondolták a Isten-hit elfogadását, a zsidók közé való beépülést. Római és palesztinai sírfeliratok mutatják, hogy a prozeliták még a temetkezésüket is zsidó szertartás szerint, a zsidó temetőben végezték³² Prozelita férfi házasodhatott zsidó nővel, még egy pap lányával is.³³ Ez tehát a legnagyobb elkötelezettséget megkövetelő státusz, amelybe azok tartoztak, akik az előbb említettek felvállalásával olyan közel kívántak kerülni a zsidósághoz, amennyire ez csak lehetséges volt egy olyan személy számára, aki származás szerint eredetileg más nemzet tagja volt.

Szükséges megjegyezni, hogy a prozelita nem kerülhetett közhivatali pozícióba. Szécsi szerint³⁴ ennek indoklását a 5Móz 17,15-ben találták meg a zsidó írásmagyarázók: „csak azt emeld magad fölé királlyá, akit Istened, az ÚR kiválaszt. Atyádfiai közül emelj királyt magad fölé; nem tehetsz magad fölé idegen embert, aki nem atyádfia!” A „magad fölé emelet ember”, közhivatalnok ezek szerint csak zsidó ember lehetett.

²⁸ SCHWARTZ, Frey J. D. R. szerk., *Jewish Identity in the Greco-Roman World*, Brill Publishing, Leiden - Boston, 2007., 310. o.

²⁹ SCHWARTZ, 301. o.

³⁰ Josephus Flavius (37-100), eredeti nevén Jozsef ben Mattitjáhu, zsidó történetíró. A zsidó háborúban 66-70-ig a felkelők egyik hadvezére volt, de később átállt a rómaiakhoz. Írásai az ókori kutatás nagyon jelentős forrásai közé tartoznak (különösen is *A zsidó háború* és *A zsidók története* című művei).

³¹ GOODMAN, 23.o., hivatkozva Josephus Flavius: *A zsidó háború* c. könyvének 7.41-re

³² KERESZTYÉN BIBLIAI LEXIKON, 402.

³³ SZÉCSI, 18.

³⁴ uo.

A pogány származású nők csatlakozása Izrael népéhez

Ez eddigiekben általánosságban szóltunk más népek tagjairól, akik vonzódtak a zsidósághoz, vagy akár kimondottan „zsidóvá szerettek volna válni”. Nagy különbség volt azonban ezen a területen a férfiak és nők között. Schwartz úgy összegzi Josephus Flavius erről szóló írását, hogy „a pogány férfiak zsidóvá válhattak a körülmétkedés által, de a pogány asszonyok, akiket nem lehetett körülmétni, nem lehettek zsidóvá”.³⁵ Náluk ez fizikai akadályba ütközött, hiszen a judaista felfogás szerint zsidóvá válni úgy lehet, ha valaki testében is zsidóvá válik. Ezt a testi átváltozást a körülmétkedés szertartása végezte el a betérő személyen. Asszonyoknál ez magától értetődő okok miatt nem volt elvégezhető. Ők csak úgy tevékenykedhettek, cselekedhettek és élhettek, mint a zsidók, de bármit is tettek, nem váltak attól zsidóvá.

Természetesen a zsidó férfi és a pogány asszony házassága különleges helyzetet teremtett. Egy ilyen házasság fizikailag behozta a gój asszonyt Izrael közösségébe attól függetlenül, hogy a nő elfogadta-e Izrael Istenének a tiszteletét, alá akarta-e vetni magát a zsidó szertartásoknak, törvényeknek, vagy sem. A zsidó fél hitének veszélyeztetése miatt a vegyes házasság éppen ezért először visszaszorításra, majd tiltásra került.³⁶ Ezsdrás könyvének kilencedik és tizedik része, a második templom korában kifejezetten tiltja a zsidó férfi és a pogány nő összeházását. Ennek ellenére történtek ilyenek. A kumrani Damaszkuszi Irat leírása szerint a gyakorlatban három dologhoz mindenképpen ragaszkodtak: „1. zsidó pap (kohen) ne házasodjon pogány származású asszonnyal; 2. nem-zsidó asszony annak teremtetett, aminek, és nem tud zsidóvá válni; 3. nem-zsidó férfi »fizikailag is meg tud változni« és zsidóvá lehet”.³⁷ Azaz a nem-zsidó asszony áttérhetett ugyan a judaizmusra,³⁸ de még a házassággal, a zsidó férfival való „egytestté-léttel” által sem változhatott zsidóvá.

1.1.1.2. A prozelitizmus nyomai az Ószövetségben

A pogány származásúak befogadása Izrael népének kezdeti időszakában

Mint az eddigiekben rámutattunk, Izrael mindig tudott a hozzájuk közel, vagy az éppen közöttük lakó idegenekről, számon tartotta őket. Az ilyeneket a גֵר (gér) vagy a többesszámú gerim szóval illették. A zsidók a kivonulás után emlékeztek arra, hogy ők maguk is jövevények voltak Egyiptom földjén. Megértették, hogy ez azt is jelenti, hogy nekik sem szabad erőszakkal uralkodniuk azok felett, akik az ő köreikben jövevények. A Tóra parancsa így szól ezzel kapcsolatban: „A jövevényhez ne légy kegyetlen, és ne sanyargasd őt, mert ti is jövevények voltatok Egyiptomban.” (2Móz 22,20).

³⁵ SCHWARTZ, 99. o., saját fordítás.

³⁶ Lásd az 1.1.1.2.2. pont alatt.

³⁷ SCHWARTZ, 106. o., saját fordítás

³⁸ Lásd Helena királynő hitre jutásának leírását az 1.1.2.5. pont alatt.

A zsidók ezen felszólításra való fogékonyságára jellemző, hogy jogilag is ki akarták fejezni az idegenek felé való elfogadásukat: “Bíráitoknak pedig ezt parancsoltam abban az időben: Hallgassátok meg testvéreiteket, és igazságosan ítélkezzetek mindenkinek az ügyében, akár testvérével, akár jövevényel van dolga.” (5Móz 1,16).

Ha a jövevény hajlandó volt a szombat megtartására (2Móz 20:10), és a körülmetélkedésre is, akkor még a legfontosabb vallási ünnepeken is részt vehetett a zsidók közösségével: “Ha jövevény tartózkodik nálad, és el akarja készíteni az Úr páskáját, metéltesse körül magát minden férfi, és csak akkor foghat hozzá annak elkészítéséhez. Így olyan lesz, mint az ország szülöttje. A körülmetéletlenek közül azonban senki sem ehet belőle.” (2Móz 12:48). Hasonló módon volt ez az Engesztelés napjával is (3Móz 16:29).

Később, a prófétáknál is megjelenik ennek a folyamatnak a kibomlása, amely jogilag egyenlőként kívánja kezelni a zsidókat és a jövevényeket. Ezékiel próféta így ír: “És amikor elosztjátok az örökséget magatok közt, a köztetek élő jövevényeknek is adjatok, akiknek fiai már nálatok születtek. Olyanoknak tekintsétek őket, mint akik Izrael fiaival egyenlő jogúak, veletek együtt ők is osztozzanak Izrael törzseinek örökségében.” (Ez 47,22). Azaz, még a szent föld, Isten Izraelnek adott ajándéka is illeti azokat a jövevényeket, akik már Izrael fiai között születtek. Ismerve minden nép, de különösen is Izrael felfogását a szülőfölddel kapcsolatban, ez hatalmas jelentőségű gondolat. Fontos megjegyezni, hogy Ezékiel itt e súlyos, a föld elosztását irányító alapelv mellett a jövevény zsidó hitéletben való szerepéről nem szól. Vélhetően azért, mert bár a Tóra parancsai védik a zsidókkal élő jövevényeket, a hit területe azonban nagyon más. A pogány népek bálványozási gyakorlata, Izrael hitébe való szüntelen betörni-vágyása óvatosságra intett ezen a területen.

Felerősödött követelmények a fogság utáni időszakban

A fogságból hazatérő judaista zsidó nép már más, erősebb követelményeket támasztott azokkal szemben, akik az ő vallásukat választották, mint az egyiptomi kivonulás, a pusztai vándorlás és a honfoglalás után éppen csak gyökeret verő Izrael. A gér-eknek, a zsidók között élő idegeneknek ekkor teljesen fel kellett vállalniuk a zsidó hitet és életet, különben a közösség kivetette őket. Akik ezt nem tették meg, azok a vallásos zsidók számára teljes mértékben pogánynak számítottak és nem kapcsolódhattak egybe a zsidókkal, például közös házasság révén. Neh 10,31-ben ezt olvassuk ezzel kapcsolatban: „Nem adjuk leányainkat feleségül az ország egyéb lakóinak, sem az ő leányait nem vesszük feleségül fiainknak.” Ezsdrás könyvének kilencedik és tizedik része ugyanezt erősíti meg. Például álljon itt Ezsd 9,12: „Azért ne adjátok hozzá leányaitokat az ő fiaikhoz, és az ő leányait se vegyétek feleségül fiaitoknak, és ne keressétek soha békességüket, sem javukat; akkor megerősödtek, élhettek a föld javaival, és örökségül hagyhatjátok azt fiaitokra örökre.” E szabály alól ugyan sokan

igyekeztek kibújni, de az elmondható, hogy ezen rendelkezések által az irányvonal mindenki számára kijelölt volt, így azoknak, akik ezt nem követték, szembe kellett nézniük a hitközösség rosszallásával.

Ugyanakkor ez nem jelentette azt, hogy bezárt volna Izrael minden ajtót a hozzá közeledő kívülállók felé. Azon idegenek számára, akik felvállalták a zsidók hitét - a törvény megtartásával együtt, a kapu nyitva állt. Erről szól például Ézsiás próféta: "Az idegeneket, akik csatlakoznak az Úrhoz, és őt szolgálják, akik szeretik az Úr nevét, és az ő szolgálói lesznek, mindazokat, akik vigyáznak, hogy meg ne sértsék a szombatot, és ragaszkodnak szövetségemhez, elviszem szent hegyemre, és örömet szerzek nekik abban a házban, ahol hozzám imádkoznak. Égőáldozataik és véresáldozataik kedvesek lesznek oltáromon. Mert az én házam neve imádság háza lesz minden nép számára." (56,6-7). Azaz, az ilyennek még az áldozata is kedves, és a templomban is helye van. Ehhez azonban erős ragaszkodásra volt szükség a pogány háttérből érkezőtől Jahve törvényéhez, különös tekintettel a szombat megtartására, és a körülmetélkedésre, amit fizikai "zsidóvá-válásnak" tartottak³⁹. Bright írja: „A hazatérés utáni korszak prófétái nem csak a gyülekezet vallási tisztaságáért buzgólkodtak, hanem várták azt az időt is, amikor a pogányok a Sionra özönlének... Azonkívül a törvény sem gördített akadályt ennek az útjába, hanem rendelkezett a pogányok közül csatlakozók (prozeliták) befogadásáról, s egyenlő bánásmódot biztosított számukra.”⁴⁰ E két dolog között fennálló feszültséget (a hitélet tisztán-tartásának vágya és a pogányok megtérésének váradalma) a magasabb szintre emelt betérési követelményekben próbálta a zsidó hitközösség oldani.

Bright művében számos, a protestáns teológia szemében apokrifnek tekintett műre hivatkozik (Lévi Testamentuma, Tóbiás könyve, Naftali Testamentuma, Sirák könyve, Benjamin Testamentuma, stb.)⁴¹, amelyek által azt kívánja bemutatni, hogy bár a zsidók nem misszionáltak a szó szoros értelmében, de sokan közülük boldogan fogadták a pogányok betérését, és még csak nem is tekintették magukat felsőbbrendűnek a kiválasztottságuk kapcsán.

1.1.1.3. A prozelitizmus nyomai az Újszövetségben

Ez a fejezet az újszövetségi (keresztyén) misszió ószövetségi előzményeit tárgyalja. A történelmi folytonosság kedvéért azonban itt a helye annak, hogy a zsidóság, az ószövetségi időkben folytatott hitnépszerűsítő tevékenységének újszövetségi időkben való folytatásáról is szót ejtsünk.

Az újszövetségi Szentírásban csak néhány igeversben kerül említésre a prozelitizmus létezése, akkor sem kiemelt témaként, sokkal inkább csak megemlítésre

³⁹ SCHWARTZ, 105. o.

⁴⁰ BRIGHT, John, Izrael története, Református Zsinati Iroda, Budapest, 1980., 435.o.

⁴¹ BRIGHT, 436.o.

kerül valakivel kapcsolatban, hogy prozelita volt. Kivételt képez a következő bibliavers, amelyben Jézus Krisztus maga beszélt a farizeusok térítő munkájáról: „Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok, mert bejárjátok a tengert és a szárazföldet, hogy egyetlen pogányt zsidó hitre térítsetek, és ha ez megtörtént, a gyeheña fiává teszitek, kétszerte inkább magatoknál.” (Mt 23,15).

E szavak első olvasatára azt gondolhatnánk, hogy az adott korban egy nagyon energikus hittérítő munkálkodás zajlott a zsidóktól a pogányok felé irányulóan. Ne felejtjük azonban el, hogy Jézus itt, az élő forrástól lélekben elszakadt, de a törvényeket és rendelkezéseket vasszigorral megtartó farizeus hívők viselkedését ítéli el szavaival, így lehetséges, hogy a hiperbola eszközét alkalmazva felnagyítva mutatja be a farizeusok hiterjesztő törekvésének fonák voltát.

Egy másik, lényeges nézőpontját vizsgálja ennek az igeversnek Goodman. Szerinte „nyilvánvaló, hogy a prozelita, akire Máté hivatkozik, farizeussá vált, vagy legalábbis a farizeusok tanítását követte, mint olyan valaki, aki a farizeusok ténykedésének hatására lett az, aki”.⁴² Goodman arra utal, hogy itt Jézus nem általában a zsidók prozelitává-tévő munkálkodásáról beszél, hanem sokkal inkább a farizeusok igyekezetéről, akik arra törekedtek, hogy maguknak találjanak újabb követőket, nem pedig általánosságban a zsidó hitnek. Alátámasztásul hivatkozik Jézus ezen kifejezésére: “a gyeheña fiává teszitek, kétszerte inkább magatoknál”. Szerinte nem lehetséges az, hogy Jézus ezt a zsidókra, mint olyanokra mondta volna. Sokkal inkább a farizeusok álltak itt mondanivalója célkeresztjében.

Ezen szempontok miatt kizárólag erre az igeversre alapozva nem lehet azt állítani, hogy egy aktív, szervezett hittérítés zajlott volna ebben a korszakban.

Természetesen sok pogány vonzódott ebben a korban is a zsidósághoz. A Szentírásban találunk néhány utalást erre. Például említve, az újszövetségi egyház megszületésének is tartott püünkösdi Szentlélek-kitöltetésnél is jelen voltak prozeliták. Lukács tudósítását így olvassuk ezzel kapcsolatban: „...zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok: halljuk, amint a mi nyelvünkön beszélnek az Isten felséges dolgairól” (ApCsel 2,11). Pál apostol missziói útjai során szintén találkozott velük, és felfedezte, hogy ezek nagyon nyílt szívvel hallgatták bizonyágtételét és tanítását Jézus Krisztusról: ApCsel 13,34: „Miután szétszlott a gyülekezet, sokan követték a zsidók és az istenfélő prozeliták közül Pált és Barnabást, akik szóltak hozzájuk, és biztatták őket, hogy maradjanak meg Isten kegyelmében.” Értesülünk arról is, hogy az ősgyülekezetben megválasztott diakónusok közül egy szintén prozelita volt, az antiókhiai Nikoláosz (ApCsel 6,5).

Érdekes eset az etióp kincstárnok megkeresztelkedésének leírása az ApCsel 8,26-40-ben. Ő „Istent imádni” érkezett Jeruzsálembe, pedig etióp volt, a királynői udvar egyik főembere. Ez, a minden valószínűség szerint judaizmusra áttért személy

⁴² Goodman, 100.o., saját fordítás

eunuch volt⁴³, hiszen az előkelő asszonyok közelében szolgáló személyeket kasztrálták. A távolból, „Izrael szemlélete szerint a föld végső határáról”⁴⁴ imádkozás és istentisztelet céljából járt a zsidók szent városában. Izrael törvénye szerint az ilyen személy nem nyerhetett felvételt a zsidók közé: „*Nem tartozhat az Úr gyülekezetéhez a zúzott heréjű vagy kimetszett.*” (5Móz 23:2). Ha így formálisan, „testileg” nem is lehetett zsidóvá, eljöhetett, hogy Izrael Istenét - az egy Istent - imádjja.

1.1.2. A zsidó nép küldetésének teológiai alapjai és az ebből fakadó hittedjesztő törekvésének gyakorlata

1.1.2.1. Isten és a népek

Isten nem egy népért alkotta meg a világot. Az Ószövetség nagyon gyakran tévesen kerül megítélésre, amikor valaki úgy tekint rá, mint Isten és az Ő népe - a zsidók - történetére, ahol minden más nemzet az Örökkévaló ellensége, de legalábbis semleges és érdektelen Jahve számára, hiszen Ő csak a zsidókkal kíván foglalkozni.

Már a Biblia elején tisztán érthető, hogy Istené az egész világ, és Ő fent is tartja magának a jogot erre, a mindenre kiterjedő birtoklásra. Az első emberpár nem csak a zsidó nép őse, hanem minden emberé. A 1Móz 10-ben leírt népek táblázata ugyanezen tényt támasztja alá⁴⁵. Nem Ábrahám kiválasztásával, vagy a zsidó nép megszületésével kezdődik az emberiség története. Az őstörténet arról beszél, hogy minden nép az Isten népe. Már a Babel tornya előtti fejezetben szó van arról, hogy kialakultak a népek, Noé leszármazottai. Babel előtt. Azaz nem az Isten elleni lázadás miatt jöttek létre a népek. Ez is újabb alátámasztás ahhoz, hogy minden nép Istené. Ruth története is ebben erősít meg bennünket, amikor elmondja egy pogány származású asszony ragaszkodását Jahve népéhez. Ám 9,7 pedig még meglepőbben szól: „*Nem olyanok vagytok-e előttem, Izrael fiai, mint az etiópok? - így szól az Úr. Én hoztam ki Izráelt Egyiptomból, a filiszteusokat meg Kaftórból és az arámokat Kírból!*” Azaz ezen népeknek is volt exodus-uk, Isten által vezetve. Ahogyan a Zsolt 24,1 állítja: „*Az Úré a föld és ami betölti, a földkerekség és a rajta lakók.*”

Amit ezekből - és sok más igeszakaszból - félreérthetetlenül megérthetünk az, hogy Jahve nem a népek ellensége. Ennek alapja a világmindenség megszületésénél található: a teremtettség jogán minden ember őhozzá tartozik.

⁴³ εὐνοῦχος δυνάστης Κανδάκης βασιλίσσης Αἰθιοπῶν (ApCsel 8,27).

⁴⁴ JUBILEUMI KOMMENTÁR, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1972. Az ApCsel 8,26–40 magyarázatánál

⁴⁵ KAISER, Walter C. Jr.: Mission in the Old Testament, Baker Books, Grand Rapids, MI, USA, 2000. 15.o.

1.1.2.2. Isten terve és célja a zsidóság küldetésére

Mindazzal együtt, hogy minden nép Isten népe, az Úr kiválasztott egy embercsoportot, Izrael népét egy speciális küldetésre. Azaz ez a nép, Izrael hordozza a kiválasztottságot - ami feladatra szól. Küldetést kap a kiválasztás által. A zsidók a Tízparancsolat átvétele előtt ilyen szavakkal kapják meg küldetésüket: *„Ti láttátok, mit cselekedtem Egyiptommal, hogyan hordoztalak benneteket sasszárnyakon, és hogyan hoztalak ide benneteket. Most azért, ha engedelmesen hallgattok szavamra, és megtartjátok szövetségemet, akkor ti lesztek az én tulajdonom valamennyi nép közül, bár enyém az egész föld. Papok királysága és szent nép lesztek. Ezeket az igéket kell elmondanod Izrael fiainak.”* (2Móz 19,4-6.). Az indoklásban itt is olvassuk: *„... bár enyém az egész föld”*. Azaz ennek az egy népnek a kiválasztása szükségszerűen együtt jár azzal, hogy van még sok nép, és az egy nép a sok nép felé küldetéssel bír.

Nem kizárólag a Tórában találhatjuk meg ennek nyomait. Salamon a templomszentelő imádságában külön kitér az idegenekre, és arra, hogy fontos cél az, hogy Ők is megismerjék Jahve mindenek felett való isteni uralmát: *IKir 8,41-43: „Még az idegent is, aki nem a te népedből, Izráelből való, de eljön messze földről a te nevedért, mert hallani fognak nagy nevedről, erős kezedről és kinyújtott karodról, ha eljön és imádkozik ebben a házban, te hallgasd meg lakóhelyedről, a mennyből, és tedd meg mindazt, amit az idegen kér tőled, hogy a föld minden népe megismerje nevedet, és úgy féljenek téged, ahogyan néped, Izráel, és tudják meg, hogy a te nevedről neveztek el ezt a házat, amelyet építettem.”* Az idegen bevonása a templomi térbe és magába az istentiszteletbe, nagyon határozott nyitást jelez. Ez az imádság magában foglalja ennek nyitásnak a célját: *„...hogy a föld minden népe megismerje nevedet, és úgy féljenek téged, ahogyan néped, Izráel”* (43.v.). Izrael népe küldetése, hogy hitével, életével (életmódjával) kifejezze a többi nép felé Jahve létét, törvényeit és szabadítását. Az idegenek tehát az egy, igaz Isten elismerése, félelme és tisztelete által hasonlóná válhatnak a zsidókhoz, és megszólíthatják az Urat, sőt még imameghallgatást is remélhetnek Salamon szavai alapján.

A jeruzsálemi templom külső része, az úgynevezett pogányok udvara (külső udvar) bárki számára látogatható volt. Sokan ezen a területen keresztül rövidítették le útjukat Jeruzsálem városrészei között közlekedve. Itt árusították az áldozati állatokat is, mint egyfajta templomi piacot kialakítva itt⁴⁶, így Jézus templomtisztítása is ezen a helyen zajlott (Mk 11,16). Bár a templom teljes területe szentnek számított, mivel a pogányok udvarára nem vonatkoztak korlátozó rendeletek, ide eljöhettek a népek fiai, és imádkozhattak Jahvét, imádkozhattak Őhöz - ahogyan Salamon a fent idézett imádságában buzdított is erre.

⁴⁶ TENNEY, Merrill C., New Testament Survey, WM. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 2000., 88.o.

E salamoni felfogásnak a vonala folytatódik a Zsoltárok könyvében, ahol a pogányok ismét megívást kapnak arra, hogy a zsidókkal együtt imádják az Urat: *Zsolt 96,7-9: „Népek törzsei! Magasztaljátok az URat! Magasztaljátok az ÚR dicsőségét és hatalmát! Magasztaljátok az ÚR dicső nevét, ajándékot hozva jöjjetek udvaraiba! Boruljatok le az ÚR előtt szent öltözetben, reszkess tőle, te egész föld!”*⁴⁷ Itt is a templom udvaraiba szól a hívogatás, áldozatbemutatásra buzdítva.

Nem más ez, mint a felismert cél által felébredt küldetéstudat a zsidóság részéről: hitünket be kell mutatnunk a népeknek! A fogságig azonban ezek inkább nevezhetőek egyedi példáknak, kivételeknek, mint sem a teljes nép sajátjának.

1.1.2.3. A zsidóság hiterjesztő törekvésének gyakorlata az ószövetségi és az intertestamentális korban

Egyrészt tehát Izrael küldetése, Jahvétől kapott feladata volt az Örökkévaló és a pogány népek közötti kapcsolaton dolgozni. Emellett azonban más oka is volt annak, hogy a zsidók igyekeztek népszerűsíteni magukat a pogányok között. A fogságból hazatért nép ugyanis egyre erősödő antiszemitizmussal találta szemben magát. Az erre adott válaszukként is vehetjük azt, hogy próbálták hitüket, és ennek talajában gyökerező életüket vonzó módon bemutatni a népek számára, pozitív érdeklődést felkeltve önmaguk iránt.

A teljesen átalakult élethelyzetű, fogság utáni zsidóság egzisztenciálisan is érdekelt volt abban, hogy jelentős számban akadjanak „betérők”. A zsidókon uralkodó hatalmak egymást váltották: Kr. e. 535-332 között perzsa fennhatóság, 332-323 között makedón fennhatóság, 323-198 között egyiptomi fennhatóság (ptolemaidák), 198-142 között szír fennhatóság (szeleukidák), végül Kr. e. 63-tól a római fennhatóság következett, egy nagyon rövid nemzeti függetlenségi korszakkal. Ezen évszázadok alatt sok nép katonái, tisztviselői és kereskedői jutottak el a zsidók közé. Izrael fiai ezt a helyzetet, az elnyomás alatti létet is fel kívánták használni arra, hogy lehetőséget adjanak a betérésre.

Ebben az időben alakultak ki a zsidó pártok. A Szanhedrinben⁴⁸ is helyet kapott két párt: a farizeusok és a szadduceusok. A hittérítés kérdésében mindenképpen fontos a farizeusok szerepének feltárása, hiszen „minden adat arról tanúskodik, hogy egyetlen párt sem gyakorolt akkora hatást a zsidóságra Jézus korában, mint a farizeusok.”⁴⁹ A döntéshozatalban és a népre való ráhatásban a farizeusok nagy számát a szadduceusok anyagi és rangbeli fölényükkel próbálták ellensúlyozni. Megosztottak voltak a prozelitizmus kérdésében is, így a farizeusok ezen területen kifejtett aktivitását fékezni

⁴⁷ “Szent öltözetben”, ami a vallási liturgiának megfelelő ruhát jelent.

⁴⁸ Szanhedrin: tanácsülés (görög). A zsidók legfelsőbb tanácsa, amely minden társadalmi és vallási kérdésben jogosult volt döntést hozni, igazságot szolgáltatni és törvényt alkotni. A jeruzsálemi templom egyik csarnokában ülésezett a nászi (elnök) vezetése alatt.

⁴⁹ ALMÁSI, Tibor, Dr., *Az Újszövetség világa*, Omega Kiadó, Debrecen, 1991., 75.o.

próbálták a szadduceusok, akik szigorítani kívánták a zsidó hitre térés jogi szabályozását.⁵⁰

A Septuaginta jelentősége

A hittedjesztés vágyát is kifejezi a Septuaginta, görög nyelvű nevén Ἡ Μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα, a zsidó Biblia görög nyelvű fordításának a létrejötté. Gyakran nevezik LXX-nek, vagy a hetvenes fordításnak, utalva arra, hogy a feljegyzések szerint hetven zsidó tudós készítette el⁵¹. Valójában inkább hetvenkettőről kellene szólni, hiszen a tizenkét zsidó törzs mindegyikéből hat-hat fő dolgozott a görög nyelvre való átültetésén. A Septuaginta elkészítése Krisztus előtt 300 környékére datálható, az intertestamentális korra. Keletkezési helye az egyiptomi Alexandriában volt. Ekkoriban II. Ptolemaiosz uralkodott Egyiptomban. Vélhetően az ő, a zsidó kultúra és vallás iránt érzett érdeklődésből indulhatott ki a fordítás elindítása, bár az egyiptomi zsidó lakosság nagy száma is indokolhatta. Bright írja erről a korszakról: „Az egyiptomi zsidó lakosság közben rohamosan nőtt. Zsidók természetesen már évszázadok óta telepedtek le Egyiptomban, de most számuk a bevándorlók új áradatával felduzzadt... Alexandria a világ zsidóságának központja lett...”⁵². Ez a nagy létszámú, anyaországától és anyanyelvétől egyre jobban elszakadó zsidó népesség, illetve a hozzájuk csatlakozott prozelita személyek csoportja örömmel üdvözölte a görög nyelvű Szentírás elkészítésének gondolatát. A fordítási munkálatokat ezen okok miatt is Alexandriában végezheték. A híres Alexandriai Könyvtár igazgatója, Demetriosz Phelereusz irányítása alatt végzett munka hetvenkét napig tartott Josephus szerint⁵³.

Ez a Héber Biblia legrégebbi és legfontosabb fordítása. Elképzelhető, hogy az előbb említett okok mellett azért is szükség volt rá, mert a fogság után hazatért zsidóság egy része a hébert már csak liturgikus nyelvként ismerte és szükségük volt egy korszerű, és görög nyelvű fordításra. Ez minden bizonnyal nyomós ok volt amellet, hogy a Palesztina területén kívül élő zsidók száma ekkoriban magasabb volt, mint a palesztíniaiaké, és ők szintén elsősorban a görög nyelvet beszélték. A fordítás elkészülése „óriási jelentőségű esemény volt, mert új utakat nyitott zsidó és pogány találkozására s a görög gondolkozás fokozottabb befolyásának érvényesülésére a zsidó szellemiségben”⁵⁴. Egészen az újszövetségi időkig, a keresztyénség megjelenéséig ennek a fordításnak a használata lett a jellemző a héber nyelvű, eredeti írásokkal szemben a zsinagógai gyakorlatban. Csak az első század vége felé jelennek meg, majd erősödnek fel azok a hangok, amelyek egy kanonikus, Héber Biblia összeállítását javasolták.

⁵⁰ KERESZTYÉN BIBLIAI LEXIKON, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993, 402.

⁵¹ Alexandriai Philón feljegyzései alapján.

⁵² BRIGHT, 402.o.

⁵³ FLAVIUS, Josephus: A zsidók története, Talantum Kiadó, Budapest, 2007.

⁵⁴ BRIGHT, 403.o.

Mindenesetre ezekben a századokban a Septuaginta nagy jelentőségre tett szert a hellenista zsidók körében, és „világnyelvi” volta miatt jelentős hit-népszerűsítő eszközzé is tette azt széles körben, a héberül nem tudó idegenek között is.

Továbbá, nem csak az történt, hogy a zsidóság egy rendkívül hasznos eszközévé vált az LXX hitük szélesebb körben történő megismertetésében és terjesztésében, hanem bevett fogalommá is tette a prozelitizmust. A προσέλυτος kifejezést a Septuaginta ugyanis már-már technikus terminusként használja, és kifejezi, hogy „az áttérés révén ezen személyek Izrael házához tartoztak, és ezt a zsidók széles körben elfogadták.”⁵⁵

1.1.2.5. A zsidóság hiterjesztő törekvésének gyakorlata az újszövetségi korban

A fogság utáni időszakra nézve a zsidók kettősségét a pogány világ felé jól összegzi Bright megállapítása: „*A judaizmus egyrészt elfordult a világtól, maga felé fordult és nem egyszer kicsinyes, türelmetlen magatartást tanúsított. Másrészt azonban világos jeleit látjuk annak, hogy meleg és eleven érdeklődéssel fordultak a pogányok üdvösségének kérdése felé olyan őszinte missziói lelkülettel, amelyet hasztalan keresünk a fogság előtt Izrael körében, ahol ilyen gondolatok legfeljebb lappangva élhettek.*”⁵⁶ Az intertestamentális kor évszázadai alatt ez a kettősség megszilárdult: Izrael egyre inkább önmagát tartotta Jahve saját népének, de egyszersmind vallotta azt is, hogy Isten a többi nép Ura is. Így küldetéstudatuk szüntelenül felkiáltójelként állt előttük. Ez okozta a hiterjesztés kérdésében az előretörés és visszaesés ciklikus, ismétlődő folyamatát.

Az újszövetségi korban a prozelitizmus egy új oka is lehetőséget adott Izrael számára a hit-népszerűsítő tevékenységhez. „*Róma hanyatló erkölcsiségét és sokistenhitét elvetve egyre többen vonzódtak a judaizmus egyistenhitéhez és szigorú erkölcsi normáihoz, törvényeihez*”⁵⁷. A zsidóság ezzel szemben egy erényes életet mutatott be, amelynek a család- és nemzetmegtartó erején túl rendkívül jó hatása volt az egyén életminőségére is. A buja orgiákban csömört kapó rómaiak példáján okulva sok nép indult el a tudatos vagy spontán példakép-, hit-, és istenkeresés útján, hiszen a megromlott erkölcs tobzódását a művelt pogányok sem nézték jó szemmel. A zsidók, ettől pozitív módon eltérő életfelfogását és életgyakorlatát nem lehetett nem észre venni. Meg kell jegyezni, hogy közöttük is voltak erkölcsileg meghanyagott személyek. Mégsem volt kérdés az, hogy ez utóbbiak teljes egészében ellene mentek ősi hitüknek, és népük életvitelének, így inkább a kivételt jelentették.

A hiterjesztés ebben a korban tapasztalható sikere nem magyarázható azonban csak a zsidók erkölcsi kimagaslásával. Lényeges tényező volt az is, hogy a zsidó

⁵⁵ GOODMAN, 92.o., saját fordítás.

⁵⁶ BRIGHT, 432.o.

⁵⁷ ALEXANDER, Pat és David, Kézikönyv a Bibliához, Scolar Kiadó, Budapest, 2001, 531., „Prozelita” címszó.

gondolkodásmód beleillett a kor filozófusainak gondolatrendszerébe, és ezt a hitüket terjeszteni vágyó izraeliták igyekeztek is kihasználni. Alexandriai Philón⁵⁸ írja, hogy “a nemes jellem titka nem a véletlennek köszönhető jó születés”⁵⁹. Szerinte ez elérhető mindazoknak, akik a zsidó törvényt teszik életük alapjává. Philón mellett Josephus Flavius is megerősíti a tényt, hogy a zsidók előszeretettel fogadták a prozelitákat az első században⁶⁰. Említi például az antiókhiai zsidókat, akik görögöket vittek be szertartásaikra az első században, és ezáltal egy bizonyos módon „önmagukhoz hasonlókká tették őket”⁶¹. Goodman megjegyzi, hogy ez nagyon is lehetséges, mert például a Cézáreában feltárt zsinagóga (Kr. u. 66-ból) egy pogány házakból álló lakóterület egyik utcájában állt⁶². Már maga a helyszínválasztás is utal arra, hogy cél lehetett a zsidó hit és istentiszteleti gyakorlat bemutatása a pogányok számára.

Ez, a korábban elképzelhetetlen gyakorlat is arra mutathat, hogy annyira felerősödött a zsidók vágya a hitük megismertetésére és terjesztésére nézve, hogy minden korábbinál messzebbre mentek a szabályaik fellazításában, legalábbis a prozelitákra nézve. Goodman hivatkozik arra, hogy odáig mentek az engedmények, hogy valaki prozelitává lehetett körülmétkedés nélkül.⁶³ Epiktétosz⁶⁴, mint a zsidók gyakorlatát figyelő és elemző filozófus a második század elején már azt szögezte le, hogy a zsidók számára a prozelita-keresztység bemejtés formájában történő szertartása az áttérés legfontosabb jele.⁶⁵ Almási Mihály írja: „A prozelita bemejtés nem egyszerűen egy másik tisztulási szertartás a mózesi rendelkezések mellett, hanem egyszer gyakorolható beavatásai cselekmény.”⁶⁶ Jellemzője, hogy egy nagy ünnep keretében gyakorolták, nem úgy, mint a tisztulási szertartást. Olyan jelentősen kiemelkedett a prozelita-keresztység szertartása az áttérés kiábrázolásában, hogy mellette egyre inkább háttérbe szorult a körülmétkedés nyilvánvalóan nyilvánosságot kizáró szertartása. Kutatók különbözőképpen ítélik meg azt, hogy mettől meddig virágzott a betérők víz alá merítésének gyakorlata a zsidóság körében, de abban egyetértés van, hogy Keresztelő János (görögül: Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, azaz „Bemejtő János”) idejében, és néhány évtizeddel azután, Kr. u. 65-ig biztosan gyakorlatban volt⁶⁷.

A zsidók Rómából való kitiltása Kr. e. 139-ben, Kr. u. 19-ben, majd végül Kr. u. 49-ben Klaudius császár alatt részben annak is a következménye lehetett, hogy

⁵⁸ Alexandriai Philón (Kr.e. 20 - Kr. u. 50), hellénista zsidó bibliai filozófus, a zsidó és görög filozófia harmonizációjának kiemelkedő alakja.

⁵⁹ GOODMAN, 92.o., saját fordítás.

⁶⁰ A zsidó háború II 20, 2 (559–61))

⁶¹ A zsidó háború VII 3, 3 (45)

⁶² GOODMAN, 97.o.

⁶³ Ezt vitatja például McEleney, 1974.

⁶⁴ Epiktétosz (Kr. u. 55 körül - Kr. u. 120 körül), görög sztoikus filozófus.

⁶⁵ GOODMAN, 97.o.

⁶⁶ ALMÁSI, Mihály Dr., Népszerű teológia röviden - Theologia popularis brevis, Jó Pásztor Alapítvány, Budapest, 2003. 25. o.

⁶⁷ ALMÁSI, Mihály, 25.o.

túlságosan buzgón népszerűsítették hitüket⁶⁸. A 49-es kitiltást megelőző, 41-ben kiadott gyülekezési tilalom is erre utalhat. Ennek ellenére a zsidók nem rettentek vissza a pogányok zsidó hitbe való befogadásától.

Rangja miatt említésre méltó Adiabene királynőjének, Helenának példája. Ő Kr. u. 30-ban tért át a zsidó hitre. Ő Első Monobáz, saját vértestvére felesége volt. Helena fiával, Második Monobázzal (korábbi nevén Izátes) együtt tért át, egy Adiabenében járó zsidó ékszeráros beszédének és életpéldájának hatására. Josephus leírásában a következő áll az áttérés mibenlétéről: „megváltoztatták életmódjukat, a zsidó szokásokat bevették”⁶⁹. Áttérésének gyümölcseit, a zsidók által felismert és értékelt jeleit a Talmud is, és Josephus Flavius írása is rögzíti. A királynő a zsidó hit melletti döntése után hamarosan értékes, arany ajándékokat adott a jeruzsálemi templom javára⁷⁰, majd az éhínség alatt az egyiptomi Alexandriából gabonát, Ciprusról szárított fűgét hozatott a zsidók számára⁷¹.

A történelmileg hiteles leírások bizonyítják, hogy az újszövetségi korban történtek zsidó hitre való áttérések. Goodman mindezek tudomásul vételével együtt állítja, hogy ezen esetek ellenére sem lehet arról beszélni, hogy a zsidók szándékosan misszióztak volna. Őszerinte sokkal inkább arról van szó, hogy fogadták a pogányok feléjük való közeledését: „*Ha egy pogány Izraelhez akart jönni (proserchestai), és az Isten parancsolataihoz, akkor ezt szívesen vették, de a »prozelita« szó etimológiája magában foglalja a pogány közeledését a sötétségből a világosságba, nem pedig pogány természetének megváltoztatását zsidóra (ahogyan a áttérést jellemeznénk), és ez éppen ezért nem nevezhető a zsidók területi missziói modelljének. A zsidók szerepe tehát passzív bizonyágtétel volt (létezésük és jámborságuk által), és hogy erre hogyan reagáltak a pogányok, az már rajtuk múlott.*”⁷² A különbség a kiindulási pontban van tehát: a zsidók ugyan üdvözölték a hitüket jobban megismerni kívánó pogányok, illetve az áttérők hozzájuk való közeledését, de az elindulást is a pogányoktól várták, azaz maguk nem kiindulópontként, kezdeményezőként működtek, hanem örömmel fogadó félként.

1.1.3. A misszió ó- és újszövetségi előzményeinek összegzése

Összefoglalásul ki lehet jelteni, hogy a.) a zsidóság az ószövetségi időszakhoz hasonlóan az újszövetségi korban sem vált misszionáló vallássá, nem indítottak missziói akciókat, mert nem látták küldetésüknek azt, hogy a saját hitükre vezessék a nem-zsidóként születetteket; b.) ugyanakkor nagyon szívesen fogadták mindazokat, akik

⁶⁸ STERN, Menahem, Greek and Latin Authors on Jews and Judaism, Lubrecht & Cramer Ltd, 1980. 70. o.

⁶⁹ FLAVIUS, The Antiquities of the Jews, 2. fejezet 1., saját fordítás

⁷⁰ Tamud, Yoma 37a.

⁷¹ FLAVIUS, The Antiquities of the Jews, 2. fejezet 5.

⁷² GOODMAN, 110-111.o., saját fordítás

pogányként felismerték az egy Isten létezését, a Tőle származó hitet és parancsolatokat, illetve a zsidók státuszát, mint Isten népét, és ebbe szerettek volna bekapcsolódni különböző elkötelezettségi fokon.

A zsidó hit nem misszionáló vallás, nem volt az az újszövetségi korban sem. Ugyanakkor a zsidó ember be kívánta mutatni hitét és életét az őt körülvevők számára, hiszen ez belülről fakadó késztetése volt abból adódóan, hogy Isten ere a célra választotta ki őt. Hitték, hogy ők a pogány világ számára lelki vezetőkként lettek elhívva az Örökkévaló által. Ismerték a próféciaikat arra nézve, hogy a jövőben a pogányok is meg fogják látni az Örökkévaló egyedül-való voltát, és együtt fogják Őt dicsérni a zsidókkal. Ebből fakadóan vették szívesen azt, hogy az ő belső küldetésstudatuk által meghatározott életmód vonzza a pogányokat. Az újszövetségi korban ehhez párosult még az elnyomó hatalom alatt élő zsidóság vágya a fennmaradásra nézve, ami szintén biztatást jelentett hitük terjesztésére.

Ez, az ugyan nem tudatos missziói felfogás mégis szerves alapját képezi annak, amit az Újszövetségben Jézus Krisztus követői már tudatosan, missziói elhívásuk tudatában végezni kezdtek.

1.2. A pogánymisszió kezdete a hellenista zsidó-keresztyének szétszórásával

1.2.1. Püünkösöd

Az apostolok cselekedeteiről írt könyv elején egy hatalmas jelentőségű esemény indítja el a pogánymisszió irányába mutató eseményeket: Jézus Krisztus - ígérete szerint - elküldi a Szentlelket tanítványai számára. Ennek fontossága alábecsülhetetlen. Stott szerint a Megváltó „egész élete, halála, feltámadása és mennybemenetele ebben a csodálatos ajándékban teljesedett ki, amelyet a próféták régen megígértek, és amely a legfőbb bizonyítéka volt Isten országa eljövételének.”⁷³ Ez a hatalmas bizonyíték pedig itt, sok ország polgára előtt lett látható. Jézus tanítványai korábban jóval szerényebb keretek között számítottak az Örökkévaló uralmának földi kiterjedésére. Ők megelégedtek volna azzal, ha mesterük, Jézus a nép első számú vezetőjévé, királyává válik, és egy Isten-alapú kormányzást vezet be. Izraelre korlátozott, nemzeti-szélességű álmuk ekkor kezdett el kiszélesedni. Ugyanis „sok kegyes zsidó férfi tartózkodott akkor Jeruzsálemben azok közül, akik a föld minden nemzete között éltek” (ApCsel 2,5).

A „minden nemzet” kifejezés Lukács retorikai hiperbolája annak hangsúlyozására, hogy milyen széles az a terület, ahonnan származtak a jelenlévők. Lukács őket „kegyes zsidó férfiaknak” nevezi. Ezzel azt jelzi, hogy a nagy többség nem pogány származású prozelita⁷⁴ volt (bár a 10b-ben említ a listában prozelitákat is). Nem

⁷³ STOTT, John, Az apostolok cselekedetei, Harmat-KIA, Budapest, 2010, 22.

⁷⁴ Lásd az 1.1.1.1.4. pont alatt.

is a zsidók között élő istenfélő⁷⁵ emberek alkották a sokadalmat. Ezek „pártusok, médek és elámiták, és akik Mezopotámiában laknak, vagy Júdeában és Kappadóciában, Pontuszban és Ázsiában, Frígiában és Pamfíliában, Egyiptomban és Líbia vidékén, amely Ciréné mellett van, és a római jövevények, zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok” (9-11.v.) voltak lakhelyüket tekintve, de többségükben zsidó származással és hittel. Ezek mind olyan területek voltak, ahol jelentős zsidó populáció élt. Az egyik lehetséges oka Jeruzsálemben való tartózkodásuknak, hogy a jeruzsálemi ünnepre hazalátogattak, mint zarándokok. Valószínűbbnek tartjuk azt, amit Witherington ír. Őszerinte ezek az anyaországba hazatelepülő diaszpórai zsidók lehettek, akik innentől kezdve már itt kívántak élni, például öregkori visszavonulás, „nyugdíjba vonulás” miatt.⁷⁶ Archeológiai bizonyítékok szólnak arról, hogy sok ilyen, a diaszpórai létből visszatért család kívánta életét a szent városban befejezni, és annak temetőjében végső nyugalomra térni.⁷⁷ Az ilyen okból a városba visszatért zsidók lettek a szemtanúi a Szentlélek kitöltetésének. Csodálkozásukra Péter apostol prédikációja a válasz, amelynek eredményeként „mintegy háromezer lélek” (41.v.) jutott hitre. Amellett, hogy ezzel létrejött a jeruzsálemi gyülekezet, nyilvánvaló, hogy néhány, immáron a Jézusban való hitre jutott zsidó visszaindult lakóhelyére, a pogány országba, ahol élt, hiszen zarándokok jelenlétével is számolnunk kell egy ilyen jelentős ünnepen. A nagy többség azonban maradt, és bekapcsolódott az első, Jézusban hívő gyülekezet életébe. Az ApCsel 2 vége nem szól a más országokba hazatérő zsidókról, de arról igen, hogy a hitre jutottak hogyan kezdetek el gyülekezeti közösségben élni.

A pünkösdi esemény üzenete magában hordozza azt, hogy az evangélium nem túri a nemzetiségi és politikai határokat. Igaz ez a nyelvi korlátozásokra is, hiszen mindenki a maga nyelvén hallotta a tanítványok Isten-dicséretét. Péter apostol éppen azért emelkedik szólásra, mert ez a vegyes összetételű tömeg nem értette azt, hogy mi zajlik itt (12.v.). Annak ellenére, hogy sem nyelvi, sem politikai határok nem képeztek akadályt ezen eseményen az evangélium hirdetését érintően, Péter mégis így zárja prédikációját: „tudja meg tehát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy Úrrá és Krisztussá tette őt az Isten...” (36.v.). „Izrael egész háza” az üzenet címzettje. Jeruzsálemben élő, ide hazatelepülő vagy éppen most ide zarándokló zsidók, néhány zsidóvá-válni akaró prozelita - ők a hallgatók, és ők az üzenet címzettjei. Ezen a ponton tehát még nem látunk áttörést a pogánymisszió elindulását illetően.

1.2.2. Üldöztetés és szétszórás

Az apostolok cselekedeteinek első két részében csodás, pozitív eseményekről olvasunk, amelyek a pünkösdi Szentlélek-kiáradásban és a jeruzsálemi gyülekezet

⁷⁵ Lásd az 1.1.1.1.3. pont alatt.

⁷⁶ WITHERINGTON, Ben III, *The Acts of the Apostles - A Socio-Rhetorical Commentary*, The Paternoster Press, Cambridge, Egyesült Királyság, 1998, 135.

⁷⁷ uo.

megszületésében érnek tetőpontjukra. A harmadik fejezetben egy Péter keze által történt csoda, majd az apostol igehirdetése viszi tovább a szinte idilli történet szálát. A következő fejezetekben az események folyása azonban negatív irányba fordul: az útján nagy örömmel és lendülettel elinduló gyülekezetnek erős szembenállással kell számolnia.

Witherington a következő fejezeteket vizsgálva Tannehillre hivatkozik, és azt javasolja, hogy a 4-7. fejezeteket, mint egy egységes egészt olvassuk, mert így látjuk át, hogyan épül fel a feszültség a krízis tetőpontjáig.⁷⁸ Ez a tetőpont István vértanú kivégzése. Elsőként Péter és János bebörtönzése és a szanhedrin elé állítása következik be. Közvetlen következményekkel nem járt ez az eset (a szóbeli megrováson túl), mert a közhangulat miatt a nagytanács nem látott lehetőséget arra, hogy eljárjanak az apostolok felett: „azok pedig, miután megfenyegették, elbocsátották őket, mivel semmi lehetőséget nem találtak arra, hogy megbüntessék őket, a nép miatt, mivel mindenki dicsőítette az Istent a történetekért” - írja az ApCsel 4,21. Azonban közvetett hatása mégis lett ennek az eseménynek: a gyülekezet felismerte, nagy esély van arra, hogy nem egy akadálytalan, dicsőséges menetelés lesz az Úr Jézus Krisztus követeiként élni és szolgálni a városban. Így imádkoznak: „most pedig, Urunk, tekints az ő fenyegetéseikre, és add meg szolgálóidnak, hogy teljes bátorsággal hirdessék igédet” (4,29).

Az ötödik részben megjelenik a Sátán befolyása a gyülekezetben, legalábbis két testvér életében. A földjét eladó, és annak árát (de nem a teljes értékét) a gyülekezetnek felajánló házaspár férfi tagjának így szól Péter: „Anániás, miért szállta meg a Sátán a szívedet, hogy hazudj a Szentléleknek, és félretegyél magadnak a föld árából?” (5,3). Stott szerint Lukács a Sátánt csak egyszer, ebben a versben nevezi néven, valójában azonban a gonosz a főszereplő a 4-6. részekben.⁷⁹ Ha így is van, történnek azért nagyon pozitív dolgok is. Az 5,12kk arról tudósít, hogy csodák történnek az apostolok által, és ez ismét nagy növekedést eredményez a hívők seregében.

Erre ugyanakkor felfigyel a főpap, és irigy lesz az apostolokra (17.v.). „Egész kíséretével”, a szadduceusok pártjával együtt megjelenve elfogatja és börtönbe záratja őket. Az Úr angyala kiszabadítja a foglyokat, így visszatérhetnek a templomba, hogy hirdessék az evangéliumot. Szólnak ugyan elméletek arról, hogy egy velük szimpatizáló börtönőr nyithatta ki az ajtót, mi azonban Stott érvelését tartjuk helyénvalónak ebben a kérdésben: „nincsen azonban jogunk arra, hogy demitologizáljuk Lukács elbeszélését, hiszen egyértelműen mennyei látogatóról beszél...”⁸⁰

A nagytanács szolgálói ismét előállították az apostolokat, de mindennemű erőszaktól tartózkodtak, mert félték a néptől, amely nyilvánvalóan rokonszenvet érzett Jézus követőivel (26). A kihallgatás során a főpap megtiltotta nekik a tanítást, de ők már a helyszínen ellen álltak ennek a tilalomnak. A szanhedrin reakciójának leírásával

⁷⁸ WITHERINGTON, 228.

⁷⁹ STOTT, 94.

⁸⁰ i. m., 124.

Lukács nagyon jól érzékelhetően fejezi ki az apostolok és követőik irányában kifejlődött ellenérzéseket: „amikor ezt meghallották, dühükben a fogukat csikorgatták, és arról tanácskoztak, hogy végeznek velük” (33). Gamáriel tanácsára ennek ellenére ez alkalommal is szabadon bocsátották őket, de most már nem álltak meg a szóbeli megrovásnál, hanem megverették (valószínűleg megkorbácsolták) őket, és megtiltották nekik a „Jézus nevében” való szólást (40). A 17. versben megjelenő ζήλος kifejezés alkalmazása itt egy vallási féltékenységből adódó irigységre utalhat, hiszen ez alap jelentésében *buzgóságot, rajongást, féltékenységet* jelent. A kifejezést takarhat pozitív értelemben vett vallási lelkesedést is, azonban jelen esetben negatív értelemben kell ezt értenünk, amint ez a szöveggörnyezetből kis is derül. Saját céljaik elérésében gátolták őket az apostolok, az ő *status quo*-jukat veszélyeztették, ezért léptek fel ellenük, és helyezték kilátásba a további következményeket, amennyiben nem hagynak fel eddigi tevékenységükkel. Márpedig ők „nem hagytak fel a naponkénti tanítással, és hirdették a Krisztus Jézust a templomban és házanként” (42.v.).

1.2.3. A diakónusok: hellenista zsidó-keresztyének

A jeruzsálemi gyülekezet elleni üldözés hullámai közé beékelve találjuk a hatodik részben olvasható leírást a közösség szociális munkája során adódó feszültségről, és annak megoldásáról. A történet jelentősége azonban sokkal nagyobb, mint sem egy belső gyülekezeti feszültség elsimításának kérdése. A pogánymisszió erőteljes beindulásának előtörténete ez valójában.

Lukács leírja, hogy mi vezetett az itt ismertetett feszültség kialakulásához. Egyrészt „nőtt a tanítványok száma” (6,1), másrészt szembekerült két csoport a gyülekezeten belül: a „görögül beszélő zsidók” és a „héberék”. A Ἑλληνιστης kifejezés „nem található meg egyetlen irodalmi műben sem az apostolok cselekedeti előtt, úgyhogy elsődlegesen a kontextuson és a szó etimológiai gyökerén nyugalhat az értelmezésünk, amikor azt vizsgáljuk, hogy mit értett Lukács ez alatt” - írja Whitherington.⁸¹ A magyar fordítás („görögül beszélő zsidók”) jól alátámasztható a kifejezés kutatóinak megállapításaival, hiszen már a korai keresztyén exegeta, Aranyszájú Szent János is így értelmezte a kifejezést.⁸² Léteznek ugyan más irányú elméletek is, mint például az, hogy itt prozelitákról van szó. Ennek ellentmond az, hogy Lukács a listában kiemeli, hogy volt közöttük egy prozelita, Nikoláosz (5). Másrészt Lukács, amikor az etnikai háttérről kíván szólni, a Ἑλλην kifejezést alkalmazza (ApCsel 14,1; 16,1; 19,17; 21,18). Azok alapján tehát, ahogyan Lukács a kifejezést használja, a leginkább indokolt értelemben a „görögül beszélő zsidók” csoportját tarthatjuk. Természetesen a nyelv megjelölése messzebbre vezet, mint a kommunikáció csatornája. Ezen csoportok eltérő felfogását, kultúráját is értenünk kell alatta. Stott

⁸¹ WITHERINGTON, 240., saját fordítás

⁸² uo.

szerint „a »hellének« feltehetően nem csupán görögül beszéltek, hanem görögök módjára viselkedtek és gondolkoztak, s hasonlóképpen a »héberék« sem csupán arámiul beszéltek, hanem áthatotta őket a héber kultúra.”⁸³ Tehát a jeruzsálemi gyülekezetben e két, az élet számos területén eltérően gondolkozó és élő csoport volt jelen.

A meglévő kulturális különbségek ténye mellett ekkor görögül beszélő zsidók azért kezdtek háborogni, mert úgy érezték, hogy a héberül beszélők „mellőzik a közülük való özvegyasszonyokat a mindennapi szolgálatban” (1.v.). Az apostolok így is tapasztalták, hogy a szociális munka nagyon sok idejüket, erejüket felemészti, így a feszültség felismerése végképp arra indította őket, hogy megoldást találjanak a helyzetre.

Fontos megérteni, hogy az apostolok nem azért kerestek segítőköt, mert az özvegyasszonyok közötti szolgálatot rangon alulinak tartották volna. Eddig is végezték azt szívből. Azonban nem akarták „Isten ígését elhanyagolni” (2). Javaslatuk a gyülekezet felé az volt, hogy a közösség maga válasszon ki bizonyos szempontok alapján hét férfit, akik ezt a szolgálatot végezhetik, így ők maguk szabadok maradhatnak az imádkozásra és az igeszolgálatra. A szempontokat a következőkben jelölték meg: a kiválasztandókról legyen jó bizonyosság, legyenek telve bölcsességgel és Szentlélekkel. A gyülekezet örömmel fogadta az indítványt, és „kiválasztották Istvánt, aki hittel és Szentlélekkel teljes férfi volt, valamint Fülöpöt, Prokhoroszt, Nikánórt, Timónt, Parmenászt és Nikoláoszt, az antiókhiai prozelitát; az apostolok elé állították őket, és miután imádkoztak, rájuk tették kezüket” (5-6).

A lista kizárólag görög nevű férfiakat tartalmaz. Witherington szerint ezt azt sugallja, hogy a közösség, annak érdekében, hogy elkerülje még a látszatát is annak, hogy a héberül beszélők bármiféle előnyt élveznének a gyülekezetben, leginkább (vagy kizárólag) görögül beszélő zsidó-keresztyéneket avatott fel az ételosztás szolgálatára, hiszen ilyen emberek között kellett végezni a szolgálatot.⁸⁴ Ezen személyek született zsidóknak tűnnek a lista megfogalmazása szerint, kivéve Nikoláoszt, aki zsidó hitre tért prozelita volt. Őket rendelték ki szolgálatra az apostolok kézrátétellel. A megoldás következményeit Lukács így summázza: „az Isten ígéje pedig terjedt, és nagyon megnövekedett a tanítványok száma Jeruzsálemben” (7).

1.2.4. István vértanúsága

A hatodik rész végén a hét, frissen felavatott diakónus egyik jeles tagját, Istvánt elfogják és a nagytanács elé állítják. István kiválasztásánál is megjegyzi Lukács, hogy „hittel és Szentlélekkel teljes férfi volt” (5). Szolgálatba állása után pedig „kegyelemmel és erővel telve - nagy csodákat és jeleket tett a nép között” (8). Azaz ahogyan a hét főből álló diakónus közösség más tagjai sem, ő sem állt meg az asztal körül való szolgálatnál.

⁸³ STOTT, 131.

⁸⁴ WITHERINGTON, 250.

Ez a csoport tehát, akiket eredetileg szociális munkára választottak ki - bár arról nem olvashatunk, hogy ezt valaha is végezték volna -, olyan keresztyén szolgálattevők közösségévé vált, akik ugyan nem a tizenkettővel szemben, de tőlük jól megkülönböztethető módon hirdette és képviselte Jézus Krisztust. Ennek következtében sok hívő vezetőjévé váltak.⁸⁵

Érdekes Lukács írói megoldása István lelki ajándékainak párokba szedett említésével. A korábban „hittel és lélekkel telt” István itt már „kegyelemmel és erővel (vagy hatalommal)” teli. A χάρις és a δύναμις említésével Lukács nem csak István életét, hanem az ősgyülekezet egész szolgálatát írja le, mint ami teljesen jézusi volt. A δύναμις kifejezés az Úr Jézus életében és az Újszövetség más igeverseiben is azt a fajta isteni erőt és hatalmat jelenti, ami csodák történésekor nyilvánul meg. A χάρις pedig ismét az Úr Jézus könyörületos, kegyelemmel teljes jellemére mutat. Ezek alapján a Megváltó hiteles képviselőjeként állítja Istvánt elének a szerző. A vele szemben tanúsított ellenállásban is hasonlókra számíthatott István, mint Mestere: a 9-15. versekben előkerülnek a vele nem szimpatizálók, a hamis tanúk, a népet ellene lázítók, az őt elfogó és a vének és írástudók által vezetett csöcselék-szerű tömeg, a nagytanács kihallgatás.

Az Istvánnal történt események leírásának vizsgálatánál több forrással kell számolnunk. Kókai szerint leginkább kettővel: egy antiókhiai forrással és egy, Péter apostolhoz kapcsolódó forrással.⁸⁶ Őszerinte „az elbeszélés összeállítása és az annak háttérben megjelenő tradíciók kérdése pedig csak még kibogozhatatlanabbá válik, ha azt Pál önéletrajzi közléseivel vetjük össze. E rövid, vázlatos áttekintés is jól mutatja, hogy az ApCsel háttérben megjelenő források pontos meghatározása a kutatók minden erőfeszítése ellenére, jelen pillanatban lehetetlennek tűnik.”⁸⁷ Ez azonban nem akadályoz bennünket abban, hogy felismerjük Lukács tudatos megfogalmazását, amelyben István elfogását, vádolását és kivégzését olyan módon adja közre, hogy Jézus Krisztus passiójára emlékeztessen.

István vádlói „szabadosok, a ciréneiek és az alexandriaiak zsinagógájából, valamint néhányan a ciliciaiak és ázsiaiak közül” (9). A szabadosok valószínűleg a rómaiak által szabadon bocsátott korábbi hadifoglyok lehettek, akik prozelitává váltak. A vers azonban grammatikailag nehezen értelmezhető, különösen is a tekintetben, hogy hány zsinagógáról van szó. Witherington szerint a legvalószínűbb az, hogy egy zsinagógáról esik szó (a „szabadosok” zsinagógájáról), de az abba tartozók különböző diaszpórákból érkeztek.⁸⁸ Még annak eshetőségével is számolnunk lehet, hogy ez volt

⁸⁵ i. m., 252.

⁸⁶ KÓKAI NAGY, Viktor, Az első keresztyén mártír, in: Studia Theologica Debrecinensis, 2008/1. (21-37), 2.

⁸⁷ uo.

⁸⁸ WITHERINGTON, 252.

Tarzusi Saul istentiszteleti közössége is. Ez magyarázná Saul megjelenését István kivégzésénél a hetedik rész végén Lukács írói eszköztárában.⁸⁹

Kókai még István zsinagógai beszéde bölcs voltának említésében is a Jézushoz való hasonlítást látja: „párhuzamot vélhetünk felfedezni Jézus zsinagógai igehirdetéséhez (Lk 4,18.22), hogy ő sem volt képes a saját zsinagógájában meggyőzni hallgatóságát (Lk 4,16kk).”⁹⁰ Mivel nem tudtak ellenállni beszéde bölcsességének és Lélekkel való teljességének (azaz nem tudták a hallgatókat erősebb ellenérvekkel meggyőzni), a hellenista zsidók a nép fellázításával hallgattatják el Istvánt. A vének és írástudók is segítségükre siettek és egyesült erővel ellene fordulva a nagytanács elé vitték. Itt már a hamis tanúk is besegítettek. Úgy tűnik, hogy nem voltak elégségesek István saját szavai az elítéléshez.

A nagytanács - mint a zsidók legfőbb törvényhozó és alkalmazó testülete - Lukács leírásaiban így egy tisztességtelen eszközöket alkalmazó testületként jelenik meg. Kókai Hengelt idézi ezzel kapcsolatban: „Ezzel kezdődik meg a számvetés a hivatalos zsidósággal, amely aztán a 28,26k (=Ézs 6,9k)-vel fejeződik be”⁹¹

A hatodik rész végén elhangzanak a vádak: „káromolta Mózeszt és az Istent” (11), „állandóan e szent hely és a törvény ellen beszél. Hallottuk is, amikor azt mondta, hogy az a názáreti Jézus lerombolja ezt a helyet, és megváltoztatja azokat a szokásokat, amelyeket Mózes hagyott ránk” (13-14). A főpap kérdésére István védőbeszéde (7,2-53) hangzott el, amit Lukács részletesen ismertet. A beszéd nem változtat a nagytanács és a tömeg indulatán, így a szanhedrin eljárása eljutott a tetőfokára: a jeruzsálemi gyülekezet tagjai elleni üldözés első esetében még csak szóban dorgált, utána már korbácsoltatott is, István ügyében pedig immár halálos ítélethez is asszisztált.

Lukács ez alkalommal is erős hangulatfestő mondatokkal mutat rá a nagytanács lelkületére: „amikor ezeket hallották, haragra gerjedtek szívükben, és fogukat csikorgatták ellene” (7,54), és „hangosan kiáltoztak, bedugták a fülüket, és egy akarattal rárohantak; azután kiűzték a városon kívülre, és megkövezték” (7,57-58). Azaz arról nincsen szó, hogy a nagytanács ítéletet hozott volna, inkább az látszik, hogy a tömeg maga kezdett el cselekedni István tanításán történt felingerült állapotában, és a nagytanács ezt helyeselhetette, illetve hallgatásával támogathatta. A szanhedrin ugyanis senkit sem ítélt halálra, amint ezt Jézus Krisztus pere során is láthatjuk. A rómaiak emiatt csak két esetben nézték el, ha a zsidók kivégeztek valakit. Az egyik, ha jogosulatlan személy belépett a templom lezárt területére. A másik ok, ha hirtelen (vallási) felindulásból valakit meglincselt a tömeg. István esetében ez utóbbiról van szó.

⁸⁹ Pál apostol sehol sem említi leveleiben, hogy részt vett volna István kivégzésénél, még csak nem is utal rá. A Galáciabeliekhez írt levél elején leírtakhoz pedig jól kapcsolódott volna ennek közlése.

⁹⁰ KÓKAI, Az első keresztyén mártír, 7.

⁹¹ i. m., 7-8.

István haldoklása közben ismét az Úr Jézus tusakodása közben elmondott szavaihoz hasonlóan szól. Lelkét Jézusnak ajánlja (59), és imádkozik az őt kivégzőkért: „Uram, ne ródd fel nekik ezt a bűnt!” (60). Lukács ezek szavak - és az Úr Jézushoz való többi hasonlatosság - említésével Istvánt egy csodás életű és szolgálatú, ártatlanul kivégzett mártírként mutatja be olvasóinak. Az ellene felhozott vádak hamisnak bizonyultak. Élete és halála ezért misszióra buzdító példa. Az apostolok cselekedetei minden olvasója számára. Kókai ezek kérdésében így összegzi a vértanúról szóló dolgot: „a vádak hamisságát véleményünk szerint maga a történelem bizonyította, ezért azt sem az írónak, sem Istvánnak nem kell megtennie. Ez viszont lehetővé tette Lukácsnak azt a „luxust”, hogy István beszédében valóban egy mártír bizonyágtételének adjon helyet, aminek célja sokkal inkább olvasói misszionálása és oktatása volt, mint az elbeszélés menetébe való beágyazás.”⁹²

Vizsgálódásunk szempontjából lényeges, hogy István szolgálata a hellenista zsidóknak szúrt szemet, hiszen az ő tanítása éppen a hellenistákat célozta meg sok szempontból. Az ő kérdésük volt a szokások és a törvény megváltoztatásának lehetősége, pontosabban tilalma. Pál szolgálatában is erre a területre esett a hangsúly, és őt is a legtöbb támadás a hellenista zsidók részéről érte, ahogyan Kókai kifejti: „...a kisebbségi lét a diaszpórákban élő zsidókat sokkal erősebben kötötte identitásuk jegyéhez, a törvényhez, az ehhez kapcsolódó szokásokhoz és ezek betartásához, mint esetenként a többségi létben élő palesztinai zsidóságot.”⁹³ Azaz a pogánymisszió elindulásában a főszerepet a jeruzsálemi hellenista zsidó-keresztények kapták, és a folyamat elindulását az ellenük fellépő hellenista zsidók aktiválták István kivégzésével és az azt követő felerősödött üldözéssel (11,19).

1.2.5. Fülöp szolgálata

István mártír életének és halálának jelentősége mellett Fülöp evangélistára szán kiemelt figyelmet Lukács. Az apostolok cselekedetei 8,8-40 az ő, Szamáriában végzett szolgálatáról szól.

Szamária elérése az evangéliummal egy jelentős átmenetet képez a pogányok felé történő megindulás folyamatában. Az Úr Jézus célcsoportja, „Izrael házának elveszett juhái” voltak.⁹⁴ Követői már messzebbre is elvitték az evangéliumot. Ilyen volt Fülöp is, aki sok mindenben hasonlatos volt Istvánhoz. Ő is az evangéliumot hirdeti nyilvánosan (6,10 - István; 8,5 - Fülöp), és őt is jelek igazolják, ahogyan Istvánt (6,8 - István; 8,6 - Fülöp). Fülöp szamáriai szolgálata mellett jelentős az is, hogy az etióp főembert hitre vezette. Ezek missziológiai jelentőségét abban láthatjuk meg, hogy a

⁹² KÓKAI, Az első keresztény mártír, 15.

⁹³ i. m., 12.

⁹⁴ vö. Mt 15,24.

zsidók az ő vallásukba betolakodó idegeneknek tekintették a szamáriákat, Etiópiát pedig az ismert világ szélső végének.⁹⁵

Lukács számára fontos, hogy a szamáriai eseménysorozatot az Úr Jézustól kapott kiküldetés fontos részeként lássák olvasói. A könyv elején így idézi Jézus Krisztust: „...erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig” (1,8). A zsidókkal érintkezésben lévők - a szamáriaiak, és ez a valószínűleg *istenfélő*⁹⁶ etióp főember - természetesen a következő lépéseket képezik ebben a küldetésben.

Lukács evangéliumában szó esik a szamáriaiak megítéléséről a 17,18-ban. Itt az *ἀλλογενής* kifejezést találjuk jellemzésükre, amely *más fajt* jelent. Lukács több olyan történetet leír evangéliumában, amelyek mind erre, a két nép közötti ellentétre alapulnak: Lk 9,51-56; 10,25-27. Tehát a legrosszabb fajta idegenként⁹⁷ tekintették a zsidók a szamáriaiakat.

Witherington rámutat, hogy Lukács ebben a fejezetben egy vagy több forrást használ alapanyagul Fülöp történetének megírásához.⁹⁸ Ez lehet az oka annak is, hogy a fejezet részei érezhetően egymás mellé lettek illesztve, de nem azonos a formájuk. Az első szövegrész Fülöp szolgálatát írja le; a második Péter és János apostol tényfeltáró útjáról tudósít, amelynek végén hitelesítették Fülöp evangélista munkáját; a harmadik pedig a varázsló Simon esetét ismerteti.

Lukács a fejezetet Saul tevékenységének, keresztyénüldözésének ismertetésével kezdi, és már itt megjegyzi, hogy az ebből adódó szétszóródás vezetett oda, hogy az Úr Jézus követői hirdetni kezdték az ígét Jeruzsálemben kívül is (8,4). Fülöp is így került Szamáriába, és kezdte el ott az igehirdetés szolgálatát (5). István megkövezése következtében ugyanis „azon a napon nagy üldözés kezdődött a jeruzsálemi gyülekezet ellen, és az apostolok kivételével mind szétszóródtak Júdea és Samária területén” (1). Ekkortól kezdve ugyanis nyilvánvalóvá válhatott a városban, hogy kik elleneztek ezt a kivégzést, és kik támogatták. Saulról azt olvassuk, hogy „egyértéket” ezzel (1). Másokról tudható lehetett ennek az ellenkezője is. Ha így volt, akkor az ilyen személyeknek menekülniük kellett a szent városból. Stott egy hármast lépésben fogalmazza meg a folyamatot, ami az evangélium Szamáriába való eljutásához vezetett: István mártírhalála - üldöztetés - szétszórás.⁹⁹ Témánk szempontjából kiemelkedő, hogy az apostoloknak, akik zsidó-keresztyének voltak - és nem *hellenista* zsidó-keresztyének - nem kellett elmenekülniük.

Ezen előzmények ismertetése fontos Lukács számára. Nem szentel azonban figyelmet annak, hogy mely városban vagy városokban tanított Fülöp, mert számára az

⁹⁵ STOTT, 157.

⁹⁶ Lásd az 1.1.1.1.3. pont alatt.

⁹⁷ WITHERINGTON, 280.

⁹⁸ uo.

⁹⁹ STOTT, 158.

a meghatározó, hogy a *szamaritánusok* népe számára nyitotta meg az evangélista a hitre jutás lehetőségét fellépésével.

A 6-9. versekben olvashatjuk a nép reagálását, amelyet Lukács rendkívül pozitívan jelenít meg: „A sokaság egy szívvel és egy lélekkel figyelt arra, amit Fülöp mondott, mivel hallották és látták azokat a jeleket, amelyeket tett. A tisztátalan lelkek ugyanis sok megszállottból hangosan kiáltozva kimentek, sok béna és sánta is meggyógyult, és nagy öröm volt abban a városban.” Lukács említi a jeleket (amelyek nála az Úr Jézustól való autenticitást mutatják); a nép egy szívvel és lélekkel való odaszánt figyelmét; és az öröm megjelenését. A Jeruzsálemben megjelent ellenállás, üldözés, elzavarás után ezen körülmények mintha vonzanák az evangélium hirdetésének felvállalását Szamária irányába. A jeruzsálemi gyülekezet vezetői Péter és János apostolokat küldik el, mert „...meghallották ..., hogy Samária befogadta az Isten igéjét” (14). Ők kézzrátételes imádság által a Szentlélek ajándékában részesítették a hitre jutottakat. Ez nem jelenti azt, hogy az apostolok megjelenése előtt ne lettek volna az Úr Jézusban hitre jutott hívő emberek. Inkább arról van szó, hogy eddig még nem voltak teljes mértékben felkészítve, „útra kész” hívők - vélekedik Witherington.¹⁰⁰ Ezzel egyet lehet érteni, különösen is annak fényében, hogy a Jeruzsálemből jövő elismerésre azért lehetett nagy szükség, mert a zsidó és a szamaritánus nép közötti ellentét olyan nagy mértékű volt, hogy egy, a hit terjedésének kiindulópontjából, Jeruzsálemből való hitelesítés sokak jogos igényének tekinthető. Tovább erősít ezen a hitelesítésen az apostolok Jeruzsálembé való visszatérésük során végzett szolgálataik leírása: „ők pedig bizonyosságot tettek, és hirdették az Úr igéjét, azután visszaindultak Jeruzsálem felé; és közben sok samáriai faluban hirdették az evangéliumot” (25).

A 26. versről Fülöp és az etióp főember találkozásáról olvasunk. A történet bevezetését e szavakkal végzi Lukács. „Az Úr angyala pedig így szólt Fülöphöz: »Kelj fel, és menj Dél felé a Jeruzsálemből Gázába vezető útra, amely néptelen.«” (26). Azaz egy mennyei hírnök irányítja az evangélistát arra a pontra, ahol ismét nagy jelentőségű szolgálata lehet.

Lukács valószínűleg Ephorust, a neves görög történészt követi abban, hogy összegyűjtött forrásait *kata genos*, azaz a történések geográfiai elhelyezkedése és az érintett etnikai csoportok szerint rendezi el.¹⁰¹ Ennek jelentősége abban áll témánk szempontjából, hogy a görög történetírók nagyon érdeklődtek Etiópiával kapcsolatban. A leírásban említett személy „Istent imádni” érkezett Jeruzsálembé, a távolból, Izrael felfogásában „a föld végső határáról”, ahol az etióp királynői udvar egyik fő embereként szolgált. Eunuch volt¹⁰², hiszen az előkelő asszonyok közelében szolgáló személyeket akkoriban kasztrálták. Izrael törvénye szerint az ilyen személy nem nyerhetett felvételt a zsidók közé: „nem tartozhat az Úr gyülekezetéhez a zúzott heréjű vagy

¹⁰⁰ WITHERINGTON, 288.

¹⁰¹ i. m., 290.

¹⁰² εὐνοῦχος δυνάστης Κανδάκης βασιλίσσης Αἰθιοπῶν (ApCsel 8,27).

kimetszett.” (5Móz 23:2). Ha így formálisan, „testileg” nem is lehetett zsidóvá, eljöhett, hogy Izrael Istenét - az egy Istent - imádja.

Lukács még első művében, az evangéliumában idézi Ézsaiást: „...meglátja minden halandó az Isten szabadítását” (Lk 3,6). Ézs 52,10-ben ezt olvassuk: „meglátják majd az egész föld határán Istenünk szabadítását.” Az etióp főember hitre jutásának történeténél pontosan ennek megvalósulását kívánja Lukács hangsúlyozni: „a föld végső határáról” érkezett ember is átéli a szabadítást. Az evangéliumban és Az apostolok cselekedeteiben mindvégig ez az író célja: bemutatni az evangélium és Jézus Krisztus küldetésének univerzalitását, az egész földre és minden népre való érvényességét. Az etióp ember megtéréssel és megkeresztelkedésével egy újabb, szimbolikus jelentőségű esemény következett be - és ez is egy hellenista zsidó-keresztény, Fülöp szolgálata által.

A történet leírása az „Úr angyalának” említésével kezdődik - és a befejezésében is földöntúli hitelesítéssel végződik. Közvetlenül a keresztelés után „az Úr Lelke elragadta Fülöpöt, és nem látta őt többé az udvari főember, de örvendezve haladt tovább az útján” (39). Lukács arra mutat rá ezzel a keretes megfogalmazással, hogy Fülöp mindvégig Isten akarata szerint, Szentleke által vezetve szolgált az etióp személy felé, betöltve ezzel azt a missziói küldetést, amely immáron „a föld széléig” eljutott. Jól készíti elő ez a történet retorikai szempontból is a következő három részt, amelyekben olvasunk Saul megtéréséről, a római százados (Kornéliusz) és házanépe hitre jutásáról és Péter ebben való szerepéről, illetve arról, hogy ő hogyan számol be tapasztalatairól a Jeruzsálemben. Ez kiemelkedően fontos esemény, hiszen Kornéliusz az első olyan megtérő, aki valóban teljes mértékben pogány volt. Nagyon fontos Péter szerepe ebben az eseményben. A leírásban jól nyomon követhető Lukács teológiája: minden lényeges változás az eredeti apostoloktól nyerhet hitelesítést, kiváltképpen a pogányok felé való missziói tevékenység. Az események tetőpontján pedig ott áll a 11,19-26, amely szakasz az antiókhiai gyülekezet megszületését írja le, amely közösség immáron tudatosan is a görögök (nem-zsidók) felé elkezdett missziói munka során jött létre.

1.2.6. Saul megtérése és damaszkuszi szolgálata

Az apostolok cselekedeteiben eddig leírt történeteket Lukács arra használta, hogy megmutassa Isten előkészítő munkáját annak érdekében, hogy szolgálói a pogányokat is elérjék az evangéliummal. István vértanú és Fülöp evangélista munkássága kiemelkedő volt e téren. Immáron minden készen áll arra, hogy áttörés is bekövetkezzen, és azt ne akadályozzák meg a jeruzsálemi gyülekezetben, hanem éppen ellenkezőleg - Isten munkájának lássák mindannak fényében, amit eddig már megértettek Isten kegyelme egyre szélesebbre tárulásának folyamatából.

Stott szerint Saul megtérésének története olyan fontos, hogy „Lukács... háromszor is elmeséli, egyszer saját beszámolójában, kétszer pedig Pál beszédeiben.”¹⁰³

¹⁰³ STOTT, 180.

Érthető is a jelentőség kiemelése, hiszen Saul, aki eddig üldözte a keresztyéneket, most maga is Jézus Krisztus követőjévé válik. Több kutató kétségbe vonja, hogy Saul részt vett István kivégzésénél, néhányan pedig még azt is, hogy részt vállalt volna a keresztyének üldözésében, és Lukács retorikai fogásának vélik ezek említését. Az első kérdésben hivatkozásuk alapja az, hogy Pál nem említi az István kivégzésében való részvételét sehol sem leveleiben, akkor sem, amikor kimondottan a múltjának ezen szakaszáról ír, például a Galáciabeliekhez írt levél elején. Ugyanakkor ettől még lehet hiteles Lukács leírása, mert az említés hiánya nem jelenthet biztos alapot a cáfolatra. Ami bizonyos, az annak ténye, hogy Saul üldözte a keresztyéneket: „Saul pedig az Úr tanítványai elleni fenyegetéstől és öldökléstől lihegve elment a főpaphoz, és leveleket kért tőle Damaszkuszba a zsinagógákhoz, hogy ha talál olyanokat, akik az Úr útjának hívei, akár férfiakat, akár nőket, megkötözve vihesse azokat Jeruzsálembe” (1-2). Erről maga is emlékezik: „...hallottátok, hogyan éltem egykor a zsidóság körében, hogy féktelenül üldöztem az Isten egyházát, és pusztítottam azt... Júdea keresztyén gyülekezetei azonban személy szerint nem ismertek engem. Csupán ezt hallották: »Aki egykor üldözött minket, most hirdeti azt a hitet, amelyet valamikor pusztított«” (Gal 1,13; 22-23). Lukács leírása és Pál saját visszaemlékezései együttesen bizonyítják, hogy Pál apostol múltjában valóban jelen volt a keresztyének üldözésének ténye, és nem csak egy írói fogás a „pálfordulás” története.

Witherington a damaszkuszi úton történeteket Barretre hivatkozva úgy összegzi az eddig elmondottak fényében, hogy az odaszánt üldözőből lett lelkes prédikátor és evangélista példája okozta a keresztyén hitre jutók számának ugrásszerű növekedését, amit még néhány zsidó Újszövetség szakértő is elismer.¹⁰⁴ Saul találkozása Krisztussal ezen a természetfeletti módon tehát valós megtérési átélés volt. Véleményünk szerint nem kell hitelt adnunk azoknak a magyarázóknak, akik napszúrásra, epilepsziás rohamra vagy valamilyen más betegségből eredő hallucinációra gondolnak. A tartósan megváltozott élet, életcélok, a misszióban elért eredmények, Pál leveleinek tanúságai egyértelműen azt mutatják, hogy Saul valóban egy eredeti, mély hitre jutáson ment keresztül a feltámadott Úr Jézussal való találkozása eredményeként.

A Damaszkuszba vezető úton történt átélés után a szeme világát veszített Saul bekísérték a városba, ahol Ananiás kézzel látható imádságának hatására Saul visszanyerte látását és betelt Szentlélekkel. Ezután megkeresztelkedett, majd miután néhány napig a damaszkuszi hívőkkel időzött, elkezdte hirdetni az evangéliumot a zsinagógában. Hamar kivívta ezzel a helyi zsidók ellenzését, így lelki testvéreinek ki kellett őt szöktetniük a városból. Lukács megörökítette az ekkor bekövetkező kritikus pillanatot: a Jeruzsálembe érkező Saul az ottani tanítványok nem fogadták, mert féltek tőle. Hihetetlen volt számukra az, hogy a Krisztus-követők üldözője hitre jutott, és immáron

¹⁰⁴ WITHERINGTON, 304.

az ő szövetségük lett¹⁰⁵. Azonban Barnabás kiállt mellette, és magával vitte őt az apostolokhoz. A tőlük kapott elfogadás és elismerés után bekapcsolódott életükbe. Lukács így ír erről: „velük együtt járt-kelt Jeruzsálemben, nyíltan szólt az Úr nevében. Beszélt és vitázott a görög nyelvűekkel, ezek pedig arra készülődtek, hogy végeznek vele” (9,28-29). Emiatt a tanítványok Cézáréába vitték őt, majd onnan Tarzuszba.

Saul hitre jutásával „megszületett” a „pogányok apostola”, akinek munkálkodása, tanítása alapvetően meghatározta az Úr Jézustól kapott megbízatás teljesítésének módját ettől kezdve. Az egyházat üldöző Saul Pál apostollá vált, olyan eszközzé formálódott Isten kezében, aki által a pogánymisszió ettől kezdve már nem csak elszigetelt, egyedi esetekben működött, hanem egyre inkább a küldetés fő irányává vált.

1.3. Az antiókhiai gyülekezet mint a tudatos pogánymisszió bölcsője

Antiókhia városa egy jelentős kereskedelmi és vallási központ volt Az apostolok cselekedetei idejében. A Római Birodalom provinciája, Szíria fővárosa volt, és mintegy ötszáz ezer lakosa lehetett: görögök, szíriaiak, és zsidók. A tudatos pogánymisszió az ebben a városban működő gyülekezet létrejöttével kezdődött körülbelül Kr. u. 33 és 40 között.

Lukács így írja le az antiókhiai gyülekezet megszületését: „Azok, akik az István miatt támadt üldözés következtében szétszóródtak, eljutottak Föníciáig, Ciprusig és Antiókhiaig, de senki másnak nem hirdették az igét, csak a zsidóknak. Volt azonban közöttük néhány ciprusi és cirénei férfi. Mikor ők eljutottak Antiókhiaiba, a görögökhöz is szóltak, és hirdették az Úr Jézust. És az Úr keze velük volt, úgyhogy sokan hittek, és tértek meg az Úrhoz” (11,19-21). Krisztus híre és tanítása tehát a Római Birodalom egy igenjelentős városába is eljutott, és ott immáron nem csak a zsidókat, hanem a görög kultúrába tartozó pogányokat is elérte. Amint a gyülekezet növekedett és a hitre jutások híre eljutott a jeruzsálemi gyülekezethez. Elküldték Barnabást, hogy a helyszínen győződjön meg a történekről. Ő „megérkezett, és látta az Isten kegyelmét, megörült, és bátorította mindnyájukat, hogy szívük szándéka szerint maradjanak meg az Úrban; mivel derék ember volt, telve Szentlélekkel és hittel. És igen nagy sokaság csatlakozott az Úrhoz” (23-24).

Tenney szerint „az antiókhiai gyülekezet azért volt fontos, mert bizonyos megkülönböztető jellemvonásokkal rendelkezett. Először is az összes többi pogánykeresztyén gyülekezet szülőanyja volt.”¹⁰⁶ Ez volt az a közösség, ahonnan tudatos gyülekezeti kirendelés után az első missziói útra elindult Pál Barnabás társaságában (13,1-4). Itt nevezték elsőként a hitre jutottakat keresztyéneknek (11,26).

¹⁰⁵ Ez a leírás nem áll teljes mértékben összhangban Pál visszaemlékezéseivel a Galáciabeliekhez írt levél. Pál csak azt említi, hogy „...személy szerint” nem ismerték őt (Gal 1,22), csak hallomásból tudtak róla (23). A találkozáskor azonban „dicsőítették Istent” (24) érte.

¹⁰⁶ TENNEY, Merril C., Újszövetségi bevezető, Baptista Teológiai Akadémia, Budapest, 1986, 200.

Ide tért vissza Pál és Barnabás, és ennek a gyülekezetnek jelentették be küldetésük sikerességét: „összehívták a gyülekezetet, és elbeszélték, milyen nagy dolgokat tett velük az Isten, és hogy kaput nyitott a pogányoknak a hitre” (14,27). Lukács a *kata genos*¹⁰⁷ szerkesztési megoldásával továbbra is azt a megközelítést alkalmazza, hogy a kronológiai sorrendet másodlagosnak tartja. Inkább a Krisztus tanításainak földrajzi terjedésre, és a különféle vallási és etnikai csoportba tartozók elérésére figyel, és ennek sorrendjére fűzi fel könyvét.

Antiókhia városa, és az itt működő gyülekezet ebben a sorban kiemelkedő az író számára. Tenney még azt is felveti, hogy Lukács maga is az antiókhiai gyülekezetbe tartozott.¹⁰⁸ Az úgynevezett „nyugati kézirat” D kódexének szövegében ez áll: „... amikor összegyűltünk, egyikünk azt mondta...”¹⁰⁹ Ennél még figyelemreméltóbb az a feltételezés, hogy a szinoptikus evangéliumok is ebből a gyülekezetből születhettek meg. Eszerint a feltételezés szerint Máté volt az időben elsőként megszületett evangélium, és az ebből a gyülekezetből táplálkozott. Ezt a vélekedést erősíti a tény, hogy Ignatius - aki Antiókhia püspöke volt az első század végén - kizárólag Máté írására hivatkozik, amikor evangéliumról beszél.¹¹⁰ Úgy is fogalmazhatunk, hogy a Jeruzsálemből szétszóródott hellenista zsidó-keresztyének által előkészített, majd az antiókhiai gyülekezet által tudatosan is elkezdett pogánymisszió következménye az, *ahogyan* Máté megírja az evangéliumát. Ez nem mond ellen annak, hogy az evangélista a Szentlélek vezetésére írja meg művét. Éppen ellenkezőleg: Máté figyel Isten Szentlelkére, látja és részben átéli az eseményeket, amint Krisztus híre szétterjed a Római Birodalom különböző területeire és etnikumai közé, áttörve a zsidók és pogányok között húzódó válaszfalat - és ezen átélések hatására írja meg evangéliumát, amelynek missziológiai csúcspontja a missziói parancs.¹¹¹

1.4. Exkurzus a diaszpórában élő zsidóságról, Pál apostol pogányok felé irányuló szolgálatairól és az emiatt bekövetkező üldöztetéséről

A diaszpórában élő zsidóság, és ütközésük Pál apostollal, aki a pogányok apostolává vált, érdekes adalékokkal szolgál vizsgálódásunk bibliai és kortörténeti megalapozásában. Mivel azonban nem tartozik dolgozatunk témájának fókuszába, csak kitekintésként foglalkozunk vele, a teljesség igénye nélkül, a vizsgált kérdéskörre vonatkozóan.

¹⁰⁷ A történések geográfiai elhelyezkedés és az érintett etnikai csoportok szerinti elrendezése.

¹⁰⁸ TENNEY, Újszövetségi bevezető, 201.

¹⁰⁹ uo.

¹¹⁰ uo.

¹¹¹ Lásd az 1.6. pont alatt

1.4.1. A diaszpórában élő zsidóság

Az újszövetségi könyvek tanulmányozása során ugyanúgy elkerülhetetlen a diaszpórai zsidóság életének tanulmányozása, mint a héber Biblia kései könyveivel vagy apokrif iratokkal való foglalkozáskor. A babiloni fogság után ugyanis a palesztinai zsidóság mellett a szétszórásban élő zsidók is jelentősen befolyásolták az irodalmat, és a vallási és társadalmi életet sok területét. A héber Biblia könyvei és az apokrifok Izrael földjén vagy a diaszpórában élő zsidó szerzők művei. Az újszövetség könyvei pedig olyan zsidó és nem-zsidó írók alkotásai, akik mind olyan környezetben éltek, ahol zsidó közösségek is jelen voltak. Így őket nem csak a jeruzsálemi, hanem a diaszpórai zsidó életforma is befolyásolta.

A szent könyveket a kanonizáció három csoportba foglalta: a Tóra, a próféták és az Iratok (Tanakh). Ez a gyűjtemény - a héber Biblia - egyre inkább a zsidó önazonosság-tudat alapjává vált. Hezser szerint ugyan csak a zsidó férfiak egy szűk csoportja volt képes olvasni és értelmezni a Tórát a babiloni fogság után, mégsem kell azt gondolnunk, hogy a Szent Iratok ne képezték volna a zsidóság identitásának magját.¹¹² A különféle zsidó csoportosulások mind a Tanakh-ot tartották végső tekintélynek vallási kérdésekben.¹¹³

A másik oldalról ugyanakkor a hellenista, görög-római kultúra igyekezett alakítani a szétszórtságban élő zsidó közösségek életét, területenként eltérő módon és intenzitással. „Azután, hogy Nagy Sándor meghódította Palesztinát (Kr. e. 332), a zsidóknak szüntelenül számolniuk kellett a hellenista irodalom, kultúra, kultikus gyakorlatok, oktatás, kormányzás, erkölcs és felfogás jelenlétével” - írja Hezser.¹¹⁴ Ezen kulturális befolyás folyamatos feszültséget gyakorolt a zsidókra. A saját identitásuk fenntartásának érdekében tett erőfeszítés, illetve a hatalmas erővel rájuk nehezedő hellenista felfogás időről időre és területről területre változó keveréket eredményezett.

A zsidóság kulturális tradíciójában ugyanis számos olyan tiltás szerepelt, amely lassította, egyes területeken megállította az asszimilálódást a hellenista kultúrába. Ilyen volt például a többistenhit elfogadása (más istenek tisztelete, vagy létezésük tényének elutasítása), a szombat megtartása és a különleges étkezési szokások (törvények).¹¹⁵ Barclay a következő skálán magyarázza el a hellenizálódás, mint kulturális asszimiláció fokozatait:

¹¹² HEZSER, Catherine, Diaspora and rabbinic Judaism, in: THE OXFORD HANDBOOK OF BIBLICAL STUDIES, Oxford University Press, Oxford, 2006, 120.

¹¹³ uo.

¹¹⁴ i. m., 123

¹¹⁵ BARCLAY, J. G., Paul among Diaspora Jews : Anomaly or Apostate?, Journal For The Study Of The New Testament, 1995, (60), 94.

„kulcsfontosságú zsidó társadalmi megkülönböztető jegyek elhagyása

tanulás a római oktatási rendszerben

sportjátékok/színházi előadások látogatása

munkavállalás nem-zsidó munkáltatóknál

a zsidó közösség által tiltott társasági élet.”¹¹⁶

Néhány tudós, mint például Feldman (1993) minimálisnak ítélte a hellenista befolyás mértékét a zsidó kultúrára. Mások - úgy mint Bickerman (1988) vagy Goodman (1998) - úgy gondolták, hogy a diaszpórai zsidóság alapvetően és mélyen hellenizálódott, bár azt ők is beismerik, hogy a mértékben eltérés volt területenként.¹¹⁷ Goodman beismeri, hogy nem teljesen bizonyítható elmélete a teljesen hellenizálódott zsidóságról. Mint írja „a késő-római időszakban élő mediterrán diaszpórai judaizmus természetéről szóló modern magyarázatok leginkább archeológiai és epigráfiai adatokra épülnek.”¹¹⁸ Szerinte ezek ugyan valószínű elméletek, de eiszegézis eredményei, azaz egy meglévő elmélet beleolvasásának következményei. Ugyan az biztosra vehető, hogy a Római Birodalomban az első és ötödik század között jelentős számú zsidóság élt, de azt már nem állíthatjuk ilyen pontosan, hogy milyen jellegű volt ez a zsidó közösség. Kétség kívül a jeruzsálemi templom jelentette számukra a kultusz és a vallás központját. Innentől, mint egy magtól fizikailag távolodva látták magukat, mint koncentrikus köröket, egyre csökkenő vallási tisztasággal:

a Szentek Szentje

a papok udvara

a templom területe (a nők és pogányok számára is látogatható területekkel)

Jeruzsálem városa

Izrael földje

végül a sor végén: a diaszpóra.¹¹⁹

¹¹⁶ i. m., 95., saját fordítás.

¹¹⁷ uo.

¹¹⁸ GOODMAN, Martin, *Judaism in the Roman World*, Brill Publisher, Leiden - Boston, 2007, 233.

¹¹⁹ i. m., 219, 234.

Ennek tisztán érthető teológiai magyarázata volt: az Örökkévaló Isten a Szentek Szentjében lakik. Aki ehhez a ponthoz közel van fizikailag, az magához Istenhez is közel kerül, egy bizonyos értelemben. Ettől a ponttól távolodva magától az Örökkévalótól is messzebbre kerül az ember.

Többek között ez, a templomhoz mért fizikai távolság különbségéből adódó kultuszi tisztaságbeli eltérés adhatott okot a diaszpórai közösségek diverzitására. Goodman szerint a diaszpórai zsidóságban nem volt hatalmi tekintély, aki uniformizálta volna a közösségeket vagy elnyomta volna a sokszínűséget.¹²⁰

Egységesek voltak azonban a zsinagóga fontosságának megítélésében - legalábbis a gyökereihez ragaszkodó zsidók. Goodman felveti azt is, hogy voltak esetek, amikor egyes zsidó csoportok a helyi zsinagógát is a templomhoz hasonlóan szent helynek látták.¹²¹ Ez a zsinagóga funkcióiból adódhatott. Ezek között is az első az, hogy a zsinagóga a diaszpórai zsidóság azon találkozóhelye volt, ahol a szent iratokat, a Tórát együtt olvasták. Ugyan a Tóra bárhol olvasható volt¹²², a zsinagógai olvasása és tanulmányozása mégis kiemelkedő alkalommá vált a zsidók számára.

A zsinagóga másik lényeges funkciója az volt, hogy ott történtek a közösségi imádkozások, istentiszteletek. Itt is meg kell jegyezni, hogy az imádkozás esetében sem volt kizárólagos hely a zsinagóga, és a zsidó felfogásban nem is volt az imameghallgatás feltétele az, hogy egy ilyen épületben mondják azt el.¹²³ Talán mindezeknél lényegesebb volt az, hogy a Tóra tekercseit is a zsinagógában tárolták. Goodman megjegyzi, hogy ezeket az iratokat egyes zsidók olyan szent tárgyakként kezelték, mint a pogányok a bálványait.¹²⁴ Ezek alapján jobban érthető, hogy a diaszpórában élő zsidóság egyes tagjaiban miért is halványodott el a templom és a zsinagóga szentsége közötti határvonal.

Összefoglalásuk elmondható, hogy a diaszpórában élő zsidóság területenként és egyénileg is nagyon eltérő módon alkalmazkodott a Római Birodalom életformájához, különböző mértékben hellenizálódott és ezzel egy időben távolodott saját vallási és kulturális szokásaitól. Azonban az mindenképpen megállapítható, hogy a diaszpóra zsinagógái által összefogott zsidóság igyekezett ellenállni ezen folyamatoknak. Az ő számukra fontos volt mindaz, amit a hit, vallás, kultúra és az ezekhez kapcsolódó szokások területén atyáik rájuk hagytak. Mindez a zsinagógában és a zsinagógához kapcsolódó vallási életben volt átélhető számukra. Készek és elszántak voltak ezt védeni és ápolni.

¹²⁰ i. m., 240-241.

¹²¹ i. m., 220.

¹²² Például Ezsdrás a Víz-kapu előtti téren olvasta fel a Tórát a népnek (Neh 8,1-2.).

¹²³ uo.

¹²⁴ uo.

1.4.2. Pál apostol mint a pogányok apostola

Pál apostol munkássága semmiképpen nem tekinthető az Újszövetség vagy a misszió mellékvonalaának, vagy éppen mellékes témakörének. Éppen ellenkezőleg: az ő munkássága kiemelkedő, különösen is a pogánymisszió területén. Jelen dolgozatban Pál munkássága azért van exkurzusként jelen, mert célunk a tudatos missziói tevékenység újszövetségi alapjainak feltárása. Ennek során érdeklődésünk középpontjában az áll, hogy az első keresztyének milyen folyamaton mentek keresztül, hogyan értették meg Jézus Krisztus evangéliuma átadásának szükségességét nem csak zsidó társaiknak, hanem a számaiariaknak, majd a pogányoknak is. Az eddigiekben azt tekintettük át, hogy mindebben milyen jelentős szerepe volt a Jeruzsálemben támadt üldöztetés hatására bekövetkezett szétszóratásnak, amikor is a hellenista zsidó-keresztyének elindultak a pogány világ felé az evangélium üzenetével, és immár sokkal nyitottabb felfogással tekintettek küldetésük célcsoportjára. Az antiókhiai gyülekezet ennek a folyamatnak a csúcsa a maga tudatos, tervezett, pogányok felé indított missziói útjaival. Pál munkássága ettől az időponttól válik nagyon jelentőssé, és megtestesíti azt, amire az eddig felvázoltak alapján eljutott az első keresztyének.

Az apostolok cselekedeti 13-14. részeiben leírtak előtt is találunk eseteket pogány származásúak hitre jutásáról.¹²⁵ Arról azonban csak a 13. rész elején olvasunk, hogy egy helyi gyülekezet kezdeményezéseként, tudatosan, egy tervezett misszió út formájában juttatták el Krisztus tanítványai az örömhírt pogányoknak. Lukács leírja, hogy a Szentlélek vezetése - tehát Isten akarata - ez a missziói út: „Antiókhiaiban, az ottani gyülekezetben volt néhány próféta és tanító: Barnabás és Simeon, akit Nigernak is hívtak, cirénei Lucius és Manaén, aki Heródes negyedes fejedelemmel együtt nevelkedett, valamint Saul. Egyszer, amikor ezek az Úrnak szolgáltak és böjtöltek, ezt mondta a Szentlélek: »Válasszátok ki nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amelyre elhívtam őket.« Akkor böjtölés, imádkozás és kézzrátétel után elbocsátották őket” (ApCsel 13,1-3).

Pál tehát - aki korábban a Krisztus-hitre jutókat üldözte - Isten kiválasztásának hatására lesz a pogányokhoz induló misszionárius. Ő lett az első zsidó, aki nem csak elfogadta, hanem maga is aktívan munkálta a nem-zsidók hitre jutását.¹²⁶ A gyülekezet ezt, a felülről történő kiválasztást ismerte fel, és ennek folyományaként rendelte ki őt Barnabással az első missziói útra. Ezt követte a második és a harmadik út, míg végül Pál a pogányok apostolává vált. Saját szavaival: „úgy tetszett annak, aki engem anyám méhétől fogva kiválasztott, és kegyelme által elhívott, hogy kinyilatkoztassa Fiát énbennem, hogy hirdessem őt a pogányok között” (Gal 1,15-16). Pál ezt a küldetést töltötte be. Voltak társai, akik hosszabb vagy rövidebb ideig vele szolgáltak a pogánymisszió fáradságos és veszélyes útjain, de maga Pál ebben mindvégig kitartott,

¹²⁵ Kornéliusz megtéréséről, mint figyelemreméltó példáról lásd az 1.2.5. pont alatt.

¹²⁶ GOODMAN, 150.

és beteljesítette küldetését, amire Isten elhívta. Megismertette az akkori pogány világ képviselőivel Krisztust és az evangéliumot.

1.4.3 A diaszpórai zsidóság és Pál apostol üldözése

Pál tehát úgy találta, hogy Isten arra hívta őt, hogy a pogányok között hirdesse az evangéliumot. Ugyanakkor társaival úgy kezdte a misszióját, hogy a diaszpórai zsidóság zsinagógaiban jelentek meg, és szóltak Jézus Krisztus evangéliumáról. Az általa folytatott szolgálat igazi diaszpórai misszió volt, amely során azokat vette célba, akik a zsinagógák vonzáskörzetében nyitottak voltak az egyistenhitre. Üzenete elérte a zsidókat is, és az istenfélőket¹²⁷ is. Az antiókhiai gyülekezetben történt kirendelésük után közvetlenül ezt olvassuk: „...amikor Szalamiszba értek, hirdették az Isten igéjét a zsidók zsinagógaiban” (Apcsel 13,5). Útjuk során más alkalommal is a zsinagóga volt az első kapcsolódás meglátogatott városokkal: „Ikóniumban szintén bementek a zsidók zsinagógájába, és úgy hirdették az igét, hogy a zsidókból is, a görögökből is igen sokan lettek hívőkké” (Apcsel 14,1). Ugyan nem csak a zsinagógákban prédikáltak a missziói utak során, az mégis elmondható, hogy a diaszpórai zsinagógák városaiban felfigyeltek rájuk a zsidók. Különösen is Pál apostolra.

Érdeemes megvizsgálni azt a kérdést, hogy miért üldözték olyan hevesen a diaszpórában élő zsidók Pál apostolt? Miért vádolták és ítélték el? A kérdés jelentősége abban áll, hogy „a helyi zsidó közösségben hivatalosnak számító vádlás és ítélet különbözik a attól, mintha csak passzívan jóváhagyták volna mások ítéletét, mint például Jakab (János testvére) kivégzésénél és Péter apostol Agrippa által történő elfogatásánál (Apcsel 12,1-19). Nem is arról van szó, hogy a vallásában megsértett, feldühödött tömeg cselekszik, mint például István vértanú megkövezésénél (Apcsel 7,51-60).”¹²⁸ Ezekről eltérően Pál hivatalos vádlás alá került és ennek következtében büntették is meg.

Pál bizonyágtételének szerves részévé váltak a zsidóktól kapott büntetések. A 2Kor 11,24-ben például így ír ezekről: „zsidóktól ötször kaptam egy híján negyven botütést.” Goodman feltételezi, hogy a pontos szám említése arra utal, hogy ez egy hivatalos, zsidó bíróság által kiszabott korbácsolás volt, és hogy ezek diaszpórai környezetben történtek, ahol Pál szolgálatának legnagyobb része zajlott.¹²⁹ Ha e mellé odatesszük annak tényét, hogy római polgárként bármikor meggátolhatta volna ezen büntetések végrehajtását (ahogyan az Apcsel 22,25-26-ban leírt módon tette), akkor egy fontos kérdést kell feltennünk. Pál ugyanis nagy bajba keverhette volna a zsinagóga vezetőit, ha nyilvánosságra hozta volna azt, hogy őt mint római állampolgárt testi fenyegetésben részesítették. Ilyen fokú büntetés ráadásul könnyen halálhoz is vezethetett.

¹²⁷ Lásd az 1.1.1.1.3. pont alatt.

¹²⁸ GOODMAN 145., saját fordítás.

¹²⁹ i. m., 148.

A kérdés az, hogy mi volt az, ami ennyire feldühítette a zsidókat Pál viselkedésében? Goodman szerint „ami ennyire felháborította a zsidó hatóságokat, az különösen is az volt, hogy ő (Pál) teljes egészében arra szánta életét, hogy a nem-zsidók között végezze misszióját.”¹³⁰

Pál természetesen immár nem a zsinagógákba, hanem az általa létrehozott új közösségekbe vezette a hitre jutó nem-zsidókat. Ezzel nem is volt probléma. Ami nem tetszett a zsidó vezetőknek, az annak ténye, hogy „a megtéretlen nem-zsidók, különösen is a civil és római hatósági személyek lettek Pál célcsoportja. Őket akarta keresztyénné tenni.”¹³¹ Mivel mindeközben Pál zsidónak mondta magát, fennállt annak veszélye, hogy a zsidóság mint vallási közösség került volna emiatt bajba. A diaszpórai zsidóság létbiztonsága a Római Birodalom teljes területén veszélybe kerülhetett volna, ha a hatóságok úgy találták volna, hogy beavatkoznak a civil életbe, akár csak a Római Birodalom társadalmának vallási életébe, bármilyen módon is sértve a nem-zsidó polgárok és állampolgárság nélküli lakosokat. A diaszpórai zsidóság a birodalomtól megszerzett privilégiumait magától értetődő módon igyekezett védelmezni. Pál apostol munkálkodása éppen ezt veszélyeztette, ezért fordultak ellene a zsidó hatóságok, és szabtak ki súlyos ítéletet, illetve hajtották végre azt. Ezekkel a büntetésekkel kívánták őt meggátolni a diaszpórai területeken végzett, a pogányok felé irányuló hittérítő missziójában.

Pál maga is ír arról levelében, hogy az üldözés által a zsidók abban kívánták őt akadályozni, hogy a *pogányoknak* hirdesse az evangéliumot: „ezek megölték az Úr Jézust, ugyanúgy, mint a prófétákat, üldöztek minket is; nem kedvesek Isten előtt, és ellenségei minden embernek, akadályoznak minket abban is, hogy prédikáljunk a pogányoknak, hogy üdvözljenek: így teszik teljessé mindenkor bűneiket. De végül utol is érte őket Isten haragja” (1Thesz 2,15-16).

Goodman úgy összegzi Pál üldöztetésének, elítélésének és megbüntetésének kérdéskörét, hogy „bár valószínűleg sokféle teológiai oka volt a zsidóknak arra, hogy ellenségesen álljanak az őskeresztyénekhez, ezen teológiai okok önmagukban nem adnának magyarázatot arra, hogy miért vállaltak ekkora kockázatot a zsinagógai hatóságok akkor, amikor súlyos ítéletet szabtak ki a zsidó-keresztyénekre, mint például Pálra.”¹³² Sokkal inkább politikai okokat kell keresni a háttérben. A zsidó hatóságok arra törekedtek, hogy közösségeik csendes életet éljenek, és semmilyen módon ne kerüljenek összeütközésbe a társadalom más csoportjaival, különösen is vallási értelemben, mert az ilyen konfliktusok létrejötte alapjaiban kockáztatta volna saját vallási és közösségi privilégiumaikat. Ez lehetett a fő ok tehát, ami miatt a diaszpórai zsidóság szembefordult az első keresztyének tudatos, a pogányok felé forduló missziójával.

¹³⁰ i. m., 150., saját fordítás.

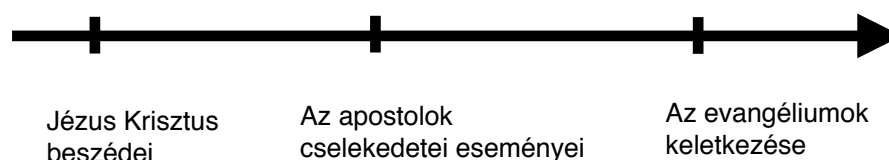
¹³¹ uo., saját fordítás.

¹³² i. m., 152., saját fordítás.

1.5. A tudatos pogánymisszió jogosultságának indoklása az evangéliumokban

Az Apostolok cselekedetiben leírt tudatos misszionáló tevékenység indokolásra kerül az evangéliumokban. Jézus Krisztus utalásai erre nézve kronológiai sorrendben természetesen hamarabb történtek, mint az Apostolok cselekedeteiben ismertetett események, azonban az evangéliumok keletkezése későbbre tehető.

Egy idővonalon ezt így szemléltethetjük:

Témánk, a tudatos, pogányok felé irányuló misszió szempontjából ez azért fontos, mert arra mutat rá, hogy az evangélisták úgy írták meg Jézus Krisztus témánkra vonatkozó beszédeit, hogy tisztában voltak azzal, mi minden következett be ezen a területen. Minden valószínűség szerint egymás munkáit ismerték, és használták is. Burrige szerint „föltehetően Máté és Lukács forrásként használták Márk rövidebb beszámolóját... Máténak és Lukácsnak további kb. 200 közös verse van...”¹³³ A legtöbb kutató ma Máté evangéliumának keletkezését Kr. u. 80-ra teszi. Máté tehát műve írásakor már ismerte az evangélium terjedésének folyamatát, és a pogánymisszió hatalmas előretörését, és ezen hírek és tapasztalatok birtokában alkotott. Ő is - a többi evangélistához hasonlóan - mint szerkesztő, sőt inkább mint teológus ír, azaz egyénien fogalmazza meg mondanivalóját, saját megértése, felfogása fényében. Mint ahogyan Lukács is „jónak látta” saját változatát megírni (Lk 1,3).

Ennek fényében természetesen vehetjük, hogy az evangéliumokban megfogalmazásra, kiemelésre és hangsúlyozásra kerülnek olyan pontok Jézus Krisztus beszédeiből, amelyek az írók számára azért is sokat jelentettek, mert ők már ismerték az adott kijelentés, tanítás, parancs kihatását, ami az elhangzáshoz képest viszonyított jövőben volt érzékelhető. Eképpen az evangéliumok felépítése tudatos, és az egyik - ha nem a legfőbb - meghatározó tényező ebben a struktúrában éppen a misszió terjedése és fókuszának szélesedése: „Izrael népének elveszett juhaitól” a számáriaiakon és a hellenista zsidókon keresztül a pogányokig.

Az alábbi alpontokban a Larkin és Williams által szerkesztett és részben általuk írt, az újszövetségi misszióról szóló művét¹³⁴ veszem alapul, és annak vonalvezetése alapján vizsgálom meg az Úr Jézus és a tizenkét tanítvány szolgálatát. Ezen mű megközelítése azért áll közel hozzánk, mert a Megváltó küldetésének fő témáit

¹³³ BURRIDGE, Richard A., Az evangéliumok tanulmányozása, in ALEXANDER, Pat és David, Kézikönyv a Bibliához, Scolar Kiadó, Budapest, 2001, 546.

¹³⁴ LARKIN, William J., WILLIAMS, Joel F., Mission in the New Testament - An evangelical approach, Orbis Books, Maryknoll New York, 1999

analizálja, majd a tanítványok ebből fakadó szolgálatában rámutat arra az éles fordulóra, amely a keresztre feszítés és a feltámadás eseményekor következik be.

1.5.1. Jézus Krisztus missziójának témái

Harvey négy nagy, átfogó téma köré csoportosítja Jézus Krisztus misszióját, a Megváltótól elhangzott önkijelentések alapján.¹³⁵ Az „Aki engem küldött” témája a Küldő és a Küldött személyéről szól. Az „azért jöttem” kijelentések az Úr átfogó és különleges, csakis Ő általa elvégezhető feladról beszélnek. Az ehhez hasonló, „azért küldtettem” kezdetű beszédek az Ő konkrét tevékenységeit ismertetik, kitérve ezen cselekvések hatókörére. Végül a „jöjjön el a Te országod” témája szól legfontosabb üzenetéről és szolgálatának, életművének eredményeiről.

1.5.1.1. Az „Aki engem küldött” témája Jézus Krisztus szolgálatában

A misszió kifejezés *küldetést* jelent. Így minden misszióban van *küldő* és *küldött*. Jézus Urunk így láttatta magát: Ő a küldött, aki az Atya küldött el: „aki titeket befogad, engem fogad be, és aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött” (Mt 10,40). Van tehát egy küldő, maga az Atya, és van egy küldött, az Úr Jézus. Ez a felfogás két külön személyre mutat, de hitünk szerint e kettő nem választható szét egymástól, hiszen a Szentháromságban egy Istent alkotnak. Erre, a nagyon szoros kapcsolatra mutat az imént idézett igever is.

A Mennyei Atya minden misszió kezdeményezője. Ezért a küldött - Jézus Krisztus - az Ő Atyjára mutatott példázataiban is: az Atya a pásztor, aki elmegy az egy elveszett bárányért; Őt jelképezi az asszony, aki megkeresi az elveszett drachmát; és Ő a szerető apa, aki visszavárja tékozló fiát (Lk 15). Mt 22-ben és Lk 14-ben pedig mint egy ünneplő király kerül szemléltetésre, aki díszvacsorára várja az embereket. Minden ilyen példázatban Ő a kezdeményező. Az Atya volt az, aki minden időben küldte követeit, prófétáit, végül Fiát, hogy a misszió betöltésre kerüljön, és megkerüljenek és megmeneküljenek az elveszettek (Lk 20,9-16).

A küldött személye is nagyon fontos. Jézus Krisztus, amint az Atya küldötte, hűségesen végrehajtja a rá bízott feladatot, missziót. Megbízásában engedelmes. Megkeresztelkedése is egy erről szóló üzenet: az Atya akaratának veti alá magát (Mt 3,15). A Gecsemáné kertben tusakodik ugyan az előtte álló, borzalmakat rejtő feladattal, de végül kimondja: „legyen meg a Te akaratod”.

Ebből a tökéletes engedelmességből következik az is, hogy Övé tökéletesen ugyanaz a hatalom (ἐξουσία) is. Felhatalmazott a bűnök bocsánatára (Mt 9,6, Mk 2,10, Lk 5,24), ura a szombatnak (Mt 12,9, Mk 2,28), és hatalmában áll „kezelti” az ószövetségi törvényeket is (Mt 5,17-48). Ugyanakkor ezzel a hatalommal mégsem, mint

¹³⁵ h. m. 30

önmagától eredővel cselekedett, hanem kérdés esetén mindig az Atyára mutatott, mint a felhatalmazás eredőjére (Mt 21,23kk, Mk 11,27kk).¹³⁶

1.5.1.2. Az „azért jöttem” témája Jézus Krisztus szolgálatában

Az így kezdődő a mondatok úgy mutatják be Urunkat, mint aki megjelenésének különleges oka van. Például: „ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy eltöröljem a törvényt vagy a prófétákat. Nem eltörölni, hanem betölteni jöttem” (Mt 5,17). Ennek a gondolatnak is ahhoz van köze, amit a többi, „azért jöttem” bevezetésű állítás közölni kíván: az Ő feladata a mentés. Az Őt elküldő Atya mindig is ezt kívánta munkálni, az ószövetségi kijelentések által is. A törvény is erre kívánta elvezetni az embert. „Mert azért jött az Emberfia, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett” (Lk 19,10) - mondta. Ennek érdekében a megváltó sok időt töltött a társadalom perifériájára szorultakkal. Emiatt sok kritika is érte a farizeusoktól. Az Ő válasza erre így hangzott: „nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek; nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem hogy a bűnösöket” (Mk 2,17). Lukács evangélista hozzát teszi: „megtérésre” (Lk 5,32). Fontos tehát az is, hogy Krisztus nem csak megkeresni, hanem megmenteni is kívánja az elveszetteket (Mt 20,28, Mk 10,45). Erre utal a „váltság” kifejezés, ami eredetileg azt jelentette, hogy valaki helyett kifizetik az adósságot. Az Úr ezt a váltságot „sokak” számára kívánja megadni: „...mert ez az én vérem, a szövetség vére, amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára” (Mt 26,28). Ugyan a megváltó ezt a küldetését nyíltan és nagyon befogadóan végezte, mégsem fogadta ezt mindenki örömmel. Erről szólt Jézus Urunk előre: „ne gondoljátok, hogy békességet szerezni jöttem a földre; nem azért jöttem, hogy békességet hozzak, hanem hogy kardot” (Mt 10,34). Amikor ugyanis Ő életváltásra is hívott (megtérésre), sokan ellene fordultak. Tevékenysége ketté választotta Isten népét és a megtérni nem kívánókat. Az idézett igeversben a kard motívuma ezt jelzi. Konfliktusok még családokon belül is történnek - figyelmeztet az Úr (Mt 10,35-36, Lk 12,52-53). Ugyanakkor jutalom is jár az Őerte felvállalt nehézségekért, emberi konfliktusokért (Mt 10,37-39 és 19,29).

A mentés mellett Jézus Krisztus küldetésébe tartozó feladat az ítélet is: „azért jöttem, hogy tüzet bocsássak e földre, és mennyire szeretném, ha már lángolna! De keresetséggel kell még megkereszteltetnem, és feszülten várok, amíg az be nem teljesedik” (Lk 12,49-50). Azaz, ha valaki szembeáll az Ő küldetésével, arra az ítélet vár. Az elhangzáskor ennek még nincsen itt az ideje, de el fog érkezni - és Jézus Krisztus ezt is várja.

¹³⁶ A „hatalom” szó, mint kulcskifejezés a missziói parancsban történő alkalmazásával kapcsolatban lásd a 1.6.1.2. pontot.

Ezek alapján fogalmazhatunk úgy, hogy Jézus Krisztus földi missziójának tetőzése: a halála (és feltámadása), időtlen missziójának tetőzése pedig az utolsó ítélet, a gonoszok elítélése és a megváltottak felmentése.¹³⁷

1.5.1.3. Az „azért küldettem” témája Jézus Krisztus szolgálatában

Az „azért küldettem” formulát tartalmazó mondatok a Megváltó konkrét tevékenységeiről szólnak, és arról, hogy ezeket milyen hatókörben küldetett végezni. Az egyik legfontosabb ilyen tevékenység a prédikálás volt, Urunk szolgálatba állásának kezdetétől fogva a végéig. Ő fogalmazott így: „más városoknak is hirdetnem kell az Isten országát, mert *azért küldettem*” (Lk 4,43). Sokat prédikált Júdea zsinagógáiban (Lk 4,44). Küldetésnyilatkozatát a Názáretben történő felolvasás során hallhatták meg az ott tartózkodók: „...*hog*y evangéliumot hirdessek a szegényeknek”. Magáról úgy szólt, mint aki maga a magvető (Mt 13,37). Ő igehirdetésen keresztül végzi misszióját: megtérésre hívja a bűnösöket, hogy megmenthesse őket. Beszélt arról, hogy Isten szava nélkül elveszik az ember (Lk 8,12).

Meg kell jegyezni, hogy Jézus személyes szolgálatának hatóköre kérdésében erős partikularista nyilatkozatok olvashatóak: „én csak az Izráel házának elveszett juhainhoz küldettem” (Mt 15,24). Való igaz az is, hogy Jézus a földi szolgálata során valóban Izrael házára korlátozta missziójának hatókörét (bár vannak kivételek). Amikor kiküldte tanítványait, az ő célcsoportjukul is ugyanazt a kört nevezte meg: „ezt a tizenkettőt küldte ki Jézus, és megparancsolta nekik: Pogányok útjára ne térjete

le, és samáriai városba se menjete

be, hanem menjete

inkább Izráel házának elveszett juhainhoz” (Mt 10,5-6). Ugyanakkor emellett folyamatosan beszélt arról, hogy Izrael nem marad kizárólagos kedvezményezettje Isten kegyelmének és az üdvösségnek (Mt 8,11-12, és 22,1-14, Lk 13,28-29 és 14,16-24). Az evangéliumok rögzítik azt, amikor nem-zsidókat mint pozitív példákat emlegetett (Mt 12,41-42, Lk 4,25-27 és 10,25-37 és 11,31-32). Jelen volt „minden nemzet” és „a világ” Urunk tanításaiban (Mt 5,13-14 és 13,38 és 25,31-32, Mk 11,17, Jn 3,16), és szólt arról is, hogy az evangélium is eljut Izrael körein túlra (Mt 24,14 és 26,13, Mk 13,10 és 14,9).

Álljon itt néhány példa arról, hogy Jézus nem-zsidókat konkrét tettekkel segítette meg (meggyógyította őket vagy rokonaikat betegségekből, megszabadította őket megkötöttségükből): a római százados, a gadarai démon-megszállt ember, a kánaánita asszony, a samáriai leprás.

Összefoglalásul a hatókör kérdésében elmondhatjuk, hogy Urunk elsődleges fókusza és hatóköre saját, személyes szolgálatára nézve, földi élete során Izrael háza (azon belül is a hit perifériájára szorult nép) volt, ugyanakkor minden nem-zsidó, aki hittel Őhozzá fordult, segítségre talált. Ez elővetíti Jézus Krisztus univerzális küldetését, amely messze túlnyúlik Izrael népén.

¹³⁷ i. m., 36

1.5.1.4. A „jöjjön el a Te országod” témája Jézus Krisztus szolgálatában

Amint az előző alponthan említettük, Jézus elsődleges tevékenysége az igehirdetés volt. Ezeknek az igehirdetéseknél az elsődleges üzenete pedig az Isten Országáról szólt. Két oldalról közelítette meg Ő ezt a témát: a *Királyság* (*βασιλεία*)¹³⁸, ami maga az Isten Ország, és az azt munkáló evangélium (*εὐαγγέλιον*), azaz a Királyságról szóló jó hír oldaláról. A kettő összekapcsolásával szól erről Mt 24-14-ben: „és Isten országának ezt az evangéliumát hirdetik majd az egész világon...” Az evangélium az üzenet jellegéről szól, a Királyság pedig az üzenet tartalmát határozza meg.¹³⁹

Isten Országával kapcsolatban az egyik legtalálhatóbb mondat így hangzik: „már igen... de még nem”, és az Úr maga is így szólt gyakran róla. Beszélt ugyanis a Királyság jelenlegi megtapasztalhatóságáról. Így volt ez akkor is, amikor Keresztelő János tanítványai kérdezik tőle, hogy Ő-e az eljövendő? Arra kérdezők itt rá, hogy Isten Ország valóban érkezett-e, ahogyan azt János még börtönbe vetése előtt gondolta. Az Úr válasza így hangzik: „menjétek, és mondjátok el Jánosnak, amiket hallottok és láttok: vakok látnak, és békák járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak fel, és szegényeknek hirdettetik az evangélium...” (Mt 11,4-5). Máshol úgy szól Jézus, hogy az Úr „kedves esztendeje” eljött (Lk 4,18-19), „elközelített” a Királyság ideje (Mk 1,15). Arra is rámutatott az Úr, hogy elsődlegesen ennek jele nem külsőleg keresendő, hanem magunk között, magunkban (Lk 17,20-21). Mindazonáltal ezek érzékelhetőek és valóságosak (Lk 10, 23-24), és a tanítványoknak megadatik, hogy felismerjék e titkot (Mk 4,11-12).

A „már igen... de még nem” feszültség másik oldala, hogy Isten Ország még közel sem terjedt ki a maga teljességében (Mt 16,28, Mk 9,1). Az eszkatologikus, majd teljes erejében megnyilvánuló és működő Isten Országában az Úr népe Krisztussal lesz ismét (asztal)közösségben (Mt 8,11-12, Lk 13,28-29). John D. Harvey érvelése szerint így „...Jézus első eljövetele elhozta az Isten Ország kiterjedésének kezdeti megnyilvánulását, második eljövetele pedig elhozza majd az Isten Ország kiterjedésének végső megnyilvánulását.”¹⁴⁰ A második eljövétel által megvalósuló kiterjedés azonban nem csak megkönnyebbülést hoz. Két oldala van: a jó hír, azaz az üdvösség áll az egyik oldalon. A másikon azonban a rossz hír: az ítélet. Tehát nem csak az evangélium, hanem az ítélet is szerves része Jézus Krisztus igehirdetésének, és az Isten Ország végidőkben való kiteljesedésnek. Az Úr azonban időben szól, és hirdeti a mindenki számára elérhető megszabadulást az ítélet alól. Elmondja, hogy nem a származás lesz a meghatározó a végítéletnél (Izrael háza szemben a pogányokkal, Lk 13,28-30), hanem az Őbenne való hit és az ebből fakadó hűség szolgálat (Mt 25).

¹³⁸ A görög βασιλεία alapjelentése: királyság, királyi uralom. A magyar bibliafordítások a politikailag semlegesebb *Isten Ország*a kifejezést részesítik előnyben.

¹³⁹ LARKIN - WILLIAMS 39.

¹⁴⁰ im. 41.

Gyakran nevezik ezt Isten Országának kétoldalú hatásának.¹⁴¹ Jutalmat kapnak majd azok, akiket Jézus példázataiban a hű szolga, az okos szüzek, a bölcsen sáfárkodó szolga, a juhok jelképeznek. Ugyanakkor ítélet vár azokra, akik a példázatok szerint a hűtlen szolgálóhoz, a balga szüzekhez, a talentumát elásó szolgálóhoz és a kecskékhöz hasonlítanak az üdvösséghez való hozzáállás szempontjából.

A szétválasztás motívuma máshol is megjelenik, úgy mint a búza és pelyva példázatában: Mt 13,24-30; a halászháló képében: Mt 13,47kk. Jézus szerint a menyegzői meghívásra adott nem megfelelő válasz szintén ítéletet hoz (Mt 22,1-8), ugyanúgy, mint a nem megfelelő felkészülés (Mt 22,9-14).

Jézus Krisztus szolgálatának eredményei is nagyon fontosak Isten Országának szemszögéből vizsgálva. Az alapelv: a kicsiből való indulás, ami hatalmas végeredmény vezet. Erről szól Urunk mustármagról szóló példázata (Mt 13,31-32), amikor is a kicsi magból „mindennél nagyobb” fa növekedik fel; a kis mennyiségű kovász képe, amely rengeteg lisztet képes megkeleszteni (Mt 13,33); a titokban, „önmagától” növekvő mag, ami nagy aratáshoz vezet (Mk 4,26-29). A Megváltó arra mutat rá ezen képes beszédek által, hogy a jelentéktelen kezdetből kiinduló folyamatok titokzatosak az ember számára, de a végeredmény elkerülhetetlenül az, hogy Isten Országának minden más birodalmat felülmúl, és mindenkit megváltoztat, akihez eljut.

1.4.2. A tizenkettő szolgálata a keresztre feszítés előtt

Jézus tanítványai kezdettől fogva missziói céllal lettek elhívva - mutat rá Harvey.¹⁴² Azaz nem egy szokványos rabbi-tanítvány kapcsolatra szólt az elhívó szó, hanem arra, hogy „emberhalászok” legyenek (Mt 4,18-22, Mk 1,16-20, Lk 5,1-11). Felkészítésük is erről szólt, nem csak a hitben járás lépéseinek átadásáról, hiszen a Mester bemutatta számukra a küldetés végrehajtásának módját, tanította őket erre, majd meg is bízta ennek végzésével, amikor kiküldte a tizenkettőt azért, hogy a tanultakat átültessék a gyakorlatba (Mt 9,35-10,15, Mk 3,13-19, 6,7-13, Lk 9,1-6).¹⁴³

A tizenkettő és a hetvenkettő tanítvány kirendelésének körülményei érdekesek, mert azt találjuk, hogy mindkét kiküldés spirituális - és nem fizikai - szükségletek tárgyalása során történik (Mt 9,37; Lk 10,2). A textus a közvetlen előzményként rögzíti, hogy Jézus Krisztus könnyöretre indult a vezető nélkül kóborló emberek láttán (Mt 9,36). Mivel igen kevés igaz, őszinte és képmutatásmentes képviselője volt Istennek ekkoriban, a Megváltó tanítványait küldi a vigasztalás szolgálatának végzésére az emberek közé.

Feladatukhoz Mesterük hatalmát kapják meg (Mt 10,1; Mk 3,15; 6,7; Lk 9,1), és az Ő tevékenységét folytatják: prédikálás és gyógyítás (Mt 10,7-8; Mk 3,14-15; Lk

¹⁴¹ Az angol nyelvű szakirodalomban a *twofold* vagy *double-edged impact* kifejezés használatos.

¹⁴² in LARKIN - WILLIAMS, 42

¹⁴³ A hetvenkét tanítvány kiküldését a Lk 10,1-20-ban találjuk.

9,1-2). Az üzenet, amit hirdetnek, szintén egyezik Mesterükével: „elközelített a Mennyek Országá!” (Mt 10,7; Lk 9,2). Missziójuk módja is egyezik kiküldőjük módjával: ez a szeretet (Jn 13, 34-35; 15,12-13, 17). Célcsoportjuk sem különbözik, mert ők is Izrael elveszett juhaihoz küldetnek (Mt 10,5-6). Ezek után szinte kikövetkeztethető, hogy Jézus Krisztus személyes missziójának eredményeivel azonos eredményekre is jutottak (Lk 10,17-20).

Mindezt összegezve elmondhatjuk, hogy a tanítványok a feltámadás előtt az Úr Jézus személyes küldetésével azonos küldetésre kaptak megbízást, és azt is végezték.

Érdeemes átgondolni azokat a speciális utasításokat is, amelyeket a missziói cél elérése mellett a Mester megparancsolt tanítványainak, amikor kiküldte őket. Úgy utasította őket, hogy ne végezzenek előkészületeket, ne biztosítsák be magukat anyagi értelemben (Mt 10,9-10). Ezzel arra kívánta elvezetni őket Jézus, hogy teljes mértékben Istentől függjenek - ahogyan Ő maga is az Atyától függött és mindenben rábízta életét. A tanítványok, mint az Ő küldöttei szintén méltóak az „eltartásra”, azaz arra, hogy szolgálatukat teljes időben végezzék.

Az Úr arra is utasította őket, hogy a befogadó lelkületű („méltó”) hallgatókra fókuszáljanak (Mt 10,11-15; Mk 6,10-11; Lk 9,4-5; 10,5-11), mert lesznek ilyen hallgatóik, vendégül látóik. Őmelléttük azonban ellenállásra is számítaniuk kellett, de a Mester biztatása szerint nem kellett megijedniük ettől (Mt 10,17-20).

Kiküldőjük nem titkolta, hogy tanítványai - küldöttei - missziójának ára és jutalma is van, illetve lesz. Súlyos (földi) ára lesz annak, hogy Mesterük nevében szolgálhatnak - de (földi) jutalom is éri majd őket. Az ár és a jutalom ugyanazon területről érkezik: emberi konfliktusok felvállalása szükséges Jézus szolgálatához, de sok testvért is kapnak majd, akik szinte a helyére léphetnek a bizonyágtétel miatt megromlott szülői, vértestvéri, és egyéb kapcsolatoknak (Mt 10, 34-39). A földi jutalom mellett azt is kilátásba helyezi az Úr, hogy szolgálatuknak az örökkévalóságra való kihatása is lesz, mert nem csak ők vállalják fel kritikus helyzetekben az Isten Fiát. Krisztus is felvállalja majd őket a legkritikusabb helyzetben, a Mennyei Atya előtt (Mt 10,32-33). Emellett pedig még örök jutalmat is kapnak érte (Mt 10,40-42).

1.5.3. A tizenkettő szolgálata a keresztre feszítés után

A tizenkettő szolgálatában meghatározó fontosságú fordulópont érkezik el az Úr Jézus halála és feltámadása eseményével. Természetesen hatalmas fordulópont ez az Úr Jézus létezésében. Fordulópont ugyanakkor a misszió szempontjából is, hiszen az Emberfia földi küldetése, missziója elvégeztetett. Ezek miatt az Ő státusza is megváltozott: eddig küldött volt. Mostantól azonban ő a küldő. Már a Szentlelket is Ő küldi el (Lk 24,48-49; ApCsel 1,4-5,8). A feltámadás előtt még azt olvassuk, hogy az Úr Jézus kéri az Atyát, és majd az Atya fogja küldeni. A feltámadás után azonban már maga az Úr Jézus küldi el a Lelket a tanítványokhoz.

Krisztus azt is ígéri, hogy továbbra is népével lesz (Mt 28,20), de innentől kezdve ez már másképpen lesz megtapasztalható. A földön végzendő misszió végzése most már az Úr Jézusról a tanítványokra hárul teljes mértékben.

A tizenkettő ezen időszakban végzendő missziója nem volt korábban az Úr részletesen tárgyalt témái között, de célzott rá és várta ennek az időszaknak eljövételét (Mt 24,14; 26,13; Mk 13,10; 14,9). A feltámadás után immár a „világmisszió” kezdődhet el a minden nemzet felé való elindulással. Fontos kiemelni azt is, hogy a misszió lényege változatlan: a tanítványok feladata az Úr Jézus missziója hatókörének kiterjesztése. Az eszközök és a mód, ami által ezt elvégezni hivatottak: tanítványok elhívása és nevelése; igehirdetés, amelynek témája a megtérés szükségessége és az evangélium; a bűnbocsánat hirdetése.

A misszió konkrét cselekménye azonban változik, hiszen a feltámadás előtti küldetés prédikálásról és gyógyításról szólt (Mt 10,7-8), a feltámadás után pedig hatalmas súlyponteltolódás történik az igehirdetés és tanítás irányába (Lk 24,47-48; ApCsel 1,8). A hirdetendő üzenet hangsúlya is változik. Korábban azt kapták feladatuk a tanítványok, hogy erről szóljanak: „az Isten Országa közel van” (Mt 10,7), mostantól ezzel szemben a megtérést és bűnbocsánatot kell hirdetni minden pogány között (Lk 24,47); bizonyosságot kell tenni az Isten Fiáról (Jn 15,26-27); és tanúskodni az Ő haláláról és feltámadásáról (Lk 24,46). „Mindez implicit volt Jézus Krisztus üzenetében, de explicitté vált a tanítványok igehirdetésében” - összegzi Harvey.¹⁴⁴

A misszió célcsoportja immáron nem szűk, hanem univerzálissá tágul: „az egész világon”, „minden nép között” hirdetendő az üzenet. Ez egy egyre bővülő, láncreakció-szerű terjedést jelent (ApCsel 1,8). Isten Fiának üzenete - tanítványai közreműködésével - átlép minden geográfiai és kulturális határon. Az Ő, mustármagról szólópéldázata valósul meg, hiszen a Megváltó „kicsiben” szolgált abban az értelemben, hogy kevés ember felé szólt a Római Birodalom egy jelentéktelen provinciájában. Tanítványai által azonban „hatalmas fává” növekszik a misszió, ami lehetőséget ad arra, hogy átalakuljon a teljes emberi társadalom. A megváltó élete és halála volt az, ami miatt a világ sosem lesz többé az, ami előtte volt, hiszen Ő általa „megnyílt a menny”. Ennek hírért tanítványai által küldte el hozzánk.

1.6. A Máté evangéliumában leírt missziói parancs mint a tudatos pogánymissziós felfogás csúcsa

1.6.1. A Mt 28,18-20 exegetikai vizsgálata

Jelen dolgozat céljai és terjedelmi lehetőségei nem teszik sem szükségessé, sem lehetővé a témához kapcsolódó bibliai szakaszok részletes exegézisét. Így erre nem is

¹⁴⁴ in LARKIN - WILLIAMS, 47

vállalkozhatunk. Azonban szükségesnek tartjuk a missziói parancs részletes értelmezését két okból is.

Az első ok az, amit dolgozatunk első fejezete bizonyítani kíván: a Máté evangéliumában leírt missziói parancs a teljes Szentírás pogánymisszióról szóló üzenetének csúcsa (lásd az 1.6.2.3. és az 1.6.3. alpontokban). Iverson, a pogányokról szóló összefoglaló írásában mutat rá, hogy „Máténál a pogánymisszió ideológiai bázisa ugyan folyamatosan benne volt Jézus szavaiban és cselekedeteiben, azonban az evangélista számára a missziói parancs adja meg a nemzetek felé irányuló tudatos misszió kezdőpontját”.¹⁴⁵ Ezzel egyetértve úgy gondoljuk, hogy a parancs átfogó üzenete mellett szükséges felkutatnunk a Máté által használt kifejezések pontos jelentését és azok jelentőségét missziológiai érdeklődésünk keretei között.

Exegetikai vizsgálatunk szükségességének másik oka az, hogy a missziói parancs a Céltudatos gyülekezet Mozgalom küldetésének alapvető fontosságú igeverse. Warren a céltudatos koncepció öt elemét (misszió, istentisztelet, közösség, tanítványképzés, szolgálat) erre az igeversre származtatja vissza (lásd a 2.1. pont alatt).¹⁴⁶

Ezek alapján szükségesnek látjuk a missziói parancs - témánkra vonatkozó irányú - részletes vizsgálatát.

1.6.1.1. A textus előzményei

A misszió parancs a keresztyén egyház életére nézve különleges jelentőségű. Jézus Krisztus mennybemenetele előtt még egyszer szól tanítványaihoz. Az utolsó, földön töltött pillanataiban elmondott szavai nem visszaemlékezések voltak, nem vigasztaló szavak (bár tartalmazznak ilyen üzenetet is). Az Úr itt új, eddig szokatlan irányú küldetést megfogalmazó parancsot ad a tizenegynek. A tanítványok feladata a pogányok felé menni Jézus Krisztus üzenetével. Mivel ez a találkozás egyfajta „búcsútalálkozás”¹⁴⁷, Jézus Krisztus véglegesen és tisztán megfogalmazza tanítványai számára azt, hogy mit kell tenniük.

A Megváltó életműve csúcsán elvégezte azt, amit csak Ő tehetett meg: kereszthalála által megváltotta az embereket bűneikből. Testet öltésétől keresztrefeszítéséig Ő maga elsősorban a zsidó nép felé szolgált. Ahogyan Ő fogalmazta: „én nem küldettem máshoz, csak Izráel házának elveszett juhaihoz” (Mt 15,24). Ez volt az Úr személyes szolgálatában a fő irány kereszthaláláig, bár mindvégig tervben volt Őnála a pogányok felé való nyitás. Ezt jelzik a következő történések is: a szamáriai asszonnyal folytatott beszélgetés (Jn 4,1-26) és annak következménye, a

¹⁴⁵ IVERSON, K. R., Gentiles, in: GREEN, Joel B. (főszerk.), Dictionary of Jesus and the Gospels, InterVarsity Press, Downers Grove, USA, 2013, 309., saját fordítás

¹⁴⁶ Ezen igeszakasz mellett Warren másik, koncepcióját meghatározó igeszakasza a Mt 22,37-39, amelynek exegetikai vizsgálatát szükségtelenné látjuk a pogánymisszió bibliai alapvetésének feltérképezésében.

¹⁴⁷ VARGA, Zsigmond, Dr., Máté evangéliumának magyarázata, A Szentírás magyarázata c. kötetben (Jubileumi kommentár), MRE Kálvin János Kiadója, Budapest, 1995, III. kötet, 46.

sikáriai megtérése (Jn 4,28-42); a tírusi asszonnyal való találkozás (Mk 4,24-30) és az azt követő gyógyítás; a gadarai missziói út (Mt 8,28-34). A tanítványok első kiküldésénél még így szólt a mester parancsa: „pogányokhoz vezető útra ne térjete le, samaritánusok városába ne menjete be” (Mt 10,5). Lényeges az, hogy a „pogányokat” az ἔθνη kifejezéssel írja le az első evangélista. Ennek jelentőségére a későbbiekben kitérünk.¹⁴⁸ A tanítványok tehát ezek alapján úgy vehették, hogy feladatuk a Mesterük által is bemutatott módon azok felé vinni a jó hírt, akik Izrael népébe tartoztak, de „elveszettek” jelen állapotukban. Látták ők is a kivételeket, például azt, hogy Jézus így vélekedett a pogány, római századosról Kapernaumban: „bizony, mondom néktek, senkiben sem találtam ilyen nagy hitet Izráelben” (Mt 8,10). Az ilyen és hasonló eseteket a tanítványok valószínűleg kivételeknek tekintették, amelyek csak erősebbé tették a fő irányvonalat: a feladat az izraeliták Istenhez való visszahívogatása. Ebben erősíthette meg őket az utóbb említett leírásban, hogy a százados hitét látva Jézus maga is „elcsodálkozott”¹⁴⁹ (Mt 8,10a). Tehát nem mindennapos, nem a dolgok megszokott menete szerint való egy pogány ember hite, Istenhez való fordulása, még ilyen nagy bajban sem. Arra mindenestre elsegíthették ezen kivételek a tanítványokat, hogy ne tartsák elképzelhetetlennek a pogányok hitre jutását, és a feljűk való nyitást, mint eseti eljárást.

Mindezek után, Jézus kereszthalálát és feltámadását követően, az Ő utolsó szavai kimondása által jelzetten egy meglepő fordulat következik be a tizenegy számára. Mesterük a pogány népek fiaihoz küldi őket. Az evangélista ezzel a paranccsal, annak kommentálása, kifejtése nélkül zárja művét, ezzel mintegy nagyon meglepő fordulattal fejezve be írását.

A következőkben a textus fontosabb kifejezéseit tekintjűk át annak érdekében, hogy megláthassuk Máté nagyon tudatos szerkesztésének súlypontjait, és így megérthessűk a missziói parancs jelentőségét az egész evangéliumra, és a keresztyénség küldetésére.

1.6.1.2. Kulcsfontosságú kifejezések a Mt 28,18-20-ban

A 18. vers vizsgálata

καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων, Ἐδόθη μοι πάντα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς - „Jézus hozzájűk lépett, és így szólt: »Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön.«”

A tanítványok Jézus korábbi felszólításának értelmében elmentek Galileába. A korábbi, számos megjelenése után Krisztus ekkor utoljára mutatkozott meg tanítványai előtt. Ezt

¹⁴⁸ Lásd az 1.6.1.3. pont alatt.

¹⁴⁹ ἐθαύμασεν αὐτόν

követően felment a mennybe. Ezzel zárul az evangélium. Tehát azelőtt, hogy tanítványait egy számukra megdöbbentő kijelentéssel lepte meg, tisztázta, hogy van joga így szólni: *πάσα ἐξουσία*, azaz *minden hatalom az Óvé*. Jogosult hát arra, hogy másoknak ebből a hatalomból adjon, és kinevezze őket feladatok betöltésére.

Lényeges a missziói parancstól elválaszthatatlannak tekinteni a 18. verset. Önmagában a 19. és a 20. vers fogalmazza meg a parancsot, amit az Úr tanítványainak adott. Emellett azonban a bevezető vers is a parancs lényegi részének tekintendő. A keresztfeszítéstől, és az azt követő eseményektől még mindig riadt, összezavarodott tanítványoknak hallaniuk kellett Jézus Krisztustól, hogy hatalma van, és ez a hatalom mindenk felett áll, hiszen kiterjed mennyre és földre (*ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*)¹⁵⁰. Amikor mi hit által magunkra is vonatkoztatjuk a missziói parancsot, nekünk is hallanunk kell, hogy az, akitől kaptuk, jogosultan ad nekünk megbízást. Ő a menny és föld Ura, övé minden fennhatóság, tehát képes erőt adni követőinek a szolgálatra

Az ἐξουσία jelentősége

A missziói megbízás szempontjából ebben a versben az *ἐξουσία* kifejezés a meghatározó. A kifejezés jelentése: *fennhatóság, uralom, hatalom*. Jézus Urunk az Ő mindenk felett való fennhatóságát használva, arra hivatkozva hatalmazza meg tanítványait a küldetés végzésére.

Jézus Krisztus számos csodával, tanításának mélységével és egész jellemével eddig is bizonyította már Istentől való voltát, és azt a *hatalmat*, amivel rendelkezett. Ez áradt az Ő lényéből. A nép fel is ismerte ezt. A Hegyi beszéd végén ezt olvassuk: „amikor Jézus befejezte ezeket a beszédeket, a sokaság álmélkodott tanításán, mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudóik” (Mt 7, 28-29). Az *ἐξουσία*, az Atyától való felhatalmazás hitelesítette a Megváltó tanítását a tömeg előtt.

A főpapok és vének számára is felismerhető volt, hogy Jézus nem egy egyszerű csaló, szemfényvesztő, hanem *hatalommal* teszi azt, amit tesz. Meg is kérdezték tőle, hogy honnan való ez. Urunk válasza a Mt 21,24-ben: „Jézus így válaszolt nekik: »Én is kérdezek tőletek valamit, és ha megfeleltek rá, én is megmondom nektek, milyen hatalommal teszem ezeket.«” Ezután egy párbeszéd következett János felhatalmazásáról – hiszen nem csak keresztsége, hanem személye, és prófétai volta állt a vita középpontjában. Az Úr Jézus arra mutatott itt rá, hogy mind János, mind az Ő felhatalmazása Istentől való, csak a jelen állapotban lehetséges ennek tagadása az emberek részéről. Ennek oka pedig Jézus Krisztus földi szolgálatának idejére alkalmazott önkorlátozása volt.

¹⁵⁰ A mennyben és a földön - azaz a világmindenségben.

„Jézus tanítványainak küldetése Istentől kapott felhatalmazáson alapul, és Isten, a mennyre és földre is kiterjedő hatalmának kontextusában zajlik - amit Jézusnak adott. Ez a hatalom került érvényesítésre az Ő halála és feltámadása után” - írja Schnabel.¹⁵¹

A missziói parancs bevezetésénél az Úr arra utal, hogy „ettől kezdve ismét szabaddá vált korlátaitól ez a fennhatóság, vagyis mind a földet, mind a mennyet magában foglalta”¹⁵² - írja Almási Tibor. Ő most visszatér az Atyához, de küldetése nem ér véget, hanem egy teljesen új szakaszba lép. Elkezdődik egyházának megszületése, és az egész földre való elterjedése, messze túllépve Izrael fiainak körén. Ebben a feladatban használja a tanítványokat Krisztus, és az ő kiküldésük alapjául nevezi meg saját, mindenre kiterjedő fennhatóságát.

Bonhoeffer is kitér arra, hogy a követés után hogyan válik lehetségessé a tanítványok számára a kiküldés szavának történő engedelmesség, illetve az arra való képesség: „Az Atya kinyilvánította akaratát Fiának. Jézus Krisztus elhívja tizenkét tanítványát és aratásba küldi őket. »Apostolokká«, követeivé és munkatársaivá teszi őket. Nem csak ígét, nem csak tanítást, hanem valódi hatalmat kapnak az apostolok. Hogyan is végezhetnék munkájukat hatalom nélkül? Olyan hatalomra van szükségük, amely nagyobb, mint a földön uralkodó ördög hatalma.”¹⁵³ Így lehetnek képesek azok, akik eddig engedelmesek voltak az elhívás, a követés tekintetében, most már meghallani az elküldést is, és végrehajtani a számukra adatott feladatot.

A 19. vers vizsgálata

πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος... - „Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében...”

Jézus parancs formájában érkező „búcsúbeszéde” nagy feladatot ró a tizenegy tanítványra. Ő, aki korábban *hívta* őket, például Mátét magát az Ἀκολούθει μοι („kövess engem”) szavaival a Mt 9,9-ben, most *elküldi* őket, így szólva: πορευθέντες („menjetek el”). Tehát „a tanítványok a misszióparancsban nem azt kapják feladatul, hogy várják a hozzájuk jövőket, hanem hogy maguk induljanak el”¹⁵⁴ - ahogyan Almási is hangsúlyozza. Aktív és úttörő feladat vár rájuk. Az eddigiekben főként arra láthattak példát a pogányok felé való misszionálás terén az Úr Jézustól, hogy Mesterük mintegy

¹⁵¹ SCHNABEL, E.J., Mission, in: GREEN, Joel B. (főszerk.), Dictionary of Jesus and the Gospels, InterVarsity Press, Downers Grove, USA, 2013, 607., saját fordítás

¹⁵² ALMÁSI, Tibor, Máté evangéliuma, Gyúró Technik Kft, Budapest, 1989, 253.

¹⁵³ BONHOEFFER, Dietrich, Követés, a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya Budapest, 1996, 102.

¹⁵⁴ uo.

spontán, majd hogyanem véletlenül elegyedett szóba a *népek* fiaival, de direkt missziói célcsoportként nem tűzte ki őket. Az ő megbízatásuk pedig határozottan éppen erre szól.

Α πορευθέντες jelentősége

A πορευθέντες a πορεύομαι („menni, járni, úton lenni”) aorisztoz participiuma. Jelentése: „elmenve”, „amint elmenetek”, „amint járjátok utatokat”. Ennek a szónak a hagyományos fordítása a kiküldő *parancsra* helyezi a hangsúlyt: „menjete el!” A gyakran használt magyar fordítások is ezt tükrözik: „menjete el” (Magyar Bibliatanács, 1992-es kiadás), „menjete” (Szent István Társulat, 1996-os kiadás), „menjete el” (a Protestáns Média Alapítvány által revideált Károli fordítás). Garrett külön kiemeli ennek a kifejezésnek a fontosságát, szemben a Varga Zsigmond által megjelölt két összetevővel (keresztelés és tanítás).¹⁵⁵ Az amerikai baptista teológus meghatározó fontosságúnak tartja a szövegben elsőként szereplő aorisztozt. Szerinte „...lehetetlen elképzelni, hogy valaki tanítvánnyá tegyen másokat anélkül, hogy először elmenne hozzájuk.”¹⁵⁶

Az aorisztozsi értelmet emeli ki az „elmenvén” fordítás (Károli, 1991-es kiadás), amit kibontva így írhatnánk le még szemléletesebben: „amint mentek, amint jártok az életben”. Ez utóbbi fordítás arra mutat, hogy a tanítvánnyá tevő szolgálat azáltal valósítható meg, hogy „járunk-kelek”, azaz éljük mindennapi életünket. Nagy biztatást jelenthet mindazon gyülekezeti tagok számára is, akik nem főállásban, hivatásszerűen végzik a szolgálatot, de engedelmeskedni szeretnének Jézus Urunk parancsának. A hagyományosabb fordítás („menjete el!”) viszont parancsként értelmezi a görög szót, ami jobban illeszkedik a *missziói parancs* jelleghez. Ez arra sarkall minden Krisztuskövetőt, hogy passzív helyzetéből mozduljon ki, álljon fel, induljon el, és kezdjen bele a tanítvánnyá tevő szolgálatba. Véleményünk szerint mindkét fordítási értelmezés hasznunkra van, attól függően, hogy kinek éppen milyen élethelyzetben kell meghallania a kiküldő szót.

Α μαθητεύω összetett feladata

A kiküldő parancs a *μαθητεύσατε* aktív imperfektumi igealakjával, aorisztozsi igeidejével, felszólító módban állva a teljes feladatot ismerteti, a *tanítvánnyá tételt* mint átfogó, minden összetevőjét magában foglaló kifejezésével. A tanítványok feladata ezt végezni, hiszen az aktív igealak a cselekvés végzőjére helyezi hangsúlyt. Az imperfektum a legtöbbször egy folyamatosan zajló vagy ismétlődő cselekvést jelöl.

¹⁵⁵ VARGA, Zsigmond, Dr., Máté evangéliumának magyarázata, A Szentírás magyarázata c. kötetben (Jubileumi kommentár), MRE Kálvin János Kiadója, Budapest, 1995, III. kötet, 46.

¹⁵⁶ GARRETT, Robert, The Gospel and Acts: Jesus the missionary and his missionary followers, in: TERRY, John Mark - SMITH, Ebbie - ANDERSON, Justice (szerk.), Missiology, Broadman and Holman, Nashville, Tennessee, USA, 1998, 72.

A tizenegy mintegy három éven keresztül, szünet nélkül járt és élt Jézussal, és vett részt a tanítvánnyá tételben - eddig mint a cselekvés tárgyai, jézusi alannyal. Átélték azt, hogy milyen nehéz is az embernek Jézus parancsai, Isten elvárásai szerint élnie. Magukon tapasztalták szívük keménységét, lényük büszkeségét. Ebben a pillanatban azonban hihetetlenül gyors sebességgel Mesterük átlendítette őket a másik oldalra. Bár volt előzetes felkészítés, próba-kiküldés - de mindig számíthattak arra, hogy a felelősséget végül Jézus viselte. Ekkor - miközben Mesterük már sokkal kevesebb időt tölt velük, és éppen (a földi fogalmak szerint) végleg távozni készül tőlük - még azt is meg kell hallaniuk, hogy ezt a hosszadalmas, bonyolult és nagyon felelősségteljes munkát rájuk ruházza az Úr. A tanítvánnyá tétel immár az ő feladatuk.

Az ἔθνη felé való küldetés

A feladat hatalmas volta által okozott sokk azonban még nem elég - Jézus egy elérhetetlenül nagyra tűnő kört nevez meg a tanítvánnyá tevő küldetés tárgyául. A pogány népeket (ἔθνη), ha úgy tetszik, az egész emberiséget kell megcélozniuk. „Ez a szolgálat van hivatva arra, hogy Izrael Messiását a népek Megváltójává tegye, mint ahogyan erre földi munkássága során olyan sok előre utaló jelt adott már az Úr”¹⁵⁷ - írja Varga. A tanítványok immár nem csak a saját, jól ismert népükhöz küldetnek, hanem minden *néphez*.¹⁵⁸ Schnabel is egyetért abban, hogy itt a hangsúlyos gondolat a restriktív-mentesség: a kifejezés minden népet jelent, benne a zsidókat is, és a szamaritánusokat is, a görögök, rómaiak és barbárok mellett.¹⁵⁹

A világmisszióval kapcsolatos értekezésében Bosch kiemeli azt, hogy a missziói parancs nem a semmiből indítja ki ezt a folyamatot, így nem szabad úgy gondolkodnunk, hogy a parancs elhangzásáig csak centripetális, utána pedig centrifugális missziói tevékenység zajlott.¹⁶⁰ Érvéle szerint ez három okból nem állja meg a helyét. Először is, a centripetális misszió (a népektől Izrael irányába) nem korlátozódik kizárólag az Ószövetségre, hanem az Újszövetségben is fellelhető számos ponton (például a keleti bölcsek érkezése; a római tiszt Jézushoz való jövetele; a görögök Jeruzsálembe utazása annak érdekében, hogy Jézust lássák; stb.). Másodszor, az említett megkülönböztetés (centripetális-centrifugális) oda vezethetne, hogy valódi misszió csak a határok átlépésével járó hittérítést érthetnénk. Ezzel nem tudnánk egyetérteni, amint azt kifejtjük a bibliai alapvetésről szóló fejezet egészében. Harmadszor nem lenne helyénvaló azzal érvelni, hogy az Ószövetségben tisztán csak „Isten munkája” lenne a misszió, mert akkor ez olyan téves gondolatokat is ébreszthetne, hogy az Újszövetségben pedig az „ember munkája” az, vagy legalábbis az

¹⁵⁷ VARGA, Zsigmond, Dr. , Máté evangéliumának magyarázata, uo.

¹⁵⁸ Az ἔθνη Máté evangéliumában való kiemelt jelentőségéről lásd az 1.6.1.3. pont alattiakat.

¹⁵⁹ SCHNABEL, uo.

¹⁶⁰ BOSCH, David J., Witness to the World, in: WINTER, Ralph D. - HAWTHORNE, Steven C. (szerk.), Perspectives on the World Christian Movement, Willam Carey Library, Pasadena, CA, USA, 1999, 61.

ember meghatározóbbá lesz Istennél.¹⁶¹ A missziói parancs tehát nem a semmiből pattant elő, hanem egy megalapozott, Isten által évszázadok alatt előkészített, Jézus földi szolgálata alatt egyre inkább felismerhető irány immáron kristálytisza megfogalmazása. Másként fogalmazva: az áttörést nem az adja, hogy erről eddig ne halottunk volna, hogy drasztikus irányváltás történe általa. Az ereje abban van, hogy a feltámadt Megváltó egyértelműen szól róla, utat nyit tanítványai számára, sőt parancsot ad rá.

Így a missziói parancs elhangzása után az Isten országa szédületes sebességgel fog kitágulni, befogadva mindenkit, aki hisz - és ebben az Istentől vezérelt folyamatban ők, Jézus egyszerű tanítványai, egy kis csapat tagjai lesznek az eszközök. Ahogyan a Mester mondta: „hasonló a mennyek országa a mustármaghoz, amelyet fog az ember, és elvet a szántóföldjébe. Ez kisebb ugyan minden magnál, de amikor felnő, nagyobb minden veteménynél, és fává lesz, úgyhogy eljönnek az égi madarak, és fészket raknak ágai között”(Mt 13,31-32). Ennek a folyamatnak lettek most már aktív munkálói maguk a tanítványok is.

A βαπτίζω mint a tanítvánnyá tétel első lépése

A „tanítvánnyá tétel” a teljes, az ἔθνη felé szóló megbízatás ernyő-kifejezése. A első összetevője ennek a keresztelezés. A βαπτίζοντες particípium imperfektuma itt is egy folyamatosan végzendő vagy ismétlődő cselekedetet ír le, mint a tanítványok átfogó megbízatásának fontos részét. A megkereszteltek életében ugyanakkor ez egyetlen alkalom, ismétlésre nem szoruló esemény.

A βαπτίζω ige a görögben „alámerítést”, „teljes mértékben víz alá való merítést” jelent. Valószínűsíthetően Jézus alámerítés formájában való keresztelezésre hívta a tanítványait. Számos egyházban ma is a keresztelezés ezen formáját gyakorolják.¹⁶² A keresztség formájának vizsgálata azonban nem tartozik ezen dolgozat keretei közé, így a következőkben a kifejezést a *keresztelezés* szóval fordítjuk, ami sokkal szélesebb körben elfogadott.

A tanítvánnyá válás kezdete az, amikor az egyén pozitív választ ad Jézus Krisztus kiválasztására és elhívására. Ennek jelzése a Jézus követésére induló hívő megkeresztelkedése. Még maga a Megváltó is megkeresztelkedett Keresztelő János által. Azzal indokolta e cselekedetét, hogy „engedj most, mert az illik hozzánk, hogy így töltsünk be minden igazságot” (Mt 3,15). Nyilvánvalóan az Úrnak nem volt szüksége arra, hogy keresztsége bűneitől való megtisztulását jelezze, hiszen Ő „nem ismert bűnt” (2Kor 5,21). Pedig „hosszú hasonlóan kísértést szenvedett mindenben, kivéve a bűnt” (Zsid 4,15) - fogalmaz Óróla a Zsidókhoz írt levél írója.

¹⁶¹ i.m., 62.

¹⁶² A Magyarországi Baptista Egyház (és minden más, „alámerítő” egyház, gyülekezet és egyén) is ebből a kifejezésből veszi nevét, és/vagy identitása egy meghatározó fontosságú pontját.

A keresztség eseménye, illetve a víz nem képes a bűn lemosására. A megkeresztelkedés így nem a víz tisztító hatására alapul, és maga a keresztség - akár a teljes víz alá merítés - nem is mos le bűnt, hanem rituálisan demonstrálja a megtérő emberben lezajló változást.

A missziói parancsban a „megkeresztelve” kifejezés a küldetés megvalósításának módjára utal (a „tanítva” kifejezéssel együtt) - érvel Varga Zsigmond.¹⁶³ Nem ez a cselekmény áll a középpontban tehát, hanem a tanítvánnyá-tétel folyamatának első, fontos lépéseként.

A ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος jelentősége a megbízás eredőjére nézve

Keresztelést „a Szentháromság nevében (egyesszám!), azaz megbízásból végeznek a küldöttek, és nem egyéni különködő buzgalomból”¹⁶⁴ - írja magyarázatában Almási. A küldetést más *névében, megbízásából*, „számlájára” végzik, hiszen az εἰς τὸ ὄνομα τοῦ... így fordítandó eredeti jelentése értelmében.¹⁶⁵ Nem a tanítványok rátermettsége, tiszta és szent élete - de nem is ezen tulajdonságok hiánya adhat hitelt e cselekedetnek. A Szentháromság Isten, az Atya, a Fiú, és a Szentlélek a keresztelés alapja, háttere, és garanciája. Sőt, az eredője is.

Meg kell jegyezni, hogy ez, a mindhárom isteni személyre való hivatkozás különleges az Újszövetségben. Általában ugyanis Jézus nevére történt a keresztelés, mint az ApCsel 8,16-ban, 10,48-ban, vagy a 19,5-ben. Lehetséges, hogy Máté az ősegyház keresztelési formuláját írta bele evangéliumába. Clarke egy másik lehetőségként arról szól, hogy a Níceai zsinat utáni betoldásról lehet szó.¹⁶⁶ Ebben az esetben egy kezdetleges, alakuló hitvallás nyomaként értelmezhetjük az „Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében” mondatrészt, ami a Szentháromság tanát kívánta megjeleníteni az első evangélium végpontján.

A 20. vers vizsgálata

διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν:
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας τοῦ αἰῶνος - „tanítva őket, hogy megtartsák
mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek
vagyok minden napon a világ végezetéig.”

Tovább folytatódik a Mester utasítása a tanítvánnyá tétel folyamatának részleteiről, kiegészülve egy biztatással. „Az egész parancs iránti engedelmesség ígéretes pecsétje

¹⁶³ VARGA, Máté evangéliumának magyarázata, 46.

¹⁶⁴ ALMÁSI, uo.

¹⁶⁵ VARGA, Máté evangéliumának magyarázata, 46.

¹⁶⁶ CLARKE, Howard, The Gospel of Matthew and Its Readers, Indiana University Press, Bloomington, IN, USA, 2003, 248.

pedig Jézusnak az a bátorító szava, hogy az így születő egyházzal Ő együtt van e világekorszak, az egyház világekorszaka beteljesedéséig” - írja Varga Zsigmond.¹⁶⁷ Ebben az állításban hangsúlyosnak tűnik az *egész* parancs iránt megkövetelt engedelmesség. Ez azt jelenti, hogy az számíthat Jézus Krisztus vele maradó, transzcendentális jelenlétére, aki a feltételnek maradék nélkül eleget tesz. Az ígéret ezzel a feltétellel együtt, megbonthatatlanul olvasható a missziói parancsban.

A διδάσκω folyamatos cselekménye

Jézus parancsának második felében egy olyan cselekvésről esik szó, amely nem egy egyszeri, ismétlésre nem kerülő feladatot jelöl. Éppen ellenkezőleg. A διδάσκω ige jelentése: „tanítani”. Abban a formában, ahogyan itt szerepel, a többesszámú particípium imperfektum (διδάσκοντες) és infinitivusz imperfektum (τηρεῖν) alkalmazásával a διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν görög nyelvtani pontosságra törekedve így fordítható: „tanítva őket megtartani”, hiszen így a particípium és az infinitivusz megfelelő módon kerül kifejezésre. A gördülékeny magyar fordítás pedig így szólhat: „tanítsátok őket, hogy tartsák meg”.¹⁶⁸

A tanítványok tehát nem csak egy-egy, beálló cselekedet elvégzésére hívatnak, hogy azokat, akik az evangéliumot hittel elfogadják, megkereszteljék. Ennél több, hosszabb, és fáradtságosabb szolgálatot kapnak: Jézus parancsainak véget nem érő, folyamatos tanításának végzését. MacDonald felhívja a figyelmet arra, hogy a missziói parancs egyik jellegzetessége éppen ez: a „minden” kifejezés hangsúlyozása: minden hatalom, minden nemzet, mindazt megtartani, minden nap.¹⁶⁹

A τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν jelentősége

Az imént tárgyalt, szakadatlanul végzett tanításnak célja egy szintén permanensként megkívánt cselekvés elérése. A τηρεῖν a τηρέω („megtartani”) ige folyamatos, cselekvő főnévi igeneve. A hitre jutott személy feladata, hogy teljes földi élet során az Úr parancsainak *összességét* (πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν) betartsa, megtartsa. Ezt a tanítványok feladata megtanítani, illetve ezt a világot átfogó keresztyén tanítási folyamatot beindítani. Természetesen nem a tizenegy lesz képes ezt elvégezni. A Timóteushoz írt második levél szerzője ezért is rendelkezik így a későbbiekben: „és amit tőlem hallottál sok tanú előtt, azokat add át megbízható embereknek, akik mások tanítására is alkalmasak lesznek” (2Tim 2,2). Tanítványok egymást követő generációi együtt hivatottak tehát a célt elérni.

¹⁶⁷ VARGA, Máté evangéliumának magyarázata, 46.

¹⁶⁸ VARGA, Zsigmond, Dr., Újszövetségi görög-magyar szótár, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1992, 218.

¹⁶⁹ MACDONALD, William, Újszövetségi Kommentár, Evangéliumi Kiadó, Budapest, 1999, 162.

Az ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος jelentősége

Súlyos teherként nehezdedhetek az Úr Jézus szavai a tizenegyre. Óriási és nagyon összetett feladatot kaptak. Bizonyára eszükbe jutott a sok ellenállás, amelyet a farizeusok és az írástudók tanúsítottak az evangélium terjedésével szemben már eddig is. Pedig ez még csak Isten választott népe volt! Hogyan lesz most, amikor nekik a népek felé, pogány nemzetek közé kell menniük, akik Jézus tanításainak előzményeit, alapjait, kontextusát sem ismerik, és sok bálványt tisztelnek? Hogyan lennének képesek ők ezt elvégezni, ha még a Mester sem lesz velük?

A tanítványoknak szükségük volt egy olyan biztatásra, amely gondolataikat kikölkentette az ijedség és összezavarodottság kerékvágásából. Az Úr ezért megnyugtatja őket, hogy jól látják, Ő nem halt meg, hanem él, most is létezik. *Feltámadt.* Az ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι, nekünk, akik ismerjük már János evangéliumát, eszünkbe juttathatja a Megváltó ἐγὼ εἰμι mondásait is. Ami ezekből leginkább erre a pillanatra vonatkoztatható: Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ - „Én vagyok a feltámadás és az élet” (Jn 11,25b). Ő, a meghalt és feltámadt Úr lesz a tanítványokkal ezentúl, bár nem úgy, ahogyan az együtt járásuk éve alatt. Másképpen. Emberi szemmel nézve kevésbé lesz közel - de hit által még hatásosabban. A földön végzett szolgálata idejére szóló megüresedésének¹⁷⁰ véget vető Úr Jézus Krisztus most visszaveszi isteni formáját, és képes lesz minden tanítványával, mindenütt és minden időpontban jelen lenni. A nehéz és folyamatos szolgálathoz egy hathatós és szintén szünet nélkül való isteni jelenlét ígérete társul. Jézus jelenlétének tanítványai életében nem lesz vége egészen τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, azaz „a világkorszak beteljesedéséig”, ami hitünk szerint Jézus Krisztus visszatérését, parúziáját jelenti.

1.6.1.3. A missziói parancs kulcskifejezése az egész evangéliumra nézve

Az újszövetségi görög nyelvben az ἔθνος népet, népséget, néptörzset, fajt jelent. Alapesetben egyszerűen „népet” kell érteni alatta anélkül, hogy bármiféle negatív, lekicsinylő jelentést tulajdonítanánk neki (pl. ApCsel 8,9). Jelentheti azonban a köznépet is, ha a szöveg azt kívánja jelölni, hogy nem az arisztokráciáról van szó (ApCsel 9,15).¹⁷¹

Textusunkra nézve fontosabb a plurális, az ἔθνη. A „népek” kifejezés a pogányok összeségét, az Izraelbe nem tartozókat jelzi számos igeversben (Mt 10,18; ApCsel 14,5; 21,21; 26,17). Varga Zsigmond megjegyzi, hogy „...a szó értelme az Újszövetségben soha nem megvető. Isten a pogányokat is az üdvösségre rendelte...”¹⁷² A NAS Exhaustive Concordance szerint a többes számban álló kifejezés

¹⁷⁰ „...megüresítette önmagát, szolgálai formát vett fel...”, a görög szövegben: ἐαυτὸν ἐκένωσεν μορφήν δούλου λαβῶν (Fil 2,7)

¹⁷¹ VARGA, Újszövetségi görög-magyar szótár, 255.

¹⁷² uo.

kilencvenhárom alkalommal jelzi a *pogányokat*, harminc helyen a *népet*, harminchét alkalommal a *népeket*, egyszer a *pogányokat* és kétszer az *embereket*.¹⁷³

A λαὸς szó „népet”, „népséget”, „embercsoportot” jelent az újszövetségi szövegekben, de sok esetben inkább arra utalva, hogy a választott népről van szó, és nem egy pogány népről, vagy a pogány népekről általában. Ilyen igehelyek például: ApCsel 3,23; 7,17; 28,17; 2Pt 2,1. Kimondottan az ἔθνη ellentétéként szerepel a λαὸς a következő versekben: ApCsel 26,17¹⁷⁴; 23¹⁷⁵; Róm 15,10.¹⁷⁶

Mindezt figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy a missziói parancsban a népek (ἔθνη) felé való kiküldés nagyon hangsúlyosan jelzi a tizenegy tanítvány számára a pogányok felé való elindulás szükségességét.

1.6.1.4. A kapcsolódó igeszakaszok áttekintése

A missziói parancs Márknál

Márk 16,15-16: „Ezután így szólt hozzájuk: »Menjetek el szerte az egész világba, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz, és megkeresztelkedik, üdvözülni fog, aki pedig nem hisz, elkárhozik.«”

Mind a négy evangélista lejegyezte azt, hogy az Úr küldetést adott tanítványainak a feltámadása utáni megjelenése alkalmával. A missziói parancs azonban ilyen módon csak Máté és Márk evangéliumában található.

Az első evangélista részletes, gondosan megfogalmazott szövegével szemben egy nagyon egyszerű kiküldő parancsot olvasunk Márknál¹⁷⁷. Szembetűnő, hogy megjelenik a megtérők hite illetve a meg nem térők hitének hiánya. Teljesen hiányzik a Szentháromságra való hivatkozás. Nem említi a *népeket* (ἔθνη), viszont szól arról, hogy a küldetés helyszíne *az egész világ* (εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα).

A Jézusnak adatott „hatalom” más igeversekben

Hitünk szerint Jézus Krisztus hatalomáról szól az ószövetségi prófécia Dániel próféta könyvében:

¹⁷³ THE STRONGEST NAS Exhaustive Concordance of the Bible with Hebrew-Aramaic and Greek Dictionaries, The Lockman Foundation, 1981, 1998, online <http://biblesuite.com/greek/1484.htm>, ethnos szócikk

¹⁷⁴ A két kifejezés együttes alkalmazása ezen a versen belül azt mutatja, hogy a zsidó nép (λαὸς) és a pogány népek (ἔθνη) együtt alkotják a teljes emberiséget.

¹⁷⁵ Lsd. előző lábjegyzet. Ebben a versben is a teljes emberiséget fejezi ki a két szó egymás mellett való szerepeltetése.

¹⁷⁶ A pogányok (ἔθνη) együtt örvendezhetnek Izrael népével együtt (λαὸς).

¹⁷⁷ A Mk 16,9-20 szakasz alapos szövegkritikai vizsgálata nem tartozik ezen dolgozat témakörébe. Annyit érdemes megemlíteni, hogy a jelzett szakasz a bizánci kéziratok alapján szerepel a bibliafordításokban. Viszont például a két legrégebbi szövegből (A és B) hiányzik a szakasz. Ezek alapján Márk evangéliuma a 16,8-al végződik.

„Hatalom, dicsőség és királyi uralom adatott neki, hogy mindenféle nyelvű nép és nemzet őt tisztelje. Hatalma az örök hatalom, amely nem múlik el, és királyi uralma nem semmisül meg.” (Dán 7,14.)

A הַטְּלָטְלָה a héberben „uralmat”, „hatalmat” jelent, olyat, amit egy herceg vagy éppen egy király bír, és gyakorol. Még különlegesebbé teszi ezt, a dánieli próféciát az, hogy nem csak a zsidó nép uraként jelenik meg itt a Messiás, hanem mint olyan, aki a *minden és mindenféle* nép felett rendelkezik ezen hatalommal: $\text{אֲמַלְכָה לְכָל לְשׁוֹן וְלְכָל אֲמַלְכָה לְכָל לְשׁוֹן}$ („mindenféle nyelvű nép és nemzet”). Csodás előrevetítése ez Jézus, a missziói parancs bevezetésében kifejezett, mindenre kiterjedő fennhatóságának (ἐξουσία).

Ide vonatkozik a Mt 11,27a is: „az én Atyám mindent átadott nekem...”

A παρεδόθη a παραδίδωμι ige aorisztosza. Jelentése valaminek (jelen esetben πάντα, azaz „mindennek”) olyan módon történő átadása, hogy az alól nem lehet kibúvót találni, azt nem lehet visszavonni. Hatósági jellegű átadásról van szó. Ez a kifejezés szerepel azon igeversekben, ahol Jézus vagy tanítványainak hatósági kézre való adásáról van szó. Így, mások fellebbezésének lehetősége nélkül adta át az Örökkévaló, Aki mindeneket teremtett, a minden uralommal rendelkező Isten, az Atya (πατρός) a hatalmat Fiának, Jézus Krisztusnak. Ugyanerről szól Jn 3,35 is: „az Atya szereti a Fiút, és kezébe adott mindent.”

Ezen ige annyiban viszi tovább az Atya Jézus felé történő hatalomátadásáról való gondolkodásunk folyamatát, hogy megnevezi ennek okát: a szeretet (ἀγαπάω). A Szentháromságon belül uralkodó isteni szeretet miatt teszi ezt a πατήρ a υἱός felé. Átad (δίδωμι) Őneki mindent (πάντα).

Jézus tudatában volt ennek a cselekedetnek, hogy az Atya mindent neki adott. A Jn 13,3a így szól: „Jézus jól tudva, hogy az Atya mindent kezébe adott...” Az οἶδα particípium perfektuma (εἰδώς) kifejezi, hogy Jézus ezt *megértette*, felismerte, ennek tudatára jutott. Az adott kontextus hatalmas kontraszttal világít rá Jézus Krisztus jellemére: a mindenek felett való fennhatóságát ismerve, felkelt vacsorájától, és szolgálai (rabszolgai) feladatot átvállalva elkezdte megmosni tanítványai lábát. Azaz a Megváltót ez a mindenek felett való hatalom nem akadályozta, hanem éppen ellenkezőleg, sarkallta arra, hogy szolgáljon.

Továbbá, Jn 17,2-ben Jézus arról szól, hogy minden halandó (σαρκός, „test”, „testben élő”) feletti való uralmát arra szeretné használni, hogy üdvözítsen, örök életet adjon nekik: „mivel hatalmat adtál neki minden halandó felett, hogy mindazoknak, akiket neki adtál, örök életet adjon.”

Az Atyaisten hatalmának, uralmának a kiteljesedéséről szól az Ef 1,20-22: „munkálkodik a Krisztusban, miután feltámasztotta őt a halálból, és jobbára ültette a mennyekben, feljebb minden méltóságnál és hatalmasságnál, minden erőnél és uralomnál, sőt minden névnel is, amelyet segítségül hívnak, nemcsak ebben a világban,

hanem az eljövendőben is. »Az ő lábai alá vetett mindent«, és őt tette mindenek felett való fővé az egyházban...”

Minden ἐξουσία (hatalom), δύναμις (erő), és bármi, ami ezen a földön létezik és jelentőséggel bír, a Fiú fennhatósága alá tartozik. Mégpedig *nem csak a másvilágon, hanem itt és most is* (ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ). Ebben az olvasatban ez azok számára figyelmeztető, akik elismerik Isten uralmát (és így Jézusét is), de valahogyan azt csak a túlvilágra értelmezik. Ugyanakkor a másik olvasat (ami az eredeti szöveg alapján még indokoltabbnak is tartható), hogy *nem csak itt és most, hanem az elkövetkező korszakban* (ἐν τῷ μέλλοντι) is úr Ő mindenek felett. Azok, akik Jézus földön járta során személyesen - vagy akár napjainkban transzcendentális módon - tapasztalták meg az Ő erejét, hatalmát, most erős biztatást vehetnek az ige szavából. Ő nem csak a jelen korszakra, hanem a parúszia után, az újjá teremtett világban is Úr lesz, mindenek felett.

Tanúskodás minden népek között

Az Apostolok cselekedetiben olvashatjuk azt, hogy a feltámadott Megváltó a mennybemenetele előtt megígéri Szentlelkének elküldését a tanítványoknak, és újra kiküldésükről szól nekik. Az ApCsel 1,8-ban olvasható ez.

Lenkeyné Semsey Klára erről szólva írja: „az Izráelből elinduló bizonyágtételnek a népekhez kell eljutnia. Isten a népek Ura. A könyv fő témáját veti fel a nyolcadik vers második fele. Jézus világméretű munkatervének megvalósítását szemlélteti az egész könyv. Először Jeruzsálemben és Júdeában (1–7), utána Samáriában (8k.), majd a népek közt folyik a missziói munka (10–28)”¹⁷⁸. Jézus tehát koncentrikus körök képében jelöli ki az apostolok tanítványává tévő szolgálatának geográfiai határait: kezdjék a kiemelt, szent városban, Jeruzsálemben, majd Júdeában, azután menjenek a lenézett, megvetett szomszéd néphez, a szamaritánusokhoz is az evangéliummal, végül jussanak el a föld határán élő, a legtávolabbi népekhez is.

Támogatás a világ végezetéig

A missziói parancsban az Úr egy nagyon nehéz feladatot adott a tanítványainak, amely hatásköre egyre szélesedő, és végül az egész világra kiterjed. Emellé személyes jelenlétének hathatós segítségét is kínálja, ami utal arra is, hogy a feladathoz nem lesz elég a tizenegy saját erőforrása. Ez a jelenlét pedig nem alkalmi, nem részleges időben, és nem is csak a kezdeti időszakra szól, amíg „nem jönnek bele a munkába” tanítványai. A világ végéig (συντελεία τοῦ αἰῶνος) velük van. Máté máshol is használja a kifejezést. A világ végén bekövetkező aratásról ír a Mt 13,39 és 49-ben. A tanítványok Jézus visszajöveteléről és a világ végéről feltett kérdésükben is ez a kifejezés szerepel a

¹⁷⁸ LENKEYNÉ SEMSEY KLÁRA, Dr. , Az Apostolok cselekedetiről írott könyv magyarázata, A Szentírás magyarázata c. kötetben (Jubileumi kommentár), MRE Kálvin János Kiadója, Budapest, 1995, 174-175.

Mt 24,3-ban. A „korszakok végéről”, a jelen világ elmúlásának napjáról van itt szó. A támogatás tehát mindaddig meg van, amíg a feladat hatályos és végzendő.

1.6.1.5. A missziói parancs exegézisének összefoglalása

Az első evangélium fontos hídként áll az Ószövetség és az Újszövetség között. Jézus egy merőben újszerű feladatra küldi ki a tizenegyet: a *pogány népek* (ἔθνη) felé is el kell vinniük a jó hírt. Megbízatusuk alapja Krisztus mindenek felett való *fennhatósága* (ἐξουσία). Nem is a maguk nevében végezhetik e küldetés betöltését, hanem a *Szentháromságában* (ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος - „az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében”). A küldetés összefoglaló kifejezése a *tanítvánnyá tétel* (μαθητεύω), ami a *megkereszteléssel* (βαπτίζω) kezdődik, ami egy egyszeri cselekedet a hitre jutók életében. Ezzel veszi kezdetét egy hosszan tartó, folyamatos *tanítás* (διδάσκω). A tanítás célja, hogy a hitre jutó emberek *megtartsák* (τηρέω) Jézus tanításainak *összességét* (πάντα ὅσα ἐνετειλάμην). Ezen emberfeletti feladathoz a tanítványok emberfeletti segítséget is kapnak: Mesterük velük van, megszakítás nélkül, *minden napon* (πάσας τὰς ἡμέρας), a teljes küldetés időszakában, azaz a jelen világkorszak végéig (τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος).

A „nagy missziói parancs”¹⁷⁹ nagy deklarációt és nagy ígéretet is tartalmaz - írja Garrett.¹⁸⁰ Azaz fontos meglátnunk, hogy a tanítványok nem csak egy *nagy* feladatot kapnak, nem csak egy súlyos parancs kerül kiadásra a számukra, hanem nagy a felhatalmazás is, amely hozzá társul. Hasonlóképpen nagy a kapcsolódó ígéret is: a Megváltó az Ő jelenlétét ígéri minden napon azoknak, akik az Ő küldetésében járnak. Ez a jelenlét szükséges - és elégséges a missziói parancs végrehajtásához.

1.6.2. A missziói parancs hatása Máté evangéliumára

A missziói parancs jelentősége nem csupán abban áll, hogy a Jézus fizikai jelenléte nélkül maradó tanítványok feladatot kapnak. Kitüntetett mondanivalója ennél sokkal tovább mutat. Ahogyan Varga Zsigmond írja, „ezen a ponton zárja le evangéliumát Mt, ahol a „harmadik nép” megszületésének ígérete előtt állunk: zsidók és pogányok között leomlik a válaszfal, és a világ kibékíthetetlennek látszó ellentétben álló két fele egy új emberré teremtetik Krisztus keresztje és feltámadása által.”¹⁸¹ Az ember bűnéért kereszthalált halt Megváltó feltámadt, és mennybemenetele előtt kiküldő parancs formájában tesz arról bizonyosságot, hogy Isten evangéliuma nem csak a zsidóké, hanem

¹⁷⁹ A missziói parancs angol elnevezése The Great Commission, amely „a nagy missziói parancs” kifejezéssel adható vissza tükörfordításban.

¹⁸⁰ GARRETT, i.m., 71.

¹⁸¹ VARGA, Máté evangéliumának magyarázata, 47.

a népeké (ἔθνη) is. Ez a rövid igeszakasz a teljes evangélium végkifejlete, és egyben összegzése is.¹⁸²

1.6.2.1. Máté evangéliumának hallgatósága

Máté írása nem csak az evangéliumok sorrendjében áll az első helyen, és nem is csak az újszövetségi könyvek során nyitja meg. Sok más szempont szerint is kiemelt helyen áll. Nevezik „zsidó evangéliumnak”, „a gyülekezet evangéliumának” is. „Talán még azt sem túlzás állítani, hogy annak ellenére, hogy görög nyelvi stílusa nem éppen előkelő, Máté szavait idézték, imádkozták, és többet hivatkoztak rá, mint bármely más szerzőét, akit csak ismerünk; amikor például ezt halljuk: „a Biblia azt mondja...”, akkor sokkal gyakrabban mátéi vagy Mátétól származó idézeteket hallunk, mint bármely más szerzőét a Bibliából.”¹⁸³ Ez figyelemre méltó állítás, és rámutat az első evangélium fontosságára - az olvasók széles körének szempontjából is.

Hagyományosan azt tartják, hogy ez az evangélium a zsidóknak szól. Arra hivatkoznak az ezt állítók, hogy a könyv érthetetlen a pogány olvasók számára, előképzettségük hiánya miatt. A gyülekezeti tagok között közkézen forgó kommentárok Márk és Lukács evangéliumát ajánlják a római illetve görög műveltség talaján álló olvasók számára. Máté evangéliuma széles körben való elfogadottsága, olvasottsága és idézése azonban éppen arra hívja fel figyelmünket, hogy korántsem csak az ószövetségi választott nép számára érthető és szerethető e bibliai könyv.

1.6.2.2. A népek felé való nyitás Máté evangéliumában

Amint megláttuk az eddig elmondottak alapján, Máté olvasói sokkal inkább vegyes, zsidó és pogány származású emberekből állhatott. Ezt mutatja például az evangélista határozott fogalmazása. Jó példa erre a 21,43: „Ezért mondom nektek, hogy elvételük tőletek az Isten országa, és olyan népnek adatik, amely megtermi annak gyümölcsét.” „Azaz amit Jézus mond a tanítványoknak, nagyon gyakran az, amit Máté szeretne mondani saját közösségének ötven évvel később”¹⁸⁴ - írja Clarke. Ehhez kapcsolódó tény az is, hogy Máté az egyetlen evangélista, aki említi az *egyház* szót.¹⁸⁵

Az evangélium leírja annak folyamatát, hogy hogyan jön létre ez az egyház, a zsinagógából kiindulva. Ez azzal jár, hogy nem maradhat a Jézus-hit egy zsidó irányzat a sok közül. A népek felé kell fordulnia. Ez a nyitásra ösztönző feszültség hatja át Máté egész írását. A feszültség, amely fennállt a beszűkült, megkövesedett, nagyrészt igazi lelki tartalmát elveszített judaizmus és a (pogány) népek felé való misszió elindítása között. A háttér, ahonnan a Megváltó indult és tanítványait elhívta: zsidó. A környezet,

¹⁸² vö. CLARKE, 248.

¹⁸³ CLARKE, xxi. o.

¹⁸⁴ i. m., xxiii. o.

¹⁸⁵ ἐκκλησία, a 16,18-ban és a 18,17-ben.

ahol a jó hírt hirdetni kell: pogány, hellenista. Máté evangéliuma e két életfelfogást és hitvilágot hidalja át, és egyaránt szól a zsidókhoz és a népekhez, és ennek érdekében ismerteti Jézus eseti kapcsolódásait a számariaiakkal, pogányokkal, majd az egyre szélesedő nyitás egészen odáig, hogy az evangéliuma végén és csúcspontján, a missziói parancsban *minden nép* betagolására hív.

1.6.2.3. Máté evangéliumának olvasata a missziói parancs felől nézve

Howard Clarke, a *Máté evangéliuma és annak olvasói*¹⁸⁶ című átfogó művében kijelenti, hogy „a missziói parancs Máté teológiájának összegzését kínálja.”¹⁸⁷ A szerző szerint az Úr ezen végső megjelenése olyan, mint a parúzia kicsiben. Egyszerre tekint előre várakozva az Ő visszatérésére, a jelen világek vége felé (τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος), és ugyanakkor Izrael népének létrejöttére, amikor Mózes átvette Isten törvényét. Ezért lehetett a missziói parancs elmondásának helyszíne egy hegy, valószínűleg a Hegyi beszéd és Jézus színe-változásának hegye.¹⁸⁸ Clarke értelmezésében Máté nagyon tudatosan szerkesztette meg evangéliumát, és helyezte a végső csúcspontjára a missziói parancsot, kiemelve azt, hogy a küldetés a pogány népek felé szól, számukra is megnyitja az utat a hit felé.

William Carey (1761–1834), akit a protestáns (kül)misszió atyjának tartanak, szintén erre az igeszakaszra hivatkozva alapította meg a Baptista Missziói Társaságot. Ő arra hivatkozott, hogy a missziói parancs nem csak a tizenegy számára adatott, hanem minden hívő embernek.¹⁸⁹ Úgy véljük, hogy Carey, és sok más, az evangéliumot olvasó hívő felismerését Máté szánt szándékkal segítette elő művének elrendezésével és a missziói parancs részletes leírásával, és annak az evangéliuma csúcspontjára való helyezésével. Ez azt jelenti, hogy az első evangélista tudatosan a pogány misszió felé kívánta terelni olvasóit.

Érdemes hozzátenni, hogy számos kutató szerint a Máténál olvasható, a „tömegek” kifejezéssel leírt embercsoportok minden bizonnyal tartalmazhattak pogány származású személyeket is. Ennek az elméletnek vannak ellenzői is, úgy mint J. R. C. Cousland, aki a Máté evangéliumának „tömegeiről” írott, témánkban fontos művében fejti ki nézeteit. R. H. Gundryt idézve írja: a *tömeg* „képviselet a gyülekezetben lévő csoportokat, a hitvalló tanítványokat, mind az igazakat, mind a hamisokat - mintegy a kiterjedt pogánymisszió eredményeit.”¹⁹⁰ Cousland szerint Gundry hibásan azt feltételezi, hogy Jézus azután kezdett bele a pogányok felé irányuló misszióba, hogy meggyógyította a kánaáni asszony lányát, sőt a négyezer megvendégelése is pogányok

¹⁸⁶ Eredeti cím: *The Gospel of Matthew and Its Readers*, saját fordítás.

¹⁸⁷ CLARKE, 248., saját fordítás.

¹⁸⁸ uo., saját fordítás.

¹⁸⁹ i. m., 252.

¹⁹⁰ COUSLAND, J. R. C., *The Corwds in the Gospel of Matthew*, Brill Publishing, Leiden-Boston-Köln, 2002, 270-271. o., saját fordítás.

között zajlott.¹⁹¹ Ezért teszi Gundry Máté evangéliumának csúcspontjaivá a pogány származásúak hitre jutását a 8,10-ben (a kapernaumi százados hite) és a 15,28-ban (a kánaáni asszony hite), majd értelmezi a missziói parancsot ezek végső elpecsételéseként.¹⁹² Cousland nem fogadja el ezeket az érveket. Cáfolatában közli, hogy a négyezer ember megvendégelése zsidók között zajlott, és Jézus nem kezdett bele a pogánymisszióba, csak kivételesen foglalkozott nem zsidókkal.¹⁹³ Véleménye szerint a *tömeg* mindig zsidókból áll Máté írásában, és a sokaság pozitív és negatív jellemzői mind-mind a zsidó népet mutatják be, sőt Máté saját hitközösségének kortárs zsidóit is. Clarke azonban úgy vélekedik, hogy „a négyezer pogányokból állhatott talán, mert »dicsőítették Izrael Istenét.«“¹⁹⁴ Augustinuszt magyarázatát is idézi: ez a vendéglátás „az Újszövetség prédikálása” volt, és a „néhány apró hal” Jézus első hitre jutót jelképezi, akik számára ez az evangélium-hirdetés történt „a világ viharos tengerén”.¹⁹⁵

Érdekes és lényeges adalék témánkhoz Kókai Nagy Viktor kutatása. A Hegyi beszéd címen kiadott könyvében¹⁹⁶ kifejti, hogy az újra és újra Jézus köré gyűlő sokaság, az ὄχλος egy uniformizált, azonos véleményű embercsoportot, ilyen értelemben vett *tömeget* jelöl.¹⁹⁷ Ez a kifejezés nagyon gyakori Máténál. Ötven alkalommal fordul elő. Cousland is úgy véli, hogy Máté hol egyes, hol többes számban alkalmazza a kifejezést, különösebb ok nélkül, és a *tömeget* mindig egységesnek tekinti, mint egy olyan embercsoportot, amely egyetlen, közös véleménnyel rendelkezik.¹⁹⁸ Kókai szerint is „az első evangélista számára különösen fontos a tömeg egysége, egységes állásfoglalása, egyszóval uniformizált jellege.”¹⁹⁹ Továbbá megjegyzi, hogy „...Máté ugyanilyen módon kezel evangéliumában még két csoportot, a tanítványokat és a zsidó vezetőket.”²⁰⁰ Azaz az evangélista nézőpontjából nézve Jézus Krisztus mindig egy ilyen értelemben vett, arctalan, egységes, uniformizált *tömeg* (ὄχλος) előtt beszél, és nem a nép előtt (λαός), még akkor sem, ha az adott tömeg a zsidó nép gyermekeiből állt, azaz a λαός volt. Ennek jelentősége abban állhat, hogy bár *tömeg előtt*, de *egyénekhez* szólt a Megváltó. Kókai szerint „talán nem túlzás azt állítani, hogy egy tömegből könnyebb kiválnia az egyének, mint egy népből, a tömegnek nincsenek gyökerei, a tömeg egy bizonyos alkalomhoz kapcsolódva gyűlik össze, éppen ezért lehet arctalan, ellentétben a néppel.”²⁰¹ Tehát Jézus ugyan a sok emberből álló tömeghez beszél - de az egyént kívánja elérni üzenetével. Ezek alapján elmondható, hogy a

¹⁹¹ i. m., 271.

¹⁹² uo.

¹⁹³ uo.

¹⁹⁴ CLARKE, 138.

¹⁹⁵ uo.

¹⁹⁶ h.m., 18.

¹⁹⁷ KÓKAI NAGY, Viktor, A hegyi beszéd, KRE HTK Doktori Iskola - L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2007, 18.

¹⁹⁸ COUSLAND, 4-5.

¹⁹⁹ KÓKAI, 25.

²⁰⁰ i. m., 18.

²⁰¹ i. m., 19.

tanítványok a pogány népek felé való kiküldésében Jézus ugyanilyen megközelítésre hív: a népekhez (ἔθνη) küldetnek ők, tömegekhez fognak szólni, de egyéneket érnek majd el a rájuk bízott üzenettel.

Akár tartalmazott a mátéi „tömeg” kifejezés jelentős számú pogány származású személyt, akár nem, az nem vitatható, hogy a Mt 28,18-20 az evangélista teológiai összegzése. Máté tudatos szerkesztői munkája révén úgy látjuk a missziói parancsot, mint amelyben a Mester meghatalmazza tanítványait, hogy induljanak a pogány népek felé, hogy tanítvánnyá tegyék őket. Feladatuk, hogy a Szentháromság Isten nevében kereszteljék meg az evangélium hirdetésére pozitívan reagálókat, majd tanítsák meg őket mindarra, amit Jézus parancsolt a tizenkettőnek.

1.6.3. Biblika teológiai áttekintés a missziói parancs értelmezésének szempontjából

Máté evangélista tudatos írói munkája egyértelműen kifejezi, hogy Jézus követőinek feladata a pogányok felé menni az örömhírral. Az apostolok cselekedeteiben azt olvassuk, hogy ennek felismerése nem volt könnyű, hiszen Jézus zsidó követői számára „a pogányok olykor az eszkatológiai lakodalom pótvendégeiként szerepelnek.”²⁰² Jézus Krisztus azonban a bűnösök felé határozottan nyitó szolgálatot végzett. Ezért Izrael népe hivatalos vallási vezetőinek, az előkelő rétegeknek azzal a nehéz gondolattal kellett megbirkóznia, hogy náluknál kedvesebbek a nyilvánvaló bűnösök Jézus számára. Ő ugyanis elsődleges feladatának éppen a „betegek” gyógyítását gondolta, és az evangéliumokban ezért látjuk Őt gyakran prostituáltak, vámszedők, bűnösök társaságában. Korábban említettük a római százados, a kánaáni asszony és a samáriai asszony esetét, ahol az Úr az előbbieken is túlmenve pogány származásúak felé is nagy nyitottságról tett tanúságot. Ezért mi is azon a véleményen vagyunk, mint Bosch: a pogánymisszió alapjait nem Pál apostol tette le, hanem maga a Megváltó.²⁰³

1.6.3.2. Az ószövetségi előzmények áttekintése

Isten és a népek

Dolgozatunk 1.1. pontja alatt részletesen tárgyaltuk ezt a kérdéskört. Ezen a ponton a misszió biblika teológiai háttérének feltárása érdekében a tárgy szempontjából lényeges gondolatokat újra áttekintjük.

Isten nem egy népért alkotta meg a világot. Az Ószövetség nagyon gyakran tévesen kerül megítélésre, amikor valaki úgy tekint rá, mint Isten és az Ő népe - a zsidók - történetére, ahol minden más nemzet az Örökkévaló ellensége, de legalábbis semleges és érdektelen Jahve számára, hiszen Ő csak a zsidókkal kíván foglalkozni.

²⁰² BOSCH, David J., Paradigmaváltások a misszió teológiájában, Harmat-PMTI, Budapest, 2005, 26.

²⁰³ i. m., 27.

Már a Biblia elején tisztán érthető, hogy Istené az egész világ, és Ő fent is tartja magának a jogot erre, a mindenre kiterjedő birtoklásra. Az első emberpár nem csak a zsidó nép őse, hanem minden emberé. A 1Móz 10-ben leírt népek táblázata ugyanezen tényt támasztja alá.²⁰⁴

Isten terve és célja a zsidóság küldetésére

Mindazzal együtt, hogy minden nép Isten népe, az Úr kiválasztott egy embercsoportot, Izrael népét egy speciális küldetésre. Azaz ez a nép, Izrael hordozza a kiválasztottságot - ami feladatra szól. Küldetést kap a kiválasztás által. A zsidók a Tízparancsolat átvétele előtt ilyen szavakkal kapják meg küldetésüket: „Ti láttátok, mit cselekedtem Egyiptommal, hogyan hordoztalak benneteket sasszárnyakon, és hogyan hoztalak ide benneteket. Most azért, ha engedelmesen hallgattok szavamra, és megtartjátok szövetségemet, akkor ti lesztek az én tulajdonom valamennyi nép közül, bár enyém az egész föld. Papok királysága és szent nép lesztek. Ezeket az igéket kell elmondanod Izrael fiainak.” (2Móz 19,4-6.). Az indoklásban itt is olvassuk: „... bár enyém az egész föld”. Azaz ennek az egy népnek a kiválasztása szükségszerűen együtt jár azzal, hogy van még sok nép, és az egy nép a sok nép felé küldetéssel bír.

Nem kizárólag a Tórában találhatjuk meg ennek nyomait. Salamon a templomszentelő imádságában külön kitér az idegenekre, és arra, hogy fontos cél az, hogy Ők is megismerjék Jahve mindenek felett való isteni uralmát (1Kir 8,41-43).

Ez folytatódik a Zsoltárok könyvében, ahol a pogányok ismét megívást kapnak arra, hogy a zsidókkal együtt imádják az Urat: Zsolt 96,7-9: „Népek törzsei! Magasztaljátok az URat! Magasztaljátok az ÚR dicsőségét és hatalmát! Magasztaljátok az ÚR dicső nevét, ajándékot hozva jöjjetek udvaraiba! Boruljatok le az ÚR előtt szent öltözetben, reszkess tőle, te egész föld!” A templom udvaraiba szól a hívogató, áldozatbemutatásra buzdító.

A zsidó nép egyre inkább ráébredt arra, hogy küldetése van a népek felé arra nézve, hogy hitét bemutassa nekik. A fogság után ezt további tényezők is befolyásolták.²⁰⁵ Összegezve azonban az mondható el, hogy bár a judaizmus direktben és tudatosan nem misszionált, még is volt követőiben egy belső késztetés arra nézve, hogy hitüket megismertessék környezetükkel. Hittek abban, hogy őket Isten a pogány világ felé való szolgálatra hívta el. Ezt a szolgálatot hitük bemutatásában és az egy Istenről való tanúskodásban látták.

²⁰⁴ KAISER, Walter C. Jr.: Mission in the Old Testament, Baker Books, Grand Rapids, MI, USA, 2000, 15.

²⁰⁵ Lásd az 1.1.3. pont alatt.

1.6.3.3. Az ősgyülekezet felfogása a népek felé nyitásról

Annak ellenére, hogy Urunk nem zárta ki a pogányok felé való misszió lehetőségét, sőt maga is adott példákat rá, és missziói parancsában fel is szólított annak végzésére, még sok mindennek meg kellett történnie az ősegyházban annak érdekében, hogy valóban lehessen pogánymisszióról beszélni. Az újonnan létrejött hitközösség központja Jeruzsálemben volt, és első sorban zsidók között munkálkodott. A templom hitéletük szerves része maradt. Emellett az is fontos tény, hogy sem az apostoloknak, sem Jézus többi követőjének nem volt szándékában egy új vallás (a *keresztyénség mint egyház*) létrehozása. Ők úgy gondolták magukról, hogy a Megváltó tanításai által helyreálltak az Örökkévaló és népe között létrejött szövetségben. Erre akarták elvezetni honfitársaikat is.

Ezzel együtt „az első keresztyén közösség nem volt ellene a pogányok megtérítésének”²⁰⁶, írja Bosch. Ennek egyik oka valószínűleg a zsidók ekkoriban jellemző hit-népszerűsítő tevékenységében is megtalálható, bár ez nem nevezhető a mi, keresztyén fogalmaink szerint való misszionálásnak. Inkább arról van szó, hogy szívesen vették a hozzájuk vonzódók, prozelitává válni akarók közeledését. Az ősgyülekezet tagjainak hozzáállása is ezt mutatja. Sőt, ezt jelezheti az is, hogy sok prozelita volt az első gyülekezetekben. Az újszövetségi egyház megszületésének is tartott pünkösdi Szentlélek-kitöltetésnél is jelen voltak prozeliták. Lukács tudósítását így olvassuk ezzel kapcsolatban: „...zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok: halljuk, amint a mi nyelvünkön beszélnek az Isten felséges dolgairól” (ApCsel 2,11). Pál apostol missziói útjai során szintén találkozott velük, és felfedezte, hogy ezek nagyon nyílt szívvel hallgatták bizonyágtételét és tanítását Jézus Krisztusról: „miután szétoszlott a gyülekezet, sokan követték a zsidók és az istenfélő prozeliták közül Pált és Barnabást, akik szóltak hozzájuk, és biztatták őket, hogy maradjanak meg Isten kegyelmében” (ApCsel 13,34). Értesülünk arról is, hogy az ősgyülekezetben megválasztott diakónusok közül egy szintén prozelita volt, az antiókhiai Nikoláosz (ApCsel 6,5).

Az etióp kincstárnok megkeresztelésének leírását az ApCsel 8,26-40-ben találjuk. Ő „Istent imádni” érkezett Jeruzsálembé, pedig etióp volt, a királynői udvar egyik fő embere.²⁰⁷ Ennek, témánk szempontjából való érdekessége abban rejlik, hogy ez a személy formálisan, „testileg” nem lehetett zsidóvá eunuch volta miatt²⁰⁸ („kimetszett heréjű” volt). Azonban számára is lehetőség volt, hogy eljöjjön a zsidók földjére, hogy Istenüket imádjá. Fülöp szolgálata által hitre jutott és megkeresztelkedett.²⁰⁹ Esete jól példázza azt, hogy „a zsidósággal sohasem válhattak egészen egygyé a prozeliták, a

²⁰⁶ BOSCH, 37.

²⁰⁷ Részletesebben lásd az 1.2.5. alatt.

²⁰⁸ εὐνοῦχος δυνάστης Κανδάκης βασιλείσης Αἰθιόπων (ApCsel 8,27).

²⁰⁹ Részletesebben lásd az 1.1.5. pont alatt.

keresztyének viszont fenntartás nélkül maguk közé fogadták őket.”²¹⁰ Ez nagy különbségnek számít, még akkor is, ha az ősgyülekezet kezdeti éveiben tudatos, a pogányok felé való misszióról még nem lehet beszélni.

Krisztus után 46-ra az antiókhiai gyülekezet annyira megerősödött, hogy képes volt segíyezni a jeruzsálemi éhezőket. A Szentlélek vezetésére figyelve (ApCsel 13,2) kiválasztották Pált és Barnabást, és a gyülekezet támogatásával elindították őket az első missziói útra. Elindult tehát a céltudatos misszionálás, evangélizálás és gyülekezetalapítás a pogány világban.

1.6.3.4. Pál apostol missziója a népek felé

Az antiókhiai gyülekezet tehát nem csak egzisztenciális megerősödésen ment keresztül, hanem a küldetés betöltésében is elől járt. Tenney szerint „...gyakorlatilag túlszárnyalta Jeruzsálemet mint a keresztyén evangélizáció otthona és az evangélizációs missziók központja.”²¹¹ Nem lehet az sem véletlen, hogy amint ez az ApCsel 11,26-ban megörökítésre is került, itt kezdhetünk az új hitközösség önálló identitásáról, mint a környezet által felismertről beszélni, hiszen „a tanítványokat pedig Antiókhiaiban nevezték először keresztyéneknek.”

Pál ebből a közösségből indul társával missziói útjára. Barnabás szülőföldjére, Ciprusra mennek először. Tenney ezen missziói fordulópont jelentőségét nem az itt elért eredményekben látja, hanem abban, hogy egy jelentős fordulat következik be az ApCsel leírásaiban²¹². A 13,2-ben „Barnabás és Saul” szerepel, ami azt jelzi, hogy Barnabás volt kettőjük közül az elsőként említendő, a vezető. Sault pedig zsidó nevével említi. A 13,13-ban azonban már „Pál és kísérei” szerepel. Jelentős az, hogy egyedül ő kerül név szerinti említésre, és még inkább az, hogy ekkor - és ezentúl rendszeresen - az ő pogány nevével jelenik meg a leírásokban. Ezen, és másik két missziói útján bebizonyosodik, hogy Isten a pogányok evangélizálására rendelte őt. Pál lesz az ἔθνη nagy misszionáriusa.

1.6.3.5. A pizídiái Antiókhiaiban beállt fordulat

Korábban leírtuk az antiókhiai gyülekezet szerepét a tudatos pogánymisszió elindulásában.²¹³ A következőkben az itt beállt fordulat előzményeit és következményeit tekintjük át annak érdekében, hogy a missziói parancs értelmezésében ez segítségünkre lehessen.

Jézus Krisztus első követői zsidók voltak. Ezen kis csoport, a tizenkettő fejében és szívében komoly változásoknak kellett lezajlania ahhoz, hogy megértsék a tényt:

²¹⁰ BOSCH, 37.

²¹¹ TENNEY, Újszövetségi bevezető, 201.

²¹² uo.

²¹³ Lásd az 1.3. pont alatt.

Uruk a pogány népek felé is fordul, sőt őket küldi ki a *népek* misszionálására. Jól szemlélteti ezt az az eset, amelyet Lukács örökített meg Az apostolok cselekedeteiben. A pizídiái Antiókiában Pál egy nagyon különleges prédikációt mondott, amely hatalmas következményekkel járt. Ennek oka az, hogy a hit általi üdvözülés és a törvény hiábavaló volta eddig ilyen tisztán nem került megfogalmazásra.²¹⁴

A pogánymisszió egész jövőjére nézve meghatározó lett ez az esemény. A bátor evangéliumhirdetés eredménye egyrészt ugyanis az lett, hogy „a következő szombat azután majdnem az egész város összegyűlt, hogy hallgassa az Úr igéjét” (ApCsel 13,44). A zsidók azonban erős ellenállást fejtettek ki: „amikor meglátták a zsidók a sokaságot, elteltek irigységgel, és káromolva ellene mondtak Pál beszédének” (45. vers). Ezek által előidézve csúcspontot ért el az, hogy az apostolok misszionáló munkája végképpen nem maradt meg a judaizmus keretei között, hanem éles fordulatot vett, és a népek felé irányult: „ekkor Pál és Barnabás bátran ezt mondta: »Először nektek kellett hirdetnünk az Isten igéjét, mivel azonban ti elutasítjátok, és nem tartjátok magatokat méltónak az örök életre, íme, a pogányokhoz fordulunk.«” (45-46. vers).

Így alakult ki egy olyan gyülekezet, amelynek tagsága nagyobb részről állt pogány származású hívekből, és csak kisebb részében zsidókból. Ez már önmagában is mérföldkőnek tekinthető, amit csak tovább erősít az a kijelentés, amit Pál és Barnabás tett: „a pogányokhoz fordulunk”. Az Ikónium, Líztra és Derbé városában történt események ebben a kerékvágásban folytatódtak.

Ami Antiókiában történt, az meghatározó fordulat volt a pogánymisszió jövőjére nézve. Eddig ugyanis „Jeruzsálemben még a zsidók is, a rómaiak is zsidó szektának tekintették a Jézus-mozgalmat” - írja Bosch.²¹⁵ Innentől azonban megváltozik a helyzet, és a Megváltó követői új identitást kapnak az emberek szemében. Lukács így fogalmaz ezzel kapcsolatban: „a tanítványokat pedig Antiókiában nevezték először keresztyéneknek” (ApCsel 11,26b).

1.6.3.6. A jeruzsálemi gyűlés jelentősége a pogánymisszióra nézve

Az előzőekben vázolt események következtében Jézus tanításait sok nem-zsidó is befogadta. A pogány származású emberek hitre jutásának számbeli növekedése kifejezte azt, hogy most már nem csak kivételekről van szó. Az apostoloknak sok kérdést fel kellett dolgozniuk magukban ezzel kapcsolatban.

A tanítványok ekkorra már megértették azt, hogy ha egy zsidó igazán az Örökkévaló törvényei szerint szeretne élni, akkor követniük kell Jézus tanításait. Azt azonban talán még sosem gondolták át, és Mesterükkel sem beszéltek meg, hogy mi legyen azokkal, akik pogány háttérből jönnek közéjük, és fogadjál el Jézust Megváltójukként. Rájuk is vonatkozik a törvény? Az azonban a zsidóknak adatott, és a

²¹⁴ i. m., 202.

²¹⁵ BOSCH, 38.

zsidó népre érvényes. A jeruzsálemi gyülekezet tagjai, mint zsidó származású hívők csak nehezen, Péter apostol személyes tanúskodására hitték el, hogy a Kornélius házában lévő hitre jutottak. Nem győzött ez meg azonban mindenkit arról, hogy a népek közül valóknak elég csak hitre jutnia, és lehetséges hit által üdvözülnie. Lukács így ír erről: „némelyek, akik Júdeából jöttek le, így tanították a testvéreket: »Ha nem metélkedtek körül a mózesi szokás szerint, nem üdvözülhettek«“ (ApCsel 15,1). Pál és Barnabás azonban már mélyen benne járt a pogányok között végzett misszióban, és első kézből győződött meg arról, hogy a megváltást megkapták a pogányok is, anélkül, hogy a zsidókra vonatkozó rituális szokásokat és a törvényt megtartották volna. Az így kialakult konfliktus vezetett a jeruzsálemi apostoli gyűlés összehívásához: „mivel pedig Pálnak és Barnabásnak nem kis viszálya és vitája támadt velük, úgy rendelkeztek, hogy ebben a vitás ügyben Pál, Barnabás és néhányan mások is menjenek fel az apostolokhoz és a vénekhez Jeruzsálemben” (2. vers).

Jeruzsálemben mindenki erősen ragaszkodott a maga álláspontjához, így nagy vitatkozás támadt. Az apostolok cselekedeteiben Lukács a 15. részben számol be erről, három jelentős hozzászólást kiemelve. Péter apostol megerősítette azt, hogy Isten akarata szerint a pogányoknak is meg kell hallania az evangéliumot, hiszen Szentlelkét is megkapták. Állást foglalt a *kegyelem* mindenek felett való voltáról is. Őt követve Pál és társa beszámolója a pogánymisszió eseményeiről, és arról, hogy Isten jelekkel és csodákkal fejezte ki azt, hogy kedves volt előtte ez a tevékenység. Végül Jakab beszéde kerül idézésre. Ő úgy állt ki hallgatósága elé, mint aki híve a törvény betartásának. Mindazonáltal ő is úgy vélekedett, hogy Isten akarata a pogányok felé nyitás, és hogy nem szükséges velük a teljes törvényt betartatni. A gyűlés végső döntése Jakab beszédének pontjait tartalmazza, mint a törvényből pogányok számára is betartandó követelményeket. Ezzel az üzenettel küldték útjára Júdás Barabást, és Szilászt Pállal és Barnabással, a pogányok felé: „mert a Szentlélek jónak látta, és vele együtt mi is úgy láttuk jónak, hogy ne tegyünk több terhet rátok annál, ami föltétlenül szükséges: hogy tartózkodjatok a bálványáldozati hústól, a vértől, a megfulladt állattól és a paráznaságtól. Ha ezektől őrizzetek, jól teszitek. Legyetek egészségben!” (ApCsel 15,28-29). Nem váratik el tehát a hitre jutó pogányoktól a teljes Tóra betartása, a liturgikus szabályok összességének való engedelmesség, hanem csak az idézett tilalmak betartása. Ennek a rendelkezésnek az alapját az úgynevezett Nőé-fiak törvényei képezik.²¹⁶

A gyűlés szinte felmérhetetlen jelentőségű döntései a judaizálók követelődzéseinek visszautasítása, Pál és Barnabás munkálkodásának jóváhagyása és megerősítése, és Júdás Barabás és Szilász pogánymisszióra való kiküldése.²¹⁷ Ezek eredménye lett a teljes mértékben elfogadottá vált, egyre erősödő és sok gyümölcsöt termő pogánymisszió.

²¹⁶ Lásd az 1.1.1.1.2. pont alatt.

²¹⁷ BOSCH, 206.

1.6.3.7. A missziói parancs biblikai teológiai összefüggéseinek összegzése

A kezdetben szinte kizárólag zsidókból álló új gyülekezetből, a jeruzsálemi közösségből a megváltás elindult a népek közé, a pogány világba. Megszűnt az elválasztó fal a zsidóság és a pogány nemzetek között. Pál apostol, akit Jézus Urunk maga hívott el arra, hogy elvigye a jó hírt a pogányok felé, sokat foglalkozott ezzel a kérdéssel. Az efézusi gyülekezethez írott levelében például arról szól, hogy a körülmetéletlenek korábban „Izraeltől elkülönítve” éltek, „reménység és Isten nélkül”, de ennek most már vége. Krisztusban a két nemzetség eggyé vált, és nincsen többé válaszfal közöttük (Ef 2,11-14).

Ebben a teológiai összegzésben az apostol ugyan csoportokról (ti, mi), nemzetségekről (Izrael közössége, pogányok) beszél, de úgy, hogy éppen arra hívja fel a figyelmet, hogy immár nem egy bizonyos népből való származás határozza azt meg, hogy Istenhez tartozhatunk-e vagy sem. Minden ember önmaga, mint egyén kell, hogy szembenézzen Istennel való kapcsolatával és Jézus Krisztussal mint Megváltóval.

Nem szabad azonban az *egyén* fogalmánál leragadni. Isten nem csak arra hív bennünket, akik Ővele kapcsolatban vagyunk, hogy *egyének* legyünk. Sokkal inkább *személyekké* kell válnunk. Frank Stagg újszövetségi teológus szerint „Jézus megváltó szándéka önmagában bizonyítja, hogy emberek közösségének a megteremtéséért jött el. Eljött, hogy megváltson embereket, nem csak »lelkeket« görög értelemben. Az emberek egyének, mégis többek ennél. Amikor valakit egyénnek írnak le, akkor korlátozottságainak fogalmában történik a leírás; amikor valakit személynek írnak le, akkor kapcsolataiban mutatják be.”²¹⁸ Az ógyház jeles személyei fogalmazták meg, hogy *extra ecclesiam nulla salus est*²¹⁹, azaz „az egyházon kívül nincsen üdvösség”. Mi, a protestáns felfogást vallók ezt a kijelentést úgy tudjuk elfogadni, hogy az nem egy bizonyos intézményes egyházon, mint organizáción (például a Római Katolikus Egyházon) belüli tagságot követeli meg a hívőtől. Véleményünk szerint ez az Isten új, a missziós parancs betöltése által létrejött népén, az *univerzális egyházon* belül való létezését jelenti.²²⁰ Így bár az egyénnek magának kell pozitív választ adni az üdvösségre hívó üzenetre, az evangélium hirdetésére, mégis egy közösségbe, Isten népébe tagolódik be megtérése által. Érdekes módon kapcsolódik ez ahhoz, amit a korábbiakban mondtunk,²²¹ hogy a Megváltó egy *tömeg előtt* beszélt, de a tömegben lévő *egyént* szólította meg. Kókai Nagy Viktor szerint „érdemes elgondolkodni azon, hogy milyen finoman hívja fel a figyelmünket az első evangélium írója a *személyes* döntés fontosságára. Miközben az olvasó magát a *tömeg részeként* értelmezi, és mint ilyen

²¹⁸ STAGG, Frank, Újszövetségi teológia, TCM, Budapest, 2007, 145. o.

²¹⁹ Antiochiai Ignác, Ireneus, Ciprián és Órigenész is alkalmazta ezt az elvet. Vö: MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON, Főszerk. Diós István; szerk. Viczián János. Budapest: Szent István Társulat. 2006, *extra ecclesiam nulla salus* szócikk.

²²⁰ i. m., 146. o.

²²¹ Lásd a 2.3. pont alatt.

elveszhet az arctalanságban, Jézus személyesen beszél hozzá, és szólítja meg, hogy vállalja fel arcát, saját magát, és lépjen hozzá. Hiszen a tömegeből éppen az *egyéni döntések* következtében válhat *közösség*, gyülekezet, amiben már minden tag, mint egyéniség, Istennek fontos *személy* jelenik meg.”²²² Ez a döntés, a tömegeből való kilépés a világból való kihívás mozzanatának is tekinthető (*εκκαλεω*). Ezután az egyén, aki készen volt arra, hogy elhagyja a számára eddig biztonságot, védelmet, elrejtőzési lehetőséget nyújtó tömeget, ismét betagoódik egy embercsoportba, ami viszont immár nem *tömeg* (*ὄχλος*), hanem *közösség* (*κοινωνία*), *gyülekezet* (*ἐκκλησία*). A jézusi folyamat, a megtérés ebből a szempontból nézve így szemléltethető:

ὄχλος → kilépő egyén → betagouló egyén → κοινωνία, ἐκκλησία

A tömegeből tehát bárki tanítvánnyá válhat, aki elfogadja Isten Fiának szavát. Kókai szerint például a Hegyi beszédben „a tömeg elfogadja Jézust mestereként, amire utal, hogy Máté a beszéd végén már nem tesz különbséget, nem említi külön a tömeget és külön a tanítványokat.”²²³ Lényeges azt szem előtt tartani, hogy nem pusztán a tömegben való részvétel, Jézus szavának pusztá hallgatása az, ami tanítvánnyá tesz. Erre pozitívan kell reagálni, ahogyan Pál mondja a filippi börtönőrnek: „higgy az Úr Jézusban, és üdvözülj...” (ApCsel 16,31). Az így hitre jutó személyt Isten be is tagolja egy új közösségbe, az Ő egyházába, akár zsidó, akár pogány származású az adott ember: „ezért tehát nem vagyok többé idegenek és jövevények, hanem polgártársai a szenteknek és háza népe Istennek” (Ef 2,19).

Az újszövetségi teológia csúcsát a Pál apostol által megfogalmazott megigazulás tan jelenti. Filippiben ezt kérdezte tőle és Szilásztól a pogány börtönőr: „uraim, mit kell cselekednem, hogy üdvözüljek?” Pál tömör válasza, teológiájának, szótériológiájának összegzése így hangzik: „Higgy az Úr Jézusban, és üdvözülj mind te, mind a te háza népe!” (ApCsel 16,30-31).

Az ószövetségi idők elejétől az újszövetségi egyház megszületéséig, szolgálata egyre nyitottabb módon való gyakorlásáig sok idő telt el. Ezalatt Isten népe egyre többet ismert fel, értett meg és fogadott el a neki adatott küldetésből. A Szentírás üzenete folyamatosan vezet el bennünket is arra a felismerésre, amelyet az apostol az imént idézett mondatban foglalt össze. Jézus Krisztus a missziói parancsban ennek az üzenetnek a pogány világ felé történő eljuttatásával bízta meg tanítványait.

1.6.4. A Máté evangéliumában leírt missziói parancs vizsgálatának összefoglalása

Máté evangéliuma és az általa leírt misszió parancs rendkívül sokban járul hozzá küldetésünk megértéséhez. Az a feszültség, amelyet ezen evangélium áthidalni kívánt, és amely fennállt a judaizmus és a kialakuló új identitás, a keresztyénség között, sokban hasonlít arra, amely ma tapasztalható a hívő keresztyének és a keresztyén kultúrta rajon

²²² KÓKAI, 19., kiemelések tőlünk.

²²³ i. m., 25.

felnövekedett, de elvilágiasodott népesség között. Ma is tapasztalható ugyanis az ódzkodás az új felé való nyitástól, és ma is veszély ennek ellentéte is, a teljes liberalizálásba való elcsúszás.

Bosch reagál arra, hogy véleménye szerint sok tudós alulbecsüli a missziói parancs fontosságát az újszövetségi gyülekezet életében, arra hivatkozva, hogy az nem kerül idézésre, de még csak nem is hivatkoznak rá az Újszövetség többi iratában.²²⁴ Azzal érvel, hogy ennek oka nem más, mint az, hogy ez nem szekuláris értelemben vett *parancs*. Sokkal inkább úgy kellene gondolkodnunk róla, hogy „ez nem egy parancs, aminek engedelmességni kell, hanem egy ígéret, amelyben bízhatunk.”²²⁵ Továbbá, az ősgyülekezetben nem volt probléma a pogánymisszióval kapcsolatban, ezért nem volt szükséges a missziói parancsot ismételtetni, hivatkozni rá.²²⁶ Nem a parancs kényszere mozgatta a keresztyéneket akkor. Véleményünk szerint ma sem ez az egyetlen ereje a küldetésünknek, hanem a *Missio Dei*-ben való részvételünk lehetősége. Ahogyan Bosch írja: „a misszió privilégium, amiben részt vehetünk”.²²⁷

Máté misszionáló tanítványságot hirdetett meg. Nála „tanítvánnyá válni nem egyéb, mint határozottan és visszavonhatatlanul odafordulni Istenhez és a felebaráthoz.”²²⁸ Az általa használt szavak, kifejezések jól mutatják be azt, hogy mi a feladata annak, akik Krisztus követője lesz: „elküldeni”, „elmenni”, „hirdetni”, „gyógyítani”, „békességet szerezni”, „bizonyosságot tenni”, „tanítani”, „tanítvánnyá tenni”, „megkeresztelni”. Ő írt az evangélisták közül egyedül az egyházzal, és kiemelt témaként pedig a tanítványságról. Nála a kettő nem ugyanaz. Bosch megfogalmazásában: „az lenne az ideális, ha minden egyháztag igaz tanítvány volna, ám ez nyilvánvalóan nem így van a Máté által ismert keresztyén közösségekben.”²²⁹ Azaz Máté egy sokkal odaszántabb életű csoportról beszél a gyülekezeten belül. Azokról, akik hajlandóak odaadni életüket Isten szolgálatára, akik hajlandóak kilépni saját, szűk világukból, aki elindulnak a tőlük különböző, más népek felé. Máté kortársai számára az evangéliumból nyilvánvaló lett, hogy a misszió számára teljes mértékben nyitva van a kapu: mind a zsidó nép, mind a nemzetek felé. Jézus minden tanítványának feladata ez az „elmenetel”, a misszió mezejére való kilépés. Lényeges azonban az, hogy a küldetésünk megélésnek alapja van: az Isten Szava. Ezért az első evangélista szorosan ragaszkodik az általa leírt eseményekhez, Jézus tanításaihoz, és ezek alapján buzdít az áldozatos, misszionáló tanítványi létezésre.

Mindezt összegezve megállapíthatjuk, hogy ezen evangélium, és kiemelten az azt összegző záró versek, a Máté által teológiai összegzésnek is szánt misszió parancs

²²⁴ BOSCH, *Witness to the World*, 62.

²²⁵ uo., saját fordítás

²²⁶ uo.

²²⁷ uo., saját fordítás

²²⁸ BOSCH, *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*, 73.

²²⁹ i. m., 74.

alkalmas arra, hogy a mai missziói modelleket, benne a *céltudatos gyülekezetet* megvizsgáljuk a Szentírás fényében.

1.7. A bibliai alapvetés összegzése

A tudatos pogánymisszió elindulásának feltételeit Isten egy nagyon hosszú és összetett folyamat által teremtette meg. A zsidóságnak mint az Ő választott népének meg kellett értenie, hogy a pogány nemzetek képviselői is közel jöhettek Izrael népéhez és az ő Istennel való szakrális szövetségükhöz is. Nem csak közeledni lehetett, hanem arra is lehetőség volt, hogy valaki abba belépjen, annak része legyen, közel olyan jogokkal, mintha testileg zsidónak született volna.

Jézus Krisztusban azután ez az ajtó, amely eddig résnyire volt nyitva, sarokig tárult ki. A missziói parancsban tanítványai számára immár megengedte, sőt parancsolta a népek felé való elindulást. Az apostoloknak azonban időre volt szükségük ahhoz, hogy ezt megértsék és a gyakorlatban is el kezdjék végezni. Így, Krisztus követői lassanként vállalták fel a pogányok elérését az evangéliummal, ahogyan azt az apostolok cselekedeteiről írt könyv ismerteti. Egyre erősödő szolgálatuk mintája a zsidóság hellén világ felé való, diaszpórai hitelesítő munkája volt, nem pedig a palesztinai.²³⁰ A lényegi különbség annak a kérdésnek a megválaszolásában volt, hogy egy pogány háttérből jövőnek meg kell-e tartani minden törvényt, úgy kell-e élnie mindenben, mint annak, aki zsidónak született és születése óta a Tóra törvényei és a zsidó hagyományok, szokások szerint él - vagy elégséges-e hitre jutni a Megváltóban, az egy Istenben, és a Nőé-fiak törvénye szerint élni a mindennapokban.²³¹ A keresztyén, pogányok felé irányuló misszió elindító és vezetői az utóbbi mellett döntöttek a jeruzsálemi apostoli gyűlésen. Nem várták el a hitre jutó pogányoktól a zsidó vallási élet, a liturgia, a hagyományok minden szabályának betartását.

Ez a bibliai alapvetés szükséges ahhoz, hogy Warren gyülekezetépítési modelljét ki tudjuk értékelni. Különösen is azért, mert ő gyakran ír arról, hogy a gyülekezet keretein kívül élőket szükséges elérni.²³² Amikor évezredes hit-alapokkal bíró, száz évek óta működő egyházaink helyi gyülekezetei erre törekszenek, és bibliaismereti háttért, vallási ismereteket nélkülöző embereket szólítanak meg, invitálnak a hitre, akkor ugyanezzel a kérdéskörrel kerülünk szembe. A bibliai alapvetés után arra jutottunk, hogy nem várható el az ilyen kívülről érkezőktől az, hogy azonnal és mindenben az egyházhoz illeszkedővé váljanak. Ami viszont igen, az az Úr Jézus Krisztusba vetett szilárd hit, az élő és egyetlen Isten imádata, és olyan etikus életvitel, amelynek alapja akár a Nőé-fiak törvényeivel is leírható.

²³⁰ SZÉCSI, 31.

²³¹ uo.

²³² Lásd a 2.1. pont alatt.

Néhány fontos teológiai súlypontra mutatunk rá a következőkben (jelezve azt, hogy a dolgozatban hol kerültek ezek kifejtésre), annak érdekében, hogy a későbbiekben ezen témák kortárs jelentőségét és a vizsgált modellben való alkalmazását felkutathassuk.

Az ebben a fejezetben leírtakból értjük meg, hogy *Isten terve a népek felé való nyitás, az Ő ismeretének minden ember felé történő kiterjesztése*. Az ószövetségi idők elejétől a tudatos pogánymisszió elindulásáig nagyon sok mindennek kellett történni, hogy Isten népe megértse ezt: az Örökkévaló nem csak a zsidó népet akarja megszólítani és magáénak tudni, hanem minden népet. Amikor napjainkban, egy keresztyén gyülekezetben gondolkodunk az Istentől kapott küldetésünkről, akkor ehhez az alaphoz kell nekünk is visszanyúlnunk. Nekünk nem azzal van nehézségünk, hogy megértsük a nem zsidók felé irányuló misszió szükségességét. Számunkra a feladat az, hogy ne elégedjünk meg azzal az önmagától nem bővülő - sőt, egyre fogyó - embercsoporttal, amely egyházunk tagságát jelenti. Nekünk, ma élő európai keresztyén egyházi vezetőknek és lelkészeknek az lehet a kísértésünk, hogy „kényelmesen hátradőlünk”, mint akik jól végeztük dolgunkat, és már nincsen is tennivalónk: tömegek tartoznak hozzánk, szép templomainkban és imaházainkban gazdag programot kínálunk tagjainknak, kiépült intézményrendszerünk segítségével szilárd helyünk van társadalmunkban. A misszió bibliai alapvetése rámutat, hogy az Úr Jézus missziói parancsa értelmében - és annak minden előzménye miatt is - ma is „el kell mennünk, és tanítvánnyá kell tennünk” azokat, akik még nem azok. A kortárs ekkleziológiai kérdések tárgyalása során erről részletesen is szólunk.²³³

Az ósgyülekezet elindulásakor szembekerült egymással két csoport: „görögül beszélő zsidók” és a „héberek”. Eltérő hátterük miatt ez feszültséghez vezetett a gyülekezetben, amit az apostolok a diakónusok megválasztása által vezettek le. Ez jelentős lépés volt a hívők számára *a gyülekezet struktúráját* illetően, mégis szükségesnek bizonyult és ennek fényében a lépés jó eredményeiről is olvashatunk Az apostolok cselekedeteiről szóló könyvben.²³⁴

Az antiókhiai gyülekezetet úgy láttuk, mint a tudatos pogánymisszió bölcsőjét.²³⁵ Isten vezetése, a körülmények alakulása és a hívők Istennek történő engedelmessége által ez a gyülekezet elkezdett élen járni a misszió területén, és ez katalizátorként hatott az egész pogánymisszióra nézve. *Ez a közösség egyfajta modell lett a többi gyülekezet számára*. Ennek jelentősége túlbecsülhetetlen, és véleményünk szerint fontos kapcsolódása van korunkhoz, amikor is szintén lényegessé válik a missziói paradigmák és gyülekezetépítési modellek léte.

²³³ Lásd a 4.2.7. pont alatt.

²³⁴ Lásd az 1.2.3. pont alatt.

²³⁵ Lásd az 1.3. pont alatt.

Pál apostol erőteljes *missziói tevékenysége egyre inkább a pogányok felé fordult*. A megtéretlen nem-zsidókat célozta meg.²³⁶ Kezdetben ez szokatlan volt az apostoli kör számára, de hamarosan ez vált a missziói tevékenység fő irányává. A hitre jutókat nem is a zsinagógákba igyekezett betagozni, hanem új közösségeket alakított ki számukra, gyülekezeteket alapított. Mindezzel kivívta a diaszpórai zsidóság ellenszenvét, ami üldözés formájában is megjelent. Az apostol azonban kitartott elhívása mellett és tovább haladt küldetésében, terjesztve Isten Szavát a pogányoknak.

Mint rámutattunk, Máté már ismerte az evangélium terjedésének folyamatát, és a pogánymisszió hatalmas előretörését, amikor evangéliumát megírta, és ezen ismeretek birtokában fogalmazott.²³⁷ Így bár az evangéliumban túlnyomó részt még az Úr Jézus hívogató szava olvasható, nem csak megjelenik az *elküldés* motívuma, hanem az egyenesen az evangélium csúcspontjára kerül. Ezért fogalmaztuk meg az erről szóló pontunkat így: „A Máté evangéliumában leírt missziói parancs mint a tudatos pogánymissziós felfogás csúcsa”.²³⁸ Ebben a parancsban az Úr Jézus, aki eddig mint elhívó volt jelen életünkben (Ἀκολούθει μοι - „kövess engem”), most már mint kiküldő nyilvánul meg: πορευθέντες („menjete el”) - mondja nekik.²³⁹ A Megváltóval való kapcsolat a követésre való elhívással kezdődik, de nem csak abból áll, hanem szoros kapcsolatban van a kiküldéssel. *A követésből nő ki az elküldés*. Aki elfogadja az elhívást a követésre, az kiküldhetővé válik a szolgálatra. Jézus Krisztusnak nem csak joga volt ezt a parancsot kiadni, de elől is járt annak teljesítésével. Maga is azt végezte, amire „elküldött”.²⁴⁰ Ennek az elvnek mai alkalmazását is szükséges feltárnunk akkor, amikor a céltudatos gyülekezetépítést és annak missziói tervét vizsgáljuk.

Ebben a fejezetben végigvezettük a misszió vonalát a Szentírás évszázadain. Megláttuk, hogy egy hosszú és komplex folyamat eredményeként beszélhetünk Isten népe tudatos, a pogányok felé történő missziói tevékenységéről. Az összegzés során rámutattunk néhány meghatározó tételre. Ezek dolgozatunk tárgyából adódó jelentőségét a kortárs ekkleziológiai kérdések vizsgálatakor és a céltudatos koncepció analízise során tárgyaljuk annak érdekében, hogy Warren koncepcióját ezen a területen is megmérjük a végső következtetések megfogalmazásához.

A következő fejezetben a Céltudatos Gyülekezet mozgalom általános ismertetésére kerül sor, majd az annak alapját képező művet ismertetjük részletesen.

²³⁶ Lásd a 1.4.3. pont alatt.

²³⁷ Lásd az 1.5. pont alatt.

²³⁸ Lásd az 1.6. pont alatt.

²³⁹ Lásd az 1.6.1.2. pont alatt.

²⁴⁰ Lásd az 1.5.1.3. pont alatt.

2. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom általános ismertetése

Az első fejezetben a misszió bibliai alapvetését végeztük el. Áttekintettük az ószövetségi előzményeket, a pogánymisszió elindulását az újszövetségi korban, amely a hellenista zsidó-keresztények szétszórásával kezdődött. Ezután az antiókhiai gyülekezet, a diaszpórában élő zsidóság, és Pál apostol szerepét tárgyaltuk annak érdekében, hogy felfedjük, mi minden járult hozzá ahhoz, hogy az ősgyülekezetből a pogányok felé tudatos misszió indulhasson el. feltártuk azt is, hogy az evangéliumok milyen módon indokolták ezt, és hogyan csúcsosodott ki a kérdés a Máté szerinti missziói parancsban. Megláttuk azt, hogy Isten erre a célra választott embereiben nagy vágy volt arra, hogy tanúskodjanak Jézus Krisztusról mint Megváltóról, és az Őbenne való hitre hívjanak másokat is, bekapcsolva őket Isten népébe. Mi, ma élő Krisztus-tanítványokként ugyanerre kaptunk elhívást hitünk szerint. Warren céltudatos mozgalmának is ez a célja. Ő gyülekezetét azért alapította, és az általa vezetett képzéseket is azért indította el, hogy megismertesse a Mennyei Atyát Jézus Krisztuson keresztül azokkal, akik akik eddig még nem hittek Őbenne, és hogy bevonja őket helyi gyülekezetekbe.

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom nem egy felekezet, de még csak nem is a szó szűk értelmében vett teológiai irányzat. Sokkal inkább egy, a gyülekezet szolgálatának megszervezésére, a közösség szerkezetének kialakítására vonatkozó, gyakorlatorientált eszköztár, és annak alkalmazása a gyülekezeti egészség és aktív küldetésbetöltés érdekében. Ebből adódóan nem lehet annak saját, rendszeres teológiai tanításrendszeréről beszélni. Észlelhető és vizsgálható azonban a mozgalomba tartozó gyülekezetek - és különösképpen is a sokak számára modellértékű „anyaggyülekezet” - gyakorlati teológiai felfogása, és az ebből adódó mindennapi életgyakorlat.

Ebben a fejezetben kívánjuk bemutatni azt, hogy kicsoda Rick Warren, hogy hogyan és milyen alapelvekre építkezve hozta létre Dél-Kaliforniai gyülekezetét, és végül azt, hogy hogyan vált az egy mára az egész világra kiterjedő mozgalom katalizátorává. A mozgalom alapműve, a Céltudatos Gyülekezet című könyv részletes ismertetésére is sor kerül, annak érdekében, hogy Warren, a gyülekezetépítésről szóló tanításainak elemei könnyen beazonosíthatóak és hivatkozhatóak lehessenek a későbbiekben. Szükségünk van ezen ismeretekre ahhoz, hogy a következő fejezetben Warren gyülekezetének és mozgalmának missziói stratégiáját hitelesen elemezhessük ki.

2.1. Rick Warren, a Saddleback Community Church és a céltudatos koncepció

A céltudatos gyülekezet fogalma és teljes, átfogó koncepciója Rick Warren baptista lelkipásztortól származik. Témánk szempontjából fontos megemlíteni, hogy Warrennek teológiai doktorátusa van: D. Min. (Doctor of Ministry) fokozat a kaliforniai Fuller

Theological Seminary-ból. Máiig ő - az immáron globálissá vált - céltudatos mozgalom első számú letéteményese, operatív vezetője és fő szónoka. Warren az Egyesült Államok egyik legnagyobb méretű, és egyik legjelentősebb befolyású gyülekezetének, a kaliforniai Saddleback-völgyben, a Lake Forest nevű településen (Los Angeles külvárosában) működő Saddleback Valley Community Church-nek alapítója és vezető lelkipásztora. Neve sokak számára onnan vált ismertté, hogy ő imádkozott az Egyesült Államok korábbi elnökének, Barack Obamának beiktatásán 2009-ben. A protestáns keresztyének nagyon széles körében őt látják Billy Graham, a világhírű evangélista utódjának, ahogyan ezt például a neves Economist lap is írta.²⁴¹

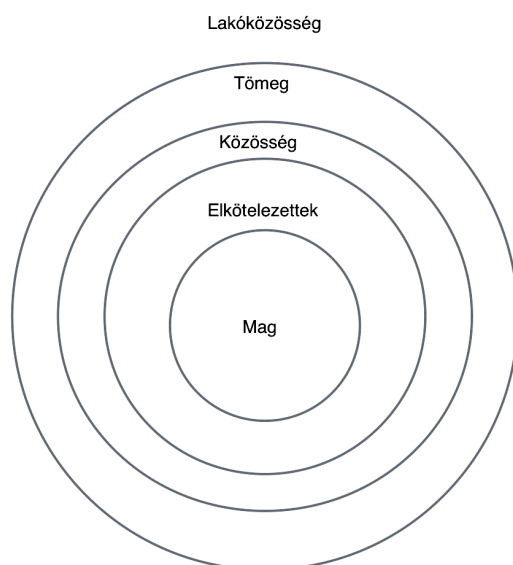
A baptista lelkész 1979. utolsó heteiben kezdte gyülekezetépítői munkáját a dél-kaliforniai településen. Elmondása szerint Isten vezette ide. A térségben számos olyan gyülekezet működött, ahol neves, evangéliumi lelkületű lelkipásztor szolgált: Chuck Swindoll, Chuck Smith, Robert Schuller, John MacArthur, E. V. Hill, John Wimber, Jack Hayford, Lloyd Ogilvie, Charles Blake, Greg Laurie, Ray Ortlund, John Huffman.²⁴² Warren arra törekedett, hogy semmiképpen ne ezen gyülekezetekből hívogassa át a gyülekezeti tagokat magához, hanem a még gyülekezeti otthonnal nem rendelkező embereket vonzza be új közösségébe. „Még munkatársakat sem veszünk fel más, környékbeli gyülekezetekből a Saddleback alapításához. Mivel úgy éreztem, hogy a hitetlenek megszólítására szól az elhívásom, úgy döntöttem, hogy inkább hitetlenekkel indulunk el, mint egy elkötelezett keresztyénekből álló gyülekezeti maggal” - írta.²⁴³ Ezzel egy teljesen új megközelítést alkalmazott a gyülekezetalapítási gyakorlatban.

Ezen látása mellett a későbbiekben is kitartott, és az általa vezetett missziónak éppen ez lett az egyik ismérve: nem egy belső, elkötelezett magból indította ki az új gyülekezet magját, ebből egyre szélesítve annak köreit, hanem éppen ellenkezőleg. Erre használja Warren gyülekezete, és a az egész mozgalom az *elkötelezettség köreinek* ábráját.

241 THE ECONOMIST, online kiadás, 2008. augusztus 14., http://www.economist.com/node/11920933?story_id=11920933

242 WARREN, Rick, Céltudatos gyülekezet, Új Remény Alapítvány, Debrecen, 2006, 26.

243 uo.

„A gyülekezet célja, hogy a külső körből (gyenge elkötelezettség/érettség) a belső kör felé (komoly elkötelezettség/érettség) mozdítsa az embereket. Saddlebackben ezt úgy hívjuk: »az emberek bevonása a lakosság köréből a magba«”²⁴⁴ - fejti ki a tiszteletes, majd el is magyarázza ennek okát: „én azt javaslom: a gyülekezetet kívülről befelé kell növelni, nem pedig belülről kifelé! A lakossággal kezd, ne a maggal! Ez az elképzelés szemben áll a legtöbb gyülekezetplántálással foglalkozó könyv tanácsaival. Egy új gyülekezet alapításának hagyományos útja az, hogy először egy komoly hívőkből álló elkötelezett magot kell összegyűjteni, és azután nyitni a lakosság felé. Azt a hibát fedeztem fel a „belülről-kifelé” megközelítésben, hogy mire a gyülekezet alapítója „tanítvánná képezi” a belső körét, addigra azok rendszerint elveszítik kapcsolatukat a kívülállók közösségével, sőt valójában félnek érintkezni azokkal, akik nem járnak gyülekezetbe.”²⁴⁵

Új gyülekezetek alapításában részt vevő missziómunkásoknak, lelkipásztoroknak része van abban a tapasztalatban, amire itt Warren céloz. Ez így fogalmazható meg: kezdetben néhány emberből kialakításra kerül a missziói gyülekezet magja. Ez a mag elkötelezett emberekből áll, akik kedvelik egymás társaságát, rendszeresen összejönnek, imádkoznak, tanulmányozzák a Szentírást - de arra már nem jut idejük, energiájuk, hogy elérjék a hitüket nem gyakorló (vagy nem is istenhívő) rokonaikat, kollégáikat, barátaikat. Emellett fenn áll az a veszély is, hogy az ilyen kis körök, magok, mind gondolkodásmódban, mind lelkileg belterjessé válnak, és mintegy kiszorítják azokat, akik később kívülről be kívánnának jutni ezen közösségbe.

²⁴⁴ i. m., 81.

²⁴⁵ i. m., 88.

Természetesen Warren nem azt állítja, hogy ennek fényében egy gyülekezetnek ne lenne szüksége egy elkötelezett emberekből álló csoportra, egy teljes odaszánást felmutató magra, vagy éppen az előbb említett tevékenységekre (rendszeres összejövetelek, imaalkalmak, bibliatanulmányozások). Éppen ellenkezőleg. Ő maga is azt látja, hogy nagyon fontos cél az, hogy ez a mag létrejöjjön. Azonban ő a folyamatot időben megfordítja, és arra biztat, hogy kívülről befelé növekedjünk, a kisebb elkötelezettség és nagyobb lélekszám irányából a nagyobb elkötelezettség és a kisebb lélekszámú körök irányába.

Warren kezdettől fogva határozott elgondolás, látás alapján dolgozott az új gyülekezet megalapítása érdekében más kérdésekben is. Az első, az új gyülekezet elindításánál elmondott igehirdetésében, 1980. március 30-án így szólt erről:

„Álmunk egy olyan hely, ahol a szenvedő, depressziós, kiábrándult és összezavarodott ember szeretetet, elfogadást, segítséget, reményt, megbocsátást, útmutatást és biztatást találhat. Álmunk, hogy Orange megye déli részének sok százezer lakójával megosszuk a Jézus Krisztusról szóló örömhírt.

Álmunk, hogy 20.000 tagot köszönthessünk gyülekezeti családjaink körében – ahol együtt szerethetünk, tanulhatunk, nevelhetünk és élhetünk harmóniában egymással.

Álmunk, hogy lelki nagykorúságra juttassuk el az embereket bibliatanulmányozás, házi csoportok, kurzusok, csendesnapok, és egy tagjainknak tartott bibliaiskola révén. Álmunk, hogy minden hívő embert hatékony szolgálatra készítsünk fel, segítséget nyújtva számukra abban, hogy felismerjék Istentől kapott ajándékaikat és tálentumaikat.

Álmunk hivatásos misszionáriusok és önkéntes munkások százainak kiküldése a föld minden tájára, és valamennyi gyülekezeti tag felhatalmazása a személyes életükkel történő bizonyosságtételre a világban. Álmunk, hogy ezrével küldjük tagjainkat rövid idejű missziói útra az összes kontinens irányába. Álmunk, hogy legalább egy leánygyülekezetet indítsunk minden évben.

Álmunk egy legalább ötvenhektáros földterület, ahol Orange megye déli része számára felépül egy regionális gyülekezeti központ – szépséges, mégis egyszerű épületekkel, köztük egy több ezer férőhelyes istentiszteleti központ, egy lelkigondozó- és imaház, tanterem a bibliaiskolai foglalkozásokhoz és a laikus munkatársak képzéséhez, valamint egy szabadidőközpont. Minden úgy lesz kialakítva, hogy felüdülést jelentsen a teljes

ember számára – lelkileg, érzelmileg, fizikailag, és szociálisan – és békés, feltöltekezést szolgáló zöldövezetben helyezkedik majd el.”²⁴⁶

Határozott elgondolás, konkrétumok - álomként feltüntetve, hiszen az elhangzása pillanatában ezekből még semmi volt meg. Mára mindez valóság a Saddleback-völgyben található gyülekezet életében.

Warren tiszteletes, a helyi gyülekezetben végzett lelkipásztori munkássága mellett könyveket is írt. Ezek közül két műve lett világhírű és rendkívüli hatású az elmúlt évtizedekben. Az *Céltudatos Élet*²⁴⁷ című, *Miért élek a földön?* alcímet viselő írása elsősorban az egyéni hívő életre vonatkozik, míg a *Céltudatos Gyülekezet*²⁴⁸ a gyülekezeti egészséget (és az ebből adódó lelki és számbeli növekedést) megcélzó írás, elsősorban lelkipásztorok és gyülekezeti lelkimunkások számára íródott. Az előbbi mű egy negyven napos „lelki utazást” kínál, és mostanra túl van húsz millió eladott példányon. Az utóbbi könyv, amely jelen dolgozat számára meghatározó, immár több mint huszonöt nyelven, másfél millió lelkipásztor és gyülekezeti tag polcán található meg. Szerepel az USA-ban összeállított „*Száz keresztyén könyv, amely megváltoztatta a 20. századot*”²⁴⁹ listán. Warren hatása tovább növekszik a *pastors.com* nevű internetes portálon keresztül, ahol hetente több mint kétszázezer lelkipásztor fordul meg a mai technikai lehetőségeket kihasználva. Erről az internetes portálról a listára feliratkozók heti rendszerességgel hírlevelet kapnak, *Rick Warren's Ministry Toolbox*²⁵⁰ néven.

Minden földrészen, sok országban - így hazánkban is - zajlanak a Céltudatos Gyülekezet képzések felekezeti vezetők, lelkipásztorok, presbiterek, diakónusok számára. A programban részt vevő felekezetek sokszínűségét a céltudatos koncepció okozza. Azok vesznek ebben részt, akik vallják: az egyházat Isten céllal hozta létre. Rick Warren nagy felismerése az volt, hogy ez a végső, nagy cél, öt rész cél által érhető el. Ezek érvényesek az egyház számára minden korban és minden geográfiai helyen: a.) a misszió (evangélizáció), b.) az imádat (istentisztelet), c.) a közösség, d.) a tanítványképzés és e.) a szolgálat. Ez nem fontossági sorrend, mert mind az öt cél egyaránt fontos és egyenrangú Warren felfogásában.

A kaliforniai lelkész azt ígéri, hogy mindazon helyi gyülekezetek, ahol ezt az öt célt Isten terve szerint egyensúlyban valósítják meg a tagok a lelki vezetők irányításával, ott a.) nagyobbra fog nőni a gyülekezet a misszió által, b.) lelkileg meg fog erősödni az imádat helyes gyakorlása által az istentisztelet során, c.) bensőségesebbé válik a közösség megélése okán, d.) elmélyül a tanítványok képzése

²⁴⁶ WARREN, Rick, Céltudatos gyülekezet, 27.

²⁴⁷ WARREN, Rick, Céltudatos Élet, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány (KIA), Budapest, 2005

²⁴⁸ WARREN, Céltudatos gyülekezet

²⁴⁹ PETERSEN, William J and Randy, 100 Christian Books That Changed the Century, Revell (Baker Publishing Group), Ada, MI, USA, 2000., saját fordítás.

²⁵⁰ „Rick Warren szolgálati szerszámosládája”, saját fordítás.

során, és e.) kiteljesedik a szolgálat végzése miatt. Tehát véleménye szerint a növekedés nem cél, hanem következmény. Annak következménye, hogy egészséges lesz a gyülekezet, az öt cél egyensúlyban tartása miatt.

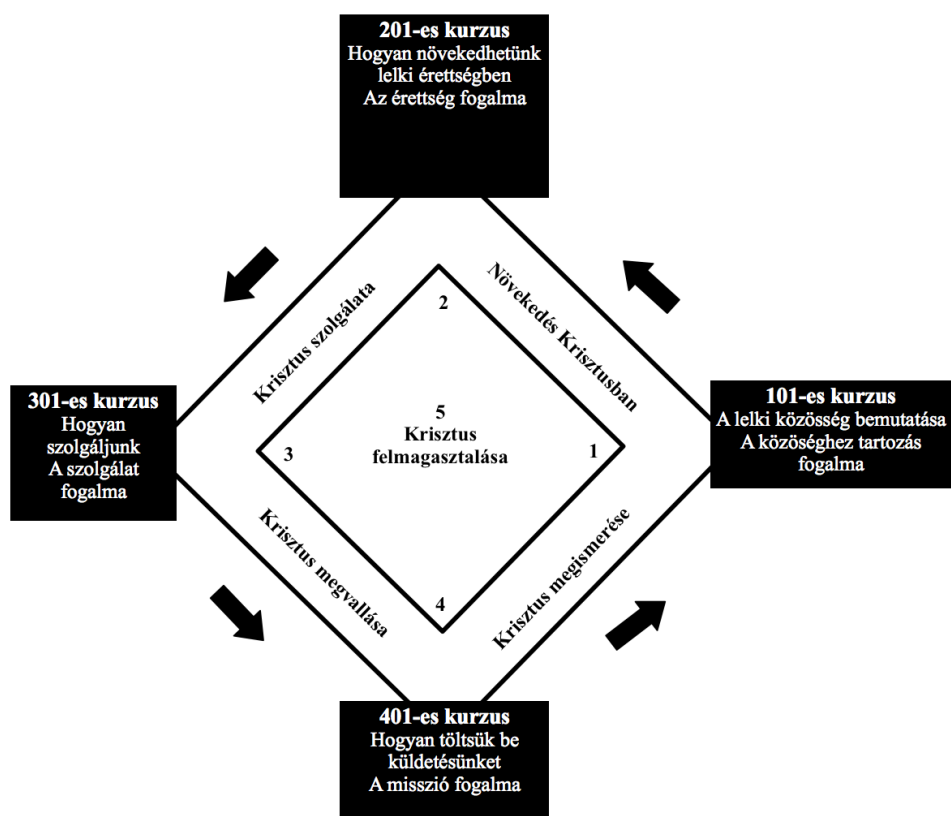
A Déli Baptista Szövetséghez tartozó, de sokkal inkább felekezet-közötti szolgálata által ismertté vált pásztor „húsz év megfigyeléseit”²⁵¹ könyvében és a képzések során a következő témakörök köré szervezi: 1.) Látni az összképet, 2.) Hogyan váljunk céltudatos gyülekezetté?, 3.) Hogyan érjük el a lakosságot?, 4.) Hozzuk be a tömeget, 5.) A gyülekezet építése.²⁵²

Warren gyülekezetépítő koncepciójának lényege, hogy mindenképp az említett öt cél egyensúlyára kell törekedni, különben az adott helyi gyülekezet szolgálata és jellege el fog tolni a vezetője (vezetősége) szubjektív módon előnyben részesített irányába. A kiegyensúlyozásban olyan gyakorlati tanácsokig is elmegy, hogy minden egyes évben érdemes felosztani az igehirdetések számát az öt cél szerint egyenlő arányban. A gyülekezet éves és havi költségvetése is húsz-húsz százalékban az öt cél területeire fordítandó, szerinte. Igyekszik formálni a vezetők felfogását a világ kérdésének megközelítésével kapcsolatban, hogy a keresztyének ne vonakodjanak bekapcsolódni lakóközösségük dolgaiba, hiszen ezen kapcsolódások segítségével jelentős számú látogatót hozhatnak be a gyülekezetbe, vagy legalábbis annak környezetébe. Ezt, a Warren által „tömegnek” nevezett embercsoportot azután a gyülekezet evangélizáló és tanítvánnyá tévő munkálkodása által bevonhatjuk a gyülekezet lelki közösségébe, majd érettségre jutásnak megfelelően először a szolgálattelvők körébe, végül a magba (azokat, akik immár maguk is misszióra kirendelhető emberekké váltak).

A folyamat lezajlása érdekében a mozgalom négy meghatározó fontosságú képzést kínál a gyülekezeti tagok számára, a következő témakörökben: 1.) a 101-es tanfolyam a gyülekezeti tagságra készít fel, 2.) a 201-es a lelki érettségről szól (tanítvánnyá válás), 3.) a 301-es a szolgálat végzésére képez ki, 4.) a 401-es pedig a küldetés végzésére (bel- és külmissziói utak, evangélizáció a környezetünkben). Az alábbi ábra ezt szemlélteti.

²⁵¹ WARREN, Céltudatos gyülekezet, 21.

²⁵² i. m., 22.

2.2. A Céltudatos Mozgalom missziói stratégiája

A mozgalom részletes missziói stratégiáját az úgynevezett PEACE Terv írja le.²⁵³ Ez valójában Warren és munkatársainak azon kiemelkedő fontosságú alkotása, ami Isten népe küldetés-betöltésének alapjául szolgál, de sok támpontot ad a gyülekezetek szerkezetének kialakításához is. A képzési anyagok hangsúlyozzák, hogy ez az a terv, amely „felkészíti az európai pásztorokat olyan gyülekezetek építésére, amelyek céltudatosan működnek...”²⁵⁴ Ez a missziói terv az, amely azután, hogy rámutat jelen korunk legnagyobb társadalmi - immáron globális méreteket öltő - kihívásaira, utat kíván mutatni ahhoz, hogy mint tegyenek azok az „európai lelkipásztorok és gyülekezetek, akik Isten arra vezet, hogy bátran vállalják a rizikót, és mindazt, ami csak szükséges ahhoz, hogy egészséges, sokszorozódó gyülekezeteket építsenek”²⁵⁵ a megoldás érdekében. Különösen is kiemelkedő témánk szempontjából az, amit a dokumentum így fogalmaz meg: „itt az idő, hogy jelentős hatást gyakoroljunk az európai közösségre azáltal, hogy felépítjük és megerősítjük a helyi gyülekezeteket”²⁵⁶. Ebből a gondolatsorból egyértelműen kiolvasható Warren célja arra nézve, hogy

²⁵³ Részletes ismertetését lásd a 3.1. pont alatt.

²⁵⁴ SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, EUROPE - Purpose & PEACE Plan, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2011, 1. Saját fordítás.

²⁵⁵ i. m., 2.

²⁵⁶ uo.

felismeréseit nem kívánja sem az általa pásztorolt helyi gyülekezetre, sem saját országára korlátozni, hanem sokkal szélesebb terepet szán annak.

Számunkra örvendetes annak felismerése, hogy Warren és programja világunk nagy problémáira Istennél keresi a megoldást, és ennek eszközeként a helyi gyülekezetet azonosítja be. Az ő egész élete és munkássága arról szól, hogy a helyi gyülekezetet építse. Erre bátorít más lelkipásztorokat is, illetve ebben kíván segítséget nyújtani jelenleg már globális szinten. Ezt kiemelkedően fontosnak tartjuk, hiszen a sokszor homályos küldetésű és határvonalú missziói társaságok - érdemeik elismerése mellett is - csökkentik a helyi gyülekezetek jelentőségét. Ez nem egyszer oda vezet, hogy az embereknek - akarva vagy akaratlanul - egy alternatívát kínálnak a helyi gyülekezetben való szolgálat, vagy akár az oda való tartozás ellenében is. A Céltudatos Mozgalom ugyan több felekezetben dolgozik, nem köti üzenetét egyetlen egyházhoz sem - véleményünk szerint azonban mégsem nevezhető klasszikus értelemben *parachurch* mozgalomnak, azaz gyülekezetek, egyházak felett értelmezhető misszióknak, mert mindig a helyi gyülekezetek fontosságáról szól, és azokat kívánja erősíteni.

A PEACE Terv tehát kulcs Warren küldetésének megértéséhez, és a Céltudatos Mozgalom küldetésének vizsgálatához. Ennek részletes missziológiai analízisét a harmadik fejezetben végezzük el.

2.3. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom Magyarországon

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom több évtizede jelen van Magyarországon. Először Warren, a témában tartott előadásorozatának videofelvétele jelent meg magyar nyelven 1997-ben, a „*Purpose Driven Church - International Workshop*”²⁵⁷ néven. Ezt, a lelkészek oktatására szánt, DVD adathordozóra rögzített, több nyelven elkészített anyagot a Saddleback Gyülekezet terjesztette hazánkban (és a magyar mellett orosz, lengyel, román és német nyelvterületeken) amerikai misszionáriusok által, informális módon, azok egyéni kapcsolatrendszerének felhasználásával. 1998-ban, szintén informális összefogás által került kiadásra az „*Egy jól meghatározott céllal működő gyülekezet*” című, 260 oldalas nyomtatott kiadvány is, amely az említett videofelvételek teljes, szó szerinti átiratát és munkafüzet stílusú feldolgozását is tartalmazza. Ez a két tananyag szolgált alapjául a mozgalommal kapcsolatos informális találkozásoknak, ahol különböző felekezetű (akkoriban főként baptista és más, evangéliumi alapokon működő kiségházi) lelkipásztorok ismerkedtek a Warren által képviselt gyülekezeti modellel.

E tanulmány írója 1997-ben, 1998-ban és 2000-ben járt személyesen Warren kaliforniai gyülekezetében (illetve több, a mozgalomban részt vevő helyi gyülekezetben), és ismerte meg a céltudatos koncepciót az Egyesült Államokban való szolgálatait során. Hazatérve huzamosabb külföldi szolgálataiból, 2002-től hazánk nagyobb városaiban (Budapest, Debrecen, Miskolc, Pécs) tartott immár formálisabb

²⁵⁷ „Céltudatos Gyülekezet - nemzetközi műhelymunka”, saját fordítás.

módon szervezett lelkészkonferenciákat, ahol a cél nem csak az amerikai modell bemutatása volt, hanem az arra való törekvés is, hogy azt kritikai lencse alá vonva, ki is értékeljék és keressék a magyarországi alkalmazhatóságot. A Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány (KIA) 2005-ben adta ki Warren *Céltudatos élet* című könyvét. A *Céltudatos Gyülekezet* című könyv pedig - amely a koncepció alapműve - 2006-ban jelent meg Debrecenben, az Új Remény Alapítvány kiadásában, a Debreceni Református Teológiai hallgatóinak és tanárainak közreműködésével. E mű kiadása fordulópontnak tekinthető, hiszen ettől kezdve számos református lelkész is megismerhette azt. Mind több nagyvárosi, és kisebb településeken szolgáló lelkész is kézbe vehette Warren közel 400 oldalas írását, és hiteles forrásból ismerhette meg az ő céltudatos gyülekezetépítésének alapjait és gyakorlatát.

Az ezt követő években e tanulmány szerzője tovább folytatta a *Céltudatos Gyülekezet képzési napok* sorozatát, majd 2010. májusában egy rendszeres, három éves képzést indított el. Ehhez társoktatónak meghívta Abraham Meulenberg holland lelképásztort, aki néhány éve a Saddlebacki Gyülekezetben szolgált mint az európai képzések koordinátora. Ő, európai lévén, -ugyanakkor Warren helyi gyülekezetében élve és dolgozva - hitelesen képviselte földrészünkön az Amerikából indult mozgalmat. A képzési sorozatban ettől kezdve már számos református lelképásztor is részt vett hazánkból, és határon túli magyar területekről is, baptista és kiségyházi kollégáik mellett. 2013-ben folytatódott a magyarországi képzés egy újabb három éves sorozattal, amely immár teljes mértékben magyar előadók, magyar gyülekezetekről szóló esettanulmányaiból áll.

2.4. A Céltudatos gyülekezet című könyv ismertetése

2.4.1. A könyv általános ismertetése

Rick Warren első, világméretben ismertté vált írása, a *Céltudatos gyülekezet* című könyv 1995-ben jelent meg angol nyelven. Magyarul 2006 óta olvasható. A könyv alcíme: „Növekedés az üzenet és a küldetés feláldozása nélkül”.²⁵⁸

A kötet címe és alcíme együtt jelzi Warren célját, amiért művét megírta. Véleménye szerint bátran, tudatosan kell építenünk a ránk bízott gyülekezetet az Isten által meghatározott céloknak megfelelően. Véleménye szerint a teljes Szentírás üzenete két igeszakaszban kerülhet összefoglalásra: a Máté 22, 37-39-ben (a nagy parancsolat), és a Máté 28, 19-20-ban (a missziói parancs). E két igeszakaszról pedig felismerése

²⁵⁸ Az angol nyelvű kötet alcíme: Growth Without Compromising Your Message & Mission. Tükörfordításban: „Növekedés anélkül, hogy kompromisszumot hoznál az üzenetedre és küldetésedre nézve” (saját fordítás).

szerint öt átfogó kulcsszó olvasható ki: magasztalás, misszió, tagság, érettség, szolgálat.²⁵⁹ Ez az öt kulcsszó a gyülekezet öt nagy célját jelöli: istentisztelet (imádat), misszió, közösség, tanítványképzés, szolgálat.²⁶⁰ Warren művének *alaptétele*, hogy ebbe az öt csoportba minden beletartozik, ami csak a Szentírásból felismerhető az egyház küldetésével kapcsolatban.

A könyv megírására azt ösztönözte a tiszteletest, hogy minél több *hűséges* és *gyümölcsöző* gyülekezet legyen szerte a világon. A kettő ugyanis együtt szükségeltetik, és nem szabad egymással szemben kijátszani ezeket.²⁶¹ Az öt cél szerint való szolgálat Warren szerint megadja a gyülekezetnek azt a működési keretet, amelyben ez megvalósítható lesz.

A szerző kiemelten fontos gondolata, hogy az öt cél alkalmazásának *egyensúlyán* fog állni vagy bukni a sikeres megvalósítás. „Az öt célt egyensúlyban tartó rendszer és szerkezet nélkül a gyülekezet azt a célt fogja túlhangsúlyozni, ami a lelkész ajándékainak és vágyainak a legjobban megfelel”²⁶² - írja. Ezt el kell kerülni - figyelmezteti olvasóit a kaliforniai lelkész.

A könyv elsődleges célközönsége

Warren lelkipásztori szolgálatának húsz évét összegzi ebben a műben. Kifejezi, hogy nem kívánja csak saját gyülekezetére javára fordítani mindazt, amire eljutott, hanem meg szeretné osztani azt másokkal. Kiváltképpen a lelkipásztoroknak szeretne segíteni. Így bár „ez a könyv mindenkinek szól, aki szívében viseli gyülekezetének növekedésének ügyét”²⁶³, elsősorban lelki vezetőknél, és közülük is a gyülekezeteket vezető lelkipásztorainak írta. Kifejezi, hogy „a lelkipásztorok változás legfontosabb előmozdítói, akik leszámolhatnak társadalmunk problémáival.”²⁶⁴ Számunkra nagyon bátorító ezen sorok olvasása, hiszen naponta tapasztalhatjuk szekularizált környezetünkben az egyház térvesztését, és ezen belül is a lelkipásztori szolgálat fontosságának alábecsülését.

Az amerikai pásztor kifejezi, hogy ő ott áll a sok, kis gyülekezetben névtelenül tevékenykedő lelkipásztor mögött: imádkozik értük, inspirációt szeretne adni nekik, is gyakorlati segítséget is kínál megrekedt vagy reménytelennek tűnő szolgálati helyzetekben.

²⁵⁹ WARREN, Céltudatos gyülekezet, 108.

²⁶⁰ i.m., 119.

²⁶¹ i.m., 68.

²⁶² i.m., 122.

²⁶³ i.m., 23.

²⁶⁴ uo.

Dolgozatunk által is - Warrennel együtt - ezért a célért dolgozunk: reményt és eszközt adni a gyülekezeti lelkipásztorok kezébe, hogy küldetésüket betölthessék a rájuk bízott gyülekezetekkel karöltve.

2.4.2. A könyv fejezeteinek részletes ismertetése

A kötet előszavát W. A. Chriswell²⁶⁵ írta, aki Warren szerint „a huszadik század legnagyobb hatású amerikai lelkipásztor”²⁶⁶. Ezután a kötet szerzőjének néhány oldalas felvezető írásírása következik.

A 386 oldalas mű öt részből épül fel. Ez az öt rész bomlik összesen húsz alfejezetre. Az első részben egy általános összképet kapunk a Saddleback-i Gyülekezetről és az egyház szolgálatáról általában (leginkább amerikai példákkal). A második rész azzal foglalkozik, hogy milyen kezdeti lépéseket érdemes megtennie egy gyülekezetnek, ha el szeretne indulni ennek a gyülekezetépítési modellnek az útján. A harmadik rész a misszió szűkebb területével, az evangélizációval foglalkozik, és a körülöttünk lévő lakosság elérésére ad stratégiát. A negyedik részben Warren tovább lép, és az elért „tömeg” a gyülekezetünkbe történő beintegrálásának kérdéskörét vizsgálja. A záró, ötödik rész a gyülekezeti közösségbe behozott látogatók lelki tovább segítéséről, képzéséről, és a gyülekezet építéséről értekezik. Az öt rész összesen húsz fejezetre bomlik, amelyeket a szerző minden alkalommal egy vagy két igeverssel nyit meg.

A következőkben részletesen ismertetjük az egyes részek és fejezetek tartalmát, hogy a kötet tartalomjegyzékén túl további információkat adjunk a leírtakról és segítséget nyújtsunk a mű alaposabb áttekintésében.²⁶⁷ A kötetben kulcskifejezésként használt fogalmakat, alcímként szereplő kifejezéseket és a listákat dőlt betűvel írjuk, hogy ilyen módon minden fontos elemre felhívjuk a figyelmet. Ez egyben segíti is a kikereshetőséget.

2.4.2.1. Előszó helyett: „Lelki hullámlovaglás”

Rendhagyó módon Warren nem nevezi előszónak a kilenc oldalas, „*Lelki hullámlovaglás*” címmel ellátott írását. Pedig fontos felvezetés ez, aminek jelentőségét

²⁶⁵ Az Első Baptista Gyülekezet (Dallas, Texas, USA) „örökös lelkipásztor”.

²⁶⁶ i.m., 29.

²⁶⁷ A könnyebb áttekinthetőség érdekében a Warren által gyakran használt listás felsorolás elemeit és a könyvben szereplő kulcskifejezéseket dőlt betűvel jelezzük.

mutatja a szöveg formázása: ez is a fejezetcímeknek megfelelő betűméretet és stílust kapta, és ugyanúgy egy igevers követi a címsort.

Warren személyes emlékeket idézve a tengeri szörfözés példájával arról ír, hogy egy lelkipásztor gyülekezetvezetési gyakorlata is hasonló lehet ehhez. Vannak, akik maguk próbálnak hullámokat generálni; mások igyekeznek felkapaszkodni egy érkező, nagy hullám hátára, majd megpróbálnak azon egyensúlyozni. „Isten Lelke dagadó hullámokban árad szerte a világban”²⁶⁸ - írja. Mi nem vagyunk képesek ilyen valójában létrehozni, és nem is szabad ezt megkísérelnünk, mert maga Isten kívánja működtetni a világot, és benne a missziót. Amit azonban szükséges megtanulnunk, hogy hogyan működhetünk együtt ezzel a „hullámmal”. Nem jelent ez mást, mint azt, hogy hogyan illeszkedhetünk, simulhatunk bele Isten akaratába és cselekvése folyamába. Warren nem használja itt a *Missio Dei* fogalmát, azonban gondolatait olvasva mi erre asszociáltunk.

A lelkész feltárja olvasói számára, hogy *húsz éves* lelkipásztori szolgálata tapasztalatait, és az általa megismert gyülekezetekben végzett *megfigyeléseit* tömörítette össze ebben a kötetben. Azonban ezek felett, mint meghatározó befolyás, ott állt a Biblia: „a legtöbb időt azonban az Újszövetség mellett töltöttem el. Átolvastam újra meg újra, gyülekezetnövekedési szempontból vizsgáltam, és alapelvek, minták, módszerek után kutattam. Az Újszövetség a legnagyobb gyülekezetnövekedésről szóló könyv, amelyet valaha írtak.”²⁶⁹ Warren ezen megközelítése dolgozatunk felépítésében is meghatározó lett: a misszió részletes bibliai alapvetését elengedhetetlennek tartjuk, mielőtt a Céltudatos Gyülekezet Mozgalmat vizsgálánánk, és annak alkalmazhatóságát keressük saját szolgálati környezetünkre.

2.4.2.2. Első rész: „Látni az összképet”

Első fejezet: „Saddleback története”

A kezdő fejezetben megismerjük Warren lelkipásztori elhívásának történetét; korai szolgálatait, többek között Japánban; és azt, hogy egyre inkább a gyülekezetnövekedésére irányult a figyelme. Elolvashatjuk, hogy hogyan kérte el Istentől szolgálatának helyszínét, és hogy hogyan készült fel a kaliforniai gyülekezetalapításra. Warren leírja, hogy 1979 év végén feleségével oda is költözött - pénz, eszközök és helyi ismerősök hiányában is. Az Úr akaratát keresték abban is, hogy milyen típusú gyülekezetet alapítsanak. Úgy értették meg, hogy hitetlenekből állókkal

²⁶⁸ i.m., 19.

²⁶⁹ i.m., 21.

indulnak el, és nem elkötelezett keresztyénekből álló maggal.²⁷⁰ Ezután sem törekedtek arra, hogy más gyülekezetből hívjanak át lelki testvéreket.

1980. Húsvétján megtartották az első istentiszteletüket. Annak érdekében, hogy legyenek látogatók a nyilvánosan meghirdetett istentiszteleten, Warren 15.000 kézzel címzett és felbélyegezett levelet küldött ki egyetlen „gyülekezeti tagjával”, a feleségével. 205 ember jelent meg a meghirdetett eseményen. Az ettől kezdve rendszeresen megtartott istentiszteletek során emberek jutottak hitre, keresztkedtek meg, majd hitükben növekedni kezdtek, és lelkipásztoruk vezetésével megfogalmazták gyülekezetük küldetésnyilatkozatát.²⁷¹

Második fejezet: „A növekvő gyülekezetekkel kapcsolatos hiedelmek”

Ebben a fejezetben Warren felsorolja azokat a főbb hiedelmeket, amelyekkel élete során találkozott a növekvő gyülekezetekkel kapcsolatban:

„Első hiedelem: A nagy gyülekezeteket semmi más nem érdekli az istentiszteletek látogatottságán kívül”. A szerző szerint erre megoldást nyújt a már korábban említett, az öt cél közötti egyensúly kitartó és következetes fenntartása.

„Második hiedelem: Minden nagy gyülekezet kisebb gyülekezetek kárára növekszik.” Warren leszögezi, hogy sosem lehet célunk az egyik gyülekezetből a másikba hívogatni. Gyülekezete példáját említve közli, hogy tagságuk 80%-a náluk jutott hitre és keresztkedett meg.

„Harmadik hiedelem: A gyülekezetnek választania kell minőség és mennyiség között.” Warren kiáll amellett, hogy a kettőt együtt kell elérni. Amint írja: „a minőség arról szól, hogy milyen tanítványokat nevel ki a gyülekezet. A mennyiség pedig arról, hogy hányat.”²⁷²

„Negyedik hiedelem: A növekedés érdekében kompromisszumra van szükség a gyülekezet üzenetére és küldetésére vonatkozóan.” A szerző szerint ennek nem szükséges így lennie. Jézus Krisztus is nagy tömegeket ért el, de nem állíthatjuk, hogy ezért kompromittálta volna az üzenetét. A megoldás Warren szerint az *időszűrés*. Ez, és a *hitelesség* elég ahhoz, hogy nagy tömegekhez jusson el az üzenetünk.

„Ötödik hiedelem: Kellő odaszánás esetén a gyülekezet növekedni fog.” Az odaszánás valóban nagyon fontos, de sok esetben nem ez az akadály egy gyülekezet minőségi és mennyiségi növekedésének. A gyülekezetépítést bölcsen is szükséges végezni, a legmegfelelőbb módokat megkeresve.

²⁷⁰ i.m., 42.

²⁷¹ A Saddleback Gyülekezet küldetésnyilatkozatát teljes egészében lásd az idézett mű 47. oldalán.

²⁷² i.m., 55.

„Hatodik hiedelem: Egy titkos kulcsa van a gyülekezet növekedésének.”²⁷³ Warren ezt a hiedelmet is cáfolja. Szerinte egy gyülekezet lelki és számbeli növekedése egy nagyon összetett, komplex dolog, nem *egyetlen* tényezőtől függ. Példákat említ gyülekezetek életéből, amelyek rámutatnak, hogy különböző időkben és helyszíneken más és más volt a gyülekezetnövekedés indikátora, eszköze és módja. Véleménye szerint egyáltalán nem állíthatjuk, hogy a gyülekezeteknek egyformáknak kellene lenniük. Éppen ellenkezőleg! „Az emberek sokfélék, ezért megszólításukhoz is sokféle gyülekezetre van szükség”²⁷⁴ - írja a kérdés összefoglalásaként.

„Hetedik hiedelem: Isten csak hűséget vár tőlünk.” A hűség nagyon fontos érték a Szentírásban. Azonban nem szabad szembeállítani a *gyümölcstermés*szel. Ez utóbbira is szükség van, és ez egyáltalán nem áll szemben a hűséges szolgálattal. Feladatunk, hogy a rendelkezésünkre álló források, lelki ajándékok, eszközök segítségével a lehető legtöbb gyümölcsöt teremjük.

„Nyolcadik hiedelem: A nagy gyülekezetektől nincs mit tanulni.” Warren sosem bíztat másolásra. Azt azonban javasolja, hogy a lelki és számbeli értelemben felnövekedett gyülekezetek életéből olvassuk ki azokat az alapelveket, amelyeket magunk helyzetére - a kontextualizáció eszközeit használva - alkalmazhatunk. „Isten azért alkotott, hogy önmagad legyél... Sajnos, sokan közülünk valaki más utánzataként végzik. Nem segíthetsz a gyülekezetnek növekedni, ha valaki más próbálsz lenni”²⁷⁵ - írja összegzésként.

2.4.2.3. Második rész: „Hogyan váljunk céltudatos gyülekezetté?”

Harmadik fejezet: „Mi vezérli a gyülekezetet?”

Ebben a részben gyakorlati útmutatást kapunk arra nézve, hogy ha az első részben felvázolt gyülekezetépítési mód elnyerte tetszésünket, akkor mit tehetünk a magunk közösségében annak érdekében, hogy az is ilyenné válhasson.

Ezen rész első fejezete először ismerteti néhány olyan gyülekezeti „modellt”, amelyek az író véleménye szerint az általa beazonosított öt cél hiányos vagy felborult arányú alkalmazása miatt eltorzultak.

Az alábbi listában található hangsúlyeltolódások általában egy jó és fontos érték túlhangsúlyozását jelentik, azaz a névben jelzett érték önmagában nem jelent negatívumot. Az egyensúly felbomlása jelenti a problémát, amit erre rá a példák segítségével rá is mutat Warren.

²⁷³ Az idézett szövegben az „egy” szó a szerző által kiemelve áll.

²⁷⁴ i.m., 65.

²⁷⁵ i.m., 71.

Tradícióközpontú gyülekezetek. Az ilyen közösségek a múlt értékeit nagyon fontosnak tartják, hűségesen ápolják. A szokások, törvények, és az ezekre alapuló elvárások meggátolják a kívánatos változásokat, és megakadályozzák a gyülekezetet abban, hogy az adott kultúrában releváns módon tudjon szolgálni.

Tekintélyközpontú gyülekezetek. Erős vezetők által irányított gyülekezetek eshetnek abba a hibába, hogy nem csak követik a hiteles életű vezetőt, hanem a tekintélyelvűség minden más fölé emelkedik és egyeduralkodó lesz. További probléma lehet az, hogy amikor ez az erős, hosszú ideje ott szolgáló vezető elhagyja a közösséget valamilyen ok miatt, a gyülekezet megbénulhat.

Vagyonközpontú gyülekezetek. Az anyagiknak tulajdonítják a legnagyobb jelentőséget az ilyen gyülekezetekben. Egy szolgálati lehetőség kapcsán nem az válik a legfontosabb kérdéssé, hogy szeretné-e annak megvalósítását Isten, hanem az, hogy „mennyibe fog ez kerülni?”

*Alkalomközpontú gyülekezetek.*²⁷⁶ Egy aktívan szolgáló gyülekezetben sok és sokféle program fut, rengeteg eseménnyel. Istentiszteletek, bibliaórák, férfi és női körök, ifjúsági órák, stb. Ez könnyen vezethet oda, hogy az adott közösség minden lelki energiáját lekötí a programjainak („alkalmainak”) szervezése, bonyolítása. Ráadásul, ahogyan változik a szolgálati környezetünk, a kulturális kontextus, szükség lehet egyes programok leállítására, mások elindítására. Az alkalomközpontú gyülekezetekben ez nagyon nehéz, így az ilyen beállítottság fékezőleg hat a gyülekezet lelki és számbeli növekedésére nézve.

Épületközpontú gyülekezetek. Nagy áldás az, ha egy gyülekezet vágyik egy szép templomra, imaházra, és Isten kegyelméből képes lesz azt felépíteni. Azonban az épület létének túlhangsúlyozása oda vezethet, hogy a gyülekezetben maga a templom, imaház és annak állapota, fenntartása, üzemeltetése, folyamatos szépítése válik a végső céllá. Ráadásul nehéz az ilyen épületen olyan strukturális változtatást végezni, amire pedig szükség lehet. Nehéz helyzetbe kerül ilyenkor a gyülekezet vezetése. „Egy történelmi múltú, de többé már nem megfelelő épülethez való ragaszkodás nem lehet előbbre való szempont, mint az emberek megszólítása”²⁷⁷ - írja Warren ezzel kapcsolatban.

Rendezvényközpontú gyülekezetek. Az ilyen gyülekezet havi rendezvénysora azt mutatja, mintha a gyülekezet legfontosabb dolga az lenne, hogy megtöltse tagjai naptárát. Annyira belemerülhet az adott közösség a rendezvények szervezésébe, hogy el sem kéri Istentől azok célját, nem méri fel a lebonyolított rendezvények gyümölcseit.

Kereső-központú gyülekezetek. Warren nyilvánvalóan nagyon fontosnak tartja azt, hogy a hitben még el nem kötelezett emberek számára nyitott legyen a gyülekezet, hiszen maga is így építette fel a Saddlebacki Gyülekezetet. Azonban ez is átveheti a vezető

²⁷⁶ Az „driven by programs” kifejezést talán jobban lehetne „programközpontú” szóval fordítani. Némi átfedés található itt a listában két elemmel hátrébb található „driven by events” kategóriával, amelyet a „rendezvényközpontú” szóval adott vissza a fordító.

²⁷⁷ i.m., 83.

szerepet, és akkor felborul a gyülekezet szolgálatának egyensúlya. Nem szabad, hogy „a hitetlenek szükségletei” váljanak a gyülekezet hajtóerejévé.

Egy bibliai modell: céltudatos gyülekezetek. Warren ezen a ponton ismét kinyilvánítja műve megírásának célját: „olyan gyülekezetekre van ma szükség, amelyeket céltudatosság vezérel, és nem más erők irányítanak. Ez a könyv azért íródott, hogy új modellt kínáljon, a céltudatos gyülekezet modelljét, mintegy biblikus és egészséges alternatívaként a gyülekezetek hagyományos szervezési és működési formával szemben.”²⁷⁸ Ennek érdekében két alapvető elemre hívja fel a figyelmet. Először is, szükségünk van *új nézőpontra*. Ez alatt azt érti, hogy az Újszövetségből kiolvasott öt cél szempontjából kell gyülekezetünk minden megnyilvánulását megvizsgálnunk. Másodszor, a gyülekezetet egy átalakító *folyamaton* szükséges átvezetni annak érdekében, hogy az öt célnak megfelelően céltudatosan működhessen.

A szerző felteszi a kérdést: miért fontos a céltudatosság? Válaszának összegzését így olvashatjuk: „ha egy gyülekezetet nem biblikus vezérlőerő hajt, egészsége és növekedése soha nem fog Isten szándéka szerint alakulni. Az erős gyülekezetek nem programokra, emberekre, vagy ügyeskedésre, hanem Isten örökkévaló céljaira épülnek.”²⁷⁹

Negyedik fejezet: „Az egészséges gyülekezet alapja”

A mindennapi életből vett példák és bibliai idézetek alapján mutat rá a saddlebacki lelkész a *jó alap* fontosságra. Állítása szerint az alap meg fogja határozni a gyülekezet méretét és erejét. Ő a világosan, tisztán megfogalmazott küldetésnyilatkozatot tartja annak az alapnak, amelyre a gyülekezetet fel lehet építeni. Az Isten útmutatásán nyugvó gyülekezeti küldetésnyilatkozat képes:

- csökkenteni a csalódottságot az emberekben (gyülekezeti tagokban, látogatókban)
- segíteni a gyülekezetnek az összpontosításban (mit szükséges végezni, és mit nem)
- együttműködésre ösztönöz (a világos cél egybevonja azokat, akik azt támogatják)
- segít az önértékelésben (amelynek során a gyülekezet időről időre felméri, hogy hogyan áll küldetése betöltésében).

Ahhoz tehát, hogy egy közösség céltudatos gyülekezetté váljon, egy *folyamatot* szükséges beindítani. Ez így írható le tömören: „először is, meg kell határozni a célokat. Ezt követően meg kell ismertetni a célokat mindenkivel a gyülekezetben – rendszeres időközönként. Harmadik lépésben a célok köré kell szervezni a gyülekezetet. Végül pedig, alkalmazni kell a célokat a gyülekezeti élet minden területén.”²⁸⁰

²⁷⁸ i.m., 84.

²⁷⁹ i.m., 86.

²⁸⁰ i.m., 95.

Ötödik fejezet: „Meghatározni a célokat”

Warren tudatos keresés, kutatás, bibliatanulmányozás és megfigyelések segítségével öt nagy célt talált a Bibliában az újszövetségi gyülekezet szolgálatára nézve. Véleménye szerint ebbe az öt célba minden beletartozik, amit akkor a keresztyének szolgálatként végeztek, és ezért ma is így kell eljárunk.

Javaslat szerint azonban nem helyes az, ha egy lelkipásztor egyszerűen csak kijelenti ezt gyülekezetének. Sokkal eredményesebb, ha rávezeti a közösséget erre. Azt javasolja, hogy egy bibliatanulmányozó sorozatban vizsgáljunk meg minden olyan igeszakaszt, amelyekben Jézus Krisztus szolgálata kerül ismertetésre, az Ő parancsai olvashatóak reánk nézve, és amelyekben a Bibliában megjelenő gyülekezetek élete kerül leírásra (ehhez egy részletes bibliai referencialistát is ad).

A szerző Biblia-centrikussága itt is, ezen egyszerű példán keresztül is látható. Ahogyan ő fogalmaz: „nem az a dolgunk, hogy *megalkossuk* a gyülekezet céljait, hanem hogy *felfedezzük* őket”.²⁸¹

Javaslat szerint ezután szükséges, hogy gyülekezetünkben összegezzük a hívők által felfedezett eredményeket. Az ilyen módon együtt, közösségileg felfedezett gyülekezeti célokat tömörítsük egy küldetésnyilatkozatban (lehetőleg egy mondatban). Ez a küldetésnyilatkozat véleménye szerint akkor lesz hatékony, ha:

- *biblikus* (a Szentírás az alapja, onnan olvastuk ki),
- *konkrét* (ne zsúfoljunk bele mindent, ne legyen általános elvek sorolása),
- *közvetíthető* (tömör, megjegyezhető, könnyen idézhető),
- *ellenőrizhető* (jelentsen egy olyan mércét, amely segítségével ki tudjuk értékelni előrehaladásunkat).

Warren arra jutott, hogy az imént ismertetett folyamaton átvezetve a gyülekezeti tagokat, két biblia igeszakaszban össze lehet foglalni a gyülekezet céljait. Ez a két igeszakasz a nagy parancsolat (Máté 22,37-40) és a missziói parancs (Máté 28,19-20). Ezek szolgáltak alapul számára gyorsan fejlődő gyülekezet szlogenjének megfogalmazásához:

„A Nagy Parancsolat és a Nagy Küldetés iránti Nagy Odaszánás Nagy Gyülekezetté²⁸² tesz.”²⁸³

A szerző az öt célt a következő módon olvassa ki az említett két igeszakaszból:

²⁸¹ i.m., 99.

²⁸² Fontos megjegyezni, hogy ugyan a Saddlebacki Gyülekezet mára egy úgynevezett meggyülekezetté vált, azaz „nagy” méreteiben is (mennyiség), de emellett az általa használt „great church” kifejezés úgy is fordítható, hogy „nagyserű gyülekezet” (minőség), amely Warren célja volt mindig is a mennyiségi növekedéssel együtt.

²⁸³ i.m., 104.

- *Az első cél: Szeresd az Urat teljes szívvedből!* Egy szóval jelezve az imádás, a magasztalás vagy az istentisztelet kifejezés adja vissza ennek a célnak a jelentését.²⁸⁴
- *A második cél: Szeresd felebarátodat, mint magadat!* Ez a szolgálat célja, területe Warren terminológiájában.
- *A harmadik cél: Menjetek el, tegyetek tanítvánnyá!* Ez a cél röviden az *evangélizáció* kifejezéssel fedhető le.
- *A negyedik cél: Megkeresztelve őket.* Az író kifejti, hogy a keresztség nem csak a megváltás szimbóluma, hanem azt is kifejezi, hogy közösségbe kerültünk Istennel, és a gyülekezetben az emberekkel, így ez a cél a *közösség* szóval írható le.
- *Az ötödik cél: Tanítva őket az engedelmességre.* A *tanítványképzés* szóval jellemezhető terület ez a gyülekezet küldetésében és szolgálati tevékenységében.

Ezután megismerhetjük a Saddlebacki Gyülekezet küldetésnyilatkozatát. Warren kiemel három fontos jellemzőt ezzel kapcsolatban:

- az *eredmények* szempontjából van megfogalmazva, nem a tevékenységek alapján;
- úgy van megfogalmazva, hogy *bekapcsolódásra buzdítson* minden gyülekezeti tagot;
- úgy került elrendezésre az öt cél, hogy *egymásra épülő folyamatot* alkossanak.

A fejezet végén még egy lényeges megfogalmazás olvasható a folyamat négy lépcsőjéről:

„Az Isten céljainak megvalósítására általunk kidolgozott folyamatnak négy lépcsője van: Behozzuk az embereket, megerősítjük őket, képezzük őket, majd kiküldjük őket. A folyamat során behozzuk őket, hogy tagok legyenek, megerősítjük őket, hogy érettek legyenek, képezzük őket, hogy szolgálatot végezzenek, és kiküldjük őket misszióba, hogy magasztalják az Urat. Ez minden! Saddlebackben csak erre törekszünk. Semmi mással nem foglalkozunk.”²⁸⁵

Jól megfogható ebben az érvelésben, hogy mit jelent a szerző számára a céltudatosság, a célok által vezéreltség, a fókusz.

Hatodik fejezet: „Megismertetni a célokat”

Nehémiás példája kapcsán arra kapunk buzdítást ebben a fejezetben, hogy ne elégedjünk meg azzal, hogy megértjük Isten vezetéséből azt, hogy mi a gyülekezetünk feladata. Ne is csak egyszerűen elmondjuk azt a gyülekezetünk tagjainak. Szükséges a látás és a célok *rendszeres*, alapos és ismétlődő módon történő közvetítése.

²⁸⁴ A Warren által angolban használt „worship” jelenti mind magát az istentiszteleti eseményt, mind a hívő cselekedetét, amikor Isten imádja, magasztalja. A fordító ezért a szöveggörnyezet kívánalmi által hol az egyik, hol a másik kifejezést részesíti előnyben.

²⁸⁵ i.m., 109.

Warren szerint sok eszközünk van erre nézve:

- *A Szentírás.* Mutassuk meg a gyülekezetnek, hogy amit kommunikálunk, az a Biblián nyugszik.
- *Szimbólumok.* A képi megjelenítés segítségünkre lehet abban, hogy az emberek megjegyezzék és könnyen felidézzék a gyülekezet küldetését, céljait.
- *Jelmondatok.* Az előzőhöz hasonló eszköz az egy tömör mondatban, szlogenben megfogalmazható mondanivaló.
- *Történetek.* Ahogyan Jézus is a mindennapi életből vett képek által tanított, példázatokot használt, úgy mi is használhatunk kortárs történeteket a célok közvetítése érdekében.
- *Konkrétumok.* Szükséges a világos, érthető megfogalmazás a gyülekezeti tagok számára annak érdekében, hogy tudják, mit várunk tőlük a célok elérése érdekében.

Ezután a Bibliából kiolvasott célok személyre szabásáról olvashatunk. Ez azért lényeges, hogy az öt cél megvalósításának módja eltér a különböző korokban és geográfiai helyszíneken. Végül arra kapunk figyelmeztetést, hogy nem elég egyszer közölni a célokat. Újra és újra vissza kell emelnünk tekintetünket az Istentől kapott gyülekezeti céljainkra, és másokat is erre kell biztatnunk, ha szeretnénk meglátni ennek a folyamatnak a gyümölcseit.

Hetedik fejezet: „A célok köré szerveződni”

Ennek a fejezetnek az elején a szerző most már fókuszáltabb módon ismeretet olyan gyülekezeteket, amelyek életében felborult az egyensúly. A korábbi, harmadik fejezetben felsorolt torzulások után itt egy olyan listát találunk, ahol az öt cél egyike kerül túlhangsúlyozásra, és nem egy olyan jellemző, amely kívül állna az öt bibliai cél körén.

Az ilyen, biblia célok alapján, de eltolódott hangsúllyal működő gyülekezetek öt típusa:

- *A lélekmentő gyülekezet.* Ha a lelkipásztor (és/vagy a vezetőség) leginkább az evangélizáció szolgálatához vonzódik, akkor ebben jeleskedik, de háttérbe szorulhat a többi cél, és az azokból adódó szolgálatok.
- *Az Isten jelenlétét megtapasztaló gyülekezet.* Ez a kifejezés a gyülekezeti éneklés, zenélés, dicsőítés felé eltolódott gyülekezetet írja le. Az Úr jelenlétének átélése, megtapasztalása lesz a mindennek felett álló cél. Warren megjegyzi, hogy mind az úgynevezett karizmatikus, mind a nem karizmatikus példáit meg lehet találni ennek a jelenségnek.

- *A családi alkalmak gyülekezete.* Az ilyen gyülekezet mindeneken túlnőtt célja a közösségépítés. Vezetője általában a pasztorációs tevékenységet tartja a legfontosabbnak, és vezetői megbízása egyéb területei elhanyagolásra kerülnek.

- *A „tanterem gyülekezet”.* Az ebbe a típusba tartozó gyülekezetek a tanítást részesítik előnyben. Az oktatás, a jegyzetelés, a tantételek, bibliatanulmányok minden más leuralnak.

- *A szociálisan érzékeny gyülekezet.* Az ilyen közösség a társadalom átformálására igyekszik (kisebb vagy nagyobb körben, a gyülekezet méretétől függően), és rengeteg szociális aktivitásban részt vesz. Ez a gyülekezet típus egyaránt fellelhető a teológiailag liberális és a konzervatív elkötelezettségű közösségekben.

Warren itt, az általa kedvelt, öt elemből álló listákat egy újabbal gazdagítja, amit „öt fontos gyülekezetek-feletti mozgalomnak” nevez. Ezek a következők:

- *A laikus megújulási mozgalom.* Lényege, hogy minden hívő ember az Úrtól elhívott, és lehet felkészített is Isten szolgálatára. Az egyetemes papság elvét állítja újra a figyelem középpontjába.

- *A tanítványképzés/lelki fejlődés mozgalma.* Ez a mozgalom a hívők lelki érettségre való eljuttatását tűzi ki céljául.

- *A dicsőítési/megújulási mozgalom.* Az imádás, Isten dicsőítése áll figyelem középpontjában.

- *A gyülekezetnövekedési mozgalom.* Az evangélizáció, (a szűk értelemben vett) misszió és a gyülekezet létszámának gyors növekedése a cél az ebben részt vevők számára.

- *A házicsoport/lelkigondozói mozgalom.* Az egymással való törődés és a közösség a kiemelt célja.

A szerző szerint hálásnak kell lennünk ezekért a mozgalmakért, azonban ezek is az általa ismertetett öt cél *egyikét* hangsúlyozzák. Hogyan tartsuk hát meg az egyensúlyt - kérdezi Warren. Mert csak „a kiegyensúlyozott gyülekezet egészséges gyülekezet”²⁸⁶ - írja. Két eszközt ajánl hozzá, amelyek az „elkötelezettség körei” és „a növekedés folyamata” nevű ábrákkal²⁸⁷ szemléltethetők.

²⁸⁶ i.m., 128.

²⁸⁷ Lásd az ábrák jegyzékében, 1. és 2. ábra.

Hogyan segíthetnek ezek? Warren így vélekedik erről: „ha gyülekezeted az öt cél köré szervezed, és a gyülekezeti tagokat elkötelezettségük alapján az egyes célok valamelyikéhez sorolod, jó úton haladsz szolgálatod egyensúlyban tartása, és egy egészséges gyülekezet kialakítása felé. Most már készen álltok az utolsó lépésre ahhoz, hogy céltudatos gyülekezetté váljatok: alkalmazni kell a célokat a gyülekezeti élet valamennyi területén.”²⁸⁸ Ennek módjáról ír a következő fejezetben.

Nyolcadik fejezet: „Alkalmazni a célokat”

Az elmélet ismertetése után Warren rátér arra, hogy mit szükséges megtennünk a gyakorlatban, ha szeretnénk „céltudatosan” működni gyülekezetünkben. „Most érkezünk el a céltudatos gyülekezetté válás legnehezebb részéhez... következetesen alkalmazniuk kell céljaikat a gyülekezeti élet minden vonatkozásában: programszervezés, ütemezés, költségvetés, munkatársak kiválasztása, igehirdetés, stb.”²⁸⁹ Ennek érdekében tíz olyan lépést ismerhetünk meg, amelyek elvezetnek bennünket a céltudatos működéshez. Ezek a következők:

1. Új tagok céltudatos bevonása. Az elkötelezettség köreit bemutató ábra lehet ebben segítségünkre. Warren újszerű megközelítése ebben az, hogy javaslata szerint *kívülről befelé* érdemes a gyülekezet növekedését segíteni. Azaz ne egy kis, elkötelezett magból induljon ki a gyülekezet alapítása, törekedve arra, hogy innen kilépve egyre szélesebb körökbe jussunk. Ő ennek az ellentétét javasolja: *kívülről befelé* érdemes haladni. Azaz a településünk lakosságának elérésével kezdjük, majd az elkötelezettségben egyre komolyabb szintre lépő személyeket vonjuk a gyülekezet magjához egyre közelebb. Ez a természetes előrehaladás iránya Warren szerint. Mivel ez egy folyamat, hosszú idő szükséges hozzá.

2. Célokhoz igazodó programok. A szerző javaslata szerint minden programot ahhoz kell igazítani, hogy az elkötelezettség kör által megnevezett csoportoknak megfelelő célok elérésre kerülhessenek.

²⁸⁸ i.m., 135.

²⁸⁹ i.m., 137.

- A „*híd-alkalmak*” olyan rendezvények, amelyek által a környezetünk (lakóközösség) megszólíthatóvá válik.
- Az *érdeklődők számára rendezett nyílt istentiszteletek* olyan rendezvények, amelyekre meg lehet hívni azokat, akik nem gyakorló keresztyének, de már kapcsolatba kerültek velünk. Ezekhez sorolhatóak a gyülekezet életének szerves részét alkotó kiscsoportok is.
- Az *életvezetési szolgálat* már az elkötelezetteknek szól. Bibliatanulmányozás, hitmélyítő előadások, stb.
- A *sejt* a Saddleback Gyülekezet terminológiájában az előjárók továbbképzését jelenti. Warren kiemelt fontosságú, személyesen végzett szolgálata ez, amit mindig ő vezet gyülekezetében, nem delegálja ezt számos munkatársai egyikére sem.

Az emberek *céltudatos, szisztematikus tanítása* elengedhetetlenül fontos a szerző véleménye szerint. Ennek érdekében dolgozta ki a növekedés folyamatát bemutató ábrát²⁹⁰, amely az öt cél elérésének megvalósítását mutatja be - ez alkalommal az egyén életében. Célunk, hogy a gyülekezetünkbe került embereket végig segítsük ezen a folyamaton, ami az elkötelezettségük érését jelenti.

Kiscsoportok tudatos kialakítására is biztatást kapunk. Ilyenek lehetnek:

- az *érdeklődők csoportjai* (ahol a fő cél az evangélizáció),
- a *támogató csoportok* (amelyekben a gyülekezet gondoskodását tapasztalhatják meg a szükségben lévők),
- a *szolgáló csoportok* (amelyek konkrét szolgálatok elvégzésére szerveződnek),
- a *hitmélyítő kisközösségek* (a tanítványképzésre és bibliatanulmányozásra koncentrálva).

Lényeges a *munkatársak céltudatos kiválasztása* is. Warren azt javasolja, hogy például a beosztott lelkészek vagy önkéntesen szolgáló előjáróink az öt cél egy-egy eleméért legyenek felelősek, annak szolgálatát vezessék, mint olyan emberek, akik arra érznek elhívást és lelki ajándékuk, adottságuk is van hozzá.

Kapcsolódó javaslat az, ami ezután következik: legyen *a gyülekezetünk egész felépítése is céltudatos!* Ha nem hagyományos módon strukturáljuk gyülekezetünket és

²⁹⁰ Lásd az ábrák jegyzékében a 2. ábrát: a Céltudatos Gyülekezet képzési folyamata (más néven „a növekedés folyamata”).

a vezetőséget, hanem az öt célnak megfelelően, akkor ez is segítségünkre lesz a céltudatos működésben. Így a szolgáló csoportok is lehetnek egy-egy területre szakosodó kisközösségek:

- *a missziós csapat*, amelynek célja a gyülekezeten kívüli emberek elérése és az evangélizáció,
- *a dicsőítő/zenei csapat*, amely tagjai a gyülekezet istentiszteleteinek, különösen is a „dicsőítésnek és magasztalásnak” megtervezéséért és elvégzéséért felelősek,
- *a tagsági csapat*, akik feladata a közösség felépítése, a nyájról való gondoskodás,
- végül *a szolgálati csapat*, akik a gyülekezet tagjait segítik el Istent szolgáló életvitelre.

A *céltudatos igehirdetés* a következő elem. Warren azt javasolja, hogy az éves igehirdetési terv is az öt cél alapján épüljön fel. Például megoldást jelenthet az, hogy az öt célról szóljon egy-egy igehirdetési sorozat. Ezek mellett (a sorozatok között) természetesen az igehirdetőnek lehetősége van egyéb témákról szólóüzenetek átadására, az ünnepek témájára való koncentrálásra, stb.

A *céltudatos költségvetés* elve azt jelenti, hogy fontos a gyülekezet költségvetését is úgy összeállítani, hogy abban se boruljon fel az öt cél egyensúlya. Tervezzünk anyagi forrásokat az istentiszteleti eseményekre, az evangélizációra, a közösségépítésre, a tanítványok nevelésére és a karitatív szolgálatokra is, egyenlő arányban.

A *céltudatos időbeosztás* kialakításáról szóló alpontban arra kapunk biztatást és útmutatást, hogy egy-egy célra a naptári év bizonyos időszakában különösen is nagy hangsúlyt fektessünk (például január és június lehet a hitmélyítés időszaka, február és július a szolgálaté, stb.).

Végül fontos elem a gyakorlati lépések között a *céltudatos kiértékelés* is. „Annak érdekében, hogy a folyamatosan változó világban a gyülekezet hatékony maradjon, szükséges rendszeresen kiértékelni az elvégzett munkát... Egy céltudatos gyülekezetben a célok jelentik azt a mércét, ami alapján kiértékelhetjük az eredményességet”²⁹¹ - írja erről Warren.

²⁹¹ i.m., 151.

2.4.2.4. Harmadik rész: „Hogyan érjük el a lakosságot?”

Kilencedik fejezet: „Kik alkotják a célpontot?”

A szerző szerint az alapvető probléma ezen a területen az, hogy a legtöbb gyülekezet célcsoportja: „mindenki”. Bár érthető és szeretetteljes hozzáállást tükröz ez a megközelítés, sajnos zsákutcába jut, „mivel az emberek nagyon különbözőek, ezért lehetetlen, hogy egyetlen gyülekezet mindenkit megszólítson. Ezért van szükség sokféle gyülekezetre. Együtt elvégezhetjük mindazt, amire egyetlen gyülekezet, stratégia vagy stílus sem képes önmagában.”²⁹²

Warren szerint biblikus alapelv az, hogy *evangélizációs célcsoportot* jelölünk ki gyülekezetünk számára. Érvelésében Jézus Krisztus Izrael elveszett juhai felé irányuló missziójára (lásd Mt 10,5-6) és Pál, a pogányok felé irányuló küldetésére (lásd Gal 2,7) hivatkozik. A célcsoport kiválasztásában jó kiindulási pont a *célpont földrajzi meghatározása*. Ez azt jelenti, hogy felé kell mérnünk az általunk elérni kívánt emberek elhelyezkedését, életterük jellemzőit. Ezután következhet a *demográfiai felmérés*, hiszen tudnunk kell, hogy a számunkra elérhető terület lakosságában milyen életkori eloszlást találunk, mennyi az egyedülállóak száma, milyen a házasságok állapota, milyen iskolázottsággal és fizetési besorolással jellemezhetőek. Ebből is következik a *célcsoportunk kulturális meghatározása*. Mint egy idegen kultúrába becsöppenő misszionáriusnak, nekünk is feladatunk feltérképezni saját szolgálati környezetünk kultúráját. Ennek érdekében sok, személyes beszélgetést javasol a szerző. Ez azután arra is lehetőséget ad nekünk, hogy *célcsoportunk lelki felmérését* is elvégezzük. Tisztázandó kérdések: hisznek-e Istenben a környezetünkben élő emberek? Keresztyének vagy más valláshoz tartoznak? Milyen vallások, mely felekezetek rendelkeznek történelmi múlttal az adott területen? Gyakorolják-e hitüket településünk, célterületünk lakosai?

Warren és gyülekezete *a cél megszemélyesítésében* is elvégezte a célcsoport behatárolását. Az ő célcsoportjukba tartozó, azt megtestesítő figurát „Saddleback Sam”-

²⁹² i.m., 156.

nek nevezték el, egy találó ábrán bemutatva²⁹³ annak jellemzőit, életét, munkáját, kedvteléseit, kihívásait, stb. Hasonló megszemélyesítést javasol minden gyülekezet számára a kötet írója.

Tizedik fejezet: „Kiket szólíthatunk meg a legkönnyebben?”

Ez a fejezet azzal a kezdődik, hogy a szerző biblia példákkal felhívja a figyelmünket arra, hogy „...az evangélium leginkább az emberi kapcsolatokon keresztül terjed”²⁹⁴. Ezért optimális úgy kezdeni a szolgálatot, hogy azokat igyekszünk megszólítani, akikkel van közös pont az életünkben. Ennek érdekében mérjük fel a következőket:

- kik járnak a gyülekezetünkbe?
- milyen vezetőink vannak?

Ennek oka az, hogy „olyanokat fogunk vonzani, amilyenek vagyunk, nem amilyenek szeretnénk lenni”²⁹⁵.

Egy igen lényeges kérdéssel szembesülhetünk akkor, amikor azt vizsgáljuk: mit tegyünk, ha gyülekezetünk nem illeszkedik a környezetébe? Ennek oka lehet például az, hogy megváltozott a környezetünk (az urbanizáció, szekularizáció miatt vagy egyéb okokból). Warren javaslatai erre az esetre:

- „*Építs a meglévő erősségekre!*”
- „*Alakítsd át a gyülekezetet!*”
- „*Alapíts új gyülekezeteket!*”

Környezetünk *lelki fogékonyságának felismerése* lényeges a szolgálatunk eredményes folytatása érdekében. Bibliai példával élve azt mondhatjuk, hogy érdemes a magot a legtermékenyebb földbe vetni a bő aratás reményében. A szerző szerint a „jó föld” a következő embercsoportokat jelenti:

- *átmeneti állapotban lévő emberek* (például új házasság, új munkahely, stb.),
- *megpróbáltatás alatt lévő emberek* (például válás, munkanélkülivé válás, betegség, haláleset a családban, stb.).

²⁹³ i.m., 169.

²⁹⁴ h.m., 173.

²⁹⁵ i.m., 177.

Tizenegyedik fejezet: „Kidolgozni a stratégiát”

A szerző édesapja, a lelkes horgász példáján keresztül tárgyalja ezt a fejezetet, bemutatva az emberek elérésével és az „emberhalászattal” kapcsolatos fontos teendőinket. Természetesen ez csak szemléltető példa, és az emberhalászat végső alapját nem ebből, hanem a Bibliából, Jézus szolgálatából veszi. „A hatékony evangélizáció titka,... hogy követjük is Krisztus módszerét... Neki volt stratégiája. Mintát adott az evangélizáció el nem évülő alapelveire, amelyek ma is működnek, ha alkalmazzuk őket.”²⁹⁶ Ezek alapján a következő javaslatokat kapjuk a céltudatos módon történő evangélizációhoz:

- *„Tudd, hogy mire halászol!”* Más és más eszközöket és módszereket kíván meg a különféle halak halászata. Így van ez az emberek elérésével kapcsolatban is.
- *„Menj oda, ahol harapnak a halak!”* Az evangéliumra fogékony emberekkel töltsük az időnket.
- *„Tanulj meg a halak fejével gondolkodni!”* Szükséges megismernünk célcsoportunk gondolkozását, szokásait annak érdekében, hogy tudjuk, hol találkozhatunk velük, miről beszélgessünk, stb.

Warren kidolgozott egy kérdőívet, amelyet gyülekezetének alapításakor használt. Ezt azóta gyülekezetek ezrei használják szerte a világban. Öt kérdésből áll:

1. *„Ön szerint mire van leginkább szüksége ennek a környéknek?”*
2. *„Részt vesz Ön tevékenyen valamelyik gyülekezet életében?”*
3. *„Ön szerint a legtöbb ember miért nem jár templomba?”*
4. *„Ha Ön olyan gyülekezetet keresne, ahova szívesen eljár, milyen dolgokat venne figyelembe?”*
5. *„Mit tehetnék Önért? Milyen tanácsot tudna adni egy lelkésznek, aki tényleg szeretne segíteni az embereken?”*

A szerző ismertet négy alapvető panaszt, amelyekre a felmérése során bukkant:

1. *„A templom unalmas, különösen a prédikációk. Az igehirdetésnek nincs köze az életemhez.”*

²⁹⁶ i.m., 186.

2. *„A gyülekezeti tagok barátságatlanok az alkalmi látogatókkal. Ha templomba megyek, szeretném azt érezni, hogy szívesen látnak, anélkül azonban, hogy zavarba hoznának.”*
3. *„Az egyháznak fontosabb a pénzem, mint én.”*
4. *„Aggódunk a gyülekezeti gyermekvigyázás színvonala miatt.”*

A kaliforniai pásztor nem hagyta figyelmen kívül a felmérés eredményét, hanem a gyülekezetalapítási stratégiájának ez lett a másik fontos alapja, a bibliai alapelvek mellett. A kutatás eredményeit felhasználva írta meg a lakóközösségnek szóló nyílt levelét, amelyben egy olyan gyülekezet megalapítását ígérte, amely ezen hibákat ki fogja küszöbölni. A levél hatására jelent meg az a 205 ember, akik a Saddleback Gyülekezet első nyilvános istentiszteletének igehallgatóit jelentették, majd a később, úgynevezett „megagyülekezetté” vált közösség alapító tagságát alkotta.

A halakat a nekik megfelelő módon kell kifogni - biztat bennünket is Warren. Ennek érdekében:

- *„Ismerjük meg kultúrájukat, és alkalmazkodjunk hozzá!”*
- *„Hagyd, hogy a célcsoport határozza meg a közeledés módját!”*
- *„Kezdd a gyülekezetbe nem járók által érzett szükségletekkel!”*
- *„Tudd meg, hogy mi jelent akadályt a gyülekezetbe nem járóknak, és hárítsd el azt!”*
- *„Változtass módszert, ahányszor csak szükséges!”*

Az is fontos a szerző szerint, hogy több horgot használjunk a halászat során. Minél több módon próbáljuk elérni a célcsoportunkba tartozókat, annál nagyobb az esélyünk az eredményes evangélizációs szolgálatra. Ennek érdekében például eltérő stílusú istentiszteleteket tarthatunk. Warren szerint „nem jelenti a fogyasztói szemléletnek való behódolást, ha több, sőt esetleg több stílusú istentiszteletet is kínálunk. Ez taktikus, önzetlen dolog, és azt sugallja, hogy hajlandók vagyunk mindenre azért, hogy több embert tudjunk megnyerni Krisztusnak.”²⁹⁷

Fontos megértenünk, és elsegíteni gyülekezetünket annak megértésére, hogy *anyagi forrásokat kell áldoznunk* az emberek elérésére. Azaz, ez a tevékenység pénzbe (is) kerül. Tanítsunk erről, és buzdítsuk a ránk bízott közösséget az erre a célra történő áldozathozatalra!

²⁹⁷ i.m., 200.

2.4.2.5. *Negyedik rész: „Hozzuk be a tömeget!”*

Tizenkettedik fejezet: „Hogyan vonzotta Jézus a tömeget?”

Jézus Krisztus hatalmas tömegeket vonzott szolgálata során - mutat rá a szerző. Véleménye szerint ez azt okozza, hogy „a Krisztus-szerű szolgálat ma is tömegeket vonz. Nincs szükség arra, hogy trükköket alkalmazzunk, vagy megtagadjuk a meggyőződésünket ahhoz, hogy sokaságot gyűjtsünk. Az üzenetet sem kell felhívítani.”²⁹⁸

Mi lehetett Jézus titka, amit mi is megtanulhatunk? Warren szerint az, hogy *Ő szerette a hitetleneket, és ez vonzott hozzá nagyon sok embert*. Ezért a mi szolgálatunkban is ez a legnagyobb feladat, és egyszersmind a leggyümölcsözőbb stratégia: *úgy szeretni a nem hívő embereket, ahogyan Megváltónk tette*. Ez a gyülekezetnövekedés titka.

Ennek érdekében fontos, hogy *megteremtsük az elfogadás légkörét* a gyülekezetben, hiszen az fogja meghatározni, hogy egy látogató vissza tér-e valaha is az adott közösségbe. Ez a teljes tagság előtt álló kihívás. Ugyanakkor kiemelten fontos, hogy a látogatók számára a gyülekezet „arca”, *a lelkipásztor is szeresse az embereket*. Szükséges az is, hogy ezt felismerjék a hozzánk látogatók. Ennek eléréséhez gyakorlati útmutatásokat kapunk:

- *„Jegyezd meg a neveket!”*
- *„Köszönts személyesen az embereket az alkalmak előtt és után!”*
- *„Érintsd meg az embereket!”*
- *„Személyes, meleg hangú levelet írv a látogatóknak!”*

Nem kell azt gondolnunk, hogy szeretetünk kifejezése azt közvetíti, hogy jóváhagyjuk látogatóink, a keresztyén értékrendtől adott esetben nagyon eltérő életstílusát. Elfogadhatjuk őket *jóváhagyás nélkül*.

Azután felismerhetjük Jézus szolgálatában azt, hogy *Ő betöltötte az emberek szükségleteit*, és ez is tömegeket vonzott az Ő közelébe. Ez felkelti az ember figyelmét,

²⁹⁸ i.m., 205.

és amikor a közelünkbe kerülnek ezáltal, akkor azt is megtapasztalják, hogy valós segítséget kapnak tőlünk, nem csak elméleti (ki)oktatást.

Jézus tanítása gyakorlati és érdekfeszítő volt, ami szintén sokakat vonzott. Úgy tanított, hogy:

- „*az emberek szükségleteiből, fájdalmaiból, és érdeklődéséből indult ki*”,
- „*az igazságot az életre vonatkoztatta*”,
- és „*érdekes stílusban beszélt a tömeghez*”.

Warren ezt a fejezetet azzal zárja, hogy szól a tömeg felé való szolgálat *kettősségéről*. Azt érti ezalatt, hogy nem csak a „menj, és hirdesd”, hanem a „jőjj, és lásd” is fontos szerepet játszik gyülekezetünk növekedésében. „Nem kell választanunk a „menj” és a »jőjj« között; mindkettő érvényes formája az evangélizációnak... Mi Saddlebackben mind a két megközelítést alkalmazzuk. Azt mondjuk a körülöttünk élőknek: »Jőjj, és lásd!« de a gyülekezet magjának azt mondjuk: »Menj és hirdesd!«”²⁹⁹

- összegzi érvelését. Ehhez kapcsolódóan, *a bennünket körülvevő kultúrára adott válaszunk nemcsak utánzás vagy elszigetelődés lehet. Lehet átítatás is*. A tömeggel való szeretetteljes kapcsolat ad nekünk erre lehetőséget.

Tizenharmadik fejezet: „Az istentisztelet is lehet bizonyág”

A fejezetben Warren, *az istentiszteleti cselekményről szóló tizenkét meggyőződését* sorolja fel és indokolja.

1. *„Csak a hívő ember tudja igazán magasztalni Istent.”* A nem hívő ember erre képtelen.
2. *„Az istentisztelethez nincs szükség épületre.”* Warren az ApCsel 17,24-re hivatkozik ezen állításának igazolásához, és leírja, hogy gyülekezete 10.000 tag fő fölé nőtt saját épület nélkül.³⁰⁰

²⁹⁹ i.m., 231.

³⁰⁰ Természetesen ez nem azt jelenti, hogy csak szabadtéren jöttek össze. A házi csoportok mellett a több tucat embert tömörítő gyülekezeti egységek és az össz-gyülekezeti összejövetelek számára alkalmanként és rendszeresen épületeket béreltek.

3. „Az istentiszteletnek nincs helyes »stílusa«”. Jézus Krisztus két követelményt támasztott az igaz istentisztelettel szemben: annak *lélekben és igazságban* kell történnie. Így egy adott istentisztelet *stílusában* nagy szabadságunk van.
4. „A hitetlenek szemlélői lehetnek a hívők imádatának.” Látogatóként, megfigyelőként nem csak, hogy jelen lehetnek, hanem ezt még bátorítanunk is kell, hiszen ekkor érzékelhetik Isten természetfeletti jelenlétét - a hívők istentiszteleti cselekménye által.
5. „Az istentisztelet erőteljes bizonyágtétel a hitetlenek felé, ha Isten jelenléte érezhető, és az igehirdetés érthető.” Ez az előző pontból következik. A szerző szerint az ApCsel 2-ben leírt tömeges Istenhez történő fordulás is ilyen okból történt. Az istentiszteleten részt vevő, még nem hívő emberek evangélizációja így történhet természetes módon: érzékelve Isten jelenlétét, megérintést kaphatnak, és megindulhatnak a hit útján.
6. „Isten azt akarja, hogy tekintettel legyünk a hitetlenek félelmeire, gátlásaira, és szükségleteire, amikor jelen vannak az istentiszteletünkön.” Az 1Kor 14,23 példáján okulva nekünk is figyelniünk kell arra, hogy igyekezzünk elhárítani azokat az akadályokat, amelyek a látogatóinkat meggátolhatják istenkeresésükben.
7. „Az istentiszteletnek nem kell felszínesnek lennie ahhoz, hogy érzékeny legyen a keresők iránt. Az igehirdetést nem kell felhívítani, csak legyen érthető.” Warren egy, az ő egész szolgálatára nagyon jellemző érveléssel ír erről: „...a gyülekezethez nem tartozók nem azt várják, hogy felhívítsuk az igehirdetést – ők arra számítanak, hogy a Bibliát hallják, amikor elmennek gyülekezetbe. Amit *valóban* hallani akarnak, az az, hogy milyen üzenete van a Bibliának az ő életükre vonatkozóan; mindezt érthető nyelven, és olyan hangnemben, ami azt mutatja, hogy tiszteletben tartjuk őket, és törődünk velük.”³⁰¹
8. „A hívők és hitetlenek szükségletei gyakran átfedik egymást. Néhány területen jelentős különbségek vannak, a legtöbb területen azonban nagy a hasonlóság.” Istentiszteleteink tehát fókuszálhatnak a két csoport közös szükségleteire. Például: Isten léte és jellemzői, házassági kérdések, gyermeknevelés, emberi kapcsolatok építése, stb.

³⁰¹ i.m., 240. Kiemelés az eredeti szövegben.

9. *„Az istentiszteleti alkalmakat érdemes célszerűen specializálni.”* Szükséges lehet például kialakítani egy istentiszteletet a hívők tanítására, egyet a nem hívő látogatók evangélizációja érdekében.
10. *„A keresőknek kialakított istentisztelet támogatni kívánja a személyes evangélizálást, nem pedig helyettesíteni.”* Ugyan nagyszerű lehetőség egy ilyen esemény a nem hívő látogatók természetes módon történő evangélizációjára. Emellett továbbra is szükséges a gyülekezeti tagok bizonyágtétele a mindennapok során, amely szintén eszköze az evangéliumra nyitott ismerőseik hitben való elindulásának.
11. *„Nincs recept arra, hogy hogyan kell kialakítani az érdeklődők számára tartott istentiszteletet.”* A nem hívő emberek is sokfélék. Ezért nem lehet a számukra kialakított istentiszteletet egységesíteni.
12. *„Önzetlen és érett hívőkre van szükség ahhoz, hogy istentiszteletet kínálhassunk a keresők számára.”* Sok gyülekezetben inkább „önkiszolgálás” tapasztalható, mint sem szolgálat. Ha tagjainknak megadjuk a saját szükségleteiknek megfelelő lelki táplálékot, rendezvényeket, akkor esélyünk van arra, hogy önzetlen szolgálatra is sikeresen hívjuk őket a nem hívők elérésének terén.

Tizennegyedik fejezet: „Kereső-központú istentisztelet kialakítása”

Az előző fejezet gondolatait folytatva az író biztat bennünket: alakítsunk ki olyan istentiszteleteket, ahol a keresők³⁰² nem érzik magukat idegennek, és így nem zárkóznak be lelkileg az adott rendezvény során. Javaslati a következők:

- *„A célcsoportot szem előtt tartva tervezd meg az istentiszteletet!”* Ők a megszemélyesített célcsoport, „Saddleback Sam” (és felesége, „Samanta”) képeit szem előtt tartva tervezték el az eseményt.

- *„Tegyük a részvételt a lehető legegyszerűbbé!”* Olyan gyakorlati dolgokat érthetünk ez alatt, mint például több időpont felkínálása, szabad parkolóhelyek biztosítása.

³⁰² A „seeker-sensitive” mozgalom terminológiájában ez a gyülekezeti tagok olyan ismerőseit, és a lakókörnyezet olyan tagjait jelenti, akikben nyitottság van a keresztyén hit irányában, és eljönnek egy adott gyülekezet rendezvényére.

- „*Tegyük gördülékenyebbé az istentisztelet menetét!*” Minden rendezvénynek van ritmusa. Ha az istentisztelet vontatott, üres, időbeli hézagokkal teli³⁰³, akkor feszültséget okozunk a keresőkben.
- „*Hadd legyenek a látogatók felszabadultak!*” Kövessünk el mindent, hogy az eddig tapasztalható nyitottságuk (amely miatt megjelentek nálunk) ne csapjon át lelki értelemben vett bezárkózásba. Legyünk bátorítóak, adjunk információt arról, hogy mi fog történni, mikor mit várunk tőlük, és mit nem várunk el.
- „*Legyen derűs környezet!*” Épületünk, termünk kialakításánál legyünk figyelemmel arra, hogy már azzal is hangulatot és értéket közvetítünk, üzenünk. Hasonlóképpen az eseményeink hangulatára is szenteljünk figyelmet. Mit jeleznek ezek egy látogató számára? Hogy gyászolunk, vagy ünneplünk? Warren részletes tanácsokat ad a világítótestek színhőmérsékletétől kezdve a tiszta mellékhelyiségek fontosságáig számos gyakorlati dologban.
- „*Teremts vonzó légkört!*” A hangulat, a hangnem jobban megragadja a keresőt, mint a szavak önmagukban.
- „*Készíts egy egyszerű istentiszteleti rendet!*” Használjunk közérthető szavakat, és magyarázzuk meg azt, amit szükségesnek látunk. Próbájunk a keresők fejével gondolkodni!
- „*A lehető legkevesebb belső gyülekezeti hirdetés hangozzon el!*” Az időben elhúzódó hirdetés elfordítja a figyelmet a lényeges eseményekről.
- „*Folyamatosan értékelj és fejlessz!*” Váljon gyakorlatunkká a kérdés: hogyan végezhetnénk szolgálatainkat jobban?
- „*Ne feledd, kinek szolgálsz!*” Mindezt a keresők elérésének érdekében - de Jézusért és Isten Országának terjesztéséért tesszük. Ennek tudata - és folyamatos tudatosítása - őrizhet meg bennünket attól, hogy miközben *embereknek* szolgálunk, ne *embereket* szolgáljunk.

Tizenötödik fejezet: „A zene kiválasztása”

³⁰³ Nem a szándékos csendet kell ez alatt érteni, amennyiben az a liturgia része.

Számunkra meglepő módon egy teljes fejezetet szán Warren a gyülekezetben alkalmazott zene *stílusának* kérdésére. Azt gondolhatnánk, hogy ez egy fejezet néhány bekezdésében tárgyalható lenne. A szerző így indokolja ennek a kérdésnek a jelentőségét: „Saddleback első éveiben elkövettem azt a hibát, hogy a zene erejét alábecsültem, ezért minimálisra korlátoztam a használatát az istentiszteleteinken. Ezt már bánom... A zene életünk szerves része... Amerika kedvenc időtöltése... a zene, és a zenéről folytatott beszélgetés. Egy ének gyakran úgy tud megérinteni embereket, ahogy az ígértetés nem. A zene képes átívelni az intellektuális akadályokat, és egyenesen a szívbe juttatni az üzenetet. Az evangélizáció hatásos eszköze.”³⁰⁴

Mivel ilyen jelentős dolog a zene az emberek életében, nagyon fontos jól alkalmazni azt a szolgálatban, és ennek része az is, hogy milyen *zenei stílust* választunk. Warren szerint nem mondhatjuk azt egy adott zenei stílusra, hogy az keresztyén, másokra azt, hogy azok nem azok. A dalszövegeknél természetesen lehet ilyen különbséget tenni.

Új éneket szükséges énekelnünk. Az író véleménye szerint nem kell ragaszkodnunk a tradicionális hívő énekekhez, mert azok is forradalmian újak számítottak ugyan megszületésükkor, mára azonban nem kortárs jellegűek, és nem képesek megszólítani a keresőket. Ezek fényében Warren *a zenei stílus és a konkrét énekek kiválasztására* a következő tanácsokat adja:

- „*Hallgass meg előzetesen minden zenét, ami el fog hangzani!*”
- „*Tedd ritmikusabbá az éneklést!*”
- „*Korszerűsítsd az énekek szövegét!*”
- „*Buzdítsd a gyülekezet tagjait új énekek írására!*”
- „*Helyettesítsd az orgonát egy MIDI³⁰⁵ zenekarral!*”
- „*Ne kényszerítsd éneklésre a hitetleneket!*”

Végül a szerző ismét arra biztat bennünket, hogy *vegyük komolyan a zene befolyását* a gyülekezetépítő tevékenységünkre nézve, mert annak segítségével is nyerhetünk lelkeket Krisztusnak.

³⁰⁴ i.m., 271.

³⁰⁵ A Musical Instrument Digital Interface (röviden MIDI) egy szintetizátorok és stúdióeszközök összekötésére alkalmas szabvány.

Tizenhatodik fejezet: „Hogyan hirdessük az Igét gyülekezetbe nem járóknak?”

Az istentisztelet zenei stílusának tárgyalása után ebben a fejezetben az igehirdetés szolgálatának céltudatossá formálásáról olvashatunk. A szerzőtől megszokott, gyakorlatias, listába szedett tanácsok sora következik:

- *„Alakítsd stílusodat a hallgatósághoz!”* Közös nevezőre kell kerülnünk a hallgatósággal a stílus területén. Ha ez megtörtént, akkor nem fog gondot okozni, hogy a mondanivaló kihívásokkal teli számukra, és talán száznolcvan fokok fordulatot követel életükben.

- *„Tedd a Bibliát érthetővé a kívülállók számára!”* Ennek érdekében használjunk kortárs bibliafordítást, kerüljük vagy magyarázzuk meg az idegen szavakat és a bibliai szakkifejezéseket, stb.

- *„Készíts vázlatot, amin szerepelnek az igeversek!”* Ezeket a nyomtatott lapokat kioszthatjuk az igehirdetést hallgatóknak, így nem kell szégyenkezniük, hogy ha nincsen náluk Biblia, vagy nem képesek kikeresni a hivatkozott igeverseket.

- *„Olyan címet válassz, ami tetszeni fog a gyülekezetbe nem járóknak!”* A cím alkalmas arra, hogy megragadja a hallgatók figyelmét. Ez a legfőbb célja. Mélyebb tartalomra a kifejtés során törekedjünk, ne a címben.

- *„Prédikálj sorozatokban!”* Ez a tanács a lendület erejéről szól. Egy sorozatban egy adott igehirdetés mindig az előzőre épül, és nem csak tartalmában képest azt elmélyíteni, tovább vinni, hanem a sorozati jelleg maga is ösztönzőleg hat arra nézve, hogy a többi részt is meghallgassuk.

- *„Legyen következetes az igehirdetési stílusod!”* Így azon gyülekezeti tagjaid, akik vendégeket hívnak, pontosan tudhatják, hogy mire számítsanak a következő istentiszteleten.

- Gondosan válaszd meg a vendég igehirdetőket! Egy rosszul megválasztott vendég igehirdető miatt elveszíthetjük azokat, akik az elmúlt hetekben kezdtek gyülekezetünkbe járni, vagy csak az adott vasárnapon jelentek meg.

- „*A prédikáció vezessen elkötelezettséghez!*” Az istentiszteletek során meg kell adni a lehetőséget az embereknek arra nézve, hogy döntéseket hozzanak: kifejezzék hitbeli döntéseiket, elhívásuk elfogadását, stb.

Warren a fejezet végén hitet tesz az igehirdetés elsőbbsége mellett. Mint írja, „... az igehirdetés sok felekezetben kimegy a divatból... A mai high-tech világban gyakran éri kritika amiatt, hogy idejétmúlt, és unalmas kommunikációs forma... semmivel sem helyettesíthetjük a Lélektől átítatott igehirdetést. Továbbra is az igehirdetés a legfontosabb elem a keresőknek tartott istentiszteleten. Az, hogy Saddleback tizenöt éve növekszik a forró tornatermek, lyukas sátrak, és zsúfolt parkolók ellenére, jól mutatja, hogy az emberek nem törődnek a kellemetlenségekkel, és az akadályokkal, ha az igehirdetésben megkapják azt, amire igazán szükségük van.”³⁰⁶

2.4.2.6. Ötödik rész: „A gyülekezet építése”

Tizenhetedik fejezet: „Hogyan lesznek a látogatókból tagok?”

Azután, hogy útmutatást kaptunk a korábbiakban ahhoz, hogy hogyan gyűjtsünk össze egy tömeget a gyülekezetünk köré, most arról esik szó, hogy hogyan formálható az gyülekezetté. Ennek érdekében a következők elvégzése szükséges a céltudatos koncepció szerint:

- „*Dolgozz ki egy tervet az új tagok beépítésére!*” Warren nem kíván erre egy általános receptet adni, mert szükséges, hogy egy adott közösség asszimilációs terve egyedi, a saját körülménycsoportjához alkalmazkodó legyen.

- „*Tedd világossá, miért értékes a tagság!*” A tagság az elköteleződésről szól. Ezt általában kerüli az ember. Mégis vonzóvá tehető a gyülekezethez való elköteleződés. A következőket érdemes elmondanunk a keresőknek a szerző szerint:

„Az igazán hívő emberek erről ismerhetők fel (Ef 2,19; Róm 12,5), lelki családot biztosít, amely segít és erősít bennünket a

³⁰⁶ i.m., 298.

Krisztussal való járásban (Gal 6,1-2; Zsid 10,24-25), lehetőséget kínál arra, hogy felfedezzük, és szolgálatban hasznosítsuk a kegyelmi ajándékainkat (1Kor 12,4-7), Istenfélő vezetők lelki oltalma alá kerülünk (Zsid 13,17; ApCsel 20,28-29), felruház a hitbeli növekedéshez szükséges felelősséggel (Ef 5,21).”³⁰⁷

- „*Tedd kötelezővé a tagsági kurzust!*” A gyülekezet *jellegét és erejét* meg fogja határozni az, hogy kiket fogadunk be tagjaink közé. Ezért lényeges a taggá válni kívánókat alaposan képezni erre nézve. Warren részletes mintát ad olvasói számára egy ilyen felkészítő tanfolyam megtervezéséhez.³⁰⁸

- „*Dolgozz ki egy tagsági szövetséget!*” A felkészítő tanfolyamon részt vett, és tagsághoz csatlakozni kívánó személyeket Warren egy úgynevezett tagsági szövetségbe tömöríti. Ehhez egy, az általa használt dokumentumot ad közre, mint mintát, amely alapján mindenki elkészítheti aktualizált, saját változatát.

- „*Éreztess a gyülekezeti tagokkal, hogy fontosak!*” A felkészítő tanfolyam fontos, de önmagában nem elég ahhoz, hogy egy új gyülekezeti tag úgy érezze, valóban hozzánk tartozik. Érdemes kialakítani olyan eseményeket, ahol ezt hathatós módon éreztetni tudjuk az újonnan tagokká váltakkal (és a régóta hűségesen szolgálókkal is). Ilyenek például azok az alkalmak, ahol a lelkipásztorral személyesen tudnak időt tölteni.

- „*Teremts lehetőségeket a kapcsolatépítésre!*” Az új tagokat nem csak a lelkipásztorral szükséges összekapcsolni, hanem a többi gyülekezeti taggal is. Ennek érdekében minden lehetőséget meg kell ragadnunk, hogy a gyülekezetünkbe járók számára kapcsolódási pontokat biztosítsunk.

- „*Bátoríts minden tagot arra, hogy csatlakozzon egy kiscsoporthoz!*” Warren véleménye szerint „a gyülekezetnek egyszerre kell nagyobbra és kisebbre nőnie”³⁰⁹. A kiscsoportos szerveződés betagozza a gyülekezeti tagokat egy szoros közösségbe, és segíti azt, hogy abban bent is maradjanak.

- „*Legyenek működő kommunikációs csatornák!*” Minden, tagokból álló szervezet életben maradásához és fejlődéséhez szükséges a jól működő kommunikáció. Szükséges

³⁰⁷ i.m., 305.

³⁰⁸ A Saddlebacki Gyülekezetben és a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban ez az úgynevezett „A gyülekezeti tagság felfedezése” kurzus, vagy a 101-es tanfolyam.

³⁰⁹ i.m., 317.

megtalálnunk azokat a csatornákat, amelyek révén gyülekezeti tagjainkkal rendszeresen tudunk kommunikálni, és az egyes tagok egymással is képesek lehetnek erre.

„Összetart(oz)unk!” - zárja gondolatsorát a szerző. Hitet tesz amellett, hogy a gyülekezet egy család. Együtt végezzük a szolgálatot, és Krisztus Testének építését.

Tizennyolcadik fejezet: „Hogyan neveljük ki érett tagokat?”

A Céltudatos Gyülekezet koncepció egyik legfontosabb ismérve, hogy nagyon aktív gyülekezeti tagságot hirdet. A szolgálatok elvégzéséhez pedig érett tagság szükségeltetik. Warren azonban nem csak ezzel a pragmatikus érveléssel támasztja alá ennek szükségességét, hanem azzal, hogy a Krisztus képére történő formálódásunk fontosságát hirdeti:

„A hitben való növekedés végső célja, hogy Jézushoz hasonlóvá legyünk. Istennek a kezdetektől fogva az a terve velünk, hogy olyanok legyünk, mint a Fiú. »Mert akiket eleve kiválasztott, azokról eleve el is rendelte, hogy hasonlókká legyenek Fia képéhez, hogy Ő legyen az elsőszülött sok testvér között« (Róm 8,29). Isten azt akarja, hogy minden hívőben krisztusi lelkület alakuljon ki.”³¹⁰

Warren a lelki érettséggel kapcsolatos hat hiedelmet ismertet és cáfol, mielőtt rátérne a lelki érettséggel kapcsolatos stratégiájának ismertetésére. Ezek a következők:

- *1. számú hiedelem:* „A hitben való növekedés az újjászületést követően magától is végbemegy.” Emiatt sok gyülekezet nem is készít tervet a frissen hitre jutottak utógondozására, sem pedig a tagság érettségének elősegítésére. Az érettség azonban nem automatikus - fejt ki a szerző. A gyülekezet tudatos szolgálatának eredménye lehet ez. Az egyéntől pedig szükség van elkötelezettségre - a fejlődésre nézve is.

- *2. számú hiedelem:* „A lelki fejlődés valami misztikus dolog, és csak néhány kiválasztott számára lehetséges.” Egy lelkileg fejlett, érett ember nem misztikus, természetfeletti spiritualitás útján vált azzá. Legalábbis nem abban az értelemben, ahogyan ezt sokan a keleti misztika által elterjedt tanok miatt hiszik. Nyilvánvalóan igaz

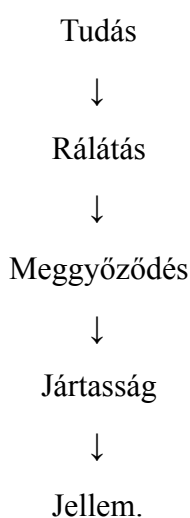
³¹⁰ i.m., 321.

az, hogy ez egy természetfeletti folyamat, hiszen Isten Szentlelke formálja át az életünket, titokzatos módon. A mindennapokban azonban ez konkrétan megfogható dolgokat jelent. Például azt, hogy a hívő ember olyan szokásokat alakít ki az életében, amelyek során Isten el tudja végezni ezt a munkáját a hívő emberben. A lelki érés tehát nagyon is gyakorlati dolog, és bárki számára elérhető.

- 3. számú hiedelem: *„A lelki érettség egy csapásra bekövetkezik, ha megtaláljuk a megfelelő „kulcsot”.* A szerző arra hivatkozik itt, hogy sok nagy tanító, mű, és kegyességi irányzat hirdeti azt, hogy van egy „titkos kulcs”, vagy egy néhány lépésből álló sorozat, esetleg egy - sokak előtt rejtett - ismeret vagy gyakorlat, amelyek megismerésével, gyakorlásával szinte azonnal eljuthatunk a hitélet magasabb fokára. Warren mindezekről óvva olvasóit hangsúlyozza, hogy a lelki érettségre való jutásunk egy folyamat. Időigényes folyamat.

- 4. számú hiedelem: *„A lelki érettséget a tudásunk alapján lehet megállapítani”.* Érettségünket nem mutatja meg az önmagában, hogy mennyire ismerjük a Bibliát, hány igeverset tudunk fejből idézni, vagy hogy milyen teológiai végzettségünk van. Ugyan fontos az igeismeret, de ez csak egy része a lelki érettségnek. Életvezetésünk és viselkedésünk pontosabb visszajelzést ad érettségünkről, mint az, hogy a hittel kapcsolatosan mennyi információ áll a birtokunkban.

Warren a tanulás célja öt szintjét az alábbi módon fogalmazza meg (mint az érettség mutatóit):

Ez azt mutatja, hogy az információ birtoklása csak a kezdeti lépés az érettségben. A folyamat csúcsa a jellem krisztusivá történő átformálódása.

- 5. számú hiedelem: „*A hitbeli növekedés mindenkinek a saját személyes ügye*”. Az író elítéli országának kultúráját, amely az individualizmus bálványozásához vezetett. Véleménye szerint az Egyesült Államokban még a lelki fejlődésről szóló művek nagy része is az egocentrizmust támogatja. Ő ezzel szemben a hívő ember *közösségen belül* történő növekedését szeretné elősegíteni.

- 6. számú hiedelem: „*A növekedéshez csak arra van szükség, hogy tanulmányozzuk a Bibliát*”. A szerző korábbi érvelései során már kifejtette, hogy véleménye szerint az öt cél egyikének (mint például a tanítványképzés) túlhangsúlyozása torzult szolgálathoz vezet. A lelki növekedésben sem szabad egy területre fókuszálni - a többi rovására. „Ha a keresztyénség filozófia lenne, akkor a legfontosabb dolgunk a tanulás lenne. A keresztyénség azonban kapcsolat és élet”³¹¹ - írja. Tudásunk mellett tehát a szolgálatunk, a közösségben betöltött szerepünk, evangélizációs tevékenységünk, és az Istennel való kapcsolatunk megélésnek területei is fontosak az érettségre jutásunkban.

Ezután Warren rátér arra, hogy hogyan lehetséges megtervezni a tagságunk lelki érettségre történő eljuttatásának *stratégiáját*. Ebben az első feladat az, hogy igyekeznünk kell *magasabbra emelni a tagok elkötelezettségi szintjét*. Ennek érdekében adjunk lehetőséget arra, hogy *odaszánják magukat*. Szólítsuk fel őket erre, nagyon konkrétan. Magyarázzuk el számukra, hogy mit várjanak ettől. A gyakorlatban Warren az úgynevezett 101-es, 201-es, 301-es és 401-es tanfolyam elvégzését, majd az azon tanultak megélését várja azon tagoktól, akik hajlandóak egy lépést tenni a magasabb elkötelezettség felé.

Az egyik legfontosabb tanácsként ezt írja nekünk a szerző: „*segíts az embereknek olyan szokásokat kialakítani, amelyek elősegítik a lelki növekedésüket!*”³¹² A lelki gyakorlatok és szokások által fejlődhet ki az érett jellem a hívő emberben.

Fontos egy olyan *programot kialakítanunk, amely kiegyensúlyozott folyamatot kínál* a hívő emberek tanítására. Warren gyülekezetében az imént említett öt elem (tudás, rálátás, meggyőződés, jártasság, jellem) szempontjából a következőkre hívja fel a figyelmet:

³¹¹ i.m., 331.

³¹² i.m., 337.

- *Isten Igéjének ismerete (tudás)*. Szüksége a hívő emberekkel megismertetni a Szentírást. Nem szabad feltételeznünk azt, hogy ismerik a Biblia főbb tanításait, vagy akár csak a közismertnek vélt történeteket is.

- *Rálátás*. Warren értelmezésében ez azt jelenti, hogy egy adott ismerettel kapcsolatban ismerjük a tágabb összefüggéseket is, nem csak az adott tételt önmagában, elszigetelten. Ez lehet a segítségünkre a jó és rossz dolgok közötti különbségtételben. A rálátás miatt Istent is mélyebben szerethetjük, jobban ellen tudunk állni a kísértéseknek, és ki tudunk tartani a próbatételekben. A rálátás megóv attól, hogy eltévelyedjünk.

- *Meggyőződés*. Ez az, ami bennünket cselekvésre motivál. Ismerhetünk sok hittételt, és még az is lehet, hogy össze tudjuk kapcsolni ezeket egymással. Ha azonban hiányzik belőlünk a meggyőződés, akkor nem fogunk ezek alapján élni, szolgálni. A meggyőződés segít nekünk, hogy előre haladjunk a hitben - az akadályozó tényezők ellenére is.

- *Jártasság*. Erre a gyakorlás és tapasztalat útján juthatunk el. Egyre könnyebben és hatásosabban tudjuk elvégezni a rendszeresen gyakorolt dolgokat, azaz jártasak leszünk az adott tevékenységben.

- *Jellem*. A hitben való érésünk végső célja az, hogy jellemünkben egyre inkább Krisztusra hasonlítsunk. Jellemünket viszont nem képes a tanteremben tanultak összessége kiformalni, hanem szükségünk van arra, hogy valós környezetben hozzunk - a korábban tanultak alapján - jó döntéseket. Így formálódik a jellemünk.

Warren szerint az iménti lista írja le azt, hogy hogyan válik éretté egy keresztyén. Az ő szavaival: „ha összeadjuk a Biblia ismeretét, a rálátást, a meggyőződést és a megfelelő készségeket, jellemet kapunk eredményül! Először tudjuk; aztán megértjük; aztán hisszük teljes szívünkkel; végül pedig gyakoroljuk. A négy együtt jellemet eredményez.”³¹³

Tizenkilencedik fejezet: „Hogyan lesznek a gyülekezeti tagokból szolgálók?”

A szerző azzal kezdi ezt a fejezetet, hogy kifejti a nézetét az *aktív gyülekezeti tagokról*. Mint írja, sok gyülekezetben a rendszeresen istentiszteletre járó, adakozó tagokat

³¹³ i.m., 350.

nevezik aktívnak. Warren véleménye szerint azonban Isten terve sokkal több a gyülekezetbe tartozókra nézve. Az, hogy mindannyian szolgáljanak. Mit tegyünk ennek érdekében? Warren javaslatai a következők:

- „*Tanítsd az egyetemes papság elvének bibliai alapjait!*” Ennek az elvnek több pillére van:

1. *pillér*: „*Minden hívő ember egyben szolgáló is*”. Minden hívő embert szolgálatra is teremtette Isten.

2. *pillér*: „*Minden szolgálat fontos*”. Vannak látványos és elismert feladatok, és vannak háttérben zajlók. Isten népében azonban mindegyiknek meg van a maga jelentősége, így minden szolgálatot fontosnak kell tartanunk.

3. *pillér*: „*Egymásra vagyunk utalva*”. Szolgálataink összekapcsolódnak, egymástól függenek és egymásra épülnek.

4. *pillér*: „*A szolgálat a személyes A.L.K.A.T.³¹⁴ kifejeződése*”. A gyülekezeti tagok speciális képességeik alapján tudnak a legtöbb gyümölcsöt teremve szolgálni.

- „*Egyszerűsítsd a szervezeti felépítést!*” A túl sok program, az erősen bürokratikusá vált gyülekezeti ügyvitel és a bonyolulttá tett struktúra nem segít abban, hogy a tagjaink megtalálják a helyüket a szolgálatban. Inkább akadályozzák azt. Warren azt gondolja, hogy ha csak lehetséges, fizetett alkalmazottakkal végeztessük el az igazgatási ügyeket a gyülekezetben, így a tagok számára marad idő és energia az A.L.K.A.T.-uk szerinti szolgálatra.

- „*Ne szavazás útján töltsd be a szolgálati tisztségeket!*” Miért javasolja ezt a szerző?

Mert így elkerülhető lesz a versengés a gyülekezetben. Az új szolgálatoknak és vezetőiknek pedig úgyszólván szükségük van időre, hogy éretté váljanak. Ezt a fejlődési folyamatot megtörheti egy idő előtti, szavazás által történő megválasztás. Ha nem szavazással választjuk meg a szolgálattelvőket, akkor esélyt adunk az új, a gyülekezet szélesebb körében még ismeretlenebb tagok bekapcsolódására is. Ugyanakkor el tudjuk kerülni azt a veszélyt, hogy a hatalomért és tekintélyért versengő személyek kampánytevékenységük által kerüljenek a megválasztandók körébe. A sikertelenségtől szenvedő szolgálattelvőket sokkal könnyebben fel tudjuk menteni tisztségük alól. Végül,

³¹⁴ Lásd a 4.2.6.3. pont alatt.

az egyik legfontosabb dolog, hogy gyorsabban reagálhatunk a Szentlélek vezetésére, ha nem szavazunk meg mindent.

- „*Alakítsd ki a szolgálatba állítás folyamatát!*” Ennek érdekében tartunk rendszeres *oktatást* a szolgálatba állás kérdésével kapcsolatban. A Saddlebacki Gyülekezetben ez a 301-es tanfolyam, amelynek neve: „szolgálatom felfedezése”. Találjunk és *képezzünk ki olyanokat, akik segíteni tudnak* a gyülekezeti tagoknak ebben.

- „*Biztosíts gyakorlati kiképzést!*” Amit jól szeretnénk végezni, abban képzésre van szükségünk. Ha kiképezzük a gyülekezeti tagokat a szolgálatra, akkor nem fognak abban kiégni, vagy sikertelenség miatt kiszállni abból.

- „*Soha ne kezdj szolgálatot szolgálattelvő nélkül!*” Warren figyelmeztet bennünket, hogy ne építsünk ki olyan rendszert, ahol ugyan minden elem nagyszerűen összeáll a fejünkben, de valójában nincsen olyan emberünk hozzá, akit Isten arra hívott el. Az emberi tényező meghatározó ebben: „a legkritikusabb tényező egy új szolgálat esetében nem az ötlet, hanem a vezetés. Minden szolgálat a vezetésen áll vagy bukik. A megfelelő vezető nélkül a szolgálat csak botladozni fog, és valószínűleg több kárt okoz, mint hasznot.”³¹⁵

- „*Tűzd ki a legfontosabb normákat és irányelveket!*” Amikor emberek munkáját koordináljuk, akkor nem elégséges arra építeni, hogy mindenki minden alkalommal a legjobb akarata szerint fog eljárni. Szükséges kitűzni azon irányelveket, és az évvárások minimumát, amelyből nem engedhetünk.

- „*Engedd, hogy szabadon lehessen kilépni vagy váltani!*” A szerző egy erős megfogalmazású mondattal indokolja ezt a tanácsát: „vannak olyan gyülekezetek, ahol meg kell halni, el kell hagyni a gyülekezetet, vagy vállalni kell a büntudattal való együttélést ahhoz, hogy az ember kiléphessen egy szolgálatból.”³¹⁶ Ez nem vezet jóra. Tegyük könnyűvé a váltást, ha valaki nem találja a helyét az általa elkezdett szolgálatban.

- „*Bízz az emberekben: A felelősséggel együtt hatalmat is ruházz rájuk!*” Így magukénak is fogják érezni az adott területet, és eszközük is lesz a feladatok végrehajtásához.

³¹⁵ i.m., 372.

³¹⁶ i.m., 374.

- „*Gondoskodj megfelelő támogatásról!*” Szükséges megteremtenünk a szolgálathoz szükséges *infrastrukturát, kommunikációs lehetőséget, és adjunk hozzá erkölcsi támogatást.*

- „*Beszélg a látásról újra meg újra!*” Ilyen módon szolgálattevőink fontosnak érezhetik a munkájukat, és folyamatosan átélhetik, hogy Isten használja őket gyülekezetünk küldetésének betöltésében. Warren ezt a „Nehémiás-elvnek” nevezi: a látást huszonhat naponként újra fel kell vázolni az emberek számára.

Huszdik fejezet: „Isten célja a gyülekezetekkel”

Könyvének záró fejezetében Warren biztatást szeretne adni. Mindazokhoz szól, akik hűséggel végzik a szolgálatukat gyülekezetükben, és el is követnek mindent annak érdekében, hogy közösségük lelki és számbeli növekedést tapasztaljon, de az elmarad. A szerző szerint nem az a dolgunk, hogy a gyülekezet *növekedésével* törődjünk, hanem hogy a *céljaival*. Az Isten által a gyülekezetnek adott öt célra kell koncentrálnunk, és ennek eredményeként meg fogjuk tapasztalni a várt növekedést is.

A végső, az olvasót útnak indító gondolatok alapjául a lelkész az ApCsel 13,36-ot idézi. Így ír erről az igeversről, a saját életében való szerepéről, és arról, hogy miért idézi ezt zárásként olvasóinak:

„Az ApCsel 13,36 szerint, amely az egyik legfontosabb Igéje életemnek, Dávid céltudatos volt: »Mert miután Dávid a maga nemzedékében, az Isten akarata szerint szolgált, (meghalt).« Nem is gondolhatnék nagyszerűbb sírfeliratra. Képzeld el, hogy ez a felirat a te sírköveden szerepel: „A maga nemzedékében, az Isten akarata szerint szolgált.” Azért imádkozom, hogy Isten rólam is elmondhassa ezt, amikor meghalok. Abból az indíttatásból írom ezt a könyvet, hogy Isten rólad is elmondhassa ezt, amikor meghalsz.”³¹⁷

Warren itt még egyszer, az utolsó oldalakon megragadó módon összegzi műve megírásának célját: a gyülekezetekben szolgáló, sokszor nagyon kevés gyümölcsöt látó

³¹⁷ i.m., 382-383.

lelkipásztorokat szeretné bátorítani, és kezükbe eszközöket adni, hogy egészséges gyülekezeteket építhessenek. Azt kívánja az olvasóknak, hogy Dávidhoz hasonlóan ők is *Isten céljait szolgálják*. Warren itt újra hitet tesz a gyülekezet fontossága mellett, és kifejezi, hogy mennyire szereti azt. Elmondja azt is, hogy ahogyan Dávid „*a maga nemzedékében*” *szolgált*, úgy nekünk is szükséges időszerű és aktuális módon betölteni küldetésünket. Végso kérdése pedig így szól: *mi a siker mércéje?* Válasza pedig így hangzik: „szeretném... újra definiálni a sikeres szolgálatot: A sikeres szolgálat nem más, mint »Isten terveire építeni a gyülekezetet a Szentlélek erejében, és Istentől várni az eredményt.«”³¹⁸

Ebben a fejezetben bemutattuk Warren és az általa vezetett mozgalom legfőbb jellemzőit, rövid történetét, nemzetközi kihatását és magyarországi tevékenységét. Részletesen ismertettük a témánkat meghatározó művet, Warren Cél tudatos Gyülekezet című könyvét. Értekezésünk fókusz a missziológiai jellegű, így szükség van arra, hogy a cél tudatos koncepció *missziói tervét* részletesen ismertessük, és alapos elemzésnek vessük alá. A következő fejezetben ezt végezzük el.

³¹⁸ i.m., 385.

3. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom missziói tervének vizsgálata

Ezen doktori értekezés a magyar misszió érdekében született. Szerzőjének személyes érdeklődése a keresztyén gyülekezet egészsége, annak a Szentírásra és a klasszikus protestáns teológiára épülő szerkezete, biblikus hitelvei, gyakorlata és a küldetés-betöltése közötti kapcsolat. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom egyre kiterjedtebb magyarországi megjelenés miatt szükségessé vált ennek gyakorlatorientált, misszió-központú tanítását tudományos igényességgel megvizsgálni. Az előzőekben a misszió biblia alapvetését követően egy általános ismertetést adtunk Warren gyülekezetéről és nemzetközi, illetve országunkban is működő mozgalmáról. A következőkben egy teljes fejezetet szentelünk a mozgalom missziói tervének vizsgálatára.

Warren gyülekezet-építési megközelítése és a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom minden tanítása a misszió köré épül. Ebből adódóan az egyik leglényegesebb feladat, hogy még a rendszeres teológiai vizsgálat előtt pontosan értsük a Warren-féle céltudatos missziói stratégiát. Ebben a fejezetben először ezt kívánjuk ismertetni, majd a Bosch-féle, kortárs missziológiai paradigma alapján elemezni.³¹⁹

3.1. A PEACE Terv általános ismertetése

3.1.1. A PEACE Terv célja

Warren gyülekezetének és mozgalmának hivatalos honlapjai mellett magának a PEACE Tervnek is van egy nagy látogatottságú internetes oldala, a www.thepeaceplan.com címen. Ez Warren gyülekezete missziói programjának legfontosabb hivatalos forrása és a legfrissebb hírcsatornája és adatbázisa.³²⁰ Itt így olvasható a terv célja: „A PEACE Terv egy reményteljes válasz a világ öt, óriási problémájára: lelki ürességre, önző vezetésre, szegénységre, betegségekre, és írástudatlanságra. A PEACE egy olyan mozgalom, amely mobilizálni kívánja a gyülekezetekben élő keresztyéneket, hogy dolgozzanak együtt az alábbi területeken:

- megbékélést segítő gyülekezetek alapítása
- szolgáló vezetők kiképzése
- a szegények segítése
- gondoskodás a betegekről
- a következő nemzedék oktatása.”³²¹

³¹⁹ Lásd a 3.2. pont alatt.

³²⁰ Ezt a kutatás során jelen dolgozat szerzőjének nyilatkozta Mark Carver, a Saddlebacki Gyülekezet Globális PEACE Stratégiájának igazgatója (Director, Global PEACE Strategy at Saddleback Church), 2013. szeptember 15-én.

³²¹ A PEACE Terv hivatalos honlapja, <http://www.thepeaceplan.com> A letöltés ideje: 2013. november 12., saját fordítás.

A felsorolásban szereplő öt terület angol nyelvű szavainak kezdőbetűi (Plant, Equip, Assist, Care, Educate) adják ki a betűszót: PEACE, ami a program nevéként szolgál (lásd az alábbi ábrát).

A mai világot sújtó öt, óriási méretű probléma ellen a terv öt tevékenysége hivatott felvenni a harcot:

1. lelki üresség - megbékélést segítő gyülekezetek alapítása
2. önző vezetés - szolgáló vezetők kiképzése
3. szegénység - a szegények segítése
4. betegségek - gondoskodás a betegekről
5. írástudatlanság - a következő nemzedék oktatása

A teljes koncepciót az alábbi ábra mutatja be.

A CHURCH TO CHURCH STRATEGY

3.1.2. A PEACE terv öt eleme

3.1.2.1. Gyülekezetek alapítása

A gyülekezetek alapítása az első lépés Warren szerint a PEACE Terv megvalósításának folyamatában, mert „Isten nem azt ígérte, hogy megáldja a mi terveinket. Nem azt ígérte, hogy megáldja a te tervedet. Ő azt mondta, hogy »megáldom az egyházamat«. Ő azt mondta, hogy »felépítem egyházamat.«”³²² Véleményét részletezve kiemeli, hogy Isten embereken keresztül munkálkodik ebben a világban, és ezen embereket az Ő egyházába tömöríti. Az egyház végezheti el csak a küldetést, de ehhez nincsen elég gyülekezet jelenleg. „Ha meg szeretnénk osztani az evangéliumot emberek milliárdjaival, akik még nem hallották azt, akkor milliósámmra kell új gyülekezeteket beindítanunk világszerte”³²³ - vélekedik. Példaként említi, hogy 2003-re a Saddleback Gyülekezet harminchat új gyülekezetet alapított Kalifornia Államban³²⁴. Azóta ez a szám jelentősen növekedett, és a Saddleback Gyülekezet gyülekezetalapítási tevékenysége országossá és globálissá vált. A gyülekezet az úgynevezett „12 város kezdeményezés” programja keretében 2013-ban a következő tizenkét nagyvárosban indított gyülekezetet: Amman, Bangalore, Berlin, Buanos Aires, Accra, Hong Kong, Johannesburg, London, Manila, Mexico City, Moszkva, Tokió³²⁵.

A PEACE azt ígéri, hogy minden egyes gyülekezeti tag részt tud venni ebben a programban; továbbá lehetőség van egymással egybe kapcsolódva globálisan szolgálni. Warren elmagyarázza, hogy hogyan tehetjük ezt a gyülekezetek alapítása ügyében. Az 1Kor 3,8-at idézi hozzá: „aki ültet, és aki öntöz: egyek, és mindegyik majd a maga jutalmát kapja fáradozásához méltóan.” Pál apostol Warren szerint „...itt a gyülekezetalapításról beszél. Ugyanazon célból dolgoznak (tehát *céltudatos* emberek ők) és mindketten saját kemény munkájuk szerint nyernek majd jutalmat.”³²⁶ Magyarázata szerint Isten egyeseket arra teremtett, hogy új gyülekezeteket hozzanak létre, másokat pedig arra, hogy a meglévőket „öntözzék”. Egy új gyülekezet létrehozásához is sokféle talentummal rendelkező emberre van szükség. Vannak, amiben tudnak segíteni a külföldiek, de ömellöttük mindenképpen szükség van a helyiek jelenlétére, hiszen ők természetes kapcsolódást jelentenek az adott kultúrához.

322 WARREN, Rick, Global P.E.A.C.E. Plan, Saddleback Church, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2003, 1-vii., saját fordítás.

323 uo., saját fordítás.

324 i. m., 1-viii

325 www.thepeaceplan.com/PeacePage/Saddleback_Church_12City_Initiative

326 WARREN, Rick, Global P.E.A.C.E. Plan, 1-ix., saját fordítás.

A lényeg, hogy Isten üzenetének megjelenítéséhez szükség van gyülekezetekre, és mivel nincsen még a világ összes országának minden falvában és városrészében ilyen, ezért újabb gyülekezetek elindítására van szükség³²⁷, mert „ma 1,2 milliárd ember számára elérhetetlen Jézus Krisztus üzenete.”³²⁸

A misszió bibliai alapvetéséről írt fejezetben azt találtuk, hogy Pál apostol az újonnan hitre jutó, pogány háttérből érkező személyeket nem a zsinagógákba tagolta be, hanem számukra új gyülekezeteket alapított.³²⁹ Ennek okai nyilvánvalóak, és a hivatkozott fejezetben részletesen tárgyalásra kerülnek. Warren gyülekezetalapítási vágyának okai sok mindenben eltérnek, de találunk hasonlóságot is. Amint kifejti, a nem hívő háttérből érkező látogatók, és azok, akik közülük hitre jutnak és szeretnének a gyülekezet tagságához is csatlakozni, nagyon más értékrenddel és életvitellel rendelkeznek, mint a régóta hívőként élők. Ezért is szükség van a kaliforniai lelkész szerint arra, hogy új gyülekezetek kerüljenek megalapításra.³³⁰

3.1.2.2. Vezetőképzés

„Hihetetlenül nagy a vezetőhiány ma az egész földön”³³¹ - indokolja ezen pont szükségességét a Warren. Ő Jézust tökéletes vezetőnek is látja, így teljes mértékben az egyház feladatának tartja a vezetők képzését.

Fontos meglátni, hogy nem csak egyházi vezetőkre kell gondolni akkor, amikor a PEACE vezetőképzést említi. A *szolgáló vezetők* képzési programjába beletartozik az is, hogy a mozgalom az üzleti világban, és az élet más területein dolgozó embereknek is kínál vezetői képzéseket. Warren a neves vezetési tanácsadóval, *Ken Blancharddal*, a hazánkban is jól ismert *Az egyperces menedzser*³³² című könyv társszerzőjével közös programjában, a „Megtanulni Jézus módjára vezetni” nevet viselő tréningorozatban Amerika-szerte tanította üzleti vezetők tízezreit. Mivel nem vezetői pozíciókban van hiány, hanem *jézusi, szolgáló lelkületű vezetőkben*, így indokolható a szentírási minták feldolgozása és a mai üzleti életben való alkalmazása.

A képzés módjának alapjául a 2Tim 2,2-ben leírt igevers szolgál a PEACE Tervben: „... amit tőlem hallottál sok tanú előtt, azokat add át megbízható embereknek, akik mások tanítására is alkalmasak lesznek.” Warren magyarázatában ez a következőket jelenti: „Pál azt mondja, hogy én átadok valamit neked és az egész

327 uo.

328 A Global Initiatives hivatalos honlapja, <http://www.saddleback.com/lakeforest/adults/peace/globalinitiatives>, saját fordítás.

A letöltés ideje: 2013. november 28.

329 Lásd az 1.7. pont alatt.

330 Lásd a 2.4.2.5. pont alatt.

331 WARREN, Rick, Global P.E.A.C.E. Plan, 1-x, saját fordítás.

332 BLANCHARD, Kenneth, PhD, JOHNSON, Spencer, MD, *Az egyperces menedzser*, Bagolyvár Kiadó, Budapest, 1998

gyülekezetnek. Most pedig te add ezt tovább más, megbízható vezetőknek, akik képesek lesznek azt maguk is tovább adni. Egy egész generációról van itt szó. Sokszorozódásról.”³³³

A PEACE éppen azért nem úgy végzi a vezetők képzését, hogy minden egyes alkalommal ugyanazok tanítanak, főleg nem úgy, hogy ezt mindig maga Rick Warren végezné. Éppen ellenkezőleg. A PEACE vezetőképzésének, és az egész Céltudatos Mozgalomnak a lényege, hogy azok, akik kiképzésben részesültek egy adott területen, maguk is taníthatják az adott tananyagot a saját köreikben, azok számára, akik őrájuk bíztak. Sőt, erre nem csak joguk van, hanem erre kinevezést is kapnak. Éppen ebben látható Warren megközelítésének erőssége a globális hálózatok kialakításának és a minél szélesebb tömegek bevonásának területén. Jól példázza ezt a hazánkban is zajló Céltudatos Gyülekezet Képzési Program, amely a globális képzés része. Ennek a programnak a vezetőit maga Rick tiszteletes képezte és nevezte ki. Ezek a vezetők taníthatják azokat a lelkipásztorokat és felekezeti vezetőket az egyes országokban, akik a három éves program elvégzése után maguk is oktatókká lépnek elő a saját köreikben (egyházakban, helyi gyülekezeteikben, bibliakörökben, stb.).

Az misszió biblia alapvetése során rámutattunk arra, hogy milyen lényeges dolog a helyes struktúra kialakítása annak érdekében, hogy a gyülekezet betölthesse küldetését. Az ősgyülekezetben kialakult feszültséget például a vezetők oldották meg, olyan módon, hogy bővítették és strukturálták a gyülekezeti szolgálattelvők és lelki vezetők körét.³³⁴ Warren először szintén a helyi gyülekezet kontextusában foglalkozott a vezetők és képzésük kérdésével.³³⁵ Ebből a kontextusból kiindulva haladt tovább, és helyezte egyre nagyobb hangsúlyt a vezetőképzésre.

3.1.2.3. A szegények segítése

„Ha ezt kérdezném tőled, hogy vannak-e Istennek kedvencei, valószínűleg azt válaszolnád, hogy nincsenek... de tévednél. Isten kedvencei a szegények. Miért? Mert ők azok, akiket eltipornak. Akiket figyelmen kívül hagynak. Akiket elkerülnek.”³³⁶ Ezekkel a gondolatokkal indokolja Warren a PEACE Terv, a szegényekre vonatkozó pontját. Véleménye szerint keresztyéni mivoltunk igazi tesztje az, hogy hogyan viszonyulunk azon emberekhez, akik rossz körülmények között élnek. A baptista lelkész Jakab apostol levelének első rész huszonhetedik versét jelöli meg mérvadó bibliai alapként: „tisztá és szeplőtlen kegyesség az Isten és Atya előtt ez: meglátogatni az árvákat és az özvegyeket nyomorúságukban, és tisztán megőrizni az embernek önmagát a világtól.”

333 WARREN, Rick, Global P.E.A.C.E. Plan, 1-x, saját fordítás.

334 Lásd az 1.2.3. és az 1.7. pontok alatt.

335 Lásd a 2.4.2.6. pont alatt.

336 i. m., 1-xi, saját fordítás.

Warren tehát oda kíván figyelni „Isten kedvenceire”, és nem akarja tétlenül szemlélni a jelen kor egyik legnagyobb problémáját, a szegénységet. Nem pénzosztogatásra vagy fenntarthatatlan segélyezésre gondol akkor, amikor a nyomorgók megsegítésére sürget, hanem mikrovállalkozások beindításában való segédkezésről. Szeretné bevonni azon keresztyéneket ebbe a szolgálatba, akiknek üzleti hátterük van, vállalkozók vagy pénzügyi területen dolgoznak³³⁷. Néhány valós, megtörtént eset példája arra nézve, hogy mit tehet egy-egy gyülekezeti tag ezen a területen: mikrohitelk folyósítása azok számára, akiknek még ötven dollár is sokat számít; vállalkozási ismeretek térítésmentes tanítása azoknak, akik anyagi helyzetük miatt nem tudnának üzleti iskolában tanulni; kertészeti alapismeretek átadása fejletlen országok szegényeinek; prostituáltak „átképzése” fodrásszá vagy varrónővé³³⁸.

Warren bátorítja gyülekezete tagjait, és globális mozgalmába egyre több országból bekapcsolódókat arra, hogy legyenek kreatívak ebben a kérdésben, ragadjanak meg lehetőségeket, és ahogyan csak képesek, szolgáljanak a nélkülözők felé. A szegénység elleni tehát nagyon fontos az ő számára. A PEACE keretében saját gyülekezete és sok más ország keresztyéneinek bevonása által kívánja felvenni a harcot ezen égető problémával szemben.

Ehhez kapcsolódó, bibliai alapokkal bíró kérdésnek látjuk a jövevények befogadását. A misszió bibliai alapvetése során rámutattunk, hogy Mózes könyveiben Izrael népe számos helyen felszólítást kapott a jövevények befogadására.³³⁹ Ott ezt más megvilágításban tárgyaltuk annak felvezetéseként, hogy hogyan jutott el a későbbiekben az ősgyülekezet a pogányok felé irányuló tudatos misszióra. Említésre méltónak találjuk emellett azt is, hogy a jövevények befogadásának parancsa érzékenyítette Izraelt a szegények irányában. Ugyan nem mindig a szegénység volt az oka annak, hogy valaki Izraelhez jövevényként érkezzen, de jövevény voltukból adódóan számosan minden bizonnyal segítségre szorultak. Később, amikor a jeruzsálemi ősgyülekezetben kialakult egy feszültség a „héberek” és a „görögül beszélő zsidók” között, az indító okot a szegények (özvegyasszonyok) megsegítésének zavara adta.³⁴⁰ A gyülekezet aktív volt ezen a területen. A megválasztott diakónusok feladata a szegényekről való gondoskodás lett.

Warren gyülekezetépítési modelljében az egyik fő célként (*az öt cél* egyikeként) szerepel a karitatív munka, a *szolgálat*, amely a szegények megsegítésére irányul. Ő bibliai alapokról indulva értette ezt meg, szentelt figyelmet rá helyi gyülekezetében, majd végül fontos tétellé tette azt a globális missziói tervében. „Jézus betöltötte az

337 i. m., 1-xii, saját fordítás.

338 i. m., 1-xii-xiii, saját fordítás.

³³⁹ Lásd a 1.1.1.1. pont alatt.

³⁴⁰ Lásd az 1.2.3. pont alatt.

emberek szükségleteit, ez vonzotta a sokaságot”³⁴¹ - írja. Az amerikai lelkész tanult ebből, és szolgálata és modellje egyik alappillérévé tette ezt.

3.1.2.4. A betegekről való gondoskodás

A PEACE programban erről a pontról általában Warren felesége, Kay beszél. Ő tragikusnak tartja, hogy a huszonegyedik században is emberek milliói halnak meg olyan betegségekben, amelyek megelőzhetőek és gyógyíthatóak lennének. Ehhez természetesen nekünk keresztyéneknek anyagi áldozatot kell hoznunk. A PEACE Terv dokumentumai 1Ján 3,17-et jelölik meg, mint bibliai alapot ehhez a programponthoz: „aki pedig világi javakkal rendelkezik, de elnézi, hogy a testvére szükséget szenved, és bezárja előtte a szívét, abban hogyan lehetne az Isten szeretete?”

A lelkészházaspár szívére leginkább a fertőzött víz fogyasztása miatt bekövetkezett elhalálozások magas számának ténye nehezedik. A Saddleback Gyülekezet szolgálatában kiemelkedő az ezen a területen való segítségnyújtás. Folyamatosan vásárolnak és szállítanak mind ipari teljesítményű, mind egyéni használatra szánt víztisztítókat a veszélyeztetett afrikai országokba. A 2011-es, Japánt is sújtó szökőár idején a gyülekezet több csapatot is bevetett a mentés és a segélyezés területén. Hatszáz japán lelkipásztort bevonva osztottak ivóvizet, ruhát és Bibliákat.³⁴²

A malária, a szerzett immunhiányos betegség (HIV, AIDS) szintén olyan betegségek, amelyeket jelentős mértékben meg lehetne előzni, illetve gyógyítani vagy kezelni, ha lenne hozzá elég anyagi és emberi erőforrás. Csak magában, a Saddleback Gyülekezet úgynevezett *Global Initiatives*³⁴³ programjában húsz ezer felnőttet és hetven ezer gyermeket juttatott alapfokú egészségügyi szolgáltatáshoz Nyugat-Ruandában³⁴⁴.

Warrenék a gyülekezetekben lévő szakképzett egészségügyi dolgozókat - orvosokat, ápolókat, stb. - kívánják bekapcsolni ebbe a programba. Őmelllettük az egészségügy területén laikusnak számítók is bekapcsolódhatnak segítőként, koordinátorként, logisztikai és egyéb feladatok elvégzésével.

Amikor Warren az emberek szükségleteiből kiinduló misszióról beszél, akkor nem csak az anyagi értelemben vett szegénységet érti ez alatt.³⁴⁵ A betegséggel való

³⁴¹ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 216.

³⁴² A PEACE Terv hivatalos honlapja, <http://thepeaceplan.com/PeacePage/peacewater/Stories/ShowallTags/Japan?PageNumber=1>

A letöltés ideje: 2013. november 28.

³⁴³ Saddleback Gyülekezetben a PEACE Terv munkáját két csoportra osztják. Az első saját közvetlen környezetük, városuk és államuk (Kalifornia) segítése, a második csoport a globális területen való munkálkodás, amelyet a *Global Initiatives* névvel jeleznek.

³⁴⁴ A Global Initiatives hivatalos honlapja A letöltés ideje: 2013. november 28.

³⁴⁵ Lásd a 31.2.3. pont alatt.

küszködés nem kisebb kihívást jelent az egyén és a család számára. Isten népének érzékennyé kell válni ezen kihívásokra, ahogyan ezt az újszövetségi gyülekezet életében is láthattuk.

3.1.2.5. A következő generáció oktatása

Bár az úgynevezett fejlett országokban ezt nem nagyon érzékeljük, az írástudatlanság és az alapvető iskolázottsága hiánya óriási gond a világ másik felén. A Bibliából Warren a Zsolt 78,6-7-et emeli ki ezzel a kérdéssel kapcsolatban: „tudja meg ezt a jövő nemzedék, a születendő fiak, és ha felnőnek, beszéljék el fiaiknak, hogy Istenbe vessék bizalmukat; ne felejtsek el Isten nagy tetteit, és tartsák meg parancsolatait.” A lelkész szerint az oktatást kell segíteni tehát, mert a következő nemzedék csak akkor fog Isten felé fordulni - egyáltalán tudni Őróla -, ha ezt megtanítjuk neki.

Ezen feladat alatt a PEACE program nem csak a szoros értelemben vett bibliaoktatást érti. Az alapfokú, általános iskolai oktatás az a terület, ahol a legtöbb munkát végzik önkéntesek ezrei a PEACE zászlaja alatt. Ez a Saddleback Gyülekezet szolgálatában a többi, kiemelt fontosságú oktatási feladat mellett található. Így olvasható ez a lista: „a.) az írástudatlanság felszámolása; b.) általános iskolai oktatás megszervezése a nyomornegyedekben élő gyermekek számára; c.) angolnyelv oktatás”³⁴⁶. Ez utóbbit például úgy végzik, hogy az Amerikából egy harmadik világba érkező tanárok megtanítják ott egy gyülekezet tagságát angolul annak érdekében, hogy azután ők taníthassanak sokakat a lakókörnyezetükben.

Itt is, mint az összes többi probléma esetében - amit a terv megoldandó feladatának tekint - azokat szükséges bevonni a gyülekezetek tagjai közül, akik szakemberek. Óvónők, tanítók, tanárok, professzorok, oktatási szakemberek és oktatásszervezők bekapcsolódásra hív a program. Emellett szükség van anyagi erőforrásokra, támogatókra, segítőkre és szervezőkre ezen a területen is, hiszen nem csak az oktató-hiányra vezethető vissza a fejletlen országok elmaradottsága az adott kérdésben, hanem az anyagi eszközök (épületek, tantermek, oktatási eszközök, stb.) szűkös rendelkezésre-állásának tényére is.

3.1.3. A PEACE Terv globális jellege

A PEACE dokumentumaiban figyelemreméltó állítást találunk annak jellegére is, a megvalósítás helyszínével kapcsolatosan: ez nem csak egy *terv*, hanem a PEACE maga is egy *mozgalom*. Nem egy városrészre, városra, régióra vagy országra szükséges azt alkalmazni. Globális érvényességűnek szánták létrehozói. Ennek a kitűzött célnak eredményeképpen jelenleg 14.500 lelkipásztor és helyi gyülekezete vesz részt ebben világszerte.³⁴⁷ A számunkra fontos, Európára kiterjedő munkájukat így fogalmazzák

³⁴⁶ uo., saját fordítás.

³⁴⁷ SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, EUROPE, 1.

meg: „az európai lelkipásztorokat olyan gyülekezetépítő szolgálatra készítjük fel, hogy gyülekezeteik képesek legyenek a céltól a PEACE Tervig eljutni; naprakész, saját nyelvükre lefordított Céltudatos és PEACE anyagokat adunk kezükbe; lehetőséget nyújtunk nekik az egymással való együttműködésre, tréningekre és honlapok létrehozására.”³⁴⁸ Azaz a globális célkitűzés mellé támogatást is nyújt Warren csapata az egyes országokban élő, a programba bekapcsolódó lelkipásztorok és gyülekezet számára.

Warren így nyilatkozik a PEACE létrehozásáról: „így gondolkoztam: »Istenem, mindig akkor látjuk legnagyobbnak a Te dicsőségedet, amikor a legnagyobb óriásokat győzöd le...« Szóval, ma melyek is a legnagyobb problémák a világban? Akkor Isten megmutatta nekem ... ezt az öt dolgot, a globális Góliátokat.”³⁴⁹ Őszerinte a PEACE Tervvel szembe lehet menni az említett nagy problémákkal, és hathatós segítséget lehet nyújtani. Kiváltképpen akkor, ha ez nem egy-egy helyi gyülekezet próbálkozása, hanem ha egy globális mozgalom szolgálata. Ezért is használják a PEACE jelmondataként: „meg tudod változtatni a világot!”³⁵⁰

A globális megközelítés miatt Warrent kritikusan azzal vádolták, hogy az általa megalkotott terv bujtatottan része a nevében megegyező, de egy teljesen területen működő *PEACE Terv-nek*, amelyet a New Age mozgalomban forgolódo Neale Donald Walsch alkotott. Abban is nagy szerepe van ugyanis a globalizmusnak, mint a New Age egyik fontos alap gondolatának. Warren igyekszik eloszlatni ezeket a gyanúkat, és így tisztázza szolgálatának globális jellegét: „az én PEACE Tervem nem a globalizmus, hanem egyház-izmus. A PEACE Terv ugyanis a helyi gyülekezetekre épül, mert ezek az említett problémák olyan nagyok, hogy senki sem képes megoldani őket, csak az egyház. Erről szól a PEACE Terv. Semmi más nem elég nagy ehhez - sem üzleti vállalkozások, sem az oktatás, sem a kormányok. Az ENSZ sem elég nagy hozzá. Csak a világon szerte elhelyezkedő gyülekezetek milliói elég nagyok hozzá.”³⁵¹ Warrenél tehát a globális működés nem mint önmagáért való cél van jelen, hanem azért, mert a problémák világméretűek, és így azt csakis az egyetlen igazán világméretű szervezet, közösség képes kezelni, az egyház, Isten népe, a számtalan helyi gyülekezet bekapcsolódása által.

Amikor Warren globális missziói tervet alkot, akkor a missziói parancs értelmében cselekszik. Nem elégszik meg azzal, hogy a Saddleback-völgy lakosságának segítsen. Nem marad meg annál, hogy állama polgárait érje el. Ahogyan a bibliai alapvetésről írt fejezetben kifejtettük, a keresztyén szolgálata terepe az egész világ, az Úr Jézustól kapott missziói parancs értelmében.³⁵² Ennek oka nem más, minthogy az

³⁴⁸ uo., saját fordítás.

³⁴⁹ ABANES, Richard, Rick Warren and the purpose that drives him, Harvest House Publishers, Eugene, Oregon, USA, 2005, 22. Saját fordítás.

³⁵⁰ Warren, Rick, Global P.E.A.C.E. Plan, 1.

³⁵¹ ABANES, 23.

³⁵² Lásd az 1.6.1.2. pont alatt.

mindenestül Isten alkotása, tulajdona, így Őneki fontos és kedves.³⁵³ Warren ennek fényében mind gyülekezetépítési modelljét, mind pedig missziói tervét úgy alkotta meg, hogy annak tárgya minden nép legyen.

3.1.4. A PEACE Terv értékrendje

A terv értékrendjét a következőkben állapítja meg Mark Carver, a PEACE globális igazgatója:

- „1. Nagyra értékeli a helyi gyülekezeteket.
2. Ez az egyszerű gyülekezeti tagok mozgalma, nem a »szupersztár keresztyéneké«.
3. Együttműködésre épül, amelyben helyi gyülekezetek és keresztyének millióinak globális összekapcsolódása történik üzleti vállalkozásokkal, kormányokkal és segélyszervezetekkel.
4. Tagok által vezetett. Tehát amellett, hogy lekipásztorok és más, főállású alkalmazottak *irányítják*, mégis maguk a résztvevők, a gyülekezeti tagok *vezetik*.
5. Lokális. A globális jelleg mellett a szolgálatok »tulajdonjoga«, vezetése és alkalmazása a helyiek kezében van.
6. Fenntartható. A felépítés jellege és az anyagi számon-kérhetőség miatt nem kell félni attól, hogy a támogatók elállnak tőle.
7. Holisztikus. Az öt tevékenység ugyan önállóan is megáll, mert ezek önmagukban is fontosak, egymásba kapcsolódva azonban egy teljeskörű missziói eredményt hozhatnak.”³⁵⁴

Fontos megjegyezni, hogy Carver a felsorolásban egyedül az első pontot - a helyi gyülekezet szerepének nagyra értékelését - jelzi úgy, mint „alapértéket”, a többi „érték” mellett.

A hangsúly tehát szüntelenül a PEACE egyszerre *globális* és *lokális* jellegén van. Az ilyen módon történő felépítés azt a tényt kívánja hasznosítani, hogy Isten népe az egész világon, minden földrészen, rengeteg településen jelen van. Ez a világméretű összekapcsolódás ad lehetőséget jelentős eredménnyel járó és költséghatékony szolgálatra. A munka mindezzel együtt mégis a helyi gyülekezetek vezetésében marad, mert nem egy központi szervezet adja meg a végrehajtandó utasításokat. Bár létezik ilyen központi testület, de annak szerepe csak abban van, hogy a motiváljon, felkészítsen és koordináljon. A lokális megvalósítás mellett fontos az is, hogy a PEACE megvalósítása a gyülekezeti tagokra épül, nem a fizetett, „professzionális” szolgálattevőkre. Ez nagyban hozzájárul a széles körben való alkalmazhatósághoz és fenntarthatósághoz.

³⁵³ Lásd az 1. pont alatt.

³⁵⁴ CARVER, Mark, Christian Leaders Forum Workshop, oktatási dokumentum a Saddleback Gyülekezet irattárában. Elhangzott: Szöul, Dél-Korea, 2013, október 10-11., saját fordítás.

3.1.5. A „gyülekezettől gyülekezethez” stratégia

A PEACE Tervben „gyülekezettől gyülekezethez” stratégiának nevezett elgondolás két fontos jellemzője a különböző országokban működő helyi gyülekezetek egymással kiépítendő kapcsolata, illetve a felekezet-közötti volta.

3.1.5.1. A helyi gyülekezetek fontossága és egymással való kapcsolata

Mint az eddigiekben már többször rámutattunk, a teljes Céltudatos Mozgalmat jellemzi a helyi gyülekezetek fontosságát hangsúlyozó megközelítés. Nincsen ez másképpen a PEACE Terv esetében sem. Carver egy listát ad közre arról, hogy miért is a globális egyház, és annak helyi gyülekezetei jelentik a megoldás a világ problémáira:

- „a.) az egyház a legnagyobb létszámú,
- b.) a legszélesebb körű,
- c.) a legrégebben létező,
- d.) a leggyorsabban növekvő,
- e.) a legmagasabb rendű motivációval (szeretet) rendelkező,
- f.) a legfelsőbb szintről (az Isten Fiától, a missziói parancsban) meghatalmazott,
- g.) a legegyszerűbb adminisztrációval rendelkező,
- h.) a legegyszerűbb következményért dolgozó szervezet.”³⁵⁵

Warren és mozgalma nem csak ezen jellemzők miatt értékeli nagyra az egyházat és az azt alkotó helyi gyülekezeteket. Az egyházat az ilyen, pozitív karakterisztikáin túl, önmagában is kikerülhetetlenül fontosnak tartja. Ez azért lényeges, mert az előzőekben, (a PEACE Terv értékrendjének tárgyalásakor) már észleltük, hogy a program alapértéknek nevezi azt, hogy a terv „nagyra értékeli a helyi gyülekezeteket”. Az értékek között ez az egyetlen, *alapértéknek* tartott tétel. Carver szerint az azért van, mert „a helyi gyülekezet a.) Krisztus szeretetének, a reménynek és a megbocsátásnak tündöklő kifejeződése; b.) a változás legerőteljesebb katalizátora és erőforrása a történelemben; c.) azon önkéntesek leghatalmasabb hálózata, akik készek a földgolyót Jézusért szolgálni; d.) a legkiterjedtebb csatorna, amely csak aktivizálásra vár a rászorulóknak elérésében.”³⁵⁶

A PEACE Terv esetében a „gyülekezettől gyülekezethez” stratégia a gyakorlatban azt jelenti, hogy a kezdeményező fél - a Saddleback Gyülekezet - felveszi a kapcsolatot más helyi gyülekezetekkel, segít azoknak egy adott szolgálat beindításában; oktat, képez, folyamatosan mentorál, majd az így felkészült közösséget felhatalmazza az önálló munka végzésére. Warren arra biztatja a többi egyházközséget is, hogy ők is dolgozzanak ezen stratégia alapján: gyülekezettől gyülekezethez.

³⁵⁵ i. m., 8-9., saját fordítás.

³⁵⁶ i. m., 10., saját fordítás.

3.1.5.2. A stratégia felekezet-közötti volta

Az előzőekben ismertetett két listából (a PEACE értékrendje és a „gyülekezettől gyülekezethez” stratégia indoklása) még inkább nyilvánvaló az, hogy Warren és munkatársai számára a bibliai alapok, a Krisztusban való személyes hit és elkötelezettség mellett nagyon fontos a hatékonyság és az eredményesség is. Így tanfolyamaikon, oktatási anyagaikban nem csak bibliai idézetek találhatóak, hanem ezek mellett mellett gyakoriak az üzleti életben és szervezeten irányításban megszokott megközelítést megjelenítő módszerek, érvelések.

Ezek körébe illeszkedik a „gyülekezettől gyülekezethez” elgondolás stratégikus alkalmazása is, hiszen a világot körülvevő informális hálózat, amit a helyi gyülekezetek százezrei alkotnak, nagyszerű keretet és csatornát biztosít a PEACE professzionális végrehajtásához. Ugyanúgy ebbe a felfogásba illeszkedik a program felekezet-semleges volta is. Warren egyáltalán nem marad saját egyházának, az Amerikai Déli-Baptista Szövetségnek a falai között. Éppen ellenkezőleg: tanításait, mozgalmát (és benne a PEACE Tervet) rendkívül széles kör számára elérhetővé teszi. Sőt, maga invitál bekapcsolódásra sokakat, még a protestánsok és evangélikák taborán kívülről is. Kritikusai ezt gyakran nehezményezik nála. „Az USA Today 2004. július 21-i számában olvashatunk erről: „Warren lelkipásztor-képző programjain szívesen látják a katolikusokat, metodistákat, mormonokat, zsidókat...”³⁵⁷ - írja Richard Abanes, Warren egyik nagy kritikus. Azért utána azt is hozzáteszi, hogy „Warren sosem állította, hogy programjai nyitva állnának a mormonok számára.”³⁵⁸ Való igaz. Azokban az esetekben, amelyekre az USA Today szerzője hivatkozik, inkább arról volt szó, hogy a nagy látogatottságú rendezvényekre eljutottak az említett vallási közösségekből olyanok is, akik a regisztráció során nem jelezték felekezetüket, és azt, hogy a keresztyén egyházaktól merőben eltérő hitvallású közösségek lelkészei ők.

Az viszont igaz, hogy Warren a katolikusokat lelkesen segíti. Az Egyesült Államokon kívül minden földrészen, így Európában is tart személyesen vagy vezetőtársai szervezésében lelkészi tréningeket. Ezek során gyakran katolikus papokat is fogadnak a programba. Az amerikai egyesült államokbeli katolikusok körében való alkalmazásról szól a Joseph M. Champlin katolikus pap által írt *Katolikus nézőpont a Céltudatos Életen*³⁵⁹ című könyv. A szerző azért írta meg ezt a könyvet, hogy segítse a katolikus híveket egy olyan program elfogadásában és alkalmazásában, amely nagy mértékben segítheti a katolikusok hitközségek misszióját. Franciaországban (Milánóban

³⁵⁷ ABANES, 89.

³⁵⁸ uo.

³⁵⁹ CHAMPLIN, Joseph M., *A Catholic perspective on the Purpose Driven Life*, Catholic Book Publishing Corp., Totowa, NJ, USA, 2006. A könyv címe saját fordítás.

és Párizsban) még olyan katolikus egyházközösségeket is találunk, amelyek magukat *Céltudatos Katolikus Egyházközösségként* jelölik meg.³⁶⁰

Megjegyezzük, hogy annak ellenére, hogy Warren valóban megnyitotta programját sok, a klasszikus protestáns fővonalba nem tartozó egyházak számára is, attól még nem mond le arról, hogy ezek közösségeibe tartozó személyek között hittérítő munkát végezzen. A Céltudatos Gyülekezet című alapvető fontosságú művében így ír erről: „... bemerítési istentiszteletünkön hatvanhárom frissen megtért hívőt merítettünk be. Egyikük buddhista volt korábban, egy közülük mormon, az egyik férfi zsidó háttérrel rendelkezett, és volt közöttük egy egykori katolikus apáca is.”³⁶¹ Azaz, ha a világ gondjainak megoldásában a baptista pásztor és gyülekezete nyitott is sok felekezet tagjainak bevonására, ez nem jelenti azt, hogy feladnák a hitvallási tisztaságot. Ha lehetőséget látnak arra, hogy a mormonok vagy katolikusok között a tiszta evangéliumot hirdessék, akkor azt megteszik, és az erre nyitottakat gyülekezeti közösségükbe felveszik.

3.1.6. A PEACE Terv megvalósításának kontextusai

A PEACE struktúráját szemléltető ábra a program megvalósításának három kontextusát mutatja: a.) a munka/munkahely; b.) a gyülekezet/egyház és c.) a csoportok. Carver szerint ebben a három környezetben lehet megvalósítani az öt globális probléma elleni küzdelem projektjeit.

Az alábbi ábrán, amely a PEACE elemeit mutatja be, ez a három megvalósítási kontextus is feltüntetésre került.

³⁶⁰ DANTES, Benedicte, jelen dolgozat szerzőjének és a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom Európai Koordinátorának, Abraham Meulenbergnek írt tájékoztató levél a Francia Céltudatos Gyülekezet Mozgalomról, 2013. február 22.

³⁶¹ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 340.

A keresztyének munkájuk, képzettségük, a világban elfoglalt helyük lehetőségei alapján képesek jelentős segítséget nyújtani másoknak. A gyülekezeti tagok között sok olyan személy van ugyanis, akik a szekuláris állásukban használt tudásukat, képességeiket, jártasságaikat szívesen használnák Isten Országának érdekében is. Ez jelenti a *munka/munkahely* kontextusát Warren modelljében.

A *csoportok* kontextusán olyan kisebb közösségeket kell érteni, amelyek hetente, havonta, vagy más gyakorisággal gyűlnek össze. Ezek a gyülekezeten belül létező kisebb csoportok, bibliakörök, egy adott korcsoportra, lakóhely köré vagy érdeklődési körre szerveződött társaságok, házi közösségek. Emellett az egyetlen missziói útra megalakult csapatokat is ide kell értenünk.³⁶² Ezek a csoportok abban segítenek jelentős módon a PEACE végrehajtásában, hogy „mobilizálódhassanak az erőforrások, és minden lehetséges megoldás terve összekapcsolódjon, és létre jöhessen egy egységes akcióterv.”³⁶³

A terv *gyülekezeti* kontextusban való megvalósítása a Saddleback Gyülekezet alapértéke, mert abból indulnak ki, hogy „... a missziói munkát esősorban a helyi gyülekezet szintjén kell elvégezni. Legyen az a helyi gyülekezet által kezdeményezett, és továbbra is általa »birtokolt« tevékenység.”³⁶⁴ Ez tehát a PEACE legfontosabb, mindent átölelő kontextusa, hiszen a másik kettő is ehhez kapcsolódik, illetve ezen kontextus által kerül összefogásra. A munkahelyi, szakmabeli ismeretekkel és

³⁶² uo.

³⁶³ SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, INDIA - PEACE Booklet, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2007., saját fordítás.

³⁶⁴ CARVER, Mark, jelen dolgozat szerzőjének írt válaszelevele a PEACE Terv kontextusairól, 2013. december 11., saját fordítás.

lehetőségekkel rendelkező hívők egy helyi gyülekezetben találhatnak egymásra és kapcsolódnak egybe. Itt kerül koordinálásra mindaz, amit fel tudnak ajánlani a munkahelyük kontextusából. A csoportok kontextusa pedig, amint említettük is, a PEACE Tervben leginkább a gyülekezeteken belül működő, rendszeresen összejövő kisközösségek összességét jelenti. Ezek „ernyőszerkezete” természetesen maga a helyi gyülekezet.

A PEACE vezetői tehát azokat a társadalmi fórumokat nevezik meg a megvalósulás kontextusaiként, ahol a missziói munkát elvégezni képes emberek fellelhetőek, és mobilizálhatóak a feladatra. Ezek között a gyülekezet szerepének kitüntetett helyen való kezelése nagyon fontos számunkra a céltudatos koncepció magyarországi alkalmazásában. Álláspontunk szerint ugyanis az egyház és gyülekezeti szerepe, fontossága nem helyettesíthető semmi mással a küldetés-betöltés területén.

3.2. A PEACE Terv missziológiai elemzése

Az alábbiakban a missziói parancs és az egyik legjelentősebb kortárs missziói teológiai paradigma alapján kívánjuk elvégezni a PEACE Terv missziológiai analízisét. Ennek a paradigmának méltó megjelenítője *David J. Bosch* meghatározó műve, a *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*³⁶⁵.

Kutatásaink fókuszja a Céltudatos Mozgalom magyarországi alkalmazhatóságán van, a református és baptista gyülekezetek kontextusában. Ezen egyházak missziói szakemberei, teológusai és lelkipásztorai között Bosch átfogó írása nem csak jelen van, hanem széles körben ismert és elfogadott. A TCM Nemzetközi Teológiai Intézetben (ahol számos magyar teológiai hallgató tanul); a Nagyvárad Baptista Teológiai Szemináriumában, a Magyarországi Baptista Egyház Szünergosz Bibliáiskolájában a missziológia tanításának alapját is ez a mű képezi.

Mindezek alapján meggyőződésünk, hogy egy jelenleg működő, globális méreteket öltő gyülekezet-építési modell és mozgalom kielemezéséhez, és különösen is annak magyarországi alkalmazhatóságát keresve, Bosch tételei megfelelő alapot nyújtanak.

3.2.1. A PEACE Terv kapcsolata a missziói paranccsal

Mivel Warren mozgalmában kiemelt helyen szerepel a missziói parancs, érdemes annak szemszögéből is megvizsgálni a PEACE programot. A Céltudatos Gyülekezet lelkészképzéseinek bevezetője általában annak elmondásával indul, hogy az Istentől kapott küldetésünk két nagyon fontos bibliai ígérettel leírható. Az egyik a nagy parancsolat, amelyben az Úr Jézus tulajdonképpen az Ószövetség tanítását foglalja össze. Mt 22,36-40-ben így olvasható ennek leírása: „»Mester, melyik a nagy

³⁶⁵ BOSCH, David J., *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*, Harmat-PMTI, Budapest, 2005

parancsolat a törvényben?» Jézus így válaszolt: »Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és a nagy parancsolat. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.«³⁶⁶»

A másik, a céltudatos koncepció által gyakran hivatkozott igeszakasz pedig a missziói parancs, amelyben Urunk kirendeli a tanítványokat egy egész világot átfogó misszió végzésére. Ez Mt 28,18-20-ban olvasható: „Jézus hozzájuk lépett, és így szólt: »Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.«³⁶⁶»

A Céltudatos Mozgalom egy minden ízében misszionáló program, amit jól jelez az imént idézett két igeszakasz is. Warren célja könyvének, a Céltudatos Gyülekezet című műnek megírásával, és a mára az egész világon elterjedt lelkészképző programjainak beindításával az volt, hogy segítséget nyújtson a helyi gyülekezeteknek - elsődlegesen lelkipásztoraikon keresztül - az Úr Jézustól kapott küldetés eredményes betöltésében. W. A. Chriswell, az Dallasi Első baptista Gyülekezet örökös lelkipásztora, az amerikai Déli Baptista Szövetség több terminuson át szolgáló elnöke így nyilatkozik erről: „a Céltudatos Gyülekezet című könyv segítségével lesz minden gyülekezetnek, akármekkora is legyen, hogy újra felfedezze az újszövetségi Gyülekezet küldetését.”³⁶⁶

A PEACE Terv a Céltudatos Gyülekezet Mozgalmon belül keletkezett; annak szerves és elválaszthatatlan részét képezi. A program lelkészképzései arról szólnak, hogy hogyan alakítsuk át, vagy kezdjük felépíteni helyi gyülekezetünket annak érdekében, hogy az egészséges, és mind lelkiségében mind lélekszámban növekedő legyen. Sok szó esik ennek során a helyes istentiszteletről, az evangélizációról, a tanítványképzésről, a közösség gyakorlásáról és a szükségben lévők szolgálatáról, hiszen ezen öt téma köré csoportosítja Warren tanításait. A PEACE oktatási programja - egyre inkább integrálódva az előbb említett klasszikus lelkészképzésbe - pedig már kimondottan a misszió végzése nézve ad útmutatást. Az egyházakat arra bátorítja és készíti fel, hogy alapítsanak újabb gyülekezeteket, és vegyenek részt a Krisztustól kapott küldetésben, az evangélizációban és a tanítvánnyá-tételben azáltal, hogy felveszik a harcot a világ jelenlegi, égető problémáival szemben. Így a képzési program (magában foglalva a PEACE Tervet is) egyensúlyt mutat a nagy parancsolatban megfogalmazott két területen: az Isten iránti szeretet és az emberek iránti szeretet területén is.

³⁶⁶ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 16.

3.2.2. A „gyülekezettől gyülekezethez” stratégia vizsgálata a Bosch-féle kortárs missziológiai paradigma alapján

Bosch művében rámutat, hogy posztmodern korunkban, a „keresztyén Európa” földjén lezajlott véres világháborúk után, a kommunizmus, nemzetiszocializmus vagy éppen a sokakat szintén rossz egzisztenciális állapotba sodró kapitalizmus megtapasztalása után az egyház elvesztette korábbi privilégiumát. Többé nem beszélhetünk uralkodó egyházzól - és ez nem csak politikai értelemben van így, hanem azt is értjük alatta, hogy az egyháznak sokkal alázatosabb magatartást kellett felvennie. A Római Katolikus Egyházban jól jelzi ezt a *Lumen Gentium*³⁶⁷, amely Isten vándor népeként, szolgáló közösségként mutatja be az egyházat. Protestáns vonalon szintén az alázat és a szolgáló jelleg dominál az egyházzól szóló értekezésekben, állásfoglalásokban. Fontos példák erre nézve Dietrich Bonhoeffer írásai és a Világmissziós Tanács 1952-es, willingeni kongresszusán megfogalmazott tételek.³⁶⁸

A szolgáló egyház képe megerősítette a helyi gyülekezetek szerepét is. Egy misszionáló, küldetését végző, alázatosan szolgáló egyház ugyanis azzal jellemezhető leginkább, amit akkor végez, amikor érintkezik a körülötte lévő, szükségben lévő világgal. Ez pedig a helyi gyülekezetekben, illetve körülöttük - és általuk - történik. Az új paradigmában „... egyetlen helyi egyházközösség illetve gyülekezet sem foglalhat el hatalmi pozíciót más helyi egyházközösséggel szemben.”³⁶⁹ Ez azért lényeges gondolat, mert nekünk protestánsoknak is szembe kell néznünk azzal, hogy az „ifjabb egyházainkat” a gyakorlatban - az elvi törekvések ellenére - nálunk sem kezelték egyenrangú félként az „idősebbek”.³⁷⁰

Roland Allenre hivatkozva Bosch arról ír, hogy ez az eljárás szemben áll az újszövetségi gyakorlattal, ahol is Pál apostol önálló helyi gyülekezeteket alapított, és nem alárendelt missziókat, ami ezzel, az újszövetségi gyakorlattal szemben sajnos hosszú időn át jellemezte a protestáns missziói gyakorlatot.³⁷¹

Jelen dolgozat tárgyát tekintve lényeges ennek a folyamatnak a megértése. Ennek érdekében azonban némi transzformációt kell alkalmaznunk. A Bosch-i tanulmányok sokszor az európai modellek Afrikába és Ázsiába való erőltetéséről szólnak. A Céltudatos Mozgalom kapcsán a kérdés így módosul: tapasztaljuk-e azt, hogy a mozgalom, és annak PEACE Terve amerikai modellt erőltet a világ más országaira, köztük Magyarországra illetve más, európai országokra? A gyülekezetalapítás és építés területén ugyanis az utóbbi évtizedekben az Amerikai Egyesült Államokban létrejött, kifejlődött és népszerűvé vált modellek

³⁶⁷ A II. Vatikáni Zsinat „Lumen Gentium” szavakkal kezdődő dogmatikus konstitúciója az Egyházzól.

³⁶⁸ vö. BOSCH, 345.

³⁶⁹ BOSCH, 349.

³⁷⁰ i. m., 350.

³⁷¹ uo.

„importálhatóságának” kérdése vált lényegessé a világ sok országában, így hazánkban is.

Warren személyesen szeretné elkerülni azt, hogy kaliforniai gyülekezete afféle központi gyülekezet, uralkodó modell lenne. Igyekszik a programjába minden bekapcsolódó gyülekezetet partnerként kezelni, és nem a Saddleback Gyülekezet tekintélye alá hajtani. Ennek tudható be az is, hogy a felekezet-közötti és nemzetközi programjaiban nem az általa vezetett helyi közösség neve használatos (Saddleback Gyülekezet), hanem a *Céltudatos Gyülekezet Mozgalom* név, illetve a *PEACE Terv*. Természetesen saját egyházközsége példaként szerepel egyik-másik pont szemléltetéseként.

A mozgalom munkatársai a PEACE Tervbe bekapcsolódó minden helyi gyülekezetet önálló, és a többi gyülekezettel - köztük a Saddlebacki Gyülekezettel - egyenrangú félként fogadnak el, és pusztán koordináló tevékenységet kifejtve kapcsolják össze azokat más (esetleg nagyobb taglétszámú, anyagilag erősebb) gyülekezetekkel. Azonban az adott földrajzi helyen zajló misszió gazdája az ott működő helyi gyülekezet, nem egy onnan távol eső központ. Newbigin-i gondolatot lehet felfedezni ebben, hiszen ő fogalmazta meg, hogy „... minden gyülekezet hazai bázis, vagyis minden egyes keresztyén közösség missziói helyzetben van...”³⁷² Ezek szerint ebben a küldetés-betöltésben missziói *partnerkapcsolatban* vannak egymással a gyülekezetek, mert „...vége annak, hogy az egyik egyház a másik fölött gyámkodjon.”³⁷³ Newbigin érvelésének az az alapja, hogy mivel Isten maga végzi a missziót ebben a világban (*Missio Dei*), így minden egyes egyház, gyülekezet csak *eszköz* ebben a tevékenységben, így a gyülekezetek között nem lehet alá- és fölérendeltségi viszonyról beszélni. Bosch is egyetért ezzel. Sőt, ő abban megy tovább, hogy állítja: „a missziós egyház elsősorban a *helyi* egyházközség mindenütt a világon, és egyetlen helyi egyházközség illetve gyülekezete sem foglalhat el hatalmi pozíciót más helyi egyházközséggel szemben.”³⁷⁴ A missziológus szerint ez az Újszövetségben fellelhető alapelvek miatt van így, amely meglátásával teljes mértékben egyetértünk.

Warren maga is - az előbbieken leírtakkal teljes összhangban - minden lehetőséget megragad arra nézve, hogy kiemelje a helyi gyülekezetek és lelkipásztoraik szolgálatának fontosságát, és az ő személyes és gyülekezete által végzett misszióval való egyenrangú voltát. Elismerően és bátorítóan nyilatkozik minden adandó alkalommal a képzésen részt vevő lelkészekről, mint kollégáiról és missziói partnereiről. A mozgalom legfontosabb művét, a *Céltudatos Gyülekezet* című könyvet elsősorban a kis létszámú gyülekezetekben szolgáló lelkészeknek ajánlja: „ajánlom ezt a könyvet a kettős hivatást gyakorló lelkészeknek szerte a világon: azoknak a lelkipásztoroknak, akik hűséggel és szeretettel szolgálnak olyan gyülekezetekben,

³⁷² NEWBIGIN, Lesslie, *One Body, One Gospel, One World*, International Missionary Council, London - New York, 1958, 25-38., in: BOSCH, 342.

³⁷³ uo.

³⁷⁴ i. m., 349.

amelyek nem elég nagyok ahhoz, hogy teljes fizetést biztosítsanak. Az én szememben ti vagytok a hit igazi hősei.”³⁷⁵ Kis taglétszám, vagy nagyméretű gyülekezet, falusi vagy nagyvárosi környezet - Warren számára nem számít abban a kérdésben, hogy a helyi gyülekezetet fontosnak tartsa, és minden missziói megmozdulás alapjaként tüntesse fel. Így vélekedik erről: „ha valaha is képesek leszünk felébreszteni és szabadjára engedni egy átlagos helyi gyülekezet szunnyadó képességeit, erőforrásait, kreativitását, és energiáját, a keresztyénség soha nem látott, robbanásszerű növekedésnek indul majd.”³⁷⁶

A PEACE Terv stratégiája tehát az, hogy a pusztán tapasztalatban előjáró - és nem „rangban feljebb való” - gyülekezetek átadják tapasztalataikat, tudásukat azon helyi közösségeknek, akik ebbe a szolgálatba be kívánnak kapcsolódni. Az ezt régebb óta végző, nagyobb taglétszámú, erősebb gyülekezet szerepe tehát segítő, motiváló, koordináló. Ez teljes mértékben összhangban van a Bosch által megfogalmazott kortárs missziológiai paradigmával.

3.2.3. A PEACE Terv öt elemének vizsgálata a Bosch-féle kortárs missziológiai paradigma alapján

3.2.3.1. Megbékélést hirdető gyülekezetek alapítása

A PEACE Terv végrehajtása érdekében a Saddlebacki Gyülekezet sok missziói csapatot küld ki a világ számos helyszínére. Emellett azonban szüntelenül azt szorgalmazza, hogy a helyi keresztyének legyenek a helyi problémák megoldói, ha tehetik. Ennek érdekében szükség van arra, hogy a világ minden országának minden településén megjelenjen Isten Országának lokális megjelenítője és eszköze, a helyi gyülekezet.

Warren végső célja egyáltalán nem az, hogy mindenütt amerikai misszionáriusok végezzék a szolgálatot. Éppen az ellenkezőjére biztat akkor, amikor képzései során a helyi lelkészeket és világi foglalkozású gyülekezeti tagokat készíti fel a PEACE-ben említett szolgálatok végzésére. Véleménye szerint például, az Afrika területén végzett szolgálatokban kétség kívül az afrikai lelkészek és gyülekezeti tagok lehetnek a leghatásosabbak, ha megfelelő felkészítést és támogatást kapnak hozzá. Ez a gondolat teljes mértékben harmonizál Bosch vélekedésével. A missziológus VI. Pál pápát idézi ezzel a kérdéskörrel kapcsolatban: „ti vagytok magatok misszionáriusai!”³⁷⁷ A Céltudatos Gyülekezet lelkészsképzései és a PEACE Terv oktatásai ezt a célt szolgálják minden földrészen. „A PEACE Terv projektjei... helyi tulajdonosi szemléletre bátorítanak. A helyi gyülekezeteknek és szervezeteknek kell felvállalniuk saját

³⁷⁵ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 9.

³⁷⁶ BOSCH, 353.

³⁷⁷ i. m., 351.

lakóközösségei problémáinak megoldását”³⁷⁸ - fogalmazza meg állásfoglalását a PEACE, európai lelkészeknek szánt képzéséről alkotott dokumentuma.

Ennek, a helyi tulajdonosi szemlélet kialakításának érdekében szükséges helyi gyülekezetek létrejötte azokon a helyeken is, ahol eddig még létezett keresztyén gyülekezet. Ezen helyi közösségek lesznek ugyanis képesek hatékonyan, és az adott kultúrára érzékeny módon végezni a Missio Dei-ből rájuk háruló feladatokat, a helyi szükségek területén.

Újabb gyülekezetek alapítása, felépítése a missziói kontextualizáció miatt is nagyon indokolt. Rod Stafford, a Fairfax Community Church - egy nagyon céltudatosan misszionáló, Fairfax, Virginia városában (Washington D.C. mellett) működő „megagyülekezet” - vezető lelképásztora így szól erről: „a kontextualizáció leghatásosabb módja az új gyülekezetek alapítása. Ilyenkor lehetőség van arra, hogy szentírási alapokon, ugyanakkor a jelen korhoz és az adott nemzet kultúrájához hatásosan szólni tudó helyi közösségek jöjjenek létre.”³⁷⁹ Ez az a Bosch-i missziológiai modell egyik fontos pontját érinti. „A hiteles evangélizálás mindig kontextuális”³⁸⁰ - írja a dél-afrikai missziológus. A cél éppen ezért az, hogy az evangélizáló szolgálatunk során ne szakítsuk ki az embereket saját környezetükből. Az egyháznak kell elmennie az adott személyek földrajzi és társadalmi kontextusába - és erre egy fontos eszköz a kortárs, kultúra-közeli gyülekezetek alapítása lehet. Többek között ez is módja lehet annak, hogy az embereket ne a meglévő, nyugati modellek alapján működő egyházaink kultúrájához térítsük, hanem *Krisztushoz*.³⁸¹

Warren szóhasználatában fontos a „megbékélést hirdető” jelző a megalapítandó gyülekezetekkel kapcsolatban. A PEACE Terv ezzel kapcsolatos dokumentumaiban kiemelt szerepet kap ennél a pontnál az, hogy „a béke emberei” alkalmasak ezen újonnan létesítendő gyülekezetek alapvető emberi erőforrásaivá válni.³⁸² Az evangéliumokban olvasható, az Úr Jézus a tanítványokhoz intézett útmutatásából vett kifejezés ez. A Saddleback Gyülekezet által kiadott útmutatóban ezt olvassuk erről: „a munka első szakasza az emberek összegyűjtése. Ezt a »békesség fia« által tudjuk elvégezni, ha meg tudjuk találni ezt a személyt.”³⁸³ A PEACE Tervbe bekapcsolódó keresztyének arra kapnak buzdítást, hogy találjanak ilyen személyeket a célországban, városban, és az ilyen emberek köré alapítsák az új gyülekezetet. Ennek fontosságát jól mutatja, hogy az ilyen személy jellemzőit, megkeresésének módját több oldalas dokumentumban tanítják.³⁸⁴ A megbékélést hirdető, elősegítő gyülekezetek alapítása

³⁷⁸ SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, EUROPE, 4.

³⁷⁹ STAFFORD, Rod, (Doctor of Ministry), A kontextualizáció. Előadás a Global Pastors Round Table konferenciáján. Fokváros, Dél-Afrika, 2013. május 30. Ezen dolgozat szerzőjének saját jegyzetelése és fordítása.

³⁸⁰ BOSCH, 381.

³⁸¹ vö. i. m., 382.

³⁸² SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, INDIA - PEACE Booklet, 4.

³⁸³ i. m., 5.

³⁸⁴ i. m., 5-8.

tehát már az elindításkor is nagyon tudatos hozzáállást feltételez, és olyanok bevonására sürget, akik önmaguk személyében is a békét és a megbékélést képviselik.

3.2.3.2. *Vezetőképzés*

A PEACE Terv első elemeként kerül megfogalmazásra a gyülekezetek alapítása. Jól jelzi ez azt, amit már számos alkalommal kimutattunk, hogy Warren és mozgalma számára milyen fontos szerepet kap a helyi gyülekezet. A terv további elemei azonban arra mutatnak rá, hogy nem az egyház, és a helyi gyülekezetek létrejötte a végső cél. Ezek eszközök. Warren éppen ezért sokkal inkább arra törekszik, hogy Isten missziója legyen végrehajtva a világban. Ezért azonosítja be az „öt óriást”, korunk legégetőbb problémáit.

Bosch megfogalmazásában ez így hangzik: „...az egyházat sem a misszió alapjának, sem pedig céljának nem lehet tekinteni...”.³⁸⁵ Majd így folytatja a gondolatsort „... az egyház missziós tevékenysége nem csupán annyiból áll, hogy az egyes embert az egyházba hívogatjuk...”.³⁸⁶ Ezen új paradigma alapján tehát minden próbálkozás téves, amikor az egyház megpróbál kivonulni a világból, és csak önmagával, és az úgynevezett „lelki dolgokkal” foglalkozik. Ma sokkal nyilvánvalóbb, mint valaha is volt, hogy életünk minden kérdése „lelki kérdés”, vagy legalábbis erős kapcsolódással van ahhoz.

A gyülekezet feladata tehát jelen lenni a világban, és részt venni problémáinak megoldásában. Bosch ezzel kapcsolatban Snydert idézi: „az egyház emberei az embereket szeretnék az egyházba terelni; Isten országának emberei az egyházat szeretnék a világba juttatni.”³⁸⁷ Warren éppen ezt végzi akkor, amikor a keresztyéneket a PEACE Terv végrehajtására biztatja.

„A vezetők képzésében alapvető dolog a tanítvánnyá-nevelés”³⁸⁸ - olvasható a PEACE kézikönyvben. Ezen megközelítés szerint fontos, hogy a vezetőképzésre komplexen tekintsük, tehát ne csak az egyházon és a helyi gyülekezeteken belül szolgáló lelkészek és önkéntes gyülekezeti vezetők köréről beszéljünk, hanem a szekuláris munkakörökben dolgozókról is. A PEACE ezen pontja ilyen holisztikus megközelítéssel szól az Istennek tetsző vezetők felnövekedésének szükségességéről. Azonban a világi munkakörben dolgozó vezetőket is arra szükséges elvezetni, hogy Isten, a Szentírásban lefektetett alapelvei szerint dolgozzanak. Ennek fényében az ő esetükben sem lehet csak vezetéstechnikát, vezetéstudományt, a szolgálat területén alkalmazott *szaktudást* oktatni, hanem szükséges a bibliai értelemben vett tanítványképzés.

³⁸⁵ BOSCH, 348.

³⁸⁶ i. m., 349.

³⁸⁷ uo.

³⁸⁸ SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, INDIA - PEACE Booklet, 13., saját fordítás.

Bosch a *mindent átfogó üdvösség közvetítését* tartja helyesnek a misszióban.³⁸⁹ Ez az üdvösség témájában minden korábbinál integráltabb, egyetemesebb felfogást jelent. Bosch ehhez kapcsolódóan említi, hogy „...a társadalmi zűrzavar hallatlan méreteket öltött. Példátlan méretekből lett *homo homini lupus* - az ember az embernek farkasa. A társadalom peremére szorult csoportok a világ számos országában nélkülöznek mindennemű társadalmi részvételt és képviselőt...”³⁹⁰ A Példabeszédek könyvében erről így olvasunk: „vezetés nélkül elbukik a nép, de segítséget jelent, ha sok a tanácsadó” (Péld 11,14). Ma éppen ez figyelhető meg. A társadalmi zűrzavarnak ugyanis éppen az az egyik lényeges oka, hogy a fontos szervezetek élén önző vezetők állnak, akik a társadalom peremére szorult emberek ügyét nem vállalják fel. Minden korábbinál inkább szükség van olyan emberekre, akik nem csak az egyházi szolgálati posztokon, hanem a szekuláris szervezetek élén állva is Isten előtti felelősségük tudatában hoznak döntéseket és irányítanak másokat.

Erre a hatalmas szükségre igyekszik megoldást munkálni a PEACE Terv a vezetőképzésről szóló pontja, amely a társadalom - látszólag az egyházhoz nem tartozó - fontos szükségletére reagál. Azt a célt tűzi ki feladatául, hogy önzetlen, szolgáló vezetőket képezzen cégek, vállalatok, államigazgatási szervek és más szervezetek élére. Ez véleményünk szerint rendkívül fontos feladat, és teljes mértékben indokolható a Bosch által képviselt kortárs missziói teológia tételei alapján.

3.2.3.3. A szegények segítése

Boscht is megragadta a Newbigin által megfogalmazott gondolat, hogy ma „...olyan világban élünk, melyben az emberek milliói az anyagi jólét olyan szintjét élvezik, amelyet a királyok közül is csak kevesek élvezhettek egykor.”³⁹¹ A dél-afrikai teológus úgy viszi tovább brit származású kollégájának gondolatát, hogy ez volt az, ami ahhoz vezetett, hogy tehetősebb anyagi körülmények között élő hívők elkezdtek átvitt értelemben értelmezni a *szegényeknek* szóló bibliai ígéreteket. Sokszor az érhető tetten, hogy a *szegények* kifejezés alatt ott is *lelki szegényeket* (Istenre utalt személyeket) értenek, ahol arra semmiféle támogatást nem nyújt az adott bibliai igeszakasz, illetve annak szöveggörnyezete. Miért tesz ilyet bárki is? Mert a tehetősek így egyrészt (jogtalanul) magukra vonatkoztatják a szűkölködőkre vonatkozó igeverseket. Másrészt ez ahhoz is vezet, hogy még inkább lekerülhet a fókusz az anyagi értelemben szegények helyzetéről, és az ő megsegítésükről. Márpedig az köztudottan nehezen végezhető, és nagyon lassan előrehaladó feladat...

Az Egyházak Világtanácsa így reagált erre az uppsalai nagygyűlésén, 1968-ban: „Meghallottuk azok kiáltását, akik békességre vágyakoznak; az éheseket és a

³⁸⁹ BOSCH, 368.

³⁹⁰ uo.

³⁹¹ NEWBIGIN, Lesslie, Foolishness to the Greeks: The Gospel and Western Culture, World Council of Churches, Geneva, 1986, 110., in: BOSCH, 398.

kizsákmányoltakét, akik kenyeret és igazságot követelnek; a megkülönböztetés áldozataitét, akik emberi igazságosságot kívánnak; s azokét az egyre népesebb milliókét, akik az élet értelmét keresik.”³⁹² Ez a hang azóta csak erősödött. 1973-ra, a bangkoki ülésen így már *felszabadításról, szolidaritásról* beszéltek a küldöttek a missziói munka feladatával kapcsolatban, a gazdaságilag nehéz helyzetben lévők kérdéseinek területén. A melbourne-i nagygyűlés (1980) már olyan eredményt hozott, hogy kimondásra került: a missziológia központi kérdése az egyház a szegényekkel vállalt szolidaritása.

A PEACE Terv is a világ öt nagy „óriása”, rengeteg gondot és fájdalmat okozó problémái között említi a szegénységet. Az *amerikai álmod* élő, a nagyrészt városi értelmiségi állásban dolgozó, kaliforniai gyülekezeti tagjait arra bátorítja, hogy ne csak addig jussanak el, hogy nem csukják be szemüket és szívüket a nélkülözőkkel kapcsolatban, hanem hogy induljanak is tette őértük. Ezért illeszti be a szegénység elleni harcot a missziói tervébe. Ebben a küzdelemben a *fenntarthatóság* és az *életképesség* kulcsszavak számára. Warren éppen ezért az üzleti életben dolgozó gyülekezeti tagok segítségére, kreativitására számít akkor, amikor bekapcsolódásra invitál.

Az egyház - és helyi gyülekezetei - feladata a világ szegényeire figyelni, velük szolidaritást vállalni és a lehetőségekhez képest segíteni őket. A PEACE Terv harmadik pontja erről szól, és korszerű, felelősségteljes és fenntartható választ igyekszik adni rá, teljes mértékben a Bosch által képviselt kortárs missziói paradigma vonalába illeszkedő módon.

3.2.3.4. A betegekről való gondoskodás

A keresztyén egyház megszületésétől fogva feladatának tekintette a nehéz sorsban lévők, köztük a betegek segítségét. A történelem során ez a karitatív munka hol erősebben, hol gyengébben volt jelen Isten népének szolgálatában. Az elmúlt évtizedekre nézve lényeges megemlíteni az Egyházak Világtanácsa Új-Delhiben tartott nagygyűlésének eredményét erre nézve, amelyben kijelentésre került, hogy az átfogó értelemben használt „shalom” elérése a misszió célja. Ezzel, az európai kifejezéssel összhangban fogalmazódott meg az észak-amerikai cél is, a „humanizáció”, az egyház missziójának céljaként.³⁹³ Az uppsalai találkozó tovább haladt ezen a vonalon, és a misszió céljaként a „Krisztusban lévő emberséget” jelölte meg.

Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy „a misszió afféle gyűjtőfogalommá vált... mint az egészségügyi és jóléti szolgáltatások, az ifjúsági programok...”³⁹⁴ Tehát ezen missziói, a társadalom számára jól látható haszonnal járó tevékenységeket sokan úgy kezdték látni, mint amelyek önmagukban értékesek csupán, és a benne lévő bibliai, egyházi tartalom nem is számít. Felerősödött ugyan a betegek segítése - és ennek a

³⁹² uo.

³⁹³ BOSCH, 352.

³⁹⁴ uo.

ténynek örülnünk kell -, de elkezdett kivészni belőle a Krisztusra mutató jelleg. Ez pedig nem lehet az egyház célja. Jézus Krisztus a betegek gyógyítása során egyszerre Isten Országára is felhívta a meggyógyult személyek figyelmét. Nem szabad engedni, hogy az egyház karitatív szolgálata - mint például a betegekről való gondoskodás, ápolás, gyógyító munka - teljes mértékben belesimuljon a világi programokba. Ha ez ugyanis bekövetkezik - mint ahogyan ez meg is történt az 1960-as években - akkor az egyházi és a szekuláris beteggondozás között nem lesz különbség sem motivációjában, sem céljában. Bosch szerint Hoekendijk és követői számára ezért redukálódott az egyház „másodlagos fontosságú valósággá”, ami nem más mint egy átmenet Isten és a világ között.³⁹⁵ Ez a gondolkodás jelentős válságot okozott az egyházban, és tarthatatlanná vált, bár sajnos előtte még sok kárt okozott az egyház megítélése területén.

Az 1970-es évek végétől egyre inkább felismerésre került, hogy nagyon lényeges az egyház munkája a betegek és a más módon rászorulóknak felé, de csakis úgy, hogy közben az egyház egyház marad, és nem akarja a világ szerepét eljátszani. Nem akar abba beleszemmisülni - bár a világban kívánja betölteni küldetését, és ennek során akár együtt is működik szekuláris szervezetekkel. Bosch szerint jól írja ezt le Crum modellje³⁹⁶ a kétfókuszú ellipsziszről, 1973-ból. Eszerint az egyik ellipsziszben az egyház saját identitásának forrását és megnyilvánulásait láthatjuk meg, amíg a másikban a világban való szolgálatot, és a missziói küldetés betöltését.

Berkhof megfogalmazásában, 1979-ben ez még hangsúlyosabb lesz „az egyház tehát csak akkor lehet missziói, ha világban való léte a világtól való különbözőség is egyben.”³⁹⁷ Ezen megfogalmazásokban felismerhetjük azt a kijózanodást, amelyen az 1970-es évek elejétől ment át a missziói gondolkodás. Ezt úgy összegezhetjük, hogy fontos a misszió-vezérelt, gyakorlati szolgálat a világ sok szükséglete területén, például a betegekről való gondoskodásban, de csakis úgy, hogy az egyház közben nem veszíti el identitását, krisztusi jellegét.

Ebbe a felfogásba illeszkedik Warren PEACE Tervének ezzel kapcsolatos pontja is. Ez is egy nagyon gyakorlati program, amelynek végrehajtása során például a betegségek, járványok megelőzésére szolgáló kéztisztító eszközöket, főzéshez használható tiszta vizet juttatnak el afrikai országokba. Máshol kórházakat építenek vagy újítanak fel. Díjmentesen részesítik gyermekeket ezreket védőoltásban. Mindeközben azonban a terv nagyon odafigyel arra, hogy a gyakorlati segítség mögött elkötelezett, bibliai alapú lelkiesség álljon. A nagy parancsolat szerepel a motivációban használt gondolatok élén: „»Mester, melyik a nagy parancsolat a törvényben?« Jézus így válaszolt: »Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és a nagy parancsolat. A második hasonló ehhez: Szeresd

³⁹⁵ i. m., 355.

³⁹⁶ i. m., 356.

³⁹⁷ uo.

felebarátodat, mint magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták» (Mt 22,36-40). A PEACE Terv oktatóanyaga ezen igeszakasszal kapcsolatban felteszi a kérdést: „Kire vonatkozik ez parancs?... Csak a lelkipásztorokra? Nem, ez mindenkire érvényes, aki úgy dönt, hogy Krisztust követi.”³⁹⁸ A képzés során a PEACE oktatói nem csak arról tanítanak, hogy minden keresztyén alanya ennek a szolgálatnak, hanem azt is, hogy kik a tárgyai, azaz, hogy kik a felebarátaink. Ennek során nagy hangsúlyt tesznek arra, hogy a lakóközösségünk mellett ebbe a csoportba beletartoznak a tőlünk távol eső országokban lakó betegek is. Az őfeljük való segítségnyújtásra is hív bennünket Krisztus a nagy parancsolatban. A teljes programra nézve is nagyon találó az a két mondat, amely összegzi a PEACE ezen pontját: „egyszerű emberek, akiket Isten készít fel a szolgálatra, képesek arra, hogy gondoskodjanak a betegekről szerte a világban. Erre nem csak képesek, hanem ezt végezniük is kell.”³⁹⁹

A Saddleback Gyülekezet tagjai számára az Istentől való indítottság és ezen motiváció folyamatos fenntartása nagyon lényeges az egészségüggyel kapcsolatos missziói útjaik során. Az úgynevezett „rövid idejű missziói csapatokat” általában egy lelkipásztor, vagy egy önkéntes, igehirdetői szolgálatban is munkálkodó gyülekezeti vezető kíséri el, akinek feladata a csapat lelki életének vezetése a teljes út során. A munkanapokat a betegekkel való találkozás előtt rövid áhítattal vagy bibliatanulmányozással kezdik, majd imádkoznak. A terepen, a betegek között végzett szolgálat során sem csak egészségügyi szolgáltatást nyújtanak. A hangsúly ott is mindig Isten Országának bemutatásán van. Minden esetben, amikor a betegek nyitottak arra, imádkoznak is értük. Lelkigondozói segítségre, bibliaolvasásra és tanulmányozásra szintén számíthatnak azok, akik ettől nem zárkoznak el. A missziói csapat tagjai a napi szolgálat után, esténként is összegyűlnek, és biztonyságtételekben szólnak egymásnak arról, hogy hogyan vezette őket a Szentlélek egyik-másik feladatukban, illetve hálát adnak Istennek a nap során kapott erőért, biztonságért, vezetésért, védelemért. A kaliforniai csapatok és vezetőik ezt a modellt ajánlják a PEACE-be bekapcsolódó többi gyülekezet számára is.

A PEACE, a betegekről való gondoskodásról szóló programja során gyakorlati, kézzelfogható segítséget kíván nyújtani a világ számára a betegekről való gondoskodás területén is, ezt azonban nem úgy teszi, hogy közben az egyházi jelleg eltűnne. Éppen ellenkezőleg. Az ezen misszióban szolgálók számára meghatározó az Istentől való elhívás, a krisztusi motiváció, és a betegekről való gondoskodás közben formálódó lelki élet. Megállapíthatjuk, hogy Warren missziói tervének ezen pontja is a Bosch által leírt és képviselt, kortárs missziói paradigma vonalába illeszkedik.

³⁹⁸ SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, INDIA - PEACE Booklet, 18.

³⁹⁹ i. m., 20.

3.2.3.5. A következő generáció oktatása

Warren saját gyülekezetében kezdte felfedezni a képzés fontosságát. Ez arra ösztönözte őt, hogy még az igehirdetési is oktatás-jelleget kapjanak: „Warren igehirdetési, amelyek negyvenöt perc és egy óra közötti időtartamúak, többek, mint motivációs beszédek. Ezek valójában képzések, szemináriumok. Gyülekezete úgy érzi, hogy egy komoly tanulmányban vesz részt. Előre kinyomtatott vázlatpontokat kapnak kézhez kitöltendő mezőkkel...”⁴⁰⁰ A Saddlebacki Gyülekezetben a gyülekezeti élet és a keresztyén szolgálat rengeteg ágára, területére vonatkozóan találhatunk helyben kifejlesztett, magas színvonalon elkészített tananyagokat.

Azonban nem csak a gyülekezeten belül kívánatos az oktatás Warren szerint, hanem szerte a világban. Misszió csapatai ezen a területen is nagy aktivitást fejtenek ki. Warren, a maga által írt oktatóanyagban⁴⁰¹ a PEACE ezen pontjának bibliai mottójaként két igeverset idéz: „beszéljétek el fiaitoknak, fiaitok meg az ő fiaiknak, azok pedig a következő nemzedéknek!” (Jóel 1,3) és „az apák tanítják fiaiknak, hogy te hűséges vagy” (Ézs 38,19). Ezen igeversek alapján úgy érvel, hogy a mi feladatunk és felelősségünk az, hogy amit tudunk, azt adjuk át a nálunknál fiatalabbaknak. A „mi” alatt nem csak a szülőket érti. Nem gondolja azt, hogy csakis az ő feladatuk lenne gyermekeik tanítása. Ez minden Krisztus-követő felelőssége a következő generáció felé.

Az ifjabbak tanításában öt lényegi elemet jelöl meg a lelkész: „az öt nagy építőkö a tudás, a perspektíva, a meggyőződés, a jártasság és a jellem.”⁴⁰² Látható, hogy Warren következetes ahhoz, amit a PEACE többi pontjában már lefektetett. Nem pusztán információt szeretne átadni saját és követői oktató tevékenysége kapcsán. Ennek oka, hogy ő nem csak abban érdekelt, hogy a fiatalabb nemzedék szaktudáshoz jusson. Warren azt kívánja elősegíteni, hogy a felnövekvő generáció ismeretei bibliai alapokon nyugodjanak, minden lehetséges területen. A *perspektíva* szélesítése gondolatkörében például így ír: „hogyan lesz valakinek széles perspektívája?... Mutasd be nekik a Bibliát! Segíts nekik a Biblia olvasásában! Segítsd őket abban, hogy biblia-olvasó emberek legyenek, mert Isten perspektívája az Ő Szavában van.”⁴⁰³ Még lényegesebb Warren nézete a *jellem* kérdésében. Az említett ötös listával (tudás, a perspektíva, a meggyőződés, a jártasság és a jellem) kapcsolatban írja: „a lista tetején a jellem kérdése áll. A jellemedet a menybe is magaddal fogod vinni - ezért fontos ez.”⁴⁰⁴

Warren PEACE Tervében a *következő generáció oktatásáról* alkotott nézett szinkronban van a többi elemmel. Egy, a jelen világunkban jelen lévő, valós problémát céloz meg, és a megoldásban krisztusi tartalmat kíván átadni.

⁴⁰⁰ DOUGLASS, Herbert Edgar, Truth Matters - An analysis of the Purpose Driven Life movement, Pacific Press Publishing Association, Nampa, ID, USA, 2006, 23. Saját fordítás.

⁴⁰¹ WARREN, Rick, Educating the next generation, 40 Days of PEACE, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2005

⁴⁰² i. m., 6 - i., saját fordítás.

⁴⁰³ i. m., 6 - vii., saját fordítás.

⁴⁰⁴ i. m., 6 - xv., saját fordítás.

A Bosch által képviselt kortárs misszió paradigma egyik lényege, hogy az egyház, megtartva saját, az Úr Jézustól vett identitását, jelen legyen a világban, és annak valós szükségleteire reagáljon, annak valós problémáiban segítsen. A következő generáció oktatása egy ilyen valós szükség ma is, amelyet a PEACE a keresztyének szolgálata által, bibliai elvek szerint, Istenre mutatva kíván betölteni.

3.2.4. A PEACE terv megvalósítási kontextusainak vizsgálata a Bosch-féle kortárs missziológiai paradigma alapján

3.2.4.1. A gyülekezet kontextusa a PEACE Tervben

A PEACE Terv megvalósításának kontextusai: a munkahely, a csoportok és a helyi gyülekezet. Ezen megközelítés átgondolását érdemes ott kezdeni, hogy áttekintjük a missziológia területén jelenleg is zajló paradigmaváltást. Egyre inkább gyengül ugyanis a megelőző korszak missziológiai modellje, amely a protestáns egyházak vonalán leginkább azt jelentette a vonatkozó területen, hogy nem magát az egyházat - és annak helyi gyülekezeteit - tekintették a misszió hordozójának, sokkal inkább az eklézsián belüli kis, úgynevezett eklézsiókat, illetve az önkéntes, leginkább nem-lelkész tagokból álló missziói szervezeteket. Az ettől a modelltől való eltávolodás a huszadik század második felének elején indult, és nem csak a missziológiában hozott változást, hanem a teljes egyházfelfogást megújította. Bosch könyvében Jürgen Moltmannra hivatkozik, aki már relatíve hamar, 1977-ben így fogalmazott: „a misszió teológiájából meríthetjük ma az egyik legerősebb ösztönzést az egyház teológiai fogalmának megújításához.”⁴⁰⁵ A fogalmi megújulásból azután gyakorlati megújulás is következett. Ennek a folyamatnak eredményeként tekinthetjük a PEACE Terv létrejöttét is, amely számtalan pontjában hangsúlyozza a helyi gyülekezet fontosságát, és nem az egyházon kívül eső, azok felett álló misszió szervezetekben gondolkozik elsősorban, mint a misszió hordozóin.

A *gyülekezettől gyülekezethez* koncepció éppen arra teszi a hangsúlyt, hogy a misszió hordozója az egyház. A kiindulópont egy adott helyi gyülekezet, amely Istentől vezetést, látást kap egy szolgálatra, és ebbe kíván bevonni másokat is, mégpedig első rendben szintén *helyi gyülekezeteket*. Warren ezen koncepcióján keresztül szeretné megújítani a bekapcsolódó egyházközségek teljességét. Szerinte ugyanis minden felekezet-közötti missziói társaság a misszió egy-egy területére koncentrál csupán, bár ott fontos és áldott munkát végezhet. Ezen szervezetekkel kapcsolatban írja: „adjunk hálát Istennek mindezekért a mozgalmakért... Valamennyi mozgalom fontos üzenetet hordoz az egyház számára. Mindegyik ébresztő hatással van Krisztus testére. Mindegyik a gyülekezet más-más célját hangsúlyozza... Minden mozgalom természeténél fogva *specializálódik* valamire, hogy hatékony lehessen... nincs olyan

⁴⁰⁵ MOLTSMANN, Jürgen, *The Church in the power of the Spirit: A contribution to Messianic Ecclesiology*, SCM Press, London, 1975, in: BOSCH, 341.

gyülekezetek-feletti mozgalom, amely egymagában kínálja mindazt, amire Krisztus testének szüksége van az egészség érdekében. Mindegyik csak egy részletét emeli ki a teljes képnek.”⁴⁰⁶ Ez is fontos szerepet játszik abban, hogy ő *egyházban* gondolkodik - amellett, hogy erre a teológiai meggyőződése is elvezette. Amikor Warren arról ír, hogy sok pozitívumot láthatunk a felekezet-közötti mozgalmakban azon a területen is, hogy megújították az egész egyház életét, „ébresztő hatást” fejtettek ki, akkor utal arra is, hogy ez az ébresztés is csak részterületekre szorítkozott. Warren ezeknek a folyamatoknak az átgondolása kapcsán jutott el felismerésére: szükség van mozgalmakra, mert azok a helyi gyülekezet túl is képesek sokak mozgósítására, sőt, a felekezetek határain is messze átívelnek. Ugyanakkor Isten tervében az egyház áll mint a misszió eszköze, és így csakis a helyi gyülekezetek összessége lehet képes a teljes missziói megbízatás végrehajtására. Warren ezt úgy szintetizálta magában, hogy egy *helyi gyülekezet* által indított és motivált mozgalmat hozott létre. Ebbe a mozgalomba integrálta azokat a missziói szolgálatokat - sőt, egy teljes missziói koncepciót - amely az egész egyház megújulását képes lehet kimunkálni. Ezzel a Moltmann-i gondolat gyakorlati példáját adja: a misszió teológiája megújíthatja az egyház teológiai definícióját. Nem áll meg azonban az *egyházközpontú misszió* modelljénél, mert bár hangsúlyozza az egyház és a helyi gyülekezet fontosságát, mégsem ezeket teszi céllá. Bosch-hoz hasonlóan Warren is *misszióközpontú egyházban*⁴⁰⁷ gondolkodik. Sőt, nála a kettő elválaszthatatlan egymástól. A PEACE Terv létrehozása, és annak világméretűvé válása sem változtatta meg véleményét a helyi gyülekezet fontosságáról, és saját, a lelkipásztori szolgálatra szóló elhívásáról. Így nagyon szépen vall a gyülekezet szeretetéről: „Isten akaratát legjobb tudásom szerint kutatva, összesen két dologra törekszem a szolgálatomban: egész életemben egy helyi gyülekezet lelkipásztorának lenni, és bátorítani más lelkészeket... Krisztus követőinek gyülekezetét pásztorolni a legnagyobb felelősség, a legnemesebb kiváltság, és a legnagyobb megtiszteltetés, amit csak el lehet képzelni. Említettem már, hogy ha az életem fontosabb ügynek szánhatnám oda, nem tétováznék, mert nem akarom elvesztegetni az életemet. A feladat, hogy az embereket Krisztushoz vezessük, családjának tagjaivá tegyük, érett tanítványokká neveljük, felhatalmazzuk és felkészítsük őket személyes szolgálatuk betöltésére, és kiküldjük őket, hogy betöltsék életük küldetését, a legnagyobb cél ezen a Földön. Nincs kétségem afelől, hogy ezért érdemes élni, és meghalni.”⁴⁰⁸ Warren személyes elkötelezettsége és motiváltsága mellett még egy fontos gondolat emelkedik ki az iménti idézetből. Ez pedig az egyértelmű vallástétel arról, hogy a gyülekezet mindenestől missziói jellegű kell, hogy legyen. Newbiggin megfogalmazásában ez így hangzik: „»az egyház a misszió«, vagyis a továbbiakban már nem lehet a kettő közül bármelyikről úgy

⁴⁰⁶ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 127.

⁴⁰⁷ Bosch ezzel a kifejezéssel utal az EVT tambarami ülésének fontos felismerésére. vö. BOSCH, 342.

⁴⁰⁸ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 383-384.

beszélni, hogy közben ne beszéljünk a másokról is...”⁴⁰⁹ A PEACE Terv *gyülekezeti kontextusa* pontosan mutatja ezt be, jól illeszkedve abba a paradigma-váltási folyamatba, amelyet Bosch képvisel.

3.2.4.2. A csoportok kontextusa a PEACE Tervben

A *csoportok kontextusa* nem hoz újat teológiai értelemben, mert a PEACE Tervben ez az adott helyi gyülekezeten belül működő kisebb közösségeket jelenti. Így tehát az előzőekben elmondottak érvényesek erre a területre is. A gyülekezeti kisközösségek mint részegységek bevonása, és külön kontextusként való kezelése sokkal inkább egy munkaszervezési, igazgatási eszköz, amit a Céltudatos Mozgalom koncepcióban sok más ponton is láthatunk.

3.2.4.3. A munkahely kontextusa a PEACE Tervben

A *munkahely kontextusa* elemzésének érdemes nagyobb teret szentelni. Két területen különösen is érintkezik a PEACE munkahelyi kontextusának gondolata a Bosch által képviselt kortárs missziológiai modellel. Az egyik az *egyház és a világ* kapcsolata, a másik a *laikusok bevonása a szolgálatba*.

Az egyház és a világ kapcsolatának értelmezése jelentősen átalakult a missziológiai paradigmaváltás során az elmúlt évtizedekben. Bosch úgy látja, hogy ennek oka az egyház *szentség, jel és eszközként* való felfogása.⁴¹⁰ Ez a megfogalmazás elsőként a katolikus Lumen Gentiumban (1964) jelent meg, de áttért a teljes ökumenikus közösségre. A teológiai gondolkodás ilyen irányba való formálódásának előjelei azonban már korábban megtalálhatóak voltak. Dietrich Bonhoeffer már 1944-ben, egyik börtönből írt levélében ez olvasható: „az egyház csak akkor egyház, hogy ha másokért van...”⁴¹¹ A másokért (azokért, akik nem feltétlenül tagjai az egyháznak) létező, szolgáló egyház képe nagyon más, mint a korábbi évszázadokban uralkodó felfogás, amely szerint a világ az egyház ellensége volt. Ez akkor oda vezetett, hogy az egyház küzdött a világ ellen, vagy kevésbé rossz esetben is teljesen elkülönült attól, és nem létezőnek tekintette. Az azóta lezajlott változás úgy is megfogalmazható, hogy ma a misszió feladatául nem *a világ ellen*, hanem *a világban* való küzdelmet értjük. Warren ezért szól az „öt óriásról”, azaz olyan nagy gondokról, amelyek a világban vannak jelen. Az egyház feladata *ezek ellen* küzdeni, a világ *érdekében*. Ezért nem nevezi a PEACE Terv az elérendő célnak önmagában az evangélizálást. Jelen korunk nagy problémáinak megoldását (legalábbis az ebben való közreműködést) jelöli meg közvetlen célként, hogy ezen folyamat során a gyülekezet szükséglet-betöltő szolgálata által induljanak az

⁴⁰⁹ NEWBIGIN, Lesslie, *One Body, One Gospel, One World*, International Missionary Council, London - New York, 1958, 25-38., in: BOSCH, 342.

⁴¹⁰ BOSCH, 347.

⁴¹¹ BONHOEFFER, Dietrich, *Letters and papers from prison*, SCM Press, London, 1971, in: BOSCH, 346.

emberek Isten keresésére. Ez híven példázza Bosch állítását, hogy „...az egyház missziós tevékenysége nem csupán annyiból áll, hogy ez egyes embert az egyházba hívogatjuk, akár a mennyország várótermébe.”⁴¹² Bosch, számos teológus és missziológiai szakember véleményét összegezve⁴¹³ arra bízta, hogy úgy alakítsuk ki az egyház teljes struktúráját, hogy az a társadalmat tudja szolgálni, a világban lévő szükségleteket be tudja tölteni.

Warren PEACE Terve pontosan így értelmezi az egyház szerepét a világban. A cél az, hogy a keresztyének jelen legyenek ott, ahol a világban probléma, baj és fájdalom van, és segítsenek mindabban, amiben tudnak. Így valós segítséget nyújtanak a jelen kor valós problémáiban. Ez már önmagában is Istennek tetsző dolog, és az egyház dolga, hiszen ekkor valóban *másokért létezik az egyház*. Emellett azonban az evangélizációs cél is elérésre kerülhet, mert a hívők szolgálatkész életvitele felhívja a még egyházon kívül élő emberek figyelmét is Istenre, *eszközén*, az egyházon keresztül.

A másik fontos terület a PEACE munkahelyi kontextusának vizsgálatakor a civil (nem lelkészi) gyülekezeti tagok bevonása a szolgálatba. Bosch szavaival: „a helyi egyházközség életének missziói dimenziója egyebek közt akkor mutatkozik meg... ha képes befogadni a kívülállót, és otthont adni nekik; ...ha az egyház tagjai fel vannak készülve társadalmi hivatásuk betöltésére...”⁴¹⁴

Tehát nem csak az előzőekben leírt gondolatok hangsúlyosak az új, missziológiai paradigmában. Nem csak az számít, hogy az egyház legyen nyitott a világ felé és ne szigetelje el magát tőle. Lényeges kitétel ez, mert így lehet képes az egyház a kívülről jövőkre befogadására és a lelki otthon biztosítására. Azonban Bosch mondatának második fele sem elhanyagolható, amely arról szól, hogy a gyülekezetek tagjainak fel kell készülniük szolgálatuk betöltésére. Amíg korábban sok hívő számára ez azt jelentette, hogy részt vett a gyülekezet belső életében (annak szervezésében, apró istentiszteleti cselekmények elvégzésében, rendezvények technikai támogatásában, stb.), úgy most egyre inkább arról is szó van, hogy a gyülekezeti tagok arra találhatnak rá, hogy hogyan képviseljék Krisztust a világban. Warren felfogása erről így szól: „a nagy gyülekezeteknek számos előnye van a kisebbekkel szemben, de azt nagyon nem szeretem velük kapcsolatban, hogy a nagy tömegben könnyen rejtve marad a tehetség. Ha fel nem fedik maguk a tehetségüket vagy adottságaikat, ezek a jó képességekkel rendelkező emberek csak ülnek hétről hétre a tömegben, és nekünk fogalmunk sincs arról, hogy mire képesek. Ez aggaszt, és mélyen bánt engem... A gyülekezeted minden erejét azok a maghoz tartozó laikus munkatársak adják, akik a különféle szolgálatokat végzik.”⁴¹⁵ Azaz ő a missziói feladatok legfőbb erőforrásának (nyilvánvalóan Isten

⁴¹² i. m., 349.

⁴¹³ uo.

⁴¹⁴ i. m., 344.

⁴¹⁵ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 354.

Szentleke után) a laikus⁴¹⁶, nem lelkészi gyülekezeti tagokat tartja. Így programjának egyik fő „pillére” az a gondolat, hogy „minden hívő ember egyben szolgáló is”⁴¹⁷ Warren akkora jelentőséget tulajdonít a laikusok szolgálatba való bekapcsolódásának, hogy az ilyen emberekből álló kört nevezi a gyülekezete magjának. Így ír róluk: „jelenleg 1500-an tartoznak a maghoz Saddlebackben. Bármire képes lennék ezekért az emberekért. Gyülekezetünk erejének ők jelentik a titkát. Ha holtan esnék is össze, erre az 1500 laikus munkatársra támaszkodva Saddleback mégis tovább növekedne.”⁴¹⁸ A hangsúlyos gondolat ebben az, hogy az aktívan szolgáló gyülekezeti tagok szerepét többre értékeli a gyülekezet élete és növekedése területén, mint a vezető lelkipásztorét.

Bosch egyenesen a világi hívők *apostolkodásáról* beszél. Azt érti ez alatt, amit korábban felvázoltunk, hogy a laikus gyülekezeti tagok (vagy más néven világi hívők) nem csak kiegészítőként vehetnek részt a misszió végrehajtásában, a lelkészek felügyelete alatt, mint korábban⁴¹⁹, hanem aktív munkatársakként. Ez nagyon nagy szó, mert a *tanító és tanuló egyházzól szóló*, az Isten népét *Ecclesia Docens-re* és *Ecclesia Audiens-re* bontó felfogás, és az így létrejött szakadék korábban nagyon mély volt, és még mindig jelen lehet egy-egy egyház és gyülekezet életében. Bosch szerint ma már a világi hívekre az mondható, hogy „...ők maguk a bázis, ahonnan a Missio Dei elindul”⁴²⁰, és a lelkészek és egyházi tisztségviselők a „kísérőtársaik” a missziói megmozdulások során. Ezzel egyezik Warren felfogása, amikor laikus munkatársairól úgy beszél, mint a gyülekezete fennmaradásának és fejlődésének garanciáiról, még abban az esetben is, ha a vezető lelkész valamilyen módon kikerülne a szolgálatból.

A paradigmaváltás ezen a területen valójában visszatérés a reformáció által hangsúlyozott *egyetemes papság elvéhez*. Annak alapja pedig az Újszövetségben található: „ti azonban választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket” (1Pét 2,9). Klaus Douglass ezzel az elvvel és annak szentírási alapjával kapcsolatban említi továbbra is fennálló problémaként, hogy a laikusok szerepe még mindig nem eléggé elismert a lelki jellegű szolgálatokkal kapcsolatosan. Könyvének⁴²¹ *Aktivizálni a hívők egyetemes papságát* című fejezetében úgy érvel, hogy ha segítjük a laikus gyülekezeti tagokat abban, hogy felismerjék saját lelki ajándékaikat és szerepüket az egyház életében, akkor „mindebből rendkívüli mértékben profitál a gyülekezet, amely egyre növekedni fog. Az öröm, a pozitivitás, a

⁴¹⁶ A laikus kifejezést a dolgozatban nem pejoratív értelemben használom. Nem azt értem alatta, hogy valaki nem ért ahhoz, amit végez, hanem Luther fontos gondolata alapján arra kívánok utalni, hogy a „nép”, azaz a nem lelkészi gyülekezeti tagok szolgálata lényeges a gyülekezetben. Így a kifejezést a nem fizetett, nem fő- vagy részállásban dolgozó, hanem önként szolgáló gyülekezeti tagok megnevezésére használom, Warren könyvei magyar terminológiájával egyezően.

Vö: DOUGLASS, Klaus, *Az új reformáció*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2002, 134.

⁴¹⁷ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 356.

⁴¹⁸ i. m., 133.

⁴¹⁹ Vö. BOSCH, 429.

⁴²⁰ i. m., 431.

⁴²¹ DOUGLASS, Klaus, *Az új reformáció*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2002, 153.

kompetencia atmoszférája és a virágzó, életerős gyülekezet szolgálata pedig Istent dicsőíti.”⁴²² A PEACE Terv brosúrája ezt az alapelvet hirdeti: „a PEACE egy helyi gyülekezet alapú szolgálat azzal a céllal, hogy minden tagot bevonjon a misszióba. Ez az egyszerű emberek mozgalma, nem a »szupersztár keresztyéneké«”.⁴²³ Ez az idézet jól mutatja, hogy a Céltudatos Mozgalom célja az, hogy az „egyszerű” gyülekezeti tagok is megtalálják helyüket Isten szolgálatában, a missziói munka területén. Ennek legjelentősebb eredménye teológiai értelemben az egyetemes papság elvének gyakorlatba ültetése. Másrészt az adott helyi gyülekezet tagságának egészét mobilizálni tudja. Ez pedig a missziói munka volumene szempontjából lényeges tény.

Az egész egyház és gyülekezeteinek teljes tagsága a misszió eszközei az Úristen kezében. Bosch érvelése szerint „a misszióknak ugyanis a *közösség* a legfőbb hordozója... A vertikális, lineáris mintát, amely a pápától indul, s a püspökökön, papokon át vezet a hívekhez (amely mintának a protestantizmusban is létezik a megfelelője), lassacskán egy olyan minta váltja fel, amelyben mindannyian közvetlenül indulnak meg.”⁴²⁴ A PEACE Terv során éppen erre van lehetőség: egy bonyolult és merev egyházi hierarchia bürokratikus működése helyett a helyi gyülekezetek, és az egyszerű gyülekezeti tagok összekapcsolódása és önkéntes, szolgálatba való állása alapján végezni a missziót.

A világi hívők, laikusok, gyülekezeti tagok bevonása az egyház szolgálatába, a misszió végzésébe, ma minden felekezet fontos kérdése. Annak ellenére, hogy a változás elindulásának és előrehaladásának ténye tagadhatatlan, a kérdés tanulmányozói egyetértenek abban, hogy a missziológiai paradigmaváltás ezen a területen is lassan zajlik. Ez általában jellemző az egyházra. Thomas Kuhn paradigmátétele⁴²⁵ a teológiában óvatosabban alkalmazandó. Amíg a természettudományok területén azt tapasztaljuk, hogy a megjelenő új, forradalmi paradigma szinte azonnal idejétmúlttá teszi a régit, és teljes mértékben kiszorítja azt, addig a teológiában akár hosszú ideig is egymás mellett élhet a régi és az új modell. A világi hívők, a laikusok misszióba való bevonásának kérdése mindenképpen ilyen terület. A PEACE Terv élen jár a változásban ezen a területen is, így teljes mértékben egyezik a Bosch által képviselt kortárs missziológiai paradigma megközelítésével.

⁴²² h. m., 153.

⁴²³ PEACE PLAN Brochure, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2013, 7., saját fordítás.

⁴²⁴ BOSCH, 431.

⁴²⁵ Ezt az elméletet úgy összegezzük, hogy a tudomány nem folyamatos tudás-felhalmozódás által halad előre általában, hanem azon minőségi ugrást jelentő új tételek, felfedezések által, amelyek megjelenésükkor forradalmi számítnak. Olyan tudósok viszik tehát előre a tudományokat, akik bátorognak teljesen újszerűen megközelíteni az adott kérdést, és így egy új paradigmát indítanak útjára. Vö. BOSCH, 168.

3.3. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom missziói terve vizsgálatának összegzése

A Saddleback Gyülekezet és a Céltudatos Mozgalom által létrehozott, széles körben alkalmazott PEACE Terv beleilleszkedik abba a folyamatba, amelyet a missziológia területén egy jelentős paradigmaváltásként írhatunk le. Az előzőekben bizonyítottuk, hogy a terv alkotóelemei, értékei, kontextusai és végrehajtásának módja a Bosch által képviselt kortárs missziológiai modellel harmonizálnak.

Warren vágya az volt, hogy a gyülekezeti tagokat széles körben mobilizálni képes, azok szakmai és munkahelyi tapasztalataikat hasznosító, a világ jelenlegi nagy problémáira választ adni tudó, gyakorlati missziói tervet alkosson. A megnevezett problémák - lelki üresség, önző vezetés, szegénység, betegségek, írástudatlanság - valóságok, és jelen korunk gondjainak jelentős részét teszik ki. A javasolt megoldások - megbékélést segítő gyülekezetek alapítása, szolgáló vezetők kiképzése, a szegények segítése, gondoskodás a betegekről, a következő nemzedék oktatása - teológiailag és gyakorlatilag legitimek és valóságok, és az Úr Jézustól kapott nagy parancsolat és a missziói parancs alapján állnak, azokat igyekeznek hűen betölteni.

A PEACE Terv a világot nem ellenségnek láttatja, hanem olyan területnek, ahol az egyháznak szükséges jelen lennie, és ahol szolgálnia kell. A missziói tevékenység alapjának a helyi gyülekezetet tartja - és abba a gyülekezeten belül működő csoportokat és a teljes tagságot igyekszik bevonni. A különböző országokban működő gyülekezetek összekapcsolódásánál nem lát alá- és fölérendeltségi viszonyt, nem épít ki merev hierarchiát, csak koordinálni kívánja az így megszületett hálózatok munkáját.

Összegzésül megállapíthatjuk, hogy a PEACE Terv alkalmas arra, hogy a Bosch által képviselt kortárs missziológiai paradigma tételeivel egyezően egy átfogó misszió stratégiát adjon a helyi gyülekezet kezébe. Az ebbe a konkrét mozgalomba bekapcsolódni nem kívánó közösségek számára pedig mintát, modellt mutathat fel, és így ösztönözheti a missziói munka végzését és a változatlan missziói megbízatás betöltését megváltozott világunkban, a jelen kihívásai között.

Ebben a fejezetben értekezésünk egyik fő fókuszra került tárgyalásra: a céltudatos mozgalom missziói terve és annak vizsgálata. Módszerünk az volt, hogy Warren PEACE Tervét a Bosch nevével jelezhető kortárs missziológiai paradigmával vetettük össze. Ez a missziológiai vizsgálódás vezet el bennünket ahhoz, hogy a következő fejezetben a mozgalom rendszeres teológiai analízisét is elvégezzük, mert a missziói terv vizsgálata önmagában nem elégséges ahhoz, hogy a magyarországi alkalmazhatóságról kielégítő módon alkothassunk véleményt.

4. A mozgalom rendszeres teológiai vizsgálata a református és baptista rendszeres teológia alapján

Az előző fejezetben elvégzett missziológiai elemzés után, a jelen fejezetben Warren tanításainak és a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom dokumentumainak rendszeres teológiai analízisét végezzük el. Amint a második fejezetben már bemutatásra került, a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom nem egy önálló, saját hitelvekkel rendelkező egyházi szervezet, még kevésbé egy rendszeres teológiai tanokat alkotó és azokat hirdető keresztyén irányzat. Warren gyülekezetépítésről vallott felfogása leginkább a gyakorlati teológia területéhez áll közel, azonban ott sem az adott tudományterület határai között mozog, hanem inkább megoldások, gyakorlati teendők sorát tanítja a helyi gyülekezet építése és annak missziója érdekében. Ezért van az, hogy értekezésünkben a missziológiai elemzés és a primer kutatás állnak kiemelt helyen a Céltudatos Mozgalom vizsgálatának eszközeiként. Nem nélkülözhető azonban hitvallási tételeink, teológiai nézeteink és a Szentírás kijelentéseinek fényében is megvizsgálni a Rick Warren nevével fémjelzett megközelítést, mert ugyan mozgalomról lévén szó, nincsen saját dogmatikája (mint már említésre is került), de elindítója, követői, és gyakorlatai alapján megkülönböztethetjük a teológiai felfogásának jellemző vonásait.

A következőkben a rendszeres teológia két területén vizsgáljuk Warren megnyilatkozásait. Ezek a krisztológia és az ekkléziológia. Ez ekkléziológiai vizsgálat magától értetődő, hiszen egy gyülekezetépítési, gyülekezetszervezési mozgalom az analízisünk tárgya. A krisztológiai vizsgálat szükségessége pedig két dologból fakad. Mindenek előtt abból, hogy amikor egy adott felekezetbe tartozó gyülekezet úgy dönt, hogy felekezetek között dolgozó keresztyén szervezetekkel kapcsolódik össze, akkor nagyon könnyű figyelmen kívül hagynia a hitelveit, és csak arra koncentrálni, „ami közös, és összeköt”. Ennek hangsúlyozása sok, ökumenikus és felekezet-közötti szerveződésnél fontos jellemző. Meglátásunk szerint - bár a teológia többi területe sem elhanyagolandó - ilyen esetekben a leglényegesebb, és minden más előtt vizsgálandó kérdés: kinek tartja Krisztust az együttműködésre invitáló partner? A Céltudatos Mozgalom megvizsgálása szükséges ezen a területen továbbá azért is, mert az Egyesült Államokban született keresztyén mozgalmak Krisztus-képével kapcsolatban érdemes óvatosnak lennünk.

Mivel dolgozatunkban Warren mozgalma magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálatát végezzük el, így első rendben a magyar teológusok műveit, és a Magyarországon használt hitvallásokat tárgyaljuk. Célunk az, hogy a református és baptista gyülekezetek, illetve az ezek teológiájához, krisztológiájához és ekkléziológiájához közel álló egyházak ezen tanulmány által képet kapjanak arról, hogy összeegyeztethető-e felekezetük Krisztus- és egyházképével a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom felfogása.

4.1. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom vizsgálata a magyar református és baptista krisztológia fényében

Vizsgálódásunkat túlnyomó részben a magyar és Magyarországon használt hitvallások és dogmatikák alapján végezzük el. A *Nicea-Konstantinápolyi Hitvallás* mindenképpen ide kívánczik, lévén a teljes keresztyén egyház egyik legfontosabb és legismertebb hitvallása. Ennek a hitvallásnak nagyon széles a felekezetek közötti elfogadása. A protestáns hitvallások közül református részről a *Heidelbergi Kátét*⁴²⁶, baptista részről a *Magyarországi Baptista Egyház Hitvallását*⁴²⁷ használjuk. A rendszeres teológiai művek közül *Török István*⁴²⁸ és *Sebestyén Jenő*⁴²⁹ református dogmatikáit, illetve *Dale Moody* baptista professzor hazánkban meghatározó jelentőségű művét⁴³⁰ és *Almási Mihály* rendszeres teológiai könyvét⁴³¹ vesszük vizsgálati alapul. Három jelentős területre koncentrálnak: (1) a Krisztusra mint Közbenjáróra és (2) Kiengesztelőre vonatkozó tanításokra, illetve (3) Urunk lényének összeszerkesztettségére (örökkévaló Isten-voltára és emberi mivoltára).

Amikor a protestáns teológia vonatkoztatási rendszere alapján elemzünk krisztológiai kérdéseket, fontos meglátnunk egy lényeges kérdést a kiindulással kapcsolatban. A reformáció fókuszában Krisztus személye állt. Az „öt Sola” közül az egyik így szól: *Solus Christus* - azaz „egyedül Krisztus”. Rendíthetetlen meggyőződésünk szerint ugyanis egyedül *Krisztusban*, és *Krisztus által* van üdvösség. Erre építve például a Kolossébeliekhez írt levél megfogalmazása indokolja dolgozatunk ezen pontjának kiindulópontját: „Vigyázzatok, hogy rabul ne ejtsen titeket valaki bölcselkedéssel és üres megtévesztéssel, amely emberi hagyományokon és a világ elemi tanításain alapul, és nem Krisztus szerinti” (Kol 2,8). *A nem Krisztus szerinti* tanítást fel kell ismerni, meg kell ítélni és el kell vetni. Ez ad okot nekünk dolgozatunk krisztológiai vizsgálódására.

⁴²⁶ A HEILDELBERGI KÁTÉ, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2015

⁴²⁷ BAPTISTA HITVALLÁS, A Magyarországi Baptista Egyház hivatalos hitvallása, Békehírnök Kiadó, Budapest, 1989

⁴²⁸ TÖRÖK, István, Dogmatika, Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár, 2006

⁴²⁹ SEBESTYÉN, Jenő Prof. Dr., Református dogmatika, Iránytű Kiadó, Budapest, 1994, és SEBESTYÉN, Jenő Prof. Dr., Christologia, Budapesti Református Theologia Akadémia Kurzustára, Budapest, 1941

⁴³⁰ MOODY, Dale, The Word of Thruth - A Summary of Christian Doctrine based on Biblical Revelation, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids Michigan USA, 1981 (Magyar címe: Az igazság szava. Kézirat. Fordította Dr. Gerzseny László)

⁴³¹ ALMÁSI, Mihály Dr., Népszerű teológia röviden - Theologia popularis brevis, Jó Pásztor Alapítvány, Budapest, 2003

4.1.1. Krisztus mint a Közbenjáró és a Kiengesztelő

4.1.1.1. Krisztus mint a Közbenjáró a Heidelbergi Kátéban

Az 1563-ban megjelent vallástani „népkönyv”, és széles körű használatra szánt hitvallási irat nagyon hamar ismertté vált hazánkban is. Már 1577-ben kiadásra került Pápán. 1646-ban pedig a Szatmárnémeti Nemzeti Zsinaton az a döntés született, hogy az egész egyházban szükséges tanítani és megtartani. Ez a mű mind a mai napig kiemelten fontos hitvallási irata a magyar reformátusoknak, és rajtuk keresztül mindazoknak, akik a reformáció szellemi örökségéből táplálkoznak, közöttük a baptista hívőknek. Ezért kezdjük a téma tárgyalását a káté krisztológiai vonatkozású állításaival.

A Heidelbergi Káté nem Krisztus *személyével* foglalkozik első renden, azaz nem krisztológiai jellegű, hanem sokkal inkább az *Ő művére* teszi a hangsúlyt, azaz nagyon erős szótériológiai karakterrel rendelkezik. Ez a keletkezési kor által meghatározott jellemző, hiszen a reformáció korában sokkal inkább ez utóbbi terület volt vitatott, és szorult bibliai alapú megvilágításra. Emellett azért a Megváltó személyére vonatkozó fő - és legfontosabb - tételeket tartalmazza.

A 16. kérdéstől tárgyalja a hitvallás azt a témakört, hogy hogyan kaphat az ember bűnbocsánatot és üdvösséget. A kérdések és válaszok vonalvezetése által nyilvánvalóvá válik, hogy az embernek szüksége van valakire, aki „eleget tehet” Istennek, mert erre az ember önmagától képtelen. Ekkor következik a 18. kérdés: „ki az a közbenjáró, aki egy személyben valóságos Isten, és valóságos, tökéletesen igaz ember is?” A válasz egyértelműen és határozottan azonosítja be Krisztust: „a mi Urunk, Jézus Krisztus, akit az Atya teljes váltságul és igazságul adott nekünk.” A továbbiakban ezen felismerés indoklásáról szól a káté: a már a Paradicsomban kijelentett (proto)evangéliumból, az ősatyák és próféták által hirdetett üzenetektől, és a Megváltóra mutató Törvény és szertartások által ismerhetjük ezt fel.

A Heidelbergi Káté szerint tehát Jézus Krisztus az, akire tehát az egész Szentírás mutat az első lapjaitól az utolsóig - és Őrá is mint Közbenjáróra, aki eleget tett a mi bűneikért.

4.1.1.2. Krisztus mint a Kiengesztelő a magyar református dogmatikákban

Török István Dogmatika címet viselő művének *A Fiúisten* című pontjában tárgyalja a krisztológia kérdéseit, amit *A Fiúisten munkája* címen a szótériológia témájával folytat. Elsőként, a Heidelbergi Kátéhoz hasonlóan ő is a Kiengesztelőről szól, majd Krisztus istenségéről (annak heretikus értelmezéseit is taglalva), majd a kijelentés teremtéshez való viszonyulásának értelmezése után a Fiú örökkévalóságáról szól. Végül Török a Nicea-Konstantinápolyi Hitvallás krisztológiai vonatkozásait analizálja.

Érdekesnek találtuk a református teológus okfejtését azzal kapcsolatban, hogy nem váltságot, hanem kiengesztelést jelent Isten Krisztusban való kijelentése. Amint

írja, „a váltság a Bibliában eszkatológiai fogalom, a váradalmak tárgya... Pál apostol nem a váltságban, hanem a kiengesztelésben foglalja össze Jézus munkáját...”⁴³² Ezért fontos Krisztusról mint Kiengesztelőről, vagy Megbékéltetőről szólni. Ebből következik az is, hogy Őbelőle fakad a mi szolgálatunk is, a megbékéltetés szolgálata.

Sebestyén Jenő művének krisztológiai fejezetét két részre bontja, és az első részben ír a Megváltó személyéről (ami a szűk értelemben vett krisztológia), a másodikban pedig az Ő munkájáról, amely inkább a szótériológia témakörébe tartozik. A professzor Krisztus személyének tárgyalásakor is nagy figyelmet szentel a megváltás művének, alapjának, előkészítésének és ezek Urunk személyéhez való kötődésének. Ezután szól Jézus Krisztus természetfeletti fogantatásáról, születéséről, majd személyének egybeszerkesztettségéről. Végezetül tárgyalja Krisztus istenségét, emberi mivoltát és a kettő egymáshoz való viszonyát.

Sebestyén a Közbenjáróról írt alpontjának elején leszögezi: „az incarnation... nem öncél. Nem is azért jelent meg az Isten testben, és lett emberré, mert neki erre szüksége volt, hanem azért, mert a megváltás munkáját akarta végrehajtani.”⁴³³ Ezzel a mondattal találóan jelzi a protestáns teológiai gondolkozás meghatározó igazságát az Úr Jézus testet-öltésével kapcsolatban: a megváltás miatt jött Ő, azért, hogy kiengesztelje Isten az emberek bűneinek ügyében. Ez lényeges alaptétel dolgozatunk célja kapcsán is. Ennek alapján ugyanis Krisztus lényét (és benne emberré válásának kérdéskörét) elválaszthatatlanul együtt kell látnunk azzal az okkal, amiért az inkarnáció megtörtént: a megváltás és kiengesztelés munkájának elvégzése céljából.

A Kiengesztelő neve - Küriosz

Sebestyén ismerteti a közbenjárás intézményét a különböző vallásokban, egészen addig visszautalva, hogy a közbenjáró az, aki két személy között *közvetít*. Mint írja, „egy olyan jelenséggel van dolgunk, ami nem véletlen, hanem magának a vallásnak lényegével függ össze, s az emberi természet mély szükségérzetének felel meg.”⁴³⁴ Azaz ő ebben a funkcióban egy egyetemes *szükséget* vél felfedezni. Az ember lelkében Isten által elhelyezve lehet ott ez a szükség, és amikor megértjük, hogy Jézus Krisztus testet öltött és elvégezte értünk való közbenjárását, akkor ebben mi végső választ tudunk találni, és szükségeltetünk betöltöttségét átélni.

Török ezt teljesen másképpen közelíti meg. Ő nem egy egyetemes szükségről beszél (amely minden vallásban jelen van), mint Sebestyén, hanem mindent a Szentírásból kíván levezetni. Már a név eredetével kapcsolatban is fontosnak tartja, hogy ne Biblián kívüli források alapján magyarázzuk a Küriosz fogalmat (bár ott is megtalálható), hanem az ószövetségi gyökereket vegyük figyelembe. Indoklása az, hogy

432 TÖRÖK, 164.

433 SEBESTYÉN, 20.

434 uo.

„az őskeresztyén gyülekezet és a palesztinai, valamint a hellenisztikus zsinagóga között eredetileg szoros kapcsolat állott fenn”⁴³⁵. Ebből adódóan szerinte az újszövetségi Küriosz név az ószövetségi istennévnek, a Jahve olvasatának, az Adonáj-nak görög fordítása és immár Jézus Krisztusra való vonatkoztatása.

Török ír arról is, hogy a vértanúk számára milyen jelentőséggel bírt e név: amikor meg kellett vallani, hogy ki a végső Úr az ő számukra, akkor nem a császárt, hanem Úr Jézust nevezték meg. Az ősgyülekezetben így Krisztus *Isten-voltát* vallották meg a hívők ezzel a névvel - önmaguk és egymás előtt, ugyanakkor az őket ezért a hitvallásért üldöző világi hatóságok előtt is. A református professzor ezért tartja a Krisztus-tan fontos kiindulópontjának a Küriosz nevet.

Krisztus közbenjárói munkája

Sebestyént Krisztus közbenjárói voltának hármassága foglalkoztatja. Szól Óróla mint Mediator Creationis-ról. Ez azt jelenti, hogy Ő maga végezte el a teremtés munkáját is, abban az értelemben, hogy az Atya *Krisztusban, Ő általa és Órá nézve* végezte a teremtést: „mert benne teremtetett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, akár trónusok, akár uralmak, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok: minden általa és reá nézve teremtetett” (Kol 1,16). Ennek jelentősége a református dogmatikus szerint az, hogy csakis az a személy, aki a Teremtője volt az embernek, lehet az Újjáteremtője is.⁴³⁶

Ezzel kapcsolatos Török gondolatsora a kiengesztelésnek a teremtéshez való kapcsolatáról. Ő helyteleníti Schleiermacher és a modern teológusok érvelését, amelyben állítják, hogy Isten kijelentése Krisztusban - így maga a kiengesztelés is - a temetésnek egyenes folytatása. Éppen ellenkezőleg: a kiengesztelés „új kezdés a teremtéssel szemben, s nem a teremtés folytatása vagy teljességre jutása.”⁴³⁷ Ez egy másik, eltérő isteni cselekedet, amely nem az időben előbb megtörténtből következik. Ezzel együtt azonban nem kisebb csoda, nem alárendelt téma, mert ahogyan a teremtésnek életünket, úgy a kiengesztelésnek pedig örök életünket köszönhetjük. A Szentháromság Istenben pedig a kettő összefogását, egybetartozását is biztosnak tarthatjuk a professzor szerint. Sebestyén érvelésénél Török tehát messzebbre megy itt, hiszen nem csak a két cselekedet (teremtés és újjáteremtés) összekapcsolódását és egymásra épülését látja meg, hanem mélyebb dimenziókat tár fel azzal, hogy a kiengesztelést és az újjáteremtést egy merőben új isteni cselekedetnek írja le.

Sebestyén Krisztus-tanának második pontja Urunk hármasság közbenjárói voltáról úgy szól, hogy Ő Mediator Revelationis is, így nem csak a teremtésben végezte közbenjárói feladatait, hanem a kijelentésben is. Az Atyaisten minden kijelentése a

435 TÖRÖK, 159.

436 SEBESTYÉN, *Christologia*, 21.

437 TÖRÖK, 164.

Fiúisten közvetítésében jön el hozzánk. Így „minden tannak is Ő a közvetítője (Mediator Doctrinae)”⁴³⁸. Lényeges ennek a gondolatnak a figyelembevétele vizsgálódásunk szempontjából. Ha minden tannak Krisztus a közvetítője, akkor *nem-krisztusi*, azaz a megváltásban nem egyértelműen Őrá mutató gondolatoknak, tanításoknak nem lehet helye az egyházban.

Végül Krisztus a Mediator Redemptionis (Üdvözítő-Közbenjáró) is a Sebestyén által megfogalmazott gondolatsorban. Ő az, aki az Atyaisten küldésére elvégezte a közbenjárás és a kiengesztelést, így az Isten és ember közötti, bűn által létrehozott szakadék áthidalásra kerülhetett. Ez az, amit Péter apostol így fogalmazott meg a nagytanács előtt: „és nincsen üdvösség senki másban, mert nem is adatott az embereknek az ég alatt más név, amely által üdvözülhetnénk” (ApCsel 4,12). Az egyedül Krisztusban megtalálható üdvösség hirdetése erős, határozott kritériumot jelent minden alkalommal, amikor egy hitvallást, felfogást, szolgálati gyakorlatot igyekszünk megvizsgálni a Szentírás fényében.

4.1.1.3. Krisztus mint a Közbenjáró és a Kiengesztelő a Baptista Hitvallásban

A Magyarországi Baptista Egyház hitvallása a második pontban szól Krisztus személyéről. Ez a pont *Az egy igaz Isten* címet viseli. Így fogalmaz: „a FIÚ: a láthatatlan Isten képmása, aki által, és akire nézve teremtett minden. Valóságos Isten, aki az emberiség megváltásáért hozzánk hasonló emberi testet öltött magára. Istenségére nézve öröktől az Atyától való, emberi létére nézve pedig az időnek teljességében Szentlélektől fogantatva, szűz Máriától született.”⁴³⁹

Az imént tárgyalt, Sebestyén által alkalmazott kategóriák fényében nézve a Baptista Hitvallás leghangsúlyosabban a Mediator Redemptionis értelmében szól Krisztusról. Ő az Üdvözítő-Közbenjáró. Ugyanakkor megjegyzi azt is, hogy Őrá nézve teremtette minden (Mediator Creationis). Ugyanakkor ezen hitvallásból hiányzik a Fiúisten a kijelentéshez való kapcsolatáról szóló állásfoglalás. Ezt olvassuk a Baptista Hitvallás első pontjában (*A Szentírás* címen): „hisszük, hogy a Szentírás (az Ószövetség 39 és az Újszövetség 27 könyve) Isten kinyilatkoztatott Igéje. E művet a Szentlélektől ihletett emberek írásaiból az egyház a Lélek ösztönzésére és útmutatása szerint állította össze.”⁴⁴⁰

A hitvallás a 4. pontban (*Az ember megváltása*) így fogalmaz: „hisszük, hogy a bűn uralma alatt élő ember megváltása kegyelemből, Jézus Krisztusnak, Isten egyszülött Fiának közbenjáró áldozata által történt...”, majd hozzáteszi: „...kereszthalálával teljes engesztelést szerzett bűneinkért”⁴⁴¹. Ez az üdvösség érdekében történő közbenjárás, az

438 SEBESTYÉN, Christologia, 23.

439 BAPTISTA HITVALLÁS, 11.

440 i. m., 5.

441 i. m., 23.

Úr Jézus testet öltött létformájában elvégzett legfontosabb munkája, szolgálatának csúcspontja. A Baptista Hitvallás tehát teljes mértékben vallja az Úr Jézus közbenjárói és kiengesztelői munkáját, és az ember megváltását egyedül ezen váltságmű, Krisztus kiengesztelői szolgálatának eredményeként ismeri el.

Érdemes néhány gondolat erejéig kitérni Az *1689-es Baptista Hitvallásra*⁴⁴². Ez a *partikuláris baptisták*⁴⁴³ tantételeit tartalmazza, és 1689-ben került elfogadásra Londonban. Az amerikai baptisták *Philadelphiai Hitvallása*⁴⁴⁴ is teljes egészében erre épül. A közbenjárás kérdésében így fogalmaz: „az Úr Jézus készségesen vállalta a közbenjárás és kezeskedés tisztségét és feladatát... A nekünk járó büntetést is átvállalta, amelyet nekünk kellett volna elviselni.”⁴⁴⁵ Említésre méltó részlet az, ami ezek után következik: „...az Atya jobbján ül, és közbenjár az övéiért”⁴⁴⁶. Ezen hitvallás szerint tehát lényeges kiemelni azt, hogy Krisztus közbenjárása nem csak egy egyszeri cselekedet volt a kereszthalál által, hanem Megváltónk ma is tartó, folyamatos cselekedete. A partikuláris baptisták is fontosnak tartják hát az ebben a dolgozatban korábban már másoknál is kiemelt tételt, hogy a kiengesztelésben alapvetően fontos szerepe van Krisztus lényé összetettségének, isteni és emberi természetének. Ennél tovább menve a hitvallás így fogalmaz: „Krisztus hármas tisztségének (próféta, pap, király) száma és sorrendje számunkra igen fontos. Tudatlanságunk következtében szükségünk van rá, mint prófétára; Istentől való elidegenedésünk és legjobb igyekezetünk ellenére is tökéletlen szolgálataink miatt kell hogy mint pap Istennel kibékítsen és Őelőtte elfogadhatóvá tegyen. ... szükségünk van királyi tisztségére, hogy meggyőzzön, uraljon, vonjon, fenntartson, megszabadítson és megtartsa minket, míg végül beléphetünk mennyei királyságába.”⁴⁴⁷ Nagyon szemléletes módon mutatja be az az érvelés a kiengesztelés kapcsolatát Krisztus hármas tisztségéhez. A prófétai tisztet úgy szemlélteti, mint ami által az Úr el tud vezetni bennünket Isten alapvető ismeretére, vagy legalábbis az Ő létének felismerésére. A papi tisztség által valósul meg maga a kiengesztelés, hiszen az ember bűneit kiengesztelni Istennél, papi feladat. Királyi

⁴⁴² MASTERS, Peter, Az 1689-es Baptista Hitvallás, Spurgeon Kiadó, Arad, 2010

⁴⁴³ Az angliai baptisták egy része a „Particular Baptist” nevet vette fel, jelezve ezzel tanbeli eltérő felfogásukat a „General Baptist” hitiránnyal szemben. A partikuláris (konkrét egyéneket szem előtt tartó) baptisták azt hirdették - és mai követői által hirdetik mind máig - hogy Krisztus kiengesztelő áldozata csak a kiválasztottakért került bemutatásra. Az ilyen személyek számára viszont garantált az üdvösség. A generális (általános) baptisták ezzel szemben azt vallják, hogy az áldozat a világ minden egyes emberére érvényes Isten oldaláról, és az adott személy szabad akaratával a megváltás meghozott döntése teszi azt effektívvé. A partikuláris baptisták üdvtana a mindennapokban a *kálvinista*, a generális baptistáké pedig az *arminiánus* nevet kapta.

⁴⁴⁴ Az 1689-es angliai hitvallás első elfogadása Amerikában 1724-ben történt. A Philadelphiai Baptista Hitközség által kibővített változat elfogadására és kiadására pedig 1742-ben került sor.

⁴⁴⁵ MASTERS, 23.

⁴⁴⁶ uo.

⁴⁴⁷ i. m., 25.

voltában pedig meg is tart bennünket, mint az Ő alattvalóit ebben, az Istennel kiengesztelt állapotunkban.

4.1.1.4. Krisztus mint a Közbenjáró és a Kiengesztelő a magyarországi baptista dogmatikákban

Almási Mihály, könyvének⁴⁴⁸ *A szabadító (Krisztológia)* című fejezetében tárgyalja ezt a kérdést. Számára fontos a Zsid 1,2 szerinti témafelvezetés: a testet-öltés egy olyan új korszakot vezet be, amely miatt Krisztus nemcsak az előző üdvtörténeti korszak lezáró kijelentése, hanem egy új korszak első szava is.⁴⁴⁹ A baptista dogmatikus szerint a *korszak* az utolsó, nem *Krisztus szava*. Az új korszak éppen a krisztusi közbenjárás miatt új, és utolsó, hiszen a sok előzmény után a Krisztus-mű tetőpontjára viszi az üdvtörténetet, és befejezi az ember megváltását.

Almási ezen gondolatok után Krisztus személyére irányítja a fókusz. Krisztus közbenjárói szerepét érdekes megfogalmazással világítja meg: „Istennek nincs szüksége az emberrel való kibékülésre, de lehetőséget ad az embernek arra, hogy vele kibéküljön, s e megbékélés áldásait élvezze. Krisztus (a Közbenjáró és Szabadító) nem mint egy harmadik valaki jelenik meg Isten és az ember »között«, hanem int egy olyan valaki, aki Isten az ember felé, és ember az Isten felé.”⁴⁵⁰ Véleményünk szerint nagyon találó ez az állítás Jézus lényének összetettségére is, de kifejezi a közbenjárói szolgálat sikerességének feltételét. Jézus így az ember felé Istent magát tudta elhozni (Önmaga személye által) a megbékülés felkínálásával, Isten felé pedig az embert képviselte.

Vizsgálódásainkban Dale Moody⁴⁵¹, a Southern Baptist Theological Seminary⁴⁵² teológia professzorának rendszeres teológiai könyvét, *Az igazság szavát* is alapul vesszük a baptista krisztológiai tanítás megismeréséhez, hiszen hazánkban a legrészletesebb, magyar nyelven is elérhető baptista dogmatikaként tartjuk számon⁴⁵³.

⁴⁴⁸ ALMÁSI, Mihály, Népszerű teológia röviden

449 h. m., 81.

450 i. m., 89.

451 Dale Moody (+1992). A Southern Baptist Theological Seminary teológia professzora volt 1948-1984 között. Széles körű képzettséggel és oktatási gyakorlattal rendelkezett. Tanított rendszeres teológiát, ószövetségi teológiát, újszövetségi teológiát, általános vallástudományt. Moody látásmódját, írásait a nemzetközi és hazai baptista közösség elismeri, és megbecsüléssel forgatja. Mindezek miatt ő meghatározó személyiséggé vált a baptista teológiai oktatásban, és véleményünk szerint jogosan mondható, hogy jelenleg (többek között) az ő művei hitelesen képviselik a mai baptista rendszeres teológiát.

452 Székhelye: Louisville, Kentucky, USA. 1859 óta működik, jelenleg több ezer fős hallgatósággal és mintegy kétszáz fős főállású tanári testülettel. Az Amerikai Egyesült Államokban a legrégebbi iskola a hat egyetemi szintű teológiai intézet között, amelyek a Déli Baptista Szövetséggel állnak hivatalos kapcsolatban.

⁴⁵³ Jelenleg is a rendszeres teológia tantárgy tankönyve a budapesti Baptista Teológiai Akadémián.

Moody krisztológiájának bevezetőjében szól Urunkról mint Izráel messiásáról, és hármastiszteréről (próféta, pap, király). Ezután az Ő istenségének misztériumáról, majd végül az Ő közbenjárói munkájáról. Sok oldalt szentel annak, hogy Krisztus lényének összetettségét, valódi Isten- és valódi ember-voltát bemutassa.

A következőkben az eddig említett szerzők műveit használjuk arra, hogy Warren mozgalmanak Krisztus-tanát kielemezzük.

4.1.1.5. Krisztus mint Közbenjáró és Kiengesztelő a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom tanításában

Rick Warren - amint korábban már több alkalommal is utaltunk rá - akadémiai értelemben véve nem teológus. Nem tanít teológiai képzési intézményekben, kivéve, ha meghívják, hogy a gyülekezetépítésről értekezzen nagyon gyakorlati módon a hallgatóság számára. Nem végez tudományos kutatómunkát. Nem írt rendszeres teológiai művet. Krisztológiáját - és a keresztyén hit többi területén vallott elveit - igehirdetéseiből, előadásából, cikkeiből, és mindezek felett két fő művéből, a *Céltudatos Élet* és a *Céltudatos Gyülekezet* című könyveiből érthetjük meg. Ezekben ismerteti Istenről, Krisztusról és a gyülekezetéről alkotott képét, és ezek gyakorolják a legerősebb befolyást követőire. Így, habár az említett két könyv nem tudományos célú és igényű alkotás, mégis ezek vizsgálata a legszükségesebb és legfontosabb a mozgalom krisztológiai vizsgálatához is. Indoklásunk a következő: Jézus Krisztus hitünk középpontját jelenti. Az Ő isteni és emberi volta, lényé összeszerkesztettsége, szolgálata, tisztségei hitéletünk alapját jelentik. Az egyháztörténelem első évszázadaiban zajló nagy, krisztológiai jellegű hitviták mutatják ezen kérdések fontosságát. Hitvallásaink pontos megfogalmazást adnak nekünk a teológiai letisztulási folyamatok végeredményéről, ennek ellenére ma is találkozunk olyan (akár új keletű) felekezetekkel, kegyességi csoportosulásokkal, akik ezektől eltérő hitvallási tételeket vallanak. Rick Warren, egy befolyásos „megagyülekezet” vezető lelkipásztoraként és nemzetközi, gyülekezetépítési szakemberként nagy jelentőségű véleményformáló. Még ha nem is tanítana direktben Krisztus személyének lényegéről és az ezzel kapcsolatos teológiai tételekről, akkor sem engedhetjük meg magunknak azt, hogy kapcsolódó tanításait, kijelentéseit ne tegyük ki alapos vizsgálatnak. Ennek érdekében először ismertetjük és összegezzük a református és baptista nézeteket és hitvallási tételeket, és ezek zsinórmértéke mellé helyezzük a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban ezzel kapcsolatosan fellelhető kijelentéseket.

Warren kijelenti, hogy „a Krisztusról szóló üzenet soha nem változhat meg.”⁴⁵⁴ Ezt annak összefüggésében írja, hogy véleménye szerint nagyon fontos a gyülekezetet lelki és számbeli növekedésre vezetni, de ehhez nem kell - és nem is szabad -

⁴⁵⁴ WARREN, Rick, *Céltudatos Gyülekezet*, 65.

manipulálni Isten Igéjét, és a Krisztus-tant. Ez a kitétel nagyon fontos jelen dolgozat vizsgálódásának tárgykörében.

Urunk közbenjárói szerepéről így ír az amerikai lelkipásztor: „attól kezdve, hogy Krisztusba vetettük a hitünket, Isten az Atyánk, mi a gyermekei vagyunk... Az egyetlen módja annak, hogy valaki bekerüljön Isten családjába, az újjászületés... Az Isten családjába szóló meghívás egyetemes, van azonban egyetlen feltétel: a Jézusba vetett hit.”⁴⁵⁵ Warren mondatai kétség nélkül arról szólnak, hogy Istenhez csakis Krisztus által mehetünk, az Ő családjába csakis a Megváltóba vetett hitünk vonhat be bennünket. Az ezen gondolatok tartalmazó műve, a Cél tudatos Élet című könyv egy 40 napos „lelki utazásra” invitál bennünket. A bevezető oldalak után hamar, a 11. napra szánt írásban ezt olvassuk: „csakis Isten kegyelmének, és Jézus áldozatának köszönhető, hogy barátai lehetünk.”⁴⁵⁶ Az, hogy a szerző Krisztust tartja az egyedüli közbenjárónak, egyértelmű ebben a mondatban. Ugyanakkor furcsának található a közbenjárói mű eredménye, amit Warren így fogalmaz meg, hogy „Isten barátai lehetünk”. Ő, ebben a leginkább Istent-keresőknek, még teljesen meg nem győződött, krisztusi érettségre még nem jutott embereknek szánt művében e fogalmazás alatt arra gondol, hogy Isten barátaiként az Ő jelenlétét élvezhetjük, üdvösségünk van. Megfogalmazásának sajátosságát például az „Ó, mily hű barátunk Jézus” kezdetű énekkel indokolja. Szentírási referenciaként ezen a helyen a 2Kor 5,18-at idézi: „mindez pedig Istentől van, aki megbékéltetett minket önmagával Krisztus által, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát.” A könyv egy amerikai bibliafordítást⁴⁵⁷ idéz, amely az említett igeverset így adja vissza: „mindezt Isten tette, aki Krisztus által ellenségekből barátaivá tett minket.”⁴⁵⁸

Az amerikai pásztor Krisztus legfontosabb cselekedeteként látja a golgotai kereszthalált. Így ír erről: „ha Isten semmi mást nem tett volna értünk, mint amit Jézus véghez vitt a kereszten, akkor is megérdemelné, hogy életünk végéig folyamatosan dicsérjük Őt. Hiszen maga Isten Fia halt meg értünk! Ez a legfontosabb okunk a dicsőítésére!”⁴⁵⁹ Amikor Warren Krisztus közbenjárói művéről beszél, akkor azt emeli ki, hogy ez értünk volt, és hogy ez „Isten barátaivá” tett bennünket. Azaz Krisztus megbékített bennünket Istennel - és ezt a Cél tudatos Mozgalom alapítója mindennél fontosabbnak tartja. Felteszi a kérdést, hogy miért volt a kereszten bekövetkezett áldozatra szükség? Miért engedte meg az Atya az Ő Fiának halálát a megbékítés érdekében? Így válaszolja meg ezt a kérdést: „azért..., hogy mi megmenekülhessünk az örök pokoltól, s részesülhessünk örök dicsőségében”⁴⁶⁰. A közbenjárói mű eredményét röviden így fogalmazza meg: Jézus „meghalt, hogy mi örökké élhessünk.”⁴⁶¹ Ezen

⁴⁵⁵ WARREN, Rick, Cél tudatos Élet, 110.

⁴⁵⁶ i. m., 79.

⁴⁵⁷ Today's English Version, American Bible Society, New York, 1992

⁴⁵⁸ WARREN, Cél tudatos Élet, 79.

⁴⁵⁹ i. m., 104.

⁴⁶⁰ uo.

⁴⁶¹ uo.

mondataival a tiszta, igei-alapú, klasszikus protestáns szabadítás-tant összegzi olvasói számára, kiemelve benne Jézus Krisztus szerepét.

A Céltudatos Gyülekezet című könyv második része arról szól, hogy hogyan tudunk olyan gyülekezetté válni, amely céltudatosan megjeleníti Isten váltságművét a mai társadalomban. Itt olvassuk: „...2 Korinthus 5,19-20 szerint pedig »Isten ugyanis maga volt jelen Krisztusban, amikor kibékítette az embereket önmagával, és nem hibáztatta őket a bűneik miatt. Ezt az üzenetet pedig, amely az Istennel való kibékülésről szól, ránk bízta. Ezért úgy élünk az emberek között, mint Krisztus követői. Úgy kérünk és biztatunk benneteket, mintha Isten szólna általunk«. Az a feladatunk, hogy meggyőzzük a hitetleneket Isten szeretetének elfogadásáról – hogy megbékéljenek vele.”⁴⁶² Azaz még a mi szolgálatunk alapja és mintája is Krisztus cselekedete, műve, amit mint Kiengesztelő végzett el.

Összegezve azokat a megfigyeléseket, amelyeket Rick Warren, a krisztológia - és részben már a szótériológia - területére vonatkozó kijelentéseivel kapcsolatban tettünk, megállapíthatjuk, hogy a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom alapvető írásai Krisztus közbenjárói munkáját a református és baptista hitvallásokkal és dogmatikai művekkel összhangban látja és tanítja. Nem látunk olyan tételt, amely a Megváltó személyét elválasztaná az Ő kiengesztelői szolgálatától, hanem éppen ellenkezőleg, azt tisztán hirdeti és hangsúlyossá teszi.

4.1.2. Krisztus lényének összetettsége

4.1.2.1. Krisztus örökkévaló Isten-volta

Krisztus Isten-volta a Nicea-Konstantinápolyi Hitvallásban

A Nicea-Konstantinápolyi Hitvallás szól legrészletesebben Krisztus istenségéről a régi, egyetemes hitvallásink közül. Elfogadásra került a nevében jelzett mindkét zsinaton: Niceában 325-ben, majd Konstantinápolyban 381-ben, a keleti és nyugati egyház által egyaránt. Így hosszú időre lezárta a krisztológiai vitákat.

Mindezek alapján érthető, hogy Török fontosnak tartja ezen hitvallás krisztológiai szakaszának vizsgálatát⁴⁶³, amelynek vonatkozó szakasza így szól:

„Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született minden idő előtt, Isten az Istentől, világosság a világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől; született és nem teremtett, az Atyával egylényegű, és általa lett minden.”⁴⁶⁴

⁴⁶² WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 115.

⁴⁶³ TÖRÖK, 164.

⁴⁶⁴ Az idézet a hitvallás ökumenikus fordításából való.

Török elvégzi a szöveg exegézisét, ezáltal kifejtve, hogy miben látta meg az egyház a negyedik században a Krisztus lényének fontosságát. A református teológus az erről szóló írásának első pontja alatt, a *Hiszek az egy Úrban* cím alatt ír Krisztus Isten-voltáról. Érvelése szerint az „egy” szócska jelzi, hogy Krisztus az Atyával azonos, és az Ő uralma isteni lényegéből fakad. Krisztussal, mint a kijelentés hordozójával kapcsolatban a református dogmatikus hangsúlyozza, hogy Urunk nem azért hordozza önmagában Isten (ön)kijelentését, mert elvégezte a kiengesztelést. Ő azelőtt is Isten kijelentője volt. Nem a teljesítménye, elvégzett munkája lévén lett azzá tehát - hanem származása révén. Hasonlóan ehhez, az is elmondható, hogy nem a kijelentés által szerezte meg magának az istenséget. Éppen fordítva - érvel Török: „istensége által szerezte meg a kijelentést és a kiengesztelést.”⁴⁶⁵ Ennek a levezetésnek a jelentőségét abban láthatjuk, hogy Krisztus Isten-volta nem *származtatott tétel*, hanem *alaptétel*. Az egyház ezt az alaptételt ismerte fel, és tette tantétellé. A hitvallás szövege szól Isten Fia örökkévaló voltáról is: *Aki az Atyától született minden idő előtt* címet viselő pontja alatt arról ír, hogy Jézus Urunk az időben jelent meg számunkra és közöttünk, de preegzistens. Nem időben „jött létre”, hanem örökkévaló, mint az Atya - hiszen Ő Isten.

Külön érdemes kitérni arra, hogy mit jelent az, hogy Krisztus az Atyaisten egyszülött Fia? A Nicea-Konstantinápolyi Hitvallásban ezt olvassuk: *„Hiszek Jézus Krisztusban, aki Isten az Istentől, világosság a világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől; született és nem teremtett.”* A mondat szerkezetében azt látjuk - magyarázza Török a szöveg elemzésében - hogy van megkülönböztetés világosság és világosság között, Isten és Isten között - de mindez az egy Istenen belül. Nem a teremtő Isten és a teremtett Isten viszonyát írja ez a mondat le. Inkább a szemünk elől elrejtett és a számunkra kijelentett Istent mutatja be itt a hitvallás a megkülönböztetést lehetővé tevő megfogalmazás által.

A „született és nem teremtett” formula döntő fontosságú. Krisztus nem teremtvé lett, mint az összes teremtmény, akik egzisztenciája így alapvetően különbözik Istentől. Krisztus született. Ez egy, az élőlények világából vett kép. Török szerint azt fejezi ki, hogy „az Atya és Fiú között olyanforma, de nem ugyanolyan egység és különbség van, mint az embervilágban az atya és fia között.”⁴⁶⁶ Ez a születés tehát sokkal több a teremtésnél, mert ez utóbbinál Isten által teremtmény jön létre, míg a születésnél Istenből lesz Isten.

Krisztus örökkévaló Isten-volta a Heildelbergi Kátéban

A hitvallás 33. kérdése és válasza így fogalmaz: „Miért nevezik Krisztust „Isten egyszülött Fiának”, ha mi is Isten gyermekei vagyunk? Azért, mert egyedül Krisztus örökkévaló és természet szerinti Fia Istennek; mi pedig – Krisztusért, kegyelem által –

⁴⁶⁵ TÖRÖK, 165.

⁴⁶⁶ i. m., 169.

Isten fogadott gyermekei vagyunk.” Ez a tömör megfogalmazás mindkét alapvető fontosságú kifejezést leszögezi Urunk lényével kapcsolatban. Egyrészt „örökkévaló”, másrészt „természet szerinti Fia”. Ez utóbbi jelentése az, hogy mivel Isten természete *isteni*, így az *Ő* természet szerinti Fia is *isteni*, azaz *Ő* maga is Isten.

A Kátéban kijelentésre kerül az is, hogy Krisztus az Atyaisten *egyszülött* Fia. A már említett 23. kérdésben - ahol a káté a „hitvallási tételekre” kérdez rá - jelenik a meg ez a fontos tétel, hogy mitől is „valóságos Isten” Jézus Krisztus. Ez a Szentlélektől való fogantatás miatt lehet így. A Messiás így Isten Fia. Egyszülött Fia. Ez egy egyedi, különleges, és utánozhatatlan Isten-fiúság. Mi üdvösségre jutásunk által szintén Isten gyermekeivé leszünk, Isten fiainak neveztetünk, de erre azáltal jutunk, hogy az Atya befogad bennünket, és gyermekeinek nevez. Nagy különbség van eközött, és aközött, ahogyan Jézus Urunk gyermeke, fia az Atyaistennek. Tehát a kérdésre, hogy „miért nevezük *Őt* Isten egyszülött Fiának, mikor mi is Isten gyermekei vagyunk”, a válasz adott. Krisztus az Atyaisten Fia - öröktől és természet szerint. Mi emberek pedig ettől eltérő módon lehetünk csak Isten gyermekei: nem a szó szoros értelmében vett természetünk szerint, hanem az Atyaisten szeretete és befogadása által.

Krisztus örökkévaló Isten-volta a magyar református dogmatikai művekben

A Török által írt dogmatika ezt a kérdést a már ismertetésre került tantétel modernista támadásának ismertetésével vezeti be, majd az ezzel kapcsolatos reformátori nézetről ír. Végül hitet tesz az utóbbi mellett. Ezeket tekintjük át a következőkben, hogy megértsük Török István válaszát és annak indokoltságát. Ezt Sebestyén értékes gondolataival egészítjük ki, hogy teljesebb képet kaphassunk a Krisztus istenségére vonatkozó magyar református dogmatikai írások állásfoglalásáról.

A tantétel modernista kritikája

Krisztus istenségének tana már az első évszázadokban támadásokat szenvedett. Ezek mindvégig fennmaradtak, és többé-kevésbé átalakulva bukkantak a felszínre a különböző korokban. Török Spalding evangélikus lelkész nézeteihez vezet vissza a biblikus krisztológia modern támadóit.

Spalding úgy látta, hogy nem is lényeges az a kérdés, hogy kicsoda Krisztus önmagában. Szerinte ez felfoghatatlan és kikutathatatlan számunkra. Sokkal fontosabb a mi szubjektív képünk *Ő* róla: mit jelent *Ő* nekünk, számunkra. Az *Ő* istenségéről szóló tantétel csak megterheli az elmét, és nem hoz gyümölcsöt a hitünkben. Ez az út néhányakat (például Kähler) a Krisztus istensége iránti érdektelenséghez vezetett, míg másokat (például Schleiermacher, Kitschl) egészen odáig, hogy el is vessék a kalcedoni zsinat tantételét, amely pedig évszázadokra megoldotta a krisztológiai vitákat. Ezután már csak egy lépés kellett ahhoz, hogy Krisztus istenisége az *Ő* emberi mivoltában kerüljön meglátásra azok számára, akik ezt a felfogást vallották: az *Ő* tökéletes emberi

mivolta teszi Őt Istenné, azaz olyan tökéletesen adta át magát mint ember az Isten akaratának, hogy ez isteni szintre emelte Őt.

Török értelmezésében a régi, tantétel-alkotó atyák nem csak *fizikailag* értették azt, hogy Krisztus isteni, hanem abban is, amit mi *lényegnek* nevezhetünk, azaz, hogy Ő maga *Isten*. Szerinte a Heidelbergi Káté szövege, hogy Krisztus „Istennek örök, természet szerint való Fia” ma úgy értendő, hogy „lényeg szerint való Fia”. A modern teológusok nem úgy cselekedtek, mint a tantételt megalkotó atyák, akik csak arra próbáltak magyarázatot találni, hogy ki volt Krisztus, és nem azt kutatták, hogy hogyan volt az, aki volt. A modern kísérletezés ára az lett, hogy „a Krisztus-hitből Krisztus-elmélet lett”⁴⁶⁷.

Megragadó Török elemzése⁴⁶⁸, amint rámutat arra, hogy a modern, filozófiai alapokon nyugvó teológiai kritika nem csak a krisztológia sok száz éves tantételét vetette el, hanem olyan következményekkel is járt, hogy sokak számára elveszett a Szentírásban kijelentett, majd a tantételekben megfogalmazott, hitvallásainkban tanított Isten-Ember Krisztus. Teljes mértékben egyetértünk Törökkel, így a rendszeres teológiai vizsgálat során kiemelt figyelmet szentelünk a Warren mozgalmában kiábrázolt Krisztus-képnek.

A tantétel reformátori nézete

A reformátorok sokat szóltak Krisztus történeti megjelenéséről, és különösen is az Ő kiengesztelő áldozatáról és annak bennünket érő hatásáról. Mindemellett ők nem szűkítették le a Krisztusról szóló tant ezekre a kérdésekre. Mivel a reformáció korában nem Krisztus istenségének a kérdése állt a középpontban, a reformátorok sem erről írtak, szóltak a legtöbbet. Ekkor a fő téma az üdvösség és a megigazulás kérdésköre volt. Ezzel együtt - mutat rá Török - nem tagadták a krisztológia vagy a szentháromságtan tételeit.⁴⁶⁹

A reformátoroktól kapott örökségünkben - amely megjelenik hitvallásokban, tanításokban és sok más iratban - beágyazottan és stabilan áll a krisztológia, Krisztus istenségének tana, az Ő örökkévalóságáról szóló tanítás, és az, hogy Ő az Atyától elküldött, emberi testben is megjelent Kiengesztelő.

Sebestyén úgy teszi fel a kérdést, hogy mi vagy ki bizonyítja Jézus Krisztus Isten-voltát? Véleménye szerint „...nem mi bizonyítjuk, és más emberek sem bizonyítják a számunkra; mert mi ezt a nagy üdvözítő igazságot nem a magunk, nem is mások, de még nem is az egyház és a pápa tekintélye alapján, hanem egyedül Isten tekintélye alapján fogadjuk el”⁴⁷⁰. Azaz elveti az emberi okfejtéseken vagy bizonyítási eljárásokon nyugvó érvelést, és csak az isteni tekintélyen alapulót tartja elfogadhatónak.

⁴⁶⁷ TÖRÖK, 166.

⁴⁶⁸ TÖRÖK, 165-166.

⁴⁶⁹ vö. i. m., 166-167.

⁴⁷⁰ SEBESTYÉN, *Christologia*, 44.

Ő ezen, az isteni tekintélyen alapuló bizonyítást két fellelhető „adat” alapján látja jogosnak. Az egyik maga a kijelentés, amit a professzor az *objektív adat* kategóriájába sorol. A másik a *szubjektív adat*, amelyre Krisztus az adott hívő emberre gyakorolt hatása által találhatunk rá. Ez a Testimonium Spiritus Sancti⁴⁷¹ által jön létre a hívőben. A református teológus számára olyan fontos Krisztus istenségének ez az isteni tekintélyen való alapulása, hogy újra és újra visszatér arra a gondolatra, hogy „ne várjunk tudományos tekintélyeket, emberi nagyságokat, történelmi adatokat, csak istenieket”⁴⁷². Ezekbe sorolja Krisztus önbizonyágtételeit is, ahol Ő saját, isteni természetéről, származásáról szól.

A mai magyar református dogmatikai művek tehát a régi hitvallások, és az azokkal teljes harmóniában álló reformátori nézetekkel értenek egyet: Jézus Krisztus örökkévaló, és isteni természete (is) van, valóságos Isten Ő.

Krisztus örökkévaló Isten-volta a Baptista Hitvallásban

„Hisszük, hogy van egy élő, valóságos és örök Isten, aki végtelenül bölcs, mindenható, mindenütt jelenvaló, személyes szellemi valóság. Tökéletes, szent lénye egyedül méltó teljes szeretetünkre, hódolatunkra és engedelmisségünkre. Az egy Isten Atyának, Fiúnak és Szentléleknek jelenti ki magát a Szentírásban”⁴⁷³ - fogalmaz a hitvallás a 2. pontban, amelynek címe: *Az egy igaz Isten*. Isten - az iménti megfogalmazás szerint - Fiúként is kijelentette magát a Szentírásban, és a Fiúban létező isteni személy is örök. A hitvallás folytatja ennek pontosítását: „Istenségére nézve öröktől az Atyától való...”⁴⁷⁴

Sebestyén a témába vágó, az előző alponthoz ismertetett érvelésére emlékeztet a magyar baptisták hitvallásának a Szentháromságról szóló befejező mondata: „valljuk, hogy Isten egy-valósága és a kinyilatkoztatásból megismert hármassága között nem szükséges az ember okoskodása, bármely szétválasztó vagy egyeztető kísérlete, mert ezt a kijelentésbeli tényt elsősorban nem magyaráznunk kell, hanem hittel elfogadnunk.”⁴⁷⁵ Ez témánk szempontjából igen lényeges, hiszen ebben az állításban Krisztus származása, az Ő Isten-volta erősen kinyilvánításra kerül, azzal az indoklással együtt, hogy ezt nem szükséges ember-alkotta érveléssel erősíteni.

Nem különbözik ettől az 1689-es partikuláris baptista hitvallás sem, bár sokkal részletesebben fogalmaz: „három isteni személy alkotja az Istenséget - az Atya, a Fiú, és a Szentlélek. Ezek egyik lényegben, hatalomban, és az örökkévalóság tekintetében. Mindegyik teljes birtokosa az isteni lényeknek, ugyanakkor maga az Istenség egy és

⁴⁷¹ „A Szentlélek (belső) bizonyágtétele”.

⁴⁷² i. m., 45.

⁴⁷³ BAPTISTA HITVALLÁS, 11.

⁴⁷⁴ uo.

⁴⁷⁵ uo.

szétválaszthatatlan.”⁴⁷⁶ A Fiú személyére még egy fontos megjegyzést tesz: az Atya „... Atyja a Fiúnak, aki szintén öröktől való és általa fogantatott”⁴⁷⁷.

Mindezek fényében kijelenthetjük, hogy a vizsgált baptista hitvallások teljes egészében trinitáriusok; Krisztus valóságos, örökkévaló istenségét vallják.

Krisztus örökkévaló Isten-volta a magyarországi baptista dogmatikákban

Almási Mihály az Úr Jézus személyének titkát, Isten-voltát János evangéliumának prologusával igyekszik megvilágítani. Elsőként arra mutat rá biblia igeversek exegézisével, hogy Jézus Krisztus az Ige, és az Ige már kezdetben volt. Ez azt jelenti, hogy „a mindenség születésekor már létezett Krisztus, az Isten Fia... Értelmetlen lenne azután kérdezősködni, hogy a »kezdet« előtt mikor született... Elégedjünk meg azzal, hogy a »kezdetben (már) volt az Ige«”⁴⁷⁸. Almási teológiáját általában jellemzi ez, a kijelentés korlátozott voltából adódó alázat. Könyvében többször kijelenti, hogy amiről nincsen konkrét kijelentésünk („ihletett Igénk”, azaz szentírási forrásunk), arról nem érdemes sokat elmélkedni, mert azt sosem ismerhetjük meg igazán. Krisztológiai írásának elején is leszögezi, hogy „nincs a földön olyan tudós keresztyén, dogmatikus vagy éppen misztikus hívő, aki joggal állíthatná, hogy ismeri Jézus Krisztus személyének titkát.”⁴⁷⁹ Mindenesetre Almási azt megállapítja (a Szentírás szavai alapján), hogy Krisztus „kezdetben” már létezett.

A baptista dogmatikus szerint tehát Krisztus örökkévalósága így érthető meg számunkra: amikor bekövetkezett a *kezdet*, Ő már létezett. Mit láthatunk azonban Krisztus Isten-voltával kapcsolatban? A jánosi prologus elemzésével Almási arra jut, hogy mivel „az Ige Isten volt”, és létezésének alapja nem teremtés (mert Ő nem teremtett lény), így Krisztus egyértelműen Isten. Ugyanezt bizonyítja a többi, János evangéliumában és a Biblia más könyveiben is szereplő kijelentés, ahol Urunkat mint az Atya „szeretett Fiát” látjuk.

Jézus Krisztus teremtő is. Teremtő Isten. Pál apostolra hivatkozva ír erről Almási. A Kol 1,16b-17-ben ezt olvassuk: „...minden általa és reá nézve teremtett. Ő előbb volt mindennél, és minden őbenne áll fenn.” Itt a krisztológia és a szotériológia nagyszerű összekapcsolódását láthatjuk, amit Almási így fogalmaz meg: Krisztus „... mindennek teremtője, így lehet később mindennek megváltója.”⁴⁸⁰ Krisztus preegzistens helyzetéről tehát tudunk, kijelentésünk van arról, hogy Ő a földi létformája előtt is volt, létezett, teremtett, és az Atyaistennel egy volt. A kezdet elé azonban nem lehetséges

⁴⁷⁶ MASTERS, 12.

⁴⁷⁷ uo.

⁴⁷⁸ ALMÁSI, Mihály, Népszerű teológia röviden, 84.

⁴⁷⁹ i. m., 83.

⁴⁸⁰ i. m., 85.

betekinteni, mert az már Isten ki nem jelentett szférájába, az „idő-felettségbe torkollik”⁴⁸¹ - zárja le gondolatsorát Almási professzor.

Moody határozottan foglal állást a tantételeket alkotó atyák mellett, és a modernista kritikák ellen: „Krisztus kettős természetének újbóli áttekintése és újraértékelése, ami eddig annyira a támadások keresztüztében volt a modern teológiában, mostanra rendbe jött. A patrisztikus krisztológia iránt, helyesen értve és értelmezve, egyre nagyobb megbecsülés támadt, ezért nem szégyelljük, hogy a három utolsó rész címét a Khalcedoni Zsinat (451) meghatározásai adják, Jézus Krisztus mint Isten és ember közbenjárója főcím alatt: ő igazán Isten, ő igazán ember és ő egy és ugyanaz a Krisztus.”⁴⁸² Azaz, az amerikai baptista professzor is amellel érvel, hogy nem jó dolog az egyház által a 450-es zsinaton megfogalmazott hittételt megkérdőjelezni.

Ugyanakkor Moody megkülönbözteti az isteni formában való létezést az emberi formában való léteztől, amit nyilván ugyanígy vallanak a dolgozatunkban eddig említett református és baptista teológusok is. Az amerikai dogmatikus fontosnak tartja ennek pontos tisztázását is a krisztológia fontos részterületeinek áttekintésekor. Krisztusról írja: „...az Isten formájában való létezés az Isten lényegében való részvétel, mielőtt vállalta volna az emberi létet.”⁴⁸³ Ehhez az Isten formájában való, preegzisztens létezéshez kapcsolja a Kol 1,15-17 igeszakaszt:

„Aki képe a láthatatlan Istennek, és minden teremtmény előtt született. Mert benne teremtett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok, akár trónok, akár uralmak, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok, minden általa és őrá nézve teremtett. Ő előbb volt mindennél, és minden őbenne áll fenn.”

Moody lényegesnek tartja ezen a ponton kiemelni azt, hogy Krisztus elsőszülöttsége és istenfiúi mivolta nem jelentheti azt, hogy a teremtés előtt ne létezett volna. Ő *örökkévaló* Isten. Mindig is létezett. Az amerikai professzor magyar kollégájához hasonlóan szintén János evangéliumának prológusát hívja segítségül az indoklásban: „Isten Fiának preegzisztenciájában mint Isten Igéjében, János evangéliuma nem habozik a Fiúistent névelő nélkül megszólítani, jelezve ezzel, hogy ő már létezett Isten örök lényében, mielőtt és miután az Ige testté lett”⁴⁸⁴. Ennek fényében a professzor határozottan szól arról, hogy „Isten Fia a teremtés előtti világhoz tartozik, és az Istenben való örök létnek mindig is részese volt”⁴⁸⁵ Ez azért lényeges, mert nem szabad a Szentháromság személyei kapcsolatának örökkévalóságát megkérdőjeleznünk. Moody szerint éppen ezért Krisztus preegzisztenciájának megértése nagyon lényeges, mert

⁴⁸¹ i. m., 86.

⁴⁸² MOODY, 332.

⁴⁸³ i. m., 322.

⁴⁸⁴ i. m., 324.

⁴⁸⁵ i. m., 326.

ilyen módon kerülhetjük el mind a triteizmus, mind az unitarianizmus tanainak tényérését.

Mindezeket összegezve megállapítjuk, hogy a ma, Magyarországon használt, meghatározó baptista dogmatikai művek kiállnak Krisztus istensége és örökkévaló volta mellett.

Krisztus örökkévaló Isten-volta a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom tanításában

Az örökkévaló Istent Jézus Krisztus által láthatjuk és ismerhetjük meg Warren szerint. Véleménye szerint a Megváltó az, aki megmutatta Őt számunkra. Egy ezzel foglalkozó írásában így érvel: „...milyen Isten képe és hasonlatossága a maga teljességében? Olyan mint Jézus Krisztus! A Biblia szerint Ő »az Isten képmása«, »a láthatatlan Isten képe«, »Isten dicsőségének kisugárzása és lényének képmása«”⁴⁸⁶ Gondolatmenetét folytatva azután kifejti azt, hogy ugyan az a célunk, hogy Krisztushoz hasonlóvá váljunk, de ettől még mi nem lehetünk Istenné.⁴⁸⁷ Ugyan Krisztust követjük, az Ő élete és viselkedése minta a mi számunkra, és életünk elkezd olyanná formálódni, amint amilyen Ő - de mindezzel együtt Krisztus Isten, mi pedig nem lehetünk azzá. A lelkész megfogalmazása szerint a magyarázat erre az, hogy „a Krisztushoz való hasonlóság a jellemünk, nem pedig a személyünk átalakulását jelenti.”⁴⁸⁸ Ezek a mondatok nyilvánvalóan nem közvetlenül szólnak Krisztusról, az Ő örökkévaló Isten-voltáról, de azért közvetlenül utalnak erre.

Ennél több és mélyebb tanítást hiába keresünk Warren két, alapvető művében Krisztus isteni származásáról és örökkévaló voltáról. Az általa alapított és vezetett Saddleback Gyülekezet hivatalos internetes honlapján közzétett hitvallást azonban érdemes áttekinteni, ha a mozgalom modell-gyülekezetéül szolgáló közösség hitelveire vagyunk kíváncsiak. Ennek első pontja kimondja: „Isten az univerzum teremtője és ura. Ő öröktől fogva három személyben létezett – az Atya, a Fiú, és a Szentlélek. Ez a három kölcsönösen egylényegű és együtt egy Isten.”⁴⁸⁹ Amint azt már korábban számos alkalommal megállapítottuk, Warren szűkszavú a teológiai kijelentésekkel kapcsolatban. Nem részletezi Krisztus Urunk örökkévalóságának kérdését a hitvallásban, nem ír le sok mindent, aminek itt helye lehetne. Ugyanakkor azt is meg kell állapítanunk, hogy semmi olyat nem találunk benne, amivel ne érthetnénk egyet az eddigiekben felvázolt, Magyarországon használt református és baptista hitvallások és dogmatikai művek alapján.

⁴⁸⁶ WARREN, Céltudatos Élet, 160.

⁴⁸⁷ uo.

⁴⁸⁸ uo.

⁴⁸⁹ SADDLEBACK Gyülekezet, Mit hiszünk. A Saddleback Gyülekezet hitvallása. <http://www.saddleback.com/aboutsaddleback/whatwebelieve/> Letöltés ideje: 2013. november 13., saját fordítás.

A hitvallást érintő problémák sorában Noah W. Hutchings, Warren egyik legfőbb kritikusa *A Céltudatos Gyülekezet sötét oldala*⁴⁹⁰ című könyvében az „egyszülött” kifejezés hiányát említi például. Jézus az Isten Fia - de az nem kerül kimondásra, hogy az *egyetlen és egyszülött* fia. A korábbi hitvallásra utal, ahol a megfogalmazás valóban nagyon félreérthető. Hutchings így ír erről: „...»Jézus Krisztus az Isten Fia és egy egylényegű személy az Atyával«⁴⁹¹. Először is jobb lett volna határozott névelőt tenni az »egylényegű« szó elé. Ez a megfogalmazás ugyanis magyarázható úgy is, hogy sok, az Atyával egylényegű személy van.”⁴⁹² Megítélésünk szerint Hutchings nem gondolhatja komolyan, hogy Warren szerint több, az Atyával egylényegű személy létezne. Ő koncepciózusan igyekszik darabokra szedni a Céltudatos Gyülekezet tanítását, és bizonyítani annak hiányosságait. Arra azonban mindenképpen hasznos kritikáinak sora, hogy megértsük a hitvallási tételek pontosságának, részletességének fontosságát egy gyülekezetépítő mozgalom megítélésében, és meglássuk a hiányos, nem kifejtett doktrínákban rejlő veszélyeket.

A Saddlebacki Gyülekezet ma használatos és nyilvánosan közzétett hitvallása már pontosabban fogalmaz az említett kérdésben. Hutchings maga is rámutat, hogy a korábban hivatkozott, tíz elemből álló hitvallás, amely a Saddleback Gyülekezet nyilvánosan közzétett doktrínáit tartalmazza, 2005 óta kicsit részletesebbé vált, kibővült további mondatrészekkel. Itt Jézus Isten-volta, és az, hogy Ő az egyedüli, aki egylényegű az Atyával, tisztábban kiolvasható: „Jézus Krisztus az Isten Fia. Ő kölcsönösen egylényegű⁴⁹³ az Atyával.”⁴⁹⁴ Warren és az általa vezetett gyülekezet nem vallja, hogy Jézus Krisztus *egy/egyik*⁴⁹⁵ fia lenne Istennek (amely megfogalmazás lehetőségessé tenné azt az értelmezést, hogy vannak az Atyának még más fiai is). Éppen ellenkezőleg: Krisztus az Atyaisten Fia. Az egyetlen.⁴⁹⁶

Krisztus örökké létező - a Saddlebacki Gyülekezet hitvallása ezt is tartalmazza. „Isten... öröktől fogva három személyben létezett – az Atya, a Fiú, és a Szentlélek. Ez a három kölcsönösen egylényegű és együtt egy Isten.”⁴⁹⁷ A Fiú, Isten Fia, aki maga is Isten, hiszen *az Atyával (kölcsönösen) egylényegű* - nem más mint Jézus, ahogyan a harmadik hitvallási pont beazonosítja. Ő az, aki a második isteni személyként *öröktől fogva* létezett.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom, ennek kiindulástól fogva máig mintául szolgáló helyi gyülekezete, és annak alapítója, Rick Warren vallja Krisztus örökkévaló Isten-voltát.

⁴⁹⁰ HUTCHINGS, Noah W., *The Dark Side of the Purpose Driven Church*, Defender Publishing, Crane, MI, USA, 2011. (A könyv magyar címe saját fordítás.)

⁴⁹¹ Az „egy” szó kiemelése tőlünk.

⁴⁹² i. m., 84.

⁴⁹³ „*Co-equal*” az angolban, saját fordítás.

⁴⁹⁴ SADDLEBACK Gyülekezet, *Mit hiszünk*, saját fordítás.

⁴⁹⁵ „*A*” - határozatlan névelő.

⁴⁹⁶ „*The Son of God*” - itt határozott névelő szerepel a hitvallás angol szövegében.

⁴⁹⁷ i. m.

4.1.2.2. Krisztus lényének egybeszerkesztettsége

Amellett, hogy hitünk alaptételeinek egyike az, hogy Jézus Krisztus az Atyával egylényegű, hogy maga is örökkévaló Isten, Teremtő és nem teremtmény, fontos meglátnunk az Ő ember-voltát is. Ez az emberi mivolt azonban nem választható el az Ő Isten-voltától, így Jézus Urunk testet öltött, emberi mivoltát az Ő lénye összeszerkeszttségében tudjuk értelmezni és vizsgálni. A következőkben erre kerül sor.

Krisztus mint valóságos Isten és valóságos ember a Heidelbergi Kátéban

A káté a 18. kérdésre adott válaszában megfogalmazza, hogy Krisztus egyszerre „valóságos Isten, és valóságos, tökéletesen igaz ember is”⁴⁹⁸. A 23. kérdés is ezt a témát hozza elénk a hitvallási tételek között: „Hiszek... Jézus Krisztusban, az ő egyszülött Fiában, a mi Urunkban, aki fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától...”⁴⁹⁹ A későbbiekben a hitvallási irat még konkrétabban fogalmaz, és már Krisztus egyedi fogantatásának és születésének „hasznára” kérdez rá: „mit használ neked Krisztus szent fogantatása és születése?” A válasz így hangzik: „azt, hogy ő közbenjárónk, aki ártatlanságával és tökéletes szentségével Isten előtt elfedezi bűneimet, melyekben fogantattam.”⁵⁰⁰

Amit ezek a mondatok állítanak az, hogy Jézus Krisztus személye, személyének különleges - isteni és emberi - volta a kulcs abban is, amit Ő elvégzett értünk. Istentől (Szentlélektől) fogantatott, asszonytól (Szűz Máriától) született, így valóságos Isten és valóságos ember. Ennek következtében lett lehetséges az, amit elvégzett az emberekért: közbenjárt értünk és elvette bűneinket.

Krisztus mint valóságos Isten és valóságos ember a magyar református dogmatikákban

Török, művében fontosnak látja áttekinteni az ezen a területen létrejött két fontos tévtant, ezért mielőtt saját krisztológiai látását papírra veti, ezeket ismerteti. Sebestyén szintén részletesen foglalkozik a testté-létellel kapcsolatos eretnkségekkel. Mint írja: „a régi christológiai vitákban nem csak az igaz istenségét kellett bizonyítani, hanem a valóságos ember-voltát, sőt valóságos testté-lételét is; mert voltak eretnkségek, amelyek az emberré-lételt nem vonták kétségbe, csak azt, hogy az Ige valóságos testté is lett”⁵⁰¹. A református dogmatikus ezen mondata is jelzi azt a sokszínűséget, amely a Krisztus lényének megítélését - és az ezen a területen lábra kapott tévtanokat jellemzi.

Az alábbiakban Török felosztását követjük (tömören ismertette azt) a krisztológiai herezisek rövid áttekintésében, mert megítélésünk szerint ő nagyszerűen

⁴⁹⁸ A HEILDELBERGI KÁTÉ, 18. kérdés.

⁴⁹⁹ i. m., 23. kérdés.

⁵⁰⁰ i. m., 36. kérdés.

⁵⁰¹ SEBESTYÉN, Christologia, 36.

osztja két fő kategóriába ezek sokaságát, és így jól áttekinthető vonatkoztatási alapot nyújt a mai, ezen a területen tapasztalható tévtanok vizsgálatához.

Krisztológiai herezisek

Miért fontos foglalkoznunk ezekkel a tévtanokkal? - kérdezhetjük. Miért nem elég magát a tantételt ismernünk? Indoklasként arra érdemes gondolnunk, hogy Krisztus isteni volta hitünk alapját képezi. Mégis félre lehet ezt érteni. Török szerint két fő iránya van a félreértésnek: az individualista, illetőleg a kollektivista értelemben való félreértés. Ezek már a második században heretikus tanokhoz vezettek, és mindmáig megtalálhatóak különböző, hibrid formákban.

a.) Ebionita krisztológiai herezis

Az individualista értelemben való félreértés szerint Krisztus Istennek tartása apoteózis. Ez nem más, mint egy jelentős embernek, nagy tanítónak az isteni rangra való emelése. Azaz, olyan ez, mintha csak az Őt követő, Őerte lelkesedő emberek csináltak volna Jézusból Istent. Török az ebionita krisztológiához kapcsolja a leírtakat, említve, hogy az „egészen napjainkig... más és más néven tünedezik fel”⁵⁰².

b.) Duketista krisztológiai herezis

A kollektivista értelemben való félreértelmezés a másik végletbe csap át. Ez tagadja a történeti Jézust, vagy legalábbis azt állítja, hogy Őbenne, mint egy egyszerű emberben csak egy élő képviselőjére talált az általános igazság, egy eszme, mint például az ember és Isten egybekapcsolódásának lehetősége, vagy az, hogy új életre lehet jutni a halál után. E felfogás szerint a hellenista világban ismert mitikus alakok, mint a Világmegváltó vagy a Preegzisztens Logosz eszménye, képe lett Jézusra vetítve. Török a duketista krisztológia, szintén 2. századi herezisének kapcsolja ehhez, és hozzáteszi, hogy ez sem halt ki máig, hanem a dogmatörténet évszázadai alatt ugyan eltérő formában, de mindvégig jelen volt.

Moody egyetért Törökkel abban, hogy „a duketizmus tagadta, hogy Krisztusnak emberi teste volt, és a gnoszticizmus Krisztust a filozófia és teozófia fogalmaival magyarázta, nagyon hasonlóan a mai kísérletekhez.”⁵⁰³ Ez a szoros kapcsolódás a korai és a kortárs krisztológiai herezisek között adja éppen a dolgozat ezen pontja alatt tárgyalt kérdéseinek létjogosultságát.

⁵⁰² TÖRÖK, 161.

⁵⁰³ MOODY, 333.

c.) *A krisztológiai herezisek összefüggése*

Török arra mutat rá, hogy a két tévtanítás csak megjelenésében mond ellent egymásnak, valójában nagyon is összefüggenek. Egyik felfogás sem fogadja el ugyanis a Szentírás bizonyágtételét Jézus Krisztusról, hanem csak átvitt értelemben értelmezi azt. Az egyház a második században elítélte és kivetette mindkét herezist, hirdelve, hogy a Krisztus-tannak „...semmi köze sincsen sem egy ember megistenítéséhez, sem az Isten eszméjének, vagy egy isteni ideának a megszemélyesítéséhez.”⁵⁰⁴

A református teológus fontos koordináta-rendszert ad ezen elemzésével a mai egyházak, kegyességi irányok, mozgalmak megítélésnek krisztológiai vonatkozásában. A professzor azon megállapítása, hogy ugyanezen két heretikus tan bukkan fel újra és újra, módosulva ugyan, de alapjaiban változatlanul - felhívja a figyelmünket arra, hogy milyen lényeges ma is komolyan ügyelni a Szentírás kijelentésére Megváltónk személyének összetettségével kapcsolatban. Ő Isten és ember volt egyszerre, és ez nem átvitt értelemben értendő, nem képes beszéd, hanem valóság, szó szerint értendő állítás.

Mit jelenthet hát nekünk Krisztus istensége a gyakorlatban? Török szerint senki „...le nem vezetheti, meg nem indokolhatja és el nem vitathatja »Úr a Jézus Krisztus«”⁵⁰⁵. *Analitikus ítélet* ez a mondat - fejt ki Török - azaz vagy így szólunk a Megváltóról, vagy nem is Róla beszélünk. Az analitikus ítélet ugyanis csak explicitté teszi az alany valamely, a fogalmában már eleve benne rejlő tulajdonságát.

A református teológus találóan mutat rá arra, hogy nem a *filozófiai* feszültség a meghatározó Krisztus lényének összetettségére nézve. Azaz nem az számít, hogy a végtelen hogyan találkozik a véggel, a mindenség a semmivel. A *teológiai* feszültség a lényeg. Az, hogy a Teremtő kapcsolatot keres Krisztusban az ellene fellázadt teremtménnyel.

A gyakorlatban Jézus Krisztus lénye maga hirdeti számunkra a legfőbb üzenetet: van Isten, de ez, az embernek nagyon távolinak tűnő Isten nagyon közel jött hozzánk Jézusban. Ő emberként közöttünk járt, mégis Isten (is) volt mindeközben. Azaz, ha felismerjük Jézus istenségét, akkor - de csakis akkor - válik elérhetővé és valósággá számunkra a kiengesztelés. Magunktól képtelenek lettünk volna erre, nem tudtuk - és nem is akartuk - helyreállítani az Örökkévalóval megromlott kapcsolatunkat. Szükséges volt, hogy ezt Ő kezdeményezze. Csak Ő indulhatott el mihozzánk. Arra volt szükség, hogy Ő érkezzon el mihozzánk. Ezt cselekedte velünk az Atyaisten - az egyszerre Isten és egyszerre ember Jézus Krisztusban.

Krisztus mint valóságos Isten és valóságos ember a Baptista Hitvallásban

A Baptista Hitvallás nem foglalkozik részletesen Krisztus lénye összetettségével, de mondataiból következtetni lehet erre: „az egy Isten Atyának, Fiúnak és Szentléleknek

⁵⁰⁴ TÖRÖK, 162.

⁵⁰⁵ i. m., 163.

jelenti ki magát a Szentírásban.”⁵⁰⁶ Krisztus Isten-voltáról konkrétan két tömör mondatrészben szól az irat: „a FIÚ:... valóságos Isten” és „Istenségére nézve öröktől az Atyától való”, az emberi mivoltáról azonban csak közvetetten: „hozzánk hasonló emberi testet öltött magára” és „emberi létére nézve pedig... szűz Máriától született”.⁵⁰⁷

Bár ezen rövid hitvallás nem fejt ki részletesen Krisztus Isten-voltának és emberi mivoltának egymáshoz való viszonyulását, ugyanakkor félreérthetetlenül vallja és tanítja azt, hogy Krisztus teljes és valóságos Isten, és teljes és valóságos ember is.

Krisztus mint valóságos Isten és valóságos ember a magyarországi baptista dogmatikákban

Almási Mihály dogmatikájának krisztológiai bevezetőjében kijelenti: „vannak, akik féltik az Istenember istenségét amiatt, hogy teljesen ember lett”⁵⁰⁸. Számára azért meghatározó jelentőségű a Fiúisten testet öltése, mert a megváltás csakis ilyen módon történhetett meg - ahogyan ő fogalmaz: „...az Istenember áldozatos élete és halála árán...”⁵⁰⁹ A baptista teológus leggyakrabban az „Istenember” kifejezést részesíti előnyben, és megjegyzi, hogy Urunk lénye összetett voltának a Szentháromság-tanba való illesztése védhet meg bennünket a politeizmus és Jézus Krisztus „középlényként” való tekintésének tévtanaitól.⁵¹⁰

Almási Mihály kedveli Tillich gondolkodását a krisztológiában is. Egyetértve vele írja, hogy „...az »Isten emberré lett« definíció sántít, vagy legalábbis magyarázatra szorul”.⁵¹¹ Almási szerint ez azért van ez így, mert ha Istennél nincsen változás, akkor nem lehet értelmezni az előző mondatot, amiben egy változás kerül megfogalmazásra, hiszen ha valamiből másvalami, valakiből másvalaki lesz, az változás. Olyanná meg főleg nem válhat Isten, ami (aki) nem Isten. Almási abban látja ennek a látszólagos ellentmondásnak a feloldását, hogy a Szentírás nem is Isten *létéről*, *létének változásáról* szól, hanem Isten szeretetéről szól.⁵¹² Ezzel a szeretettel küldte el földi létezésre az Ő Fiát, hogy Urunk elvégezhesse a megváltás művét. Emberi logikával így nehéz megérteni a megtestesülésben történeteket, de még sincsen más lehetőség, mint hogy mindkét tényt egyszerre fogadjuk el. Krisztus Isten, az Atyával egy, ugyanakkor mégsem az örökkévaló Atyaisten, hanem a Fiúisten öltött testet.

Moody pedig a Khalcedóni Zsinat határozatát tartja kiemelkedő fontosságúnak ebben a kérdésben. Az erről szóló érvelése így olvasható:

„Ez a khalcedoni definíció annyira fontos, mint összefoglalás,
hogy alább idézzük: »Ezért, a szent atyákat követve, mindnyájan

⁵⁰⁶ BAPTISTA HITVALLÁS, 11.

⁵⁰⁷ uo.

⁵⁰⁸ ALMÁSI, Népszerű teológia röviden, 81.

⁵⁰⁹ i. m., 82.

⁵¹⁰ i. m., 88.

⁵¹¹ uo.

⁵¹² uo.

egyetértve tanítjuk az embereket, hogy ismerjék el az egyetlen és ugyanazt a Fiút, a mi Urunk Jézus Krisztust, aki egyszerre teljes istenségben és teljes emberségben, valódi Isten és valódi ember, aki értelmes lélekből és testből áll; egy lényegű [homousziosz] az Atyával istensége szempontjából, és ugyanakkor egy lényegű velünk embersége szempontjából; hozzánk hasonló minden tekintetben, a bűn kivételével; (2) Istenségét tekintve, az Atyától nemzetett a korszakok előtt, de mégis emberségét tekintve, nekünk, embereknek és megváltásunknak, Szűz Máriától, az Isten-hordozótól [theotokosz]; (3) egy és ugyanaz a Krisztus, Fiú, Úr, Egyszülött, KÉT TERMÉSZETBEN, ÖSSZEKEVEREDÉS NÉLKÜL, VÁLTOZÁS NÉLKÜL, MEGOSZTOTSÁG NÉLKÜL, ELKÜLÖNÜLÉS NÉLKÜL;* a természeteknek ez a megkülönböztetése egyáltalán nem semmisül meg az egyesülés által, hanem inkább mindegyik természet jellemvonásai fennmaradnak, és egyesülve egy személyt és egy lényeket [hüposztasziszt] formálnak, nem elválva vagy elkülönülve két személlyé, hanem egy és ugyanaz a Fiú és Egyszülött Isten, az Ige, az Úr Jézus Krisztus; ahogy a próféták már a legkorábbi idők óta beszéltek róla, és maga a mi Urunk Jézus Krisztus tanított minket, és az Atyák hitvallása átszármazott hozzánk.«”⁵¹³

A baptista dogmatikus számára nagyon fontosak a hitvallások. A khalcedóni határozatot nem csak idézi, hanem könyve Krisztus lényének összetettségéről szóló fejezetének vezérfonalává is teszi. Állásfoglalását jól jelzi könyve krisztológiai fejezetének pontjai által is: „*Jézus Krisztus istensége: igazán Isten*” és „*Jézus Krisztus embersége: igazán ember*”.

Hogyan próbálja Moody megfogalmazni az isteni és emberi természet Krisztusban való egybeszerkesztettségét? Az Ige inkarnációját és emberi testben lakozásának magyarázatát hívja ehhez segítségül: „az Atya és a Fiú közti egyedülálló kapcsolat nem volt kevesebb, mint Isten lakozása az ember Jézusban. Az Ige inkarnációja Jézus testében egy teljes benne lakozás aktusa volt, amelyben az Ige Ige maradt és Jézus igazi ember maradt.”⁵¹⁴ Éppen ebben látjuk meg a keresztyén hit egyedülállóságát és Istentől való voltát ebben a kérdésben is. Ez ugyanis egy teljesen eltérő folyamat, mint a görög mitológia metamorfózison keresztül ment, képzeletbeli alakjainak isteni szférából való földre érkezése.

⁵¹³ MOODY, 336.

⁵¹⁴ i. m., 330.

Moody is kitér arra, hogy mindez nem jelenti az Atyaisten és a Fiúisten közötti azonosságot. Ugyan Jézus Urunk mondta, hogy „...»Én és az Atya egy vagyunk« (Jn 10:30), de ezt a következő szavakkal lehet megmagyarázni: »az Atya énbennem van, és én az Atyában« (Jn 10:38). Az Atya és a Fiú egy, de nem ugyanaz.”⁵¹⁵ Moody, aki a keresztyénség első évszázadaiban keletkezett hitvallások nagy ismerője, maga is azokkal egybehangzóan ír Megváltónk isteni és emberi mivoltáról. A kérdést kiemelten fontosként kezeli, és számtalan bibliai szakasz elemzésével, és az ezzel foglalkozó teológusok írásainak áttekintésével segít feldolgozni azt.

Mindezek alapján megállapítjuk, hogy a Magyarországon használt baptista dogmatikák kétséget kizáróan tanítják Jézus Krisztus lényének összeszerkesztettségét, valóságos Istenként és valóságos emberként való létezését. A vizsgált művek szerint Krisztus lénye összeszerkesztettségének részletei hittitkok, ember számára pontosan fel nem tárhatóak, de valóságosak és hitünk alaptételeihez tartoznak.

Krisztus mint valóságos Isten és valóságos ember a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom tanításában

Warren tanítja Jézus emberi testben való földi életét, és azt, hogy Őbenne Isten maga mutatkozott meg. Írásai ugyanakkor nagyon pragmatikusak, és a hangsúly általában azon van, hogy a mindennapi életben hogyan ismerhetjük meg Istent (az Atyát) a földön élt, emberi testben az emberi lények között szolgáló Fiúisten által. Igen jellemző az ő megközelítésével kapcsolatban a következő idézet: „Isten dicsősége leginkább Jézus Krisztusban mutatkozik meg. Ő, a világ világossága világítja meg igazán Isten természetét. Jézus miatt lehetséges, hogy már nem kell a sötétben tapogatóznunk, ha szeretnénk megtudni, milyen is Isten.”⁵¹⁶ Ezen állítás minden szavával egyet lehet érteni a biblikus hitvallások és dogmatikai művek alapján. Ugyanakkor hiányérzetünk támad. Különösen is akkor, ha alapos kutatás után sem találunk ennél mélyebb és alaposabb leírást Krisztus lényéről a mozgalom két alpművében, a Céltudatos Élet és a Céltudatos Gyülekezet címet viselő könyvekben.

Felmerül a kérdés, hogy miért problematikus az Úr Jézus lényének összeszerkesztettségéről, isteni és emberi mivoltáról szóló állásfoglalások, tanítások hiánya? Véleményünk szerint azért, mert Megváltónk közbenjárói munkájának ez elhallgathatatlan összetevője. Amint azt korábban Töröknél és Moodynál is olvastuk, a krisztológiai herezisek ma is jelen vannak, és ezen régi tévtanok megújult formában ma is eltévelyíthetnek sokakat a biblikus Krisztus-képtől és így magától a helyes hittől. Ha nem hangsúlyozzuk például Krisztus Isten-voltát, csak megfoghatatlan, homályos módon hivatkozunk arra, akkor hibát követünk el. Warren kritikusi erre a fogyatékosra erőteljesen rámutatnak. Hutchings, a Céltudatos Gyülekezet

⁵¹⁵ uo.

⁵¹⁶ WARREN, Céltudatos Élet, 50.

Mozgalmat elemző könyvében éppen arra mutat rá, hogy hiányzik a minőségi teológiai alapvetés Warren könyveiből. Példának okáért, az előbb említett kérdéskör tárgyalásának hiányát is felrója Warrennek, hivatkozva a Saddleback Gyülekezet internetes honlapján korábban (Hutchings szerint 2005-ben) publikált hitvallására: „»Jézus: Isten önbemutatása számunkra«. Ez egy érdekes és leegyszerűsített magyarázata annak, hogy ki is valójában Jézus; és ráadásul Dr. Warren zavaró szokását is tartalmazza. Ő rendszeresen elhagyja a »Krisztus« szót Jézus neve mellől.”⁵¹⁷

Véleményünk szerint itt azért nem hitvallási tévelygésről van szó. Nyilvánvaló, hogy Rick Warren vallja azt, hogy „Jézus a Krisztus”. Sokkal inkább egy beszédbeli és írásbeli „lazaságnak”, pontatlanságnak fogható ez fel, amely nem idegen az amerikai kultúrától, bár sajnálatos módon egyre inkább az európai kegyességi gyakorlattól sem.

Említésre került már, hogy a korábbi hitvallás, amely a Saddleback Gyülekezet nyilvánosan közzétett doktrínáit tartalmazza, 2005 óta némiképpen részletesebbé vált, kibővült. Ma ezt olvassuk Warren gyülekezetének hivatalos honlapján a Jézus Krisztusról című hitvallási pont alatt: „Jézus Krisztus az Isten Fia. Ő kölcsönösen egylényegű az Atyával. Jézus büntelen emberi életet élt, és tökéletes áldozatként kínálta fel magát minden ember számára azért, hogy meghalt a kereszten. Feltámadt a halálból három nap után, hogy demonstrálja erejét a bűn és a halál felett. Felment a mennyei dicsőségbe és vissza fog térni a földre, hogy uralkodjon mint Királyok Királya és Urak Ura.”⁵¹⁸ Lényeges melléteni a hitvallás már korábban említett első pontját, amely Istenről szól: „Isten az univerzum teremtője és ura. Ő öröktől fogva három személyben létezett – az Atya, a Fiú, és a Szentlélek. Ez a három kölcsönösen egylényegű és együtt egy Isten.”⁵¹⁹ Az előbbi hitvallási pont inkább Urunk lényének emberi oldaláról szól: „büntelen emberi életet élt”, „meghalt a kereszten”. Jelen vizsgálódás kérdésében a meghatározó, hogy a hitvallás szövege Jézus Krisztus „emberi életét” állítja. Azt is, hogy ez az emberi élet halállal végződött, mert a Megváltó „meghalt a kereszten”.

Amint korábban már bizonyítottuk, a Saddleback Gyülekezet hitvallása tartalmazza Krisztus örökkévaló Isten-voltának tételét. Emellé tehetjük jelen alpontunk vizsgálódásainak eredményét: Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember a Saddleback Gyülekezet hitvallása szerint is.

4.1.3. Exkurzus Berkhof krisztológiájának vonatkozó pontjairól

Dolgozatunkban a Céltudatos Mozgalom magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálatát végezzük el. Emiatt első renden a magyar teológusok műveit, és a Magyarországon használt hitvallásokat tárgyaljuk. A református teológiai műveket

⁵¹⁷ HUTCHINGS, 80.

⁵¹⁸ SADDLEBACK Gyülekezet, Mit hiszünk. Saját fordítás.

⁵¹⁹ uo., saját fordítás.

tekintve Sebestyén Jenő könyvét mint egy *történelmi kálvinista* művet, és Török István könyvét mint egy *bathianus* művet vettük vonatkoztatási alapul. A mai, kortárs református rendszeres teológiai művei közül Berkhof *Rendszeres teológiáját*⁵²⁰ választjuk, hogy exkurzusként rátekintsünk krisztológiájának vonatkozó részeire. Ez a mű országunkban ismert, és elfogadott a református lelkészek és teológusok között mint egy úgynevezett *szintetizáló* teológiai felfogást tükröző írás.

4.1.3.1. Krisztus egyszemélyűsége

Berkhof nagy figyelmet szentel Krisztus lényének vizsgálatakor az egyszemélyűség kérdésének. Több oldalról közelítve a kérdést, alaposan bizonyítja Urunk két természetének *egy személyben* megvalósuló egységét. Így érvel: „az egy személyben két természet tantétele meghaladja az emberi gondolkodást. Ez az érzékek feletti valóság kifejezése, a felfoghatatlan titoké, amihez hasonló dolog nem létezik az ember életében, s nem talál támogatásra az emberi gondolkodásban, következésképpen csak az Isten Igéjének tekintélyébe vetett hit által fogadható el.”⁵²¹ A holland származású teológus szerint emiatt érdemes a bizonyítékok kérdéséről szólni. Ő a következőképpen rendszerezi azt, amit a bizonyítékokkal kapcsolatban megállapíthatunk:

1. A Szentírásban nem található bizonyíték Krisztus kettős személyiségére.
2. A Szentírás a két természetet mint egyetlen személyben egyesültet írja le.
3. Egy személyről ír a Szentírás olyan fogalmakkal, amelyek mind a két természetre igazak.⁵²²

Amiért mindez érdekes Berkhof szerint, az Krisztus egyetlen személyében egyesülő két természetének *hatása*. Mint kifejti, a megtestesülés miatt nem történt lényegi változás Isten természetében: „az isteni természet sehol nem ment át bármiféle lényegi változáson a megtestesülésben. Ez azt is jelenti, hogy sebezhetetlen maradt, azaz szenvedésre és halálra képtelen, mentes a tudatlanságtól, és nem fogékony a gyengeségre és a kísértésre... Ha a református teológusok időnként a megtestesült isteni természetről beszélnek, „nem közvetlenül, hanem közvetetten” beszélnek róla, hogy a skolasztikai nyelvezetét használjuk: ők ezt a természetet nem abszolútnak és önmagában valónak tekintik, hanem az Isten Fián belülnek.”⁵²³ Azaz, a megtestesülés által Isten Fia képes lett arra, hogy gyenge legyen, képes lett arra, hogy ne tudjon mindent (amit az Atya tud). Kísérhető lett - azaz erre is *képessé vált*, mint ahogyan arra is, hogy fájdalmat érezzen, szenvedjen, meghaljon, - de mindezt közvetetten, származtatott módon érte el, mivel emberi természetet öltött. Az isteni természet nem változott ez által.

⁵²⁰ BERKHOF, Louis, Rendszeres teológia, kézirat (Angol kiadás: Eerdmans, Grand Rapids, MI, USA, 1996. Magyar kiadása nem jelent meg, csak PDF verzióban érhető el.)

⁵²¹ h. m., 250.

⁵²² uo.

⁵²³ i. m., 251.

Berkhof egy analógiát alkalmaz ennek szemléltetésére: „az emberben két szubsztancia van, az anyag és a lélek, melyek a legszorosabban egyesülnek, ám mégsem keverednek össze; ugyanez a helyzet a Közbenjáróban is. Az emberben az egység alapelve nem a testben székel, hanem a lélekben, a Közbenjáróban pedig nem az emberi, hanem az isteni természetben.”⁵²⁴ Az ember felépítésének dichotómikus modelljét használva mutatja azt be, hogy amint az emberi lényben a szubsztanciák összeszerkesztettsége a magasabb rendűben, a lélekben gyökerezik, úgy hasonló módon Krisztusnál is a magasabb rendű, azaz az Ő isteni természete az egység „székhelye”, meghatározó része.

4.1.3.2. A kiengesztelés oka és szükségessége

Berkhof Krisztus tisztségei között, a papi tisztség betöltésének kiemelkedő részeként szól az engesztelésről. Mint írja, „Krisztus papi munkájának nagy és központi része az engesztelésben rejlik, de ez természetesen nem teljes közbenjárás nélkül.”⁵²⁵ Azaz ő nem választja el az engesztelés munkáját a közbenjárástól, hanem szoros összefüggést lát a kettő között. A papi tisztségből adódik a kiengesztelés elvégzett munkája után zajló folyamatos szolgálat, a közbenjárás.

A fenti, számára alapkőnek tekinthető megállapítás után Berkhof leírja, hogy miben rejlik a kiengesztelés motivációja. Három pontban fogalmazza meg ezt.

1. Isten jótetszése.

Erről a következőket fogalmazza meg: „néha úgy ábrázolják, mintha az engesztelés mozgatórugója Krisztusnak a bűnösök iránti együtt érző szeretetében rejlene... ez a nézet arra indítja az embereket, hogy dicsőítsék Krisztust szuper-önfeláldozásáért, egyidejűleg azonban arra is, hogy vádolják Istent ennek az árnak a kikövetelésért és elfogadásáért.”⁵²⁶ A probléma ezzel a megközelítéssel az, hogy a Megváltó cselekedetét ugyan csodálatosnak mutatja be, de az Atyaistent rossz fényben tünteti fel. Bibliai igék sokasága mutatja be számunkra azt, hogy az Atya maga látta úgy jónak, hogy Krisztus helyettesítő áldozata által megmentse a bűnös embert. Berkhof többek között Pál apostolt idézi, aki ezt írta a Galáciabelieknek, hogy amikor Krisztus feláldozta magát a mi bűneinkért, akkor „Istennek, a mi Atyánknak akarata szerint” járt el (Gal 1,4).

2. Isten szeretete és igazságossága - nem önkényes akarata

Berkhof nem ért egyet Duns Scotussal, aki „Isten abszolút szuverenitásának pusztán önkényes kifejeződését” látja a kiengesztelésben⁵²⁷, hanem Isten szeretetét is elengedhetetlen összetevőként tekinti.

3. Szeretet és igazságosság együtt

⁵²⁴ i. m., 252.

⁵²⁵ i. m., 285.

⁵²⁶ uo.

⁵²⁷ uo.

Az előző pont gondolatának továbbvitelekként kerül megfogalmazásra az, hogy „szükséges elkerülni mindennemű egyoldalúságot.”⁵²⁸ Azaz a kiengesztelés nem csak az Atyaisten igazságossága miatt volt szükséges, hanem szeretete miatt is történt. Ha csak az előzőre tekintenénk, Isten egy bosszúra éhező lényként jelenne meg lelki szemünk előtt. Ha csak az utóbbira figyelünk, akkor pedig az Ő igazság iránti szeretete, és igazságossága törpülne vagy veszne el. Az együli, teológiailag helyes megközelítés Berkhof szerint az, hogy nem csak megemlíjük az egyiket a másik mellett, hanem rámutatunk arra, hogy e kettő - Isten igazságossága és az Ő szeretete - együtt, egymással teljes egységben képezi Isten motivációját a kiengesztelésben.

4.1.3.3. A kiengesztelés célja

A kiengesztelés célját kutatva Berkhof azt a módszert választja, hogy áttekinti annak hatását Isten, Krisztus, és a bűnös ember vonatkozásában.

Isten vonatkozásában leszögezi, hogy a kiengesztelés „semmilyen változást sem eredményezett Isten belső lényében, ami változhatatlan”.⁵²⁹ Ami változást okozott, pontosabban, amilyen hatással járt, az az Atyaisten bűnösök felé való viszonyulásában keresendő. A Megváltó áldozata miatt Isten kiengesztelődött, és immár új módon viszonyul a megváltott emberek felé.

Krisztus vonatkozásában a kiengesztelés Berkhof szerint a Megváltót illető jutalmakat tette lehetővé, biztosította be.⁵³⁰ Azokat, amelyek az Ő megdicsőüléséhez tartoznak, amelyekben Ő az Ő népét részesíti, és a Szentlélek ajándékát, hogy egyháza által létrejöhessen a Krisztus Teste.

A bűnös vonatkozásában a holland rendszeres teológus a kiengesztelés hatását abban látja, hogy az nem csak lehetőségessé tette az üdvözülést, hanem *be is biztosította* azt. Kifejti, hogy ez azért lényeges, mert „ezen a ponton a kálvinisták vitába szállnak a római katolikusokkal, lutheránusokkal, arminiánusokkal és mindazokkal, aki az egyetemes engesztelést tanítják. Ők azt vallják, hogy Krisztus engesztelése mindössze csak lehetőségessé tette az üdvösséget, de nem tette biztossá azok számára, akiknek felkínáltatik.”⁵³¹ A kálvinista tanítás azonban ennél sokkal erősebb hatásról szól: a megváltott életű bűnös számára *bebiztosítottá válik* az üdvösség.

Rick Warren felfogása ezzel megegyező. Ezt bizonyítják az igehirdetéseiben, tanításaiban személyesen megfogalmazott mondatai: „ha elfogadom Jézus Krisztust, akkor örökké meg van az üdvösségem? Határozottan! A te üdvösséged a világmindenség legmegbízhatóbb személyén keresztül van - Jézus Krisztus által! Nem

⁵²⁸ i. m., 286.

⁵²⁹ i. m., 306.

⁵³⁰ uo.

⁵³¹ uo.

tettél semmit azért, hogy elnyerd az üdvösséget, és nem is tudsz olyat tenni, hogy elveszítsd”⁵³² Warren tehát vallja a kiengesztelés üdvösséget nyújtó *biztos* hatását.

4.1.3.4. Krisztus közbenjárói szolgálata

Berkhof újra és újra hangsúlyozza hogy nem szabad Jézus Krisztus papi tisztségének betöltését csak a kereszthalálára szűkíteni, és ilyen módon a kiengesztelés szolgálatát a közbenjárói szolgálata fölé emelni, vagy az utóbbit teljesen elhallgatni. Helyteleníti azt a nézetet, hogy „Krisztus pap volt a földön, király a mennyekben”⁵³³, mert ez véleménye szerint arra vezetheti a gondolatokat, hogy Urunk papi szolgálata véget ért. „Még az evangelikál körökben is azt a benyomást keltik, bár nem szándékosan, hogy a Megváltó által a Földön elvégzett munka messze fontosabb volt, mint azok a szolgálatok, melyeket most nyújt a mennyben”⁵³⁴ - írja.

Véleményünk szerint valójában nagyon fontos a kiengesztelő szolgálat mellett a közbenjárói szolgálat is. Sőt, nem csak egymás mellett, hanem egymástól elválaszthatatlanul kell tekintsük e kettőt. Urunk ugyanis nem csak lehetővé tette, hogy a megváltott ember Istenhez visszataláljon, és az Ő jelenlétébe kerülhessen, hanem személyes közbenjárói szolgálatában ennek lehetőségét folyamatosan biztosítja is.

Warren szintén lényegesnek tartja Krisztus közbenjárói munkáját. A Céltudatos élet című könyvében öt nagy életcélról ír:

1. A Teremtő gyönyörködik alkotásaiban
2. Isten az Ő családjá kedvéért teremtett minket
3. Krisztushoz való hasonlatosságra teremtettünk
4. Isten szolgálatára teremtettünk
5. Küldetésünk van⁵³⁵

Warren ezek között, a harmadik életcél kifejtése során értekezik arról, hogy a hívő ember hogyan növekedhet a kísértések során, és hogy hogyan győzhet a kísértések felett. A lelkész arra biztat, hogy éljünk a „nap huszonnégy órájában hívható segítségnyújtással”⁵³⁶, azaz kísértések idején forduljunk Istenhez, aki Krisztuson keresztül segít nekünk a kitartásban, ellenállásban. Azért lehet ez így, mert „...Jézus együtt érez velünk a bajban. Maga is épp ilyen kísértéseken esett át: »Mert nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni erőtlenségeinken, hanem olyan, aki hozzánk hasonlóan kísértést szenvedett mindenben, kivéve a bűnt.«”⁵³⁷ Arról is olvashatunk, hogy mit tegyünk akkor, amikor egy kísértésben elbuktunk, akár többször is. Ekkor is Jézus

⁵³² SADDLEBACK Church, What We Believe, online elérhető gyülekezeti hitvallás, www.saddleback.com/flash/believe2, letöltés ideje: 2012. október 5., saját fordítás.

⁵³³ BERKHOF, 312.

⁵³⁴ i. m., 313.

⁵³⁵ vö. WARREN, Céltudatos Élet, tartalomjegyzék.

⁵³⁶ h. m., 191.

⁵³⁷ i. m., 192., a Zsid 4,15-öt idézve

Krisztuson keresztül forduljunk az Atyához, mert „...Istent nem idegesíti, nem untatja, nem hozza ki a sodrából, ha minduntalan Hozzá fordulunk. A Bibliában ezt találjuk: »Járuljunk tehát bizalommal a kegyelem trónusához, hogy irgalmat nyerjünk, és kegyelmet találjunk, amikor segítségre van szükségünk.« ...A kísértések miatt folyamatosan rá vagyunk szorulva Istenre.”⁵³⁸ Warren ezt a segítséget egyértelműen Jézus Krisztuson keresztül tartja elérhetőnek, mind egy adott kísértés megjelenésekor, mind pedig akkor, amikor a hívő ember elbukik a kísértés során. Ez nem más, mint Megváltónk közbenjárói szolgálatának elismerése, ezen tevékenység fontoságának elismerése.

4.1.4. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a magyar református és baptista krisztológia fényében történő vizsgálatának összefoglalása

Áttekintve Rick Warren írásait, tanításait, és kiváltképpen a Céltudatos Mozgalom alapját jelentő könyveket, megállapíthatjuk, hogy ezek nem rendszeres teológiai tanításokat kívánnak adni. Meg kell azonban jegyezni, hogy annak ellenére, hogy a baptista lelkész könyveit nem rendszeres teológiai művekként írta meg, mégis legalábbis részben jogosnak mondhatjuk számos kritikusának érvelését ezen a területen. Ezeket úgy összegezhetjük, hogy ha valaki ennyire jelentős gyülekezetépítési tekintéllyé válik, Jézus Krisztus egyházáról részletesen és nagy befolyással tanít (a Céltudatos Gyülekezet című könyvben és számtalan nemzetközi konferencián) és az Istennel való személyes kapcsolattunk, hitünk és Őbenne való identitásunk alapjairól ír (a Céltudatos Élet című könyvben), akkor kötelessége lenne egy, legalább populáris formában megfogalmazott, egyszerű biblikus krisztológiai képet nyújtani. Hutchings *A Céltudatos Gyülekezet sötét oldala* című könyvében, a *Hová tűntek a doktrínák?* című fejezetben így vélekedik: „a jelentések szerint a Jehova Tanúi szektájának felét volt déli-baptisták alkotják. Mostanra a Déli Baptista Szövetség majdnem száz százaléka, és más vallásfelekezetek gyülekezeteinek többsége befogadta a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom valamilyen formáját.”⁵³⁹ Hutchings arra céloz, hogy ezért lehet jelentősége annak, hogy Warren nem foglalkozik műveiben az alapvetően fontos hitvallási tételekkel, így a sok, a krisztológia területére tartozó kérdéssel sem. Ezzel nem tudunk egyetérteni az alapján, amit eddig láttunk analízisünk során. Warren minden alkalommal, amikor megnyilatkozik a témában, Krisztust Istennek vallja, és más, kapcsolódó területeken is a reformátori alapokon nyugvó teológiai elkötelezettségéről tesz tanúbizonyságot, szemben azzal, amit a Jehova Tanúi képviselnek.

Egy akkora hatású vezetőnek, mint Warren, sok kritikusa van. A vádak, amelyeket ezek a személyek felhoznak őellene és egyben követői ellen leginkább arra vonatkoznak, hogy túlságosan sok a pragmatikus megközelítés a mozgalomban,

⁵³⁸ uo., a Zsid 4,16-ot idézve

⁵³⁹ i. m., 66-67., saját fordítás.

marketing módszerek kerülnek előtérbe, a szekuláris világban használatos technikák történnek bevezetésre az egyházba. Herbert Edgar Douglass, *Az igazság számít - a Céltudatos Élet Mozgalom analízise*⁵⁴⁰ című könyvében így teszi fel a kérdést, egyik meghatározó fejezetének címeként: *Használtak-e a bibliai prédikátorok pragmatikus technikákat?*⁵⁴¹ Warren Smith, a Céltudatos Mozgalom és Rick Warren legrégebbi és legelszántabb kritikusja sokkal határozottabb, sőt kifejezetten támadóan fogalmaz, ahogyan ez már könyvének címében is látható: *Céllal megtévesztve - a New Age belekeverése a Céltudatos gyülekezetbe.*⁵⁴² Ezek a könyvek célként jelölik meg a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom „darabokra szedését”, és annak bizonyítását, hogy az nem autentikus módja a kortárs gyülekezetépítésnek és misszióknak. Odaszánt igyekezetük ellenére nem képesek hitvallási hibákra rámutatni Warren műveiben. Az egyetlen kivétel talán a már többször hivatkozott Hutchings, bár őnála is sok esetben kifejezetten erőltetettnek tűnik a herezis bizonyítási kísérlete.

A Céltudatos Mozgalommal szembeni gyakori ellenvetés az is, hogy Warren hitvallásra való tekintet nélkül segíti a felekezeteket a gyülekezetépítő munkában. Szerinte a világon használják műveit hetednapos adventisták, katolikusok, mormonok, sőt vélhetően jehovisták is. A Céltudatos Élet című könyv igen elfogadott még a keresztyéniségtől távol eső világvallások egyes irányzataiban is. Joseph M. Champlin katolikus pap így ír a *Katolikus nézőpont a Céltudatos Életen*⁵⁴³ című könyvében: „egy katolikus barátom úgy találja, hogy a Céltudatos Élet könyv segít neki abban, hogy lelki értelemben kapcsolódni tudjon zsidó férjéhez.”⁵⁴⁴ Éppen ez jelent problémát Warren sok kritikus számára. Érvelésük szerint egy olyan könyv, amely Istenről szól, és a felekezetek ilyen széles körében elfogadott, nem lehet teológiailag helyes. Ennek ellenére mégsem tudnak a Bibliától idegen hitvallási elemet azonosítani a mozgalomban.

Összegzésül megállapíthatjuk, hogy Warren a mozgalom alapműveiben a krisztológia területét tekintve tisztán ír és tanít Megváltónk közbenjárói és kiengesztelői munkájáról, azonban nem szán teret arra, hogy írjon Jézus Krisztus örökkévaló Isten-voltának kérdéséről és az Ő természetének összeszerkesztettségéről. Gyülekezetének hitvallásában - ahol valóban helye van doktrinális kijelentéseknek - azonban a Krisztus-tan minden fontos kérdésére kitér, még ha röviden is. Állásfoglalása egyezik a Bibliában és a magyar és Magyarországon használt református és baptista hitvallásokban és

540 DOUGLASS, Herbert Edgar, *Truth Matters - An analysis of the Purpose Driven Life movement*, Pacific Press Publishing Association, Nampa, ID, USA, 2006. A könyv címe saját fordítás.

⁵⁴¹ h. m., tartalomjegyzék, saját fordítás.

542 SMITH, Warren, *Deceived on Purpose - The New Age implications of the Purpose-Driven Church*, Mountain Stream Press, Magalia, CA, USA, 2004. A könyv címe saját fordítás.

543 CHAMPLIN, Joseph M., *A Catholic perspective on the Purpose Driven Life*, Catholic Book Publishing Corp., Totowa, NJ, USA, 2006. A könyv címe saját fordítás.

544 h. m., 7.

teológiai művekben leírtakkal. Warren tanításaiban és a mozgalom írásos dokumentumaiban nem található Krisztus személyét érintő herezis, tévtanítás, a Szentírástól vagy hitünk, az imént említett írásos forrásaiban leírt tételeitől való lényegi eltérés.

A *céltudatos koncepció* tehát egy olyan, 20-21. századi gyülekezetépítési *stílusnak, felfogásnak* tekinthető, amely ortodox teológián építkezve, a biblikus krisztológia kritériumainak megfelelően hirdeti a ma embere számára az Isten-ember Jézus Krisztus megmentő evangéliumát.

4.2. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom ekkleziológia vizsgálata

4.2.1. Az igaz egyház ismertetőjegyeiről vallott felfogás

Mivel a céltudatos koncepció nagy jelentőségre tett szert az elmúlt húsz esztendő során az Egyesült Államokban, és az utóbbi években egyre inkább Európában, és a többi földrészen is, természetes, hogy lelkes követői és elszánt ellenzői egyaránt nagy számban vannak. A kritikusok sokszor olyan határozott hangot ütnek meg e felfogással szemben, hogy egyenesen azt vitatják, hogy belefér-e a céltudatos gyülekezet koncepció az Isten univerzális egyházába.⁵⁴⁵

Az ezen a területen ébredő kérdéseket egészen egyszerűen és határozottan fogalmazva így összegezhetjük: egyház-e a Céltudatos Gyülekezet? Megfelel-e az igaz egyházzal alkotott kritériumoknak? Dolgozatunkban terjedelmi okok miatt nem vállalkozhatunk arra, hogy teljeskörű ekkleziológiai kutatást folytassunk. A fenti gondolatok jegyében ezért a Céltudatos Gyülekezetet az igaz egyház ismertetőjegyei alapján vizsgáljuk meg. Emellett - a véleményünk szerint meghatározó fontosságú vizsgálat mellett - néhány, a kortárs ekkleziológiában fontos szerepet betöltő, magyar nyelven is elérhető mű mondanivalójával is összevetjük Warren gyülekezetről szóló értekezéseit.

Lényegesnek tartjuk, hogy kutatásunkban a sákramentumok gyakorlásának területére alaposan kitérjünk. Ez a terület a teljes keresztyén egyháztörténelem során fontos volt, és kiemelt figyelmet kapott a reformáció során is. Ma is lényeges kérdése ez a kortárs ekkleziológiai művekben.⁵⁴⁶ Ebben a tekintetben gy véleményen vagyunk Volffal, aki így ír erről:

„A keresztyén gyülekezetek már a kezdetektől fogva keresztek és ünnepelték az úrvacsorát; úgy látszik nem volt olyan időszak, a legelején sem, amikor az egyház keresztség és úrvacsora nélkül létezett volna. Keresztyénnek lenni annyit

⁵⁴⁵ vö. Noah Hutchings: *The Dark Side of the Purpose Driven Church*, Defender Publishing, Crane, MO, USA, bővített kiadás 2011

⁵⁴⁶ Lásd a kortárs ekkleziológiai kérdések tárgyalásánál.

jelenet, mint megkeresztelve lenni, és részt venni az úrvacsora megünneplésében.”⁵⁴⁷

Az idézet utolsó mondata mint definíció talán így túlságosan erős, és nem teljes. A szöveggörnyezetből ki is derül, hogy nem definíciónak szánta a szerző, hanem csak nyomatékot kívánt adni annak, hogy milyen lényeges a két sákramentum a gyülekezet és az egyén hitéletében. A következőkben emiatt igyekezünk alaposan is kielemezni, hogy mi jellemzi a református és baptista gyakorlatot ezen a területen, és ezt összevetni azzal, amit Warren tanít róla.

4.2.1.1. Az igaz egyház ismertetőjegyei a református dogmatikában

A reformáció idején az egyik legfontosabb kérdés az volt, hogy mi jellemzi azt az egyházat, amely Istentől való, azaz igaz egyház. A 16. század során jellemző volt az a törekvés, hogy a teológusok és egyházi vezetők ezen jegyeket felfedezzék, és ezáltal az Istentől való identitást bizonyítsák saját felekezetükre nézve, hiszen a katolikusok és protestánsok egyaránt kétségbe vonták egymás létjogosultságát. Ez az oka annak, hogy a korabeli hitvallásokban ez a kérdés kiemelten kerül tárgyalásra.

Az igaz egyház ismertetőjegyei Kálvin Institutiojában

Kálvin is foglalkozik ezekkel az ismertetőjegyekkel nagy művében, az Institutioiban. Kifejti, hogy az *igehirdetést* és a *sákramentumok helyes kiszolgáltatását* (a keresztség és az úrvacsora) tartja az igaz egyház ismerőtettjegyeinek. Az igehirdetésről kiemelten a hatodik fejezetben, a sákramentumokról a negyedik fejezet első és nyolcadik bekezdésében ír. Egy terjedelmes részt szentel a „hamis sákramentumok” taglalására, amelyeket a római katolikus egyházban gyakoroltak (a bérmálás, a bűnbánat, az utolsó kenet, a papi rend vagy az egyházi rendek, és a házasság). Kálvin állásfoglalását az igehirdetésről dolgozatunk 4.2.2.1.1., a keresztségről szólót a 4.2.3.1.1., az úrvacsoráról szólót a 4.2.4.1.1. pontja alatt tárgyaljuk részletesebben.

Az igaz egyház ismertetőjegyei a Heidelbergi Kátében, mint református hitvallásban

A Heidelbergi Káté közvetlenül nem foglalkozik az igaz egyház ismertetőjegyeivel, mert nem ebből a célból született. Találunk azonban a kérdések, és a rájuk adott válaszok között erre vonatkozó részleteket. Ezeket, az evangélium tiszta hirdetésére, a sákramentumok helyes kiszolgáltatására és az egyházfegyelem megvalósulására vonatkozó kérdéseket és válaszokat tekintjük át a következőkben.

Ha nem is beszél a hitvallás konkrétan az igaz egyház ismertetőjegyeiről, szól azonban például a szentek közösségéről, az egyházzal. A káté 54. kérdése: „*Mit hiszel*

⁵⁴⁷ VOLF, Miroslav, *Képünkre és hasonlatosságunkra - Az egyház mint a Szentháromság képmása*, Harmat Kiadó, Budapest, 2013, 203.

az egyetemes keresztyén Anyaszentegyházról?”⁵⁴⁸ A válasz itt Jézus Krisztus egyház-létrehozó és fenntartó munkájáról szól, és egyáltalán nem érinti az igaz egyház jellemzőit. Azonban a következő, 55. kérdésre adott válasz már közelebb visz ehhez bennünket. A kérdés itt így kerül megfogalmazásra: „mit értesz a „szentek közösségén”? A válasz így szól: „először azt, hogy a hívők együtt és egyenként is tagjai az Úr Krisztusnak, és részesei minden javának és ajándékának. Másodszor: mindenki tekintse kötelességének, hogy ajándékaival a többi tag javára és üdvösségére készséggel és örömmel szolgáljon.”⁵⁴⁹ A hangsúlyos gondolat ebben a kijelentésben az, hogy az egyházban élő hívők Istentől kapnak lelki ajándékot a szolgálatra, és ezt egymás felé szükséges hasznosítani. A 83. kérdésre („mi a kulcsok hatalma?”) adott felelet, szintén ide tartozik: „a szent evangélium hirdetése és a keresztyén egyházfegyelem. Ezekkel nyitja meg Isten a hívőknek a mennyországot, illetve zárja be azt a hitetlenek előtt.”⁵⁵⁰ Azaz itt az egyházfegyelem kérdése nem úgy jön elő, hogy a vétkezőket hogyan és miért kell megfegyelmezni az egyházban, hanem mint egy eszköz, amely megnyitja vagy bezárja a Mennyek Országát az adott személy előtt. Ezt a választ a kérdés feltevésének módja indokolja.

Az előző, 82. kérdés azonban, amely a hitetlenek úrvacsorához való engedésének kérdését vizsgálja, még pontosabb részletekkel szolgál számunkra: „éppen ezért a keresztyén egyháznak kötelessége, Krisztus és az apostolok rendelése szerint, a kulcsok hatalmával az ilyeneket eltiltani az úrvacsorától, míg életvitelüket meg nem jobbítják.”⁵⁵¹ Ebből azt érthetjük meg, hogy a kulcsok hatalmának gyakorlása, tehát az egyházfegyelem egy jobbító célzatú intézkedés, amely a gyülekezetben élő, vétkeket elkövető személy úrvacsorából történő kizárásával azt kívánja elérni, hogy az bűneit meg- és belássa, megbánja, azokból megtérjen, és Krisztus útján járjon ismét. Vizsgálódásunk szempontjából ez nagyon érdekes gondolat, mert a magyarországi baptista gyülekezetekben az egyházfegyelem gyakorlásának bevett eszköze ma az úrvacsorától (és más, csak gyülekezeti tagok számára elérhető eseményektől és cselekményektől) való ideiglenes eltiltás.

Az igaz egyház ismertetőjegyei Török István dogmatikájában

Török dogmatikájában a *Mi az egyház* című pont alatt jelzi az ezen kérdésben vallott felfogásának lényegét: az egyházban nem a templom épülete, nem is a szokások összessége, a szertartások vagy éppen a dogmák a meghatározóak. A Heidelbergi Kátéra hivatkozva állítja, hogy a lényeg az, hogy az egyházban „...maga Isten Fia cselekszik... Az egyház tehát mérhetetlenül több, mint amennyi első tekintetre meglátszik belőle. Az egyház titokzatos valóság. Ott rejtezik isteni valósága egy evilági jogi szervezetben,

⁵⁴⁸ A HEILDELBURGI KÁTÉ, 54. kérdés.

⁵⁴⁹ i. m., 55. kérdés

⁵⁵⁰ i. m., 83. kérdés

⁵⁵¹ i. m., 82. kérdés

történelmi múltú szertartásokban, törvényekben és dogmákban, szóval egy csomó emberi látszatban.”⁵⁵² Összegezve, Török egyházfelfogása teljes mértékben Isten- és Jézus-központú, így nála minden más összetevő ennek alárendelt.

Az igaz és hamis egyház megkülönböztetése címet viselő pont alatt a szerző legelsőként az Ágostai Hitvallást idézi, majd kérdéseket szegez neki: „ezt a gyakorlati kérdést az első protestáns hitvallás, az Ágostai (1530), a teológiai köztudat szerint így válaszolta meg: »Egyház van ott, ahol az evangéliumot igazán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki.« A tan tisztaságát, s a sákramentumok kiszolgáltatási módját csakugyan ellenőrizhetjük, de lehet-e ezen az alapon igaz és hamis egyház közt különbséget tenni? Elegendő ismertetőjegy-e az ige hirdetés és a sákramentum? Lehet-e egyáltalán ezt a formulát a protestáns egyház-meghatározásnak tekinteni?”⁵⁵³ Török rámutat arra, hogy ennek a meghatározásnak gyengesége, hogy már-már szinte klerikális büszkeséggel kizárólag a lelkipásztor ténykedése alapján határozza meg az egyház létét, hiszen a lelkipásztor dolga az evangélium hirdetése és a sákramentumok kiszolgáltatása. A hitvallás itt nem szól a gyülekezet szerepéről, márpedig az nem csak a lelkipásztor ténykedés mellékes velejárója. Azután tisztázza is, hogy az Ágostai Hitvallás is olyan szövegkörnyezetben beszél minderről, hogy a lelkipásztor ezen ténykedése a „szentek gyülekezetében” történik. Úgyhogy - érvel Török - „...a gyülekezet is beletartozik az egyház-meghatározásba, mégpedig mint a szentek gyülekezete, élő hitével, testvéri közösségével, diakóniájával és missziójával egyben.”⁵⁵⁴

Az ige igaz módon történő hirdetése a reformátoroknál valóban nem kizárólagos, a gyülekezetet nélkülöző feltételként jelent meg, hanem mint minden, a gyülekezetre és az igaz egyház identitására vonatkozó alapként. Ennek hangsúlyozása teljesen érthető a kor ismeretének háttérével, amikor is a katolikusok a Szentírás alapvető igazságait is nélkülözve szolgáltak, és építették egyházukat.

Török kifejti azt is, hogy véleménye szerint Kálvin és Luther azért vallotta mégis az ige tiszta hirdetését és a sákramentumok helyes kiszolgáltatását mint elégséges feltételt, mert ezek által Krisztus maga van jelen, és ez a jelenlét az adott közösségben önmagában biztosítja az igaz egyház kritériumának megfelelő létezését. Ezt azt jelenti, hogy a reformátori ekkleziológia kiindulási pontja és alapja a krisztológia.

4.2.1.2. Az igaz egyház ismertetőjegyei a baptista dogmatikában

Amikor baptista szisztematikus teológiai műveket keresünk, nehéz dologra vállalkozunk. A baptista hit egyik jellegetessége ugyanis éppen az, hogy nem dolgoz ki mindenki által elfogadandó, egységes teológiai rendszert. Általában is elmondható,

⁵⁵² TÖRÖK, 210.

⁵⁵³ i. m., 211.

⁵⁵⁴ uo.

hogy a protestáns teológiaművelés jellemzője az, hogy az adott tanítás a konkrét személyen keresztül érkezik, és nem egy mindent ellenőrző és meghatározó központi hittani szervezettől, annak kötelező jóváhagyásával. A baptista felfogásra ez még fokozottabban igaz. Ismerünk ugyan korábbi és kortárs baptista teológusokat, de ők első renden nem onnan nevezetesek, hogy olyan műveket írtak volna, amelyek felekezetükben kötelezővé, vagy akár „egyedül elfogadottakká”, meghatározóakká váltak volna. Ezért ebben a vizsgálatban is a Magyarországi Baptista Egyház hivatalos hitvallását, és egy széles körben ismert nemzetközi, illetve magyarországi dogmatikus írásainak vonatkozó pontjait tekintjük át az igaz egyház témakörében. A következőkben ezen művek felsorolása után csoportosítva tekintjük át azokat, az igehirdetés, a keresztség és az úrvacsora témáira vonatkozó állásfoglalásait.

Ekkleziológiai vonatkozások a Baptista Hitvallásban

A Magyarországi Baptista Egyház hitvallása különösen is a keresztség (bemerítés), és az úrvacsora kérdésében beszél azokról az ekkleziológiai ismertetőjegyekről, amelyek az igaz egyház kritériumait jelentik. Az egyházfegyelem témakörét nem érinti a hitvallás, bár szól a gyülekezet lényegéről, és ebben találhatóak utalások erre a kérdésre is.

Ekkleziológiai vonatkozások Dale Moody dogmatikájában

Moody Törökhöz hasonlóan a lelki megközelítést részesíti előnyben az intézményes felfogással szemben, amikor az egyház természetéről ír.⁵⁵⁵ Az egyházat az Istennel, Jézus Krisztussal és a Szentlélekkel való kapcsolatában vizsgálja. Kijelenti, hogy „Isteneen kívül nincs más hatóerő sem mennyen, sem földön, mely megfelelő lenne arra, hogy megteremtse, megtartsa vagy teljessé tegye ezt a lelki szervezetet.”⁵⁵⁶ Emellett szól a külsőleg is látható ismertetőjegyekről.

Ekkleziológiai vonatkozások Almási Mihály dogmatikájában

Almási könyvének nyolcadik fejezete foglalkozik a gyülekezetről szóló tannal. Ő az ószövetségi és újszövetségi kifejezések alapján tisztázza, hogy mi a gyülekezet, mi a célra, és milyen kapcsolatban van Isten országával, majd Pál apostol gyülekezetre vonatkozó tanításait összegzi. Ezután tér rá a gyülekezet felépítésére és a sákramentumokra (*szertartásokra*).

A baptista dogmatikus nem az igaz egyházzal, hanem az ideális gyülekezettel foglalkozik, és állítja, hogy „ideális gyülekezet lehet, de tökéletes nem... Az ideális gyülekezetben a Krisztussal közösségben élők vannak többségben. A felhígulást két

⁵⁵⁵ MOODY, 357.

⁵⁵⁶ i. m., 359.

dolog okozhatja: 1., ha fölvesznek a gyülekezetbe olyanokat, akik nincsenek közösségekben Krisztussal, 2., ha nem alkalmazzák következetesen a gyülekezeti fegyelmet.”⁵⁵⁷ Ezért a gyülekezethez való csatlakozás, és az onnan történő kizárás fontos kérdések a professzor számára. A *Népegyház vagy hitvalló egyház* című pont alatt arról szól, hogy milyen próbálkozások vannak a népegyházakban arra nézve, hogy „tartalommal töltsék meg a nagy formát”. Meglepő módon nem szól a hitvalló egyházak nehézségeiről és küzdelmeiről. Nem találunk nála egy rendszerezett leírást, összefoglalást arról, hogy minek alapján nevezhető egy felekezet, és helyi gyülekezete igaz egyháznak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Almási ne foglalkozna ezzel a kérdéssel. A sákramentumokról (szertartásokról) szóló fejezetekben erőteljes bibliai alapozásra törekedve írja le ezek jelentőségét, kiszolgáltatásuk módját, és azt, hogy kik és milyen módon részesülhetnek ezekben.

4.2.1.3. Az igaz egyházzól alkotott kép a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

Warren követőinek tábora nem egy bizonyos rendszeres teológiai felfogásba tartozó egyházakat, gyülekezeteket és egyéneket tömörít. Éppen ez adott sokaknak okot mind Warren, mind a céltudatos koncepció kritizálására, nem egyszer támadására. Warren teológiájának sok eleme éppen az ezekre adott válaszokból, televíziós interjúkból, újságcikkekből ismerhető meg.

A *Céltudatos Gyülekezet* című könyv alcíme - *Növekedés az üzenet és a küldetés feláldozása nélkül* - jelzi, hogy szerzője nem kíván eltérni az eredeti bibliai üzenet hirdetésétől, és az Úrtól kapott misszió betöltésétől. Ez az alcím azt jelenti ki, hogy a szerző arra törekszik, hogy úgy érje el a helyi gyülekezet számbeli és minőségbeli növekedését, hogy közben nem veszíti el a tiszta evangélium üzenetét, és a Krisztustól kapott küldetés helyes betöltését, azaz gyakorlatilag az igaz egyház módjára való létezést.

A következőkben részletesen vizsgáljuk meg a tiszta evangélium hirdetése, a keresztség, az úrvacsora, az egyházfegyelem és a lelki ajándékok használata kérdésköreit. A továbbiakban is azt a munkamódszert használjuk, amit eddig is követtünk: a Céltudatos Gyülekezet felfogását és gyakorlatát a Magyarországon használt, a témában alapvető fontosságú református és baptista művekkel összevetve elemezzük. Így kerülhetünk közelebb dolgozatunk végső céljához, annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy milyen várható eredményekkel és veszélyekkel kell számolnunk akkor, amikor Warren tanítását hazánk gyülekezeteiben alkalmazni kívánjuk.

⁵⁵⁷ ALMÁSI, Mihály, *Népszerű teológia röviden*, 129.

4.2.2. Az tiszta evangélium hirdetése

Mint a reformátorokat követő egyházak vezetői és hívei - a reformátusok, evangélikusok, baptisták és sokan mások - megegyezünk abban, hogy egyházi életünk, és egész létünk alapja Isten Szava kell, hogy legyen. Kálvin János megalkuvást nem tűrő mondatai kifejezik, hogy csak ott lehet igaz egyházzal beszélni, ahol a tiszta bibliai igehirdetés hallható. Ha akár minden más elem jelen lenne, de ez hiányozna, akkor sem beszélhetnénk arról, hogy az adott emberközösség Isten népe, egyháza, gyülekezete.⁵⁵⁸ Érdemes tehát a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom vizsgálatát az igaz egyház ismertetőjegyei közül ezzel kezdenünk. Annál is inkább, mivel sok kritika éri Warrent azzal kapcsolatban, hogy igehirdetése biblikusságának lazítása vezetett gyülekezete és mozgalma ugrásszerű növekedéséhez.⁵⁵⁹ Ezt fogjuk megvizsgálni azután, hogy a Magyarországon használt református és baptista hitvallásokat és dogmatikai műveket áttekintjük, és a téma szempontjából fontos megállapításait mint vizsgálati alapokat összegyűjtjük.

4.2.2.1. Az tiszta evangélium hirdetésének református megközelítése

A Biblia tanításának pontos, hűséges, Isten szerint való átadásának követelménye, az evangélium tiszta hirdetése a reformáció talaján épült egyházak egyik leginkább meghatározó jellemzője. Az igaz egyház kritériumai között éppen ezért ezen követelmény áll az első helyen a református rendszeres teológiai művekben, szorosan egybekapcsolódva a sákramentumok helyes kiszolgáltatásával.

Az igehirdetés Kálvin Institutiójában

Kálvin teológiai látását olyan mértékben fémjelzi a tiszta bibliatanítás, az ige mindenek felett való tisztelete, hogy méltán tartják az ő követőinek felekezetét az ige egyházának. Az *Institutióban* kijelenti: „...az Úr csak azt a helyet ismeri el magáénak, ahol az Ő igéjére figyelnek és azt szent félelemmel megtartják.”⁵⁶⁰ Ez tévedhetetlenül jelzi szerinte számunkra azt, hogy egyházzal, igaz egyházzal van-e dolgunk: „mire való hát az az esztelenség, hogy mi magunk akarjuk megállapítani az egyház ismertető jeleit, amikor azt Krisztus ilyen mindent kizáró jellel megjelölte? Bárhol tűnik a szemünkbe ez a jel, tévedhetetlen bizonyossággal elárulja az egyház meglétét; ahol ellenben hiányzik, ott nem marad semmi, ami az egyháznak igazi mivoltáról tanúskodhatnék”.⁵⁶¹ Azaz Kálvin nem egyszerűen azt állította, hogy az igaz egyház ismertetőjegyei a tiszta igehirdetés és a helyes sákramentum-kiszolgáltatás, hanem a kettő között egy fontossági sorrendet is

⁵⁵⁸ Lásd a 4.2.1.1.1. pont alatt.

⁵⁵⁹ Lásd a 4.2.2.3. pont alatt.

⁵⁶⁰ KÁLVIN, János, Tanítás a keresztyén vallásra 1559., A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1991, 275.

⁵⁶¹ uo.

felállított, egyértelműen magasabbra helyezve az igehirdetést, mint az igaz egyház ismertetőjegyét, és csak másodsorban beszélt ilyen minőségben a sákramentumokról.

Kálvin az igehirdetést olyan hatalomnak nevezi, amely a mennyet kinyitja, vagy bezárja az emberek előtt. Amint mondja, Krisztus utasította az apostolokat, hogy „...hirdessék az Evangéliumot, ami nem más, mint megnyitni a mennyek országának kapuit azok előtt, akik Krisztus által keresik az utat az Atyához, és ugyanakkor bezárni és elrekeszteni azok előtt, akik ettől az úttól elfordulnak.”⁵⁶² Megerősíti, hogy mindezt az igehirdetés végzi el: a „...Péterhez intézett ígélet nem egyébre értendő, mint az ige szolgálatára; amikor ezt rábízta az Úr az Ő apostolaira, akkor ezzel egyúttal rájuk ruházta a kötés és oldás tisztét is.”⁵⁶³ A reformátor szerint azért ilyen erős az igehirdetés szolgálata, mert „...az Evangéliumnak ez a tanítása nem az apostoloknak, hanem magának Istennek a beszéde, nem a földön keletkezett, hanem a mennyből alászállott szózat.”⁵⁶⁴

Korunkban ismét felértékelődik az ige, a tiszta bibliatanítás hangsúlyozásának kérdése. Kálvin idejében a Szentírástól távol sodródott katolikus egyház pápai és püspöki rendeleteivel, a nem a Bibliából eredeztethető hagyományaival szemben volt szükséges kiemelni Isten szavának fontosságát, és az előbb említett, az egyházat akkoriban erősen deformáló és irányító tényezők felett való hatalmát. Véleményünk szerint ma az élménykeresztyénség, a túlzott individualizálás, a relativizálás, és sok más, a posztmodern korban megjelent vagy felerősödött felfogás és módszer által befolyásolt hívő számára kell megálljt jelentsen Kálvin tanítása: Istennek csak ott van egyháza, ahol az Ő szavát hitelesen, tisztán hirdetik. Ahol ez nincsen meg, azt a közösséget nevezheti bárminek az ember, Isten mégsem fogja az magáénak, egyházának tartani.

4.2.2.2. Az tiszta evangélium hirdetésének baptista megközelítése

Az igehirdetés a Baptista Hitvallásban

A húsz pontból álló hitvallás meglepő módon nem tartalmaz részletes leírást az igehirdetésről. A 15. pont a bizonyágtételről szól, kijelentve: „hisszük, hogy a Szentlélek minden újjászületett embert fölhatalmaz a bizonyágtételre, és képessé tesz arra, hogy az örömezenetről, a szívében lévő reménységről és az életében naponta megnyilvánuló kegyelemről bátran vallást tegyen Isten gyermekeinek és mindazoknak, akik még nem jutottak Jézus Krisztussal élő közösségre. A bizonyágtétel akkor kedves Isten és emberek előtt, ha nem csupán szavakban, hanem velük összhangban álló

⁵⁶² i. m., 206.

⁵⁶³ i. m., 207.

⁵⁶⁴ uo.

cselekedetekben is megnyilvánul.”⁵⁶⁵ Azt gondolhatnánk, hogy ez esetleg az igehirdetésre is vonatkozik, azonban a baptista istentiszteleti gyakorlatot ismerve tudhatjuk, hogy az *igehirdetés* és a *bizonyágtétel* más és más tevékenységet jelöl. Az utóbbit az istentiszteletek során, a gyülekezeti tagok által elmondott hittapasztalatokra értik a baptista hívek, nem pedig egy bibliai textus alapján, exegézissel nyert kérésgma szószékről való hirdetését. Ez az idézett mondatból ki is derül. A megfogalmazás szerint ez ugyanis „minden újjászületett ember” tevékenységéről szól, amint ezek a „szívükben lévő reménységről” bizonyóságot, vallást tesznek.

A tizenkettedik pontban „A gyülekezet és az egyetemes egyház” néven megjelenik az igehirdetésre vonatkozó követelmény is, nagyon határozottan és jól érthetően, bár szűkszavúan: „valljuk, hogy az újszövetségi gyülekezet nyilvánvaló ismertetőjegyei: a tiszta igehirdetés, a bemerítés és az úrvacsora Ige szerinti alkalmazása, az imádkozás és az éneklés, az önkéntes adakozás, a szeretetszolgálat és az egyházfegyelem.”⁵⁶⁶ Figyelemre méltó azonban az, hogy a reformátori ismertetőjegyek sora (tiszta igehirdetés és a helyes sákramentum-kiszolgáltatás), illetve a gyakorlatban ezek mellé szinte elválaszthatatlanul odakapcsolódó egyházfegyelem alkalmazás mellett megjelenik az imádkozás, az éneklés, az adakozás és a szeretetszolgálat alkalmazása. Ennek magyarázata minden bizonnyal az, hogy a baptista gyülekezetekben nincsen kötelező érvényű, sőt még általánosan ajánlott liturgia sem. A hitvallás ilyen módon mégis próbálja a teljes individualizálástól megőrizni az egyházat és benne helyi gyülekezeteit, így a gyülekezet teológiai ismertetőjegyei mellé odahelyezi azokat a funkciókat, gyakorlati istentiszteleti elemeket is, amelyeket kívánatosnak tart. A „tiszta igehirdetés” első helyen szerepel ebben a sorban, jelezve annak fontosságát a baptista hitéletre nézve.

Az igehirdetés Almási és Moody dogmatikájában

Amint korábban láttuk, a magyar baptista rendszeres teológus ekkléziojogiája főként a sákramentumok (szertartások) hitvalló egyházi létnek megfelelő kiszolgáltatásával foglalkozik. A gyülekezetről szóló fejezetben így nem is tesz említést az igehirdetésről.

Moody művében az igehirdetés témája azonban lépten-nyomon előkerül, bár itt sem fő témaként. A kinyilatkoztatásról szóló fejezetben is úgy szól róla, mint eszközről, amely által Isten speciális kinyilatkoztatása, a Biblia eljut az egyénhez, és érthető válik számára. Az egyházzal szóló főfejezetben mindjárt az elején, *Az egyház küldetése* pont alatt már kiemeli (a péteri hagyományra hivatkozva), hogy „a tanúságtétel minden helyzetben az egyház elsődleges küldetése”⁵⁶⁷ Moody az igehirdetést láthatóan nem mint az igaz egyház jelét értelmezi és vizsgálja elsősorban, hanem mint a küldetés, a

⁵⁶⁵ BAPTISTA HITVALLÁS, A Magyarországi Baptista Egyház hivatalos hitvallása, Békehírnök Kiadó, Budapest, 1989, 15. pont, 63.

⁵⁶⁶ i. m., 50.

⁵⁶⁷ MOODY, 348.

misszió megvalósítandó feladatát. Így fogalmaz: „az egyház jelentésére nézve a misszió alapvető fogalom. Valójában az egyház misszió, és ahol nincs misszió, ott nincs egyház sem. Isten azért hívta ki az egyházat a világból, hogy üzenettel visszaküldje a világba.”⁵⁶⁸

Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a baptista teológusok nem fókuszálnak olyan erősen az igehirdetés kérdésre az igaz egyház ismertetőjegyeként, mint a reformátusok. Ennek magyarázata az egyháztörténelemben keresendő. A reformáció korában a római egyház olyan alacsony értéket tulajdonított az igehirdetésnek (szemben például a liturgia jelentőségének túlságos kiemelésével), hogy a reformátoroknak szükséges volt markánsan megjeleníteni felfogásukat arra nézve, hogy „...tetszett Istennek, hogy az igehirdetés bolondsága által üdvözítse a hívőket” (1Kor 1,21b). A baptista gyülekezetek kialakulása és megerősödése korában azonban már nem ez állt a középpontban, hanem a hitvalló tagokból álló gyülekezetek létrejöttének kérdése. Véleményünk szerint ennek következménye lehet az, hogy a baptista teológusok leginkább ennek a kérdéskörnek szentelik dogmatikájuk ekkleziológiáról szóló, témánkra vonatkozó alfejezeteit.

4.2.2.3. A tiszta evangélium hirdetése a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

A céltudatos koncepció nem arról szól, hogy azáltal kívánna sok embert elérni, hogy az igehirdetés biblikus voltára nézve nem vállalható kompromisszumokat hoz.⁵⁶⁹ Szerzője így ír erről: „...a gyülekezetekhez nem tartozók nem azt várják, hogy felhívítsuk az igehirdetést – ők arra számítanak, hogy a Bibliát hallják, amikor elmennek gyülekezetbe. Amit *valóban* hallani akarnak, az az, hogy milyen üzenete van a Bibliának az ő életükre vonatkozóan; mindezt érthető nyelven, és olyan hangnemben, ami azt mutatja, hogy tiszteletben tartjuk őket, és törődünk velük.”⁵⁷⁰

Az amerikai tiszteletes hisz az igehirdetésben: „... az igehirdetés sok felekezetben kimegy a divatból... A mai high-tech világban gyakran éri kritika amiatt, hogy idejétmúlt, és unalmas kommunikációs forma... semmivel sem helyettesíthetjük a Lélektől átítatott igehirdetést.”⁵⁷¹

Warren igehirdetéseiben és írásaiban nem felszínes válaszokat ad a jelentőségteljesen élt gyümölcsöző élet kérdésére, hanem arra mutat rá, hogy ez csakis Jézus Krisztus megváltónkká való elfogadása által lehetséges. „[Jézus] azért halt meg a kereszten, hogy kifizesse bűneink árát, és azt mondja, hogy ha befogadjuk Őt, akkor a mennybe mehetünk.”⁵⁷² Minden más, akár teológiai köntösbe bújtatott technikát elítél,

⁵⁶⁸ i. m., 347.

⁵⁶⁹ Lásd a 2.4.2.5. pont alatt.

⁵⁷⁰ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 240. Kiemelés az eredeti szövegben.

⁵⁷¹ i.m., 298.

⁵⁷² ABANES, Richard, Rick Warren And The Purpose That Drives Him, Harvest House Publishers, Eugene, Oregon, USA, 2005, 57.

amely egy személy kiteljesedéséhez vezető utat kínál, és ilyen jelzőkkel illet: „népszerű pszichológia”, „siker motiváció”, „inspirációs történetek”⁵⁷³. Hasonlóan nyilatkozik azokról a helyi gyülekezetekről, amelyek nem Krisztus-központúak. Warren szerint ezek „szociális propagandák”, amelyek megtűrik a bűnt, „felvizezik az evangéliumot”, és azt sejtetik az emberekkel, hogy „minden út Istenhez vezet”, Jézus Krisztus nélkül⁵⁷⁴. „Csak egy mítosz az, hogy kompromittálnunk kell az üzenetet annak érdekében, hogy tömegeket vonzzunk. Jézus minden bizonnyal nem ezt tette. Nem kell megváltoztatnod az üzenetet, de mindenképpen le kell fordítanod”⁵⁷⁵ - írja a Ministry Toolbox egyik, 2002-ben kelt hírlevelében. Magyarozatában kitér arra, hogy az evangéliumot nagyon sokféleképpen be lehet mutatni, de nem szabad változtatni magán az üzeneten, mert az Jézustól adatott és minden korban változatlanul hirdethető és hirdetendő. A formáknak azonban minden korban más lehet, és másnak is kell lennie, szerinte.

Kritikusai mégis azzal vádolják, hogy nem teljes evangéliumot hirdet, hanem a népszerűség érdekében például kihagyja a pokolra vonatkozó tanításokat. Ez talán sajnos tipikus amerikai jelenség. Az európai igehirdetéssel szemben az amerikai prédikálás általában véve sokkal kevesebb hangsúlyt tesz az ítéletre és a pokol valóságára. Ezzel szemben Warren állítja, hogy „az örökkévalóság csak két választási lehetőséget kínál: menny vagy pokol... Ha szereted Isten Fiát, Jézust, és bízol benne, akkor meghívást kapsz arra, hogy Vele töltsd az örökkévalóságot... Ha visszautasítod szeretetét, megbocsátását, és az üdvösséget, akkor Istentől elválasztva fogod tölteni az örökkévalóságot”⁵⁷⁶ Máshol pedig így ír: „Isten Fia meghalt érted! Miért? Azért, hogy megmenekülj az örökké tartó pokoltól.”⁵⁷⁷

Warren ellenzői szerint az evangélium „foglalkozik Isten törvényével, az Ő kegyelmével, az emberi romlottsággal, a bűnökből való megváltással, a megigazulással, a megszentelődéssel, a szent étellel, a megmentő hit természetével, és Jézus Krisztus Úr-voltával. Ezek közül egyikről sincsen szó megfelelő módon és biblikusan a Céltudatos Élet könyvben.”⁵⁷⁸ Ellenpéldaként érdemes azt megfigyelni, hogy a Céltudatos Élet című könyv a *Harmadik életcél* című fejezetében pontosan a megszentelődés kérdéskörével foglalkozik, olyan alcímekkel és témákkal mint *Olyanok leszünk, mint Krisztus, A növekedés, Az igazság átformáló ereje, Növekedés a kísértések révén, Győzelem a kísértések felett*. Ezen pontok alatt Warren bibliaversek sokaságának idézésével és magyarázatával tanít a címben szereplő témákról. Szembetűnő az, hogy Warren általában - mint például az említett fejezet címekben is - kerüli a régies bibliai

⁵⁷³ i. m., 58.

⁵⁷⁴ uo.

⁵⁷⁵ i. m., 69., saját fordítás.

⁵⁷⁶ i. m., 71.

⁵⁷⁷ uo.

⁵⁷⁸ i. m., 72., idézve BUSENITZ, Nathan, A Sense of Purpose: Evaluating the Claims of the Purpose Driven Life, online felületen megjelent cikkét.

nyelvezetet, a teológiai szakkifejezéseket. Így például az említett témakörök sem viselik a „megszentelődés” címet. Fontos azonban azt is látni, hogy Warren nem tagadja ennek fontosságát, csak a megfogalmazásban kerüli az „egyházias” nyelvezetet, hogy „kereső-barát” istentiszteletet hozzon létre, ilyen módon is megnyitva gyülekezetét és szolgálatát az istenkereső személyek felé.

A kritikusok tehát kizárólag Warren írásainak vizsgálatával próbálják kétségbe vonni a mozgalom igaz egyház-voltát, ami szemben áll Török István érvelésével, hiszen ő rámutat, hogy még az Ágostai Hitvallásnál is gyengéségnek tekinthető az, ha a tiszta igé hirdetésének vizsgálatát leszűkítjük kizárólag a lelkipásztor ténykedésére. Ezzel szemben a gyülekezet teljes tagsága alkotja és formálja az adott közösséget, és határozza meg annak igaz-egyház voltát.⁵⁷⁹

Warrent azzal is vádolják, hogy teológiai álláspontja arminianus, és így „a kiválasztással kapcsolatos arminianus felfogás tökéletes módon demonstrálásra kerül a Cél tudatos Élet könyvben”⁵⁸⁰ Warren ezzel szemben igazi, „klasszikus déli baptista”⁵⁸¹ az őt jól ismerő kollégái szerint, márpedig a Déli Baptista Szövetség deklarálta kálvinista, ahogyan a hivatalos hitvallásukban olvasható, hirdelve az ember bűnös természetét, teljes romlottságát, a feltétel nélküli kiválasztást, a szentek állhatatosságát.⁵⁸² Az arminianus felfogás szerint a kegyelem „elveszíthető”. Warren egészen másképpen foglal állást ebben a kérdésben: „ha elfogadom Jézus Krisztust, akkor örökké meg van az üdvösségem? Határozottan! A te üdvösséged a világmindenség legmegbízhatóbb személyén keresztül van - Jézus Krisztus által! Nem tettél semmit azért, hogy elnyerd az üdvösséget, és nem is tudsz olyat tenni, hogy elveszítsd”⁵⁸³ Ez klasszikus kálvinista érvelés, mintha csak a Dordrecht Zsinat, a remonstránsok számára adott válaszát olvasnánk. Ahogyan akkor, a 17. században összegezték: teljes az ember romlottsága, így képtelensége a jóra; Isten feltétel nélkül választja ki az üdvözülőket; korlátozott az engesztelés, vagyis részleges, behatárolt a megváltás; ellenállhatatlan a kegyelem; állhatatosak a szentek, azaz megmaradnak (Istentől megtartatnak) az üdvösségre. Warren igehirdetésiben és írásaiban gyakran visszaköszönő gondolatok ezek.

Megjegyezzük, hogy ez nyilvánvaló különbség a Cél tudatos Gyülekezet Mozgalom és a magyarországi baptisták felfogása között, amely leginkább arminianus alapokon nyugszik. Különösen is „a kegyelem elveszíthetlensége” hangzik rosszul a magyar nyelvű baptisták között, akik az egyházfegyelem elveszését, a megszentelődésről való tanítás elvetését látják ebben. Ennek pedig nem kellene így

⁵⁷⁹ Lásd az 4.2.1.1.3. pont alatt.

⁵⁸⁰ ABANES, 81.o., idézve CASEY, Ryan, A Review of the Purpose Driven Life online felületen megjelent cikkét.

⁵⁸¹ uo., Tom Holladay lelkipásztort idézve.

⁵⁸² KELLEY, Charles S. Jr., LAND, Richard, MOHLER R. Albert Jr., The Baptist Faith & Message, LifeWay Press, Nashville, TN, USA, 2007, 7. fejezet.

⁵⁸³ SADDLEBACK Church, What We Believe, online elérhető gyülekezeti hitvallás, www.saddleback.com/flash/believe2, letöltés ideje: 2012. október 5.

lennie, hiszen a kálvinista alapon álló, az eleve elrendelést valló egyházakban is hisznek az egyházfegyelem tételében, a szent élet szükségességében, sőt ezek közül az első az igaz egyház kritériumaihoz is szorosan hozzákapcsolódik.

A gyülekezet egészsége és a növekedés összefüggése a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

Ide kívánczik néhány gondolat arról, hogy vajon igazak-e az említett vádak, amelyek szerint Warren a gyülekezete növekedése érdekében letett a biblikus igehirdetésről. Valóban mindennél fontosabb a kaliforniai lelkipásztor számára a számbeli növekedés? Vagy az csak adódott szolgálatának kihatásából? Ennek megválaszolásához érdemes szemügyre venni néhány fontos, a témában elhangzott kijelentést.

A céltudatos koncepció két leggyakrabban idézet bibliai szakasza, amelyre az öt cél (istentisztelet, szolgálat, evangélizáció, közösség, tanítványság) beazonosítsa is alapul a Máté 22,37-39 és a Máté 28,19-20. A következőkben megvizsgáljuk ezeket témánk szempontjából közelítve.

A két, említett igeszakasz így olvasható:

„Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. A második hasonló ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat” (Máté 22, 37-39).

„Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig” (Máté 28, 19-20).

A nagy parancsolatból származik Warren első két céljának levezetése. A „szeresd az Urat” az első célt jelöli, az imádatot vagy istentiszteletet, míg a „szeresd felebarátodat, mint magadat” a második cél betöltésére buzdít, a szolgálatra. A missziói parancs gondolatait Warren így azonosítja be: „menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet” - misszió vagy evangélizáció, „megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében” - az Istennel és lelki testvérekkel való közösségetagság, „tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek” - tanítvánnyá tétel.

Warren azt állítja, hogy ha ugyan mindezen öt cél jelen van az egyházak és a helyi gyülekezetek életében, de nem az Istentől tervezett egyensúlyban, akkor ott zavar keletkezik a működésben. A kiegyensúlyozott cél-betöltés egészséges gyülekezethez fog vezetni, és ennek lesz eredménye a lelki- és számbeli növekedés az adott gyülekezetben. Ez utóbbi tehát következmény, vagy indirekt cél az ő szemében. A közvetlen, mindenk előtt kívánatos cél a gyülekezet egészsége. „A gyülekezetnek arra van szüksége, hogy bensőségesebb legyen a közösség gyakorlása által, mélyebb a tanítványképzés által,

erősebb Isten imádata által, kiteljesedettebb a szolgálat végzése által, és nagyobb az evangélizáció gyakorlása által”⁵⁸⁴ - idézi Warrent Richard Abanes, aki részletesen megvizsgálta a lelkész teológiai indíttatását, hozzátéve, hogy „a számbeli növekedés csak másodlagos, ha nem harmadlagos. Tulajdonképpen csak egy abból az ötből, amely alapján Warren a gyülekezet növekedését vagy eredményességét méri.”⁵⁸⁵

Ezek alapján állíthatjuk, hogy Warren számára nem mindennél fontosabb a gyülekezet taglétszámának növekedése. Ennek érdekében nem is áldozza fel ennek érdekében a biblikus igehirdetést.

Meggyőződésünk, hogy Isten Igéje minden gyülekezeti szolgálat egyedül jogosult és helyes alapja. Sőt, ennél sokkal több: az egyházban való létezésünkhöz is ez ad meg mindent. Fontos szempont volt ez akkor, amikor sok évvel ezelőtt (1997-től kezdve) a céltudatos gyülekezetépítési modellt vizsgálni kezdtük az Egyesült Államokban, majd más országokban, köztük hazánkban is. Szintén ez volt az egyik oka annak, hogy megszületett azon döntésünk, hogy doktori disszertációnk témája is ez legyen. Warren ugyanis az egész koncepciót a Szentírásra vezeti vissza. Alapművének minden fejezetét egy bibliaverssel kezdi. Számos bekezdését olvasva úgy érezzük, mintha egy (leginkább lelkipásztoroknak és vezetőknek szóló- igehirdetést olvasnánk. A mozgalom kulcstémáját alkotó öt célt a Szentírásból vezeti le. Az igehirdetés kiemelten fontos téma a számára, így művében hosszan és részletesen tárgyalja azt,⁵⁸⁶ és tér vissza rá számos alkalommal.⁵⁸⁷ Az amerikai lelkész gyülekezetépítési szolgálata meglátásunk szerint határozottan Biblia-centrikus. Pragmatizmusa vitatható. Így nem kell egyetértünk azzal, ahogyan a gyülekezetépítés egyes területein való teendőket tárgyalja. Bennünket azonban megragadott Warren, Isten Igéje és az igehirdetés iránt érzett szeretete. „A krisztusi igehirdetés élethez kapcsolódó és életmódváltozást eredményez. Nemcsak informál, hanem átformál”⁵⁸⁸ - írja. Ezzel mélységesen egyetértünk, és többek között emiatt, a Biblia-centrikus, az igehirdetést ma is relevánsnak tartó felfogása miatt keressük Warren koncepciójának hazai alkalmazhatóságát.

⁵⁸⁴ i. m., 60.

⁵⁸⁵ uo.

⁵⁸⁶ Lásd a 2.4.2.3. pont alatt.

⁵⁸⁷ A könyvben 146 alkalommal szerepel az „igehirdetés” kifejezés.

⁵⁸⁸ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 226.

4.2.3. A keresztség

4.2.3.1. A keresztség református értelmezése

A keresztség Kálvin Institutiojában

Kálvin a keresztség hármasságáról ír: „az első abban áll, hogy Isten a keresztséget megtisztulásunk jelképekéül és bizonyosságul adta elénk...”⁵⁸⁹ Ezután tisztázza azt, hogy sokkal több a keresztség, mint puszta „jelvény” vagy ismertető jegy, ugyanakkor azt sem szabad hinnünk, hogy a víz mossa le bűneinket, azáltal, hogy abban rejlene a megtisztító erő. A második jelentőségként azt nevezi meg, hogy „ebben a jelben ugyanis, amint mondtuk, azt hirdeti nekünk az Úr, hogy teljes és tökéletes bocsánatot szerzett, amely eltörli mind véttségünket, amely ellenünk szólt, mind büntetésünket, amellyel véttségünkért bűnhődnünk kellett volna.”⁵⁹⁰ A harmadik jelentőségnek Kálvin a Krisztussal való egyesülést és összeforrást nevezi meg.

Témánk szempontjából érdekes még a sákramentum, jelen esetben a keresztség kiszolgáltatójának személye. A nagy reformátor szerint „a sákramentumot nem úgy kell fogadnunk, mintha annak kezéből vennők, aki kiszolgáltatta, hanem úgy, mintha magának Istennek a kezéből kapnók...”⁵⁹¹. Lényeges ennek kiemelése, mert ő így egy sokkal inkább Isten-centrikus keresztségtant hirdet, szemben azokkal a felfogásokkal, amelyek donatista jelleget képviselve ma is megtalálhatóak, és eltúlzott hangsúlyt tesznek a keresztelest végző személyére.

A műben a gyermekkeresztség jogosultságának kifejtése hosszas, mondván hogy „...kétséges maradhat az, hogy akkor miért keresztelejük meg a keresztyének gyermekeit már csecsemőkorban, holott akkor, mint sokan vélik, sem nem képesek még az ilyen jelekből bármit is megérteni, sem olyan hit nem ébredt még bennük, amelyről mások előtt bizonyóságot tehetnének.”⁵⁹² Kálvin cáfolja azt, hogy ne tudnának hinni a gyermekek, és ezt azzal indokolja, hogy mivel sok gyermek igen korán, akár csecsemőkorban halálozik el, és mégis a mennybe jut, akkor ez csak azt mutathatja, hogy Isten adott nekik már hitet, hiszen az az egyetlen út az üdvösségre. „Hit nélkül senki sem üdvözülni, sem gyermek, sem felnőtt”⁵⁹³ - írja. Így tehát mind a felnőttek, mind az üdvözülni kisgyermekek szentek, mert Isten hitet adott nekik. Ezek alapján pedig keresztségre jogosultak a gyermekek is.

Gaál Botond szerint „a keresztséget nem szabad kiragadni és egy pontszerű eseményként mindenek fölé helyezni”.⁵⁹⁴ Arra hivatkozva írja ezt, hogy Kálvin maga is

⁵⁸⁹ KÁLVIN, János, Kálvin János Institutioja, 137.

⁵⁹⁰ i. m., 141.

⁵⁹¹ i. m., 144.

⁵⁹² i. m., 146.

⁵⁹³ i. m., 147.

⁵⁹⁴ GAÁL, Botond, Kálvin ébresztése, Debreceni Református Hittudományi Egyetem - Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2010, 54.

a Krisztusban adott ígéret felől néz a keresztség lényegére.⁵⁹⁵ Gaál szerint Kálvin mindenben ezt a magasabb nézőpontot keresi, ami nem más, mint Krisztus maga. Így a Lk 12,50-ben leírt keresztség (bemerítés) „egy valóságos metafora”⁵⁹⁶. Kálvint értelmezve írja a magyar dogmatikus, hogy az Isten szövetsége (amelybe beletartoznak a gyermekek is), felette áll az egyházi szertartásoknak, szokásoknak, hagyományoknak, mindennek, így nem a keresztség gyakorlatának módja, hanem a Krisztusban adott ígéret számít.⁵⁹⁷

Összefoglalva elmondható, hogy Kálvin erőteljesen keresztség-párti volt, és mélyen kereste annak értelmét és a hívőkre való kihatását. A reformátor a keresztséget megtisztulásunk bizonyosságának, tökéletes bűnbocsánatunk jelzésének, és Krisztussal való egyesülésünk kiábrázolásának tartotta. Nem a formáját tartotta lényegesnek, hanem a gyakorlásában megvalósuló krisztusi ígéretet, sőt magát Krisztust.

A keresztség a Heidelbergi Kátében

A 74. kérdés, és a rá adott válasz így szól: „meg kell-e kereszteni a csecsemőket is? Meg, mert ők is Isten szövetségéhez és az anyaszentegyházhoz tartoznak, akár a felnőttek. Isten nekik is megígérte a Krisztus vére által nyert bűnbocsánatot és a hitet ébresztő Szentlelket. Ezért a keresztség által, mint a szövetség jegye által őket is be kell fogadni a keresztyén anyaszentegyházba, és így megkülönböztetni őket a hitetlenek gyermekeitől. Ez az Ószövetségben a körülmetélés által történt. Ehelyett rendelte Krisztus az Újszövetségben a keresztséget.”⁵⁹⁸ A reformátori megközelítésben tehát a keresztség mint szövetségi jegy szerepel, és a hívők gyermekeire is érvényesnek bizonyul, így az igaz egyházba ők is jogosan tagozódhatnak be, amelynek kinyilvánítása a megkeresztelésük.

A Heidelbergi Káté az igaz egyház témáját főként az egyházfegyelem kérdésének taglalásával érinti, ami érthető is a káté létrejöttének oka miatt. Mint az egyének hitoktatására használt irat, a rendszeres teológiai okfejtésekből leszűrt gyakorlati érveket tartalmazza, így az egyház kérdését is ebből a szempontból vizsgálja. Emellett, a nyilvánvalóan felnőtt hívőket érintő kérdés mellett a keresztség témakörében is állást foglal, mégpedig a hívő felnőttek csecsemőinek megkeresztelésével.

A keresztség Török dogmatikájában

Török István Lutherre hivatkozva tisztázza, hogy hány sákramentumról beszélhetünk: „hány sákramentum van? Annyi, ahányat Krisztus szerzett. Ő pedig kijelentéséből kimutathatóan kettőt szerzett: a keresztséget és az úrvacsorát, s ezek kiszolgáltatására

⁵⁹⁵ uo.

⁵⁹⁶ i.m., 57.

⁵⁹⁷ i.m., 53.

⁵⁹⁸ A HEILDELBERGI KÁTÉ, 74. kérdés

adott parancsot.”⁵⁹⁹ Őszerinte ez azért lényeges, mert akkor leginkább a két sákramentum területén kell vizsgálgódní ahhoz, hogy az igaz egyház ismertetőjegyeit megtalálhassuk.

A keresztséget Jézus szerezte, és tanítványaira is hagyta - mutat rá Török. Így a keresztséget mi sem csak egy régi, a Megváltótól kapott cselekményként gyakoroljuk, hanem az Ő nevében és jelenlétében, és az Ő visszajövetelére nézve. Ez a sákramentum be is von bennünket az Ő uralmi körébe.

Éppen ezért a keresztség spirituális jelentősége a meghatározó, nem az intézményi (a helyi gyülekezetbe, és egy adott felekezetbe való betagoló szerepe). „Nemcsak valamely felekezetbe, hanem Krisztus egyetemes egyházába való felvétel. Ha valaki már megkeresztelkedett, s egy másik felekezetbe lép, a keresztséget nem kell megismételni”⁶⁰⁰ - írja.

Török számára fontos az is, hogy „...a keresztség az emberélet egyszeri eseménye, akár a halál vagy akár a születés is. Előfordulhat, hogy valaki megkeresztelkedett, majd pedig megtagadja a hitet, a hithagyással azonban nem lehet a keresztséget meg nem történtté tenni; ha visszatér a hitre, nem kell újra megkeresztelkednie, hanem a régi keresztséget kell újra hitben megragadnia...”⁶⁰¹ Emiatt a református teológia a keresztség megismételését semmiképpen sem tartja szükségesnek, vagy egyáltalán létjogosultnak, sem felekezetváltásnál, sem pedig egy hitbeli elbukás majd visszatérés, megújulás esetén.

A református dogmatikus nagyon objektíven így nyilatkozik a csecsemő versus felnőttkeresztség vitájában: „az Újszövetség a felnőttkeresztség eseteiről szól. Történetileg bizonyítható módon, a misszió korában az apostolok csak ezt gyakorolták... Nálunk viszont, kivételektől eltekintve nem a felnőtt, hanem a gyermekkeresztség a szokásos. Ennek hagyománya nem előzmények és nem is ingadozások nélkül, de bizonyíthatóan mégis a 4. századtól ered, vagyis a keresztyénség államvallássá tételétől.”⁶⁰² Ugyanakkor a professzor kifejti azt is, hogy a Biblia nem tiltja a csecsemők keresztelését, így Kálvin okfejtését támogatja, amely a mai egyház csecsemőkeresztségét mint az ószövetségi körülmetélkedés újszövetségi megfelelőjét magyarázza.

A teljes kérdéskört így foglalja össze: „a gyermekkeresztség tehát olyan hagyomány, amelyet ha felelősen gyakorlunk, minden kérdésessége ellenére is összhangban tartható az evangéliummal.”⁶⁰³ Az evangéliumhoz való viszonyítás gondolata mellett Török a keresztség gyakorlásának felelős voltára teszi a hangsúlyt.

⁵⁹⁹ TÖRÖK, 242.

⁶⁰⁰ i. m., 246.

⁶⁰¹ uo.

⁶⁰² i. m., 248.

⁶⁰³ uo.

Ezzel teljes mértékben egyet tudunk érteni, és ezt a kitételt a Céltudatos Gyülekezet keresztlési gyakorlatának vizsgálatánál is figyelembe fogjuk venni.

4.2.3.2. *A keresztség baptista értelmezése*

A keresztség a Baptista Hitvallásban

A baptista hitvallás szerint „bemerítésben csak az részesülhet, akinek életében láthatók a megtérés gyümölcsei, aki az Úr Jézus Krisztusba vetett hitéről vallást tett, és bemerítését önként kérte.”⁶⁰⁴ Ez a fő jellegzetessége a baptista teológiának: a megkeresztelendő személynek magának kell döntenie Jézus Krisztus mellett, és hitrejutásának kifejezésekként erről bizonyosságot kell tennie (vallást tennie hitéről), majd teljes alámerítés formájában megkeresztelkednie. Ezért szerepel nagyon gyakran a „bemerítés” fogalmával együtt a „hitvalló keresztség” kifejezés is.⁶⁰⁵

Az egyház jelenlegi, tömören megfogalmazott hitvallása nem hivatkozik a szövegben konkrét bibliaversekre, de a tételek után mindig felsorolja a vonatkozó igeverseket. A hazai baptizmus korai, meghatározó irata azonban, az úgynevezett *Ócsai hitvallás*⁶⁰⁶ ettől eltérő módon a tételek mondataiba beintegrálva hivatkozza a vonatkozó igeverseket és szakaszokat, és ezeket a lábjegyzetben nem csak idézi, hanem a kulcskifejezéseket félkövér betűvel szedve nyomatékosítja is. E korábbi hitvallás *A szent keresztségről* címet viselő alpontjában a Máté 3,13-15-öt idézve ismerteti az Úr Jézus megkeresztelkedését, a szövegben kiemelve, hogy ez a cselekedett ott történt, ahol „sok” víz volt. Ugyanígy, a ApCsel 8,36-39-ben kiemeli a bibliai szövegből, hogy „leszálltak mindketten a vízbe”. Ezekkel arra utal a hitvallás, hogy a keresztlés nem meghintéssel, hanem vízben állva, valószínűleg teljes alámerítéssel történhetett. A Kol 2,12-13-ból azt emeli ki, hogy a keresztelendők *eltemettetnek* Krisztussal együtt a keresztség cselekménye során, utalva ezzel a víz felszíne alá történő merülésre.

A hitvalló jelleg alátámasztására a Márk 16,16-ot idézi a hitvallás, kiemelve azt, hogy „a ki hiend”, az kerülhet keresztlésre. Az ApCsel 2,37-41-re hivatkozva pedig azt hangsúlyozza, hogy „a kik azért örömet vevék” az evangélium hirdetését, azokat keresztelték meg.

A keresztség Moody dogmatikájában

A keresztség Moodynál nem más, mint bevezetés az egyházba. Ő baptista teológusként a hitvalló, nem csecsemőkorban alkalmazott, és teljes alámerítés formájában

⁶⁰⁴ BAPTISTA HITVALLÁS, 44.

⁶⁰⁵ Jelen dolgozat írójának éppen ezért ez a bevett szolgálati gyakorlata: „hitvalló keresztségről” szól, mert nem a keresztség formáját tekinti elsődlegesnek, hanem annak hitvalló jellegét.

⁶⁰⁶ ÓCSAI HITVALLÁS, Hitvallomása és szerkezete a keresztelt keresztyén gyülekezetnek, melyeket közzétesen baptistáknak neveznek, Rózsa K. és neje könyvnyomda, Budapest, 1898.

alkalmazott keresztség mellett érvel. A keresztség témakörében ez egy hangsúlyos különbség a református tanításokhoz és hitvallásokhoz viszonyítva, amelyek a csecsemőkorban történő keresztség gyakorlását tartották helyesnek hosszú időn keresztül. Meg kell jegyezni azt, hogy ma már a református egyházban is jelentős számú a felnőtt korban végrehajtott és hitvalló jellegű keresztség, mint ahogyan a baptista egyházban is egyre több kis, és fiatalkorút keresztelnek meg. Az utóbbi leginkább az Amerikai Egyesült Államokban figyelhető meg, ahol nem ritka a négy-öt évesek megkeresztelése (bemerítés formájában). Ezek mindig egybe kapcsolódnak a kiskorúak bizonyágtételével, amit ők önállóan, vagy a keresztelő lelkipásztor kérdéseire válaszolva mondanak el. Amitől mindmáig elzárkóznak a baptisták, az a csecsemők megkeresztelése, arra hivatkozva, hogy azok még nem képesek saját hitük jelét kimutatni. A baptisták ezáltal is fent kívánják tartani a hitvalló egyház tételét és gyakorlatát.

Az előbb említett, a református és a baptista keresztség-gyakorlat kiegyenlítődés felé való elmozdulását jelzi Moody megjegyzése is ezzel kapcsolatban: „nyilvánvaló, hogy a múlt és a jelen nagy keresztyénei közül néhányat csecsemő vagy gyermekkorban kereszteltek meg. A keresztyén otthon és a keresztyén gyülekezet atmoszférája képessé tette őket arra, hogy a magukéva tegyék egyénileg is azt, amit korábban objektív módon megkaptak, miközben mások, akik fiatal- vagy felnőtt korban merítkeztek be, elbuktak, csekély bizonyítékát mutatva annak, hogy meghaltak a bűnnek és feltámadtak az új életben való járásra.”⁶⁰⁷ Ez nagyon objektív megközelítés, és jelzi Moody kiegyensúlyozott teológiai látásmódját. Az amerikai professzor ezek mellett a hit elsődlegességét és annak felismerhető jeleit hangsúlyozza a keresztséggel kapcsolatban. Ugyanakkor megjegyzi azt is, hogy a kegyelem ezt a hitet is megelőzi. Ez pedig nem más, mint Isten kiválasztása.

A keresztség Almási dogmatikájában

Almási, mint a keresztség neves, magyar baptista szakértője, alaposan körüljárja a tárgykört, megvizsgálva a keresztyén bemerítés történelmi előzményeit és a jelenlegi keresztség-értelmezéseket. E kegyelmi eszköz objektív alapjaiként a következőket említi: Jézus halála és feltámadása, és a Szentlélek kitöltetése. Szubjektív alapjai pedig az élő hit, és a megtérés, újjászületés. A keresztség áldása pedig a bűnbocsánat és a Szentlélekkel való közösség.

A csecsemő- illetve felnőttkeresztség kérdésében határozott véleményt formál: „bibliaiilag megalapozatlan minden olyan »keresztelés« (vagy éppen bemerítés), amelyben olyan valakit részesítenek, aki nem öntudatos, és nincs teljes ítélőképesség birtokában. Ilyen a csecsemő, a kicsi gyermek, a szellemi fogyatékos, vagy aki

⁶⁰⁷ MOODY, 373.

önkívületi állapotban van (pl. haldokló).⁶⁰⁸ Véleményünk szerint meglepő ebben a felsorolásban a szellemi fogyatékos említése. Nagyon nehéz ugyanis felmérni valaki fogyatékoságának mértékét, és azt, hogy az korlátozza-e az illetőt a bűnfelismerésében, és Istenre szorultságának megértésében. Kérdéseket vet fel az is, hogy eltiltható-e a keresztség a haldokló embertől (még ha önkívületben lévő állapotban van is). Vegyük például azt az esetet, amikor valaki megvallja a hitre jutását, és várja a megkeresztelését, de közben baleset vagy betegség miatt haldokolni kezd, és ennek során önkívületi állapotba kerül. Milyen jogon vitatnánk el egy ilyentől a megkeresztelést, élete utolsó pillanataiban? A „kicsi gyermek” fogalma precízebb definíciót kíván, különösen is annak ismeretében, hogy az amerikai baptisták négy-öt éves gyermekeket is megkeresztelnek, nem ritkán.

Megállapíthatjuk, hogy a magyar baptista professzor, mint a többi baptista teológus is, az aktív gyülekezeti tagság mellett érvel, és ennek érdekében csak olyan emberek megkeresztelését tartja létjogosultnak, aki tudatosan választja Jézus Krisztus útját. Almási még más, baptista dogmatikusoknál is szigorúbbnak mutatkozik a keresztség hitvalló jellegének kérdésében.

4.2.3.3. A keresztség a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

A kereszstelkedés oka a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

A korábban már hivatkozott 101-es kurzus, a tagságra felkészítő tanfolyam egyik fejezete foglalkozik a keresztség fontosságával, tartalmával és jelentésével. Öt pontban tárgyalja a kérdést, úgy mint „miért kereszstelkedjek meg?”, „mi a keresztség jelentése?”, „miért a bemelegítés által történő keresztséget gyakoroljuk?”, „kik kereszstelkedjenek meg?”, és „mikor kereszstelkedjek meg?”⁶⁰⁹

A miért kérdésére Warren így adja meg a választ: „azért, hogy kövessük Jézus példáját... mert Krisztus ezt parancsolta... mert ezáltal megvalljuk, hogy hívők vagyunk”⁶¹⁰ A keresztség jelentéséről azt mondja, hogy az Krisztus halálának és feltámadásának szimbóluma, és kiábrázolja az Őtöle kapott új életünket. Ezek után a teljes alámerítés formájában gyakorolt keresztség mellett érvel a baptista lelkipásztor.

A kereszstelendők személye a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

Tárgyunk szempontjából fontos az imént említett „kik kereszstelkedjenek meg?” kérdés. Warren szerint „mindenki, aki hisz Krisztusban.”⁶¹¹ Ezután részletesen is ír ennek értelmezéséről:

⁶⁰⁸ ALMÁSI, Mihály, Népszerű teológia röviden, 158.

⁶⁰⁹ WARREN, Rick, Fedezzük fel a gyülekezeti tagságot! Saját fordítás.

⁶¹⁰ uo. Saját fordítás.

⁶¹¹ uo. Saját fordítás.

„Gyülekezetünkben megvárjuk, hogy gyermekeink elég idősök legyenek a hithez és megértsék a keresztség igazi értelmét. Sok gyülekezet gyakorol gyermekkeresztséget. Ezt a szövetséget inkább a szülők kötik gyermekük nevében Istennel. A szülők ígéretet tesznek arra, hogy hitben nevelik gyermeküket, amíg elég idős nem lesz saját döntését hozni Krisztus mellett. Ez a szokás a Biblia megírása után 300 évvel kezdett elterjedni. Ez a keresztség nem azonos azzal, amiről a Bibliában olvasunk, mert azokban a példákban a megtértek elég érettek voltak a hithez. A keresztelés célja a Krisztus mellett hozott döntésünk nyilvános megvallása. A Saddleback Gyülekezet tagsági követelménye a megkeresztelkedés (bemerítkezés), a Jézus által bemutatott módon. Felnőtt korban történő megkeresztelkedésünk megtörténését nem zárhatja ki az, hogy sokunkat gyermekkorunkban is megkereszteltek.”⁶¹²

Tehát Warren számára a gyülekezeti tagsági viszony alapvető követelményei közé tartozik a megkeresztelkedés, mint a megtérést bemutató nyilvános megvallás, teljes víz alá merítés formájában. A Saddleback-i gyakorlatban ezek alapján csecsemőket nem, de kiskorúakat megkeresztelnek (általában hat év felett, de előfordul négy és ötévesek megkeresztelése is). Mindenképpen feltétel azonban az, hogy a gyermek maga jelentse ki, hogy hisz Jézus Krisztusban, és a gyermek szülei a keresztelkedési vágyat támogassák. Emellett egy, a gyermekek felé végzett szolgálatban járatos vezető beosztású munkatárs ajánlására is szükség van. A *Fedezzük fel a gyülekezeti tagságot!* nevet viselő tanfolyam leírásában Warren hozzáteszi, hogy egy felkészítő beszélgetésre is szükség van: „a bemerítkezni vágyó kis gyerekeket megkérjük, hogy vegyenek részt egy, a megkeresztelkedést megelőző beszélgetésben az erre kijelölt gyerekszolgálat vezetővel.”⁶¹³

Ugyanakkor nem várnak egy bizonyos, meghatározott életkor elérésére, vagy egy hosszú felkészítő tanfolyam végére, hanem a hitre-jutásukat kifejező személyeket hamar megkeresztelik. Ahogyan Warren érvel: „nincs ok a késlekedésre. Amint megtér egy ember, adjunk neki lehetőséget a megkeresztelkedésre, mert ezt kell tennie. Ha arra várunk, hogy egy friss megtérő tökéletes legyen, akkor soha nem lesz elég jó a megkeresztelkedéshez.”⁶¹⁴ Azaz Warren véleménye szerint a megkeresztelkedés nem az érett hívőség jele, nem egy jeletős bibliai ismeretanyag elsajátításának vagy valamiféle gyülekezet vagy előljáróság előtt letett vizsgának a következménye, hanem a Krisztusban hitre jutás, lehető legrövidebb időn belül való megvallása. Ez a gyakorlat teljes mértékben megáll a baptista Moody érvelésének talaján is, aki kifejti, hogy a

⁶¹² uo. Saját fordítás.

⁶¹³ uo. Saját fordítás.

⁶¹⁴ uo. Saját fordítás.

kegyelem az elsődleges, ezután jön a hit, és annak felismerhető jelei, és amint ezek megtalálhatóak, következhet a keresztség. Ez összhangban van Almási Mihály tanításával is, aki azt mondja ki, hogy az keresztelhető meg, aki döntési képességének birtokában van.

Kálvin indoklása a gyermekkeresztség mellett az, hogy mivel a csecsemőkorban elhalálozott gyermekek is mennybe jutnak - márpedig az csak hit által lehetséges -, ez azt mutatja nekünk, hogy nekik is volt hitük, amit Istentől kaptak ajándékba. Akkor pedig megkeresztelhetőek. Török szerint is összhangban lehet a gyermekkeresztség az evangéliummal, ha felelősen gyakoroljuk. Warren felfogása közel áll ehhez, azzal a különbséggel, hogy az Isten kiválasztására adott válasz jelét szeretnék látni az egyénben, és véleménye szerint ez nem képzelhető el egy csecsemőnél, de egy, a hitbeli kérdésekben kommunikációra képes gyermeknél már igen.

A baptista felfogás Magyarországon és a környező országok magyar nyelvű gyülekezeteiben, és mint láttuk a dogmatikai művekben is, sokkal inkább hangsúlyozza a döntés-képesség, a dönteni-képes életkor elérését. Ennek magyarázata, hogy szemben az amerikai Déli Baptista Szövetséggel, amely kálvinista teológiai alapon áll a kiválasztás és az üdvösség témakörében, a magyar, és az európai baptisták többsége arminianus alapokon álló dogmatikát vall. Így a hazánkban kialakult gyakorlat az, hogy a hitre-jutást kifejező kiskorúakat a gyülekezetek várakozásra készítetik, általában a betöltött tizenkét éves korig.

A keresztelést végző személye a céltudatos mozgalomban

Warren gyülekezetében bevett gyakorlat az, hogy a hitre jutottakat nem mindig a vezető lelkipásztor kereszteli meg, sőt sok esetben még csak nem is a beosztott lelkipásztorok, hanem olyan gyülekezeti tagok, akik semmiféle felavatásban nem részesültek. Ezek általában a megkeresztelendő személy hitre-jutásában szerepet játszó lelki testvérek: az édesapa vagy édesanya, az ifjúsági csoport vezetője, egy házi-közösségi vezető, vagy egy közeli hívő barát, ismerős. A keresztelés után ezen személyek együtt imádkoznak kézzel a kezükkel az új hívők felett. Az emellett szóló érvelés általában ilyenkor úgy hangzik, hogy a keresztelést nem attól kapjuk, aki azt kiszolgáltatja, hanem ez Isten ajándéka számunkra. Ez emlékeztethet bennünket Kálvin János szavaira: „a sákramentumot nem úgy kell fogadnunk, mintha annak kezéből vennők, aki kiszolgáltatja, hanem úgy, mintha magának Istennek a kezéből kapnók...”⁶¹⁵ Saddleback-ben ennek érve az, hogy a missziói parancs minden hívőre vonatkozik, még pedig oly módon, hogy annak minden eleme vonatkozhat minden gyülekezeti tagra: „menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig” (Mát 28,19-20). Az Úr Jézus ezen

⁶¹⁵ KÁLVIN, János, Kálvin János Institutioja, 144.

kirendelésében az is szerepel, hogy „megkeresztelve”. Warren ezen ígére hivatkozva adja át a keresztelés jogát gyülekezeti tagjainak is.

Mindemellett az a tény, hogy ezen kegyelmi eszköz kiszolgáltatója bármely személy lehet, komoly kérdéseket vet fel. Egy avatott személy hite, hitvallása, életminősége és szolgálata ugyanis ismert, számon kérhetősége leszabályozott, míg egy gyülekezeti tagé - főként egy úgynevezett „megagyülekezetben” - jóval kevésbé. A Szentírás figyelmeztet bennünket arra, hogy az emberek közötti személyes kapcsolódás által megvalósuló istentiszteleti cselekményeket (mint például a kézrátételt) nem szabad elhamarkodni, felelőtlenül végezni. 1Tim 5,22-ben olvassuk: „A kézrátételt ne siesd el senkinél...” Az ilyen igei útmutatások miatt ezt a gyakorlatot nagyon erős fenntartásokkal érdemes kezelni.

Véleményünk szerint lényeges az, hogy „a reformáció szakított az ex opere operato ható sákramentum tanával is; a jézusi rendelés és az egyház közvetítése a sákramentumban részesülő hitét is igényli ahhoz, hogy a cselekmény valóban Isten kegyelmét hirdesse, közölje”⁶¹⁶. Azaz a három fontos elem szükséges: Krisztus rendelése, az egyház közvetítése (amint kiszolgáltatója azt), és az abban részesülő személy hite. Az egyház közvetítése véleményünk szerint azt jelenti, hogy olyan személy részesítse a sákramentumban a hívő embert (jelen esetben az keresztelje meg), aki az egyházat képviseli. Nem gondoljuk azt, hogy az egyetemes papság elvén ez bármely hívő ember lehetne. Miért? Először is, mert bármely hívő embert nem tekint sem a világ, sem az adott gyülekezet képviselőjének. Az adott személy egyháztagsága nem jelent felhatalmazást a képviselőre - legalábbis nem minden területen. Egy baráti beszélgetésben, informális értelemben igen. Hivatali ügyintézésben bizonyos, hogy nem. Olyan lényeges cselekedetnél, amit a keresztség, szükségesnek látjuk azt, hogy olyan személy legyen annak elvégzője, aki egyházát elismert módon képviselheti. Gyakorlatunkban ez a gyülekezet felavatott lelkipásztorát és felavatott presbiterait jelenti.⁶¹⁷ Mindezek alapján nem tudjuk támogatni Warren ezen a területen alkalmazott gyakorlatát, amely során a keresztelés végzési jogát szabaddá teszi a gyülekezeti tagok számára. Ugyanakkor nem láttuk ezt a gyakorlatot olyan jelentőségűnek, ami negatív irányba döntené el a kérdésünket, hogy igaz egyháznak minősíthető-e a céltudatos gyülekezeti modell.

⁶¹⁶ KERESZTYÉN BIBLAI LEXIKON, 449.

⁶¹⁷ Egyezve a Magyarországi Baptista Egyház gyakorlatával, ahol a keresztség és úrvacsora végzése avatottsághoz van kötve, azaz felavatott lelkipásztor, felavatott presbiter vagy felavatott evangélista végezheti. (Az utóbbi ritka tisztség egyházunkban.)

4.2.4. Az úrvacsora

4.2.4.1. Az úrvacsora református értelmezése

Az úrvacsora Kálvin Institutiojában

Az úrvacsora vagy az eucharistia célját Kálvin úgy összegzi, hogy az arra adatott, hogy „...biztosítson bennünket afelől, hogy a mi Urunk úgy odaáldozta értünk az Ő testét, hogy az most is a miénk és a jövőben is mindig a miénk marad, és a vérét is úgy ontotta értünk, hogy az mindenkor a miénk legyen. Ezzel ismét meg van cáfolva azoknak a tévelygése, akik tagadni merték azt, hogy a sákramentumok a hit nevelő eszközei és annak ápolására, ösztönzésére, növelésére adattak.”⁶¹⁸ Kávin azt hangsúlyozza, hogy mindaz, ami Krisztusé, az a miénk, örökké a miénk. Ahogyan Őtőle nem vétethetik el a mennyország, úgy tőlünk sem, még ha vétkezünk is. Így, ha bekerültünk Krisztus szeretetébe, akkor nem kerülhetünk ki onnan.

Természetesen Kálvin nézetei szerint nem a sákramentum teszi Jézus Krisztust a bennünket tápláló kenyérré, az Élet Kenyerévé, hanem „...csak megéreztetni velünk ennek a kenyérnek az ízét és zamatját...”⁶¹⁹ Ezen gondolatok folytatásaként a transzszubsztanciáció tanának részletes tagadása következik.

A reformátor véleményének fontos része az is, hogy a Megváltó táplál minket, és ráadásul „ezzel egymagában nem elégedett meg, mert zálogot adva biztosítani akart bennünket erről a meg nem szűnő jószágról.”⁶²⁰ Így az úrvacsora zálogként is funkcionál a hívő ember felé, biztosítva a vele élő a Krisztustól való táplálás meg meg nem szakadó voltáról.

Busch írja: „Kálvin azt már 1536-ban magyarázza a Zsidókhoz írt levél nyomán: az úrvacsorában Krisztus *önmagában* részesít minket. Nem valamiben részesülünk, hanem őbenne...”⁶²¹ Így, azaz önmagából táplál bennünket a Megváltó. Amellett azonban, hogy az úrvacsora táplálás, nem szabad arról sem elfeledkeznünk, hogy az úrvacsora egyszersmind tanúskodás is. A svájci evangélikus teológus úgy látja Kálvin, az úrvacsora tanúskodásról vallott álláspontját, hogy az kettős: a gyülekezet számára történő tanúskodás (Isten kegyelméről), és a gyülekezet tanúskodása Jézus Krisztusról.⁶²² Mivel a gyülekezet is tanúskodik az úrvacsora során (és az által), fontos, hogy ne széthúzásban, hanem egységben éljenek a tagok.

Kálvin tehát az úrvacsora jelentőségét abban látja, hogy ez a sákramentum kifejezi azt, hogy Krisztus a mi kenyérünk, lelki táplálékunk - és ez meg nem szűnő,

⁶¹⁸ i. m., 148.

⁶¹⁹ i. m., 150.

⁶²⁰ KÁLVIN, János, Tanítás a keresztyén vallásra 1559., A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1991, 275.

⁶²¹ BUSCH, Eberhard, Istenismeret és emberség - Betekintés Kálvin teológiájába, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2009, 113. Kiemelés az eredeti szövegben.

⁶²² i.m., 116.

általunk biztosnak tekinthető, folyamatos kegyelmi ténykedés. Erről tanúskodik az úrvacsorában részesülők számára Krisztus, és közben Őróla tanúskodik a gyülekezet is, miközben a sákramentumban részesül.

Az úrvacsora Török dogmatikájában

Török szerint a sákramentumokra egyrészt azért van szükség, hogy az ige szólóit a Biblia tiszta és egyenes vonalában tartsa: „mint a Heidelbergi káté sákramentum-meghatározása mutatja, a prédikáció mellett azért szükséges a sákramentum, hogy az igehirdetőt az elkalandozástól óvja. Folyton emlékeztesse az egy szükséges dologra, a Biblia központi mondanivalójára: Krisztusnak a keresztfán bemutatott áldozatára, mint üdvösségünk egyedüli alapjára.”⁶²³ Másrészt a sákramentumok megóvnak bennünket az intellektualitás irányába való elcsúszástól. Harmadrészt pedig kézzelfoghatóvá teszik számunkra a hirdetett igét.

Az úrvacsora gyülekezetépítési eszköz, vélekedik Török. Szükséges, hogy jelen legyen benne az öröm motívuma, így véleménye szerint ideje lenne felhagyni a „gyászszertartás-jelleggel”. Ez utóbbi abból adódhat, hogy sokan emberi tragédiának tekintik Jézus Krisztus kereszthalálát, és nem az Isten Fia értünk vállalt szolgálatának. Egy második problematikus kérdést is felvet a professzor: „a másik hiba, ami ugyancsak gátló hatást vált ki, hogy éppen az úrvacsorával kapcsolatban gyakoroltunk egyházfegyelmet. Fegyelmező eszközzé tettük.”⁶²⁴ Ezzel nem az a gond, hogy a sákramentummal való élés felelősségéről és az őszinte, szembenéző lelki felkészülésről szólunk. A baj akkor van, ha nem marad más végeredményül, csak a pusztá fenyegetés. Ezzel szemben az úrvacsora „a szent vendégség éppen a bűnösök vigasztalása és betegek orvossága”⁶²⁵ kellene, hogy legyen. Török tehát ezen sákramentum felszabadító, örömteli voltát hangsúlyozza, szemben a sok helyen kialakult szigorú, szomorú, merev hangulattal.

4.2.4.2. Az úrvacsora baptista értelmezése

Az úrvacsora a Baptista Hitvallásban

A Baptista Hitvallás szűkszavúan fogalmaz az úrvacsorával kapcsolatban is. Elsődlegesen annak emlékvacsora jellegét emeli ki. Arról, hogy kik vehetnek részt benne, annyit olvasunk hogy „az Úr Jézus halálának emlékjegyeiben, a kenyérben és a borban azok részesülhetnek, akik újjászülettek, hitük vallomására bemerítkeztek, Istennel és embertársaikkal rendezett közösségben élnek.”⁶²⁶ Azaz a Baptista Hitvallás

⁶²³ TÖRÖK, 244.

⁶²⁴ i. m., 254.

⁶²⁵ uo.

⁶²⁶ BAPTISTA HITVALLÁS, 12.

komoly hangsúlyt tesz arra, hogy hitre-jutott, megkeresztelt (hitvallás tétele után), és jelenleg is „rendezett” keresztyén életet élő emberek vehetnek részt ebben. Emellett szól a hitvallás arról, hogy ez a sákramentum a közösséget ábrázolja ki, mégpedig mind Jézus Krisztussal, mind a lelki testvérekkel.

Az úrvacsora Moody dogmatikájában

Az úrvacsora a jelen, a múlt és a jövő cselekménye a jelenben a baptista tanár szerint. Így a jelenre nézve az úrvacsora gyakorlása két tényezőt hordoz magában: az eucharisziát, azaz a hálaadást, és a koinoniát, azaz a közösséget. A hálaadási jelleg abból fakad, hogy Jézus Krisztus is hálát adott, amikor az utolsó vacsorán nekünk az úrvacsora sákramentumát szerezte: „és vette a kenyeret, hálát adott, megtörte és e szavakkal adta nekik: »Ez az én testem, amely tiérettetek adatik: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.«” (Lk 22,19). A közösségi jelleg pedig az 1Kor 10,16-17-ből érthető meg a leginkább: „az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megtörünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e? Mert egy a kenyér, egy test vagyunk mindannyian, akik az egy kenyérből részesedünk.”

Moody jelentősnek tartja az úrvacsora múltra való utaló jellegét is, ami nem más, mint szövetségi emlékezés, hiszen mind a négy forrás, amely az úrvacsorával foglalkozik (1Kor 11,25; Márk 14,24; Máté 26,28; Lk 22,20), beszél a szövetségi jellegéről. Az úrvacsora tehát egy szövetségi étkezés, és csakis az arra jogosultak vehetnek részt benne.

A szerző a jövőre nézve Isten Országá kiterjedését és Krisztus visszajövetelét hangsúlyozza. Az Isten Országá több evangéliumban is mint egy nagy lakoma szerepel. Ez az ország akkor jelenik meg a maga teljességében, amikor Krisztus visszatér majd dicsőségben. Az úrvacsora tehát Krisztus két elérézését köti össze számunkra, akik a szövetség tagjai vagyunk.

Moody lényegesnek tartja a sákramentum teológiai jelentősége mellett azt is, hogy milyen formában gyakorolandó az a gyülekezetben. Részletesen ismerteti ezen kegyelmi eszköz helyes kiszolgáltatását az *Úrvacsorai istentisztelet* című pontja alatt.

Az úrvacsora Almási dogmatikájában

Az úrvacsorát első renden a Krisztus áldozatára vonatkozó emlékvacsoraként értelmezi Almási Mihály. Ez a vacsora kettős jelleggel bír jelentősége nézve: egyrészt megerősíti szövetségünket a Megváltóval, másrészt megújítja közösségünket egymással. Ugyanakkor táplálja az üdvösség iránti reményünket. Azaz a baptista dogmatikus számára ez a kegyelmi eszköz egyrészt szimbólum, mert a kenyér és bor Krisztus Urunk áldozatát szimbolizálja. Másrészt az emlékezés, hálaadás, hirdetés, remény-ébredés eszköze is.

Arra a kérdésre, hogy ki részesülhet ebben a „szertartásban”, Almási így válaszol: „az ún. zárt kommunió hívei csak a rendezett gyülekezeti tagsággal rendelkező bemenített hívők. A nyílt kommunió hívei szerint azok, akik meg vannak keresztelve - bármilyen módon és bármilyen korban - nem szükséges tehát, hogy baptisták legyenek.”⁶²⁷ A magyarországi baptisták gyakorlata leginkább a zárt interkommunió, azaz bármely baptista (vagy legalábbis hitvalló keresztelést gyakorló) gyülekezet tagjai úrvacsorázhatnak bármely gyülekezetben. A bűnvallás és a hálaadás áll a szertartás középpontjában, annak kiemelésével, hogy az úrvacsorában a feltámadott Krisztus jelen van.

Culver tér ki rá, hogy „...a Déli Baptista Szövetség kitartott amellett, hogy kimaradjon az ökumenikus és egyéb egyházközi szervezetekből. Ez nem barátságatlanság, és a legtöbb baptista az egyház egyetemességét sem tagadja; ehelyett inkább úgy érzik, hogy az egyháztól szóló tanítás lényegi alapelve forog itt kockán.”⁶²⁸ Ennek oka a baptista ekkleziológia egyik legfontosabb alaptételében keresendő: a baptisták úgy tekintenek az egyházra, „mint az újjászületettek kisebb csoportjára, akik egy adott közösségben Krisztus törvénye szerint egyesülnek...”⁶²⁹.

Almási szerint lehetetlen fenntartani azt a gyakorlatot - közel kétezer éven keresztül történelemmel a hátunk mögött -, hogy megtagadjuk az úrvacsorai közösséget azokkal, akik másként látják az egyház mibenlétét. Felhívással is él a zártkörű úrvacsorázást gyakorlók felé: „...felkérjük, hogy olyan személyes számára, akik egyébként megfelelő életűek, ne tegyenek megkülönböztetést, mondjanak le a törvényükről; annak érdekében, hogy az Úr asztalának társaságában való részesülés lehetőségét megadják”⁶³⁰. Ezzel a megközelítéssel magunk is teljes mértékben egyetértünk.

4.2.4.3. Az úrvacsora a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

Az úrvacsora jelentése a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

Szintén az egyháztagságra való felkészítés során, a 101-es tanfolyamon hangzik el az úrvacsora jelentését és értelmét magyarázó tanítás: „1. Az úrvacsora egy egyszerű tett, 2. emlékeztető, 3. jelkép, 4. hitvallás.”⁶³¹ Warren nem vallja tehát a transzszubsztanciáció tanát, ami természetes is egy protestáns (baptista) hitvallási alapon álló lelkészről. Nézetei emlékeztetnek Kálvin megfogalmazására, aki elmondja, hogy nem az úrvacsorai jegyek teszik Jézus Urunkat a mi éltető kenyertünké, hanem

⁶²⁷ ALMÁSI, Mihály, Népszerű teológia röviden, 160.

⁶²⁸ CULVER, Robert Duncan, Bibliai, történelmi és rendszeres keresztyén teológia, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2014, 25.

⁶²⁹ STRONG, A. H., Systematic Theology, Revell Press, Old Tappan, New Jersey, USA, 1907, 890., in: CULVER, 25.

⁶³⁰ ALMÁSI, Mihály, Az úrvacsora - mint szolgálat, Magyarországi Baptista Egyház, 1985, 273.

⁶³¹ WARREN, Rick, Fedezzük fel a gyülekezeti tagságot! Saját fordítás.

„...csak megéreztetni velünk ennek a kenyérnek az ízét és zamatját...”⁶³² Warren az „egyszerű tett”, „emlékeztető”, „jelkép” és „hitvallás” kifejezések használatával a nagy reformátor teológiájának irányába megy. Mindez Török gondolataival is harmonizál, aki kiemeli, hogy az úrvacsora egyik jelentősége az, hogy emlékeztessen bennünket a Biblia üzenetének fő mondanivalójára: Jézus Krisztus értünk ontotta ki vérének. Másrészt Török jelentős hangsúlyt tesz az úrvacsora öröm-jellegére. Warren mozgalmának dokumentumaiban ugyan külön nem szerepel ez egy önálló tételként, azonban a gyakorlatban tapasztalható ennek fontossága.

Amint láttuk, Moody a hálaadás és a közösség motívumáról szól az úrvacsorával kapcsolatban. A Céltudatos Mozgalomban az úrvacsora hitvalló jellege - azaz a tény, hogy mások jelenlétében, számukra látható módon él valaki az úrvacsora jegyeivel - szoros kapcsolatban van a közösségi megvalósulással. A sákramentum kiszolgáltatása előtt elhangzik, hogy ez „*Istennel és egymással való közösségünk*” kiábrázolása. A sákramentum két vetülete - a horizontális és a vertikális - Almásinál is kiemelt téma. A Saddlebacki Gyülekezetben mind a kenyér, mind a szőlőlé⁶³³ kiszolgáltatása előtt az emberért szóló áldozatért való hálát hangsúlyozó imádság hangzik, és a szertartás végét pedig szintén egy hálaadó imádság zárja.

A közösségi jelleg hasonlóan nagy nyomatókat kap Warrennél. Az úrvacsorai istentiszteletek alkalmával gyakran idézett igeversek az úrvacsorai meditációnál a 1Kor 10,16-17: „az áldás pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megtörünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e? Mert egy a kenyér, egy test vagyunk mindannyian, akik az egy kenyérből részesedünk.” A hálaadás tehát az emlékezésre épül Warren úrvacsorai felfogásában, így az úrvacsora emlékeztető jellege összhangban van Almási emlékvacsora gondolatával is. A közösségi jelleg is hangsúlyozásra kerül, ami szintén harmonizál a baptista teológiával.

Az úrvacsorában részesülők személye a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

Warren ismerteti, hogy ki járulhat ehhez a sákramentumhoz: csak a megtért hívő emberek. Az általa hivatkozott igehely ennél a kikötésnél az 1Kor 11, 29: „mert aki úgy eszik és iszik, hogy nem becsüli meg az Úrnak testét, ítéletet eszik és iszik önmagának.” Ez azt jelenti, hogy számára „az Úr teste megbecsülése” az illető személy hitre jutott voltát jelenti. Emellett ajánlja azt is, hogy az ezen kritériumnak megfelelő hívő emberek is készüljenek fel az úrvacsora vételére „önvizsgálat, bűnvallás, odaszánás és a kapcsolatok rendezése”⁶³⁴ által. Így a Saddleback Gyülekezetben, mind a legtöbb, a céltudatos modell alapján szerveződő amerikai, illetve magyarországi egyházközösségekben

⁶³² KÁLVIN, János, Kálvin János Institutioja, 150.

⁶³³ A második úrvacsorai jegy számos Egyesült Államokbeli felekezet gyülekezetiben alkoholmentes szőlőlé formájában kerül kiszolgáltatásra.

⁶³⁴ WARREN, Rick, Fedezzük fel a gyülekezeti tagságot!

a kialakult gyakorlat szerint mindazokat várják az úrvacsorára, akik hitvalló módon, saját kérésükre megkeresztelkedtek, függetlenül attól, hogy kiskorúak vagy felnőttek. Természetesen a felkészülésre való felszólítás (önvizsgálat, bűnvallás, odaszánás és a kapcsolatok rendezése) is elhangzik a sákramentum kiszolgáltatottság előtt.

Szükséges azonban megjegyeznünk, hogy a céltudatos koncepciót nem csak a hitvalló keresztelést előnyben részesítő (és a csecsemőkeresztséget nem gyakorló) felekezetek használják, hanem számos ettől eltérő felfogást valló egyház gyülekezetei is. Ilyen például néhány magyarországi, kárpátaljai református és evangélikus gyülekezet (például a következő városokban: Debrecen, Miskolc, Hajdúböszörmény, Mátészalka, Tisza-Újlak), illetve több római katolikus plébánia is az USA-ban⁶³⁵, és Európában (például Párizsban). Warren engedélyével minden bibliai alapon álló felekezet használhatja az ő anyagait és tanításait, a felekezeti sajátosságok fegyelembevételével, korlátozásával is. Így eltérés van abban is, hogy az egyes gyülekezetek nyílt úrvacsorai közösséget gyakorolnak-e (bármely életkorban megkereszteltek, bármely felekezetből), vagy úgynevezett „zárt interkommuniót” (más helyen működő gyülekezetből, de azonos felekezetből érkezők, vagy legalábbis hitvalló keresztségben részesült hívők). A teljes mértékben „zárt kommunió” gyakorlása (csak az adott helyi gyülekezetben rendezett tagsággal bíró hívő) nem gyakorlat a kaliforniai „anyaggyülekezetben”, és nem jellemző a mozgalom más közösségeiben sem.

Véleményünk szerint az úrvacsora azon megkeresztelt hívő embereknek adható, akik önvizsgálat után azt hitvalló módon magukhoz venni kívánják. Nem látjuk jogosultnak a gyermekkeresztségben részesült (és felnőtt korban alá nem merített) keresztyének ebből a sákramentumból való kizárását, és lelkipásztori szolgálatunkban ezt nem is gyakoroljuk. Számunkra a lényeges motívum a Krisztusban való élő hit: az, hogy az úrvacsorára történő lelki felkészülés után az adott személy őszintén el tudja mondani, hogy hisz Krisztusban, elfogadta az Ő kereszthalála által megkapható kegyelmet, és az Ő egyházában kíván élni.⁶³⁶ Isten kegyelmének átélése mellett tehát számunkra még két fontos tényező van. Az első, hogy a hívő rendezze bűneit a lelki felkészülés során. Amennyiben lehetséges, emberekkel is (ha szükséges az elkövetett bűn kihatása miatt), Istennel pedig mindenképpen, bűnvallás keretében. A másik, hogy Isten népéhez, egyházhoz tartozó ember legyen. Ennek oka, hogy meglátásunk szerint Krisztus az Ő egyházában él és szolgál ebben a világban. A *szándékosan* gyülekezeti tagság nélkül élő, individualista hívő emberek számára először ennek elfogadását javasoljuk, hogy azután gyülekezeti környezetben vehessenek úrvacsorát.

⁶³⁵ CATHOLIC ONLINE, internetes katolikus lap, 2005, február 5., <http://www.catholic.org/prwire/headline.php?ID=1306>, a letöltés ideje 2014. február 3.

⁶³⁶ A dolgozat írója a gyakorlatban a klasszikus protestáns egyházakba és az evangéliumi kisegyházakba tartozó, a gyülekezetben az úrvacsorai istentiszteleten tartózkodó vendégeket invitálja az úrvacsorai közösségbe.

4.2.5. Az egyházfegyelem

4.2.5.1. Az egyházfegyelem református értelmezése

Egyházfegyelem Kálvinnál

Az igaz egyház jegyei közé nem tartozik szoros értelemben az egyházfegyelem gyakorlása. Kálvin nem említi ezt az *Institutioban*, amikor felsorolja az igaz egyház jellemzőit. A genfi reformátor *Institutio* című művében így nem is külön témaként tér ki az egyházfegyelem kérdésére, azonban írásában mégis olyan részletességgel szól az egyház vezetéséről és rendjéről, hogy ezek alapján tisztán látható, hogy ezen mű megírásakor is vallotta az egyházfegyelem elvét.

Az Istentől jövő tiszta ígérek, a Tőle való, helyesen kiszolgáltatott sákramentumoknak egyenes következménye kell, hogy legyen egy olyan gyülekezet, amely létrehozójának tisztaságát és szentségét hirdeti, és bár töredékesen, de be is mutatja Őt. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy az igaz egyház gyakorolja az egyházfegyelmet is. Egyetértünk Füsti-Molnár Szilveszter állításával: „az egyház szentsége a gyülekezet istentiszteletében, sákramentumi gyakorlatában, liturgiájában, a gyülekezet életében juttathatók leginkább kifejezésre, hiszen itt kapcsolódhat legközvetlenebbül szentségének forrásához, a Szentháromság egy Istenhez.”⁶³⁷

Kálvin is erre érezhetett rá, hiszen annak ellenére, hogy az említett felsorolásba nem tette be az egyházfegyelem gyakorlásának kritériumát, mégis mindig kitér rá, amikor az igaz egyházról értekeznek. A Tanítás a keresztyén vallásra című művében így ír erről:

„Isten egyházának is... szüksége van egyfajta lelki igazgatásra... E célra kezdettől fogva bíróságokat állítottak fel az egyházban, hogy ezek az erkölcsök ellenőrzésével foglalkozzanak, a bűnöket kivizsgálják és gyakorolják a kulcsok hatalmát... azt parancsolja az Úr, hogy azokat, akik a magános intelmeket megvetik, szigorúan meg inteni nyilvánosan, ha pedig a makacsságukhoz továbbra is ragaszkodnak, azt tanítja, hogy ki kell rekeszteni őket a hívők közösségéből.”⁶³⁸

Művében Kálvin *Az egyház lelki hatalma* pont alatt egy teljes alfejezetet szán a témára, *Az egyházfegyelem gyakorlása* címen. Ebben síkra száll a szigorú egyházfegyelem gyakorlása mellett. Szerinte „a fegyelem tehát olyan, mint egy zablá, amely visszatartja és megszelídíti azokat, aki a Krisztus tudománya ellen dühöngenek.”⁶³⁹ Ezután az egyházfegyelem hármas céljáról ír. Az első, hogy a

⁶³⁷ FÜSTI-MOLNÁR, Szilveszter, Folt és ránc nélküli egyház, Sárospataki füzetek, Sárospatak, 2009 január, 127.

⁶³⁸ KÁLVIN, *Institutio*, 251.

⁶³⁹ i. m., 254.

fenyítettekről derüljön ki, hogy nem keresztyének, és így ne hozzanak szégyent a gyülekezetre. A második, hogy a „jók”, akik a gyülekezetben együtt vannak ezen „gonoszakkal”, meg ne rontassanak általuk. A harmadik ok pedig, hogy a fenyítettek bűnbánatra jussanak és megtérjenek bűnükből. Ezek után pedig a fegyelmezés eseteit veszi szemügyre.

Busch szerint „Kálvin és Lasco meg voltak győződve arról, hogy a keresztyén gyülekezet életének látható megnyilvánulásához hozzátartozik az »ecclesiae disciplina«, amit jobb híján így szoktunk fordítani: »egyházfegyelem«”⁶⁴⁰. A szerző szerint azért nem tökéletes ez a fordítás, mert a reformátorok ez alatt sokkal több tartalmat értettek: alkotmányt, rendszert, elrendezést, iskolát és életmódot.⁶⁴¹ Emiatt Busch úgy látja, hogy Kálvin nem is a képmutatókat kívánta elválasztani az igaz hívőktől az egyházfegyelem gyakorlásával, hiszen a gyülekezetben mindenki bűnös (bár kegyelmet kapott bűnös). Nem ez az egyházfegyelem célja Kálvinnál, hanem „...annak a zavarnak az elhárítása, ami a teljes gyülekezet feladataként értelmezett tanúskodásban támad”⁶⁴². A szerző szerint ezért az egyházfegyelem nem más a nagy reformátor számára, mint olyan emberi fáradozás, amely segítségével a tagok összekapcsolódásán munkálkodhatunk, hogy ilyen módon a tagokat összekapcsoló Úrról tegyünk tanúságot.⁶⁴³

Selderhuis is lényegesnek látja Kálvinnál a hiteles tanúskodást azáltal, hogy az egyház a Krisztussal való összekapcsolódást jeleníti meg. Így ír erről: „Kálvin szerint az egyház Isten által arra lett kiválasztva, hogy Isten eszközeként a Krisztussal való összekapcsolódást lehetővé és valóssá tegye”⁶⁴⁴. Minden más ennek a tanúskodásnak és összekapcsolásnak van alárendelve: a struktúra, a szokások, a rendtartás - még a sákramentumok is. Ha az ember nem lenne gyenge, még csak szükség sem lenne egyházra, de mivel gyengék vagyunk, kell, hogy legyen egyház, különben nem tudnánk Krisztussal összekapcsolódni - értelmezi Kálvin álláspontját a holland teológus.⁶⁴⁵

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy Kálvin János az egyházfegyelem gyakorlásának szükségességét vallotta, a témáról gondolkodott, keresve a biblikus alapelveket és a gyakorlati alkalmazást. Fontosnak tartotta, hogy az egyház úgy működjön, hogy a világ felismerhesse a Krisztusról való tanúskodást. Ennek fényében ő nem csak elméletileg foglalkozott az egyházfegyelemmel, hanem gyakorolta is azt az általa vezetett egyházban.

⁶⁴⁰ BUSCH, 104.

⁶⁴¹ uo.

⁶⁴² i.m., 107.

⁶⁴³ i.m., 108.

⁶⁴⁴ SELDERHUIS, Herman J. (szerk.), *The Calvin Handbook*, William B. Eerdmans Publishing Group, Grand Rapids, MI, USA - Cambridge, UK, 2009, 323., saját fordítás.

⁶⁴⁵ uo.

Egyházfegyelem a Heidelbergi Kátében

A 85. kérdés közvetlenül ezzel a témával foglalkozik: „hogyan nyílik meg és zárul be a mennyország a keresztyén egyházfegyelemmel?”⁶⁴⁶ A hosszú és részletes válasz a Máté evangéliuma 18. részében leírt eljárást említi, és elmondja, hogy azokat, akik a több lépcsős figyelmeztetési folyamat végén is ellenállnak, ki kell zárni a gyülekezeti közösségből és az úrvacsora vételéből, és ennek következményeként Isten is kizárja az illetet a Mennyek Országából. Hozzáteszi, hogy ha az így fegyelmezettek ígéretet tesznek a megjavulásról, és ezt életükkel is bizonyítják, akkor vissza lehet őket fogadni.

4.2.5.2. Az egyházfegyelem baptista értelmezése

A gyülekezet a Baptista Hitvallásban

A hitvallás vonatkozó pontja Isten egyetemes egyházával és a helyi gyülekezettel foglalkozik. Kifejti, hogy „hisszük, hogy az újszövetségi gyülekezet azoknak az újjászületett és bemeztett hívőknek a közössége, akik Jézus Krisztust megváltójuknak elfogadják és az ő Igéje szerint élnek.”⁶⁴⁷ A baptista felfogás szerint a gyülekezetnek csak az újjászületett (megtért), és hitvalló keresztségben (bemeztésben) részesült, jelenleg is keresztyén életet élő személyek a tagjai. A hitvallás az igaz egyház ismertetőjegyeiként a következőket sorolja: „valljuk, hogy az újszövetségi gyülekezet nyilvánvaló ismertetőjegyei: a tiszta igehirdetés, a bemeztés és az úrvacsora Ige szerinti alkalmazása, az imádkozás és az éneklés, az önkéntes adakozás, a szeretetszolgálat és a gyülekezeti fegyelem.”⁶⁴⁸ Ez amellet, hogy a reformátori ismertetőjegyeket elismeri (az igehirdetés, a keresztség, az úrvacsora és az egyházfegyelem bibliai alapú gyakorlása), mellé tesz kevésbé teológiai indokoltágú, de a baptista hitgyakorlat szempontjából lényeges elemeket: az éneklést, az adakozás, a szeretetszolgálatot és az imádkozást. A dokumentum leszögezi azt is, hogy mikor mondható egy közösség Krisztus egyetemes egyháza részének. Így a helyi gyülekezetek „minden esetben, amikor a Szentírásra épülő hitelveiket a gyakorlatban következetesen megvalósítják, a láthatatlan közösség látható képmásai.”⁶⁴⁹

A Baptista Hitvallás tehát a lényeges, teológiai fogalmak által leírható ismertetőjegyek mellett nagy hangsúlyt helyez a gyülekezeti tagok hitvallásosságának konkrét megnyilvánulásaira. Ezek itt ugyanolyan fontos szerepet kapnak, mint a teológiai tételek. Ez érthető abból, hogy a magyarországi baptizmus elindulásakor leginkább az egyszerű hívő emberek hitre jutását, majd szolgálatba állását jelentette. A Magyarországi Baptista Egyház csak később alapozott a teológiai képzettséggel

⁶⁴⁶ A HEIDELBERGI KÁTÉ, 85. kérdés

⁶⁴⁷ BAPTISTA HITVALLÁS, 18.

⁶⁴⁸ uo.

⁶⁴⁹ uo.

rendelkező, tanult prédikátorok, lelkipásztorok missziói és gyülekezetépítő munkájára. A hitvallások így olyan tételeket igyekeztek megfogalmazni és a gyülekezeti tagok kezébe adni, amelyek könnyen érthető módon, és gyakorlatiasan mutatták be a Bibliára alapuló helyi gyülekezet ismerveit.

A hitvalló gyülekezet (tudatosan hitre jutott, és hitét nyilvánosan felvállaló, megvalló tagokból álló közösség) építésének céljából a baptista hitvallás bővebben tér ki arra, hogy kikből áll az ilyen közösség: újjászületett, megkeresztelt (bemerített) személyekből, akik nem csak egyszeri alkalommal fogadták el Jézus Krisztust megváltójukként, hanem folyamatosan is az Ő igéje szerint élik életüket. Ez utóbbi az egyházfegyelem kérdésével szoros kapcsolatban álló tétel.

Összegezve elmondható, hogy a baptista hitvallás egyházképe alapjaiban nem mond ellent a reformátori hitvallások tételeinek, csak hangsúlyozva a hitvalló tagokból álló helyi gyülekezet fontosságát, a krédót pragmatikusabban törekszik megfogalmazni.

Egyházfegyelem az úrvacsora során Moody dogmatikájában

Az amerikai rendszeres teológus az úrvacsora és az egyházfegyelem kérdést vizsgálja. Így ír erről:

„Az úrvacsorával kapcsolatos fegyelmezést ma már elhanyagoljuk, pedig olyan nagy buzgósággal gyakorolták a múlt évszázad baptistái. Az önvizsgálat szükséges gyakorlat, ha az újszövetségi jelentést fel akarjuk újból eleveníteni. Nemcsak buzgó imádságokat és bűnvallásokat kell gyakorolnunk, hanem mindenkinek meg kell vizsgálnia önmagát, hogy milyen a kapcsolata Krisztussal és keresztyén testvéreivel.”⁶⁵⁰

Moody, az iménti idézet fényében azt tartja lényegesnek, hogy rendezett hitéletű, bűneit megvallott személy vegyen részt az úrvacsorán. Ebben a kérdésben tehát az Ágostai Hitvallással, és a reformátorokkal egyetértésben nyilatkozik a baptista szerző.

Egyházfegyelem Almási dogmatikájában

Almási Mihály egyik könyve, a Hitünk igazságai⁶⁵¹, a legelterjedtebb hitvallás a magyar baptista gyülekezeti tagok között. Ennek az írásnak kibővített, részletesebb változata Almási Népszerű teológia röviden - Theologia popularis brevis⁶⁵² című munkája. E műben írja a szerző: „ideális gyülekezet lehet, de tökéletes nem...”⁶⁵³ Magyarázatában leírja, hogy a tökéletesség hiányát abban véli felfedezni, hogy egy baptista közösségben

⁶⁵⁰ MOODY, 383.

⁶⁵¹ ALMÁSI, Mihály, ifj., Hitünk igazságai, Magyarországi Baptista Egyház, Budapest, 1979.

⁶⁵² ALMÁSI, Mihály Dr., Népszerű teológia röviden - Theologia popularis brevis, Jó Pásztor Alapítvány, Budapest, 2003.

⁶⁵³ h. m., 129.

lehetnek beteg, haldokló tagok, sőt még képmutatók is, de a lényeg, hogy „...amint valami bűn kiderül, megindul a Biblia szerinti intés...”⁶⁵⁴ Az intés után fenytés, vagy ha ez sem segít, akkor kizárás következik. Almási tehát rámutat a baptista ekkleziológiai felfogás egyik sarkalatos pontjára: a gyülekezetet csakis a hitre-jutott, és jelenleg is hitben járó személyek alkotják, és mások nem lehetnek annak valós tagjai. Ennek megtartásában szükséges az egyházfegyelem gyakorlása.

4.2.5.3. A gyülekezethez tartozás fogalma és az egyházfegyelem a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

Warren így ír a témánk szempontjából alaplűnek számító könyvében, a *Céltudatos Gyülekezet* címet viselő művében:

„Csak a hívő ember tudja igazán magasztalni Istent. A dicsőtés a hívők felől irányul Istenhez. Az istentiszteleten Isten nevét magasztaljuk azzal, hogy kifejezzük szeretetünket és elkötelezettségünket iránta. A hitetlenek erre egyszerűen képtelenek... Isten iránt érzett szeretetünk kifejezésének sok helyénvaló formája van. Ilyen többek között az imádság, éneklés, hálaadás, ráfigyelés, adakozás, bizonyágtétel, az Igéjébe vetett bizalom, és az engedelmesség.”⁶⁵⁵

Ezekből a mondatokból egyértelműen látható, hogy a céltudatos koncepció megkülönbözteti az istentiszteleti alkalomon összegyűlt emberek között a hívők csoportját, akik valóban a gyülekezetet alkotják, és azokat, akik nem tartoznak a *gyülekezetbe*, csak a *tömeg* részei. Ez utóbbiak nem képesek Istent imádni, dicsőíteni, és nem is elkötelezettek Őhöz. Ők csak szemlélni képesek az igaz egyházat alkotó hívő emberek istentiszteletét, Isten-imádatát.⁶⁵⁶

A szerző tudatosan különbséget tesz tehát az igaz egyházba tartozó hívő emberek és az istentiszteleti esemény során velük egy templomban, imaházban lévő, de Isten népébe nem tartozó személyek között. Warren terminológiájában ez a különbség a *tömeg* és a *gyülekezet* kifejezésekkel kerül leírásra.

Minden gyülekezet egy adott lakóközösségben, településen működik: egy városban, községben, ahol emberek százai és ezrei élnek. A gyülekezet különféle aktivitásokkal éri el ezt a tömeget, amelyet a céltudatos mozgalomban „hídépítő” eseményeknek neveznek. Amikor kiépül az ilyen módon elindított kapcsolatok sokasága, elkezdődhet ezen, a lakóközösségbe tartozók gyülekezetbe való meghívása, majd beintegrálása. Első feladat a gyülekezetépítés során egy úgynevezett „tömeg”, azaz egy széles látogatói bázis kialakítása Warren szerint. Ezt a csoportot a magyar

⁶⁵⁴ uo.

⁶⁵⁵ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 235-236.

⁶⁵⁶ i. m., 237.

baptisták például „barátkozók körének” nevezik, mások „látogatóknak”. Azon személyek, akik ebbe a körbe tartoznak, még nem gyülekezeti tagok, de kisebb-nagyobb rendszerességgel megfordulnak a gyülekezetben, és vonzódnak ahhoz. Warren azt jelöli meg a következő feladatként, hogy ebből a *tömegeből* létrejöjjön maga a *gyülekezet*, a hívők közössége, azaz az igaz egyház. „Az asszimiláció az a feladat, melynek során az embereket eljuttatjuk a gyülekezetről való ismerettől a gyülekezetbe való járáson át a gyülekezetben való aktív részvételig”⁶⁵⁷ - írja. Jelentős tény, hogy Warren ezen a ponton komoly kritikát gyakorol az Egyesült Államokban kialakult, elkötelezettség nélküli gyülekezeti tagságra: „sok amerikai keresztyén van, akikre a »sodródó hívő« kifejezést lehetne használni,... identitás, felelősségvállalás, és elkötelezettség nélkül csapong egyik gyülekezetből a másikba. Ez Amerika féktelen individualizmusának egyenes következménye.”⁶⁵⁸ Warren saját gyülekezetében, és az egész mozgalomban alapvető fontosságú műként használt könyvében szembe megy ezzel a folyamattal, és hangsúlyozza a szoros, fegyelmezett, elkötelezett gyülekezetbe-tartozást.

A Saddlebacki Gyülekezetben éppen ezért kötelező a tagságra felkészítő tanfolyam elvégzése mindenki számára, aki nem csak a tömeghez szeretne tartozni, hanem a gyülekezethez is. Ez az úgynevezett 101-es kurzus, és többek között olyan témákkal foglalkozik, mint a megváltás, meggyőződés arról, hogy keresztyének vagyunk-e valóban, stb.⁶⁵⁹ Hangsúlyos pont a Tagsági Szövetség, amely során a hívők elkötelezik magukat Krisztusnak, és a gyülekezeti családnak. Két igevers kerül idézésre ezen pont alátámasztására: „...hanem polgártársai (vagytok) a szenteknek és háza népe Istennek” (Ef 2,19), és „mert ahogy egy testnek sok tagja van, de nem minden tagnak ugyanaz a feladata, úgy sokan egy test vagyunk a Krisztusban, egyenként pedig egymásnak tagjai” (Róm 12,4-5).⁶⁶⁰

A gyakorlatban az egyházfegyelem alapját képező *Tagsági Szövetség* nyilatkozatát kéri aláírni a gyülekezetben mindazoktól, akik tagként szeretnének a gyülekezetben lenni. Ennek témái, és hivatkozott igeversei a következők:

- „1. Őrizni fogom a gyülekezetem egységét azáltal, hogy
- ... szeretettel fordulok a többi tag felé
- ... nem pletykálok
- ... követem a vezetőket

Róm 15,5-7: „A békességes tűrésnek és vigasztalásnak Istene pedig adja néktek, hogy ugyanazon indulat legyen bennetek egymás iránt Krisztus Jézus szerint: Hogy egy szívvel, egy szájjal dicsőítsétek az Istent és a mi Urunk Jézus Krisztusnak

⁶⁵⁷ i. m., 301.

⁶⁵⁸ uo.

⁶⁵⁹ i.m., 309.

⁶⁶⁰ WARREN, Rick, Fedezzük fel a gyülekezeti tagságot! 101-es kurzus, letölthető dokumentum, <http://www.celtudatos.hu/celtudatos/Letoltesek.html>, letöltés ideje: 2012. október 11.

Atyját. Azért fogadjátok be egymást, miképpen Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére.”

1Pét 1,22: „Lelketeket az igazság iránt való engedelmisségben képmutatás nélkül való atyafiúi szeretetre tisztítván meg a Lélek által, egymást tiszta szívből buzgón szeressétek.”

Eféz 4,29: „Semmi romlott beszéd a ti szátokból ki ne származzék, hanem csak a mely hasznos a szükséges építésre, hogy áldásos legyen a hallgatóknak.”

Zsid 13,17: „Engedelmeskedjete elöljáróitoknak és fogadjatok szót, mert ők vigyáznak lelkeitekre, mint számadók; hogy ezt örömmel tegyétek és nem bánkódva, mert ez néktek nem használ.”

2. Részt vállalom a gyülekezet felelősségéből azzal, hogy

... imádkozom a növekedéséért

... hívogatom a kívülállókat

... szeretettel veszem körül az érdeklődő látogatókat

1Thesz 1,2: „Hálát adunk az Istennek mindenkor mindnyájatokért, emlékeztvén rólatok a mi imádságainkban.”

Lk 14,23: „Akkor monda az úr a szolgának: Eredj el az utakra és a sövényekhez, és kényszeríts bejönni mindenkit, hogy megteljen az én házam.”

Róm 15,7: „Azért fogadjátok be egymást, miképpen Krisztus is befogadott minket az Isten dicsőségére.”

3. Támogatom a gyülekezetem szolgálatát azáltal, hogy

... kibontakoztatom az adottságaimat és képességeimet

... lelkipásztoraim kiképeznek a szolgálatra

... szolgálatkész hozzáállást igyekszek kialakítani

1Pét 4,10: „Ki-ki amint kegyelmi ajándékot kapott, úgy sáfárkodjatok azzal egymásnak, mint Isten sokféle kegyelmének jó sáfárai.”

Eféz 4,11-12: „És Ő adott némelyeket apostolokul, némelyeket prófétácul, némelyeket evangélistácul, némelyeket pedig pásztorokul és tanítócul: a szentek tökéletesítése céljából szolgálat munkájára, a Krisztus testének építésére.”

Fil 2,3-5;7: „Semmit nem cselekedvén versengésből, sem hiábavaló dicsőségből, hanem alázatosan egymást különbeknek tartván ti magatoknál. Ne nézze ki-ki a maga hasznát, hanem mindenki a másokét is. Annak okáért az az indulat legyen bennetek, mely volt a Krisztus Jézusban is... aki önmagát

megüresítette, szolgálai formát vett föl, emberekhez hasonlóvá lett.”

4. Hozzájárulok a gyülekezetem bizonyágtételéhez azzal, hogy

... hűségese részt veszek az alkalmakon

... Istennek tetsző életet élek

... rendszeresen adakozok

Zsid 10,25: „El nem hagyván a magunk gyülekezetét, a miképpen szokásuk némelyeknek, hanem intvén egymást annyival inkább, mivel látjátok, hogy ama nap közelget.”

Fil 1,27: “Csakhogy a Krisztus evangéliumához méltóan viseljétek magatokat, hogy akár oda menvén és látván titeket, akár távol lévén, azt halljam dolgaitok felől, hogy megálltok egy lélekben, egy érzéssel viaskodván az evangélium hitéért.”

2Kor 9,5-6: „Szükségesnek véltem azért utasítani az atyafiakat, hogy előre menjenek el hozzátok, és készítsék el előre a ti előre megígért adományotokat, hogy az úgy legyen készen, mint adomány, és nem mint ragadomány. Azt mondom pedig: A ki szűken vet, szűken is arat; és a ki bőven vet, bőven is arat.”

3Móz 27,30: „A földnek minden tizede, a föld vetéséből, a fa gyümölcséből az Úré; szentség az az Úrnak.”⁶⁶¹

Európai szemmel olvasva ezeket a sorokat erős benyomásunk keletkezhet azzal kapcsolatban, hogy Warren előszeretettel használja a marketing és a szervezet-építés világi megoldásait. Az idézett nyilatkozat nem titkolt célja az, hogy a gyülekezeti tagokat szorosán egyben tartsa, és a vezetés céljait és módszereit megszilárdítsa. Sokkal kevesebb szó esik ebben az iratban a személyes hitbeli növekedésről. Látni kell azonban emellett azt, hogy a Saddlebeck-i gyülekezetben - és egyre inkább minden, a mozgalomba tartozó helyi gyülekezetben, például Magyarországon is - négy alapos tanfolyam kerül megrendezésre periodikusan, az egyéni hitbeli növekedés elősegítése érdekében. Ezek a gyülekezeti tagságra, a tanítvánnyá-válásra, a gyülekezetben való szolgálatra, végül a misszióra, evangélizációra felkészítő bibliaóra sorozatok (*101, 201, 301, 401-es tanfolyam* néven). Ezek részletes bibliai alapvetéssel, egy lelkipásztor vezetésével zajló kurzusok, amelyek szintén egy-egy elkötelezettségi nyilatkozat aláírásával érnek véget.

A Tagsági Szövetség pontjai kétséget kizáróan mutatják, hogy a mozgalom az újjászületett, és a gyülekezet kötelékébe elkötelezetten tartozni akaró, a gyülekezeti

⁶⁶¹ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 311-312.

fegyelmet felvállaló, érett hívőséget hirdeti és támogatja. Ez nem csak a Saddleback Gyülekezetre igaz, hanem a koncepció alapján szolgáló más, helyi közösségekre is.⁶⁶²

A fent idézett nyilatkozat hármas pontja nagyon részletes kifejtést kap Warren műveiben. Lelki ajándékaink felfedezése, azok használata a többi testvér és a gyülekezet javára - a Céltudatos Gyülekezet című könyv ötödik részének központi mondanivalója. A 19. fejezetben részletesen olvashatunk ennek folyamatáról is. Warren szerint „minden hívő ember egyben szolgáló is... minden hívőnek szolgálatra van elhívása”⁶⁶³ és „egymásra vagyunk utalva.”⁶⁶⁴ A Heidelbergi Káté megfogalmazása erről így olvasható: „... mindenki kötelességének kell ismerje, hogy ajándékaival a többi tagok javára és üdvösségére készséggel és örömmel szolgáljon.”⁶⁶⁵ A Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban ez az elv olyan fontos, hogy a négy nagy, a teljes hívő életet felölelő alaptanfolyamok egyike kizárólag ezzel foglalkozik. Ez az úgynevezett 301-es kurzus, „Szolgálatom felfedezése”⁶⁶⁶ címmel. Ezen tanfolyam, és a hozzá rendelt munkafüzet nagy része a kátéban is említett lelki ajándékok felfedezésében, illetve azok, a többi tag felé való, a gyülekezet érdekében történő használatában segít.

A céltudatos koncepció harmóniában van az egyház fogalmának baptista értelmezésével abban, hogy a gyülekezetet az újjászületett hívő emberek alkotják. A gyakorlati megvalósítás területén azonban vannak eltérések. Példának említjük, hogy amíg a baptista gyülekezetekben hazánkban általában csak azok szolgálhatnak bármilyen jellegű szolgálattal, akik a gyülekezet tagjai, addig Warren arra biztat bennünket, hogy a nem-lelki jellegű szolgálatokba bátran vonjuk be azokat, akik még nem jutottak hitre, így sem megkeresztelve nincsenek, sem gyülekezeti tagsággal nem bírnak. Ez azonban hangsúlyozottan csak egyszerűbb, nem lelki és nem vezetési feladatokra szól. Warren tiszteletes éppen azt hangsúlyozza, hogy a szolgálatban való elindulás „első lépése: ajánld fel magad Istennek!”⁶⁶⁷ A szolgálatra történő felkészítés tanfolyama - a 301-es - feltételezi, hogy előtte már az illető hitre-jutott, elvégezte a 101-es, a tagságra felkészítő képzést, majd a 201-es, az érett hívő életre szólót, amely a tanítvánnyá válásban segít, és csak ezután kapcsolódik be a szolgálatba.

4.2.6. A lelki ajándékok használata

Az ekkleziológia egyik fontos eleme a gyülekezeti tagság részvétele a gyülekezet szolgálatában. Pál apostol így ír az efézusiaknak: „és ő adott némelyeket apostolokul,

⁶⁶² Jelen dolgozat írója is, mint a debreceni Szentháromság (Trinity) Baptista Gyülekezet alapító lelkipásztora, ezt a nyilatkozatot használta gyülekezetépítő szolgálata során (2009-2014). Ebben a gyülekezetben a Szentírás mellett ez, az úgynevezett Tagi Elkötelezettségi Nyilatkozat képezi a gyülekezethez tartozás és az egyházfegyelem alapját mindmáig.

⁶⁶³ WARREN, Céltudatos gyülekezet, 356.

⁶⁶⁴ i. m., 357.

⁶⁶⁵ A HEILDELBERGI KÁTÉ, 55. kérdés.

⁶⁶⁶ WARREN, Rick, Szolgálatom felfedezése, 301-es kurzus, letölthető dokumentum, <http://www.celtudatos.hu/celtudatos/Letoltesek.html>, letöltés ideje: 2012. október 12.

⁶⁶⁷ uo.

másokat prófétául, ismét másokat evangélistául, vagy pásztorokul és tanítóul, hogy felkészítse a szenteket a szolgálat végzésére, a Krisztus testének építésére” (Ef 4,11-12). A „szentek”, a gyülekezeti tagok feladata a szolgálat végzése és az eklézsia építése. Isten lelki ajándékokat, karizmákat ad ezen feladatok hathatós elvégzésére.

A következőkben a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom erről vallott felfogását és alkalmazott gyakorlatát elemezzük ki. Módszerünk továbbra is változatlan: a református és baptista hittételek áttekintésével kezdünk, hogy azután ezekhez viszonyítsuk Warren tanítását.

4.2.6.1. A lelki ajándékok református megközelítése

A lelki ajándékok Kálvin Institutiojában

Mindenek előtt fontos azt megérteni, hogy Kálvin, az általa gyakran használt *kegyelmi ajándék*, *kegyelemajándék* kifejezés alatt ritkábban érti a karizmákat, és gyakrabban mindazt, amit Istentől kapunk az Ő kegyelme által: a hitet, a bűnbocsánatot, az üdvösséget, az örök életet. A sákramentumokról szóló tanításában írja ennek példaként: „...nincs más szerepük, mint az Isten igéjének, vagyis az, hogy felajánlják nekünk és élénk tárják Krisztust és Őbenne a mennyei kegyelem gazdag ajándékait.”⁶⁶⁸

A kegyelem ajándékainak ilyen, tág értelemben vett használata azonban nem jelenti azt őnála, hogy Kálvin ne hinne a karizmákban. Kijelenti, hogy „...nem tagadjuk azt, hogy egyeseknek különböző kegyelmi ajándékaik vannak (amiképpen Pál is azt tanítja, hogy a Lélek ajándékaiban különbség van és különféleképpen osztattak el).”⁶⁶⁹ A reformátor gyakran hivatkozik arra, hogy ezek mindig Isten Szentlelkének ajándékai, és csakis az Ő jóvoltából kaphattuk meg őket.

Nagy hangsúlyt kap továbbá Kálvinnál a kegyelmi ajándékok célja: azok a gyülekezet építésére adattak, és szeretetben gyakorolandóak. Pál apostol erről való tanítására hivatkozva így érvel: „...a jobbakat keressék, vagyis azokat, amelyekből több haszon hárul az Isten egyházára, hozzáteszi, hogy ezen felül egy még kiválóbb utat mutat nekik: mindezek az ajándékok, bármily kiváló is magukban véve, mégis semmik, ha nem állanak a szeretet szolgálatában; mert mind az egyház építésére adattak, és ha nem erre a célra fordítatnak, elvesztik az értéküket.”⁶⁷⁰ A „hit” és az „erő” karizmáiról szólva kifejti, hogy veszély is rejlik ezekben a karizmákban, mert azokkal „bárki vissza is élhet, éppúgy mint a nyelveken szólás ajándékával, vagy a prófétálással, vagy más kegyelmi ajándékokkal...”⁶⁷¹

⁶⁶⁸ KÁLVIN, Kálvin János Institutioja, 133.

⁶⁶⁹ i. m., 92.

⁶⁷⁰ i. m., 96.

⁶⁷¹ uo.

A lelki ajándékok a Heidelbergi Kátéban

A káté Isten ajándékait, a Szentlélek ajándékait Kálvinhoz hasonlóan sokkal tágabb értelemben említi, mint sem csak a szűk értelemben vett *kegyelmi ajándékokat*. Jó példa erre a következő megfogalmazás: „...örök igazságot és üdvösséget ajándékozik, ingyen kegyelméből...”⁶⁷²

Témánk szempontjából érdekesebb az 51. kérdés: „mit használ nekünk a mi Fejünknek, Krisztusnak ez a dicsősége?” A felelet, (első felében) arra mutat rá, hogy Krisztustól, a Szentlélek által jutnak el hozzánk a kegyelmi ajándékok: „... Szent Lelke által mibelénk, tagjaiba mennyei ajándékokat áraszt alá.”⁶⁷³ Hasonlóan néhány kérdéssel később ezt olvassuk: „... a hívők, mint tagok, együttesen és egyenként is, részesei Krisztusnak és minden Ő javainak és ajándékainak. Másodsorban, hogy mindenki kötelességének ismerje, hogy ajándékait készséggel és örömmel fordítsa a többi tag javára és üdvösségére.”⁶⁷⁴ Azaz a hitvallás ugyanazon az úton halad mint Kálvin: a hívők által egyénileg megkapott lelki ajándékok egymás, és főként a gyülekezet hasznára történő alkalmazását sürgeti.

A lelki ajándékok Török dogmatikájában

Török az egyház tulajdonságjelzőiről szóló pontja alatt, az egyház egységéről szólva írja: „a sokféle lelki ajándéknak egyetlen cél szolgálatában kell állnia, hiszen ténylegesen a feltámadott Krisztusból ered valamennyi. Az ajándékozó Krisztus pedig a Fő, akinek mi mindnyájan a tagjai vagyunk.”⁶⁷⁵ A lelki ajándékok témakörének nagy figyelmet szentel, és elsősorban a közösségre gyakorolt hatásukat vizsgálja, tovább haladva az előzőekben vizsgált református művek által kijelölt irányban. Ismerteti a lelki ajándékok sokféleségét, ismét kiemelve a gyülekezet építésére való felhasználásukat, és a másik kálvini elemet, a szeretetet. Az ajándékok sokfélék - írja, - „egy dologban mégis megegyeznek egymással: sohasem magánhasználatra valók, de nem is egy általunk kiszemelt, zárt kör számára, hanem közhaszonra valók, egyetemes szolgálatra. Ennek a szolgálatnak is meghatározója a szeretet.”⁶⁷⁶

Török határozott megjegyzést tesz a karizmák mai létezésével kapcsolatban: „éppen a veszedelmes lehetőségek láttán a teológusok hajlamosak arra, hogy a lelki ajándékok ritkább vagy különösebb eseteit az első időkre, az ősgyülekezetre korlátozzák, mintha Istennek Lelke túrne efféle korlátozást. A Szentléleknek azóta is, ma is vannak ajándékai, amelyekkel embereket egy időre vagy tartósan felruház.”⁶⁷⁷ Vizsgálódásunk szempontjából lényeges kitétel ez, mert Warren a Céltudatos

⁶⁷² A HEILDELBERGI KÁTÉ, 21. kérdés.

⁶⁷³ i. m., 51. kérdés.

⁶⁷⁴ i. m., 55. kérdés.

⁶⁷⁵ TÖRÖK, 213.

⁶⁷⁶ i. m., 217.

⁶⁷⁷ i. m., 216.

Gyülekezet Mozgalomban szintén kiemelt szerepet ad a lelki ajándékok használatának, mint amelyek ma is léteznek, és amelyek által a gyülekezeti tagok aktív résztvevőivé válnak testvéri közösségük szolgálatának.

4.2.6.2. A lelki ajándékok baptista megközelítése

A lelki ajándékok a Baptista Hitvallásban

A hitvallás kilencedik pontjában, *A Szentlélek munkája* címszó alatt foglalkozik a kegyelmi ajándékok kérdésével. Így fogalmaz:

„A Szentlélek Isten dicsőségére, Krisztus testének építésére, a gyülekezet tagjainak tökéletesbítésére kegyelmi ajándékokat oszt megváltott és megszentelt gyermekeinek. A Szentlélek ezeket az adományokat bölcs elhatározásának megfelelően ajándékozza azoknak, akik erre törekednek. Senki sem kapja meg a kegyelmi javak összességét. Ezért szükséges, hogy a tagok – anélkül, hogy a gyülekezet jó rendjét megzavarnák – alázatosan és mégis készségesen szolgáljanak egymásnak a sáfárságra nekik adott lelki ajándékokkal.”⁶⁷⁸

Tartalmilag egyező ez a református állásfoglalással: az egymás felé való szolgálat, a gyülekezet építése van a fókuszában, és bár a *szeretet* szó itt nem szerepel a megfogalmazásban, de mindenképpen kiérthető az a mondatból, és semmiképpen sem áll szemben azokkal.

Érdeemes megfigyelni, hogy a hitvallás kiemeli annak tényét, hogy nem létezik olyan személy, aki minden lelki ajándékkal rendelkezne. Ennek igei alapja a hitvallás lábjegyzete szerint az 1Kor 12,8-10 és a 29-30. vers: „mert némelyik a Lélek által a bölcsesség igéjét kapta, a másik az ismeret igéjét, ugyanazon Lélek által. Egyik ugyanattól a Lélektől a hitet, a másik ugyanazon Lélek által a gyógyítások kegyelmi ajándékait. Van, aki az isteni erők munkáit vagy a prófétálást kapta; van, aki lelkek megkülönböztetését, a nyelveken való szólást, vagy pedig a nyelveken való szólás magyarázását kapta. ... Mindnyájan apostolok? Mindnyájan próféták? Mindnyájan tanítók? Mindenki van csodatevő erő? Mindenki rendelkezik a gyógyítás kegyelmi ajándékával? Mindnyájan szólnak nyelveken? Mindnyájan meg tudják azt magyarázni?”

A gyülekezetben tehát nem egy-egy szuper-keresztyén ténykedik csak, aki Istentől való felruházottsága alapján képes lenne minden szolgálat elvégzésére. Éppen ellenkezőleg: a lekipásztor a gyülekezeti tagokkal együtt végzi a szolgálatot, hiszen sokan kaptak sokféle ajándékot Istentől azért, hogy azokat a gyülekezet érdekében, direktben Isten felé vagy egymás felé, szeretetben használják.

⁶⁷⁸ BAPTISTA HITVALLÁS, 39.

A lelki ajándékok Moody dogmatikájában

Moody mindenképp előttr azt tartja fontosnak tisztázni, hogy más a Lélek ajándéka, és a Lélek ajándékai: „a Lélek ajándékai (chariszmata) nem azonosak a Lélek ajándékával (dórea), mivel az elsőt a Lélek adja, míg a második maga a Lélek. A kharizma kifejezés Pál iratain kívül csak Philónál (De leg. alleg. iii. 30) és az 1Pt 4:10-ben található, és a Lélek által az egyház szolgálatára adott képességeket írja körül (1Kor 1:7; 12:4, 9, 30-31; Róm 12:6; Ef 4:11).”⁶⁷⁹ Az eddig megismert protestáns felfogásokhoz hasonlóan ő is hamar rátér a karizmák sarkalatos kérdésére: „Isten ezeket az ajándékokat a szentek oktatására és Krisztus testének, az egyháznak az építésére adta.”⁶⁸⁰

Ezek után Moody ismerteti a lelki ajándékokat az 1Kor 12,8-10, 28-30, Róm 12,6-8 és az Ef 4,11alapján. Egyéni és lényeges vonás, hogy a karizmákat egybekapcsolja a kheirotonia, azaz a kirendelés kérdéskörével. Érvelésének lényege, hogy az újszövetségi iratokban szereplő gyülekezetekben élő testvérek kegyelmi ajándékait felismerve a gyülekezet ki is rendelte őket az adott ajándékhoz illő szolgálatra, szolgálati pozícióra.

A lelki ajándékok Almási dogmatikájában

A baptista dogmatikus könyvének *Mit tanít a keresztyénség a Szentlélekről?* című fejezetében a lelki ajándékokkal kapcsolatban csupán idézi a baptista hitvallás ide vonatkozó pontjait, saját véleményének hozzáfűzése nélkül. Ezután hosszabb fejtegetésbe bocsátkozik a *Szentlélek-keresztség* témájában. Itt jegyzi meg, hogy „a Szentlélekkel történő beteljesedés a helyes kifejezés.”⁶⁸¹ Példának említi Pál apostol életét, elmagyarázva, hogy mivel az apostol teljesen átadta magát Isten Szentlelkének, beteljesedett vele, „...a Lélek gyümölcsei és és ajándékai gazdagon megvoltak életében.”⁶⁸²

Almási könyvében nem szentel figyelmet a kegyelmi ajándékoknak egyik fejezetben sem, csak nagyon érintőlegesen említi őket, általában más témakör kapcsán, vagy a baptista hitvallást önmagában idézve. A gyülekezeti tagok szolgálatával kapcsolatban például ezt olvassuk, *A gyülekezet tagjai* című fejezetben: „a gyülekezet tisztségviselői a gyülekezetek szolgálatra elhívott tagjai közül kerülnek ki azáltal, hogy a közösség felismeri elhivatottságukat és megválasztja őket különféle tisztségekre.”⁶⁸³ Az elhivatottság alatt vélhetően a Szentlélektől kapott kegyelmi ajándékokra, és az azok által kijelölt szolgálati területre gondol.

⁶⁷⁹ MOODY, 363.

⁶⁸⁰ i. m., 367.

⁶⁸¹ ALMÁSI, Mihály, Népszerű teológia röviden, 118.

⁶⁸² uo.

⁶⁸³ i. m., 169.

4.2.6.3. A lelki ajándékok a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomban

A mozgalom egyik fontos dokumentuma a Tagsági Szövetség, amely az egyik sarokköve a Céltudatos Gyülekezet című könyv *Hogyan lesznek a látogatókból tagok?* című fejezetben leírt stratégiának. Warren gyülekezetében ezt a dokumentumot írják alá azok a hívők, akik látogatóból a helyi gyülekezet tagjaivá kívánnak válni.⁶⁸⁴ Ennek a nyilatkozatnak a harmadik pontja mondja el azt, hogy egy gyülekezeti tag milyen módon tud részt venni a szolgálatban. Többek között az által, hogy vállalja: „... kibontakoztatom az adottságaimat és képességeimet...”⁶⁸⁵ Igei alátámasztásul két igevers kerül idézésre a dokumentumban, amelyek kétség kívül beazonosítják azt, hogy itt az Isten Szentlelkétől kapható kegyelmi ajándékokról van szó. Ezek az igeversék: „ki milyen lelki ajándékot kapott, úgy szolgáljatok azzal egymásnak, mint Isten sokféle kegyelmének jó sáfárai” (1Pét 4,10), és „és ő adott némelyeket apostolokul, másokat prófétákul, ismét másokat evangélistákul, vagy pásztorokul és tanítókul, hogy felkészítse a szenteket a szolgálat végzésére, a Krisztus testének építésére...” (Ef 4,11-12).

Ez a felfogás a lelki ajándékokkal való szolgálatról megegyezik azzal, amit a korábban tárgyalt református és baptista írásokban felismertünk: a gyülekezet hasznára kell ezeket az ajándékokat használni. A másik lényeges elem - ami Kálvinnál is hangsúlyos volt -, a kegyelmi ajándékok *szerezzel való használata* is jelen van a Saddleback Gyülekezet tagsági nyilatkozatában: „őrizni fogom a gyülekezetem egységét azáltal, hogy szeretettel fordulok a többi tag felé...”⁶⁸⁶ Bibliái alapul pedig a Róm 14,19 kerül idézésre: „azokra a dolgokra törekedjünk tehát, amelyek a békességet és egymás építését szolgálják.”

Warren hangsúlyozza a hívők egyetemes papságát⁶⁸⁷, és azt, hogy mindenkit szolgálatra hív el az Úr. Az elhívás irányát pedig a kegyelmi ajándék jelzi: „Saddlebackben azt tanítjuk, hogy minden keresztyén szolgálatra lett teremtve (lásd Ef 2,10), szolgálatra lett megváltva (lásd 2Tim 1,9), szolgálatra lett elhívva, (lásd 1Pét 2,9-10), szolgálatra lett megajándékozva (lásd 1Pét 4,10)...”⁶⁸⁸

A lelki ajándékok felfedezése

A céltudatos mozgalomban kiemelten nagy hangsúly esik arra, hogy Isten konkrét szolgálatokra tervezett, alkotott meg bennünket. Ő céllal hozott létre bennünket. Az ajándékkal kapcsolatban Warren szerint „a Biblia világosan tanítja, hogy Isten minden Őbenne hívőnek adott bizonyos lelki ajándékokat, hogy azokkal szolgáljon (lásd 1Kor

⁶⁸⁴ Lásd a 4.2.5.3. pont alatt.

⁶⁸⁵ WARREN, Céltudatos gyülekezet, 312.

⁶⁸⁶ i. m., 311.

⁶⁸⁷ i. m., 355.

⁶⁸⁸ i. m., 356.

12; Róm 8; Ef 4).”⁶⁸⁹ Ugyanakkor a lelkész szerint ez gyakran túlhangsúlyozásra kerül egyéb képességeink és adottságaink mellett. Így indokolja ezt: „a lelki ajándékok felfednek egy *részt* Isten akaratából szolgálatunkat illetően, de nem az egészszet.”⁶⁹⁰ Éppen ezért a mozgalomban az ember egészét feltáró S.H.A.P.E. tesztet részesítik előnyben annak érdekében, hogy valaki megtalálja Istentől való helyét és szolgálatát a gyülekezetben. A magyarországi mozgalom azt az A.L.K.A.T. betűszóval fordítja: ajándékok, lelkület, képességek, adott egyéniség, tapasztalat vagy ahogyan a mozgalom magyarországi képzésein szerepel: a szív ADOMÁNYA (miért lelkesedik az adott személy), a LELKI AJÁNDÉKOK, a KARAKTER (a jellem), ADOTTSÁGOK (például jó kézügyesség), és a TAPASZTALATOK (mindaz, amit eddig megtanult élete során a hívő ember).

Az A.L.K.A.T. teszt bevezetőjében Warren ír a sok egyházban használt, úgynevezett *lelki ajándék tesztek*ről. Ezek arra hivatottak, hogy feltárják egy hívő ember előtt a benne rejtőző lelki ajándékait, és ezáltal segítsen annak megértésében, hogy milyen irányba hívja őt a Szentlélek a gyülekezet szolgálatában. A lelkész szerint ezekkel éppen az a baj, hogy a hívő személy életének csak egyetlen részét veszik figyelembe, így nem alkalmazhatóak annak kiderítésére, hogy hogyan szolgálhatna gyümölcstermő módon. Azonban ő nem a megvizsgálást, a tesztelést veti el. Az említett A.L.K.A.T. teszt, amit Warren fejlesztett ki, ugyanerre a célra hivatott, csak az adott személyt holisztikusan, élete több területén méri fel.

Sundquist - aki Warren tanításainak egyik nagy ellenzője - nem ért egyet ezzel a felfogással. Mint írja, „habár vágyunk a Szentlélek ajándékaira, nem találunk egyetlen igeverset sem ami arra tanítana, hogy hogyan fedezzük azokat fel... Nem találok egyetlen olyan igeverset sem, és egyháztörténeti beszámolót sem, amely arról szólna, hogy a hívőknek gondot okozott volna lelki ajándékaik megtalálása. A hívők mindig megtalálták a lelki ajándékaikat az A.L.K.A.T. teszt nélkül is.”⁶⁹¹

Sokaknak idegen lehet az európai kultúrában szocializálódva az, hogy a mégoly mély lelki kérdéseket is, amint a Szentlélek kegyelmi ajándékai, Warren tesztek segítségével próbálja felderíteni. Ezen túlzott, amerikai pragmatikusság mellett megállapítható, hogy a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom felfogása a kegyelmi ajándékokkal kapcsolatban biblikus, és még az arról való gyakorlati tanításában is megegyezik a protestáns pontokkal.

⁶⁸⁹ i. m., 359.

⁶⁹⁰ uo., kiemelés az eredeti szövegben.

⁶⁹¹ 691 SUNDQUIST, James, Who’s driving the purpose driven church?, Rock Salt Publishing, Bethany, OK, USA, 2004, 130.

4.2.7. A Céltudatos Gyülekezet egyházi alkotott képe és gyakorlata kortárs ekkleziológiai kérdések fényében

Dolgozatunk korábbi fejezeteiben indokoltuk, hogy miért látjuk szükségesnek a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom magyarországi alkalmazhatóságának vizsgálatok az ekkleziológiai analízis elvégzését. Azon belül is azt láttuk a legszükségesebbnek, hogy a vizsgálat alapját a hitvallások jelentsék (református, baptista). A mozgalom missziológiai tervét pedig egy kortárs mű, Bosch könyve alapján elemeztük a harmadik fejezetben. Ebben a fejezetben emellett a kortárs ekkleziológia néhány kiemelt, témánk szempontjából releváns kérdésével is összevetjük Warren egyházra vonatkozó megnyilatkozásait. Mivel értekezésünk célja a Magyarországon történő alkalmazhatóság felderítése, így az alábbiakban magyar nyelven is megjelent, a témánkhoz szorosan kapcsolódó műveket használunk.

4.2.7.1. Az egyház a társadalmi átalakulás idejében

Társadalmunk alapvető átalakulásának évtizedeiben élünk. Dolgozatunk megírására a huszonegyedik században kerül sor, olyan emberek számára, akik életük egy részét még legtöbbször a huszadik század végén élték. Magunk és kortársaink óriási változások tanúi vagyunk. Sok minden változott meg környezetünkben, és még nincsen vége a nagy változási folyamatnak. Vajon mit jelent ez az egyház küldetésére nézve?

Az egyik ilyen lényegi, társadalmi átalakulás a *szekularizáció* folyamata. Ez ugyan nem új keletű jelenség, hiszen - amint Huber rámutat⁶⁹² - ennek gyökere a 11-12. században található, amikor is az egyház és a politikai hatalom egybekapcsolódása, illetve szétválasztásának lehetősége került a figyelem középpontjába. Mondhatjuk, hogy a szekularizáció hosszú folyamata azóta zajlik.

Newbigint is foglalkoztatta ez a kérdés. Ő arra mutatott rá, hogy az embereket a természetes közösségekhez kapcsoló kötelékek felbomlása (család, falu, munkatársi közösségek) okozta azt, hogy „a civilizáció tanúja lehetett annak, ahogyan a társadalom apró darabokra hullott szét.”⁶⁹³ Ennek következménye az, hogy mivel ma az ember letelepedhet bárhol, lecserélheti munkahelyét, szomszédjait és ismerőseit, sőt még a házastársát is (akár több alkalommal is élete során), ezért úgy gondolkodik, hogy többé semmiben sem kell hinnie, ami szilárd, állandó, örök. Mivel dolgozatunkban egy Amerikából induló gyülekezetépítési modellt vizsgálunk, lényegesnek tarjuk azt, amit Culver írt az imént említett jelenség egyik jól beazonosítható megjelenéséről: „...az

⁶⁹² HUBER, Wolfgang, *Az egyház a korszakváltás idején*, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2002, 36.

⁶⁹³ NEWBIGIN, Lesslie, *The Household of God*, Friendship Press, New York, 1964, 3-4.

USA nyugati államaiban magát a falu szót, ezt az ősi kifejezést a lakosság már nem is használja, kivéve, ha valami távoli, furcsa, egzotikus helyet ért alatta.”⁶⁹⁴ A települési kisközösségek megszűnőben vannak, és ez nem csak az Egyesült Államokra igaz. Az urbanizáció Magyarország életét is megváltoztatta.

Az emberek ilyen módon gyökértelessé váltak. Nem tartoznak valós közösségekbe, és már el is veszítették annak emlékét, hogy ennek milyen előnyei lehetnek. Ez óriási hatással volt - és van folyamatosan - az egyházakra is.

Úgy fogalmazhatunk, hogy mára a fent jelzett, komplex folyamat az egyházak és intézményeik szerepének radikális megváltozásához vezetett. Ma már a népesség jelentős százaléka tartja magát felekezeten kívülinek, azaz olyan személynek, aki névlegesen sem tartozik egyetlen egyházhoz sem. Ennek igen nagy jelentősége van. Ugyanakkor emellett számolni kell azzal is, amit Huber „*távolságtartó egyháztagságnak*” nevez, ami „...az egyházhoz tartozás sajátos formája, karakterisztikusan népegyházi jelenség...”⁶⁹⁵ Azokat érti ő ezen kifejezés alatt, akik meg tudják nevezni felekezetüket: azaz elméletben oda tartoznak, de az aktivitásuk nagyon minimális. Még csak nem is rendszeres templomba járók - szolgálatról pedig még kevésbé lehet beszélni esetükben. Az *individualizáció* karöltve halad ezzel: a hit és vallásosság területén is egyre többen vélekednek úgy, hogy ez a személyes magánügyük. Az így vélekedők nem is csatlakoznak szervezett vallási közösségekhez. Volf így fogalmaz: „az egyén ma nagy mértékben maga dönti el társadalmi szerepét... maga dönti el, mely intézményeknek és szervezeteknek kíván tagja lenni.”⁶⁹⁶ Nincsen ez másképpen az egyháztagsággal sem. Az egyén dönt ma nem csak arról, hogy részre kíván-e lenni az egyháznak, hanem arról is, hogy melyiknek. A hit besorolódott a teljes mértékben magánügynek tartott területek közé, mert a szekularizációs folyamat következményeként az „az egyén és Isten között történik”⁶⁹⁷. Az emberek éppen ezért úgy tekintenek az egyházhoz való tartozásra, mint ami egy opció ezzel kapcsolatban: igényelhető, ha szükségét érezzük, és figyelmen kívül hagyható, ha úgy tetszik nekünk.

„Közép-Európában az egyházak ez idő szerint ellenszéllel küszködnek”⁶⁹⁸ - összegzi az egyház térvesztésének jelenségét Huber. Ezért szükséges új utakat, megközelítési módokat találnunk, mert a hagyományos formák nemkívánatosnak minősülnek a társadalom jelentős hányada számára. Az egyházvezetésben is sokat tevékenykedett német teológus⁶⁹⁹ ezért nem csak az egyház krízisééről, hanem egy krízissorról beszél: *egyháztagsági, pénzügyi, munkatársi, az egyesülési folyamatot*

⁶⁹⁴ CULVER, 30.

⁶⁹⁵ HUBER, 51.

⁶⁹⁶ VOLF, 32.

⁶⁹⁷ i.m., 34.

⁶⁹⁸ i.m., 86.

⁶⁹⁹ Huber 2009-el befejezőleg a Német Evangélikus Egyház Berlin-Brandenburg-Silesian területének püspökeként szolgált.

*érintő, szervezeti, krízismenedzselési és orientációs krízisről.*⁷⁰⁰ Nem áll meg azonban a problémák sorolásánál. Ő megoldást is javasol. Többek között azt, hogy istentiszteleteinken *ünnepeljük Isten valóságosságát; fedezzük fel újra az emberek (gyülekezeti tagok) értékét; segítsük tagságunkat nagykorú hitre; és tápláljuk az emberekben a reménységet az egyház jövődjére nézve.*

Huber problémafelvetése és az általa javasolt megoldások összhangban állnak mindazzal, amit Warren a Céltudatos Gyülekezet című könyvében leír. A Saddlebacki Gyülekezet megalapítására a társadalmi átalakulások, a szekularizáció és az tömegek egyházaktól való elfordulása indította az amerikai lelkészt. Célcsoportját kezdettől fogva azok alkották, akik felekezeten kívüliek, illetve csak nominális keresztyénekként, passzívan, Huber terminológiájával élve „távolságtartó egyháztagokként” kapcsolódtak a hit világához.⁷⁰¹

A német teológus krízislistájához nagyon hasonló problémákra kíván reagálni Warren, amikor koncepciója kidolgozása során kiemelt figyelmet szentel az aktív egyháztagságnak, a pénzügyeknek, a munkatársak kiválasztásának, a kis- és nagyobb közösségekben való egyesülés fontosságának, a jól működő struktúra kiépítésének és a céltudatos (mindenben a Krisztustól kapott célokra irányuló) orientációnak.⁷⁰²

Hatch egy ezzel - és dolgozatunk átfogó témájával - szorosan kapcsolatba álló gondolatsort fogalmazott meg a Wheaton College magazinjában. Az ő érdeklődése arra irányult, hogy a fellazult társadalomban, a jelentőségüket veszített egyházak „piacán” hogyan jelenhet meg valaki, aki a még megmaradt igényekre könnyű válaszokat adhat. Véleménye szerint „jellemző ránk az, hogy olyan vezetőket választunk, akik a »vallási piacon« képesek tömegeket maguk köré gyűjteni. A gond azonban az, hogy ezek a vezetők nem feltétlenül alkalmasak egyházvezetőnek. Inkább azokhoz hasonlítanak, akik vezető politikai szerepre törekszenek, vagy akik valamilyen meghatározott cél elérése érdekében tömegeket tudnak megmozgatni.”⁷⁰³ Ebben az idézetben számos olyan kifejezés található, amelyek kitüntetett helyen szerepelnek Warren terminológiájában: tömeg, cél, sokaság magunk köré gyűjtése, tömegek megmozgatása. Ráadásul nem csak a kifejezések késztetnek bennünket arra, hogy Hatch gondolatai alapján a céltudatos mozgalomra gondoljunk, hanem az az élethelyzet is, amire itt a szerző utal: a gyökerét veszített társadalomban megjelennek olyan vezetők, akik ügyes módszerek segítségével hatásosan toboroznak és irányítanak tömegeket bizonyos célok felé. Warren tiszteletesre is ez lenne igaz? Jogosak lennének Hutchings vádjai, hogy a kaliforniai „megagyülekezet” pásztora nem egy krisztusi, bibliai alapokon álló (egyházi) vezető, hanem teljesen más motivációk által vezérelt ember?⁷⁰⁴ Az

⁷⁰⁰ i.m., 205-210.

⁷⁰¹ Lásd a 2.4.2.2. pont alatt.

⁷⁰² Lásd a 2.4.2.3. pont alatt.

⁷⁰³ HATCH, Nathan O., Wheaton College Alumni Magazine, Wheaton, Illinois, USA, Summer Edition, 1999, 10-11., in: CULVER, 31.

⁷⁰⁴ Lásd a 4.1.2.1. pont alatt.

ekkléziológia jelenleg fontossá vált területein történő vizsgálat segítségünkre lehet a válasz megtalálásában. A következőkben ezt fogjuk megtenni.

4.2.7.2. A közép-kelet-európai és az amerikai társadalmi közeg eltérései

Jenkins mutat rá, hogy az amerikai keresztyének (különösen is a *konzervatívok* és az *evangélikálok*) egyházaik erős hanyatlását vélik felfedezni hazájukban, míg a liberálisok azon aggódnak, hogy így is túlságosan erős az amerikai „teokrácia”. Mindeközben az európai országok hívői csodálják az USA-ban működő gyülekezetek szárnyalását, saját hitéletük beteg vagy haldokló voltán szomorkodva.⁷⁰⁵ Warren gyülekezetalapítási vágyának is az volt a motivátora, hogy látta az egyházak háttérbeszorulását környezetében. „Amerikára koncentrálunk” - írja alapművének egyik alcímében.⁷⁰⁶ Modelljét a szekularizációs folyamat által visszaesett amerikai keresztyén gyülekezetek újra-energizálása érdekében alkotta meg.

Európa azonban sokkal rosszabb helyzetben van. Bármely, ezen a területen kikutatható mérőszám ezt mutatja. Például, egy felmérés során, az „a vallás nagyon fontos szerepet játszik az életemben” kijelentést a vizsgált európaiak 21%-a tartotta önmagára nézve igaznak, míg ez az USA-ra nézve 60%.⁷⁰⁷ Ha pedig Nyugat- és Kelet-Közép-Európát, hazánk térségét hasonlítjuk össze, akkor azt találjuk, hogy a volt szocialista országokban (így Magyarországon is) még egy másik szekularizációval is számolnunk kell. Nálunk a világban végbement, globális szekularizáció mellett még ezzel a másik tényezővel is számolnunk kell, amit a szocialista társadalmi rendszer okozott. Ez *dupla szekularizációs hatást* jelent.

Tomka így ír erről:

„Kelet-Közép-Európa két nagy társadalomtörténeti törés után jutott mai helyzetébe. A második világháború vége és a kommunista hatalomátvétel döntő változásokkal járó, mesterséges társadalmi kísérlet kezdete. Ez a kísérlet megbukott. 1989 egy újabb törés éve. A társadalmi-gazdasági viszonyok ismét alapvetően átalakultak. Nem csak a politika, hanem a társadalom rendje és szerveződése terén is három különböző rendszer követi egymást.”⁷⁰⁸

⁷⁰⁵ JENKINS, Philip, *God's Continent - Christianity, Islam, and Europe's religious crisis*, Oxford University Press, Oxford, UK, 2007, 26.

⁷⁰⁶ Warren, *Céltudatos Gyülekezet*, 37.

⁷⁰⁷ JENKINS, 27.

⁷⁰⁸ TOMKA, Miklós, *Vallásosság kelet-közép-európában - tények és értelmezések*, Szociológiai Szemle, Budapest, 2009/3, 65.

Ezek a törések nyilvánvalóan országunk életének egészére nézve alapvető hatásokkal jártak. Az egyházak működésére nézve szintén. A második világháború végéig az egyházak a magyar társadalom meghatározó fontosságú tényezői közé tartoztak. A szocialista rendszer alatt üldözöttekké és elnyomottakká váltak, végül a rendszerváltást követően a vallás „...újra közéleti tényező, amelynek pontos helye és szerepe azonban még nem véglegesült.”⁷⁰⁹

Így látjuk magunk is: az egyházak ismét szabadon szolgálhatnak, *közéleti tényezők*, de a múlt nem tért vissza egycsapásra. Jenkins 2007-ben írt művében hazánkról is említést tesz: „ma, a volt szovjet blokk néhány országa oly annyira szekularizált, mint Hollandia, ha nem még inkább: Magyarország, a Cseh Köztársaság, Észtország, és a korábbi Kelet-Németország felnőtt lakosságának nagy százaléka vallja magát nem vallásosnak.”⁷¹⁰ A szekularizáció tehát nem csak abban az értelmében érte el nemzetünket, hogy modernizálódott a társadalmunk (társadalomelméleti értelmezés), hanem úgy is, hogy a vallás a társadalom és az egyes ember életében betöltött szerepe jelentősen visszaesett.⁷¹¹ Tomka rámutat arra, hogy a társadalom makro-rendszereinek folyamatos fejlődése, egyre inkább részekre való tagolódása magában hordozza a vallás térvesztését is. A következőképpen vezeti le ennek folyamatát:

„A differenciálódás és szegmentálódás velejárója a részterületek egyenkénti öntörvényűségének megerősödése... Ebben a folyamatban minden ideológia leértékelődik, a korábban általános szemléleti és életviteli modellként érvényesülő vallás is elveszíti univerzális szerepét és társadalmilag kötelező jellegét, és ennek következtében szerepe mikro-szinten, az individuumok életében is megváltozik: egyrészt befolyása az élet bizonyos területeire korlátozódik, másrészt csupán az emberek egy része számára marad jelentősége, azaz a hívek száma csökken.”

Ez a szekularizáció globális megjelenési formájának pontos leírása véleményünk szerint. Ez nem korlátozódik hazánkra, vagy térségünk többi, volt szocialista országára. Ez így zajlott le (és zajlik jelenleg is) Nyugat-Európában, és az Egyesült Államokban is.

Ami a magyarországi társadalomban történt szekularizációs folyamat sajátja az USA-hoz képest, az a másik szekularizációs hatás, amit a korábbi, szocialista társadalmi berendezkedés okozott. Az egyének életében az egyházak szerepének tudatosan, államilag irányított háttérbeszorítása abban jelent meg, hogy távol tartotta őket hitük gyakorlásától. Nagy számban még a népegyházakba tartozó egyháztagnak sem gyakorolták hitüket aktívan. A hitvalló egyháztagságot hirdető közösségek, mint például

⁷⁰⁹ uo.

⁷¹⁰ JENKINS, 29., saját fordítás.

⁷¹¹ TOMKA, 67.

a baptisták, pünkösdisták, az úgynevezett evangéliumi szabadegyházak pedig még komolyabb hátra tételt szenvedtek el: a teljes betiltást, aktív egyháztagjaik életpályájának a hatóság részéről történő (nyíltan zajló vagy rejtett) derékba törését.

Nem állíthatjuk azonban azt, hogy ez, a szocialista rendszer által tudatosan okozott szekularizáció csak negatív hatást ért volna el az egyházakra nézve. „A pártállami politika üldözte a vallást, a pártállamban megjelenő társadalmi-kulturális szembenállás viszont, amikor a vallás és az egyház a hagyományőrzés és az ellenzékiesség intézményévé vált, ezzel új, a nyugat-európai társadalmakban nem létező tápot adott neki”⁷¹² - érvel ezzel kapcsolatban a vallásszociológus.

Mindez azt mutatja meg, hogy Warren környezetéhez képest a magyarországi egyházak társadalmi közege sokkal bonyolultabb folyamatok eredményeként alakult ki. Amikor az amerikai lelkész gyülekezetbe nem tartozókat, ateistákat, vagy passzív egyháztagokat ér el kaliforniai gyülekezete számára, hogy őket ott egyre komolyabb elkötelezettségre hívja és ezáltal építse gyülekezetét, akkor eltérő háttérből érkező tömegekkel és személyekkel van dolga, mint egy magyarországi református vagy baptista lelkésznek. Az egyház felé való vonzódás vagy attól való távolmaradás elemeit hazánkban a szocialista társadalmi rend alatt elindult, és azóta jelentősen átalakult folyamatok is jelentősen befolyásolják. Mindezek mellett ráadásul az Egyesült Államokban sokkal inkább jellemző az egyén egy adott egyház életbe való bekapcsolódására a szabad társulás elve, míg ezzel szemben hazánkban (mint Európában általában) a történelmileg kialakult egyházak, felekezetek léte sok mindenben meghatározó.

A fenti kitekintés megerősít bennünket abban, hogy nem elégséges a céltudatos modell bibliai alapokon történő és rendszeres teológiai elemzése. Annak érdekében, hogy saját egyházszociológiai helyzetünkben tanulhassunk az amerikai lelkésztől, szükséges az általa leírt gyülekezetépítési modell kulturális transzformációja.

4.2.7.3. Hit egyház nélkül

Amint az előzőekben Huber műve alapján rámutattunk, az egyházhoz való tartozás kérdése alapvetően megváltozott az elmúlt évtizedek során.⁷¹³ A szekularizálódó társadalomban a vallási kérdések egyre kevésbé fontosak, és tömegek fordulnak el az egyházaktól, vagy válnak legalábbis passzív, névleges egyháztagokká. A templomokban egyre kevesebb istentiszteletre járó embert látunk. Zulehner leírása⁷¹⁴ szerint azok

⁷¹² uo.

⁷¹³ Lásd a 4.2.7.1. pont alatt.

⁷¹⁴ ZULEHNER, Paul M., Igen a vallásra - nem az egyházra? Az egyház a holnap multikulturális társadalmában, in: KOCK, Manfred, Az egyház a 21. században - A sokszínű jövő, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2004, 11.

száma, akik a „hit hajlékában élnek”⁷¹⁵ (azaz egy egyház keretei között), azonos azokéval, akik teljes mértékben ateisták. A többiek „vallási komponisták”⁷¹⁶, azaz olyan emberek, akik saját vallásosságukat alkotják meg.

Az osztrák katolikus teológushoz hasonlóan Huber is tárgyalja ezt a jelenséget könyve „Igen a hitre, nem az egyházra?”⁷¹⁷ című alfejezetében. Ugyanakkor ő arra is rámutat, hogy ez a megfogalmazás azonban megtévesztő is lehet, mert az egyházaktól való távolodás szükségképpen a hittől való eltávolodást is jelenteni fogja. A kettő nem lehet meg egymás nélkül. Amiben ők ketten egyetértenek az, hogy szükséges egy új, missziói tudatra jutni, és az alapján cselekedni. Dolgozatunk első fejezetében arra jutottunk, hogy a misszió bibliai alapvetése egyértelműen arra biztat bennünket, hogy a missziói küldetésünk nem csak, hogy nem szűnt meg, de át sem alakult olyan módon, hogy ma már nem lenne szükség tudatos evangélizációs és tanítványnevelő tevékenységre.⁷¹⁸ Nem szabad tehát úgy gondolkodnunk, hogy jelenkorban az európai (benne a magyarországi) keresztyénség feladata már csak a meglévő egyháztagok lelki szükségleteinek kielégítése lenne. Emellett szükséges a hittedjesztő szolgálat, és azok elérése, akik még nem járnak hitben és nem tartoznak az egyházhoz.

Az egyházak tömegeket veszítettek, így szükséges új tagokat toborozniuk - biztat a megoldáshoz jutásra Adolphsen.⁷¹⁹ Ennek érdekében szükséges a tiszta kommunikáció, hogy a pluralista társadalomban ne tegyenek az emberek egyenlőségjelet a hit (vallás) és például az ezotéria közé. Őszerinte is meg kell újulnunk a missziói tudatunkban és az ebből fakadó gyakorlatunkban. Bár írásának címe *toborzásról* szól, leszögezi, hogy sosem szabad elfelejtenünk azt, hogy az ember hitre jutása mindig Isten műve.⁷²⁰ Ugyanakkor nekünk *dialógusban* kell lennünk környezetünkkel, mert ez, a *partneri* viszony az egyetlen hiteles missziói mód.

Egy példája a szükséges cselekvésnek az, aminek szükségességére Zulehner így mutat rá: „...az egyház hagyományos közvetítő csatornái használhatatlanná váltak”⁷²¹. A szerző szerint a megoldás az, ha az egyházaink a szolgálatukat úgy végzik, hogy nem feledik: ismert a *megbízatusunk*, látjuk, hogy folyamatosan *változik körülöttünk a kultúra*, és az így kialakult helyzetben *dialektikus* kölcsönhatásban vagyunk környezetünkkel.⁷²²

Warren felfogásának szintén fontos oszlopait jelzik ezek az elemek. A megbízatusunk összefoglalása őszerinte is a missziói parancs. Az ő véleménye szerint is

⁷¹⁵ h.m., 11.

⁷¹⁶ uo.

⁷¹⁷ HUBER, 54.

⁷¹⁸ Lásd az 1.7. pont alatt.

⁷¹⁹ ADOLPHSEN, Helge, Tessék belépni! Az egyháznak új tagokat kell toboroznia, in: KOCK, Manfred, Az egyház a 21. században - A sokszínű jövő, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2004, 122.

⁷²⁰ i.m., 126.

⁷²¹ ZULEHNER, 12.

⁷²² i.m., 18.

a változó kultúra az, ami meghatározza szolgálatunk módját, hiszen a dialektikus megközelítés a céltudatos koncepció sajátja.⁷²³ Azaz az Adolphsen és Zulehner által is hangsúlyozott dialógus híve az amerikai lelkész is.

Volf találóan fogalmaz, amikor így érvel: „a hit egyházi közvetítettsége azt szolgálja, hogy az ember közvetlen (ám nem közvetítetlen) viszonyba kerüljön Istennel: *neki* magának kell hittel elfogadnia az üdvösséget *Istentől*.”⁷²⁴ A szerző leírja, hogy ennek következtében a hitre jutó ember nem marad egyedül Istennel, hanem azonnal a többi hívővel is kommunióba, közösségbe kerül.⁷²⁵ Véleményünk szerint is így van: nem lehetséges az, hogy valaki individuális hitéletet él. Ugyan személyesen ő maga kerül kapcsolatba Istennel, de az magában hordozza azt, hogy a többi hívő ember közösségébe is belép. Innentől kezdve pedig értelmét veszíti az individualizmus kérdése, hiszen mindenestől *közösségi* válik az ilyen személy Istenben való identitása.

Nem lehetséges tehát úgy élni hitéletet, úgy kapcsolatban lenni Istennel és az Ő egyházával, hogy ez ne jelenne meg egy adott, helyi gyülekezethez való tartozásban. A *communio sanctorum* („a láthatatlan egyház”) csakis úgy létezhet, hogy *látható* gyülekezetekként jelen van, érzékelhető ebben a világban, így „...a láthatatlan egyházhoz való tartozás feltétele egy látható gyülekezetben való tagság”⁷²⁶.

Selderhuis feleleveníti Kálvin nézeteit ezzel a kérdéssel kapcsolatban. Szerinte nincsen létjogosultsága azt mondani, hogy „valaki hisz az egyházban”, hanem csak „az egyházzal, amely hisz”, beszélhetünk.⁷²⁷ A holland teológus szerint Kálvin ebből kiindulva egy két részből álló következtetésre jutott. Az első, hogy az egyház Isten saját intézménye, azaz nem a hívő közösség hozza létre azt. A másik, hogy az egyház a szentek közössége, és nincsen szüksége arra, hogy tagjai intézménnyé tegyék, ahogyan azt a Római Katolikus Egyház tanítja.⁷²⁸ Az egyház azért az, ami, és azért működik úgy, ahogyan, mert Isten alkotása. Ez az oka annak is, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni. „Az egyházon kívül nincsen remény sem a bűnbocsánatra, sem az üdvösségre - és Kálvin itt félreérthetetlenül a látható egyházzal beszél”⁷²⁹ - írja Selderhuis.

Az imént leírtak öröme adnak okot számunkra. Magunk is úgy látjuk, hogy az egyház nélküli hívő keresztyén élet nem csak gyakorlati értelemben lehetetlen, hanem teológiai értelemben is létjogosultság nélkül való. A céltudatos gyülekezet modell ezen a területen egyezik az imént elmondottakkal. Warren szerint nem kell tétlenül nézzük egyháztagságunk elsorvadását. Ő azért írta meg művét, azért indította el a Céltudatos Gyülekezet Mozgalmat, hogy az egyházaknak, benne is a helyi gyülekezeteknek

⁷²³ Lásd a 2.4.2.4. pont alatt.

⁷²⁴ VOLF, 226., kiemelés az eredeti szövegben.

⁷²⁵ uo.

⁷²⁶ i.m., 228.

⁷²⁷ SELDERHUIS, 324.

⁷²⁸ uo.

⁷²⁹ i.m. 324-325., saját fordítás.

segítsen.⁷³⁰ Ezt számos alkalommal hangsúlyozza könyvében. Ő nem szeretné passzívan nézni, hogy az egyháztagság leépülésével az emberek nem csak felekezeteiket engedik a társadalom perifériájára szorulni, hanem saját hitükben is egyre gyengébbé válnak. Mert e kettő önála is együtt jár, ahogyan Huber is vélekedik⁷³¹. Warren nem hisz abban, hogy gyülekezet nélkül érdemes, vagy lehetséges lenne Krisztus követőjeként élni.⁷³² A „hit igen - de egyház nem” felfogásra ő nemet mond. Warren olyan gyülekezetet épített, amely jelentős szerepet játszik a társadalomban (helyi és nemzetközi szinten), és tagjai elkötelezettek gyülekezeti tagságukban.⁷³³ Alapművében, az „Érett tagok nevelése” címet viselő fejezetben ír például arról, hogy milyen károkat okoz a következő módon megfogalmazható jelenség: „a hitbeli növekedés mindenkinek a saját személyes ügye”⁷³⁴. Warren elítéli az USA, ezen a területen tetten érhető egyházi kultúráját, amely megítélése szerint az individualizmus bálványozásához vezetett. Véleménye szerint az Egyesült Államokban még a lelki fejlődésről szóló művek nagy része is az egocentrizmust támogatja.⁷³⁵ Ő ezzel szemben a hívő ember *közösségen belül* történő növekedését szeretné elősegíteni, ezért írt könyvet az egyház ma korban való relevanciájáról, és arról hogy hogyan építhetünk olyan gyülekezeteket, amelyek ma is képesek közösségbe tömöríteni a hívő embereket.

4.2.7.4. A tagság részvétele a szolgálatban a lelki ajándékok alapján

Volf szerint minden egyház által elfogadott tétel, hogy „az egyház a benne részt vevő tagok - laikusok és hivatalviselők - által él, akiknek közösségét a Szentlélek teszi egyházzá”.⁷³⁶ Az ortodox és katolikus felfogás az, hogy az egyház a pap által cselekszik, és bár a laikus hívők szintén szubjektumai az istentiszteletnek, de az ő részvételük csak közvetett.⁷³⁷ Ráadásul a helyi pap sem a legmagasabb szintet jelöli ebben struktúrában, hiszen végső soron a püspök „testesíti meg” az egyházat (mert ő *in persona Christi* cselekszik) ebben az episzkopocentrikus modellben.⁷³⁸

Ezzel szemben véleményünk szerint a gyülekezet szolgálata és Istennel való kapcsolata a teljes egyháztagságon keresztül történik, és egyetlen hívő esetében sem közvetett módon (papon vagy püspökön keresztül). Volf szavaival élve: „a megváltás közvetítése nem csak a hivatalviselőkön keresztül érvényesül, hanem a gyülekezet

⁷³⁰ Lásd a 2.4.1. pont alatt.

⁷³¹ Lásd a 4.2.7.3. pont alatt.

⁷³² Lásd a 4.2.5.3. pont alatt.

⁷³³ Lásd a 2.4.2.6. pont alatt.

⁷³⁴ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 328.

⁷³⁵ uo.

⁷³⁶ VOLF, 291.

⁷³⁷ i.m., 292.

⁷³⁸ i.m., 291-293.

valamennyi tagján keresztül...”⁷³⁹ A hit megélésben és a hitvallásban (kimondott szavakkal, énekekkel, a keresztségben és úrvacsorában való részesülés által, stb.) ugyanis a gyülekezeti tagság is végzője az istentiszteletnek, nem csak azok, akik hivatalt viselnek az adott gyülekezetben. Ezért válik fontossá az, hogy Isten Szentlelke lelki ajándékokat ad a hívő embereknek a szolgálat végzéséhez. Ezek az ajándékok ugyanis kijelölik az adott egyháztagnak szolgálatát, és Istentől kapott felhatalmazást is jelentenek. Volf szerint „az, hogy keresztyének egyénekként hogyan valósítják meg általános papságukat, az általános elhíváson belüli egyéni, sajátos karizmán (vagy karizmákon) alapszik”⁷⁴⁰.

A gyakorlatban ennek nagy jelentősége van. Véleményünk szerint a szolgálatokat tekintve passzív egyháztagság egyik oka éppen az lehet, hogy nem tanítjuk a tagoknak a lelki ajándékokat, és az azok alapján történő szolgálatba állás lehetőségét. Ha ugyanis teológiai értelemben egy egyházban nincsen tisztázva a tagság szerepe a szolgálatban, akkor az a tagok háttérbe történő vonulásához vezet.⁷⁴¹

Warren mozgalmának egyik erőssége a tagság mobilizálása - éppen a lelki ajándékok alapján.⁷⁴² Ő tagjai között felmérést végzett, hogy megállapítsa azok lelki ajándékait és egyéb jellemzőit, hogy azután ennek megfelelő szolgálatba állíthassa őket. Nem elméleti tesztekkel végzi ezt, hanem sokkal gyakorlatiasabb módon. „Kezdj el bekapcsolódni különböző szolgálati területek munkájába, és akkor felfedezed az ajándékaidat”⁷⁴³ - írja. Ezen a területen véleményünk szerint nagyon fontos az amerikai lelkész koncepciójából tanulnunk, és megtalálnunk saját módunkat és eszközeinket arra, hogy az egyháztagság passzivitásának ezen okát megszüntessük, és a magunk részéről mindent megtegyünk azért, hogy tagjaink Istentől kapott lelki ajándékaik alapján szolgálhassanak. A Cél tudatos Gyülekezet című könyvében részletes útmutatást ad ehhez, annak a „Hogyan neveljük ki érett tagokat?” és a „Hogyan lesznek a gyülekezeti tagokból szolgálók?” című fejezeteiben.⁷⁴⁴

4.2.7.5. Mi tekinthető egyháznak?

Az egyik legizgalmasabb kortárs ekkleziológiai kérdés ez. Amint rámutattunk, korunkban az egyház befolyása visszaszorul a társadalmi életben, jelentős mértékben csökken az egyházhoz tartozók száma, és a megmaradtak nagy százaléka is passzív

⁷³⁹ i.m., 293.

⁷⁴⁰ i.m., 295.

⁷⁴¹ i.m., 297.

⁷⁴² Lásd a 4.2.6.3. pont alatt.

⁷⁴³ WARREN, Cél tudatos Gyülekezet, 359.

⁷⁴⁴ Lásd a 2.4.2.6. pont alatt.

egyháztag.⁷⁴⁵ Ezzel párhuzamosan tapasztaljuk az egyházak fragmentálódását is. A világ minden országában, így Európában és hazánkban is számos egyházat (felekezetet), és számtalan, felekezeteket nem is alkotó, független gyülekezetet találunk. A közepes és nagyobb méretű egyházaknak emellett azzal is számolniuk kell, hogy saját keretein belül számos kegyességi irányzat, szövetség alakul ki. Hogyan szükséges ezekhez viszonyulnunk? Mit tekinthetünk ma Isten láthatatlan egyházához tartozó látható, helyi közösségnek, és ennek fényében egyháznak tartható-e a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom; illetve egy olyan gyülekezet, amely annak elveire épül?

Volf is felteszi a kérdést: „mitől egyház az egyház?”⁷⁴⁶ Válaszát a Mt 18,20-ra alapozza („...ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben...”). Ő nagy jelentőséget tulajdonít ennek az igeversnek, ezért így fogalmaz: „...a Mt 18,20-at nem csak az egyház meghatározásának alapjává teszem, hanem annak alapjává is, hogy külsőleg miként nyilvánul meg az egyház. *Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek Krisztus nevében, ott nem csak Krisztus van jelen, hanem a keresztyén egyház is megvalósul* - lehet, hogy egy rossz gyülekezet, olyan egyház, amely ellene szegül a szeretetnek és az igazságnak, amely azonban ennek ellenére egyház.”⁷⁴⁷ Azaz Volf véleménye szerint az egyház Krisztus teste az adott helyen, ahol kettő, három, vagy több hívő deklaráltan a Megváltó nevében jön össze⁷⁴⁸, gyakorolja küldetését és szolgálatát akár jó, akár rossz (nem kielégítő) módon. Érvei kifejtése során több részletet is közöl azzal kapcsolatban, hogy mit ért a „Krisztus nevében való összegyülekezés” alatt. Mint írja,

„a Krisztus nevében egybegyűlők, amikor a szentségek megünneplésével, prédikációkkal, imádsággal, énekkel, bizonyosságtételeikkel és hétköznapi életükkel megvallják hitüket, Isten ígését szölik egymásnak és a világnak. Az egyháziságot létrehozó legfontosabb jel a Krisztusba vetett hitnek e nyilvános megvallása az ige többféle megszólaltatása által. Ezen keresztül él az egyház, és mutatja meg kifelé magát.”⁷⁴⁹

Volf kifejti azt is, hogy mivel „az egyház nem más, mint emberek hite és hitvallása”, ezért ez nem csak *jelzi* az egyházi mibenlétet, hanem *ez is teszi egyházzá* az egyházat.⁷⁵⁰

A szerző következtetése egybevág azzal, amit magunk is az igaz egyház ismertetőjegyeiről összegzése során megállapítottunk dolgozatunkban a református és a baptista hitvallások és ekkleziológiai művek vizsgálata során.⁷⁵¹

⁷⁴⁵ Lásd Huber vélekedését a „távolságtartó egyháztagság” témájában a 4.2.7.1. pont alatt.

⁷⁴⁶ VOLF, 171.

⁷⁴⁷ h.m., 183., kiemelés az eredeti szövegben.

⁷⁴⁸ i.m., 185.

⁷⁴⁹ i.m., 200.

⁷⁵⁰ i.m., 201.

⁷⁵¹ Lásd a 4.2.1. pont alatt.

Lépünk azonban tovább ezen a területen! Lényeges terület ma a kortárs ekkleziológiai tanulmányokban a szentségek vagy sákramentumok gyakorlásának kérdése. Bár ennek számos más területhez (így dolgozatunk más alpontjaihoz is) szoros kapcsolata van, most az egyház mibenlétének kérdéskörén belül tárgyaljuk. Amikor Warren céltudatos koncepciójáról beszélünk, elengedhetetlen arra gondolnunk, hogy az nem csak egy helyi gyülekezetet érint, ami egy adott felekezetbe (az adott esetben az USA-ban működő Déli Baptista Szövetségbe) tartozik. Mára mozgalommá vált, így számos ország sok felekezetében alkalmazzák. A sákramentumok témája az ökumenikus érdeklődésű kortárs ekkleziológiai írásokban sem csak azért fontos, mert szükséges átgondolni a különböző felekezetekhez tartozó hívők közös úrvacsoráját; vagy mert a felekezeteknek szükséges letisztázni egymás keresztségének elfogadásának kérdését.⁷⁵² Témánk szempontjából a lényeges az, hogy mi köze van a sákramentumoknak, illetve azok gyakorlásának az egyházi mibenléthez. Volf véleményét osztjuk, aki szerint „szentségek nélkül nincs egyház, ám az is gaz, hogy hitvallás és hit nélkül nincsenek szentségek. Mindenhol ott az egyház, ahol azok, akik egybegyűlnek - legyenek akár csak ketten vagy hárman -, sokszínű hitvallásukkal kifejezik a Megváltó Úr Krisztusba vetett hitüket a keresztség és az úrvacsora vétele által.”⁷⁵³

Amint korábban is rámutattunk⁷⁵⁴, az egyház vagy a keresztyén hívő definícióját mi komplexebbnek gondoljuk, mint ahogyan az kiolvasható lenne a szerző vélekedéséből („keresztyénnek lenni annyit jelenet, mint megkeresztelve lenni, és részt venni az úrvacsora megünneplésében”⁷⁵⁵). Amivel azonban feltétel nélkül egyetértünk, az Volf azon tétele, hogy a sákramentumok gyakorlása nélkül nem lehet egyház ma sem. Ezek gyakorlására pedig a hit és a hitvallás vágya ad okot. A rendszeres teológiai analízisünk során rámutattunk, hogy Warren is ezt vallja. Mind a keresztséget, mind az úrvacsorát gyakorolja, és annak módja megáll a bibliai alapelvek és a reformátori teológia alapján.⁷⁵⁶

Volf a rész-definíciókat összegezve a következőkre jut, amikor egy adott közösség egyház voltát vizsgálja:

„Minden olyan gyülekezet, amely az egy Jézus Krisztus körül mint Úr és Megváltó körül jön össze, nyilvánosan és sokféle formában megvallva belé vetett hitét - így a keresztség megvallás és az úrvacsora vétele által is -, és amely nyitott Isten valamennyi egyháza és minden ember felé, a szó teljes értelmében egyház, mert Krisztus azt ígérte, hogy Lelke által jelen lesz benne, mint Isten teljes népe eschatologikus

⁷⁵² Az erről alkotott véleményünket lásd a 4.2.4.2. pont alatt.

⁷⁵³ VOLF, 204.

⁷⁵⁴ Lásd a 4.2.1. pont alatt.

⁷⁵⁵ i.m., 203.

⁷⁵⁶ Lásd a 4.2.3.3. és a 4.2.4.3. pont alatt.

egybegyűjtésének zsengejében. Egy ilyen gyülekezet ma is szent, egyetemes és apostoli egyház.”⁷⁵⁷

Számunkra elfogadható és irányadó ez a végkövetkeztetés. Különösen is megragadta az a figyelmünket, hogy Volf az egyház ismerveit is felsorolja tétele végén. Igen, az egyház *szent* - azaz „a világtól megkülönböztethető”; *egyetemes* - tehát „az apostolok korától kezdve a hívőket minden időben és helyen magába foglalja”; és apostoli - ami azt jelenti, hogy „az apostolok alapították, és az az apostolok tanítását hűségesen megőrizte, tanította és aszerint is élt”.⁷⁵⁸

Korábban megvizsgáltuk már azt, hogy a céltudatos gyülekezetépítési modell megfelel-e ezen kritériumoknak⁷⁵⁹, és azt találtuk, hogy igen, megfelel. A rendszeres teológiai vizsgálatról írt fejezetünk korábbi alpontjaiban máshol is arra jutottunk, hogy Warren modellje megfelel a református és baptista hitvallási tételeknek és az említett egyházak, a témába vágó fontos teológiai műveinek is. Jelen pontunkban a korunkban kiemelten fontossá vált ekkléziológiai kérdések egyikeként azt vizsgáljuk, hogy egyháznak tekinthetünk-e egy adott hívő közösséget, vagy sem. Az idézetben található elemek (mint szükséges feltételek) mind beazonosíthatóak Warren írásaiban és gyakorlatában: a Jézus Krisztus (mint Úr és Megváltó) körül történő összegyülekezés⁷⁶⁰; a hit megvallása többek között keresztség⁷⁶¹ és úrvacsora⁷⁶² által; nyitottság a többi hívő ember és egyház felé⁷⁶³. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy Warren modellje ebből a szempontból is megállja a helyét, és teológiai értelemben *egyháznak* minősül.

4.2.7.6. Az egyház helye

Ezen pontunk címét Bonhoeffer, „Az egyház lényege”⁷⁶⁴ című könyvének egy fejezetcíme adja. Azért választottuk ezt, mert véleményünk szerint ez rendkívül találóan fejezi ki az egyik legfontosabb kortárs ekkléziológiai kérdést. A szekularizáció és a vele együtt járó társadalmi változások nem csak a keresztyénség szolgálatát, vagy más megnyilvánulásait befolyásolták. Az egyház a társadalomban betöltött szerepe változott meg. Azaz az egyház *helye*. A hivatkozott műben a szerző három területre utal, ahol ez a változás megtörtént: a világban, a keresztyénségben, a rendszeres teológiában.

⁷⁵⁷ VOLF, 210.

⁷⁵⁸ CULVER, 33.

⁷⁵⁹ Lásd a 4.2.1. pont alatt.

⁷⁶⁰ Lásd a 4.1. pont alatt.

⁷⁶¹ Lásd a 4.2.3.3. pont alatt.

⁷⁶² Lásd a 4.2.4.3. pont alatt.

⁷⁶³ Lásd a 4.1.4. pont alatt.

⁷⁶⁴ BONHOEFFER, Dietrich, *Az egyház lényege*, Exit Kiadó, Kolozsvár, 2013

Az egyház már nem úgy van jelen a *világban*, mint korábban. A változást legjobban úgy lehet kifejezni, hogy az egyházat ma már a *helynélküliség* jellemzi Bonhoeffer szerint, és ez azt okozza, hogy „megragadhatatlan lett, ezért ő sem képes másokat megragadni”.⁷⁶⁵ Ennek egyik megjelenési módja az, hogy az istentisztelet csak a kispolgárokat célozza, és nem ad helyet a gazdasági élet szereplőinek, az értelmiségieknek, a forradalmároknak - érvel az evangélikus teológus.

Megváltozott az egyház helye a keresztyénségen belül is. A szerző úgy látja, hogy ma már *csak az ünnepek esetében* látható az egyház szerepe, pedig Isten a keresztyének *mindennapjaiban* is szeretne benne lenni, hiszen mi nem vétettünk ki a világból.⁷⁶⁶

Végül megváltozott az egyház helye a rendszeres teológiában. Bonhoeffer szerint „a súlyos probléma az, hogy a rendszeres teológiában az egyháztan egy a tantételek sorában, ugyanakkor a tanítás egésze az egyház függvénye”⁷⁶⁷. Ezt azt jelenti, hogy a hit területén az egyház olyannyira meghatározó, hogy nem a dogmatikának kell elhelyeznie valahol az egyházat, hanem az egyháznak kell meghatároznia a dogmatikát, hiszen az egyházban található Isten ismerete. „Az egyháznak a dogmatika előfeltételeként való elismerése mind a teológiai alapelveket, mind a tantételeket illetően a hamis protestáns szubjektivizmus meghaladását jelenti. Egy új egyházi gondolkodásmód és tudás felfedezéséről van szó”⁷⁶⁸ - írja a szerző.

Bonhoeffer gondolatait összevetve Warren modelljével arra jutunk, hogy az alapproblémát mindketten hasonlóan látják. Az amerikai lelkész könyvében ismerteti gyülekezete megalapításának történetét és azt, hogy miért igyekezett azt olyanra formálni, amit ma már a céltudatos gyülekezet névvel illetünk.⁷⁶⁹ Az egyháztól elfordult emberek elérése volt a célja, mert maga is azt tapasztalta, hogy megváltozott az egyház szerepe a tömegek életében: a gyülekezetek nem tudták megszólítani többé a fejlődő, *urbanizálódó népességet, a városi értelmiségieket*. Warren azonban pont őket célozta meg az újonnan alapításra kerülő gyülekezetével.⁷⁷⁰ Ő egy olyan gyülekezetet álmodott meg, amely az emberek *ünnepeiben és hétköznapjaiban* is fontos szerepet játszik. A számára célcsoportot jelentők előnyben részesítik a gyülekezet hétköznapi megnyilvánulásait az ünnepi, formális alkalmakkal szemben.⁷⁷¹ Az úgynevezett keresőközpontú istentisztelet kialakításáról írt tanácsai során számos pontban arról értekezik, hogy az embereket a mindennapjaik valóságában kell elérnünk, és az egyháznak ezt a megjelenésében és cselekedeteiben is ki kell fejeznie.⁷⁷² Warren számára is az egyház, a

⁷⁶⁵ h.m., 20.

⁷⁶⁶ i.m., 22.

⁷⁶⁷ i.m., 24.

⁷⁶⁸ i.m., 26-27.

⁷⁶⁹ Lásd a 2.4.2.2. pont alatt.

⁷⁷⁰ Lásd „Saddleback Sam” figuráját a 2.4.2.4. pont alatt.

⁷⁷¹ uo.

⁷⁷² Lásd a 2.4.2.5. pont alatt.

gyülekezet élete, szolgálata a meghatározó. Itt zajlik az Isten megtapasztalása és a hit megélése. A kaliforniai lelkész igyekszik minden tételét a Szentírásból származtatni, de ő sem dogmatikai tételek által meghatározható, azok által korlátozható egyházban gondolkodik.

Számos hasonlóság látható tehát a céltudatos koncepció és Bonhoeffer gondolkodása között. A nagy különbség véleményünk szerint az, hogy Warren nem kutatja ki a társadalom átalakulásának okait, tényezőit, variánsait, hanem csak rámutat a következményekre. Legalábbis nem írja elemzését. Hivatkozik arra ugyan, hogy alapos kutatásokat folytatott szolgálati területének demográfiai, szociális és egyéb jellemzőinek megismerése érdekében⁷⁷³, de ennek a kutatásnak mibenlétét és részletes elemzéseit nem adja közre. Mentségére szóljon, hogy ő nem egy tudományos, szűk értelemben vett teológiai művet kívánt írni, hanem egy olyan gyakorlati útmutatást, amely alapján egy gyülekezet lelképásztora és tagsága képes lehet átformálni a közösség szerkezetét és szolgálatát a releváns társadalmi megjelenés érdekében. Ugyanakkor - véleményünk szerint - Warren hibát követett el azzal, hogy nélkülözte az alaposabb, teológiai megközelítési módot, hiszen így a pragmatizmus irányába való elhajlás feltételezése miatt sokan elvetik művét és egész munkásságát.

4.2.7.7. Az egyház formája

Bonhoeffer az egyház *helye* megváltozásának tárgyalása után rátér az abból fakadó *forma* kérdésére. *Ádám és Krisztus* párhuzamát és szembenállást vizsgálva hangsúlyozza, hogy az egyház csakis Krisztus felől értelmezve értheti meg önmagát⁷⁷⁴, hiszen az Ádám felől értelmezett embernek vége, legyőzésre került. Az egyház és Krisztus viszonylatában a szerző a Megváltó helyettes áldozatára, mint az egyház megalapozására hívja fel a figyelmünket. Ez azonban azt is jelenti szerinte, hogy az egyház struktúrája sem lehet ettől független. Az egységstruktúra (Krisztus gyülekezetként való léte), az uralom-struktúra (Krisztus mint a gyülekezet ura), és a közösségi struktúra (Krisztus mint testvér) mind ebből adódik.⁷⁷⁵ Az ilyen módon szerveződő közösségben lehet beszélni *cselekvő gyülekezetéről*, amely mind igehirdetésében, mind az egyetemes papság elve szerinti, tagjai által a világban végzett szolgálata által a mai korban is hitelesen jeleníti meg a hitet és Isten Országát.

Warren mindenestől a cselekvő gyülekezetben és az aktív egyháztagságban hisz. Bonhoefferrel együtt vallja, hogy a Krisztus által elvégzett megváltásban van

⁷⁷³ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 37.

⁷⁷⁴ BONHOEFFER, Az egyház lényege, 30.

⁷⁷⁵ h.m., 34-36.

mindennek az alapja.⁷⁷⁶ A céltudatos koncepció alapja, hogy az Istentől való (krisztusi) indentitás meghatározza az egyház formáját is. Ha hívő emberekként (egyéni és közösséget alkotva) szeretnénk Isten kezében eszközzé válni abban, hogy a lelki otthon nélkül élő tömegek Istenhez forduljanak és gyülekezetbe tartozzanak, akkor késznek kell lennünk olyan gyülekezetet építeni, ahol ez megvalósulhat. Azaz, ha az egyház és a gyülekezetek formája teret ad a keresőknek, akkor tömegek térhetnek vissza nem csak az egyház közelébe, hanem aktív gyülekezeti tagságot is alkothatnak - fejti ki Warren.⁷⁷⁷

4.2.7.8. Mi az egyház dolga a világban?

„Hogyan szóljon az egyház a világhoz?” - teszi fel a gyakorlati alkalmazást meghatározó kérdését Bonhoeffer.⁷⁷⁸ Arra mutat rá, hogy világunk szociális, gazdasági, politikai problémáival kell foglalkoznunk, mert ezekben átfogó jellegű koncepciókra és az azokból fakadó konkrét megoldásokra van szükség. Ha erőtlennek éreznék magunkat erre, akkor ne feledjük el: még nem merítettük ki a lelki erőforrást, amely rendelkezésünkre áll mindebben.⁷⁷⁹

A megoldást módját azonban Bonhoeffer nem úgy látja, hogy nekünk konkrétan a sorolt problémák kezelésébe kellene bekapcsolódnunk. Jézusra hivatkozva állítja, hogy nekünk a megváltás tényével kell foglalkoznunk, és majd abból fakad az emberi problémák megoldása. Sőt, nem is szabad az emberi problémákat mint kiindulási pontokat tekinteni.⁷⁸⁰ Mindenben Jézus Krisztusra kell tekintenünk, és cselekedeteinknek és teljes szolgálatunknak is Őrá kell irányulnia. Így Bonhoeffer szigorúan elkülöníti a lekipásztori és a diakóniai megbízatást: „az első isteni, a második földi, az első Isten Igéjének, a második a keresztyén életnek a területe.”⁷⁸¹ Tehát nem azt állítja, hogy nem szükséges a keresztyéneknek részt venniük a világ gondjainak hordozásában, az emberek valós problémáinak megoldásában. Ő inkább az egyház elsődleges küldetéséről szól - amely minden előtt áll és meghatározza annak identitását. Csak ezután arról, hogy ez előbbiből fakadhat az egyház részvétele a világ problémáinak kezelésében.

Ezeket a gondolatokat összevetve Warren írásaival és szolgálati gyakorlatával, azt látjuk, hogy a hasonlóságok és a különbségek az eddigiekben leírtaktól most sem térnek el. Az amerikai lelkész is látja világ nagy gondjait: *az öt nagy óriásnak* nevezi

⁷⁷⁶ A céltudatos koncepció részletes krisztológiai elemzését lásd a 4.1. pont alatt.

⁷⁷⁷ Lásd a 2.4.2.5. pont alatt.

⁷⁷⁸ BONHOEFFER, Dietrich, Etika, Exit Kiadó, Kolozsvár, 2015, in: BONHOEFFER, Az egyház lényege, 69.

⁷⁷⁹ uo.

⁷⁸⁰ i.m., 71.

⁷⁸¹ i.m., 76.

azokat (lelki üresség, önző vezetés, szegénység, betegségek, és írástudatlanság).⁷⁸² Hite szerint az egyház - és benne is különösen is a helyi gyülekezetek - szolgálata, diakóniai tevékenysége lehet a legeffektívebb segítség ezekben. Azonban ezen tevékenységek is csak az egyház sajátos létezéséből adódhatnak. Ezért szükséges, hogy olyan gyülekezetek sokasága kapcsolódjon be ebbe a szolgálatba, amelyek Istentől függenek, az Őtől kapott célok alapján működnek. Ezért nincsen szó a Céltudatos Gyülekezet című könyvben - mint a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom alapművében - a PEACE Tervről⁷⁸³. Bár a PEACE Warren, és a teljes mozgalom részletes tervét írja le a világban való szolgálatunkról, az alárendelt szerepet játszik a gyülekezet helyes formája és tartalma kérdéséhez képest. Sajnálatosnak látjuk azt, hogy Warren nem indokolja ezt részletesen, így - felületes szemléléssel - azt lehet gondolni, hogy ő, kihasználva hatalmasra nőtt gyülekezetének és globális mozgalmának erejét, az e világi problémák emberi erőforrások (még ha egyháztagok is azok) által történő megoldását szorgalmazza.

4.2.7.9. Az egyház létezésének szükségessége

Az előző pontokban megfogalmazott tételek elvezetnek bennünket egy alapvetően fontos kérdéshez, amelyet sok kortársunk feltesz, kimondva vagy kimondatlanul: „szükségünk van-e egyházra?”⁷⁸⁴ A szkeptikusok, ateisták mellett az ezotéria hívei is azon a véleményen vannak, hogy a válasz erre a kérdésre így szól: „nincsen”. Ugyanakkor a „modern egyházi irányzatok” és általában az angolszász keresztyénség határozottan érvel amellett, hogy szükséges az egyház létezése, mert szükség van az abból fakadó *tekintélyre*; nélkülözhetetlen a *szolgálata*, *cselekvése*; csak a megkövesedett igehirdetési gyakorlata ne lenne.⁷⁸⁵

Egyetértünk Bonhoefferrel, aki minderre így reagál: „...a »szükségünk van egyházra« kijelentést fenntartásokkal kell fogadnunk”.⁷⁸⁶ Az egyházat Isten alkotta meg (abban kijelentve magát), így nincsen szüksége az ember vizsgálgódására. Arra pedig kiváltképpen nincsen szüksége, hogy az ember elismerése miatt találjon létjogosultságra. Az ilyen keretet az egyház létezése nem is tűri, véleményünk szerint. Nem önmaga felsősége miatt, hanem alkotójának mindennek felett való volta miatt. Az egyház Istené, Istentől való, és létjogosultságát csakis ebben a tényben találhatjuk meg.

⁷⁸² Lásd a 3.1.1. pont alatt.

⁷⁸³ A PEACE Terv részletes ismertetését lásd a 3.1. pont alatt.

⁷⁸⁴ BONHOEFFER, Az egyház lényege, 18.

⁷⁸⁵ uo.

⁷⁸⁶ i.m., 19.

Az egyház *cselekvését* ezért nem lehet az egyház *létezésétől* elvonatkoztatni.⁷⁸⁷ Vizsgálódásunk tárgyát figyelembe véve ezt azt jelenti, hogy nem csak a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom által folytatott karitatív munkákra van szükség, hanem arra is, hogy meglássuk a mögötte álló egyházat. Azt, hogy nem lenne elégséges egy, a világ égető problémáira reagáló missziói program (a PEACE Terv) gyümölcsös folytatása ahhoz, hogy a Warren gyülekezetébe és mozgalmába tömörülő hívek hitelesen képviselhessék Istent a világ számára. Szükség van a mögötte álló (fontosságában valójában előtte és felette álló) egyházra, mert annak *létezése* miatt lehetséges egyáltalán a *cselekvés*, ami az adott esetben karitatív megmozdulások által jeleníti meg Istent.

Warren így fogalmaz könyvének utolsó lapjain, mintegy összegezve, hogy miért is kutatta évtizedeken keresztül az egyház működésének titkait, és írta meg a Céltudatos Gyülekezet című művét:

„Remélem, hogy a sorok olvasása közben érezni lehetett a Gyülekezet iránti elkötelezettségemet. Tiszta szívből szeretem a Gyülekezetet. Ez a valaha kitalált legnagyobb dolog. Ha Jézushoz szeretnénk hasonlóvá válni, úgy kell szeretnünk a Gyülekezetet, ahogy Ő szereti, és meg kell tanítanunk másokat is a Gyülekezet szeretetére.”⁷⁸⁸

A szerző, idézett sorai után az Ef 5,25-30-ra hivatkozik. Ebben a szakaszban Jézus Krisztus, az egyháza iránt érzett szeretete kerül leírásra. Ő annyira szerette egyházát, hogy meghalt érte. Ez az érv nekünk is elégséges. Ez az alapja annak, hogy *mi is szeretjük az egyházat*. Nem azt vizsgáljuk, hogy szükséges-e az még ma is, mert amint kifejtettük, ennek a kérdésnek nincsen létjogosultsága. Tudjuk, hogy szükség van rá, mert Isten így látta jónak. Azt keressük, hogy Isten egyháza milyen formában, módon, és mely eszközök használatával töltheti be küldetését a leggyümölcsözőbben.

4.2.8. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom ekkleziológia vizsgálatának összegzése

A rendszeres teológiai analízisünk ekkleziológiai vonatkozásait tekintve megállapítható, hogy a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom egyházképe megfelel az igaz egyház kritériumainak:

1. A tiszta evangélium hirdetését mindennél fontosabbnak tartja.
2. A sákramentumokat helyesen szemléli és szolgáltatja ki.
3. A gyülekezet tagságán a hitre jutott keresztyéneket érti, akik elkötelezettsége és életminősége krisztusi jellemzőket kell, hogy mutasson.

⁷⁸⁷ uo.

⁷⁸⁸ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 383.

4. A mozgalomban a kegyelmi ajándékok használata és az arról való tanítás teljes mértékben egyező a református és a baptista felfogással.

Az egyház tulajdonságjelzői (egy, szent, apostoli, egyetemes) kapcsán a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom szintén bibliai alapokon nyugvónak minősíthető. Az egységet lelki alapon értelmezi sok, különböző felekezetbe tartozó hívő ember spirituális egységével. Az egyház szent voltát is hasonlóan érti: a Jézus Krisztussal való kapcsolatunkban válunk szentekké, lelki értelemben. Az egyetemesség Török által jól összefoglalt kritériumainak is megfelelnek: „megváltó akaratának senki határt nem szabhat. Nyelvek, fajok, osztályok, társadalmi rendszerek és kultúrák nem határolhatják el.”⁷⁸⁹ Volf megfogalmazása szerint ahol „ketten vagy hárman összejönnek Krisztus nevében... a keresztyén egyház megvalósul”⁷⁹⁰. Warren is ez a felfogás vezeti számos felekezet megsegítésére, hogy Isten Országának munkája előre haladjon a szervezeti egységet sajnálatosan nélkülöző keresztyén egyházban. Ez az egyetemesség szoros kapcsolatban van az apostolicitással is, hiszen hitünk szerint az apostoli jogfolytonosság nem jogi értelemben működik az egyházban, hanem spirituálisan.⁷⁹¹

Warren, az egyházzól szóló tanításaiban és a mozgalom írásos dokumentumaiban nem található herezis, tévtanítás, a Szentírástól és a klasszikus protestáns hitvallásoktól érdemben eltérő gondolat. Természetesen a kálvinista illetve az arminiánus felfogás vallói különféleképpen ítélik meg az üdvtan Warrennél megjelenő tételeit, de ez nem befolyásolja alapjaiban az igaz egyház jegyeinek való megfelelést.

4.3. A rendszeres teológiai vizsgálat összefoglalása

Kielemezve Rick Warren lekipásztor írásait, tanításait, a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom alapját jelentő, és irányát meghatározó könyveket; megállapíthatjuk, hogy ezek nem rendszeres teológiai tanításokat kívánnak adni első renden. Ugyanakkor a mozgalom Krisztus- és egyházképe felismerhető a vezetője, és követői által pásztorolt gyülekezetek hitvallásainak, dokumentumainak, és főként gyakorlatának krisztológiai, ekkleziológiai és ekkleziasztikai vizsgálatával.

Összegzésül megállapíthatjuk, hogy Warren a mozgalom alapléteiben a krisztológia és az ekkleziológia területét tekintve (az igaz egyház kritériumai alapján) tisztán ír és tanít Megváltónk közbenjárói és kiengesztelői munkájáról. Gyülekezetének hitvallásában - ahol helye van doktrinális kijelentéseknek - a Krisztus-tan minden fontos kérdésére kitér. A mozgalom az egyház tulajdonságjelzőit (egy, szent, apostoli, egyetemes) vizsgálva is biblikusnak minősíthető. Warren állásfoglalásai egyeznek a Bibliában és a Magyarországon használt református és baptista hitvallásokban és teológiai művekben leírtakkal. Warren tanításaiban és a Céltudatos Gyülekezet

⁷⁸⁹ TÖRÖK, 214.

⁷⁹⁰ VOLF, 183.

⁷⁹¹ V. ö.: dinamikus apostolicitási felfogás.

Mozgalom írásos dokumentumaiban nem található herezis, tévtanítás, a Szentírástól vagy hitünk, az imént említett írásos forrásaiban leírt tételeitől való lényegi eltérés a vizsgált területeken.

A *céltudatos koncepció* mindezek alapján egy olyan, 20-21. századi gyülekezetépítési *stílusnak, felfogásnak* tekinthető, amely ortodox protestáns teológián építkezve, a biblikus krisztológia és ekkleziológia kritériumainak megfelelően hirdeti a ma embere számára Jézus Krisztus evangéliumát, és az Isten népébe, egyházába való csatlakozás lehetőségét és módját.

Mindezek után, hogy meggyőződöttünk Warren tanításainak biblikus voltáról, és teológiai felfogásunknak való megfeleléséről, most szűkítjük fókuszunkat. A következő fejezetben azt kívánjuk feltárni, hogy a céltudatos koncepció, amely a miénktől nagyon eltérő kultúrtalajon született gyülekezetépítési és vezetési modell, megállja-e helyét hazánkban, a mi kultúránkban is. A következőkben kielemezzük mindazt, amit egy önálló primer kutatás során tártunk fel Magyarországon működő református és baptista gyülekezetekben. Azért tesszük ezt, hogy megtalálhassuk az eddigiekben vizsgált hitelvek és tanítások alkalmazhatóságát és működését a mai, magyarországi gyakorlatban.

5. Kutatás a modell magyarországi alkalmazhatóságával kapcsolatban

Az előző fejezetben meggyőződünk arról, hogy Warren mozgalma kiállta a rendszeres teológiai analízis próbáját a krisztológia és az ekkleziológia területén, ez utóbbinál az igaz egyház kritériumainak való megfelelést vizsgálva. Tanulmányunk elsődleges célja ennek vizsgálata volt, a hozzá kapcsolódó és ebből adódó következő feladattal együtt. Ez nem más, mint az, hogy az elméleti vizsgálódáson túl egy primer, gyakorlati kutatás keretében kiderítsük, hogy milyen módon alkalmazható mindez a magyar gyülekezetekben. Jelen fejezetben ezt a vizsgálatot végezzük el két-két, Magyarországon működő református és baptista gyülekezet tagjainak és lelkészeinek bevonásával.

5.1. A kutatás menete: cél, módszerek és eszközök

5.1.1. A kutatás célja

Kutatásunk célja, hogy feltárjuk a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom megjelenésének hatását a magyarországi gyülekezetekben. Ezt azért kívánjuk elérni, hogy olyan információkat gyűjtünk, rendszerezünk és közlünk, amelyek nagyban segíthetik a lelképászorokat, egyházi és gyülekezeti vezetőket abban, hogy a Warren mozgalmáról ne csak elméleti ismereteik legyenek. Ennek érdekében a programot alkalmazó gyülekezetekben szerzett tapasztalatokat vizsgáljuk meg. A kutatás eredményeként bemutatjuk a koncepció alkalmazásának lehetséges veszélyeit éppúgy, mint a benne rejlő lehetőségeket.

5.1.2. A kutatás módszere

A kutatás során négy gyülekezet esettanulmányát végezzük el. Bár a céltudatos koncepciót ma már Magyarországon is lelkészek százai ismerik, egy-egy tételét használatba is vették, és ugyan gyülekezetek tucatjainak vezetői vesznek részt a képzési napokon, mégsem mondhatjuk azt, hogy ők mind következetes alkalmazók lennének. Ezért döntöttünk úgy, hogy négy gyülekezetben történt alkalmazást vesszük vizsgálat alá. A kutatás tárgyát képező gyülekezetek lelkészei és vezetői ugyanis nem csak passzív résztvevői a mozgalom képzési programjának, hanem alkalmanként maguk is előadói, akik legalább egyszer már nyilvánosan is szóltak arról széles hallgatóság előtt, hogy hogyan alkalmazták a tanultakat gyülekezeteikben.

A négy gyülekezetből kettő a Magyarországi Református Egyház, kettő a Magyarországi Baptista Egyház része. Választásunk oka az, hogy a magyarországi mozgalomban részt vevő lelkészek és vezetők nagy része ebben a két egyházban szolgál. Az eddigiekben ezen két egyház teológiai művei és hitvallásai alapján analizáltuk a Céltudatos Gyülekezet, a hitvallás területét érintő tételeit, így a

következetesség elve is amellet szól, hogy a gyakorlati alkalmazást is ugyanezen két egyház gyülekezeteiben végezzük el.

A kutatás során kérdőíveket használtunk. Az információgyűjtést két körben végeztük: a gyülekezetek lelkipásztorai⁷⁹² között, és a gyülekezetek tagsága körében. Az esettanulmányokban résztvevő lelkészeket arra kértük, hogy nevükkel és gyülekezetük nevének megjelölésével vegyenek részt ebben a tanulmányban. Így a lelkészi kérdőíveken a kitöltők neve és a felmérésben részt vevő gyülekezet neve is szerepel. A gyülekezeti tagok kérdőívén ezzel szemben csak a vizsgált gyülekezet neve került feltüntetésre, mert a kitöltő személy nevének ismerete nem bírna hozzáadott értékkel, így a kutatás ezen részének anonim volta igazolható.

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom elveinek gyakorlati alkalmazásáról nem áll rendelkezésre korábbi primer kutatás, még olyan sem, amit ettől eltérő körben végeztek volna. Ebből az okból kifolyólag nincsen lehetőség szekunder kutatása, mások által a témában írt tanulmánnyal való összevetésre.

5.1.3. Vizsgálendő kérdések

A vizsgálat mindkét, az imént ismertetett célcsoportjában azt kutatjuk, hogy milyen eredményei, hatásai vannak a céltudatos koncepció bevezetésének egy adott, helyi gyülekezetben. Ezt a lelkipásztorok - mint közösségeik lelki vezetői - meg tudják ítélni saját hatáskörükben. Ők mindannyian szakmai értelemben képzettek, otthonosan mozognak nem csak a teológiában és a gyülekezetépítés gyakorlati kérdései között, hanem a Céltudatos Gyülekezet tételei területén is.

A gyülekezeti tagok szintén tapasztalják a Warren gyülekezetépítési koncepciója alkalmazásának hatását, de ők egészen más szinten. Számukra nem fontos ennek az irányzatnak a neve, besorolása, mint ahogyan elindítójának és vezetőjének neve sem. Sok esetben nem is sokat tudnak ezekről a dolgokról. Ezen okok miatt kell más kérdéseket vizsgálnunk a vezetők és az általuk vezetett gyülekezeti tagok körében.

5.1.3.1. Vizsgálendő kérdések a lelkipásztorok számára

A gyülekezetek lelkipásztorait arról kérdeztük, hogy ők maguk miért kapcsolódtak be a mozgalomba, milyen ismeretek elsajátítását remélték, és a tanultak bevezetése után milyen pozitív vagy negatív eredményeket látnak közösségükben. Vezetőkként ők

792 Az egyik, vizsgált baptista gyülekezet élén nem lelkipásztori státusszal bíró személy áll, hanem a gyülekezet vezetését és lelkipásztrolását végző felavatott, mesterfokozatú teológiai diplomával rendelkező presbiter, aki megbízatása szerint *gyülekezet vezető*. Ebben a gyülekezetben a presbiteri vezetés gyakorlatát követve a gyülekezet elöljárói testületben szolgálnak. A jelzett személy vezeti ezt a testületet, és végzi a gyakorlatban a lelkipásztori feladatokat.

tudnak arra is választ adni, hogy a céltudatos koncepció megítélésük szerint illeszkedik-e egyházuk hitelveihez, szolgálati kultúrájához illetve szokásjogaihoz.

5.1.3.2. Vizsgálendő kérdések a gyülekezeti tagok számára

Kutatásunkban a gyülekezeti tagok között azt kívántuk feltérképezni, hogy milyen mértékben látják tudatos felépítésűnek és működésűnek gyülekezeti életüket, különösen is a Warren által használt öt kategóriát illetően (istentisztelet, evangélizáció, tanítványképzés, közösségépítés, szolgálat). Emiatt őket is megkérdeztük arról, hogy a céltudatos megközelítést ütközni látják-e egyházuk hitelveivel, a magyarországi hitéletet jellemző felfogással és gyakorlattal. Azt is fel kívántuk mérni két kérdés segítségével, hogy ismerik-e Rick Warren nevét, illetve van-e tudomásuk arról, hogy gyülekezetük alkalmazza a céltudatos gyülekezet koncepcióját.

5.1.4. A kutatás eszközei

A kutatás kérdőívek használatával történt. Két, eltérő kérdőívet készítettünk és használtunk a négy, esettanulmányban részt vevő gyülekezetben. A kérdőíveket elektronikus és nyomtatott formában juttattuk el a gyülekezet lelkipásztorai számára. Az volt a kérésünk a lelkészek felé, hogy mind a nekik szóló, mind a gyülekezeti tagoknak szánt, kitöltött kérdőíveket hat héten belül küldjék vissza számunkra postai úton. Ez mind a négy gyülekezet esetében teljesült.

5.1.4.1. Kérdőívek a lelkipásztorok részére

A lelkipásztorok számára elküldött kérdőív, tíz - túlnyomó részben nyitott - kérdést tartalmaz. Ezekre a kérdésekre kérésünk szerint legalább egy mondatos válaszokat vártunk. A kérdések között ezek mellett szerepelt két eldöntendő kérdés is, azonban ezeknél is lehetőség volt indoklás közlésére vagy vélemény megfogalmazására. Egy kérdés esetén kértük azt, hogy egy felsorolásból válasszanak (akár több elemet is), de itt is volt lehetőség kiegészítésre vagy megjegyzésre.

A lelkipásztorokat arra kértük, hogy vállalják nevük megadásával a kutatásban való részvételt, és hogy ennek érdekében mind gyülekezetük, mind a saját nevük kerüljön feltüntetésre a lapon. Ezt mind a négy személy vállalta (ezt írásban jelezve számunkra), és meg is tette.

Az alábbi táblázatban találhatóak a lelkipásztorok számára elküldött kérdőív kérdései és a visszaküldött, értékelhető válaszok száma. Értékelhetőnek tekintettünk minden olyan pontot, ahol az adott kérdésre beérkezett a válasz, és az a tárgyra vonatkozott.

Kérdés	Értékelhető válaszok száma
1. Mi volt az a tényező, ami miatt bekapcsolódott a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomba? Mikor történt ez?	4
2. Gyülekezetének mely területein alkalmazta a tanultakat?	4
3. Mit adott önnek személyesen a Céltudatos Gyülekezet képzéseinek való részvétel?	4
4. Mit nevezne meg a legpozitívabb változásnak, amelyet a gyülekezetében a képzés hatására indított el?	4
5. Okozott-e feszültséget gyülekezetében a képzésen tanultak bevezetése?	4
6. Tapasztalt-e negatív hatást a céltudatos koncepció gyülekezetében való alkalmazás során?	4
7. Mit nevezne meg a céltudatos koncepció gyengéjének?	4
8. Miben érzékelte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik a gyülekezeti élet magyarországi körülménycsoportjához?	4
9. Miben érzékelte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik az ön egyházának hivatalos hitelvi tanításához, hitvallásához?	4
10. Miben érzékelte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik az ön egyházának kultúrájához, szokásjogához és felfogásához?	4

A visszaérkezett kérdőíveken nem volt értelmezhetetlen válasz, mind a négy vezető megválaszolta a feltett kérdések mindegyikét.

5.1.4.2. Kérdőívek a gyülekezeti tagok részére

A gyülekezeti tagok számára készített kérdőív úgy lett kialakítva, hogy az a válaszadók előképzettségére való tekintet nélkül mindenki számára érthető és könnyen megválaszolható legyen. A kérdőíven mind a tíz kérdést illetően a kitöltő személy megítélésére kérdeztünk rá: „*megítélése szerint ...*”. A válasz-lehetőségek így szóltak: „*túlságosan - megfelelően - közepesen - nem eléggé - semennyire*”. Azt kértük, hogy ezen opciókból legyenek szívesek a válaszadók egyet bekarikázni vagy aláhúzni.

A kérdőív ilyen módon történő elkészítésére az ösztönzött, hogy elkerüljük a gyülekezeti tagok elbizonytalanodását a válaszadásban. Ha például így kérdeznénk: „*mennyire céltudatos gyülekezetének evangélizációs tevékenysége?*”, könnyen elbizonytalaníthatnánk a kitöltőt. Megijedhetne attól, hogy ő, mint egy gyülekezeti tag véleményt formál közösségének irányáról az adott kérdésekben - miközben talán nem is ismeri annak sok részletét. Valószínűnek tartjuk, hogy sok kérdés maradt volna megválaszolatlanul ebben az esetben. A kérdés ilyen módon való megfogalmazásával

azonban a visszaküldött, értékelhető kérdőíveken minimális volt a meg nem válaszolt kérdések száma.

Az alábbi táblázatokban találhatóak a kérdőív kérdései és a visszaküldött, az adott kérdést tekintve értékelhető válaszok száma. Értékelhetőnek tekintettünk minden olyat, ahol az adott kérdésre beérkezett a válasz, és az a tárgyra vonatkozott.

Hajdúböszörményi Bocskai téri Református Egyházközség

Kérdés	Értékelhető válaszok száma
1. Megítélése szerint mennyire céltudatos felépítésű gyülekezetének istentisztelete?	39
2. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének evangélizációs tevékenysége?	39
3. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének tanítványképző tevékenysége?	38
4. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének közösségépítő tevékenysége?	37
5. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének a szükségben lévőköt segítő tevékenysége?	36
6. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a Szentlélek vezetésével?	38
7. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat egyháza (felekezete) hitelveivel?	39
8. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a magyarországi hitéleti felfogástól és gyakorlattól?	38
9. Ismeri-e ön Rick Warren lelkipásztor munkásságát?	36
10. Van-e tudomása arról, hogy gyülekezetének vezetése a Céltudatos Gyülekezet koncepciót (is) alkalmazza-e a gyülekezetépítésében és a szolgálatban?	38

Ettől a gyülekezettől 39 kitöltött kérdőívet kaptunk vissza. Amint a fenti táblázatból látszik, a gyülekezeti tagok a kérdések nagy részét megválaszolták, és válaszuk értékelhető volt.

Mátészalka Kertvárosi Református Egyházközség

Kérdés	Értékelhető válaszok száma
1. Megítélése szerint mennyire céltudatos felépítésű gyülekezetének istentisztelete?	11
2. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének evangélizációs tevékenysége?	11
3. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének tanítványképző tevékenysége?	11
4. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének közösségépítő tevékenysége?	11
5. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének a szükségben lévőket segítő tevékenysége?	11
6. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a Szentlélek vezetésével?	11
7. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat egyháza (felekezete) hitelveivel?	10
8. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a magyarországi hitéleti felfogástól és gyakorlattól?	11
9. Ismeri-e ön Rick Warren lelkipásztor munkásságát?	11
10. Van-e tudomása arról, hogy gyülekezetének vezetése a Céltudatos Gyülekezet koncepciót (is) alkalmazza-e a gyülekezetépítésében és a szolgálatban?	11

Ettől a gyülekezettől 11 kitöltött kérdőívet kaptunk vissza. Amint a fenti táblázatból látszik, a gyülekezeti tagok a kérdéseket majdnem száz százalékban megválaszolták (egyetlen személy hagyott ki egy kérdést), és válaszuk értékelhető volt.

Budaörsi Kőszikla Baptista Gyülekezet

Kérdés	Értékelhető válaszok száma
1. Megítélése szerint mennyire céltudatos felépítésű gyülekezetének istentisztelete?	78
2. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének evangélizációs tevékenysége?	78
3. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének tanítványképző tevékenysége?	76
4. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének közösségépítő tevékenysége?	77
5. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének a szükségben lévőket segítő tevékenysége?	76
6. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a Szentlélek vezetésével?	75
7. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat egyháza (felekezete) hitelveivel?	76
8. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a magyarországi hitéleti felfogástól és gyakorlattól?	76
9. Ismeri-e ön Rick Warren lelkipásztor munkásságát?	77
10. Van-e tudomása arról, hogy gyülekezetének vezetése a Céltudatos Gyülekezet koncepciót (is) alkalmazza-e a gyülekezetépítésben és a szolgálatban?	77

Ettől a gyülekezettől 78 kitöltött kérdőívet kaptunk vissza. Amint a fenti táblázatból látszik, a gyülekezeti tagok a kérdések nagy részét megválaszolták, és válaszuk értékelhető volt.

Kaposvári Békevár Baptista Gyülekezet

Kérdés	Értékelhető válaszok száma
1. Megítélése szerint mennyire céltudatos felépítésű gyülekezetének istentisztelete?	28
2. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének evangélizációs tevékenysége?	28
3. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének tanítványképző tevékenysége?	29
4. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének közösségépítő tevékenysége?	29
5. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének a szükségben lévőket segítő tevékenysége?	24
6. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a Szentlélek vezetésével?	28
7. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat egyháza (felekezete) hitelveivel?	29
8. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a magyarországi hitéleti felfogástól és gyakorlattól?	27
9. Ismeri-e ön Rick Warren lekipásztor munkásságát?	29
10. Van-e tudomása arról, hogy gyülekezetének vezetése a Céltudatos Gyülekezet koncepciót (is) alkalmazza-e a gyülekezetépítésében és a szolgálatban?	29

Ettől a gyülekezettől 29 kitöltött kérdőívet kaptunk vissza. Amint a fenti táblázatból látszik, a gyülekezeti tagok a kérdések nagy részét megválaszolták, és válaszuk értékelhető volt.

5.2. A kutatás eredménye

A beérkezett válaszokat a vizsgálati célcsoportoknak megfelelően két kategóriában összegeztük és elemeztük. Elsőként a lekipásztorok által adott válaszokat vizsgáltuk meg, majd a gyülekezeti tagokét. Végül összefüggéseket kerestünk a két célcsoport eredményeinek összegzése között.

5.2.1. A lekipásztorok tapasztalatainak vizsgálata

Az alábbiakban a lekipásztorok számára feltett tíz kérdést és az ezekre visszaérkezett válaszokat mutatjuk be, összegezve. A beérkezett, azonosnak tekinthető válaszok számát az adott tartalom után, zárójelben közöljük.

1. *Mi volt az a tényező, ami miatt bekapcsolódott a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomba? Mikor történt ez?*

A négy lelkipásztor/gyülekezetvezető a következő válaszokat adta: újonnan alakult vagy számukra új szolgálati megbízásként lelkipásztorolt gyülekezetükben szükség volt a tagok, illetve az egymással versengő csoportok közös, bibliai alapú célok meghatározására és irány kijelölésére (3); új ismereteket kívántak szerezni más lelkipásztorok tapasztalatainak megismerése által (2); szerették volna a gyülekezeteikben szolgáló társvezetőiket is megismertetni a céltudatos gyülekezetépítés gondolatával (1); szükségük volt további, gyülekezetvezetéssel kapcsolatos ismeretekre (1).

Figyelemre méltó annak ténye, hogy három válaszadó is a célkitűzés fontosságát és a gyülekezet szolgálati irányának meghatározását jelölte meg bekapcsolódásának okaként. Ez érthető, hiszen a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom programja már a nevében is jelzi, hogy a *tudatos, célkövető* gyülekezetépítéssel és szolgálattal foglalkozik. Warren megfogalmazásában ez így hangzik: „amikor a Saddleback Gyülekezet megalapítására készültem, kutatásaim során felismertem, hogy a növekvő, egészséges gyülekezetek egyik legfontosabb jellemzője a világosan megfogalmazott identitás. Tudják, miért vannak; céljuk pontosan meghatározott. Tisztában vannak vele, milyen feladatra hívta el őket Isten. Tudják, mi a dolguk, és tudják, mi nem az! A te gyülekezeted tisztában van önmagával?”⁷⁹³ Ez, a célkövető és tudatos gyülekezetépítés és misszió a céltudatos program legfontosabb vonzereje. Az „első számú vezetői feladat a küldetés irányának meghatározása”⁷⁹⁴ - vallja Warren, és a visszajelzések szerint állíthatjuk, hogy a vele egyetértők szívesen tanulnak erről a képzések során.

Warren nem hitvallási irány kijelölésére vagy megváltoztatására gondol akkor, amikor irányról, iránykijelölésről, identitás-megfogalmazásról szól. Ő sok felekezettel dolgozik együtt (mint rámutattunk dolgozatunk, a rendszeres teológiai analízisről szóló fejezetben), és nem kíván azok belső ügyeibe beavatkozni. Ő az adott közösség gyülekezetépítési felfogására, és annak gyakorlatára gondol. Ezt a területet nagyon fontosnak tartja. Azonban ne gondoljuk azt, hogy csak a Saddlebacki-i lelkipásztor vélekedik erről így. „*A tisztán kommunikált látás összekapcsolja a a célt a meggyőződéssel, alapot ad a lelkes bekapcsolódásra és Istennek tetsző álmódásra - és ezek együtt egészséges csoport-identitást alkotnak*”⁷⁹⁵ - olvasható a Spader és Mayes, az egészséges gyülekezet építéséről szóló művében. Ma, főként a nagyvárosokban szolgáló lelkipásztorok szembesülnek azzal, hogy gyülekezeteik építéséhez, közösségük összetartásához szükség van egy jól felismerhető és kommunikálható csoport-

793 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 85-86.

794 i. m., 46.

795 SPADER, Dann - MAYES, Gary, Growing a healthy church, Moody Publishers, Chicao, IL, USA, 1991, Amazon Kindle kiadás Loc: 1205. Saját fordítás.

identitásra, hiszen a társadalmunkat alkotó csoportok, körök mind rendelkeznek ezzel. A gyülekezet sem kivétel ez alól. Az imént idézett szerzőpáros így ír ennek fontosságáról: „*a Jézus Krisztus gyülekezetében szolgáló vezető felelőssége, hogy segítse kialakulni a csoport-identitást, és hogy gondozza azt azok között, akik között szolgál. Fel kell ismernünk, hogy a csoport-identitásunkról alkotott kép vagy segíti, vagy akadályozza a szolgálatunk által kifejtett hatást.*”⁷⁹⁶ Ennek az identitásnak, és az erről bemutatott képnek nyilvánvalóan meghatározóan fontos része a felekezeti hovatartozásunk. Ez azonban sokkal inkább a vezetőknek és a gyülekezeti tagoknak fontos, és szekularizált világunkban egyre kevesebbet jelent az érdeklődőknek, Isten-keresőknek. A gyülekezeteknek ezért szükségük van a hitvallási tételek, és az adott egyházra jellemző külső jegyek mellett más - és másként kommunikálható - identitás-jegyekre is, amelyek az érdeklődő, de Isten és a gyülekezet felé még el nem kötelezett személyeknek segítenek a beazonosításban és az eligazodásban. Kutatásunk eredménye azt mutatja, hogy ebben a feladatban keresnek segítséget a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom képzéseinek a lelkipásztorok.

A lelkészek válasza azt mutatják, hogy szintén fontos ok volt a képzésbe való bekapcsolódásnál a többi résztvevővel való együttgondolkodás és tapasztalatcsere. A képzéseket tekintve a kezdetektől fogva kitűzött cél volt az, hogy egy Krisztus-központú tanulóközösségben történjen az ismeretek egymás számára történő átadása.

A képzéseken résztvevő lelkipásztorok gyülekezeti vezetőitársaik (presbíterek, nem-lelkészi gyülekezeti vezetőségi tagok), a tanulásba történő bevonásának lehetőségét is lényegesnek ítélték. Ez kritikusan fontossá válik minden lelkész számára, aki a céltudatos gyülekezetépítési koncepciót alkalmazni kívánja, mert aktív és támogató vezetőitársak nélkül nem lehetséges a teljes tagság misszió érdekében történő mozgósítása. Ezért biztatnak a céltudatos képzések vezetői arra, hogy lehetőség szerint minden lelkipásztor hozza magával gyülekezetéből vezetőitársait az oktatási napokra. Warren terminológiájában a témában felkészült és egy akaraton lévő, elkötelezett embereke csoportja alkotja egy gyülekezet *magját*. Így ír erről:

*„A „Mag” a legkisebb csoport, mert ide tartoznak a legmélyebben elkötelezettek. Ők alkotják azt a kisebbséget, amelynek tagjai mások szolgálatára odaszánt életű gyülekezeti munkások és vezetők. Azokról az emberekről van szó, akik a gyülekezeti élet különböző területein töltenek be irányító szerepet, vagy a szolgálatokat végzik, mint gyermektanítók, presbíterek, zenészek, ifjúsági munkások stb. Nélkülük megállna az élet a gyülekezetben. Ezek a belső munkatársak alkotják a gyülekezet szívéét.”*⁷⁹⁷

796 i. m., loc: 1095, saját fordítás

797 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 133.

A Céltudatos Gyülekezet képzésébe bevont gyülekezeti vezetőtársak és tagok az együttes tanulás során együtt formálódnak gondolkodásukban, ilyen módon is megértve- és később segítve - a gyülekezet első számú vezetőjét a mag kiformálásban.

A bekapcsolódásra ösztönző okok között találjuk a gyülekezetvezetéssel kapcsolatos ismeretek elsajátításának vágyát. Ez is nagy szükséget jelez. Malphurs, az új gyülekezeti modelleket alaposan megvizsgáló teológiai professzor nagyon találóan mutat rá⁷⁹⁸, hogy a teológiai szemináriumok nagy része ugyan kitűnően felkészíti a tanulóit a Biblia üzenetének pontos megértésére, annak tanítására, így ezt képesek is lesznek elvégezni gyülekezeteikben, amikor gyakorló lelkészekké válnak. Azonban arra már nem képesek, hogy gyülekezeteiket el is vezessék mindarra, amit a Szentírásból és a Szentlélek vezetésére felismernek, a gyenge vezetési ismereteik miatt.⁷⁹⁹ A gyakorlati gyülekezetvezetési ismeretek átadása ezen hiány pótlására is hivatott, és szerves része a Céltudatos Gyülekezet képzési anyagának.

2. Gyülekezetének mely területein alkalmazta a tanultakat?

Az erre a kérdésre adott válaszokat az alábbi táblázatban foglaljuk össze.

	Pozitív válaszok száma
a. Evangélizáció	2
b. Tanítványképzés	2
c. Közösségépítés	4
d. Karitatív munka	1
e. Istentisztelet	4
f. egyéb	2

A vizsgált gyülekezetek lelkipásztorai a céltudatos koncepció két elemét mindannyian használják. Ezek a *közösségépítés* és az *istentisztelet*. A négyből kettenkettő az *evangélizáció* és a *tanítványképzés* elemét is beépítették gyülekezeti gyakorlatukba, és egyikük a *karitatív munkát* (a „szolgálat” területe Warren terminológiájában) is.

Az egyéb rovatba a lelkipásztorok a következőket írták: nyári, több generációs gyülekezeti tábor során a különböző generációk egymás szeretetben történő elfogadásának elősegítése; igehirdetési stílus; munkatársak képzése; kis csoportokra épülő szolgálat bevezetése; gyülekezeti célok meghatározása.

Két területre irányult tehát leginkább a felmérésben részt vevő vezetők figyelme. A *közösségépítés* az egyik. Ez egyre fontosabbá válik korunkban, különösen is a

798 MALPHURS, Aubrey, A new kind of church - understanding models of ministry for the 21st century, Baker Books, Grand Rapids, MI, USA, 2007, Amazon Kindle kiadás, Loc: 601

⁷⁹⁹ uo.

nagyvárosi gyülekezetekben. A céltudatos képzésekben részt vevő lekipásztorok sok információt kapnak erről, hiszen a koncepció lényege az Istennel és a gyülekezet közösségével való kapcsolat folyamatos erősödése, amit Warren koncentrikus körökkel mutat be. „A koncentrikus körök szemléltetik, hogyan lehet érteni az elkötelezettség és a lelki érettség különböző szintjeit a gyülekezetben”⁸⁰⁰ - írja. A lelki érettségben és az elkötelezettségben való előrehaladás pedig mind-mind a közösségbe való mélyebb bekapcsolódást is jelenti.

“Az elkötelezettség öt köre:

Lakóközösség - gyülekezetbe nem járók

Tömeg - rendszeres látogatók

Közösség - tagok

Elkötelezettek - hitben érett tagok

Mag - laikus munkatársak”⁸⁰¹

Warren koncepciója tehát nagyon tudatosan dolgozik a közösség különböző szintjeivel. Igyekszik a két végletet elkerülni: távol áll tőle a hideg, személyes kapcsolatokra egyáltalán nem alapozó, hierarchikus és csak liturgiájában élő gyülekezet képe ugyanúgy, mint a túlságosan szorosra fűzött kapcsolatokból álló. Ez utóbbiról így ír: „könnyű elkapni a Peter Wagner által »koinonitisnek« nevezett betegséget, vagyis olyan szoros közösséget teremteni, amelybe az újonnan érkezettek nem mernek, vagy nem tudnak behatolni.”⁸⁰² Az ilyen gyülekezet mindig kicsi marad, mert a lelkész kapacitása nem engedi meg a növekedést. A felmérésbe bevont vezetők elfogadták és gyülekezeteikben alkalmazták a Céltudatos Gyülekezet ezen problémák megoldásában segíteni kívánó eszközeit.

A másik ilyen kiemelt, minden válaszadó által említett elem az *istentisztelet* volt. Warren ezen a területen is nagyon aktívan igyekszik tanácsokat adni a képzésen részt vevők számára. Mivel az általa vezetett mozgalom felekezet-közötti, nem a liturgiát kívánja meghatározni. Őt sokkal inkább az istentiszteleten uralkodó atmoszféra, hangulat érdekli. Ezt pedig a kommunikáció módja, az istentiszteleti zenélés és éneklés stílusa határozza meg, nem pedig a különböző felekezetek eltérő liturgiája. A Saddleback Gyülekezet vezetője ezen terület formálását a küldetés-betöltés érdekében, a kívülállók eléréseért teszi, és javasolja másoknak is: „...egy új célcsoporthoz való igazodás érdekében tudatosan megváltoztatjuk a gyülekezet szerkezetét. Teljesen kicseréljük a régi programokat, a szerkezeti felépítést és a dicsőítés stílusát.”⁸⁰³ Érvétele szerint erre azért van szükség, mert az elérendő emberek - akiket Krisztushoz

800 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 129.

801 i. m., 130.

802 i. m., 138.

803 i. m., 179-180.

szeretnénk vezetni - nem egyházi kultúrában léteznek. Az öltözködés területéről vett példa kapcsán mutatja be azt, hogy mit jelenthet ez a gyakorlatban:

„ha meg akarunk szólítani valamilyen kultúrát, hajlandónak kell lennünk apró engedményeket tenni a stílust illetően, hogy egyáltalán meghallgassanak. A mi gyülekezetünk például alkalmazkodott ahhoz a kötetlen, informális stílushoz és öltözködési módhoz, ami arra a dél-kaliforniai közösségre jellemző, amelyben szolgálunk. Mivel a tengerpart csak néhány mérföldnyire van, és az idő napsütéses és kellemes az év nagy részében, az emberek nem öltöznek olyan elegánsan, mint az ország más részein. Az istentiszteleteinket ezért úgy alakítottuk ki, hogy ugyanezt az informális stílust tükrözzék. Ha Saddlebackben öltönyös vagy nyakkendőes embereket látsz, azok valószínűleg nem helybeli látogatók”⁸⁰⁴.

Ez a kontextualizáció egyik, nagyon amerikai módja és példája. Ugyanakkor nagyon lényeges megemlíteni, hogy a képzéseken rendszeresen elhangzik, hogy az alapelvek a fontosak, és mindenkinek a maga környezetében kell megtalálni az alkalmazás módját. Warren így ír erről: „ebben a könyvben olyan alapelveket és módszereket nevezek meg, amelyeket Isten felhasznált arra, hogy ezt a generációt megnyerje Krisztusnak.”⁸⁰⁵ Az *Amit nem lehet lemásolni* című pont alatt írja, hogy nem arra bízta, hogy az általa vezetett gyülekezetet másolják le a mozgalomban részt vevő lelkészek és gyülekezeti vezetők: „...nem lehet átvenni a körülményeinket. Minden gyülekezet egyedi kulturális környezetben működik.”⁸⁰⁶ Az alapelvek eltérő kulturális környezetben való alkalmazása a kontextualizáció miatt megjelenésében nagyon eltérő megoldásokat mutathat, és ez így helyes meglátásunk szerint.

Ez, az alapelvek által történő tanítás (és nem egy modell ráerőltetése eltérő kultúrkörbe tartozó gyülekezetekre) az egyik legfontosabb oka annak, hogy ilyen széles körben, sok nemzet között és felekezetek sokaságában lett népszerű a kaliforniai lelképásztor könyve és az általa indított képzés. „A könyvben szereplő alapelvek állandó ellenőrzés alatt vannak, nem csak a Saddleback Gyülekezetben, hanem méretre, formára, földrajzi fekvésre és felekezetre való tekintet nélkül még számtalan más céltudatos gyülekezetben is”⁸⁰⁷ - fogalmazza meg meggyőződését azzal kapcsolatban, hogy számára milyen lényeges az eltérő környezetben való alkalmazhatóság elve.

Az céltudatos koncepció *evangélizáció* és a *tanítványképzés* területéről szóló tanításai a négy gyülekezetből kettőben kerültek alkalmazásra. Ezek is nagyon lényeges

804 i. m., 196.

805 i. m., 19.

806 i. m., 70.

807 i. m., 22.

elemek, hiszen Warren megfogalmazásában minden gyülekezetnek öt célt ad Isten: az imádás (dicsőítés, vagy istentisztelet), a szolgálat (karitatív munka), az evangélizáció, a tanítványképzés és közösség.⁸⁰⁸ A felmérésben részt vett gyülekezetek vagy nem régen alapított új, missziói gyülekezetek, vagy régóta létező, némiképpen belterjessé vált gyülekezetek. Mindkét csoportban szükség van arra, hogy az evangéliummal elérjék a környezetükben élőket, és hitre vezessék őket. Ezek, az újonnan hitre jutottak mindannyian potenciális munkatársak, akik felnövekedve a hitben, maguk is képesek lesznek az ÚR szolgálatára. Ez pedig a tanítványképzés szükségességére mutat rá. Mindkettő az Úr Jézus által adott missziói parancs része. A céltudatos program ezen parancs betöltésében (is) a lelkészek és gyülekezetek segítségére van.

A gyülekezeti karitatív munka területe kevésbé volt népszerű a válaszadók között. Ennek okát abban látom, hogy egyrészt a vizsgált gyülekezetek és felekezeteik mind rendelkeznek többé-kevésbé komplex karitatív szolgálattal, így ezen a területen már kiforrott nézeteik vannak. Másrészt ez az a terület, ahol a Saddleback-i példa nehezen követhető, hiszen az amerikai társadalomban jelentősen eltérő szükségégek találhatók. Másrészt, egy amerikai megagyülekezet nemzetközi karitatív szolgálata elérhetetlen a méretében és anyagi lehetőségeiben sokkal szerényebb magyar gyülekezetek számára.

3. Mit adott önnek személyesen a Céltudatos Gyülekezet képzéseiben való részvétel?

A személyes nyereség területén megnevezett tényezők a következők voltak: új látásmód kiforrásának (2); együttgondolkodás más lelki vezetőkkel (2); új eszközök a gyülekezetépítésben (1); az evangélizációra való nyitottság (1); az igehirdetés megközelítése más szempontból (1); a gyülekezetben működő kis csoportokra vonatkozó ismeretek (1).

A fenti eredmények azt igazolják, hogy a lelkészek nyitottak voltak arra, hogy új, eddig számukra ismeretlen látásmódot ismerjenek meg, és igényelték azt is, hogy egy Krisztus-központú tanulóközösség részeként másokkal együtt gondolkodhassanak szolgálatokról. Egymástól (és az előadóktól) új szolgálati eszközöket vehettek át, és formálhatták tovább azokat saját környezetük igényeinek megfelelően, gyülekezeteik építése érdekében. Itt ismét feltűnt az evangélizáció kérdésköre, ez alkalommal olyan módon, hogy a céltudatos program segítette őket az evangélizációra való nyitásban. Ez nyilvánvalóan azért volt fontos a lelkészek számára, mert saját, további motiválásuk és eszköztáruk bővítése mellett a képzésen résztvevő vezetőtársak számára is hasonló hatással bírt.

Az igehirdetés más szemszögből való megközelítésének témáját a következő pont alatt tárgyaljuk, mert ennek témaköre nem csak ezen kérdésnél jelent meg a válaszok között (a lelkészek személyes nyeresége terén), hanem a gyülekezetekben, a tagok által tapasztalt pozitív hatásokra vonatkozó visszajelzéseknél is.

808 i. m., 108.

A céltudatos képzés fontos részét képezik a gyülekezetben működő kis csoportok elindításáról és működtetéséről szóló ismeretek. Warren ezen a területen fontosnak tartja a nagy létszámú és a kis csoportokban történő összejövetelek egyensúlyát. Így ír erről:

„Az egyik mondas, amit állandóan ismétlek a munkatársaimnak és a laikus vezetőknek, így hangzik: »Gyülekezetünknek egyszerre kell nagyobbra és kisebbre nőnie!« Ez alatt azt értem, hogy egyensúlynak kell lennie a nagy csoportos ünnepi alkalmak és a kis csoportsejtek között. Mindkettő fontos a gyülekezet egészsége szempontjából”⁸⁰⁹

Indoklásában kitér arra, hogy milyen előnyök miatt ajánlja a kis csoportok létrehozását:

„Korlátlanul bővíthetők (mindenütt vannak házak), - Nincsenek földrajzilag behatárolva (szélesebb területen végezheted a szolgálatodat), - A jó sáfarkodást példázzák (olyan épületeket használsz, amikért mások fizetnek, így többet takarítasz meg a tényleges szolgálatokra), - Elősegítik a szorosabb kapcsolatok kialakulását (az emberek felszabadultabbak az otthoni környezetben)”⁸¹⁰

A magyarországi gyülekezetekben egyre népszerűbbé válnak a gyülekezet önálló sejteiként működő, de a lelkész felügyelete alatt álló kis létszámú csoportok. A korcsoportok szerint működő körök régóta ismertek gyülekezeteinkben: gyermekcsoport, ifjúság, nyugdíjas kör. A céltudatos gyülekezet programja ezek mellett még sok, másféle szempont alapján kialakuló körök elindítására is biztat: érdeklődési kör, lakóhely, közös szolgálati terület, stb. Támpontokat is ad ahhoz, hogy a vezetők hogyan használják ezen kis közösségeket a gyülekezet egészének építése érdekében.

4. Mit nevezne meg a legpozitívabb változásnak, amelyet a gyülekezetében a képzés hatására indított el?

A vizsgált gyülekezetek vezetői a következő területeken látták a legpozitívabb változásokat gyülekezeteikben a képzések eredményeképpen: a gyülekezeti tagsági státusz komolyan vétele, a tagság aktivizálása, önkéntes és fizetett alkalmazásban lévő munkatársak szolgálatba állítása és képzése (3); „liturgiai reform” az istentiszteleteken⁸¹¹ (2); a gyülekezeti struktúra egészségesebbé válása (1); a célok

809 i. m., 317.

810 uo.

811 A kérdőívre adott válaszok további részleteiből és a lelképásztorokkal való interjúból tisztán érthető, hogy valóban nem a szó szoros értelmében vett liturgiai reformokról van szó abban az értelemben, hogy az adott felekezet előírásainak vagy bevett szokásainak megfelelő liturgiát felváltották volna valami mással. Sokkal inkább az istentisztelet hangulatán, kommunikációján, a rendezvény stílusán történtek változtatások a felekezeti liturgia megváltoztatása nélkül.

tisztán látása (1); a gyülekezet kifelé történő nyitása (1); átgondoltabb igehirdetési struktúra (1); közösségépítés (1).

Ma, ahogyan a világ sok országában, úgy hazánkban is számtalan képzés, oktatás, konferencia érhető el lelkipásztorok számára. A gyülekezetekben sokféle terhet hordozó és általában időben is túlterhelt lelkészek számára ezért nagyon fontos kérdéssé vált az, hogy milyen eredménye, hatása lesz egy-egy, adott esetben hosszú utazást, idő- és energiaráfordítást igénylő oktatási programnak. Különösen is fontos ez akkor, amikor a lelkészek a hétköznapiakon zajló konferenciákra, képzési napokra hívják a szekuláris munkahelyen dolgozó vezetőtársaikat, mint ahogyan ez a Céltudatos Gyülekezet magyarországi képzései során is történik. Megéri-e a befektetést? Érdemes-e szabadnapot kivenni annak érdekében, hogy egy ilyen konferencián részt vegyünk? Témánk szempontjából a képzések a gyülekezetre gyakorolt hatása a legfontosabb, hiszen a céltudatos koncepció célja az egészséges, bibliai alapokon, tudatosan működő gyülekezetek építésében való segédkezés.

Jelen kérdés által a *legpozitívabb* változásra kérdeztünk rá, amit a képzésen tanultak alapján indított el a vezető az általa vezetett gyülekezetben. A négy válaszból három azt jelzi, hogy a céltudatos képzés abban segített a lelkipásztorok számára, hogy gyülekezetük tagságát aktivizálni tudták.

A „liturgiai reform”, az istentiszteletek lefolyási módjának barátságossá, a látogatók számára hívogatóvá tétele az evangélizáció egyik eszközének tekinthető, ami szintén a vizsgált gyülekezetek felében a legfontosabb változások között kerül említésre. A további, egy-egy gyülekezet által tapasztalt pozitív hatás is mind szervesen illeszkedik a céltudatos koncepció céljai közé: egészséges gyülekezeti struktúra, tisztán látott célok, kifelé történő nyitás (az evangélizáció területe), tudatos igehirdetési struktúra (mint például a tematikus, sorozatokban történő igehirdetés gyakorlata). Ez utóbbi szintén evangélizációs célzatú változtatás Warren szándéka szerint. Az ezen a területen szerzett, saját tapasztalatáról így ír:

„amikor megtudtam, hogy a gyülekezetbe nem járók főleg az „unalmas, elvont prédikációk” miatt panaszkodnak környezetemben, arra gondoltam, komolyan újra kellene gondolnom igehirdetésemet. Tíz évnyi prédikációt vizsgáltam át egyetlen szempontból: Megértené-e az üzenetet egy olyan ember, aki egyáltalán nem jár gyülekezetbe?... Az lett a selejtezés vége, hogy az előző tíz év összes prédikációját kidobtam, kettőt kivéve. A semmiből kellett egészen újfajta igehirdetési stílust kialakítanom.”⁸¹²

A magyarországi képzéseken részt vevő lelkészek szintén arról számoltak be, hogy annak érdekében, hogy gyülekezeti tagjaik mellett az alkalmi és rendszeres

812 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 286.

látogatóik is értsék az igehirdetés üzenetét, meg kellett változtatniuk igehirdetésük módját. Warren, az erről szóló érvelésében kitér arra, hogy megközelítésének bibliai alapja van: „a lehető legnyomatékosabban szeretném hangsúlyozni: a vélt emberi szükségek irányából közelítő igehirdetés több, mint egyszerű marketingfogás! Teológiai alapja az a tény, hogy Isten is alkalmazkodik a mi szükségünkhöz. Az ember számára az önkijelentésnek ezt a módját választotta, amit az Ó- és Újszövetség egyaránt gazdagon példáz”⁸¹³. A magyar igehirdetők szintén ez okból keresik a megfelelő igehirdetési módot, nyelvezetet, mert szeretnék elérni korunk emberét Isten Szavával.

A Saddleback Gyülekezet a közösségépítés területén is határozott elveket képvisel. Warren szavaival: „az új gyülekezeti tagok nem automatikusan tagozódnak be a gyülekezetbe. Ha nincs kidolgozott rendszerünk és struktúránk arra, hogy bevonjuk és megtartsuk mindazokat, akiket megszólítottunk, nem fognak megmaradni a gyülekezetünkben. Annyian fognak távozni a hátsó kapun, amennyien bejöttek az első ajtón.”⁸¹⁴ Warren nem arról ír itt, hogy a Szentlélek által kialakított testvéri szeretetkötelék, amely egymáshoz illeszti és egybetartja a lelki testvéreket, helyettesíthető lenne alapos szervezéssel és jó gyülekezeti struktúrával. Inkább arról érzel ismét, hogy a jó cél érdekében fontos jól működő eszköztárral rendelkezniük a gyülekezetek élén álló vezetőknek. Ő Istent látja a jó gyülekezeti közösség hátterében (sőt, annak alapjaként), csak fel kívánja hívni a figyelmünket arra, hogy ha nincsen erre nézve tervünk és eszközkészletünk, akkor elveszíthetjük tagjainkat, különösen is azokat, akik újak a közösségben. Így ír erről: „hiszem, hogy amikor Isten világra akar hozni egy csapat csecsemő keresztyént, megkeresi a lehető legmelegebb inkubátort a számukra. Azokat a gyülekezeteket, amelyek fontosnak tartják beolvasztani az új tagokat, és meg is van rá a tervük, általában megáldja növekedéssel.”⁸¹⁵ Természetesen a közösségépítés területe sokkal nagyobb, mint sem csak az új emberek bevonása a gyülekezeti életbe. A céltudatos koncepció koncentrikus körökkel⁸¹⁶ mutatja be egy, a gyülekezet vonzáskörébe kerülő személy egyre erősebb elköteleződését, ami egyben a közösséggé váló beépülésének előrehaladásával is jár.

5. Okozott-e feszültséget gyülekezetében a képzésen tanultak bevezetése?

Nem tapasztalt feszültséget két vezető; elhanyagolható, kis mértékű feszültséget tapasztaltak ketten. A két vezető közül az egyik nem magyarázta meg, hogy miért nem alakult ki feszültség az általa vezetett közösségben. Másikuk úgy nyilatkozott, hogy még nem történt meg minden területen a kívánt változtatás, így részben ez is oka lehet az ellenállás elmaradásának.

813 i. m., 287-288.

814 i. m., 302.

815 uo.

⁸¹⁶ Lásd a „koncentrikus körök ábráját” az ábrák jegyzékében (1. ábra).

Azok, akik kis mértékű feszültséget tapasztaltak, az enyhe ellenállást abban látták, hogy minden változtatási javaslatukat először a Szentírás alapján áttanulmányozták, megvitatták. A még ezután is fennmaradó ellenállás kezelhető volt a bizalom légkörének kialakításával, a bekövetező jó tapasztalatok átélésének segítségével. A válaszadók rámutattak, hogy segíteni kell a döntéshozókat (presbitérium, gyülekezeti tanács, vezetőség) a változások céljának megértésében, és folyamatosan tanítani kell a gyülekezetet a bibliai alapelvek gyakorlatban történő alkalmazására.

6. Tapasztalt-e negatív hatást a céltudatos koncepció gyülekezetében való alkalmazás során?

A válaszok szerint a megkérdezett lelkészek közül egy sem tapasztalt negatív hatást a Céltudatos Gyülekezet képzéseinek szerzett ismeretek gyülekezetben történő bevezetése során.

7. Mit nevezne meg a céltudatos koncepció gyengéjének?

A kérdezett négy vezető közül kettő nem talált ilyet a programban. Egy válaszadó azt emelte ki, hogy a céltudatosság veszélye az lehet, hogy semmi másra nem figyelünk oda, csak a célra. Konkrét esetet is említ: egy, a gyülekezeten belül működő kis csoporton belül például olyan fontossá válhat a saját, szűk cél, hogy tagjai nincsenek tekintettel az ugyanazon egyházközségben működő többi csoportra és a teljes gyülekezeti környezetre. Egy másik válaszadó arra mutatott rá, hogy a Céltudatos Gyülekezet felfogás nagyban támaszkodik az aktív gyülekezeti tagságra és az önkéntesség kultúrájára, ez pedig Magyarországon gyermekcipőben jár.

Az elsőként megfogalmazott gyengeség nyilvánvalóan a teljes céltudatos felfogás alapját említi, magát a célra tartó, célkövető, tudatos gyülekezeti építkezést, missziót. Az élet sok területén találunk olyan valós vagy virtuális skálákat, ahol a spektrum szélén elhelyezkedő megközelítések éppen azért kerülnek valamely szélső érték közelébe, mert egy adott területen erős, akár radikális nézeteket képviselnek. Az adott felfogás, nézet, jellemző éppen ezért az erősségévé válik az adott megközelítésnek. Ugyanakkor nagyon könnyen kimutatható az is, hogy ezek az erősségek gyengeségekként is bizonyulhatnak. Jelen esetben ezt úgy érthetjük, hogy a céltudatos koncepció lényege a tudatos, célratörő felfogás, az Istentől átvett irány hűség és odaszánt követése. Ez abban az értelemben lehetséges gyengeség, hogy a cél elérése érdekében kíméletlen tempót diktálhat, és könnyen elfeledkezhet azokról a tényezőkről, amelyek nem segítik elő (vagy legalábbis nem közvetlenül) ennek a célnak az elérését. A válaszadó által említett példa az, amikor is egy, a gyülekezeten belül működő alegység (ifjúsági, bibliakör, stb.) számára olyan fontossá válik saját célja, hogy ezáltal az adott kisközösség érdektelenné válik a többi csoporttal és a teljes gyülekezeti közösséggel kapcsolatban. Nyilvánvalóan számolni kell ilyen veszéllyel. Az egyházban sosem lehet az elérendő cél egy minden eszközt szentesítő, a gyülekezeti tagokat elembertelenítő ösztönző erővé. Warren tudatában van ezen veszélynek, így

könyvében kiemeli, hogy a teljes gyülekezet érdeke - Isten munkájának magasabb perspektívából való szemlélése - mindig előrébb való, mint az egyén, vagy egy szűk szolgálati ág, részegység érdeke. Egy gyülekezeti tag szolgálatba állításánál például azt javasolja, hogy az adott személy írjon alá egy szövetségi nyilatkozatot, amelyben erről is nyilatkozik: „együttműködöm más szolgálatokkal, és az egész gyülekezet javát előbbre valónak tekintem saját szolgálatom érdekeinél.”⁸¹⁷

A másik veszély a válaszadók szerint az, hogy a céltudatos program nagyban az önkéntességre épül, és ez hazánkban nagyon alulfejlett terület. A Központi Statisztikai Hivatal kimutatása szerint viszont a „vallással kapcsolatos, illetve egyházi szervezeteknél végzett önkéntes munka” nem áll rosszul a többi területhez viszonyítva, különösen is abban, hogy nem egyéni módon, hanem szervezeteken keresztül kapcsolódnak be az önkéntesek a munkavégzésbe.⁸¹⁸ Jó hír, hogy ez a helyzet nagy változás alatt áll jelenleg - pozitív irányban. A témában végzett kutatás vezetői a következő megállapítást teszik:

„...a magyarországi kutatási eredmények jól mutatják, hogy az önkéntesség fejlődésének meghatározó időszakát éljük napjainkban. Szerencsére egyre több szervezet és intézmény indít önkéntes programot, és ehhez illeszkedve egyre többen érdeklődnek az önkéntes lehetőségek iránt. A rendszerváltást követő időszak negatív attitűdjei az önkéntesen (ingyenesen) végzett munkával kapcsolatosan kezdenek eltűnni. Elsősorban a felnőtt és iskolázottabb csoportokban figyelhető meg nyitottság az ilyen típusú tevékenységek irányába.”⁸¹⁹

A statisztika megerősíti a mindennapok tapasztalatát: az egyházban (is) elsősorban a nők kapcsolódnak be az önkéntes szolgálatba. A KSH kimutatása szerint „az oktatás, a fogyatékkal élők, egészségkárosultak segítése, ápolása, a vallással kapcsolatos tevékenység, az adminisztratív feladatok inkább a nők önkéntességi területei közé tartoznak.”⁸²⁰

A Saddleback Gyülekezetben nagy hangsúly esik önkéntesek toborzására, képzésére és a szolgálatba való bevonásukra. Nem alárendelt személyeknek tekintik az önkéntes munkatársakat, hanem a fizetett, egyházi alkalmazottakkal egyenrangúnak: „a szolgáló csapatok fizetett munkatársakból és laikus önkéntesekből állnak. Együtt valósítják meg azokat a programokat, szolgálatokat, és rendezvényeket, amelyekkel

817 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 370.

818 KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, Önkéntes munka Magyarországon, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentesmunka.pdf>, letöltés ideje: 2014. július 7., 10., 7. ábra

819 CZIKE Klára – F. TÓTH András, A magyarországi önkéntesség fejlesztési stratégiája 2007 -2017, Az ifjúsági munka szakmai könyvtára, <http://www.ifjusagimunkakonyvtara.hu/>, letöltés ideje: 2014. július. 7., 5.

820 KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 9.

betöltik az adott szolgálócsapat számára kitűzött célt.”⁸²¹ Warren biztat, hogy bátran vonjunk be önkénteseket a szolgálatba: „néhány lelkipásztor azért nem mer nagy elkötelezettséget kérni, mert attól fél, hogy ezzel elúzi az embereket. Pedig az emberek nem veszik zokon, ha komoly odaszánást várnak tőlük, feltéve, hogy komoly cél van mögötte.”⁸²² Természetesen az önkéntesek akkor képesek érdemi munkát végezni az adott szolgálati területen, ha felkészítik őket rá. Az úgynevezett 101, 201, 301 és 401-es tanfolyamsor egyik célja éppen az (a gyülekezeti tagok személyes növekedésének kérdése mellett), hogy az önkénteseket folyamatos képzés segítségével egyre nagyobb elkötelezettséget és felkészülést igénylő feladatokra tegyék alkalmassá.

8. Miben érzékelté azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik a gyülekezeti élet magyarországi körülménycsoportjához?

Három válaszadó írt arról, hogy a koncepció „amerikásnak” tűnhet sokak számára azáltal, hogy tudatosan gondolkodik a gyülekezetépítésről; közülük egy szerint pedig egyenesen „világinak” tűnik ez a megközelítés néhány gyülekezeti tag szemében. Egy válaszadó pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy nem csak lelkes, de képzett tagságra, önkéntesekre van szükség a koncepció gyakorlatba történő átültetéséhez. Ez sok (főleg vidéki) gyülekezetben nem áll rendelkezésre, a válaszadó lelkész véleménye szerint.

Kétség kívül az „amerikás” jelleg a Céltudatos Gyülekezet program gyengéje a magyarországi kultúrkörben. Az amerikaiakat gyakran - és nem ok nélkül - vádoljuk eltúlzott pragmatikussággal. A szótárak szerint a *pragmatizmus* amerikai eredetű filozófiai irányzat, mely szerint egy elmélet igazsága vagy helyessége annak gyakorlati működőképességében és eredményességében nyilvánul meg. Lényeges kérdés ez a hit területén is. A Magyar Katolikus Lexikon szerint például „a pragmatizmus (a gör. pragma, 'tett' szóból): angolszász filozófiai irányzat, amely a megismerés helyett a cselekvést annyira előtérbe hozza, hogy az igazság ismervévé teszi: igaz az, ami hasznos.”⁸²³ A Céltudatos Gyülekezet könyv ajánlásai között az amerikai Baptista Vasárnapi Iskolai Szövetség elnöke többek között erre hivatkozik: „...a céltudatos gyülekezet teljesen biblikus, és működik!”⁸²⁴ Ugyanakkor nagyon fontos észrevenni azt is, hogy Warren minden alkalommal igyekszik elkerülni azt, hogy az ő általa, Kaliforniában alkalmazott modellt bárki is a szükséges kontextualizálás kihagyásával átvegye. Éppen az ellenkezőjét szeretné: azt, hogy fedezzük fel a gyakorlatok mögött húzódó alapelveket, és azokat - a megfelelő kulturális transzformáció, kontextualizálás után - a magunk körülményei között alkalmazzuk. Erről a kérdéstről ír az általa indított mozgalom alapművében:

821 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 147.

822 i. m., 334.

823 A Magyar Katolikus Lexikon, Főszerk. Diós István; szerk. Viczián János. Budapest: Szent István Társulat. 2006., a „pragmatizmus” címszó alatt.

824 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, ajánlás az eredeti, amerikai borítón. Saját fordítás.

„Soha nem állt szándékomban Saddleback-klónokat létrehozni. Ez az egyik oka annak, hogy inkább helyi nevet választottam gyülekezetünknek, mint egy másolható általános elnevezést. Ha nem a mi környékünkön élsz, a „Saddleback” név használhatatlan számodra. Az általunk alapított huszonöt leánygyülekezet egyike sem végzi pontosan ugyanúgy szolgálatát, mint Saddleback. Őket is arra biztatom, hogy amit tőlünk tanultak, azt szűrjék át a saját körülményeiken és a személyiségükön”⁸²⁵

Ő nem „Saddleback Gyülekezeteket” szeretne látni a világ sok pontján, hanem küldetésüket végző és betöltő *céltudatos gyülekezeteket*. Ez nyilván azzal jár, hogy működőképes, gyakorlatban megvalósítható elveket kíván átadni képzési programja során.

Azok, akik *világinak* ítélik meg a gyülekezet építésének ezt a módját, leginkább arra hivatkoznak, hogy Warren *marketing-eszközöket* vet be Isten munkájába. Saját vélekedése így olvasható ezzel kapcsolatban:

„A gyülekezetépítéssel kapcsolatos számos könyv és konferencia a »Hogyan építsünk hullámokat?« kategóriába sorolható. Megpróbálják Isten Lelkének hullámát mesterségesen előállítani, rafinált eszközök, programok, vagy marketingfogások segítségével növekedést létrehozni. De növekedést nem lehet emberi eszközökkel kikényszeríteni! Az Egyháznak növekedést egyedül Isten ad. Egyedül Isten tud életet lehelni egy száraz csontokkal teli völgybe. Egyedül Isten képes hullámokat teremteni – az ébredés hullámait, a növekedés hullámait, és a lelki fogékonyság hullámait.”⁸²⁶

Az idézett gondolatai után arról ír, hogy mindig Isten adja a hullámokat, így minden növekedés (lelki, számbeli, stb.) Őtőle való. A hullám-képet továbbvive így fogalmaz az ember szerepéről: „a Saddleback Gyülekezetben mi sohasem próbáltunk meg hullámot építeni. Ez az Isten dolga. Megpróbáltuk viszont észrevenni azokat a hullámokat, amelyeket Isten küldött felénk, és megtanultuk elkapni őket.”⁸²⁷ Warren tehát arról tesz vallást, hogy Isten adja a növekedést, Ő áll minden áldás mögött - ugyanakkor nekünk abban van feladatunk, hogy ezek az áldások ne vesszenek el. Ennek érdekében ajánlja ő a céltudatos hozzáállást.

A harmadik válasz ennél a kérdésnél az önkéntesség területére vonatkozott. Ennek kielemezését az előzőekben már elvégeztük.

825 WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 71.

826 i. m., 18.

827 uo.

9. *Miben érzékelte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik az ön egyházának hivatalos hitelvi tanításához, hitvallásához?*

A kérdezettek egyike sem tudott megnevezni olyan elemet a Céltudatos Gyülekezet koncepcióban, amely ne illeszkedne egyházának hivatalos hitelvi tanításához, hitvallásához. Ennek egyik oka nyilvánvalóan abban van, hogy a Warren által vezetett mozgalom nem hitvallási jellegű, közvetlenül sosem fogalmaz meg elméleti teológiai és hitvallási tételeket, hanem első sorban az egészséges gyülekezeti életre és működésre vonatkozó bibliai alapelveket kívánja felkutatni, rendszerezni és oktatni. A másik ok az, amit magunk is megállapítottunk az előző fejezetben, a rendszeres teológiai vizsgálat során: Warren tanításai és a céltudatos koncepció elemei nem tartalmaznak olyan tételt, amely ellenkezne a református és baptista hitelvekkel és a Magyarországon működő egyházaink által elfogadott teológiai művekkel, a krisztológia és az ekkológiológia területén.

10. *Miben érzékelte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik az ön egyházának kultúrájához, szokásjogához és felfogásához?*

Egy válaszadó jelezte, hogy ezen a területen sok mindenben eltér a Céltudatos Gyülekezet felfogása egyházának kultúrájától, szokásjogaitól és felfogásától. Az indoklásban ismét az tűnt fel, hogy a Warren által képviselt felfogás nagyon „amerikai”, és Magyarországon ettől sokan tartózkodnak. A válaszadó példaként azt említette meg, hogy például a német területről hazánkba érkező szónokok, felfogások sokkal kevésbé kerülnek elutasításra, mivel azok kulturálisan sokkal közelebb állnak hozzánk.

Egy másik válaszadó lelkész arról írt, hogy egyházában nem szokás a gyülekezeti tagokat bevonni a szolgálatba, a Saddleback-i modellnek pedig éppen ez az egyik sarkalatos pontja. A lelkész-centrikus felfogást, amelyben majdnem minden szolgálat elvégzése a fizetett egyházi személy vagy személyek feladata, nagyon nehéz felváltani a céltudatos koncepció minden tagot mozgósítani kívánó modelljével.⁸²⁸

Ehhez kapcsolódik - bár valószínűleg sokkal szélesebb területet ölel fel - két másik válaszadó vélekedése, miszerint is nagyon nehéz megváltoztatni a helyi gyülekezetekben kialakult tradíciókat, helyi szokásokat. Ezek sokszor elnyomják a gyülekezet céljait, amelyet Isten jelölt ki népe számára a Szentírásban. Warren szavaival „a tradíciók vezette gyülekezet kedvenc jelmondata: »Mi mindig így csináltuk.« Egy hagyományok által vezérelt gyülekezet célja egyszerűen a múlt megőrzése. A változás majdnem minden esetben nemkívánatos jelenségnek számít, a stagnálást pedig „stabilitásként” értelmezik.”⁸²⁹ A fő veszély itt az, hogy „néhány gyülekezetben a tradíció ereje annyira elhatalmasodhat, hogy minden egyéb, akár Isten akarata is, háttérbe szorul”⁸³⁰ - érvel Warren.

⁸²⁸ Ebben a kérdésben lásd az előzőekben, az önkéntesség kérdésével kapcsolatban leírtakat.

⁸²⁹ i. m., 81.

⁸³⁰ uo.

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom vezetője nem a gazdag értelmet és értékeket hordozó hagyományokkal száll szembe, amikor a tradíció bénító hatásáról szól, hanem a helyi gyülekezetekben kialakuló, nem mindig építő jellegű szokásjogokkal. Egy tudatos misszió működés bevezetése során ezekkel találja szemben magát a lelkipásztor illetve az önkéntes munkatárs. Ezzel számolni kell, és ezt fel kell vállalni. „Isten terve betöltésének mindig elsőbbséget kell élveznie a tradíciók megőrzésével szemben. Ha komolyan úgy akarsz szolgálni az emberek felé, ahogyan Jézus is tette, ne lepődj meg, ha valamelyik mai vallási szervezet azzal vádol, hogy kiszolgálod a jelen kultúrát, vagy szakítasz a tradíciókkal”⁸³¹ - írja Warren. Egy helyi gyülekezetben a tudatos működés felé való fordulás minden bizonnyal együtt jár az ilyen konfrontációkkal a lelkipásztor és munkatársai számára, Magyarországon ugyanúgy, mint a világ bármely más országában.

5.2.2. A gyülekezeti tagok tapasztalatainak vizsgálata

Az alábbiakban a gyülekezeti tagok számára feltett tíz kérdést és az azokra beérkezett válaszokat mutatjuk be először gyülekezetenként, majd összesítve, az áttekinthetőség kedvéért táblázatba foglalva. A válaszarányokat százalékos megosztásban is feltüntetjük, egy tizedes jegy jelölésével, a matematika kerekítési szabályait alkalmazva.

1. Megítélése szerint mennyire céltudatos felépítésű gyülekezetének istentisztelete?

Gyülekezet neve	Válaszok					Összesen
	Túlságosan	Megfelelően	Közepesen	Nem eléggé	Semennyire	
Hajdúbörzsényi Református		37	2			39
Mátészalkai Református		10	1			11
Budaörsi Baptista	2	69	7			78
Kaposvári Baptista	2	21	5			28
Összesen	4	137	15			156

A válaszadók a vizsgált gyülekezetek istentiszteletének felépítését túlnyomó többségben *megfelelően* céltudatosnak tartották (87%-ban). 9,6%-ban *közepesen*, 2,6%-ban *túlságosan* céltudatosnak ítélték azt. Ez azt mutatja, hogy a céltudatos programba bekapcsolódó gyülekezetek vezetői nagyban elő tudták segíteni közösségeik központi rendezvényének, az istentiszteletnek céltudatossá válását, és ezt a gyülekezeti tagok érzékelték, illetve a felmérés során válaszaikban ki is fejezték.

⁸³¹ i. m., 234.

2. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének evangélizációs tevékenysége?

Gyülekezet neve	Válaszok					Összesen
	Túlságosan	Megfelelően	Közepesen	Nem eléggé	Semennyire	
Hajdúbörzsonyi Református		23	11	5		39
Mátészalkai Református		5	4	2		11
Budaörsi Baptista		44	29	5		78
Kaposvári Baptista		15	11	2		28
Összesen		87	55	14		156

A tagok 55,8%-a *megfelelőnek*, 35,2%-a *közepesnek*, 9%-a pedig *nem eléggé* céltudatosnak ítélte gyülekezete evangélizációs tevékenységét. Ez a kimutatás összhangban van azzal, amit a lelkipásztorok jeleztek vissza a nekik szóló kérdőíveken az evangélizációs ösztönzés és gyakorlat növelése szükségességének kérdésében. Ezt bizonyítja, hogy bár a válaszadók többsége *megfelelőnek* tartja gyülekezetének evangélizációs tevékenységét (55,8%), jelentős azok száma is (35,2%), akik ezt csak közepesre értékelik.

3. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének tanítványképző tevékenysége?

Gyülekezet neve	Válaszok					Összesen
	Túlságosan	Megfelelően	Közepesen	Nem eléggé	Semennyire	
Hajdúbörzsonyi Református	2	23	10	2	1	38
Mátészalkai Református		6	4	1		11
Budaörsi Baptista		28	40	7	1	76
Kaposvári Baptista		13	10	6		29
Összesen	2	70	64	16	2	154

Nagy szórást mutat az ezen kérdésre adott válaszok sora. A válaszadók 1,3%-a *túlságos*, 45,5%-a *megfelelő*, 41,6%-a *közepes*, 10,4%-a *nem elégséges*, 1,3%-a *semmilyen* céltudatosságot érzékelt a tanítványképzés területén. A két szélső lehetőség választása (túlságos, semmilyen) egyaránt alacsony százalékot mutat (1,3 - 1,3%). A válaszok nagy része a *megfelelő* és *közepes* kategóriába esik, ami azt jelezheti, hogy ez, az időt igénylő folyamat, a tanítványképzés már jól halad a vizsgált közösségekben, de még nem éri el a gyülekezeti tagság többsége által *megfelelőnek* tartható mértéket.

4. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének közösségépítő tevékenysége?

Gyülekezet neve	Válaszok					Összesen
	Túlságosan	Megfelelően	Közepesen	Nem eléggé	Semennyire	
Hajdúbörzsonyi Református	1	28	7	1		37
Mátészalkai Református		6	5			11
Budaörsi Baptista	1	69	7			77
Kaposvári Baptista		19	7	3		29
Összesen	2	122	26	4		154

Ismét alacsony számban választották a szélső értéket a válaszadók, az alkalommal azonban csak a pozitív oldalon: 1,3% *túlságosan* céltudatosnak érzékelték gyülekezetük közösségépítő munkáját. Átütő mértékben érkeztek a válaszok a *megfelelő* oszlopba (79,2%), és csak jóval kisebb mértékben (16,9%) a *közepes*, ill. 2,6% a *nem eléggé* oszlopba. A vizsgált gyülekezetek tagsága tehát nagy részben értékeli úgy, hogy céltudatos közösségépítés zajlik gyülekezetében.

5. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének a szükségben lévőket segítő tevékenysége?

Gyülekezet neve	Válaszok					Összesen
	Túlságosan	Megfelelően	Közepesen	Nem eléggé	Semennyire	
Hajdúbörzsonyi Református		19	11	6		36
Mátészalkai Református		3	5	3		11
Budaörsi Baptista	1	28	38	9		76
Kaposvári Baptista		15	7	2		24
Összesen	1	65	61	20		147

1% alatti válasz - egyetlen fő jelezte azt, hogy gyülekezetük *túlságosan* céltudatosan segíti a szükségben lévőket. 44,2% *megfelelően*, 41,5% *közepesen* tartja az ezen a területen való céltudatos munkálkodást, 13,6% pedig *nem elégségesnek*. A kapott eredmények ezen kérdés tekintetében is jelentősen a középérték fölé mutatnak, jelezve a gyülekezetek törekvését a vizsgált területen. Mint korábban rámutattunk, ezen a területen nagyon nehezen ültethető át egy hatalmas méretű, Amerikában - nagyon eltérő egzisztenciális környezetben - működő úgynevezett megagyülekezet szociális munkája a mai magyarországi környezetbe. A képzéseken részt vevő lelkészek ezen a területen

sokkal kevesebb gyakorlati ötletet kapnak, mint a többi kérdéskörben, így időigényesebb folyamat során tudják megtalálni a hazai alkalmazás módját. Ez mindenképpen befolyásolja az erre a kérdésre adott válaszokat.

6. *Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a Szentlélek vezetésével?*

Gyülekezet neve	Válaszok			Összesen
	Teljesen szemben áll	Van ilyen veszély	Semmiképpen nem áll szemben	
Hajdúböszörményi Református	5	8	25	38
Mátészalkai Református		1	10	11
Budaörsi Baptista		5	70	75
Kaposvári Baptista		8	20	28
Összesen	5	22	125	152

Ennél a kérdésnél egy *erőteljes egyetértésre* (hangsúlyos *igen* válaszra), egy *potenciális veszély érzékelésre* és egy *határozott nem* válaszra volt lehetőség. A válaszadók 3,29%-a látta úgy, hogy a céltudatos koncepció szemben áll a Szentlélek vezetésével; 14,5% látta úgy, hogy van ilyen *veszély*; 82,2% pedig határozottan *nemmel* válaszolt erre a kérdésre. Ez utóbbi nagyon jelentős többséget képvisel, ami azt mutatja, hogy a vizsgált gyülekezetekben kialakult többségi vélemény szerint nem áll szemben a Szentlélek vezetésével a céltudatos gyülekezetépítési felfogás.

7. *Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat egyháza (felekezete) hitelveivel?*

Gyülekezet neve	Válaszok			Összesen
	Teljesen szemben áll	Van ilyen veszély	Semmiképpen nem áll szemben	
Hajdúböszörményi Református	4	4	30	38
Mátészalkai Református		4	6	10
Budaörsi Baptista		5	71	76
Kaposvári Baptista		4	25	29
Összesen	4	17	132	153

A céltudatos koncepció és az adott gyülekezet felekezete hitelveinek szembenállását vizsgáltuk a kilencedik kérdés segítségével. Teljes szembenállást érzett a válaszadók 2,6%-a, lehetséges veszélyt pedig 11,1% érzékelt. Velük szemben a túlnyomó többség -

86,3% - úgy ítélte meg, hogy nincsen ilyen szembenállás. Ezen a pontos a felmérés igazolja a rendszeres teológiai elemzésünk eredményét, ahol ugyanerre jutottunk el az elméleti vizsgálódásaink során.

8. *Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a magyarországi hitéleti felfogástól és gyakorlattól?*

Gyülekezet neve	Válaszok			Összesen
	Teljesen szemben áll	Van ilyen veszély	Semmiképpen nem áll szemben	
Hajdúböszörményi Református	4	6	26	36
Mátészalkai Református	1	7	3	11
Budaörsi Baptista	1	14	61	76
Kaposvári Baptista	1	8	18	27
Összesen	7	35	108	150

Ez a kérdés az előzőhöz kapcsolódóan - ami a felekezeti hitelvekkel való szembenállást kutatta - arra kereste a választ, hogy mennyire kultúra-idegen a Warren által képviselt felfogás, és ezáltal mennyire áll szemben a magyarországi hitéleti felfogással és gyakorlattal. Az előző kérdéshez viszonyítva itt magasabb volt azon válaszok százaléka, amelyek a *teljes szembenállást* nevezték meg (4,7%), sokkal magasabb a *veszélyt érzékelők száma* is (23,3%), így alacsonyabb a *semmilyen szintű szembenállást érzékelők* csoportja (72%). Ez azonban még mindig nagyon erős százalék a Céltudatos Gyülekezet programjának támogatása mellett.

Az arány eltolódásának oka az lehet, hogy ugyan az egyházi hitelvekkel nem áll szemben a céltudatos koncepció, a program megoldásai amerikai voltának érzékelése miatt azonban több gyülekezeti tag látja úgy, hogy egy-egy ponton vagy általában az szemben áll a magyarországi kegyességi gyakorlattal. Mindent összevetve megállapíthatjuk, hogy a 72%-os többség meggyőzően mutatja azt, hogy a vizsgált gyülekezetekben - ahol a gyakorlatban is megismerhették a tagok a céltudatos felfogást - a többség nem tapasztalt ilyen szembenállást. Magyarázatuk szolgál Warren tanítása a sokszínűséggel kapcsolatban. Ő sosem kívánta saját gyülekezet képére formálni a tőle tanuló, vele kapcsolatban lévő gyülekezeteket. Dolgozatunk 2.4.2. alpontjában ismertettük az ezzel kapcsolatos kijelentését: a „...egy titkos kulcsa van a gyülekezet növekedésének.” Warren ezt cáfolja. Szerinte egy gyülekezet növekedése és pozitív szolgálata egy nagyon összetett, komplex folyamat végeredménye lehet. Így semmiképpen sem állítja, hogy a gyülekezeteknek egyformáknak kellene lenniük. Erre

nem is bíztat. „Az emberek sokfélék, ezért megszólításukhoz is sokféle gyülekezetre van szükség.”⁸³²

9. Ismeri-e ön Rick Warren lelkipásztor munkásságát?

Gyülekezet neve	Válaszok			Összesen
	Olvastam legalább egy könyvét, cikkét	Hallottam már róla	Nem ismerem	
Hajdúböszörményi Református	8	9	21	38
Mátészalkai Református	7	4		11
Budaörsi Baptista	32	36	9	77
Kaposvári Baptista	10	14	5	29
Összesen	57	63	35	155

Ezzel a kérdéssel azt kívántuk vizsgálni, hogy a gyülekezeti tagokban mennyire tudatosult az, hogy amikor vezetőik irányításával a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom eszközeit alkalmazzák közösségeikben, az az amerikai lelkipásztor munkásságához kötődik. *Nem ismerte* Warren nevét 22,6%, *hallott róla* 40,6%, *több ismerettel rendelkező* (valamit már olvasott tőle) 36,8%. Ezt azt mutatja, hogy a gyülekezeti tagok elsősorban nem Warren neve miatt szimpatizálnak vagy állnak szemben a programmal, hanem a gyülekezetben tapasztalt hatás miatt, hiszen kevesen ismerik a lelkész munkásságát közelebbről, a többségnek csak felszínes illetve ismerete van, vagy éppen tudomása sincsen róla. Ez az eredmény arra mutat rá, hogy amíg lelkészek, egyházi szakemberek számára egy idő után már annak a személynek a neve (is) fontos, aki önmagában fémjelzi az adott tanítás, felfogás, mozgalom irányát, addig a gyülekezeti tagok számára ez indifferens. Ők a gyülekezetükben lecsapódó hatás alapján foglalnak állás ezekkel kapcsolatban. Nincsen ez másképpen a Céltudatos Gyülekezettel és Rick Warrennel kapcsolatban sem.

⁸³² i.m., 65.

10. Van-e tudomása arról, hogy gyülekezetének vezetése a Céltudatos Gyülekezet koncepciót (is) alkalmazza-e a gyülekezetépítésében és a szolgálatban?

Gyülekezet neve	Válaszok		Összesen
	Igen, tudomásom van róla	Nincsen tudomásom róla	
H a j d ú b ö s z ö r m é n y i Református	24	13	37
Mátészalkai Református	11	-	11
Budaörsi Baptista	19	58	77
Kaposvári Baptista	23	6	29
Összesen	77	77	154

Az ezen kérdésre adott válaszok pontosan 50-50%-os megoszlást mutatnak: a vizsgált gyülekezetek tagsága felének tudomása volt arról, hogy gyülekezete alkalmazza a céltudatos koncepciót (is), a tagság másik fele erről nem tudott a felmérés idejében. Ez előző kérdéshez hasonlóan ebből is azt láthatjuk meg, hogy a gyülekezeteket alkotó személyek legalább 50%-ban nem a program *neve* miatt áll pozitívan vagy negatívan a bevezetésre került megoldásokhoz, változásokhoz, hanem a tapasztalt hatás miatt.

5.3. A kutatási eredmények összegzése

A kiválasztott gyülekezetekben történt primer kutatás a következő eredményeket hozta:

1. A vizsgált gyülekezetek tagsága a vizsgált területek mindegyikén tapasztalta a céltudatos hozzáállást. A válaszadók *istentisztelet* és a *közösségépítés* területén magas százalékban (87% illetve 79%) értékelték *megfelelően tudatosnak* a gyülekezet hozzáállását; az *evangélizáció* területén is hasonlóan vélekedett a többség, bár kisebb arányban (55,8%). A *tanítványképzést* *megfelelőnek* (45,5%) illetve *közepesnek* (41,6%) ítélték; és hasonló arányban vélekedtek a *szükségben lévők segítségének* céltudatosságáról (*megfelelőnek* ítélte 44,2%, *közepesnek* 41,5%). Ez összességében azt jelzi, hogy a gyülekezeti tagok jelentős része tapasztalta közösségének céltudatos munkálkodását. A leginkább céltudatosnak észlelt területek az *istentisztelet felépítése* és az *evangélizáció* területe.

Warren mindig az egyensúlyi állapot elérésére biztatja követőit: „a gyülekezet növekedése természetes következménye a gyülekezet egészségének. A gyülekezet azonban csak akkor egészséges, ha tanítása biblikus, és missziója kiegyensúlyozott. A gyülekezetnek egyformán be kell tölteni az Újszövetségben szereplő mind az öt feladatát egészsége érdekében. Egyensúly nem jön létre magától egy gyülekezet életében; sőt valójában állandóan korrigálni kell a kiegyensúlyozatlanságot.”⁸³³ Ugyanakkor elismeri, hogy egy helyi gyülekezetben lehetetlen azonnal az összes

⁸³³ i. m., 53.

területen változásokat beindítani. Az általa hangsúlyozott öt cél, a gyülekezet az elkötelezettségi körök által szemléltetett öt csoport kialakításával érhető el. Véleménye szerint ezeket nem lehet egyszerre, rövid idő alatt kialakítani: „sokoldalú szolgálatot építesz ki, ha tervszerűen vonsz be új tagokat, és egyszerre csak egy elkötelezettségi szintre összpontosítasz. Ne érezd úgy, hogy mindent egyszerre kell elvégezned! Maga Jézus sem végzett el mindent egyszerre! Építkezz kívülről befelé! Amikor aztán mind az öt csoport létrejött és működik, akkor úgy folytasd, hogy egyforma hangsúlyt fektetsz mindegyikre!”⁸³⁴ A befogadást elősegítő szerkezetű és stílusú istentiszteleti alkalmak és az evangélizációra való nyitottság az első lépések közé tartoznak. Ezt érzékelték és jelezték vissza a gyülekezeti tagok válaszaikban.

2. A vizsgált két-két református és baptista gyülekezeti tagság összességében úgy vélekedett, hogy a céltudatos gyülekezetépítési felfogás *nem áll szemben a Szentlélek vezetésével* (82,2%), *egyházuk hitelveivel* (86,3%), és a *magyarországi kegyességi gyakorlattal* (72%). Az utóbbi terület némiképp alacsonyabb százaléka, illetve az a tény, hogy ezen a területen látnak a legtöbben *veszélyt* (23,3%) azt mutatja, hogy a program amerikai eredete kérdéseket vetett fel néhányakban.

3. A válaszadó gyülekezeti tagok kevésbé ismerték Rick Warren nevét, és 50%-ban voltak tudatában annak, hogy gyülekezetük a Céltudatos Gyülekezet programot (is) alkalmazza működésének fejlesztésében. Magyarázatul az kínálkozik, hogy a gyülekezeti tagságot nem az érdeklő első sorban, hogy kinek a neve fémjelez egy megoldást, vagy hogy a gyülekezetben bevezetésre kerülő fejlesztések, változtatások milyen irányzat programjába tartoznak. Ők a pozitív, megtapasztalható, átélhető előrelépést érzékelték és értékelték, és erről adtak visszajelzést válaszaikban.

4. A lelkipásztorok válaszai nagyban egybevágnak az általuk pásztorolt gyülekezeti tagok válaszaival. Ez nem csak közösségenként igaz, hanem a négy, vizsgált gyülekezet együttes eredményeinek egybevetésére is. A lelkészek a gyülekezeti tagokhoz hasonlóan az *istentiszteleti rendezvények céltudatosra tételét* és a *közösségépítést* emelték ki, mint a számukra legtöbbször jelentett tanítást, amit közösségeikben be is kívántak vezetni. E területeken mind a négyen el kezdték alkalmazni a tanultakat - aminek megtörténtét és gyümölcseit a gyülekezeti tagok visszajelzései is igazolták. Ketten-ketten az *evangélizáció* és a *tanítványképzés* területét is elkezdtek fejleszteni a Céltudatos Gyülekezet képzésein tanultak szerint, míg a karitatív munkában egy lelkipásztor alkalmazta a céltudatos koncepciót. Ezen, a Warren által öt fő területnek nevezett kérdéskörön kívül a gyülekezeti célok megfogalmazását, és kitűzését, a kis csoportok által végzett szolgálatot, a generációk egymással való kapcsolatának segítségét és az igehirdetésben való fejlődést találták hasznosnak.

5. A lelkészek úgy vélekedtek, hogy a képzések hasznosnak bizonyultak látásmódjuk formálódásában, a más vezetőkkel való gyümölcstermő együtt munkálkodás területén, a

⁸³⁴ i. m., 140-141.

gyülekezeti szolgálatban használható új eszközök felfedezésében, a munkatársképzés és a tudatos gyülekezeti tagság kialakítása kérdésében.

6. A lekipásztorok közül ketten nem tapasztaltak feszültséget a céltudatos elvek alkalmazása során a gyülekezetükben, ketten pedig kis mértékű feszültséget érzéltek. Negatív hatásról egyikük sem tudott beszámolni.

7. A program gyengeségének a lelkészek a könnyen eltúlozható pragmatikusságot találták, illetve azt a tényt, hogy a vizsgált gyülekezetépítési mód alapja az aktív gyülekezeti tagság és a lelkes önkéntes munka, ami hazánkban nem elég erős. További gyengeségnek ítélték - nem túlhangsúlyozva azt - az amerikai megjelenést és stílust, ami miatt a céltudatos felfogás feszültségbe kerülhet a hazai egyházi kultúrával. Ugyanakkor mindannyian úgy foglaltak állást, hogy felekezetük hitelveivel a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom tanrendszere nincsen ellentétben semmilyen mértékben.

A kutatás eredményeinek összegzéseként elmondhatjuk, hogy a Rick Warren által képviselt Céltudatos Gyülekezet Mozgalom jó eredménnyel alkalmazható a magyarországi református és baptista gyülekezetekben. Warren tanításai nem állnak szemben a hivatkozott egyházak hitelveivel, gyülekezetépítési gyakorlatának alkalmazása nem jár negatív hatással a gyülekezetekre, és csak kis mértékű feszültséget okoz.

Ugyanakkor a magyar egyházi kultúrkörben számolni kell a koncepció amerikai stílusából és megjelenéséből adódó hatásával, ami sokakban kisebb fokú ellenállást vált ki. A programba bekapcsolódó lelkészeknek és gyülekezeteknek fontos ügyelniük arra, hogy ne menjenek el a túlzott pragmatizmus irányába, hanem kezeljék helyén a céltudatos gyülekezetépítési eszközöket, megállva a Szentírás-központú, hitvallásos, ugyanakkor nem kultúra-idegen, azaz a kortárs hazai környezetbe illeszkedő gyülekezeti szolgálat talaján.

A rendszeres teológiai analízis után az önálló primer kutatás is azt az eredményt hozta, hogy a céltudatos koncepció alkalmazható a magyarországi református és baptista gyülekezetekben, megfelelő körültekintéssel; a Szentírás teljes körű üzenete és hitvallási tételeink a gyülekezetben történő rendszeres és alapos tanításának gyakorlatával.

Összegzés és következtetés

Az értekezés munkamódszerének összefoglalása

Disszertációnkban a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom tanításai magyarországi alkalmazhatóságának lehetőségét vizsgáltuk meg. A Rick Warren lekipásztor által alapított és vezetett Saddleback Valley Community Church-ből indult mozgalom a rendkívüli számbeli gyarodásával, és a gyülekezetépítés egyedi módjával is sok felekezet, lekipásztor és helyi gyülekezet érdeklődésének fókuszába került. Warren amellet, hogy az hatalmas méretűvé vált gyülekezetét (és a környéken elhelyezkedő számos leánygyülekezetét) tovább építi, a világ számos országában tart „céltudatos gyülekezet lelkészi képzéseket”. Magyarországon is megjelent és kihatásában jelentőssé vált mind a képzés, mind maga a felfogás a kaliforniai lelkész a témában megjelent megjelent könyvei miatt, és egyre inkább felekezetek között átívelő mozgalommá válik.

Warren tanítása nemzetközi szinten sokak figyelmét keltette fel. Hutchings, Warren Smith, és mások erős kritikai hangot ütöttek meg a céltudatos gyülekezetépítés megközelítését vizsgáló könyvekben. Ugyanakkor lelkészek és gyülekezetek százai és ezrei álltak mellé támogatólag. Az ellenzők művei a széles tömegeknek, gyülekezeti tagoknak íródtak, nem lelkészeknek, missziói vezetőknek és teológiai képzettséggel rendelkezőknek. A támogatók pedig nem készítették - legalábbis nem publikálták - Warren tanításait elemző műveket. Az Egyesült Államoktól eltávolodva ez még inkább igaz. Egyetlen olyan művet sem találtunk európai teológus tollából (még kevésbé magyar nyelven), amely akadémiai igényességgel vizsgálná a témában, és segítségére lehetne a hazánkban szolgáló lekipásztoroknak és a gyülekezetépítésben dolgozó vagy azt tanító szakembereknek. Ilyen értelemben mindenképpen hiánypótlónak számít dolgozatunk.

Ahogy a bevezetőben indokoltuk is, értekezésünk felépítése két tényezőtől következik. Egyrészt az iránti igyekezetünkből, hogy a missziói elmélettől eljussunk a gyakorlatig. Ezért elméleti missziói alapvetés és analízis után gyakorlati felmérést végeztünk, és annak kiértékelése során gyakorlati következtetésekre jutottunk el. Másrészt döntően befolyásolta a dolgozat felépítését a téma minimális feldolgozottsága is. Szükségesnek láttuk, hogy dolgozatunk elején bemutassuk, hogyan gondolkozunk a keresztyén egyház küldetéséről, és hogy ezt milyen bibliai alapokra vezetjük vissza. Ezért végeztük el a misszió ószövetségi és újszövetségi alapvetését. Ezután Warren mozgalma missziói stratégiáját analizáltuk, majd a református és a baptista ekkológiológiai tételek mérlegére tettük a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom egyháztanát, és Jézus Krisztus személyére vonatkozó felfogását. Az elméleti alapvetés és elemzés után egy gyakorlati kutatást végeztünk el, amely során két-két, a céltudatos alapelveket alkalmazó református és baptista gyülekezetekben mértük fel azok hatását a gyülekezeti életre.

Az előbbiek szerint dolgozatunkat öt fejezetben írtuk meg. Az első fejezetben végeztük el a misszió bibliai alapvetését. Az ószövetségi előzményekkel kezdtünk, áttekintve az Izraelhez tartozó pogányok kategóriáit, és a zsidó nép küldetésének alapjait, amelyek Isten kijelentéseiből adódnak. Felvázoltuk, hogy milyen motivációból és hogyan igyekezett a zsidó nép hitét bemutatni, azt terjeszteni a pogányok felé az ószövetségi időszakban, az intertestamentális korban, és az újszövetségi korban. Kitértünk arra is, hogy milyen szerepe volt mindebben a Septuagintának. Ezután a hellenista zsidó-keresztyének szerepét vizsgáltuk meg a pogánymisszió elindulásával kapcsolatban, kiemelve a pünkösdi Szentlélek-esemény, az üldöztetés és szétszórás jelentőségét, a diakónusok megválasztásának eseményét, István vértanúságát, Fülöp szolgálatát és Saul megtérését, majd Damaszkuszban történő szolgálatba állítását. Megnéztük, hogy miért tekinthetünk az antiókhiai gyülekezetre úgy, mint a tudatos pogánymisszió bölcsőjére. Betekintést adtunk arról, hogy a diaszpórában élő zsidóság és Pál apostol szolgálatuk hogyan formálta az ősgyülekezet küldetés-betöltésének karakterét. Mindezen előzmények után tettük fel hittudományi értekezésünk egyik fontos kérdés-sorát: hol találjuk a pogánymisszió jogosultságának indoklását a Bibliában? Van feladatunk azon a téren, hogy a nem hívők felé terjesszük hitünket? Mit írnak erről az evangéliumok? Milyen alapod ad Jézus Krisztus, majd a tizenkettő szolgálatuk a pogánymisszió számára? Ezen kérdésekre választ keresve arra jutottunk, hogy a Máté evangéliumában leírt missziói parancs jelenti a csúcspontot a Szentírásban a misszió - különösen is a pogánymisszió - témájában. Ennek szövegét ezért exegetikai vizsgálatnak vettük alá, és a teljes evangéliumra, illetve az ősgyülekezet kibontakozó pogánymissziójára gyakorolt hatását - biblika teológiai kitekintés után - összegeztük, felfedve a kapcsolódási pontokat a Céltudatos Gyülekezet felfogásával, tanításaival.

Értekezésünk második fejezetében a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom általános bemutatására került sor. Ennek során kitértünk annak amerikai indulására, a mára érzékelhető globális hatására. Különösen is annak bemutatására törekedtünk, hogy hazánkban milyen módon jelent meg Warren tanítása könyvek, munkafüzetek, igehirdetések és lelkészképzések által. A mozgalom alapműve, a Céltudatos Gyülekezet című könyv részletes ismertetésére is ebben a fejezetben került sor, annak érdekében, hogy a szerző, a gyülekezetépítésről szóló tanításainak elemei könnyen beazonosíthatóak és hivatkozhatóak lehessenek a későbbiekben.

A harmadik fejezetben Warren és mozgalma misszió tervét írtuk le és elemeztük ki. Mivel ezen dolgozat legszűkebb célja az, hogy a Céltudatos Gyülekezet tanítását és gyakorlatát missziológiai vizsgálat alá vesse, így ezen kérdés önálló fejezetet kapott. Az úgynevezett „PEACE Terv” bemutatása után végeztük el annak missziológiai elemzést. Itt azt a módszert választottuk, hogy a Bosch által képviselt kortárs missziológiai paradigma alapján végezzük el az analízist. Ennek oka, hogy vélekedésünk szerint az egy olyan paradigma, amely mind a Magyarországi Református Egyházban, mind a Magyarországi Baptista Egyházban széles körben elfogadott, az európai lelkiség talaján

hiteles, teológiai intézményeinkben tanított, lelkipásztoraink által ismert és széles körben bevett.

A negyedik fejezet a mozgalom rendszeres teológiai vizsgálatát tartalmazza. Annak okán, hogy egy gyülekezetépítési stratégiát vizsgálunk, nem volt nélkülözhető az ekkleziológiai analízis. Ez természetes, hiszen az egyháztan elválaszthatatlan Isten népe küldetés-betöltésétől. Mivel az egyháztan a dogmatikai hatalmas terjedelmű és jelentőségű területe, arra nem volt lehetőségünk jelen disszertáció keretei között, hogy kimerítően foglalkozzunk vele. Azt a módszert választottuk, hogy az igaz egyház ismertetőjegyeiről vallott felfogás által elemezzük ki Warren tanításait. Ennek oka az, hogy a leggyakrabban felmerülő kérdés a céltudatos koncepcióval kapcsolatban: hiteles gyülekezeti modellt ad-e elénk; biblikus egyházképet jelenít-e meg számunkra? Ezért vizsgáltuk meg mind a református, mind a baptista hitvallások és teológiai művek alapján a tiszta evangélium hirdetése, a keresztség, az úrvacsora, az egyházfegyelem és a lelki ajándékok használatának kérdését.

A rendszeres teológia nagy témakörei közül nem hagyhattuk ki a krisztológiai kutatást sem. Az Amerikai Egyesült Államokból induló lelkiségi mozgalmak megvizsgálásánál ez mindig kritikus fontosságú terület, ugyanúgy, mint a felekezetek között munkálkodó, ökumenikus nyitottságú programok esetében. Mit hirdet a Céltudatos Gyülekezet Jézus Krisztusról mint Közbenjáróról és mint Kiengesztelőről? Hogyan mutatja be Urunk lényének összetettségét? Ezekben a kérdésekben is a református és a baptista hitvallások és rendszeres teológiai művek szolgáltak vizsgálódásunk alapjául.

Az ötödik fejezetben már kimondottan a gyakorlati alkalmazást helyeztük a homloktérbe, és egy önálló, primer kutatás keretében vizsgáltuk meg a Céltudatos Gyülekezet tanai magyarországi alkalmazhatóságának kérdését. Két református és két baptista gyülekezetben vizsgálódva arról kérdeztük meg a lelkészeket és a gyülekezeti tagokat, hogy mit tapasztaltak a Warren gyülekezetépítési programjának bevezetése során. A vizsgálódás terepe a Magyarországi Református Egyház és Magyarországi Baptista Egyház volt, több ok miatt is. Az egyik, hogy a dolgozat szerzőjének szolgálata a Magyarországi Baptista Egyházban történik, ugyanakkor sok szállal (személyes, szakmai) kötődik a Magyarországi Református Egyházhoz. A másik ok, hogy a Céltudatos Gyülekezet alapelveit szélesebb körben e két egyház gyülekezetei kezdték alkalmazni. Ezért történt a kérdőíves felmérés ezen két egyház gyülekezeteiben. A kutatásban részt vevő gyülekezetek lelkészei és tagjai számára kérdőíveket készítettünk, és azt eljuttattuk hozzájuk elektronikus és nyomtatott formában. Az általuk kitöltött és számunkra postai úton elküldött kérdőíveket azután kiértékeljük, osztályoztuk, és az eredményeket összegeztük.

Az értekezés eredményeinek összefoglalása és következtetés

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a misszió bibliai alapvetésének fényében

A misszió bibliai alapvetésére szánt fejezetben arra jutottunk, hogy a tudatos pogánymisszió elindulásának feltételeit Isten egy nagyon hosszú és összetett folyamat által teremtette meg. Isten ezt már az ószövetségi időkben is munkálta választott népe, és a hozzájuk közeledő pogányok által. Jézus Krisztusban azután ez az ajtó, amely eddig résnyire volt nyitva, sarokig tárult ki. A missziói parancsban tanítványai számára immár megengedte, sőt meg is parancsolta a népek felé való elindulást. Az apostoloknak azonban időre volt szükségük ahhoz, hogy ezt megértsék és a gyakorlatban is el kezdjék végezni. Krisztus követői tehát lassanként vállalták fel a pogányok elérését az evangéliummal, ahogyan azt az Apostolok cselekedeteiről szóló könyv ismerteti. Az egyik legfontosabb kérdés az volt, hogy egy pogány háttérből jövőnek meg kell-e tartani minden törvényt, úgy kell-e élnie mindenben, mint annak, aki zsidónak született, és születése óta a Tóra törvényei és a zsidó hagyományok, szokások szerint él - vagy elégséges-e hitre jutni a Megváltó által az egy Istenben. A pogányok felé irányuló misszió elindítói és vezetői az utóbbi mellett döntöttek a jeruzsálemi apostoli gyűlésen. Számunkra fontos volt ennek feltárása ahhoz, hogy Warren gyülekezetépítési modelljét ki tudjuk értékelni. Különösen is azért, mert ő gyakran ír arról, hogy a gyülekezet keretein kívül élőket szükséges elérni. Amikor évezredek hit-alapokkal bíró, több száz év óta működő egyházaink helyi gyülekezetei erre törekszenek, és bibliaismereti háttért, vallási ismereteket nélkülöző embereket szólítanak meg, invitálnak a hitre, akkor ugyanezzel a kérdéskörrel kerülünk szembe. A bibliai alapvetés után arra jutottunk, hogy nem várható el az ilyen, „kívülről jövőktől” az, hogy azonnal és mindenben egyház-kompatibilisekké váljanak. Ami viszont elvárható, az az Úr Jézus Krisztusba vetett szilárd hit, az élő és egyetlen Isten imádata, és olyan etikus életvitel, amelynek alapja akár a Nóé-fiak törvényeivel is leírható. A bibliai alapvetés során Isten népe ezen felismerésének csúcspontját az apostolok jeruzsálemi gyűlésén meghozott rendeletben találtuk meg.⁸³⁵ Warren tudja, hogy a gyülekezetébe érkező látogatók, és az újonnan hitre jutók, gyülekezeti taggá válók élete még nagyban különbözik attól, ami a Szentírás fényében elvárható lenne. „Ahhoz, hogy a hitetleneket feltétel nélkül tudják szeretni, meg kell érteni az embereknek az elfogadás és a jóváhagyás közti különbséget. Keresztyénként arra van elhívásunk, hogy elfogadjuk és szeressük a hitetleneket anélkül, hogy egyetérténnékn bűnös életmódjukkal”⁸³⁶ - írja erről. Azaz, amikor ő elfogadja a kívülről érkezőket annak ellenére, hogy azok egyháza tagjai életvitelétől

⁸³⁵ Lásd az 1.6.3.6. pont alatt.

⁸³⁶ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 213.

jelentősen elütnek, akkor annak fényében cselekszik, amit az apostolok megfogalmaztak a jeruzsálemi gyűlésen.

Dolgozatunk első fejezetében arra jutottunk, hogy a misszió bibliai alapvetése egyértelműen arra biztat bennünket, hogy a missziói küldetésünk nem csak, hogy nem szűnt meg, de át sem alakult olyan módon, hogy ma már nem lenne szükség tudatos evangélizációs és tanítványnevelő tevékenységre.⁸³⁷ Nem szabad tehát úgy gondolkodnunk, hogy jelenkorban az európai (benne a magyarországi) keresztyénség feladata már csak a meglévő egyháztagok lelki szükségleteinek kielégítése lenne. Emellett szükséges a hiterjesztő szolgálat, és azok elérése, akik még nem járnak hitben és nem tartoznak az egyházhoz. Warren modelljének egyik alaptétele, hogy szükséges a missziói parancs érvényességét magunkra értelmezni ma is. Feladatunk a környezetünkben lévő, nem hívő emberek elérése Jézus Krisztus evangéliumával.⁸³⁸ Rámutattunk, hogy a tudatos pogánymisszió csúcspontját Máté evangéliumára, az Újszövetségre, és a teljes Szentírásra nézve a missziói parancs jelenti.⁸³⁹ A céltudatos koncepció is ebben az igeszakaszban találja meg önigazolását, egy másik alapvető fontosságú igeszakasz, a nagy parancsolat mellett. Ezen gyülekezetépítési modell öt cél köré épül, és az ötből három a missziói parancsban található: a misszió (evangélizáció), a közösségbe való betagozás, és a tanítványá nevelés.⁸⁴⁰

Az ősgyülekezetben kialakult feszültség (a „héber” és a „görögül beszélő zsidók” között) rámutatott arra, hogy szükséges a gyülekezet struktúráját a szükségletekhez igazítani. Korunkban a gyülekezetekben megtalálható formális és informális csoportok természetesen más okok miatt tagolódnak, de a létük vitathatatlan. Emiatt is, és az élet és benne a szolgálat egyre komplexebbé válása miatt szükséges a gyülekezetnek jó struktúrát adni. Warren ennek megfelelően nem kerüli ki a kérdést, hanem éppen ellenkezőleg: kiemelt figyelmet szentel a gyülekezet strukturális kialakításának.⁸⁴¹

A misszió biblia elemzése során rámutattunk arra is, hogy az antiókhiai gyülekezetet úgy láttuk, mint a tudatos pogánymisszió bölcsőjét. Ez a gyülekezet elkezdett élen járni a misszió területén, és ez katalizátorként hatott a pogánymisszió egészére nézve. A többi gyülekezet figyelte Antiókhíát, és kimondatlanul is egy modellt látott benne. Témánk szempontjából ez azért említésre méltó, mert ugyan Warren sem azért alapította meg a Saddleback Gyülekezetet, hogy egy modell gyülekezetet hozzon létre, de fejlődése és gyümölcsstermő küldetés-betöltése miatt az mégis modellé vált. Amikor a szerző a Céltudatos Gyülekezet című könyvében ismerteti koncepcióját, akkor nem egy elméleti kutatás eredményeit közli. Tételeit szüntelenül a saját, helyi gyülekezetében tapasztaltakkal szemlélteti. A könyv visszatérő kifejezése ezért a „...mi,

⁸³⁷ Lásd az 1.7. pont alatt.

⁸³⁸ Lásd a 2.4.2.4. és a 2.4.2.5. pontok alatt.

⁸³⁹ Lásd az 1.6.4. pont alatt.

⁸⁴⁰ Lásd a 2.1. pont alatt.

⁸⁴¹ Lásd a 2.4.2.3. és a 2.4.2.6. pontok alatt.

Saddlebackben...⁸⁴² Ezért aki a céltudatos koncepciót szeretné megismerni, jól teszi, ha ezen konkrét gyülekezet szolgálatát vizsgálja meg, hiszen ez a modellje, és bölcsője az összes többi, a mozgalomban összekapcsolódó közösségnek. Ezért elemeztük dolgozatunk során számos ponton a Saddlebacki Gyülekezet gyakorlatát, Warren elméleti módon is megfogalmazott tételei mellett.

Pál apostol missziói tevékenysége területén mai vonatkozású elemeket tártunk fel. Először is azt, hogy ő szolgálata során egyre inkább a megtéretlen nem-zsidók felé fordult.⁸⁴³ Az ősgyülekezetben lassan vált gyakorlattá a missziói parancsban átvett elmélet, hogy az evangéliumot a népek számára is szükséges elvinni. Pál azonban elől járt ezen a területen. Meglátta annak szükségességét (és Istentől való voltát), hogy ne csak azokat hívja az Úr Jézusban való hitre, akiknek volt már alapjuk az egy Istenben. Mintegy kétezer év múlva Warren hasonlót tesz, a jelentős különbségek mellett is. Az ő elhívása is első renden azok felé van, akik nem járnak gyülekezetbe, nem tartoznak egyházhoz.⁸⁴⁴ Pál az újonnan megtérőket nem a zsinagógákba invitálta, hanem új gyülekezeteket alapított számukra. Warren is látja annak szükségét, hogy új gyülekezetek kerüljenek alapításra, mert a vallási háttér nélkül hitre jutó személyek beintegrálása nehéz lehet egy olyan gyülekezetbe, ahol a tagságot több generációs hívő családok alkotják. Így biztat: „Alapíts új gyülekezeteket!”⁸⁴⁵ Természetesen nem ez az egyetlen mód az egyházhoz nem tartozó személyekből álló célcsoportból érkező látogatók, hitre jutók betagolására a kaliforniai lelkész szerint. Ő a „régii” gyülekezetben az erősségekre való építést, illetve annak struktúrája, stílusa átalakításáról is értekezik (annak határait felismerve és tudatosítva olvasóiban). Mindezt azért a célért, amelyért Pál apostol is dolgozott: hogy a hitre jutók lelki otthonokra találhassanak a gyülekezetekben.

A missziói parancs vizsgálata során kitértünk már az elhívás és az elküldés kapcsolatára. Leírtuk, hogy a tanítványok kapcsolata Jézus Krisztussal mint elhívóval indult, de Máté evangéliumának csúcspontján az elküldéssel folytatódott. A kettőt, mint egymástól elválaszthatatlant azonosítottuk be. Aki elfogadta az elhívó szót a követésre, azt volt lehetséges elküldeni a misszióba. Azaz minden engedelmesség kérdése. Jézus Krisztus ennek a két dolognak az egymásra épülését saját élete által is modellezte: maga is engedelmes volt az Atyaisten irányában, és azt végezte, amire elküldetett.⁸⁴⁶ Bonhoeffer a témáról írt művében így szól az engedelmesség témájáról: „amikor Jézus a gazdag ifjútól önkéntes szegénységet követelt, akkor az tudta, hogy itt csak engedelmesség vagy engedetlenség lehetséges.”⁸⁴⁷ A követés tehát áldozatokkal jár,

⁸⁴² A kötetben több mint száz ilyen hivatkozás található a Saddlebacki Gyülekezet konkrét gyakorlatára.

⁸⁴³ Lásd az 1.4.3. pont alatt.

⁸⁴⁴ Lásd a 2.4.2.4. pont alatt.

⁸⁴⁵ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 180.

⁸⁴⁶ Lásd az 1.5.1.3. pont alatt.

⁸⁴⁷ BONHOEFFER, Követés, 36.

önmegtagadással, kereszthordozással - mutat rá a német teológus.⁸⁴⁸ Ez már azzal elkezdődik, hogy elfogadjuk az elhívást, és feladjuk mindazt, ami életünkben fontos, hogy másra cseréljük azokat: az engedelmességre. Arra, hogy nem arra megyünk, amerre mi akarunk, hanem valaki vezet bennünket. Mi követünk. „Minden keresztyénnek jut kereszt. Az első Krisztus-szenvedés, amelyet mindenkinek meg kell tapasztalnia, az a hívás, amely ennek a világnak kötöttségeiből hív ki minket”⁸⁴⁹ - vélekedik Bonhoeffer. Warren is rámutat arra, hogy nagy különbség van aközött, ha valaki csak hallgatja Jézust a tömegben, és aközött, ha valaki elfogadja az elhívó szót is engedelmisségben. „Jézus az elkötelezettségnek több szintjét különböztette meg”⁸⁵⁰ - írja, majd így folytatja: „Jézus *engedelmes követésre* hívta az Őt követő sokaságot”⁸⁵¹. Az amerikai pásztor számára rendkívül fontos az elkötelezettség. Egész koncepciója tulajdonképpen erre van felfűzve: hogyan lehet egy gyülekezetbe nem is járó, vagy alkalmi igehallgatóból olyan ember, aki kiküldhető a misszió végzésére? Warren a koncentrikus körök ábrájával⁸⁵² szemlélteti ennek folyamatát.

Bonhoeffer is az engedelmes követés folytatásaként tekint az elküldésre: „Jézus Krisztus elhívja tizenkét tanítványát és aratásba küldi őket. »Apostolokká«, követeivé és munkatársaivá teszi őket. Nem csak ígét, nem csak tanítást, hanem valódi hatalmat kapnak az apostolok.”⁸⁵³ Amint a missziói parancs elemzésénél rámutattunk, a „hatalom” kulcskifejezés Jézus kiküldő szavaiban.⁸⁵⁴ Az Úr Jézus Krisztuson keresztül, az Atyaistentől kapott felhatalmazás mellett azonban szükség van a szolgálatra történő kiképzésre is. Warren úgy látja, hogy az elhívást elfogadókból úgy lehetnek a kiküldést is elfogadó személyek, ha átvezetjük őket egy olyan folyamaton, amit ugyan nevezhetünk képzésnek, valójában azonban a tagság elkötelezettségi szintjének növelését jelenti. A céltudatos koncepcióban ez „a növekedés folyamata”.⁸⁵⁵ „Kezdd azzal, hogy a helyi lakóközösség gyülekezetéhez nem tartozó tagjait behívod a tömegbe (az imádatra)! Aztán juttasd el őket a tömegből a közösségbe (közösség vállalás)! A következő lépésben vezesd őket a közösségből az elkötelezettek körébe (tanítványságra), majd az elkötelezettek közül a belső magba (szolgálatra)! Végül pedig küldd vissza a magot a lakosság körébe (evangélizálásra)! Ez a folyamat beteljesíti a gyülekezetnek mind az öt célját”⁸⁵⁶ - foglalja össze az erről alkotott stratégiáját az amerikai lelkész. Az ő általa öt célban összefoglalt gyülekezeti tevékenységi területek egyike a misszió, evangélizáció. A „menjetek el” parancsának meghallása és az annak történő engedelmisség feltétlenül szükséges ahhoz, hogy az egyház betöltse küldetését.

⁸⁴⁸ i.m., 41.

⁸⁴⁹ h.m., 42.

⁸⁵⁰ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 134.

⁸⁵¹ uo., kiemelés tőlünk.

⁸⁵² Lásd az ábrák jegyzékében az 1. ábrát.

⁸⁵³ BONHOEFFER, Követés, 102.

⁸⁵⁴ Lásd az 1.6.1.2. pont alatt.

⁸⁵⁵ Lásd az ábrák jegyzékében az 2. ábrát.

⁸⁵⁶ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 138.

Az „a Nagy Parancsolat és a Nagy Küldetés iránti Nagy Odaszánás Nagy Gyülekezetté tesz”⁸⁵⁷ - megfogalmazása mutatja a missziói parancs kiemelt helyét teológiájában, és az ebből fakadó gyakorlatára nézve is.⁸⁵⁸

A PEACE Terv Bosch missziológiai modellje fényében

A céltudatos mozgalom bemutatására szánt fejezet és annak missziói tervét ismertető fejezet összegzésénél megállapítottuk, hogy a Saddleback Gyülekezet és a Céltudatos Mozgalom által létrehozott, széles körben végrehajtott PEACE Terv beleilleszkedik abba a folyamatba, amelyet a missziológia területén egy jelentős paradigmaváltásként írhatunk le. A terv alkotóelemei, értékei, kontextusai és végrehajtásának módja a Bosch által képviselt kortárs missziológiai modellel harmonizálnak. Warren azon igyekezett, hogy a gyülekezeti tagokat széles körben mobilizálni képes, a szakmai és munkahelyi tapasztalataikat hasznosító, a világ jelenlegi nagy problémáira választ adni tudó, gyakorlati missziói tervet alkosson. A megnevezett problémák - lelki üresség, önző vezetés, szegénység, betegségek, írástudatlanság - valóságok, és jelen korunk gondjainak jelentős részét teszik ki. A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom által javasolt megoldások - megbékélést segítő gyülekezetek alapítása, szolgáló vezetők kiképzése, a szegények segítése, gondoskodás a betegekről, a következő nemzedék oktatása - teológiailag és gyakorlatilag legitimek és valóságok, és az Úr Jézustól kapott nagy parancsolat és a missziói parancs alapján megállnak, azokat igyekeznek hűen betölteni.

A PEACE Terv a világot nem ellenségnek látatja, hanem olyan területnek, ahol az egyháznak szükséges jelen lennie és szolgálnia. A missziói gyakorlat alapjának a helyi gyülekezetet tartja - és abba a gyülekezeten belül működő csoportokat és a teljes tagságot igyekszik bevonni. A különböző országokban működő gyülekezetek összekapcsolódásánál nem lát alá- és fölérendeltségi viszonyt, nem épít ki mozgalmában egy merev hierarchiát, csak koordinálni kívánja az így megszületett hálózatot munkáját.

Warren missziói terve az Úr Jézustól kapott missziói parancs fényében fogant meg. Amint az előzőekben rámutattunk, a mozgalom gyülekezetépítési koncepciójának egyik sarkalatos pontja az, hogy az engedelmes követésből lehet alkalmaság arra nézve, hogy valaki kiküldhető legyen missziói feladatok végzésére. Warren kidolgozta nevelési-oktatási rendszerét annak érdekében, hogy a gyülekezetével kapcsolatba kerülőket átvezesse egy növekedési folyamaton. Ennek érdekében négy nagy lépésben tanítja a rábízottakat: felkészíti őket a gyülekezeti tagságra; lelkileg érett tanítvánnyá neveli őket; megtanítja azt, hogy hogyan szolgálhatnak; végül pedig a küldetés

⁸⁵⁷ i.m., 104.

⁸⁵⁸ A „Nagy Küldetés” a missziói parancsot jelenti (az angol eredetiben: „The Great Commission”).

végzésére ad kiképzést számukra.⁸⁵⁹ Missziói terve alanyaiul azokat fogadja, akik már engedelmes bizonyultak a követésben, így most már képesek lehetnek a küldetés elvégzésére is - amit ennek folyamatát be is mutattuk az előzőekben.

Disszertációnk harmadik fejezetében Warren misszió tervét alapvetően Bosch műve alapján vizsgáltuk, de igyekeztünk fellelni a misszió bibliai alapvetéséről írt fejezetünkben feltárt fontos, releváns teológiai tételekkel. A PEACE elemeit, úgy mint a gyülekezetek alapítását, szolgáló lelkületű vezetők képzését, a szegények segítségét, a betegekről való gondoskodást és a következő generáció oktatását mind olyannak láttuk, amelyek Isten népe küldetésének részei a Bibliában.

Így összegzésül megállapítottuk, hogy a PEACE Terv alkalmas arra, hogy a Bosch által képviselt kortárs missziológiai paradigma tételeivel egyezően, a Szentírásban a misszióval kapcsolatos tételekkel egyezve egy átfogó misszió stratégiát adjon a helyi gyülekezet kezébe. Az ebbe a konkrét mozgalomba bekapcsolódni nem kívánó közösségek számára pedig mintát, modellt mutathat fel és így ösztönözheti a missziói munka végzését és a változatlan missziói megbízatás betöltését megváltozott világunkban, a jelen kihívásai között.

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a rendszeres teológiai vizsgálat fényében

A rendszeres teológiai analízisre szánt fejezetben rámutattunk, hogy Warren könyvei, oktatási anyagai, szóbeli előadásai nem rendszeres teológiai tanításokat kívánnak adni első renden. Ennek oka az, hogy a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom nem egy önálló, saját hitelvekkel rendelkező egyházi szervezet, sem pedig egy rendszeres teológiai tanokat alkotó és azokat hirdető hitéleti irányzat. Warren, a gyülekezetépítésről alkotott felfogása leginkább a gyakorlati teológia területéhez áll közel, azonban ott sem az adott tudományterület határai között mozog, hanem inkább praktikus megoldások, gyakorlati teendők sorát tanítja a helyi gyülekezet építése és annak missziója érdekében. A Céltudatos Gyülekezet című könyv részletes ismertetése⁸⁶⁰ során ezért találtunk számos listát, amelyben a szerző a gyülekezetépítés gyakorlati tennivalóit sorolja.

Mindezek miatt a rendszeres teológiai vizsgálat során arra kellett szorítkoznunk, hogy a mozgalom Krisztus- és egyházképét a Warren és követői által vezetett gyülekezetek dokumentumai által tárjuk fel. Így vizsgálatunk során a Saddlebacki Gyülekezet és a nemzetközi mozgalom dokumentált gyakorlatát vetettük össze a református és baptista krisztológiai és ekkleziológiai tételekkel. Disszertációnk érdeklődése Warren mozgalma magyarországi alkalmazhatóságára irányul, így kiváltképpen magyar teológusok műveit, és a Magyarországon használt egyházi hitvallásokat tárgyaltuk. Célunk az volt, hogy a református és baptista gyülekezetek,

⁸⁵⁹ Lásd a 2.1. pont alatt.

⁸⁶⁰ Lásd a 2.4. pont alatt.

illetve az ezek teológiájához, krisztológiájához és ekkleziológiájához közel álló egyházak ezen tanulmány által képet kapjanak arról, hogy összeegyeztethető-e felekezetük Krisztus- és egyházképével a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom felfogása és az abból fakadó gyakorlata. A fejezet végén a kortárs ekkleziológiai kérdések tárgyalásakor a kitértünk a jelen nemzetközi szakirodalma által felvetett kérdésekre is.⁸⁶¹

A dogmatika vizsgálódásunkat a *krisztológia* területével kezdtük. Itt azt a módszert választottuk, hogy a főbb témakörökben egymás mellé állítottuk a dolgozatunkban kiválasztott műveket, amelyek meghatározó fontosságúak a református és baptista gyülekezetépítésre nézve. A hivatkozott egyházak hitvallásai mellett jelentős magyar dogmatikai művek szerepeltek ebben a listában. Két nagy területre, és azok részletkérdéseire terjedt ki analízisünk: 1. Krisztus mint Közbenjáró és Engesztelő, 2. Krisztus lényének összetettsége. A református teológiai írások közül Sebestyén Jenő könyvét mint egy történelmi kálvinista művet, és Török István könyvét mint egy bathiánus dogmatikát választottuk. Ezek mellett szükségesnek láttuk egy mai, kortárs református rendszeres teológiai mű bevonását is. Louis Berkhof rendszeres teológiai művére esett a választásunk. Vizsgálatunk során azt találtuk, hogy Warren nem hajlandó kompromisszumokat kötni a krisztológiai kérdések területén annak érdekében, hogy gyülekezete növekedhessen⁸⁶²; vallja Krisztus kiengesztelői és közbenjárói voltát⁸⁶³; és az Ő lényének összeszerkesztettségében is mint valóságos Istent és valóságos embert látja - a Saddleback Gyülekezet hitvallása szerint is.⁸⁶⁴ Megvizsgáltunk és idéztünk minden olyan jelentős, írásban fellelhető mondatot, amelyben a kaliforniai lelkész ezen a területen megnyilatkozik, és nem találtunk benne olyan tételt, amely ne lenne egyeztethető a református és baptista hittételekkel. Hutchings, a céltudatos koncepcióra vonatkozó minden, krisztológiai jellegű kritikáját idéztük, és analizáltuk.⁸⁶⁵

Az *ekkleziológiai* vizsgálódásunk még inkább részletekbe menő volt. Ennek nyilvánvaló oka az, hogy a céltudatos koncepció egy gyülekezetépítési modell. Alapkérdésünket így tettük fel: megfelel-e a Céltudatos Gyülekezet modellje az igaz egyházzal alkotott kritériumoknak? A válasz keresésének módjaként azt választottuk, hogy az igaz egyház ismertetőjegyeit vettük alapul. Következésképpen a református és a baptista hitvallásokat és magyar rendszeres teológiai műveket vettük segítségül, rendszerbe foglalva azok témánk szempontjából releváns elemeit. Így a tiszta evangélium hirdetése, a sákramentumok (kereszttség és úrvacsora) helyes kiszolgáltatása, az egyházfegyelem gyakorlása (a gyülekezeti tagság működése) területeit elemeztük.⁸⁶⁶

⁸⁶¹ Lásd a 4.2.7. pont alatt.

⁸⁶² Lásd a 4.1.1.5. pont alatt.

⁸⁶³ u.o.

⁸⁶⁴ Lásd a 4.1.2.2. pont alatt.

⁸⁶⁵ Lásd a 4.1.2.1. pont alatt.

⁸⁶⁶ Lásd a 4.2.1. pont alatt.

A *tiszta evangélium hirdetése* területén Warren tisztán fogalmaz: „...a gyülekezethez nem tartozók nem azt várják, hogy felhívjuk az igehirdetést – ők arra számítanak, hogy a Bibliát hallják, amikor elmennek gyülekezetbe. Amit *valóban* hallani akarnak, az az, hogy milyen üzenete van a Bibliának az ő életükre vonatkozóan; mindezt érthető nyelven, és olyan hangnemben, ami azt mutatja, hogy tiszteletben tartjuk őket, és törődünk velük.”⁸⁶⁷ Ennek fényében a Saddleback-i lelkész elvet minden olyan technikát, ami a tiszta igehirdetés helyett, manipulatív módon hoz be embereket a gyülekezetbe.⁸⁶⁸ A mozgalom alapművének számító, Céltudatos Gyülekezet című könyv alcíme is ez: „Növekedés az üzenet és a küldetés feláldozása nélkül”. Bizonyítottuk, hogy Warren - kritikussai állításai ellenére - a teljes evangéliumot hirdeti, vallva a menny és a pokol valóságosságát, és az üdvösség egyedül Jézus Krisztusban elnyerhető voltát.

A *sákramentumok helyes gyakorlásának* témájában a keresztség kérdésével kezdtünk. Ez az a terület, ahol a református és a baptista dogmatikák jelentős kérdésekben különböznek. Elsőként ezeket volt szükséges tisztázni. Ezek után Warren mozgalmában azokat a kérdéseket vizsgáltuk meg, amelyek az elvégzett összevetés alapján mindenképpen tárgyalandónak bizonyultak: a keresztelendők személye, a keresztséget végzők személye, a keresztség jelentése. Kimutattuk, hogy az amerikai lelkész a hívővé válás jeleként értelmezi a keresztséget⁸⁶⁹, így azt javasolja, hogy kereszteskedjen meg „mindenki, aki hisz Krisztusban.”⁸⁷⁰ Warren a megkereszteskedést a gyülekezeti tagság elengedhetetlen feltételeként látja.⁸⁷¹ Lelkészi gyakorlata során azokat keresztesli meg, akik nyilvánosan megvallják hitüket.⁸⁷² Megjegyezzük, hogy a kereszteslést végző személyének kérdésében nem tudunk egyetérteni Warren azon gyakorlatával, hogy gyülekezeti tagok is végezhetik azt. A keresztség helyes kiszolgáltatásához három fontos elem szükséges: Krisztus rendelése, az egyház közvetítése (amint kiszolgáltatja azt), és az abban részesülő személy hite.⁸⁷³ Mint kifejtettük, az *egyház közvetítése* véleményünk szerint azt jelenti, hogy olyan személy részesítse a sákramentumban a megkereszteszendőt, aki az egyházat képviseli, és ez nem lehet bármely gyülekezeti tag, arra hivatkozva, hogy szoros kapcsolatban van a megkereszteslendővel. Ugyanakkor nem láttuk ezt a gyakorlatot olyan jelentőségűnek, ami negatív irányba döntené el a kérdésünket, hogy igaz egyháznak minősíthető-e a céltudatos gyülekezeti modell.

Ezután az *úrvacsora* kérdéskörét tekintettük át. Továbbra is egyházaink hitvallásai és dogmatikái fényében vizsgálva a céltudatos mozgalmat, a következőkre mutattunk rá: Warren az úrvacsorát leginkább *hitvallásként* és *emlékeztetőként*

⁸⁶⁷ WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 240. Kiemelés az eredeti szövegben.

⁸⁶⁸ Lásd a 4.2.2.3. pont alatt.

⁸⁶⁹ Lásd a 4.2.3.3. pont alatt.

⁸⁷⁰ WARREN, Rick, Fedezzük fel a gyülekezeti tagságot! Saját fordítás.

⁸⁷¹ Lásd a 4.2.3.3. pont alatt.

⁸⁷² Nem csak felnőtteket, hanem gyermekeket is.

⁸⁷³ KERESZTYÉN BIBLAI LEXIKON, 449.

értelmezi, és kiemeli annak közösségi jellegét.⁸⁷⁴ Warren úgy gondolja, hogy csak hitre jutott hívő ember járulhat ezen sákramentumhoz, az ilyen is csak lelki felkészülés után.⁸⁷⁵

Az *egyházfegyelem* témakörében a gyülekezeti tagság értelmezése lényeges. Warren megkülönbözteti a gyülekezethez (informálisan) tartozókat a gyülekezeti tagoktól.⁸⁷⁶ Véleménye szerint a tagság az a csoport, amelyre számítani lehet a szolgálat végzésében. Ennek okán a gyülekezeti tagságra komoly felkészítés történik a céltudatos koncepció szerint működő gyülekezetekben. A tagoktól azt is elvárják, hogy egy úgynevezett *Tagsági Szövetségi Nyilatkozatot* írjanak alá.⁸⁷⁷ Ennek elemei nagyon szoros kapcsolatban állnak a gyülekezeti fegyelemmel. Warren ugyanakkor nem csak elvárásokat közöl a gyülekezeti tagokkal, hanem támogatást is ad hozzá. A nyilatkozat elemei (tagsági kötelezettségek, az érett hívő élet jellemzői, a gyülekezeten belül végzett szolgálatok, a kifelé történő misszionálás) mind alapos képzések⁸⁷⁸ és támogató csoportok segítségével által teljesíthetőek.

A gyülekezeti tagok egyházi szolgálatának fontos alapja a lelki ajándékok használata. Szükségesnek láttuk azt, hogy vizsgálatunk során erre is kitérjünk. Az egyházi hitvallásaink és dogmatikáinkkal való összevetés során azt találtuk, hogy Warren is vallja az imént említettekben szereplő, vezető alapelvet: a lelki ajándékokat a *gyülekezet épülése érdekében, és szeretettel* szükséges használni.⁸⁷⁹ Az amerikai lelkész nagy hangsúlyt tesz a lelki ajándékok felfedezésére, és a szolgálni kívánók egyéb olyan jellemzőire is⁸⁸⁰, amelyek alapján azok gyümölcs-termően munkálkodhatnak az egyház szolgálatában.

A krisztológiai és ekkleziológiai vizsgálat összegzéséül megállapítottuk, hogy Warren a mozgalom alapléteiben a dogmatika ezen két területét tekintve (az utóbbiban az igaz egyház kritériumait szerint vizsgálódva) tisztán ír és tanít Megváltónk közbenjárói és kiengesztelői munkájáról. Gyülekezetének hitvallásában - ahol helye van doktrinális kijelentéseknek - a Krisztus-tan minden fontos kérdésére kitér. Az egyház tulajdonságjelzőit (egy, szent, apostoli, egyetemes) vizsgálva is biblikusnak minősíthető Warren mozgalma. Állásfoglalásai egyeznek a Bibliában és a magyar, illetve Magyarországon használt református és baptista hitvallásokban és teológiai művekben leírtakkal. Warren tanításaiban és a mozgalom írásos dokumentumaiban nem található herezis, tévtanítás, a Szentírástól vagy hitünk, az imént említett írásos forrásaiban leírt tételeitől való lényegi eltérés a vizsgált területeken.

⁸⁷⁴ Lásd a 4.2.4.3. pont alatt.

⁸⁷⁵ u.o.

⁸⁷⁶ Lásd a 4.2.5.3. pont alatt.

⁸⁷⁷ u.o.

⁸⁷⁸ Lásd a 2. ábrát az ábrák jegyzékében: a Céltudatos Gyülekezet képzési folyamata.

⁸⁷⁹ Lásd a 4.2.6.3. pont alatt.

⁸⁸⁰ Lásd A.L.K.A.T., a 2.4.2.6. és a 4.2.6.3. pontok alatt.

Kortárs ekkleziológiai kérdésekkel is összevetettük a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom gyakorlatát. Azt találtuk, hogy Warren igyekszik olyan egyházat építeni, amely ma az élet számos területén átalakult (és még mindig átalakulóban lévő) területén is releváns. Nem támogatja az egyház nélkül megélhető hit koncepcióját, hanem éppen ezzel ellenkező véleményen van: hisz a (helyi) gyülekezet fontosságában, és abban, hogy Isten ma is az Ő egyházán keresztül munkálkodik. Lényeges kérdésünk volt az is, hogy a hitvallások vizsgálata után azt is megnézzük, hogy a kortárs, ökumenikus érdeklődésű, ekkleziológiával foglalkozó szerzők hogyan tekintenek az egyház mibenlétére. Elemzésünk során is rámutattunk arra, hogy Warren egyháza *egyház*, megfelel azoknak a kritériumoknak, amelyeket a Szentírásban, a vizsgálódási körünk (református és baptista) hitvallásaiban és ekkleziológiai műveiben találunk. A dolgozatunkban hivatkozott és idézett kortárs szerzők vélekedésével egyezően látja az egyház helyét és formáját, és egyetért velük abban, hogy hol az egyház helye a világban. Eltérést csak abban láttunk, hogy Warren nem szentelt nagy terjedelmet művében azokra a társadalmi folyamatokra, amelyek az egyház kortárs környezetben történő önértelmezésének, és az ebből fakadó strukturális és tevékenységbeli változásainak indikátorait jelentik. Téziseit nem veti össze a klasszikus és a kortárs teológusok műveivel. Ilyen módon sokakban hiányérzetet kelt, felszínesnek látszik, és túlzott pragmatizmusba hajló, technokrata lelkésznek tűnik. Jó példa erre a mozgalom alapművének számító, a Céltudatos Gyülekezet című könyve nyolcadik fejezete⁸⁸¹, ahol olyan részleteket sorol, hogy milyen legyen gyülekezetünk összejövetelel termének berendezése, világitása, kiadványaink szerkesztése, stb. Ezen példa mellett a teljes kötetet is ez jellemzi. Warren részletes listái, gyakorlati útmutatásai segítséget jelenthetnek annak, aki ilyen konkrétumokat keres, azonban sokat árthatnak is. Az örökérvényű teológiai felismerések és a kortárs ekkleziológiai kérdések alapos ismerete nélkül ezek alap nélkül, a levegőben lóghatnak. Ráadásul a gyülekezetépítésben alkalmazott módszerek és technikák nem csak korfüggőek, hanem jelentősen eltérnek a különböző kultúrkörökben és egyházi hagyománnyal rendelkező közösségekben, így könnyű azok átgondolása, transzformációja nélkül sérülést okozni. Ezért a vonatkozó fejezetben arra intünk, hogy a céltudatos koncepciót csakis a Szentírás, hitvallásaink és teológiai műveink tételeinek fényében megvizsgálva, alapos analízis és a komplex társadalmi kontextushoz illő transzformáció után alkalmazzuk.

⁸⁸¹ Lásd a 2.4.2.3. pont alatt: „Hogyan váljunk céltudatos gyülekezetté?”

A Céltudatos Gyülekezet Mozgalom a gyakorlati kutatás fényében

A gyakorlati kutatás kiértékeléséről írj fejezetben a következőket állapítottuk meg. A kutatásba bevont gyülekezetek tagsága a vizsgált területek mindegyikén tapasztalta a céltudatos gyülekezetépítési hozzáállást. A válaszadók az *istentisztelet* és a *közösségépítés* területén igen magas százalékban értékelték *megfelelően tudatosnak* a gyülekezet hozzáállását. Az *evangélizáció* területén is hasonlóan vélekedett a többség, bár kisebb arányban. A *tanítványképzést* *megfelelőnek*, illetve *közepesnek* ítélték; és hasonló arányban vélekedtek a *szükségben lévők segítségének* céltudatosságáról. Ez összességében azt jelzi, hogy a kutatásban részt vett gyülekezeti tagok jelentős része tapasztalja közösségének céltudatossá válását. A leginkább céltudatosnak észlelt területek az *istentisztelet felépítése* és az *evangélizáció* területe. A vizsgált két-két református és baptista gyülekezeti tagsága összességében úgy vélekedett, hogy a céltudatos gyülekezetépítési felfogás *nem áll szemben a Szentlélek vezetésével, egyházuk hitelveivel, és a magyarországi kegyességi gyakorlattal*. A válaszadó gyülekezeti tagok kevéssé ismerték Rick Warren nevét, és 50%-ban voltak tudatában annak, hogy gyülekezetük a Céltudatos Gyülekezet programot (is) alkalmazza működésének fejlesztésében. A lelkipásztorok válaszai nagyban egybevágnak az általuk vezetett gyülekezeti tagok válaszaival. Ez nem csak közösségenként igaz, hanem a négy, vizsgált gyülekezet együttes eredményeinek egybevetésére is. A vezetők a gyülekezeti tagokhoz hasonlóan az *istentiszteleti rendezvények céltudatossá tételét* és a *közösségépítést* emelték ki, mint a számukra legtöbbet jelentő ismeretanyagot, amit közösségeikben be is kívántak vezetni. E területeken mind a négyen el kezdték alkalmazni a tanultakat - aminek létjogosultságát a gyülekezeti tagok pozitív visszajelzése is igazoltak. Ketten-ketten az *evangélizáció* és a *tanítványképzés* területét is elkezdtek fejleszteni tanulmányaik szerint, míg a karitatív munkában egy lelkipásztor alkalmazta a céltudatos koncepciót. Ezen, a Warren által öt célnak (öt fő területnek) nevezett kérdéskörön kívül a gyülekezeti célok megfogalmazását, és kitűzését, a kis csoportok által végzett szolgálatot, a generációk egymással való kapcsolatának segítségét és az igehirdetésben való fejlődést találták hasznosnak. A gyülekezetek vezetői úgy vélekedtek, hogy a képzések hasznosnak bizonyultak látásmódjuk formálódásában, a más vezetőkkel való gyümölcstermő együtt munkálkodás területén, a gyülekezeti szolgálatban használható új eszközök felfedezésében, a munkatársképzés és a tudatos gyülekezeti tagság kialakítása kérdésében. A lelkipásztorok közül ketten nem tapasztaltak feszültséget a Céltudatos Gyülekezet elveinek alkalmazása során a gyülekezetükben, ketten pedig kis mértékű feszültséget éreztek. Negatív hatásról egyikük sem számolt be. A program gyengeségének a lelkészek a könnyen eltúlozható pragmatikusságot találták, illetve azt a tényt, hogy a Céltudatos Gyülekezet programjának alapja az aktív gyülekezeti tagság és a lelkes önkéntes munka, ami hazánkban nem elég erős. További gyengeségnek ítélték a program amerikai-jellegű megjelenését és stílusát, ami miatt a Warren tanítása feszültségbe kerülhet a hazai

egyházi kultúrával. Ugyanakkor mindannyian úgy foglaltak állást, hogy a Céltudatos Gyülekezet felfogása nincsen ellentétben semmilyen mértékben felekezetük hitelveivel.

Hogyan viszonyuljanak gyülekezeteink Céltudatos Gyülekezet Mozgalomhoz?

Dolgozatunk legfontosabb, záró kérdése ez. Más szavakkal: szüksége van-e ma, Magyarországon egy református vagy baptista gyülekezetnek Warren modelljére? Miben van rá szüksége, és miben nincsen? Hogyan alkalmazza, ha egyáltalán alkalmaznia szükséges?

Az előzőekben ismertetett eredményeket figyelembe véve dolgozatunk kutatását úgy összegezhetjük, hogy a Rick Warren által képviselt Céltudatos Gyülekezet Mozgalom gyülekezetépítése koncepciója jó eredménnyel alkalmazható a magyarországi református és baptista gyülekezetekben. Warren missziói stratégiája az Ó- és Újszövetségi Szentírásban leírt missziói felfogással összhangban van; nem áll szemben a vizsgált egyházak hitelveivel; és gyülekezeti bevezetése nem jár negatív hatással, illetve csak kis mértékű feszültséget okoz.

Warren segít a magát sokszor elveszettnek érző gyülekezeti lekipásztornak abban, hogy megláttatja vele: az egyház nem idejétmúlt intézmény. Nem szükséges az, hogy kiszoruljon a társadalom perifériájára. Az adott településen sem kell, hogy egy jelentőségét-veszített formációvá váljon. Az egyház számít. Ma is az, aminek Isten szánta. A Céltudatos Gyülekezet című könyv segít abban, hogy meglássuk gyülekezetünk gyakorlatában azt, ami az előzőeket homályosíthatja. Behatárolhatjuk azt, amitől eredményesebben, gyümölcsözőbben működhet gyülekezetünk. találhatunk olyan elemeket működésünkben, amelyek akadályoznak bennünket küldetésünk betöltésében.

Örömünkre szolgált annak meglátása, hogy Warren szereti az egyházat. Kötete elején leszögezi ezt az álláspontját:

„Tiszta szívből szeretem Jézus Krisztus Gyülekezetét, amely (a mi bűnös természetünknek köszönhető) minden hibája ellenére még mindig a valaha teremtett legnagyobb dolog. Kétezer év óta szolgál az áldás közvetítésére, mint Isten választott eszköze. Átvészelte a sorozatos visszaéléseket, véres üldözéseket és az általános közömbösséget. Az egyházon kívüli szervezetek és a különféle keresztyén csoportok jönnek és mennek, de az Egyház mindörökké megmarad. Érdemes feltenni rá életünket, és a tőlünk telhető legtöbbet tenni érte.”⁸⁸²

⁸⁸² WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 24.

Nagyon fontosnak tartjuk ezt az állásfoglalást (amelyet a szerző számos alkalommal megismétel), mert annak ellenére, hogy szolgálatának módszereit és megjelenési módjait tekintve újítónak, sőt néha forradalminak tűnik, a legfontosabb kérdésben mégiscsak ízig-vérig konzervatív teológiát képvisel. Azt állítja ugyanis, hogy ma is az *egyház* - amely jogfolytonos a kétezer éve fennállóval - az Isten eszköze. Az Úr az Ő egyházán keresztül van jelen és munkálkodik ebben a világban. Warren nem az *egyházon kívüli csoportokban* reménykedik, nem őket kívánja segíteni. Számára az egyház a fontos. Ez teljes mértékben egyezik teológiai látásunkkal, az egyházzól alkotott képünkkel. magunk is azon a véleményen vagyunk, hogy átalakulásban lévő társadalmunkban nem szabad a könnyebb utat választanunk: amikor azt látjuk, hogy teret veszít az egyház, hogy sokan nem számolnak vele, sőt még tagjai is passzivitásba vonulnak, akkor mi ne tegyük ugyanazt. Ne keressük a küldetés betöltésének más módjait. Ne adjuk fel. Ne adjuk fel egyházi identitásunkat, az abban való és az általa történő szolgálatunkat. Egyházban gondolkozunk, *egyházban* és az *egyház által* akarjunk szolgálni és egyáltalán, élni. Warren nagy érdeme az, hogy sokakat elvezetett erre. Nekünk is reményt adott ezen a területen.

Szükségünk van-e a Magyarországon működő református és baptista gyülekezetben a céltudatos gyülekezet modellre? Mit adhat ez nekünk? Miben van rá szükségünk?

Nos, a kérdés megválaszolásához szükséges visszakanyarodnunk Warren szavaihoz, amelyben megindokolja azt, hogy miért dolgozott koncepciója kialakításán:

„olyan gyülekezetekre van ma szükség, amelyeket céltudatosság vezérel, és nem más erők irányítanak. Ez a könyv azért íródott, hogy új modellt kínáljon, a céltudatos gyülekezet modelljét, mintegy biblikus és egészséges alternatívaként a gyülekezetek hagyományos szervezési és működési formával szemben.”⁸⁸³

Amit a szerző félreérthetetlenül fogalmazza meg, az műve azért született, hogy egy, a Bibliára - az Isten abban leírt, öt célban kifejezhető - alapuló gyülekezeti modellt adjon. A hazánkban működő gyülekezetekre sok esetben jellemző az a hangsúlyeltolódás, amit Warren könyvének harmadik fejezetében ismertet.⁸⁸⁴ Az ő általa ajánlott gyülekezetépítés a Szentlélek vezetése mellett a *szisztematikusságra* helyez nagy hangsúlyt. A rendszerességgel pedig a gyülekezet egészségét szeretné elősegíteni, amelynek az alapja a kiegyensúlyozott működés, amikor is a Bibliában található, Isten által elénk adott minden célra egyaránt figyelünk. „A kiegyensúlyozott gyülekezet egészséges gyülekezet”⁸⁸⁵ - írja.

Véleményünk szerint szükségünk van a céltudatos koncepció ismeretére, az abból fakadó szisztematikus gyülekezetépítési megközelítésre. Jó eszköz ez arra nézve,

⁸⁸³ i.m., 84.

⁸⁸⁴ Lásd a 2.4.2.3. pont alatt.

⁸⁸⁵ i.m., 128.

hogy egy adott, helyi gyülekezet lelkipásztora, aki sok esetben önállóan (vagy éppen magára maradván) végzi szolgálatát, ne szubjektív tényezők alapján irányítsa a rá bízott nyáját. Warren „alternatívája” az, hogy a Bibliából kiolvasott, a gyülekezet szolgálatát összefoglaló öt cél legyen az irányító. Ahogyan ő fogalmaz: „ha egy gyülekezetet nem biblikus vezérlőerő hajt, egészsége és növekedése soha nem fog Isten szándéka szerint alakulni. Az erős gyülekezetek nem programokra, emberekre, vagy ügyeskedésre, hanem Isten örökkévaló céljaira épülnek.”⁸⁸⁶ Ő a szolgálat végzését nem technokrata gondolja, azaz tudja jól, hogy Isten Szentlelke adhatja meg a gyümölcsöt: „a sikeres szolgálat nem más, mint »Isten terveire építeni a gyülekezetet a Szentlélek erejében, és Istentől várni az eredményt.«”⁸⁸⁷ Számos alkalommal kitér erre könyvében, és annak végső összegzésénél is ezt hangsúlyozza⁸⁸⁸. Azaz Warrenél a szisztematikus gyülekezetépítés sosem áll ellentétben Isten misztikus, számunkra meg nem fogható, keretek közé nem szorítható munkájával, amely során maga Jézus Krisztus építi az Ő egyházát, Szentlelkén keresztül. Warren rendszere nem is helyettesítheti ezt, és ő nem is állít ilyet. Nekünk sem azért van szükségünk a céltudatos modellre, hogy a Szentháromság Isten munkáját kikerülve egy jól megszervezett, de mindenestül *emberi* rendszer segítségével építsünk növekedő gyülekezetet. Ettől mindenkit óvni szeretnénk. Ezért javasoljuk értekezésünkben újra és újra a bibliai és a reformátori alapokon nyugvó, hitvallásos gyülekezeti életet; annak szükségességét, hogy egyházi szolgálatunk a Szentírás missziói alapvetésén és a hitvallásainkon nyugodjon, és a Szentlélek vezetésére figyeljünk. A céltudatos koncepció nemez ellen van, és nem is ehelyett. Ebbe illeszkedik - megfelelő módon történő, körültekintő alkalmazás által.

Amikor végső véleményünket kialakítjuk a céltudatos koncepcióról, fontos az előzőekre gondolnunk: Warren modellje nem csak Biblia-centrikus, hanem egyházközpontú is. A számos, keresztyének által egyre gyakrabban előnyben részesített, egyházon kívüli szolgálati modell helyett Warren koncepciója tehát jogosultan lehet jelen egyházi szolgálatunk útkeresésében. Ugyanakkor a magyar egyházi kultúrkörben számolni kell a koncepció amerikai stílusa és megjelenési módjának hatásával, ami sokakban ellenállást vált ki. A programba bekapcsolódó lelkészeknek és gyülekezeteknek fontos ügyelniük arra, hogy ne menjenek el a túlzott pragmatizmus irányába, hanem kezeljék helyén a céltudatos gyülekezetépítési eszközöket, megállva a Szentírás-központú, teológiailag megalapozott, hitvallásos, ugyanakkor nem kultúra-idegen, azaz a kortárs hazai környezetbe illeszkedő gyülekezeti szolgálat talaján.

A másik sarkalatos pont, ami miatt úgy vélekedünk, hogy érdemes a céltudatos gyülekezetépítési modellel foglalkozni, az Warren érdeklődése az *elkötelezett egyháztagság* tekintetében. Amint rámutattunk, ő a tagság elkötelezettségének

⁸⁸⁶ i.m., 86.

⁸⁸⁷ i.m., 385.

⁸⁸⁸ Onnan való az iménti idézet.

folyamatával mélyrehatóan foglalkozik. Ezzel jelzi, hogy a kortárs ekkológiái kérdések egyik fontos elemeként tárgyalt aktív illetve passzív egyháztagság témakörét ő is meghatározónak látja. A teljes koncepció két ábra által írható le: „az elkötelezettség körei” és „a növekedés folyamata” nevével.⁸⁸⁹ A gyülekezet szolgálata - Isten kegyelme és áldása mellett - csak attól függ, hogy képesek leszünk-e a követésben és a küldetés végzésében is elkötelezett egyháztagokat nevelni.⁸⁹⁰ Az ekkológia területén alkotó kortárs szerzők egyetértenek azzal, hogy ez kulcsfontosságú terület. A Huber által „távolságtartó egyháztagságnak” nevezett jelenség⁸⁹¹ nem csak a klasszikusan népegyházaknak nevezett felekezetekben jelent problémát, így vizsgálódásunk szempontjából a Magyarországi Református Egyházban, hanem nagyon komolyan jelen van például a Magyarországi Baptista Egyházban is. Warren modellt ad ennek kezelésére. Mint írja: „...embereket eljuttatjuk a gyülekezetről való ismerettől a gyülekezetbe való járáson át a gyülekezetben való aktív részvételig”⁸⁹². Az aktívan munkálkodó, szolgálatra kirendelhető gyülekezeti tagokkal kapcsolatban fogalmaz így: „Ha valaha is képesek leszünk felébreszteni és szabadjára engedni egy átlagos helyi gyülekezet szunnyadó képességeit, erőforrásait, kreativitását, és energiáját, a keresztyénség soha nem látott, robbanásszerű növekedésnek indul majd”⁸⁹³. Ez így is működik a kaliforniai lelkész mozgalmában. Gyülekezetének alapítását feleségével és családi jövedelmük felhasználásával kezdte, azaz nagyon behatárolt emberi és anyagi erőforrásokkal. Mára gyülekezete nem csak óriási méretűvé növekedett, de azt is elmondhatjuk róla, hogy érett tagokból áll. Warren és gyülekezet befolyása először országossá, majd globálissá vált. Ő mindezt az Isten kegyelme után az elkötelezett egyháztagságban következményeként látja. Az általa kialakított folyamat által képes arra, hogy az egyháztól távol álló személyeket behozza a gyülekezet kötelékébe, először engedelmes követőkké, majd ezután és ebből fakadóan gyümölcsstermő küldetésbetöltőkké formálja. Ezért vélekedünk úgy, hogy fontos a céltudatos modellt tanulmányozni, hiszen egyházainkban jelen van a (részben) elkötelezettség nélküli tagság problémája.

Mindezek alapján, a számos örömteli felfedezés mellett tehát óvatosságra is szükséges intenünk egyházaink vezetőit és lelkipásztorait. Warren tanítása ugyan harmóniában van a Magyarországi Református Egyház és a Magyarországi Baptista Egyház hitvallásaival és szolgálatának alapelveivel, hathatós segítséget ad nekünk a szisztematikus gyülekezetépítésben, azonban az eltérő kultúratalajon való kifejlődése és erősen pragmatikus jellege miatt mégis nagy körültekintéssel szabad használnunk azt gyülekezeteinkben, a kívánatos kulturális transzformáció után. Ha ezt nem tennénk, akkor a magyar keresztyén egyházi kultúrától elütő mintákat hoznánk be gyülekezeteink

⁸⁸⁹ Lásd az 1. és a 2. ábrát az ábrák jegyzékében.

⁸⁹⁰ Lásd a 2.4.2.6. pont alatt.

⁸⁹¹ HUBER, 51.

⁸⁹² WARREN, Céltudatos Gyülekezet, 301.

⁸⁹³ i.m., 353.

életébe. Ezek egyrészt nem minden esetben kívánatosak illetve szükségesek, másrészt ellenállást szülhetnek, amely eredményeképpen a gyülekezeti tagok magától a gyülekezeti szolgálattól, a missziótól is elfordulhatnak.

Záró ajánlások a céltudatos gyülekezet koncepciót alkalmazók számára

A Céltudatos Gyülekezet elveit alkalmazó lelkészek, gyülekezeti munkások, teológiai tanárok és misszió szakemberek számára javaslattal is élünk a következőkben.

A jelentős számú gyakorlat-orientált tanítás, megoldás miatt a céltudatos koncepciót alkalmazó gyülekezetekben kiemelt fontosságú a Szentírás átfogó üzenetéről, a Szentlélek vezetéséről és a felekezeti hitelvekről szóló rendszeres tanítás és ezek hangsúlyozása annak érdekében, hogy a helyi gyülekezet ne hajoljon el a túlzott pragmatizmus irányába, és ne egy (amerikai eredetű) missziói modellben lássa gyülekezete nehézségeinek megoldását, vagy missziójának felvirágzását. Ennek egyik módja, hogy a gyülekezet céljait komplex módon keressük a gyülekezeti tagokkal bibliatanulmányozó összejövetelek során; ne csak témák szerint hirdessük az evangéliumot Warren öt céljának megfelelően, hanem hagyjuk, hogy a textus által Isten formálja mondanivalónkat és annak átfogó irányát is. Hasznosnak tartjuk emellett azt is, hogy más, hasonlóan gyakorlati érdeklődésű, gyülekezetépítési könyvvel, tanulmánnyal is összevetésre kerüljön a céltudatos modell. Ilyen lehet például a *Gyülekezetépítés ma* című könyv⁸⁹⁴, amelyet Bütösi János írt Kennon L. Callahan professzor műve alapján (amely szintén amerikai környezetben született). Ennek előszavában írja Gaál Sándor: „Gyülekezetépítés? Eredmény és siker az egyház fogalmával párosítva? Bizony az első percekben barátságtalanul fogadta fülünk.”⁸⁹⁵ Ezért is látta jónak Gaál, mint a kötet szerkesztője, hogy olyan magyarázó jegyzetekkel lássa el az amerikai alapokra épült írást, amely lehetővé teszi a Magyarországi Református Egyházba tartozó olvasóknak a saját környezetükben való értelmezést és az ott történő gyakorlati alkalmazást.

Azok számára, akiknek lehetősége van Isten egyházának vezetőit tanítania, a következőket ajánljuk: emeljük ki annak tényét, hogy szolgálatunk végső modellje nem lehet egy, az amerikai kultúrában sikeresen működő úgynevezett megagyülekezet, bár tanulhatunk annak példájából. Mutassunk rá, hogy sok módszer és felfogás létezik a gyülekezetépítés területén amely hasznos és építő lehet számunkra, és hogy ilyen Warren tanrendszere is - de nem ezek jelentik hitünk és szolgálatunk vezérfonalát, hanem Isten szava, amely a Szentírásban került leírásra. Warren tanítását és gyakorlatát vizsgáljuk meg hallgatóinkkal a bibliai alapok, hitvallásaink, fontos teológiai műveink és a kortárs ekkleziológiai kérdéseket tárgyaló tanulmányok alapján. Elemezzük ki

⁸⁹⁴ BÜTÖSI, János, *Gyülekezetépítés ma*, Szerkesztette és magyarországi vonatkozású jegyzetekkel ellátta: Gaál Sándor, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen, 2004

⁸⁹⁵ h.m., 6.

Warren javaslatainak relevanciáját a magyar egyházi környezetben, és vizsgáljuk meg azt is, hogy a javasolt változtatások vajon kívánatosak lennének-e az egyházhoz még nem tartozók számára. Reméljük, hogy dolgozatunk hozzájárul ezen elemzések vizsgálatához.

Egyetértünk Culverrel abban, hogy szükséges feltenni a kérdést: az úgynevezett *parachurch* (egyházon kívüli) szervezetek az egyház „vetélytársai” vagy „kinyújtott karjai”; és hogy „a hibás működés tünetei” vagy a „megújulás eszközei”?⁸⁹⁶ Erre a kérdésre véleményünk szerint nem lehetséges általánosságban válaszolni úgy, hogy az egy minden egyes, ilyen jellegű szervezetre igaz lenne. Vizsgálatunk által bebizonyítottuk, hogy bár Warren ugyan nem csak egy adott felekezetbe tartozó, egy konkrét helyen működő gyülekezetben végzi szolgálatát, hanem egy világméretű mozgalom bontakozott ki körülötte, mégsem *parachurch* jellegű szervezet építését végzi. Ő azon gyülekezetek érdekében dolgozik, amelyektől nem várja el sem a felekezetükből való kiszakadást, sem annak hitvallási elemei megtagadását.⁸⁹⁷ Mi sem ajánljuk senkinek sem, hogy egyházának örökségét megtagadva, az alapos teológiai műveket, hitvallásokat félretéve belevesse magát a Céltudatos Gyülekezet című könyv tanácsainak gyors és körültekintés nélkül történő gyakorlatba ültetésébe.

Mindezek fényében arra bátorítunk, hogy minden körben, ahol felmerül egy konkrét gyülekezetépítési modell használatának igénye (legyen az éppen a céltudatos gyülekezet modell), gondoljuk végig azt, hogy az csak *egy* lehetséges út, mód. Nem lehet teljes, nem lehet mindenhol és minden körülmények között célravezető. Minél gyakorlatibb az adott modell, annál inkább valószínű, hogy nem ültethető át a gyakorlatba önmagában, hiszen eltérő környezetbe változtatás nélkül átültetni ugyanazt, nem jelenthet garantált sikert. Ez fokozottan igaz a céltudatos koncepcióra, hiszen Warren modelljének erőssége a gyakorlatiassága, de egyben ez lehet a gyengéje is, ha nem kerül kielemezésre és az ebből adódó következtetéseknek megfelelő applikációra. „Nekünk sok tekintetben le kell fordítanunk a magyar és református viszonyok figyelembevételével” - írja Bütösi ugyan nem Warren modelljéről, hanem Callahan (amerikai, methodista szerző) könyvéről, de joggal vélhetjük ennek a megfogalmazásnak a céltudatos koncepcióra vonatkozó szükségességét is.

Az egyház Isten népének gyűjtőhelye, otthona. Egyházát Isten az Ő Lelke által kívánja vezetni, az Ő Szava által akarja kormányozni. Ezt nem helyettesítheti sem egy tőlünk távoli kultúrában gazdagon gyümölcsöző szolgálatot folytató lelkipásztor útmutatása, sem az ő általa indított mozgalomba való bekapcsolódás. Vizsgálódásunk arra az eredményre jutott, hogy Warren gyülekezetépítési modellje segítségünkre lehet, ha Isten Lelke vezetésére figyelve, biblikus, reformátori teológiai alapokon állva építjük a ránk bízott gyülekezeteket Isten eszközeiként, és mindezek alapján végezzük a nekünk adott küldetést.

⁸⁹⁶ CULVER, 22.

⁸⁹⁷ Lásd a 2.2. és a 2.4.2.6. pont alatt.

Zárszó

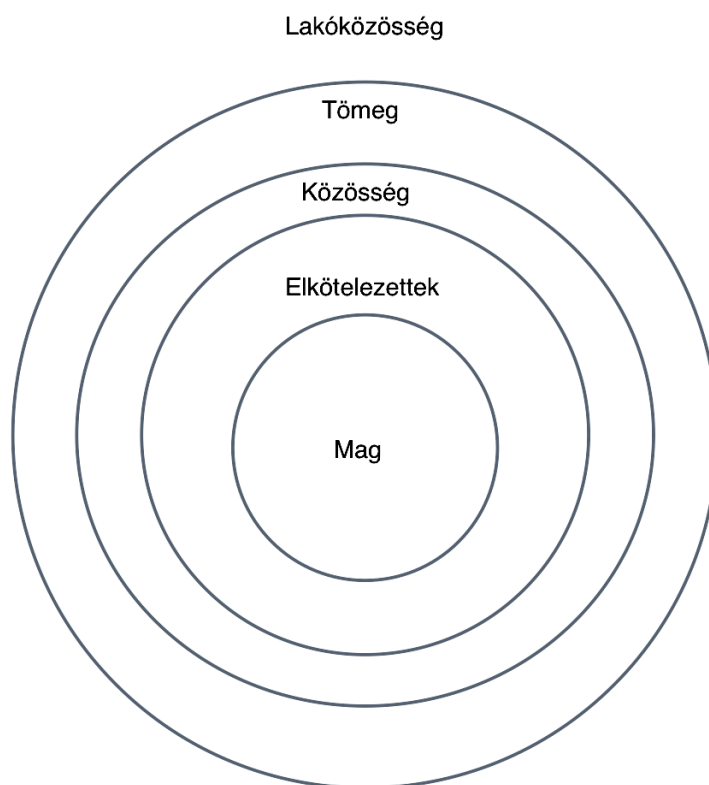
A gyülekezet építése nem könnyű feladat. Nem volt az az ószövetségi időkben, és nem volt az az újszövetségi időkben sem, mint ahogyan nem az napjaikban sem. Bárki, aki Isten elhívása szerint erre vállalkozik, az nehéz feladatot vállal fel, az Egyesült Államokban, a világ többi országában, vagy éppen hazánkban. Hálásak lehetünk azért, hogy szerető Istenünk számos eszközt ad a kezünkbe segítségül, és hogy ezek közül egy lehet Rick Warren céltudatos gyülekezetépítési megközelítése, amely segítségünkre lehet abban, hogy a missziói elmélettől eljussunk a gyakorlatig.

Kutatásunk megmutatta, hogy biztonsággal használhatjuk ezt Isten Népeinek építésében, a helyi gyülekezet működtetésében, a kulturális transzformáció után, hitvallásunk és egyházi környezetünk bölcs figyelembevételével. Mégis, ha gyümölcsöket találunk ennek során, az nem a módszernek köszönhető (és köszönendő), hanem egyedül Jézus Krisztusnak, aki építi az Ő Egyházát Szentlelkén keresztül.

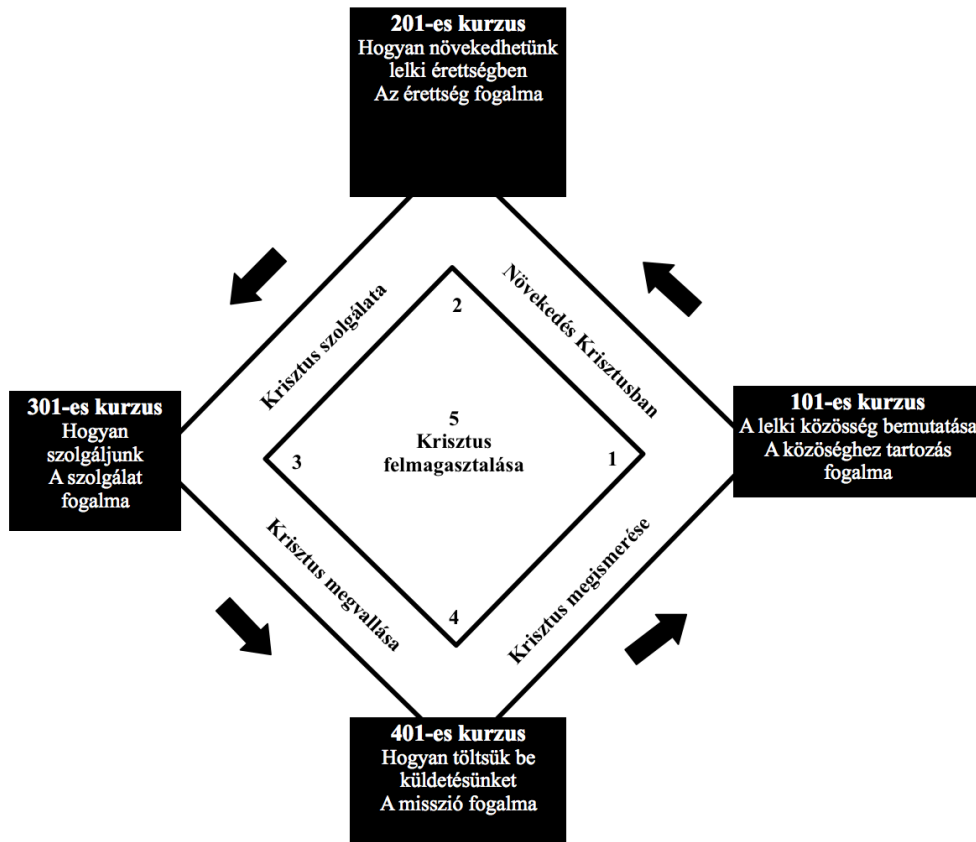
Éppen ezért mindebben is Soli Deo Gloria - egyedül Istené legyen a dicsőség!

Ábrák jegyzéke

1. A Céltudatos Gyülekezet gyülekezetépítési modelljének koncentrikus körei

2. A Céltudatos Gyülekezet képzési folyamata („a növekedés folyamata”)

3. A Céltudatos Mozgalom PEACE Tervének „gyülekezettől-gyülekezetig” stratégiája

A CHURCH TO CHURCH STRATEGY

Mellékletek

1. Kérdőív lelkipásztorok/gyülekezet vezetők számára

Kérdőív lelkipásztorok/gyülekezet vezetők számára

Steiner József, a DRHE PhD hallgatójának missziológia dolgozatához és disszertációjához

A lelkipásztor/gyülekezet vezető neve:

A gyülekezet neve:

1. Mi volt az a tényező, ami miatt bekapcsolódott a Céltudatos Gyülekezet Mozgalomba? Mikor történt ez?
2. Gyülekezetének mely területein alkalmazta a tanultakat?
Szükség esetén jelöljön be többet, illetve egészítse ki a listát!
 - a. Evangélizáció
 - b. Tanítványképzés
 - c. Közösségépítés
 - d. Karitatív munka
 - e. Istentisztelet
 - f. egyéb:
3. Mit adott önnek személyesen a Céltudatos Gyülekezet képzéseiben való részvétel?
4. Mit nevezne meg a legpozitívabb változásnak, amelyet a gyülekezetében a képzés hatására indított el?
5. Okozott-e feszültséget gyülekezetében a képzésen tanultak bevezetése?
6. Tapasztalt-e negatív hatást a céltudatos koncepció gyülekezetében való alkalmazás során?
7. Mit nevezne meg a céltudatos koncepció gyengéjének?
8. Miben érezte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik a gyülekezeti élet magyarországi körülménycsoportjához?
9. Miben érezte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik az ön egyházának hivatalos hitelvi tanításához, hitvallásához?
10. Miben érezte azt, hogy a céltudatos koncepció nem illeszkedik az ön egyházának kultúrájához, szokásjogához és felfogásához?

Alulírott *hozzájárulok, hogy a kérdőívre adott válaszaim nevemmel együtt feldolgozásra kerüljenek és megjelenjenek a fent említett dolgozatokban.*

Dátum

Aláírás

2. Kérdőív gyülekezeti tagok számára

Kérdőív gyülekezeti tagok számára

Steiner József, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem doktori hallgatójának missziológia dolgozatához és disszertációjához

Kérem, hogy saját nevét ne írja rá a kérdőívre, mert válaszai név nélkül kerülnek feldolgozásra és így jelennek meg a fent említett dolgozatokban.

A megfelelő válaszokat kérem aláhúzni vagy bekarikázni! Köszönöm.

A gyülekezet neve:

1. Megítélése szerint mennyire céltudatos felépítésű gyülekezetének istentisztelete?

Túlságosan Megfelelően Közepesen Nem eléggé Semennyire

2. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének evangélizációs tevékenysége?

Túlságosan Megfelelően Közepesen Nem eléggé Semennyire

3. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének tanítványképző tevékenysége?

Túlságosan Megfelelően Közepesen Nem eléggé Semennyire

4. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének közösségépítő tevékenysége?

Túlságosan Megfelelően Közepesen Nem eléggé Semennyire

5. Megítélése szerint mennyire céltudatos gyülekezetének a szükségben lévőket segítő tevékenysége?

Túlságosan Megfelelően Közepesen Nem eléggé Semennyire

6. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a Szentlélek vezetésével?

Teljesen szemben áll Van ilyen veszély Semmiképpen nem áll szemben

7. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat egyháza (felekezete) hitelveivel?

Teljesen szemben áll Van ilyen veszély Semmiképpen nem áll szemben

8. Megítélése szerint szemben áll-e a céltudatos gyülekezetépítés és szolgálat a magyarországi hitéleti felfogástól és gyakorlattól?

Teljesen szemben áll Van ilyen veszély Semmiképpen nem áll szemben

9. Ismeri-e ön Rick Warren lelkipásztor munkásságát?

Olvastam legalább egy könyvét, cikkét Hallottam már róla Nem ismerem

10. Van-e tudomása arról, hogy gyülekezetének vezetése a Céltudatos Gyülekezet koncepciót (is) alkalmazza-e a gyülekezetépítésében és a szolgálatban?

Igen, tudomásom van róla Nincsen tudomásom róla

Dátum:

Summary

The title of the dissertation:

From mission's theory to practice

Missiological analysis of the Purpose Driven Movement and examination of its application in Hungary

A summary of the dissertation's work method

In our thesis, we have examined the possible implementation of the Purpose Driven Movement within the context of Hungary. The Saddleback Valley Community Church, lead by Pastor Rick Warren, has been in the focus of many denominations, ministers, and other local churches with its extraordinary growth in numbers and unique method of church development. Warren, besides building his church (and all the daughter churches surrounding it) which is now reaching large numbers, he conducts “purpose driven church pastoral trainings.” Both the training and the thinking method of the Californian pastor has been present in Hungary, due to the books written by him and is becoming more and more of a movement across denominations.

The teachings of Warren has raised the awareness of many people on an international level. Hutchings, Warren Smith, and others have formed strong critical opinions in their books examining the purpose driven church development methods. At the same time, hundreds of pastors and churches have stood up for him in support. The books opposing Warren's methods were written for a larger audience, for members of churches, and not for pastors, missions directors, and for those who have a theological background. Those in support of Warren have not prepared— or at least did not publish — literature analyzing Warren's teachings. This is even more true the further away we get from the United States. We have not found any literature from European theologians (especially not in Hungarian) which examined the teachings on an academic level, which could be of help to those pastors ministering in Hungary and those professionals working in church planting. In this sense, our thesis is filling a gap which is real and existing.

As we have justified in the beginning, our thesis comes from two major factors. On one hand, our efforts are to arrive to missional practicality from theory. In order to achieve this, after conducting an analysis of theoretical missional foundations, we have also conducted practical assessments, and when studying the results, we have arrived at practical conclusions. On the other hand, the fact that the theme of the thesis is not widely processed, also had a definite effect on the construction of the thesis. We deemed

it necessary at the beginning of our thesis to demonstrate our views of the mission of the Christian church, and to what Biblical basis we build these views on. This is why we have prepared an Old and New Testament study from a missional perspective. Following this study, we have analyzed Warren's missions strategy movement, then we have placed the Purpose Driven Church Movement church teachings and their understanding of the personhood of Christ, on the Reformed and Baptist ecclesiastical views. After the theoretical foundations, we have conducted a practical study in which we have looked at the effects of implemented Purpose Driven foundational ideas in two Reformed and two Baptist congregations.

Including the previously mentioned, our thesis contains five chapters. In the first chapter, we have conducted the Biblical basis of missions. We have started with the Old Testament foundations, conducting an overarching survey on the the categories of Israeli pagans, the mission of the Jewish people, which stem from revelation from God. We have outlined from what motivation and how the Jewish people presented their faith, spreading it to the pagans during Old Testament times, during the Intertestamental Times, as well as during New Testament times. We have also included the role of the Septuagint within this. Following, we have examined the role of the Hellenistic Jewish-Christians with regards to the beginning of the missions towards the pagans, emphasizing the pentecostal Holy Spirit-event, the importance of persecution and dissipation, the event of the choosing of the deacons, the event of Stephen the protomartyr, Philip and Saul's conversion, and the beginning of his service in Damascus. We have examined why we could view the church in Antioch as the cradle of missions with pagans. We have given insight into how the work of Jews living in the diaspora and Paul's service have formed the character of the missional goal of the Apostolic Church. After all of these antecedents, we have posed our theological discussion's crucial set of questions: where do we find the claim of pagan missions within the Bible? Do we have a task in the realm of spreading our faith to the unbelievers? What do the Gospels say about this? What kind of basis does Jesus Christ give along with the twelve for the pagan missions? As we were searching for answers, we have come to the conclusion, that the missional commandment in the Gospel of Matthew contains the peak of the theme of missions—especially for pagan missions. Due to this fact, we have placed this part of scripture under exegetics, and how it has affected the whole Gospel, and the effect it has on the Apostolic Church's development of missions- after an outlook on Biblical theology— we have summarized the connecting points with the Purpose Driven Church's understandings and teachings.

The second chapter of our thesis introduces in general the idea of the Purpose Driven Movement. Within this chapter, we include the American beginnings of it and the global effect it has today. We worked on emphasizing how Warren's teachings have appeared in Hungary in the form of books, workbooks, preachings and pastoral trainings.

In the third chapter, we have written down Warren's missional plan movement with analysis. Since the most crucial goal of this thesis is to take into careful missional examination the Purpose Driven Church's teachings and practices, this question received a separate chapter. After the introduction of the so-called "PEACE Plan," we have conducted the missional analysis. Here, we have chosen the method of conducting analysis based on the Bosch represented contemporary missiology paradigm. The reasoning behind this is that we believe that this is such a paradigm which is widely accepted by the Reformed and Baptist Church of Hungary, is legitimate on the grounds of European spirituality, is taught in theological institutions, is known by our pastors and is widely taken in.

The fourth chapter includes the examination of systematical theology. Due to the reason that we are studying a church development strategy, we could not leave out the ecclesiological analysis. This is natural, since church studies is inseparable from the completion of the mission of God's people. Since church studies is a large area of dogmatics, we did not have the chance to explore it deeply within the context of this dissertation. We have chosen the method to take into consideration the real church's characteristics for the verifying of Warren's teachings. The reasoning behind this is that the most commonly appearing question with regards to the purpose driven concept is: does it give a genuine church model to us, does it present us with a biblical image of the church? This is why we have examined the questions of the preaching of the pure gospel, baptism, communion, church authority, and the usage of spiritual gifts based on the Reformed as well as the Baptist confession of faith and theological literature.

We could not dismiss the study of Christology from the large topics within systematical theology. This is always a critically crucial area when examining the spiritual movements originating from the United States, just as it is important within the ecumenical programs as well existing between denominations. What does the Purpose Driven Church preach about Jesus Christ as mediator and as propitiator? How does it present our Lord's complexity? In answering these questions, we have again utilized to form the basis of our examination, the Reformed and Baptist confession of faith as well as theological literature.

Within the fifth chapter, we have placed the practical usage at the forefront, and have examined on a primary study the question of the implementation of the teachings of the Purpose Driven Church in Hungary. Examining two Reformed and two Baptist Churches, we have asked pastors and church members what they have experienced when introduced to Warren's church development program. The area of study were the Hungarian Reformed Church and the Hungarian Baptist Church, for multiple reasons. One reason being that the job of the author of the thesis is within the Hungarian Baptist Church, while having many attachments (personal and professional) to the Hungarian Reformed Church. The other reason being that the basic principles of the Purpose Driven Church were started to being used on a wider scale by the churches of these

denominations. This is why the survey questions were given to the churches of these two denominations. We have prepared surveys for the pastors and church members partaking in the study, delivering these surveys to them electronically and in printed version. The surveys filled out by them were sent back to us by mail, which then we checked and summarized the results of it.

The summary of the thesis results and conclusions

We have come to the conclusion in the biblical mission foundation chapter, that God has created the terms for the starting of deliberate missions towards pagans during a long and complex process. God has formed this during Old Testament times as well within his chosen people and those pagans who were getting close to his chosen people. Then, through Jesus Christ, this door that has been only opened just a small amount, was completely opened up. In the great mission commandment, his disciples were now allowed, and even ordered to start moving towards different nations. The disciples needed time in order to understand this and start practicing it on a tangible level. Christ-followers took on themselves slowly to reach the pagans with the Gospel, as it is shown in the book of Acts. One of the most important question was, should an individual coming from a pagan background, keep all of the laws, does he have to live just as someone who was born a Jew, who has lived all their life according to the Torah's laws and Jewish traditions and practices— or is it enough to come to faith in the One God through the Savior. Those who led and initiated the missional work towards the pagans have decided on the latter at the apostolic gathering in Jerusalem. This was a crucial idea to be discovered, in order to be able to evaluate Warren's church building model. Especially because he oftentimes wrote about reaching those outside of the church. When our hundreds of years old church who have a many thousand years old faith base aspire to offer Biblical-knowledge to those who lack religious knowledge, invite them to faith, we are faced with the same type of questions. After laying the Biblical foundation, we have come to the conclusion that it cannot be expected of people coming from the outside to become Church-compatible immediately. What can be expected though, is the solid faith in Jesus Christ, the worship of the One true God, and an ethical lifestyle with a base that can even be written down through the words of the Law of Noah's Sons.

In the chapter introducing the Purpose Driven Movement and its mission plan, we have come to the conclusion that the PEACE Plan which is created and used in wide circles of the Saddleback Church and the Purpose Driven Movement, fits into the process that can be acknowledged as a paradigm shift. The characteristics of the plan, its values, context and way of execution harmonizes with the contemporary missiology model of Bosch. Warren worked on creating a practical mission plan that is able to mobilize church members, utilize work and professional experiences and answer the

crucial questions of the world. The problems named - spiritual emptiness, selfish leadership, poorness, illnesses, lack of knowledge of scripture- are all real issues and make up today's major problems. The solutions offered by the Purpose Driven Movement - forming churches advocating reconciliation, the training of serving leaders, helping the poor, taking care of the sick, teaching the next generation- are all theologically and practically legitimate and real, and stand according to the the great mission commandment given by the Lord Jesus, and are to be kept faithfully. The PEACE Plan does not see the world as an enemy, but views it as an area where the churches need to be present serving. It views the local churches as basis of the missional practice- and involve within the churches the different groups and all members. It does not see any superiority or inferiority when connecting the different churches existing in various countries, it does not establish a solid hierarchy, it only wants to coordinate the web that has come into existence. In summary, we have come to the conclusion that the PEACE Plan together with the theses of the contemporary mission paradigm given by Bosch, is capable of giving an overarching mission plan into the hands of local churches. And those churches who decide not to join this specific movement, can still be offered an example or a model in how to perform missional work, in a world that changes and is full of challenges, but still has the unchanging missional commandment.

Within the systematic theology chapter, we have come to the conclusion that Warren's books, teaching materials, and oral teachings, do not offer systematic theology on the first level. However, one can recognize the movement's view on Christ and His church by examining the movement's documents, teachings and practices on the area of christology and ecclesiology. In summary, we have come to the conclusion, that within the Warren movement's basic literature, the Christology and ecclesiology areas (in the latter, examining it according to the view of the church's criteria) teaches and writes about our Savior's mediator and propitiator role. Within the confession of the faith of his church- which includes doctrinal statements- all important areas are included with regards to Christology. Based on the church's characteristics (one, holy, apostolic, universal) Warren's movement can be deemed Biblical. His stance agree with what is written in the Bible, and what is written in the Hungarian Reformed and Baptist confession of faith and theological literature. Within Warren's teachings, no heresy or mis-teachings exist, no major clashes between our faith and Scripture exists, when examining the above mentioned areas.

In the chapter containing the practical study evaluation, we have come to the following conclusions. All of the members of the churches who were involved in our study, have experienced the attitude of the Purpose Driven church planting. Those answering the survey, have evaluated on a high percentage the area of conscious church attitude. In the area of evangelism, the majority of people had the same opinion, in somewhat a less amount though. Disciple training was evaluated mediocre and good enough, and they had the same opinion for the category with regards to the conscious

help for the poor. Overall this shows that those church members who participated in the study, do experience their communities becoming more purpose driven. The areas most recognized as purpose driven are the structure of a church service and evangelism. The members of two Reformed and two Baptist churches in summary have agreed that a purpose driven church planting does not come into clash with the guidance of the Holy Spirit, with the church's faith basis, and the practice of the Hungarian church community. The churches who partook in the study, were not as much aware of Rick Warren's name and the fact that their church uses the Purpose Driven Church program amongst others in order to develop the church. The answers of the pastors are in agreement with the answers given by their church members. This is not only true for each community, but it is also true when comparing the four churches overall. The leaders also emphasized the same as their church members, namely the church services becoming purpose driven and community building, these being the most meaningful teaching literature, showing their desire to include these in their church communities. In these areas, leaders of all four churches have started implementing what they have learned- which was approved by the positive feedback of their church members. Two leaders from each denomination have also started utilizing the evangelism and disciple training areas and have started to develop these according to their learning, as well as one pastor started using what he has learned about the charity aspects of a purpose driven plan. Besides these five main areas or goals, they have found the areas of the stating of the goals of the church, the mission done by the small groups of the church, the helping of communication between the generations, and the development in preaching of scripture as crucial. The leaders of the churches had the opinion that the trainings were beneficial for the formation of their views, beneficial in aiding with the fruitful cooperation between the church leaders, in the development of tools used for church development, in the training of real fellow workers and in the establishment of purpose driven membership within the church. Amongst the pastors involved in the studies, two have not experienced tension within the church during the application of the Purpose Driven Church ideas, and the two others experienced little tension. None of them have reported on negative effects. The leaders have stated the weakness of the program to be the fact that it can be over-pragmatized, as well as the fact that the basis of the Purpose Driven Church program is the active and joyful volunteerism of the church members, which is not as much the case in Hungary. They have also stated another weakness of the program to be the fact that it is very much of an American style and that Warren's teaching may come into tension with the Hungarian church culture. At the same time, they have all agreed that the Purpose Driven Church idea does not come into clash with their denomination's faith basis.

In conclusion, taking into consideration all of these results, we can evaluate our thesis stating that Warren's Purpose Driven Church Movement church development can be utilized with good results within the Reformed and Baptist churches of Hungary.

Warren's missional strategy is in harmony with the Old and New Testament missional understanding; it does not stand against the confession of faith of these churches; and the application of the program does not come with negative effect and only causes little tension.

Based on all of these, after coming to positive conclusions, we also have to warn the leaders and pastors of our churches. Warren's teachings are in harmony with the confession of faith and missional basis of the Hungarian Reformed and the Hungarian Baptist church, but it still has to be utilized and implemented with great care in our churches due to its establishment in a different cultural context, using it wisely in our churches following a cultural transformation. If we did not do this, we would bring into the lives of our churches models that differ from the Hungarian christian church models. On the one hand, this is not necessarily desired, on the other hand, it might raise opposition, which might cause church members to turn away from church service and missions.

We do have recommendations for the pastors, church workers, seminary professors, and missional professionals using the Purpose Driven Church ideas. Due to the large amount of practical oriented teachings, it is crucial to have constant teachings about the message of scripture, the guidance of the Holy Spirit, and the denominations basis of faith and the emphasis on this, in order for the church not to lean too much towards pragmatism, and that it would not see the solutions to their church problems or its complete development of missions in a model originating from America. One way to achieve this is to search for church goals together in complex ways during Bible classes; not just teaching the Gospel based on the five main points posed by Warren, but also leaving room for God to form our words through the text and the overall direction of the text as well. If we have the chance to teach the leaders of the people of God, we need to emphasize the fact that the ultimate model for our service cannot be a model given to us by an American mega-church, even though we can learn from its example. We should show that there are many modes and understanding within the area of church development which can be useful and developmental for us- and this is the educational process that Warren offers- but this still is not the ultimate guidance for our service, rather the guidance being God's word which is written down in Scripture.

The churches are where God's people gather. It is their home. God desires to lead it through his Spirit, wants to guide it through His word. This cannot be exchanged for leadership practices by a pastor leading a fruitful mission in a far away culture, or joining a movement started by him. Our study has come to the conclusion, that Warren's church development model can be helpful to us, if we pay attention to God's Spirit, standing on solid Biblical, reformed theological basis. This way we can be instruments in God's hand, build up the church and do what we were called to do.

Bibliográfia

- ABANES, Richard, Rick Warren and the purpose that drives him, Harvest House Publishers, Eugene, Oregon, USA, 2005
- ADOLPHSEN, Helge, Tessék belépni! Az egyháznak új tagokat kell toboroznia, in: in: KOCK, Manfred, Az egyház a 21. században - A sokszínű jövő, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2004
- AKIN, Daniel L., A Theology for the Church, B&H Publishing Group, Nashville, TN, USA, 2007, Amazon Kindle kiadás
- ALEXANDER, Pat és David, Kézikönyv a Bibliához, Scholar Kiadó, Budapest, 2001
- ALMÁSI, Mihály, ifj., Hitünk igazságai, Magyarországi Baptista Egyház, Budapest, 1979
- ALMÁSI, Mihály Dr., Népszerű teológia röviden - Theologia popularis brevis, Jó Pásztor Alapítvány, Budapest, 2003.
- ALMÁSI, Mihály, Az úrvacsora - mint szolgálat, Magyarországi Baptista Egyház, 1985
- ALMÁSI, Tibor, Dr., Az Újszövetség világa, Omega Kiadó, Debrecen, 1991
- AMZI honlap <http://www.amzi.org/>
- ARMSTRONG, Donald (szerk.), Why do you say that I am? - Christology and the church, William B. Eerdmans Publishing Group, Grand Rapids, MI, USA, 1993
- BAPTISTA HITVALLÁS, A Magyarországi Baptista Egyház hivatalos hitvallása, Békehírnök Kiadó, Budapest, 1989
- BARCLAY, J. G., Paul among Diaspora Jews : Anomaly or Apostate?, Journal For The Study Of The New Testament, 1995, (60)
- BELCHER, Jim, Deep Church: A Third Way Beyond Emerging and Traditional, InterVarsity Press, Nottingham, England, 2009, Amazon Kindle kiadás
- BERKHOF, Louis, Rendszeres teológia, kézirat (Angol kiadás: Eerdmans, Grand Rapids, MI, USA, 1996. Magyar kiadása nem jelent meg, csak PDF verzióban érhető el.)
- BONHOEFFER, Dietrich, Az egyház lényege, Exit Kiadó, Kolozsvár, 2013
- BONHOEFFER, Dietrich, Etika, Exit Kiadó, Kolozsvár, 2015
- BONHOEFFER, Dietrich, Követés, a Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya Budapest, 1996
- BONHOEFFER, Dietrich, Letters and papers from prison, SCM Press, London, 1971
- BOSCH, David J., Paradigmaváltások a misszió teológiájában, Harmat-PMTI, Budapest, 2005

- BRIGHT, John, Izrael története, Református Zsinati Iroda, Budapest, 1980.
- BURRIDGE, Richard A., Az evangéliumok tanulmányozása, in ALEXANDER, Pat és David, Kézikönyv a Bibliához, Sclar Kiadó, Budapest, 2001
- BUSCH, Eberhard, Istenismeret és emberség - Betekintés Kálvin teológiájába, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2009
- BÜTÖSI, János, Gyülekezetépítés ma, Szerkesztette és magyarországi vonatkozású jegyzetekkel ellátta: Gaál Sándor, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen, 2004
- BÜTÖSI, János, Missziológia mint teológiai tudomány, Bütösi Missziói Alapítvány és a Debreceni Református Kollégium, Debrecen, 1999
- CARVER, Mark, Christian Leaders Forum Workshop, oktatási dokumentum a Saddleback Church irattárában, Szöul, Dél-Korea, 2013
- CARVER, Mark, jelen dolgozat szerzőjének írt válaszevél a PEACE Terc kontextusairól, 2013. december 11.
- CATHOLIC ONLINE, internetes katolikus lap, 2005, február 5., <http://www.catholic.org/prwire/headline.php?ID=1306>
- CHAMPLIN, Joseph M., A Catholic perspective on the Purpose Driven Life, Catholic Book Publishing Corp., Totowa, NJ, USA, 2006.
- CLARKE, Howard W., Good News to the ends of the Earth - The Theology of Acts, SCM Press, London, UK - Trinity Press International, Philadelphia, USA, 1990
Használni a Apcsel-es részhez, különösen is az 53. oldaltól. meg van nekem a könyv.
- CLARKE KEE, Howard, The Gospel of Matthew and Its Readers, Indiana University Press, Bloomington, IN, USA, 2003
- COUSLAND, J. R. C., The Corwds in the Gospel of Matthew, Brill Publishing, Leiden-Boston-Köln, 2002
- CRAIG, A. Evans - PORTER, Stanley E. Jr. (szerk.), Dictionary of New Testament Background (The IVP Bible Dictionary Series), InterVarsity Press, Nottingham, England, 2000
- CULVER, Robert Duncan, Bibliai, történeti és rendszeres keresztyén teológia, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2014
- CZIKE Klára – F. TÓTH András, A magyarországi önkéntesség fejlesztési stratégiája 2007 -2017, Az ifjúsági munka szakmai könyvtára, <http://www.ifjusagimunkakonyvtara.hu/>, letöltés ideje: 2014. július. 7.
- DANTES, Benedicte, jelen dolgozat szerzőjének és a Céltudatos Gyülekezet Mozgalom Európai Koordinátorának, Abraham Melenbergnek írt tájékoztató levél a Francia Céltudatos Gyülekezet Mozgalomról, 2013. február 22.

- DONIN, Chajim HaLevy rabbi: Zsidónak lenni, Göncöl Kiadó, Budapest, 2003
- DOUGLASS, Herbert Edgar, Truth Matters - An analysis of the Purpose Driven Life movement, Pacific Press Publishing Association, Nampa, ID, USA, 2006
- DOUGLASS, Klaus, Az új reformáció, Kálvin Kiadó, Budapest, 2002
- FLAVIUS, Josephus: A zsidó háború, Talentum Kiadó, Budapest, 2006
- FLAVIUS, Josephus: A zsidók története, Talentum Kiadó, Budapest, 2007
- FLEMMING, Dean, Contextualization in the New Testament: Patterns for Theology and Mission, InterVarsity Press, Downers Grove, IL, USA, 2009, Kindle kiadás
- FÜSTI-MOLNÁR, Szilveszter, Folt és ránc nélküli egyház, Sárospataki füzetek, Sárospatak, 2009 január
- GALIAGHER, Robert L. - HERTIG, Paul (szerk.), Mission in Acts, Orbis Books, New York, USA, 2004, Kindle kiadás
- GEORGE, Timothy - DOCKERY, David S. (szerk.), Theologians of the Baptist Tradition, Broadman and Holman Publishers, Nashville, TN, USA, 2001
- A Global Initiatives hivatalos honlapja, <http://www.saddleback.com/lakeforest/adults/peace/globalinitiatives> A letöltés ideje: 2013. november 28.
- GONDA, László, Dr.: Ekléziasztikai előadások a Debreceni református Hittudományi Egyetemen, 2011. szeptember-október
- GOODMAN, Martin, Judaism in the Roman World, Brill Publisher, Leiden - Boston, 2007
- THE GREEK NEW TESTAMENT, United Bible Societies, negyedik, revideált kiadás, Suttgart, 1993
- GAÁL, Botond, Kálvin ébresztése, Debreceni Református Hittudományi Egyetem - Hatvani István Teológiai Kutatóközpont, Debrecen, 2010
- GREEN, Joel B. (főszerk.), Dictionary of Jesus and the Gospels, InterVarsity Press, Downers Grove, USA, 2013
- GREEN, Joel B. - MCDONALD, Lee Martin (szerk.), World of the New Testament, The: Cultural, Social, and Historical Contexts, Baker Publishing Book, Grand Rapids, MI, USA, 2013
- GRUDEM, Wayne, Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine, Zondervan, Grand Rapids, MI, USA, 1995
- GUY, Laurie, Introducing Early Christianity: A Topical Survey of Its Life, Beliefs and Practices, InterVarsity Press, Nottingham, England, 2004
- HATCH, Nathan O., Wheaton College Alumni Magazine, Wheaton, Illinois, USA, Summer Edition, 1999

- HAWTHORNE, Gerald F. - MARTIN, Ralph P. (szerk.), Dictionary of Paul and his letters, InterVarsity Press, Nottingham, England, 1993 (*vagy a Kindle kiadásra hivatkozni, ma már lehet akadém.*)
- A HEILDELBergi KÁTÉ, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2015
- HEZSER, Catherine, Diaspora and rabbinic Judaism, in: THE OXFORD HANDBOOK OF BIBLICAL STUDIES, Oxford University Press, Oxford, 2006
- HUBER, Wolfgang, Az egyház a korszakváltás idején, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2002
- HUTCHINGS, Noah, The Dark Side of the Purpose Driven Church, Defender Publishing, Crane, MO, USA, bővített kiadás 2011. június
- JENKINS, Philip, God's Continent - Christianity, Islam, and Europe's religious crisis, Oxford University Press, Oxford, UK, 2007
- JUBILEUMI KOMMENTÁR, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1972.
- KAISER, Walter C. Jr.: Mission in the Old Testament, Baker Books, Grand Rapids, MI, USA, 2000.
- KÁLVIN, János, Kálvin János Institutioja 1536., Stichting Hulp Oost Europa, Budapest, 1995
- KÁLVIN, János, Az egyház megreformálásának szükségességéről 1543., Pápai Református Teológiai Akadémia (PRTA), Pápa, 1906, változatlan második kiadás: PRTA 2005
- KÁLVIN, János, Tanítás a keresztyén vallásra 1559., A Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1991
- KELLER, Timothy, Center Church: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City, Zondervan, Grand Rapids, MI, USA, 2012
- KELLEY, Charles S. Jr., LAND, Richard, MOHLER R. Albert Jr., The Baptist Faith & Message, LifeWay Press, Nashville, TN, USA, 2007
- KERESZTYÉN BIBLIAI LEXIKON, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 1993
- KOCK, Manfred, Az egyház a 21. században - A sokszínű jövő, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2004
- KÓKAI NAGY, Viktor, Az első keresztyén mártír, in: Studia Theologica Debrecinensis, 2008/1. (21-37)
- KÓKAI NAGY, Viktor, A hegyi beszéd, KRE HTK Doktori Iskola - L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2007

- KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, Önkéntes munka Magyarországon, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentesmunka.pdf>, letöltés ideje: 2014. július 7.
- LARKIN, William J., WILLIAMS, Joel F., Mission in the New Testament - An evangelical approach, Orbis Books, Maryknoll New York, 1999
- LENKEYNÉ SEMSEY KLÁRA, Dr. , Az Apostolok cselekedetéről írott könyv magyarázata, A Szentírás magyarázata c. kötetben (Jubileumi kommentár), MRE Kálvin János Kiadója, Budapest, 1995
- MACDONALD, William, Újszövetségi Kommentár, Evangéliumi Kiadó, Budapest, 1999
- MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON, Főszerk. Diós István; szerk. Viczián János. Budapest: Szent István Társulat. 2006
- MAGYAR ZSIDÓ LEXIKON, Magyar Elektronikus Könyvtár online
- MALPHURS, Aubrey, A new kind of church - understanding models of ministry for the 21st century, Baker Books, Grand Rapids, MI, USA, 2007, Amazon Kindle kiadás
- MARSHALL, I. Howard - MILLARD, A. R. - PACKER, J. I. - WISEMAN, D.J., New Bible Dictionary, InterVarsity Press, Nottingham, England, 1996
- MASTERS, Peter, Az 1689-es Baptista Hitvallás, Spurgeon Kiadó, Arad, 2010
- MAUCK, John W., Paul on trial - The Book of Acts as a defense of Christianity, Thomas Nelson Publishers, Nashville, TN, USA, 2001 *Meg van. Használni Apcsel-hez, különösen is Pál vádlása témában, bár ahhoz már nem sok kell, mert az exkurzus...*
- MOLTMANN, Jürgen, The Church in the power of the Spirit: A contribution to Messianic Ecclesiology, SCM Press, London, 1975
- MOODY, Dale, The Word of Thruth - A Summary of Christian Doctrine based on Biblical Revelation, Wm. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids Michigan USA, 1981
(Magyar címe: Az igazság szava. Kézirat. Fordította Dr. Gerzsény László)
- NEWBIGIN, Lesslie, Foolishness to the Greeks: The Gospel and Western Culture, World Council of Churches, Geneva, 1986
- NEWBIGIN, Lesslie, The Household of God, Friendship Press, New York, 1964
- NEWBIGIN, Lesslie, One Body, One Gospel, One World, International Missionary Council, London - New York, 1958
- OBRIST, Hanspeter: Zsidó misszió – Ellentmondás? c. cikke, <http://www.amzi.org>
- ÓCSAI HITVALLÁS, Hitvallomása és szerkezete a keresztelt keresztyén gyülekezetnek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek, Rózsa K. és neje könyvnyomda, Budapest, 1898, második kiadás

- OTT, Crag - STRAUSS, Stephen J. - TENNETS, Timothy C. - MOREAU A. (szerk.),
Encountering Theology of Mission: Biblical Foundations, Historical
Developments, and Contemporary Issues (Encountering Mission sorozat), Baker
Publishing Group, Grand Rapids, MI, USA, 2010, Amazon Kindle kiadás
- THE OXFORD HANDBOOK OF BIBLICAL STUDIES, Oxford University Press, Oxford,
2006
- PEACE PLAN Brochure, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2013
- A PEACE Terv hivatalos honlapja, <http://www.thepeaceplan.com> A letöltés ideje: 2013.
november 12.
- PETERSEN, William J and Randy, 100 Christian Books That Changed the Century,
Revell (Baker Publishing Group), Ada, MI, USA, 2000
- SADDLEBACK Church, What We Believe, online elérhető gyülekezeti hitvallás,
www.saddleback.com/flash/believe2, letöltés ideje: 2012. október 5.
- SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, EUROPE - Purpose & PEACE Plan, Saddleback
Church, Lake Forest, CA, USA, 2011
- SADDLEBACK PEACE INITIATIVES, INDIA - PEACE Booklet, Saddleback Church,
Lake Forest, CA, USA, 2007
- SANTALA, Risto, Pál apostol – Saul rabbi - Az ember és a tanító a zsidó források
fényében, Bridge Mission Society, Budapest, 2002
- SCHWARTZ, Frey J. D. R. szerk., Jewish Identity in the Greco-Roman World, Brill
Publishing, Leiden - Boston, 2007.
- SEBESTYÉN, Jenő Prof. Dr., Christologia, Budapesti Református Theologia Akadémia
Kurzustára, Budapest, 1941
- SEBESTYÉN, Jenő Prof. Dr., Református dogmatika, Iránytű Kiadó, Budapest, 1994
- SELDERHUIS, Herman J. (szerk.), The Calvin Handbook, William B. Eerdmans
Publishing Group, Grand Rapids, MI, USA - Cambridge, UK, 2009
- SMITH, Warren, Deceived on Purpose - The New Age implications of the Purpose-
Driven Church, Mountain Stream Press, Magalia, CA, USA, 2004
- SPADER, Dann - MAYES, Gary, Growing a healthy church, Moody Publishers, Chicago,
IL, USA, 1991, Amazon Kindle kiadás
- STAFFORD, Rod, A kontextualizáció. Előadás a Global Pastors Round Table
konferenciáján. Fokváros, Dél-Afrika, 2013. május 30. Saját jegyzet és fordítás.
- STAGG, Frank, Újszövetségi teológia, TCM, Budapest, 2007
- STOTT, John, Az apostolok cselekedetei, Harmat-KIA, Budapest, 2010
- STRONG, A. H., Systematic Theology, Revell Press, Old Tappan, New Jersey, USA,
1907

- THE STRONGEST NAS Exhaustive Concordance of the Bible with Hebrew-Aramaic and Greek Dictionaries, The Lockman Foundation, 1981, 1998, online <http://biblesuite.com/greek/1484.htm>
- SUNDQUIST, James, Who's driving the purpose driven church?, Rock Salt Publishing, Bethany, OK, USA, 2004
- SZÉCSI, József, Prozeliták, Veritas et Vita - A Baptista Teológiai Akadémia Szakfolyóirata 2011/1, Budapest, 13.
- SZENTHÁROMSÁG (TRINITY) BAPTISTA GYÜLEKEZET, Tagi Elkötelezettségi Nyilatkozat, Debrecen, gyülekezeti dokumentumtár
- TENNENT, Timothy C., Theology in the Context of World Christianity: How the Global Church Is Influencing the Way We Think about and Discuss Theology, Zondervan, Grand Rapids, MI, USA, 2007, Amazon Kindle kiadás
- TENNEY, Merrill C., New Testament Survey, WM. B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, 2000.
- TENNEY, Merril C., Újszövetségi bevezető, Baptista Teológiai Akadémia, Budapest, 1986
- TERRY, John Mark - PAYNE, J. D., Developing a strategy for missions - A Biblical, Historical, and Cultural Introduction, Baker Publishing Group, Grand Rapids, MI, USA, 2013, Amazon Kindle kiadás
- TERRY, John Mark - SMITH, Ebbie - ANDERSON, Justice (szerk.), Missiology, Broadman and Holman, Nashville, Tennessee, USA, 1998.
- TOMKA, Miklós, Vallásosság kelet-közép-európában - tények és értelmezések, Szociológiai Szemle, Budapest, 2009/3
- TÖRÖK, István, Dogmatika, Protestáns Teológiai Intézet, Kolozsvár, 2006
- VARGA, Zsigmond, Dr. , Máté evangéliumának magyarázata, A Szentírás magyarázata c. kötetben (Jubileumi kommentár), MRE Kálvin János Kiadója, Budapest, 1995
- VARGA, Zsigmond, Dr., Újszövetségi görög-magyar szótár, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest, 1992
- VOLF, Miroslav, Képünkre és hasonlatosságunkra - Az egyház mint a Szentháromság képmása, Harmat Kiadó, Budapest, 2013
- WARREN, Rick, Céltudatos Élet, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány (KIA), Budapest, 2005
- WARREN, Rick, Céltudatos Gyülekezet, Új Remény Alapítvány, Debrecen, 2006
- WARREN, Rick, Educating the next generation, 40 Days of PEACE, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2005

- WARREN, Rick, Fedezzük fel a gyülekezeti tagságot! 101-es kurzus, letölthető dokumentum, <http://www.celtudatos.hu/celtudatos/Letoltesek.html>, letöltés ideje: 2012. október 11.
- WARREN, Rick, Global P.E.A.C.E. Plan, Saddleback Church, Saddleback Church, Lake Forest, CA, USA, 2003
- WARREN, Rick, Szolgálatom felfedezése, 301-es kurzus, letölthető dokumentum, <http://www.celtudatos.hu/celtudatos/Letoltesek.html>, letöltés ideje: 2012. október 12.
- WELKER, Michael, Lélek-krisztológia, professzoroknak és doktoranduszoknak szóló előadás a DRHE Doktori Képzésének programjában, 2013. október 16., a DRHE Dísztermében. Az előadás szövegének magyar fordítása kéziratként elérhető.
- WINTER, Ralph D. - HAWTHORNE, Steven C. (szerk.), Perspectives on the World Christian Movement, Willam Carey Library, Pasadena, CA, USA, 1999
- WITHERINGTON, Ben III, The Acts of the Apostles - A Socio-Rhetorical Commentary, The Paternoster Press, Cambridge, Egyesült Királyság, 1998
- ZULEHNER, Paul M., Igen a vallásra - nem az egyházra? Az egyház a holnap multikulturális társadalmában, in: KOCK, Manfred, Az egyház a 21. században - A sokszínű jövő, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2004